

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს სამოქალაქო კოდექსის კ ო მ ე ნ ტ ა რ ი

წიგნი მეხუთე

საოჯახო სამართალი. მემკვიდრეობის სამართალი.
სამოქალაქო კოდექსის გარდამავალი და
დასკვნითი დებულებანი

გამოცემლობა «სამართალი»

თბილისი 2000

შენიშვნები

შენიშვნები	3
FOREWORD	5

შენიშვნები მსოფლიო საზოგადოებაში

პირველი პირობები

თავი პირველი

დაქორწინების წესი და პირობები

მუხლი 1106.	ქორწინების ცნება	23
მუხლი 1107.	დაქორწინების პირობები	27
მუხლი 1108.	საქორწინო ასაკი	28
მუხლი 1109.	დასაქორწინებელ პირთა თანხმობა. ნიშნობა	31
მუხლი 1110.	დაქორწინების გაფორმება	34
მუხლი 1111.	ქორწინების რეგისტრაცია	37
მუხლი 1112.	დაქორწინების შესახებ განცხადების შეტანა	38
მუხლი 1113.	მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მოვალეობანი	40
მუხლი 1114.	ქორწინების რეგისტრაცია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს ადგილსამყოფლის გარეთ	42
მუხლი 1115.	დაქორწინება საზღვარსაშუალო ვითარებაში	43
მუხლი 1116.	ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მიცემის მოვალეობა	45
მუხლი 1117.	მოწმეთა მონაწილეობა ქორწინების რეგისტრაციისას	46
მუხლი 1118.	უცხოელთა დაქორწინების წესი	47
მუხლი 1119.	რეგისტრაციაზე უარის გასაჩივრება	48
მუხლი 1120.	ქორწინების დამატარებელი გარემოებანი	49
მუხლი 1121.	ხელმოწერა დაქორწინების წესი	55

თავი მეორე

პირობების შემოწმება

მუხლი 1122.	ქორწინების შეწყვეტის საფუძვლები	56
მუხლი 1123.	განქორწინების დაუშვებლობა	58
მუხლი 1124.	განქორწინების წესი	59
მუხლი 1125.	განქორწინება ერთ-ერთი მეუღლის განცხადებით	62
მუხლი 1126.	განქორწინება მეუღლეთა შორის დავის არსებობისას	64
მუხლი 1127.	განქორწინების საქმეთა განხილვა სასამართლოს მიერ	64
მუხლი 1128.	გადაწყვეტილების მიღება შვილების საცხოვრებელი ადგილისა და მათი რჩენის შესახებ	68
მუხლი 1129.	გადაწყვეტილების მიღება მეუღლის რჩენის თაობაზე	69

მუხლი 1130.	გადაწყვეტილების მიღება მეუღლეთა ქონების გაყოფის თაობაზე	70
მუხლი 1131.	ბაჟი განქორწინების მოწმობის გაცემისას	71
მუხლი 1132.	განქორწინების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება	72
მუხლი 1133.	ქორწინებამდელი გვარის დაბრუნების უფლება განქორწინებისას	74
მუხლი 1134.	განცხადება ქორწინებამდელი გვარის დაბრუნების შესახებ	74
მუხლი 1135.	ქორწინების აღდგენა გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული მეუღლის დაბრუნებისას	75
მუხლი 1136.	ხელახალი დაქორწინების უფლება	77
მუხლი 1137.	განქორწინების რეგისტრაცია საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით	78
მუხლი 1138.	განქორწინების რეგისტრაცია	79
მუხლი 1139.	მსჯავრდებულ მეუღლესთან განქორწინების წესი	80

თავი მესამე

ქორწინების ბათილობა

მუხლი 1140.	ქორწინების ბათილობის საფუძვლები	83
მუხლი 1141.	ქორწინების ნამდვილობის პრეზუმფცია	84
მუხლი 1142.	საქორწინო ასაკს მიუღწეველ პირთან ქორწინების ბათილობა	85
მუხლი 1143.	ქორწინების ცნობა ბათილად დაქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების გამო	87
მუხლი 1144.	იძულებითი ქორწინების ბათილად ცნობა	89
მუხლი 1145.	ფიქციური ქორწინების ბათილად ცნობა	90
მუხლი 1146.	ქორწინების ბათილობის მომენტი	92
მუხლი 1147.	კეთილსინდისიერი მეუღლისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება	95
მუხლი 1148.	ქორწინების ბათილად ცნობა მხოლოდ სასამართლოს მიერ	96
მუხლი 1149.	ქორწინების ბათილობის დაუშვებლობა მეუღლეთა გარდაცვალების შემდეგ	97
მუხლი 1150.	ხელახალი დაქორწინება ბათილი ქორწინებისას	98

თავი მეოთხე

მეუღლეთა უფლებები და მოვალეობები

მუხლი 1151.	ქორწინების რეგისტრაციის მნიშვნელობა	99

მუხლი 1152.	მეუღლეთა თანასწორუფლებიანობა	100
მუხლი 1153.	დისკრიმინაციის აკრძალვა	102
მუხლი 1154.	გვარის არჩევის უფლება	103
მუხლი 1155.	საოჯახო საკითხების ერთობლივი გადაწყვეტა	104
მუხლი 1156.	საქმიანობის არჩევის თავისუფლება	105
მუხლი 1157.	საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევა	106
მუხლი 1158.	მეუღლეთა თანასაკუთრება	107
მუხლი 1159.	თანასაკუთრებაში არსებული ქონების მართვა ურთიერთშეთანხმებით	109
მუხლი 1160.	თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვა ურთიერთშეთანხმებით	110
მუხლი 1161.	მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება	112
მუხლი 1162.	ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ინდივიდუალური სარგებლობის ნივთები	113
მუხლი 1163.	მეუღლის ქონების გადაქცევა მეუღლეთა თანასაკუთრებად	114
მუხლი 1164.	მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფა	115
მუხლი 1165.	პროფესიული საქმიანობისათვის საჭირო ნივთების ბედი თანასაკუთრების გაყოფისას	117
მუხლი 1166.	წილის კომპენსაცია საკუთრების გაყოფისას	118
მუხლი 1167.	საერთო ქონების გაყოფა ქორწინების განმავლობაში	120
მუხლი 1168.	არასრულწლოვანი შვილების ინტერესების გათვალისწინება თანასაკუთრების გაყოფისას	121
მუხლი 1169.	მეუღლეთა საერთო ვალების გაყოფის წესი	123
მუხლი 1170.	ერთ-ერთი მეუღლის ვალის დაფარვის წესი	124
მუხლი 1171.	თანასაკუთრებაში არსებული ქონების გაყოფის მოთხოვნის ზანდაზმულობის ვადა	126
მუხლი 1172.	საქორწინო ხელშეკრულება	127
მუხლი 1173.	საქორწინო ხელშეკრულების დადება	129
მუხლი 1174.	ხელშეკრულების ფორმა	130
მუხლი 1175.	საქორწინო ხელშეკრულების დადება შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირის მიერ	133
მუხლი 1176.	საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსი	134
მუხლი 1177.	საოჯახო ხარჯების გაწევის წესი	136
მუხლი 1178.	საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა	137
მუხლი 1179.	მოვალეობები, რომელთა შეცვლაც საქორწინო ხელშეკრულებით დაუშვებელია	139
მუხლი 1180.	საქორწინო ხელშეკრულების შეწყვეტა	140
მუხლი 1181.	საქორწინო ხელშეკრულების პირობების შეცვლა სასამართლოს მიერ	142

თავი მეხუთე

მეუღლეთა ურთიერთობების მოვალეობა

მუხლი 1182.	ხარხოს ძილებაზე უფლებამოსილი პირი	144
მუხლი 1183.	შრომისუუნარო მეუღლის უფლება ხარხოზე	147
მუხლი 1184.	რჩენის მოვალეობისაგან გათავისუფლება სასამართლოს მიერ	148
მუხლი 1185.	ხარხოს ოდენობის განსაზღვრა	149
მუხლი 1186.	ხარხოს ძილების უფლების მოსპობა	151

პირი მეორე

მშობლების, შვილებისა და სხვა

ნათმსახვების ურთიერთობა

თავი პირველი

შვილების წარმოშობის დადგენა

მუხლი 1187.	მშობლებისა და შვილების უფლება-მოვალეობათა წარმოშობის საფუძვლები	153
მუხლი 1188.	შვილის წარმოშობის დადგენა მამის გარდაცვალებისას	154
მუხლი 1189.	დაქორწინებული მშობლებისაგან შვილის წარმოშობის დადასტურება	155
მუხლი 1190.	დაუქორწინებელი მშობლებისაგან შვილის წარმოშობის დადგენა	155
მუხლი 1191.	დაქორწინებული მშობლების ჩაწერა დაბადების ჩაწერის წიგნში	161
მუხლი 1192.	დაუქორწინებელი მშობლების ჩაწერის წესი	162
მუხლი 1193.	ჩანაწერი მამის შესახებ, როდესაც მამობა დადგენილი არ არის	164
მუხლი 1194.	შვილის ხახელის განსაზღვრა	166
მუხლი 1195.	შვილის გვარის განსაზღვრა	166
მუხლი 1196.	შვილის გვარის გამოცვლა	167

თავი მეორე

მშობლების უფლებები და მოვალეობები

შვილების მიმართ

მუხლი 1197.	მშობელთა თანასწორ კვლებიანობა შვილების მიმართ	169
მუხლი 1198.	მშობელთა მოვალეობანი შვილების მიმართ	170
მუხლი 1199.	განქორწინებულ მშობელთა უფლება-მოვალეობანი შვილების მიმართ	173
მუხლი 1200.	შვილების აღზრდა მშობლების ურთიერთშეთანხმებით	174

მუხლი 1201	არასრულწლოვანი შვილების საცხოვრებელი ადგილი მშობლების განქორწინებისას	175
მუხლი 1202	შვილისაგან განცალკევებით მცხოვრები მშობლის მოვალეობა	177
მუხლი 1203	პაპისა და ბებუის უფლებები არასრულწლოვანი შვილიშვილების მიმართ	179
მუხლი 1204	არასრულწლოვანი შვილის დაბრუნების მოთხოვნის უფლება	181
მუხლი 1205	მშობლის უფლების ჩამორთმევა	183
მუხლი 1206	მშობლის უფლების ჩამორთმეული მშობლისათვის ალიმენტის გადახდის დაკისრება	185
მუხლი 1207	მშობლის უფლების ჩამორთმეული პირის შვილის უფლებები	186
მუხლი 1208	ბავშვის ნახვის უფლების მინიჭება	188
მუხლი 1209	მშობლის უფლების აღდგენა	189
მუხლი 1210	შვილის ჩამორთმევა მშობლის უფლების ჩამორთმევის გარეშე	191
მუხლი 1211	იმ მშობლის უფლებები, რომელსაც შვილი ჩამოართვის	193

თავი მესამე

მშობლებისა და შვილების საალიმენტო მოვალეობანი

მუხლი 1212	შვილების რჩენის მოვალეობა	195
მუხლი 1213	ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრა მშობლების მიერ	196
მუხლი 1214	ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრა სასამართლოს მიერ	198
მუხლი 1215	დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის მოვალეობა	200
მუხლი 1216	საბავშვო დაწესებულებაში მოთავსებული შვილების შენახვის ხარჯები	201
მუხლი 1217	სასამართლოს განჩინება შვილის შესანახი სახსრების გადახდვინების შესახებ	203
მუხლი 1218	შვილების მოვალეობა მშობლების მიმართ	205
მუხლი 1219	შვილების მონაწილეობა შრომისუუნარო მშობლების რჩენაში	208
მუხლი 1220	შვილების მონაწილეობა დამატებით ხარჯებში	209
მუხლი 1221	სარჩელი ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ	210
მუხლი 1222	ალიმენტის ოდენობის შეცვლა მატერიალური თუ ოჯახური მდგომარეობის შეცვლის გამო	212

თავი მეოთხე

(ოჯახის სხვა წევრების საალიმენტო)

მოვალეობანი

მუხლი 1223.	და-ძმების ურთიერთრჩენის მოვალეობა	215
მუხლი 1224.	შვილიშვილის საალიმენტო მოვალეობა შრომისუნარო პაპისა და ბებუის მიმართ	217
მუხლი 1225.	პაპისა და ბებუის საალიმენტო მოვალეობანი შვილიშვილების მიმართ	218
მუხლი 1226.	მამინაცვლისა და დედინაცვლის საალიმენტო მოვალეობა 220	
მუხლი 1227.	გერის საალიმენტო მოვალეობა	221
მუხლი 1228.	მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აყვანილი ბავშვის რჩენის მოვალეობა	223
მუხლი 1229.	საალიმენტო მოვალეობანი ფაქტობრივი აღმზრდელის მიმართ	227
მუხლი 1230.	ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის წესი	228
მუხლი 1231.	ალიმენტის ოდენობის შეცვლა	229

თავი მეხუთე

ალიმენტის გადახდისა და გადახდევინების წესი

მუხლი 1232.	ალიმენტის გადახდა ნებაყოფლობით	231
მუხლი 1233.	სამუშაოს მიმცემი ორგანიზაციის ადმინისტრაციის მოვალეობა ალიმენტის გადახდისას	233
მუხლი 1234.	ალიმენტის გადახდევინების მოთხოვნა	235
მუხლი 1235.	ალიმენტის დავალიანების გადახდევინება	238
მუხლი 1236.	ალიმენტის დავალიანების განსაზღვრა	239
მუხლი 1237.	ალიმენტის გადახდისაგან გათვისუფლება	240
მუხლი 1238.	საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტა	242

თავი მეექვსე

შვილება

მუხლი 1239.	ცნება	244
მუხლი 1240.	შვილად აყვანის დადასტურება აღმზრდელის გარდაცვალებისას	246
მუხლი 1241.	შვილად აყვანის დაუშვებლობა ბავშვის გარდაცვალებისას	247
მუხლი 1242.	გადაწყვეტილების მიღება შვილად აყვანის შეახებ	247
მუხლი 1243.	შვილად აყვანის დაუშვებლობა წარმოადგენლის მეშველობით	249

მუხლი 1244.	შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების რეგისტრაცია	249
მუხლი 1245.	მშვილდებელი	251
მუხლი 1246.	შვილად აყვანა მეუღლეების მიერ	252
მუხლი 1247.	მეუღლის თანხმობა შვილებისას	254
მუხლი 1248.	შვილება ერთ-ერთი მეუღლის მიერ	255
მუხლი 1249.	დაქორწინებული პირის შვილად აყვანა	256
მუხლი 1250.	მშვილდების ასაკი	257
მუხლი 1251.	მშობლების თანხმობა გაშვილებისას	258
მუხლი 1252.	ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის შვილება	260
მუხლი 1253.	მეურვეობაში მყოფი ბავშვის შვილება	261
მუხლი 1254.	გაშვილება მშობლის თანხმობის გარეშე	262
მუხლი 1255.	ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვის შვილება	264
მუხლი 1256.	უარი გაშვილებაზე	266
მუხლი 1257.	ნაშვილებისათვის გვარის მიკუთვნება	267
მუხლი 1258.	ჩანაწერი ნაშვილების მშობლების შესახებ	268
მუხლი 1259.	ნაშვილების ნათესაური ურთიერთობანი	269
მუხლი 1260.	ნაშვილების ურთიერთობანი ღვიძლ მშობლებთან	271
მუხლი 1261.	შვილად აყვანის გაუქმება	273
მუხლი 1262.	შვილად აყვანის გაუქმების სხვა საფუძვლები	275
მუხლი 1263.	შვილად აყვანის შესახებ ცნობების გამოქვეყნების დაუშვებლობა	276
მუხლი 1264.	შვილად აყვანის კონფიდენციალობის უზრუნველყოფა	278
მუხლი 1265.	შვილად აყვანის ბათილად ცნობა მხოლოდ სასამართლოს მიერ	280
მუხლი 1266.	თანხმობის გარეშე განხორციელებული შვილად აყვანის გაუქმება	281
მუხლი 1267.	შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ სარჩელის წარდგენა	283
მუხლი 1268.	შვილად აყვანის გაუქმება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მოთხოვნით	284
მუხლი 1269.	შვილად აყვანის გაუქმების დაუშვებლობა	287
მუხლი 1270.	შვილად აყვანის გაუქმების შედეგები	288
მუხლი 1271.	შვილად აყვანის შეწყვეტის მომენტი	290
მუხლი 1272.	შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საფუძვლები	291
მუხლი 1273.	შვილად აყვანის ბათილად ცნობის მომენტი	295
მუხლი 1274.	მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მონაწილეობა შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საქმის განხილვისას	296

პარი მსსამ

ამუშავება და მზრუნველობა

თავი პირველი

ჩოგალი დამუშავება

მუხლი 1275	ცნება	298
მუხლი 1276	მეურვეობა	301
მუხლი 1277	მზრუნველობა	303
მუხლი 1278	მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები	306
მუხლი 1279	მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესება	309
მუხლი 1280	მეურვის დანიშვნა ქმედუნაროდ აღიარებული პირისათვის	311
მუხლი 1281	მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნა	313
მუხლი 1282	მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის წესი	315
მუხლი 1283	პირები, რომლებიც არ შეიძლება დაინიშნონ მეურვედ ან მზრუნველად	318
მუხლი 1284	ზედამხედველობა მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობაზე	320
მუხლი 1285	საბავშვო დაწესებულების ვალდებულებანი	321
მუხლი 1286	ქონების მეურვის დანიშვნა	323

თავი მეორე

ამუშავება და მზრუნველობა

უფლებათა-მოვალეობანი

მუხლი 1287	მეურვისა და მზრუნველის უფლებები	326
მუხლი 1288	მეურვეობისა და მზრუნველობის შესრულება უსასყიდლოდ	327
მუხლი 1289	მეურვისა და მზრუნველის მოვალეობანი	328
მუხლი 1290	მეურვისა და მზრუნველის წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება	332
მუხლი 1291	სამეურვეო არასრულწლოვან პირებთან ერთად ცხოვრების მოვალეობა	334
მუხლი 1292	მეურვის მოვალეობა სულით ავადმყოფი სამეურვეო პირის გამოჯანმრთელებისას	337
მუხლი 1293	მეურვისა და მზრუნველის თანხმობა გარიგების დადებისას	339
მუხლი 1294	მეურვისა და მზრუნველის უფლებამოსილებათა შეზღუდვა	341
მუხლი 1295	მალფუჭებადი ქონების გასხვისების წესი	344
მუხლი 1296	ჩუქების დაუშვებლობა სამეურვეო პირის სახელით	345
მუხლი 1297	მეურვისა და მზრუნველის მხრიდან წარმომადგენლობის დაუშვებლობა	346

მუხლი 1298	მეურვისა და მზრუნველის მოქმედებათა გასახიკრება	348
მუხლი 1299	მეურვისა და მზრუნველის გათავისუფლება მათი მოვალეობებისაგან	349
მუხლი 1300	მოვალეობათა არასათანადოდ შესრულების შედეგები	351
მუხლი 1301	მზრუნველის გათავისუფლება მოვალეობისაგან სამზრუნველო პირის თხოვნით	354
მუხლი 1302	მეურვეობის შეწყვეტის საფუძვლები	355
მუხლი 1303	მეურვეობის შეწყვეტა სამზრუნველო ასაკიანთაგან შიღწევის გამო	357
მუხლი 1304	მზრუნველობის შეწყვეტის საფუძვლები	358
მუხლი 1305	მეურვეობისა და მზრუნველობის საკითხების გასახიკრება სასამართლოში	360

წიგნი მეექვსე

მემკვიდრეობის სამართალი

თავი პირველი

წიგნი დედასა და მამას

მუხლი 1306	ცნება	362
მუხლი 1307	მემკვიდრეობა	363
მუხლი 1308	იურიდიული პირი, როგორც მემკვიდრე	365
მუხლი 1309	ქორწინებისგარეშე შობილი ბავშვი, როგორც მამის მემკვიდრე	365
მუხლი 1310	უღირსი მემკვიდრე	366
მუხლი 1311	მშობლები, რომლებიც არ შეიძლება იყვნენ მემკვიდრეები	367
მუხლი 1312	მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა სასამართლოს მიერ	369
მუხლი 1313	პატიება უღირსი მემკვიდრისათვის	370
მუხლი 1314	მემკვიდრეობა წარმომადგენლობის უფლებით	372
მუხლი 1315	მემკვიდრეობის უფლება სხვა მემკვიდრეობის ქონებაზე	372
მუხლი 1316	უღირს მემკვიდრედ ცნობილი პირის მოვალეობა	373
მუხლი 1317	უღირს მემკვიდრედ ცნობის შესახებ სარჩელის შეტანის ვადა	373
მუხლი 1318	მემკვიდრეობის უფლებამართებული პირის სამკვიდრო წილი	374
მუხლი 1319	სამკვიდროს გახსნა	374
მუხლი 1320	სამკვიდროს გახსნის დრო	375
მუხლი 1321	ერთ დღეს გარდაცვლილ პირთა მემკვიდრეობა	375
მუხლი 1322	სამკვიდროს გახსნა გარდაცვლილად პირის გამოცხადების შემდეგ	377

მუხლი 1323.	სამკვიდროს გახსნა კომლში	37
მუხლი 1324.	სამკვიდროს გახსნის ადგილი	37
მუხლი 1325.	საზღვარგარეთ მცხოვრებ პირთა სამკვიდროს გახსნის ადგილი	38
მუხლი 1326.	საზღვარგარეთ მუდმივად მცხოვრებ პირთა სამკვიდროს გახსნა	38
მუხლი 1327.	სამკვიდროს გახსნა საზღვარგარეთ	38
მუხლი 1328.	სამკვიდრო ქონება	38
მუხლი 1329.	მომავალი ქონება	38
მუხლი 1330.	პირადი ხასიათის უფლება-მოვალეობათა მემკვიდრეობით გადაცემის დაუშვებლობა	38
მუხლი 1331.	მამკვიდრებლის არაქონებრივი უფლებების დაცვა	38
მუხლი 1332.	ქონება, რომელიც სამკვიდროში არ შედის	38
მუხლი 1333.	ანდერძით გათვალისწინებული უძრავი ქონების გაზრდის შედეგები	38
მუხლი 1334.	თანამემკვიდრეები	38
მუხლი 1335.	სამკვიდროდან ნივთის გამოთხოვის უფლება	38

თავი მეორე

მემკვიდრეობა კანონით

მუხლი 1336.	კანონით მემკვიდრეები	39
მუხლი 1337.	რიგითობა კანონით მემკვიდრეობისას	39
მუხლი 1338.	არაშრომისუნარიან პირთა უფლებები მემკვიდრეობისას	39
მუხლი 1339.	ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის უფლება თანასაკუთრების წილზე	39
მუხლი 1340.	განქორწინებულ მეუღლეთა მდგომარეობა მემკვიდრეობისას	39
მუხლი 1341.	მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა განქორწინებისას	39
მუხლი 1342.	მემკვიდრეობის უფლების დაკარგვა ქორწინების ბათილობის გამო	39
მუხლი 1343.	უმკვიდრო ქონების გადასვლა ხაზინაზე	39

თავი მესამე

მემკვიდრეობა ანდერძით

მუხლი 1344.	ცნება	40
მუხლი 1345.	პირი, რომელიც შეიძლება იყოს მოანდერძე	40
მუხლი 1346.	ანდერძის შედგენა პირადად	40
მუხლი 1347.	ერთობლივი ანდერძი	40
მუხლი 1348.	წილის განსაზღვრა მოანდერძის მიერ	40
მუხლი 1349.	სამკვიდროს განაწილება ანდერძით მემკვიდრეებს შორის	40

მუხლი 1350.	მემკვიდრეობა ანდერძის გარეთ დარჩენილ ქონებაზე	406
მუხლი 1351.	წილის თანაზომიერი გაზრდა ანდერძით მემკვიდრეებს შორის	407
მუხლი 1352.	მესამე პირის მონაწილეობის დაუშვებლობა წილის განსაზღვრისას	407
მუხლი 1353.	მემკვიდრეთა ზუსტად დადგენის შეუძლებლობა	408
მუხლი 1354.	ანდერძით მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა	409
მუხლი 1355.	მემკვიდრეობის უფლების შენარჩუნება	410
მუხლი 1356.	კანონით მემკვიდრეობის დაუშვებლობა	411

თავი მეოთხე

ანდერძის ფორმა

მუხლი 1357.	სანოტარო ფორმა	413
მუხლი 1358.	ანდერძის ჩაწერა ნოტარიუსის მიერ	414
მუხლი 1359.	ნოტარიუსთან გათანაბრებული პირები	414
მუხლი 1360.	ანდერძზე ხელის მოწერა სხვა პირის მიერ	416
მუხლი 1361.	ყრუ-მუნჯი და ბრმა პირის ანდერძი	416
მუხლი 1362.	ანდერძის მოწმეები	418
მუხლი 1363.	ანდერძის საიდუმლოება	418
მუხლი 1364.	შინაურული ანდერძი	419
მუხლი 1365.	ანდერძის შენაწვა ნოტარიუსთან	420
მუხლი 1366.	ანდერძის შედგენა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით	420
მუხლი 1367.	დაზუსტული ანდერძი	421
მუხლი 1368.	ანდერძის შედგენის თარიღი	422
მუხლი 1369.	ანდერძის შინაარსის გაცნობა დაინტერესებულ პირთათვის	423

თავი მეხუთე

მემკვიდრის მემკვიდრის დანიშვნა

მუხლი 1370.	სათადარიგო მემკვიდრე	424

თავი მეექვსე

სავალდებულო წილი 426

მუხლი 1371.	ცნება	426
მუხლი 1372.	სავალდებულო წილის მოთხოვნის უფლების წარმოშობის მომენტი	427
მუხლი 1373.	სავალდებულო წილის მოცულობის განსაზღვრა	427
მუხლი 1374.	თითოეული მემკვიდრის სავალდებულო წილის განსაზღვრა	428

მუხლი 1375.	მიღებული ქონების ჩათვლა სავალდებულო წილში	429
მუხლი 1376.	საანდერძო დანაკისრზე უარის თქმის შედეგები	430
მუხლი 1377.	სავალდებულო წილის გამოყოფა ანდერძით გაუთვალისწინებელი ქონებიდან	431
მუხლი 1378.	სავალდებულო წილის გაზრდა გაჩუქებული ნივთის ხარჯზე	431
მუხლი 1379.	წილის შევსების მოთხოვნის უფლება	433
მუხლი 1380.	უარი სავალდებულო წილის მიღებაზე	434
მუხლი 1381.	სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევა	435
მუხლი 1382.	სავალდებულო წილის გადასვლა ანდერძით მემკვიდრეებზე	436

თავი მეშვიდე

საანდერძო დანაკისრი (ლემბატი)

მუხლი 1383.	ცნება	437
მუხლი 1384.	საანდერძო დანაკისრის საგანი	438
მუხლი 1385.	საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობა საანდერძო დანაკისრის საფუძველზე	439
მუხლი 1386.	საცხოვრებელი სადგომით სამისდღემში სარგებლობის უფლების გაუსხვისებლობა	440
მუხლი 1387.	საანდერძო დანაკისრის შესრულების ფარგლები	441
მუხლი 1388.	საანდერძო დანაკისრის შესრულება სხვა მემკვიდრეების მიერ	442
მუხლი 1389.	საანდერძო დანაკისრის შესრულების შეწყვეტა	443
მუხლი 1390.	საანდერძო დანაკისრის შესრულება სამკვიდრო წილის პროპორციულად	443
მუხლი 1391.	საანდერძო დანაკისრის შესრულების ვადა	444
მუხლი 1392.	საანდერძო დანაკისრი სავალდებულო წილის მიღებისას	444
მუხლი 1393.	საანდერძო დანაკისრის მიმღების პასუხისმგებლობა	445
მუხლი 1394.	უარი საანდერძო დანაკისრის მიღებაზე	446
მუხლი 1395.	საანდერძო დანაკისრის შესრულებისაგან გათავისუფლება	446
მუხლი 1396.	საანდერძო დანაკისრის გადასვლა მემკვიდრეებზე	446
მუხლი 1397.	საანდერძო დანაკისრი საერთო სასარგებლო მიზნით	447

თავი მერვე

ანდერძის შეცვლა ან მოშლა 449

მუხლი 1398.	ანდერძის შეცვლის საშუალებები	449
მუხლი 1399.	გაუქმებული ანდერძის აღდგენის დაუშვებლობა	450

მუხლი 1400.	რამდენიმე ანდერძი	451
მუხლი 1401.	ხანოტარო ანდერძის უპირატესობა	452
მუხლი 1402.	ანდერძის ძალადაკარგულად გამოცხადების საფუძვლები	452
მუხლი 1403.	ანდერძის ბათილობა	453
მუხლი 1404.	ცალკეული საანდერძო განკარგულებების ბათილობა	455
მუხლი 1405.	საანდერძო განკარგულების ბათილობა მისი შესრულების შეუძლებლობის გამო	456
მუხლი 1406.	ერთ-ერთი საანდერძო განკარგულების ბათილობის შედეგები	457
მუხლი 1407.	სამკვიდროს მიღება ანდერძის ბათილობის შემთხვევაში	458
მუხლი 1408.	შედავება ანდერძის ნამდვილობაზე	458
მუხლი 1409.	სარჩელის წარდგენის ვადა	459

თავი მეცხრე

ანდერძის აღსრულება

მუხლი 1410.	ანდერძის აღსრულების სუბიექტები	460
მუხლი 1411.	ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნა	460
მუხლი 1412.	უარი ანდერძის აღსრულებაზე	461
მუხლი 1413.	ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნა მესამე პირის მიერ	461
მუხლი 1414.	ანდერძის აღსრულება მთლიანად ან ნაწილობრივ	462
მუხლი 1415.	სამკვიდროს დაცვა და მართვა	462
მუხლი 1416.	სამკვიდროს დაცვა და მართვა რამდენიმე აღმსრულებლის მიერ	463
მუხლი 1417.	ანდერძის აღსრულების ხარჯების ანაზღაურება	464
მუხლი 1418.	აღმსრულებლის ანგარიში	465
მუხლი 1419.	ანდერძის აღმსრულებლის გადაყენება	465
მუხლი 1420.	ანდერძის აღმსრულებლის პასუხისმგებლობა	465

თავი მეათე

სამკვიდროს მიღება და უარი მის მიღებაზე

მუხლი 1421.	სამკვიდროს მიღება	467
მუხლი 1422.	სამკვიდროს მიღება ქმედუნარო პირის მიერ	469
მუხლი 1423.	სამკვიდროს მიღება წარმომადგენლის მეშვეობით	470
მუხლი 1424.	სამკვიდროს მიღების ვადა	470
მუხლი 1425.	სამკვიდროს მიღების სპეციალური ვადა	470
მუხლი 1426.	სამკვიდროს მიღების ვადის გაგრძელება	471
მუხლი 1427.	სამკვიდროს განკარგვის დაუშვებლობა	472
მუხლი 1428.	უფლება სარჩელის აღძვრამდე მიღებულ შემოსავალზე	473
მუხლი 1429.	სამკვიდროს ცალკეული ნივთების გაყიდვის შედეგები	475

მუხლი 1430.	მემკვიდრეობითი ტრანსმისია	475
მუხლი 1431.	მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით სამკვიდროს მიუღებლობის შედეგები	478
მუხლი 1432.	სამკვიდროს აღწერა	479
მუხლი 1433.	საკუთრების წარმოშობა სამკვიდროზე	479
მუხლი 1434.	სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის ვადა	480
მუხლი 1435.	სამკვიდროს ნაწილობრივ მიღების დაუშვებლობა	481
მუხლი 1436.	მემკვიდრის უარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის მიღებაზე	482
მუხლი 1437.	რამდენიმე წილის მიღება სამკვიდროდან	482
მუხლი 1438.	უარი სამკვიდროს ნაწილზე	483
მუხლი 1439.	უარი სხვა პირთა სასარგებლოდ	483
მუხლი 1440.	წილის შემატება სამკვიდროზე უარის თქმისას	484
მუხლი 1441.	ერთადერთი მემკვიდრის უარი სამკვიდროზე	485
მუხლი 1442.	უარი რამდენიმე მემკვიდრის სასარგებლოდ	486
მუხლი 1443.	სამკვიდროზე უარი შვილიშვილის სასარგებლოდ	486
მუხლი 1444.	ხაზინის უარის დაუშვებლობა სამკვიდროს მიღებაზე	487
მუხლი 1445.	უარის დაუშვებლობა სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანის შემდეგ	487
მუხლი 1446.	სამკვიდროზე უარის შეუქცევადობა	488
მუხლი 1447.	უარი სამკვიდროს ფაქტობრივი ფლობისას	488
მუხლი 1448.	უარის თქმის უფლების გადასვლა მემკვიდრეობით	489
მუხლი 1449.	სამკვიდროზე უარის თქმა წარმომადგენლის მეშვეობით	490
მუხლი 1450.	სამკვიდროს მიღებაზე შედაკების ვადა	491
მუხლი 1451.	სამკვიდროს მიღების სამართლებრივი შედეგების დადგომის დრო	491

თავი მეთერთმეტე

სამკვიდროს გაყოფა

მუხლი 1452.	ცნება	492
მუხლი 1553.	სამკვიდროს გაყოფის წესის განსაზღვრა მონადერძის მიერ	492
მუხლი 1554.	სამკვიდროდან წილის გამოყოფა ნატურით	493
მუხლი 1455.	საჩუქრის ჩათვლა მემკვიდრის წილში	493
მუხლი 1456.	სამკვიდროს გაყიდვა თანამემკვიდრეთა შეთანხმებით	494
მუხლი 1457.	სამკვიდროს გადასვლა ერთ თანამემკვიდრეზე	494
მუხლი 1458.	სამკვიდროს გაყოფის შეჩერება	495
მუხლი 1459.	წილობრივი საკუთრება განუყოფელ ქონებაზე	495
მუხლი 1460.	სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყოფა მემკვიდრეებს შორის	496
მუხლი 1461.	სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყოფის დაუშვებლობა	497
მუხლი 1462.	წილის კომპენსაცია	497

მუხლი 1463.	საადგილმამულო მეურნეობის გადასვლა მემკვიდრეობით	498
მუხლი 1464.	საერთო საკუთრება საადგილმამულო მეურნეობაზე	499
მუხლი 1465.	ჩასახული მემკვიდრის უფლება სამკვიდროს გაყოფისას	499
მუხლი 1466.	სავალო მოთხოვნების დაკისრება ერთ-ერთი მემკვიდრისათვის	500
მუხლი 1467.	წილის მიღების უზრუნველყოფის ვალდებულება	500
მუხლი 1468.	წილის შემცირება პროპორციულად	501
მუხლი 1469.	დავის განხილვა ქონების გაყოფისას	502
მუხლი 1470.	წილის განკარგვის უფლება	503
მუხლი 1471.	უპირატესი შესყიდვის უფლების შეწყვეტა	504
მუხლი 1472.	კრედიტორთა დაკმაყოფილება წილის გასხვისებისას	504
მუხლი 1473.	წილის გათანაბრება	505
მუხლი 1474.	შთამომავლის გამოკლების შედეგები	506
მუხლი 1475.	განსაკუთრებული წვლილის გათვალისწინება გათანაბრებისას	506
მუხლი 1476.	გათანაბრების მოთხოვნის დაუშვებლობა	507
მუხლი 1477.	სამართლიანი განაწილების მოთხოვნა	508
მუხლი 1478.	მემკვიდრის ადგილსამყოფელის დადგენის მოვალეობა	508
მუხლი 1479.	მემკვიდრის გამოუცხადებლობის შედეგები	509
მუხლი 1480.	უპირატესი მემკვიდრეობის უფლება	510
მუხლი 1481.	საცხოვრებელი სახლის მიღების უპირატესი უფლება	511
მუხლი 1482.	მემკვიდრეთა ქონებრივი ინტერესების გათვალისწინება ...	511
მუხლი 1483.	კომპენსაციის განვადება	512

თავი მეოთხმეტე

კრედიტორების დაკმაყოფილება

მემკვიდრეთა მიერ

მუხლი 1484.	მემკვიდრეთა პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე ...	513
მუხლი 1485.	მტკიცების ტვირთი	515
მუხლი 1486.	ვალის გადახდის დაკისრება	515
მუხლი 1487.	სამკვიდროს გახსნის შესახებ კრედიტორებისათვის შეტყობინების ვალდებულება	516
მუხლი 1488.	კრედიტორების მოთხოვნათა წარდგენის ვადა	516
მუხლი 1489.	ხანდაზმულობის საერთო ვადის გამოყენება	517
მუხლი 1490.	შესრულების ვადის გადადება	518
მუხლი 1491.	მამკვიდრებლის კრედიტორების უპირატესობა	518
მუხლი 1492.	ხაზინის პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე	519
მუხლი 1493.	კრედიტორის მიერ სამკვიდროს მიღების შედეგები	519
მუხლი 1494.	კრედიტორთა დაკმაყოფილების წესი	520

თავი მეცამეტე

სამეკვიდროს დაცვა

მუხლი 1495. ცნება	521
მუხლი 1496. ქონების დაცვის მოვალეობა სასოტარო ორგანოს მიერ ..	522
მუხლი 1497. ქონების აღწერა	522
მუხლი 1498. სამეკვიდროს მმართველის დანიშვნა	523

თავი მეოთხმეტე

სამეკვიდრო მოწმობა

მუხლი 1499. ცნება	524
მუხლი 1500. სამეკვიდრო მოწმობის გაცემის ვადა	526
მუხლი 1501. თანხმობა სამეკვიდრო მოწმობაში შეტანაზე	527
მუხლი 1502. სამეკვიდრო მოწმობის მიცემა მემკვიდრის მემკვიდრეებისათვის	527
მუხლი 1503. სამეკვიდრო მოწმობის მიცემა თანამემკვიდრეებისათვის ..	528

სამოქალაქო კოდექსის გარდამავალი და დასკვნითი დებულებანი

მუხლი 1504. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედება	530
მუხლი 1505. ძალდაკარგულ კანონთა ნუსხა	530
მუხლი 1506. ძალდაკარგული კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები ..	532
მუხლი 1507. სამოქალაქო კოდექსის მოქმედება დროში	534
მუხლი 1508. საავტორო სამართლის ნორმათა გავრცელება ადრე წარმოშობილ ურთიერთობებზე	538
მუხლი 1509. კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიული პირები	539
მუხლი 1510. არაკომერციული იურიდიული პირები	540
მუხლი 1511. არაკომერციული იურიდიული პირების ხმელი სამყაროს მათემატიკელახალი რეგისტრაცია	541
მუხლი 1512. ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობები	547
მუხლი 1513. საკუთრება საკარმიდამო მიწის ნაკვეთებზე	550
მუხლი 1514. უძრავი ნივთების რეგისტრაცია გარდამავალ პერიოდში ..	552
მუხლი 1515. რეგისტრაციის მონაცემების საჯაროობის უზრუნველყოფა	555
მუხლი 1516. სამოქალაქო კოდექსის სწავლება	555
მუხლი 1517. საბანკო მომსახურების ხელშეკრულებათა დანერგვის უზრუნველყოფა	556
მუხლი 1518. კომუნალური მომსახურების ხელშეკრულებათა დადება	556
მუხლი 1519. ცნებათა ერთიანობის უზრუნველყოფა	557
მუხლი 1520. სამოქალაქო კოდექსის დანერგვის ორგანიზაციული საკითხები	557

წ ი ბ ნ ი მ ე ნ უ თ ე

საოჯახო სამართალი

კარი პირველი

ქორწინება

თავი პირველი

დაქორწინების წესი და პირობები

მუხლი 1106. ქორწინების ცნება

ქორწინება ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი კავშირია, რომელიც რეგისტრირებულია მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის სახელმწიფო ორგანოში.

ოჯახი საზოგადოების ძირითადი უჯრედია. მის სიმტკიცეზე ბევრად არის დამოკიდებული არა მარტო ოჯახის წევრთა კეთილდღეობა, არამედ მთელი საზოგადოების წინსვლა და წარმატებაც. ამიტომ ყველა საზოგადოება ცდილობს ოჯახის განმტკიცებას. ოჯახური ურთიერთობის ფორმები ისტორიულად ხშირად იცვლებოდა. მისი შეცვლა არც მომავლშია გამორიცხული. მიუხედავად ამისა, ოჯახი ყოველთვის იყო და იქნება ქალისა და მამაკაცის ურთიერთსიყვარულზე დამყარებული კავშირი. სიყვარული ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობის უმაღლესი ფორმაა, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია ნამდვილი ოჯახის შექმნა. სიყვარულის აუცილებელი პირობაა ქალისა და მამაკაცის ესთეტიკური ურთიერთმოწონება და ურთიერთლტოლვა, როგორც საპირისპირო სქესის წარმომადგენლებისა. მაგრამ სიყვარულის შინაარსი ამ ორი ფაქტორით არ განისაზღვრება, რადგან გემოვნება ხშირად იცვლება, ხოლო სქესობრივი ლტოლვა მობეზრების გამო სუსტდება. ამიტომ სრულყოფილი სიყვარულისთვის ასევე საჭიროა ქალსა და მამაკაცს შორის არსებობდეს ურთიერთდაფასება,

პატივისცემა და ერთგულება. ეს კი შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა არსებობს სულიერი ინტერესებისა და ზნეობრივი იდეალების, გემოვნებისა და მისწრაფებების ერთიანობა. ასეთი ერთიანობა ქმნის საფუძველს ხასიათთა მსგავსებისათვის, რაც, თავის მხრივ, ნამდვილი სიყვარულის აუცილებელი პირობაა.

ქალისა და მამაკაცის სიყვარულის ლოგიკური შედეგი უმრავლეს შემთხვევაში ოჯახის შექმნაა. ქორწინება სიყვარულის გარეშე უზნეობაა, ადამიანური გრძნობისა და ღირსების უარყოფაა. ანგარებასა და სხვა ქვენა გრძნობებზე დამყარებული ცოლქმრობა ოჯახური ცხოვრების ილუზიაა. ასეთ ურთიერთობას ზნეობრივ ღირებულებას ვერც ბავშვის შეძენის სურვილი მიანიჭებს და ვერც მეუღლის ინტერესებისათვის ანგარიშის გაწევა. ასეთი ოჯახი უმეტესად დასანგრევადაა განწირული და იგი არა მარტო ყოფილ ცოლ-ქმარს უმსხვრევს ადრინდელ ოცნებებს, არამედ ასეთ ქორწინებაში გაჩენილ ბავშვებსაც ცხოვრების სწორი გზიდან აცდენის დიდ საფრთხეს უქმნის. ნამდვილი ოჯახი მატერიალური ანგარიშიანობისა და რელიგიური ზეგავლენისაგან თავისუფალი ქალისა და მამაკაცის სამისდღემშიო კავშირია, რომელიც მათი სულიერი, ფიზიოლოგიური, მშობლიური, ყოფით-მეურნეობრივი და მატერიალური მოთხოვნილებების, შესაძლებლობებისა და მისწრაფებების მაქსიმალური რეალიზაციის საშუალებაა.

ოჯახი, უპირველეს ყოვლისა, მის წევრთა სამართლებრივი კავშირია. საოჯახო ურთიერთობებს იურიდიულ ხასიათს ანიჭებს მათი რეგულირება სამართლებრივი ნორმებით. ეს კი შესაძლებელია ოჯახის წევრთა ქცევაზე, სახელმწიფოს მხრივ ზემოქმედების შესაძლებლობისა და საზღვრების ფარგლებში, სავალდებულო წესების მოქმედების დადგენით. სწორედ ასეთი ზეგავლენის გამოხატულებას წარმოადგენს კანონის მიერ დადგენილი წესი — ქორწინების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაცი-

ის სახელმწიფო ორგანოში (მმრო). მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ რეგისტრირებული ქორწინება წარმოშობს სამართლებრივ შედეგებს. ასეთ რეგისტრაციას კონსტიტუციური ანუ უფლებაწარმოქმნელი მნიშვნელობა გააჩნია. რეგისტრაცია წარმოადგენს ქორწინების ერთადერთ დამადასტურებელ საშუალებას.

ქორწინების მოწმობის გარდა სხვა რაიმე დოკუმენტი ქორწინების ფაქტის დასადასტურებლად საჭირო არ არის (ეს თავისთავად არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლებოდეს დავა სარეგისტრაციო ჩანაწერის შესახებ ან თვით ქორწინების რეგისტრაციის გაბათილება). თუ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში არ მოიპოვება ჩანაწერი ქორწინების შესახებ, შესაძლებელია ქორწინების მოწმობის საფუძველზე მოხდეს მისი აღდგენა. ქორწინების მოწმობის წარდგენის საფუძველზე შეიძლება აგრეთვე საალიმენტო, საპენსიო ან სამემკვიდრეო უფლების განხორციელების მოთხოვნა და სხვ. საქართველოს ტერიტორიაზე სხვა რომელიმე ორგანოში, თუნდაც ეკლესიაში რეგისტრირებულ ქორწინებას იურიდიული ძალა არ გააჩნია. კანონის ამ მოთხოვნას არა აქვს უკუქცევითი ძალა იმ ქორწინებათა მიმართ, რომელთა რეგისტრაცია, ადრე არსებული წესების მიხედვით, ხდებოდა ეკლესიებში ან ომის დროს — სამხედრო ნაწილებში. ასეთ შემთხვევებში სასამართლოს შეუძლია ფაქტობრივი საქორწინო ურთიერთობა, თუ მისი დამადასტურებელი საკმაო საბუთები არსებობს, აღიაროს კანონიერად. აქედან გამომდინარე, ქალისა და მამაკაცის კავშირი, თუ იგი რეგისტრირებული არ არის მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის სახელმწიფო ორგანოში, იურიდიული თვალსაზრისით ქორწინებად არ ითვლება და წარმოადგენს ქალისა და მამაკაცის მხოლოდ თანაცხოვრებას. კანონი არ ითვალისწინებს ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობათა აღიარებას სასამართლოს მიერ. პირის გარდაცვალების ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადების შემთხვევაში, მასთან ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობაში ადრე ნამყოფ არც ერთ პირს

უფლება არა აქვს მოითხოვოს მისი აღიარება კანონიერ მეუღლედ და აქედან გამომდინარე, რომელიმე სამემკვიდრეო ან საპენსიო უფლების განხორციელება.

ქორწინების რეგისტრაცია დაწესებულია როგორც სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინტერესების უზრუნველსაყოფად, ისე თვით მეუღლეთა და მათი შვილების პირადი და ქონებრივი უფლებების დაცვის მიზნით. ქორწინების რეგისტრაცია საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს თავის საქმიანობაში გაითვალისწინოს სხვადასხვა ღონისძიებად მოწოდებული (მოსახლეობის შემადგენლობა, ქორწინებათა და განქორწინებათა ტენდენცია, შობადობის მდგომარეობა და სხვა). იგი ამარტივებს მეუღლეთა შორის ურთიერთობას სხვა სახის საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სისტემაში და შესაძლებლობას აძლევს სახელმწიფოს ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობაში მყოფთაგან განსხვავებით გამორჩეულად დაიცვას მეუღლეებისა და მათი შვილების ინტერესები, ყოველნაირად ახალისებს მყარი საოჯახო ურთიერთობების შექმნის სურვილს, აძლევს რა ქორწინებას ოფიციალურ ხასიათს. რეგისტრირებული ქორწინება აძლევს მეუღლეებსა და მათ შვილებს საბინაო, მატერიალური, სამემკვიდრეო, საპენსიო და სხვა უფლებათა განხორციელების გარანტირებულ შესაძლებლობას. ქორწინების რეგისტრაციისას იქმნება იმის შესაძლებლობა, რომ სახელმწიფომ გააკონტროლოს ქორწინებათა კანონიერება და თავიდან აიცილოს იმ პირთა დაქორწინება, რომელთაც არ შეუძლიათ შექმნან საღი ოჯახი და ჰყავდეთ სრულფასოვანი შთამომავლობა.

ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ მოქალაქეთა მდგომარეობის სარეგისტრაციო ორგანოში მონაცემების არარსებობისას, თუ ქორწინების მოწმობაც დაკარგულია, შესაძლებელია სასამართლომ ცნოს ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტი, რაც არსებითად განსხვავდება ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობათა კანონიერად ცნობისაგან. შესაძლებელია, აგრეთვე, სასამართლომ დაადგინოს რელიგიური ქორ-

წინების ან საომარ მოქმედებათა დროს სამხედრო ნაწილში მომხდარი რეგისტრაციის ფაქტი. ასეთ შემთხვევაში კანონიერი ქორწინების დადასტურება ხდება.

მუხლი 1107. დაქორწინების პირობები

დაქორწინებისათვის აუცილებელია:

ა. საქორწინო ასაკი; ბ. დაქორწინებულ პირთა თანხმობა.

ქორწინების სახელმწიფოებრივი რეგულირება გულისხმობს ქორწინების პირობების განსაზღვრას. უპირველეს ყოვლისა, სახელმწიფო კანონის მეშვეობით ადგენს როდისაა ქორწინების რეგისტრაცია შესაძლებელი და რა გარემოებები მიიჩნევა რეგისტრაციისათვის ხელისშემშლელად. საოჯახო კანონმდებლობით, მნიშვნელოვნადაა გამართივებული ქორწინებისა და განქორწინების წესი და პირობები. ამის აუცილებლობა ნაკარნახევია არა მარტო საქართველოში ადრე მოქმედი შესაბამისი სამართლებრივი აქტების, არამედ სხვა ქვეყნების საქორწინო კანონმდებლობის არქაული და რელიგიური მოსაზრებების საფუძველზე ხელოვნურად შექმნილი ბარიერების დიდი ხნის მანძილზე მოქმედებით, რაც მეტად ნოყიერ ნიადაგს ქმნიდა ფაქტობრივ და ფიქტიურ საქორწინო ურთიერთობათა წარმოსაშობად და შესანარჩუნებლად. საქართველოს ამჟამინდელი კანონმდებლობით განსაზღვრული ქორწინების ან განქორწინების წესის შემდგომი გამართივება უკვე შეუძლებელია. დაქორწინების პირობები ორ ჯგუფად იყოფა: 1. დადებითი პირობები, რომელთა არსებობის დროს დასაშვებია ქორწინების რეგისტრაცია და 2. უარყოფითი პირობები, რომელთა არსებობა ქორწინების დამატკოლებელ გარემოებას წარმოადგენს. განსახილველი მუხლი ეხება მხოლოდ დადებით პირობებს. ესენია საქორწინო ასაკი და დასაქორწინებელ პირთა თანხმობა. ეს

ისეთი პირობებია, რომელთა გარეშეც დაქორწინება წარმოუდგენლად შეიძლება ჩაითვალოს. აღნიშნული პირობების დაცვას, ოღონდ არაერთ-გვაროვანი გაგებით, ითვალისწინებს თითქმის ყველა ცივილიზებული ქვეყანა.

მუხლი II08. საქორწინო ასაკი

1. საქორწინო ასაკად დაწესებულია თვრამეტი წელი.

2. გამონაკლის შემთხვევებში თექვსმეტი წლის ასაკიდან დაქორწინება დაიშვება მშობლების ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლების წინასწარი წერილობითი თანხმობით.

3. თანხმობაზე მშობლების ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლების უარის შემთხვევაში პატივსადები მიზეზების არსებობისას დასაქორწინებელ პირთა განცხადების საფუძველზე დაქორწინების ნებართვა შეუძლია გასცეს სასამართლომ.

კანონით ქორწინებისათვის საჭიროა, რომ მექორწინენი განსაზღვრულ ასაკს იყვნენ მიღწეული. საქორწინო ასაკად დადგენილია 18 წელი, როგორც ქალებისათვის, ისე მამაკაცებისათვის. ამასთან, შესაძლებელია ამ ასაკის ორი წლით შემცირება, თუ მშობლები ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლები ამაზე წინასწარ განაცხადებენ წერილობით თანხმობას. იგულისხმება, რომ მშობლების პარალელურად ასეთი უფლება სხვას არავის გააჩნია. თუ მშობლები არ არიან ცოცხალნი ან ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება, ან კიდევ აღიარებულნი არიან გარდაცვლილად, მხოლოდ მაშინ შეიძლება სხვა კანონიერმა წარმომადგენელმა ანუ მზრუნველმა გასცეს ასეთი თანხმობა. საქორწინო ასაკად 16 წელზე ნაკლები ასაკის მიჩნევა არ შეიძლება. მინიმალური საქორწინო ასაკის განსაზღვრა მეუღლეთა და მათი მომავალი ბავშვების ჯანმრთელობაზე ზრუნვით არის განპირობებული. ადრეულ ასაკში ქორწინება უარყოფითად მოქმედებს როგორც ქალზე, ისე მამაკაცზე,

რადგან მათ ჯერ კიდევ არ მიუღწევიათ ფიზიკური განვითარების განსაზღვრული დონისათვის. ასეთ ასაკში სქესობრივი ცხოვრება ცუდად მოქმედებს ჯანმრთელობაზე, ფსიქიკასა და საერთოდ ადამიანის განვითარებაზე. ძალზე ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი ვერ იძლევა ჯანმრთელ თაობას, ვერ უზრუნველყოფს მათ აღზრდას. ადრეული ქორწინება ხელს უშლის მეუღლეებს, განსაკუთრებით ქალებს, განათლების მიღებაში, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თავისი ადგილის დაკავებაში. სწორედ ამიტომ არის, რომ საოჯახო კანონმდებლობა სავალდებულო ასაკის დარღვევით მომხდარ ქორწინებას ბათილად თვლის. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებული იმ პირთან სქესობრივი კავშირისათვის, რომელსაც თექვსმეტი წელი არ შესრულებია, თუნდაც, ეს ქალის მხრივ ნებაყოფლობის საფუძველზე მოხდეს (სისხლის სამართლის კოდექსის 140-ე მუხლი).

საქორწინო ასაკი სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვანაირად რეგულირდება. ოცზე მეტ ქვეყანაში მინიმალურ საქორწინო ასაკად დადგენილია 12 წელი. ათამდე ქვეყანაში საქორწინო ასაკი საერთოდ არ არის განსაზღვრული. ამერიკის რამდენიმე შტატში გოგონებს 14 წლის ასაკიდან შეუძლიათ დაქორწინება. ისტორიიდან ცნობილია დაქორწინება უფრო დაბალი ასაკიდანაც. 1103 წლის რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების „ძეგლის წერაში“ გადმოცემული ნორმების საფუძველზე იგულისხმება, რომ საქართველოში XII საუკუნემდე ფართოდ ყოფილა გავრცელებული არასრულწლოვანთა დაქორწინება. ამ ძეგლის მიხედვით, ქალ-ვაჟთა დანიშვნა შესაძლებელია ადრეულ ასაკში, მაგრამ დაქორწინება კი ქალისათვის მხოლოდ 12 წლიდან იქნა შესაძლებლად მიჩნეული. აქედან ითვლებოდა იგი ასაკოვნად. ვაჟები 15-16 წლის ასაკიდან ქორწინდებოდნენ. საეკლესიო კანონმდებლობის ეს მოთხოვნა საერო კანონმდებლობაშიც დამკვიდრდა. აღნიშნულ ფონზე მინიმალური საქორწინო ასაკის განსაზღვრის ამჟამად მოქმედი წესი უდავოდ პროგრესულად უნდა ჩაითვალოს.

ქართული საოჯახო კანონმდებლობის მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს 16 წელს მიღწეული მექორწინეთათვის მშობლების ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლების დაქორწინებაზე უარის თქმის გასაჩივრების შესაძლებლობის გათვალისწინება. ჯერ ერთი, მშობლების თანხმობის ინსტიტუტის შემოღება წარმოადგენს საქორწინო ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების სრულყოფის ნიშნს. იგი სავსებით შეესაბამება საბაზრო მეურნეობის პრინციპების დამკვიდრების შინაარსს. ქორწინება ქონებრივ მხარესთანაც არის დაკავშირებული და სწორედ მშობლები უნდა წყვეტდნენ უპირველესად თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების დაქორწინების მიზანშეწონილობის საკითხს. მეორეც, არ შეიძლება მშობლების ახირება ან მერკანტილური დამოკიდებულება დაედოს საფუძვლად შვილის დაქორწინებაზე თანხმობის გაცემას. ამასთან, თუ პატივსაღები მიზეზიც (ფაქტობრივი ქორწინება, ბავშვის გაჩენა და სხვ.) არსებობს, დასაქორწინებელ პირებს უფლება აქვთ მიმართონ სასამართლოს და მშობლების უარის მიუხედავად, მიიღონ დაქორწინების ნებართვა. სასამართლოს გადაწყვეტილება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოსათვის ქორწინების რეგისტრაციის საფუძველია. ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან არასრულწლოვანი მეუღლეები სრულ ქმედუნარიანობას იძენენ. და მას ინარჩუნებენ სრულწლოვანებამდე განქორწინების შემთხვევაშიც. ამასთან დაკავშირებით, შეიძლება წარმოიშვას გაურკვევლობა იმის თაობაზე, რომ არასრულწლოვანი პირი სასამართლოსადმი უშუალოდ მიმართვის უფლებით როგორ უნდა სარგებლობდეს, როცა 16 წლის პირი არ არის სრული ქმედუნარიანი (სამოქალაქო კოდექსის მე-14 მუხლი) და მისი ინტერესების დაცვა ევალება მზრუნველს — ამ შემთხვევაში მშობელს (სამოქალაქო კოდექსის 1275-ე მუხლი). გამოდის, რომ ჯერ ერთი, მზრუნველი არ იძლევა თანხმობას და მეორე, მზრუნველმა უნდა დაიცვას სამზრუნველო პირის ინტერესები სასამართლოში. აქ კი თვითონ სამზრუნვე-

ლო პირს — მექორწინეს მიეცა სასამართლოსადმი დამოუკიდებლად მიმართვის უფლება. სახეზე მართლაც არის წინააღმდეგობა ერთი მხრივ, იმ ზოგად ნორმებსა, რომლებიც განსაზღვრავენ არასრულწლოვანის სამართლებრივ მდგომარეობას და მეორე მხრივ, განსახილველი ნორმის ბოლო ნაწილს შორის, რომელიც აღნიშნულ შემთხვევაში არასრულწლოვანის სასამართლოსადმი უშუალოდ მიმართვის შესაძლებლობას აწესებს. ე. ი. სახეზეა კოლიზია ზოგად და კერძო ნორმებს შორის. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-2 მუხლის მიხედვით, „კოდექსით გათვალისწინებულ ზოგად ნორმებსა და სპეციალურ ნორმებს შორის კოლიზიისას გამოიყენება სპეციალური ნორმები“. ამგვარად, არასრულწლოვანი მექორწინე პირის შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად მიმართოს სასამართლოს ქორწინებაზე ნებართვის შესახებ, არ ეწინააღმდეგება მისი სამოქალაქო სამართლებრივი მდგომარეობის განმსაზღვრელი ნორმების შინაარსს. ქორწინების მაქსიმალური ასაკი განსაზღვრული არ არის. სრულწლოვან პირს ნებისმიერ ასაკში შეუძლია დაქორწინება, თუ იგი ნამდვილად ოჯახის შექმნის მიზნით ზდება. არ არის განსაზღვრული აგრეთვე ისიც, თუ რა ასაკობრივი სხვაობა უნდა იყოს მომავალ მექორწინეებს შორის.

მუხლი 1109. დასაქორწინებელ პირთა თანხმობა. ნიშნობა

1. დასაქორწინებელ პირთა წინასწარი თანხმობა (ნიშნობა. არ წარმოშობს შემდგომში დაქორწინების ვალდებულებას.
2. ნიშნობა არ არის სასამართლოში იძულებითი დაქორწინების მოთხოვნის შესახებ სარჩელის წარდგენის საფუძველი.
3. ნიშნობასთან დაკავშირებული საჩუქრები დაუქორწინებლობის შემთხვევაში მხარეებს უკან უბრუნდებათ.

ქორწინებისათვის აუცილებელ და გადამწყვეტ პირობას წარმოადგენს მომავალ მეუღლეთა ურთიერთთანხმობა. ამ პირობაში თავის

გამოხატულებას პოულობს დაქორწინების ნებაყოფლობის პრინციპი. ნების თავისუფალი გამოვლინება მარტო დაქორწინების კი არა, არამედ მთელი საოჯახო ურთიერთობის სიმტკიცის ამოსავალი პრინციპია. ქალიცა და მამაკაციც თანაბრად თავისუფალნი არიან საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობისას. მართალია, დაქორწინების საკითხის გადაწყვეტისას გარკვეულ როლს თამაშობს მშობლების, მეგობრებისა და ნათესავების რჩევა-დარიგებები, მაგრამ ამას არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა. სრულწლოვან პირთა დაქორწინებისას მთავარია თვითონ მექორწინეთა სურვილი. ისეთ შემთხვევებში, როცა დაქორწინებაზე თანხმობა მიღებულია მოტყუებით, დაშინებით, უსიქიკური ან ფიზიკური ძალადობით, კანონი ასეთ ქორწინებას ბათილად აცხადებს. დაქორწინების ნებაყოფლობის პრინციპის დიდ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ მისი დარღვევა ზოგჯერ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან არის დაკავშირებული.

კანონში განსაკუთრებული ყურადღებაა გამაზვიელებული დასაქორწინებელ პირთა წინასწარ თანხმობაზე ანუ ნიშნობაზე. ეს ინსტიტუტი საქართველოსათვის არასდროს არ ყოფილა უცხო. ოღონდ ადრე, მასში სხვა შინაარსი იყო ჩადებული. ნიშნობა ანუ საცოლის დაწინდვა ძველისძველი ჩვეულება იყო. მისი შინაარსი იმაში მდგომარეობდა, რომ ქალ-ვაჟის მშობლები თანხმდებოდნენ მომავალი ქორწინების შესახებ. ნიშნობა, ჩვეულებრივ, დიდი ხნით უსწრებდა ქორწინებას. ნიშნობის დროს ქალ-ვაჟის ნება-სურვილს არ ჰქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა. მთავარი იყო მშობლების შეთანხმება, რასაც მათ შორის შესაბამისი ხელშეკრულების დადება მოჰყვებოდა. დასაქორწინებელ პირთა ურთიერთთანხმობის აუცილებლობას გამოიხატავდა ის გარემოება, რომ დანიშვნა ხდებოდა მცირე ასაკიდან. 8-12 წლის ქალ-ვაჟთა დანიშვნა ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. საქართველოში ქორწინების ქრისტიანული წესის დამკვიდრების შემდეგ დანიშვნას ქორ-

წინებასთან თითქმის გათანაბრებული მნიშვნელობა ჰქონდა. მოგვიანებით საერო კანონმდებლობამაც იგივე პოზიცია გაიზიარა, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ ნიშნობა და ქორწინება დროში უფრო უნდა დაახლოებოდნენ ერთმანეთს. ნიშნობა განსაზღვრულ საქორწინო ვალდებულებებს წარმოშობდა მხარეთათვის. მაგალითად, ერთ საცოლესთან დანიშნული პირი თუ მეორეს შეირთავდა, იგი განიხილებოდა როგორც ორცოლიანი. ერთ-ერთი დანიშნულის გარდაცვალების შემთხვევაში მეორის დაქორწინება, მისთვის მეორე ქორწინებად ითვლებოდა. ნიშნობისას განისაზღვრებოდა მზითვის ოდენობა, მისი სამართლებრივი მდგომარეობა. ორცოლიანობა ან მეორე დაქორწინება კი გასაკიცხად ცხადდებოდა. ფეოდალურ ურთიერთობათა განვითარებამ დღის წესრიგში მომავალ მექორწინეთა ნების გამოვლენისადმი სამართლებრივი მნიშვნელობის მიცემისა და დანიშნულთა აუცილებელი დაქორწინების ვალდებულების შინაარსი შეასუსტა (აქ და ქვემოთ ფრაგმენტები ქართული სინამდვილიდან მოტანილია პროფესორ გიორგი ნადარეიშვილის წიგნიდან „ძველი ქართული საოჯახო სამართალი“, თბ., 1996).

ნიშნობის ინსტიტუტის ლოგიკური განვითარების შედეგს წარმოადგენს განსაზღვრული მუხლის პოზიცია, რომელიც აღნიშნული საკითხისადმი ცივილიზებული მიდგომის საუკეთესო ნიმუშია. კანონი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ: 1. ნიშნობის დროს მთავარი და გადამწყვეტია არა მშობლებისა და სხვა ნათესავების თანხმობა, არამედ დასაქორწინებელ პირთა წინასწარი თანხმობა; 2. ნიშნობა დანიშნულ პირთა შორის არ წარმოშობს შემდგომში დაქორწინების ვალდებულებას; 3. რადგან ნიშნობა არ იწვევს მომავალში აუცილებელი დაქორწინების მოვალეობას, იგი არ შეიძლება იძულებითი დაქორწინების შესახებ სასამართლოსადმი სარჩელით მიმართვის საფუძველი გახდეს; 4. ნიშნობა არავითარ ქონებრივ ვალდებულებას არ წარმოშობს იმ პირთა შორის, რომელთაც წინასწარი თანხმობა განაცხადეს ქორწინებაზე; 5. ნიშნობასთან დაკავშირებით ერთმანეთ-

სადმი მიერთებული (განსაზღვრული ღირებულების) საჩუქრები დაუქორწინებლობის შემთხვევაში მხარეებს უკან უბრუნდებათ.

საჩუქრების უკან დაბრუნების საფუძველს წარმოადგენს მომავალ მექორწინებაგან ერთ-ერთის მიერ უარის თქმა დაქორწინებაზე ან სხვა პირზე დაქორწინება. თუ საპატიო მიზეზების გამო ერთ-ერთი მათგანი დროებით ითხოვს ქორწინების რეგისტრაციის გადატანას (ავადმყოფობა, მძიმე ოჯახური მდგომარეობა და სხვ.) ეს არ ჩაითვლება ნაჩუქრის უკან დაბრუნების საფუძველად.

პატივსაღები მიზეზების არსებობისას ნაჩუქარი ნივთის უკან გამოთხოვა, თუ დასაჩუქრებული ნებაყოფლობით არ აბრუნებს მას, გამჩუქებელს შეუძლია სასამართლოს მეშვეობით.

მუხლი III. დაქორწინების გაშორება

1. დაქორწინება ფორმდება ერთი თვის გასვლის შემდეგ იმ დღიდან, როცა დაქორწინების მსურველნი განცხადებას შეიტანენ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. განცხადება ძალაშია ერთთვიანი ვადის გასვლიდან ორი თვის განმავლობაში.

2. ცალკეულ შემთხვევებში, პატივსაღები მიზეზების არსებობისას, ერთთვიანი ვადა შეიძლება შემცირდეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მიერ.

3. თუ არსებობს განსაკუთრებული გარემოებები, როგორიცაა ბავშვის დაბადება, ერთ-ერთი მხარის სიცოცხლისათვის რეალური საფრთხე და სხვა მსგავსი გარემოებები, ქორწინების რეგისტრაცია შეიძლება მოხდეს განცხადების შეტანის დღესვე.

ქორწინება ფორმდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში, რომელსაც განცხადებით უნდა მიმართონ მექორწინებმა. კანონი განცხადების შეტანიდან ქორწინების რეგისტრაციამდე აღგენს

ერთვიან ვადას. ასეთი ვადის განსაზღვრას დიდი მნიშვნელობა აქვს. იგი მომავალი ოჯახის სიმტკიცის ერთგვარი გარანტია და ამავე დროს მექორწინეთა გრძნობების შემოწმების შესაძლებლობაცაა. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ეს დრო ბევრ მექორწინეს საშუალებას აძლევს ღრმად დაფიქრდეს და მეტი პასუხისმგებლობით მოეკიდოს მის ცხოვრებაში გადასადგმელ მნიშვნელოვან ნაბიჯს. არც ისე იშვიათია შემთხვევები, როცა ერთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ გადაუფიქრებიათ ქორწინება. განმცხადებელთა საშუალოდ 10-12 პროცენტი ერთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ უარს ამბობს ქორწინების რეგისტრაციაზე ან არ ცხადდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. სხვადასხვა სახის სოციოლოგიური გამოკვლევები უდავოდ ადასტურებენ იმ ფაქტს, რომ რაც უფრო კარგად და დიდხანს იცნობენ ერთმანეთს მექორწინეები, ოჯახიც უფრო მყარი და ხანგრძლივია. გაცნობაში არ იგულისხმება სქესობრივი სიახლოვე ქორწინებამდე, როგორც ამას, ზოგიერთი, საბაზრო მეურნეობისათვის დამახასიათებელი პრინციპების დამკვიდრებით ხსნის. მათი აზრით, სიყვარული და ურთიერთმოწონება კი არა, მთავარია სექსუალური შეთავსება და საერთო ქონებრივი ინტერესები. თითქოს ასეთი სიახლოვე ერთმანეთის გაცნობის კარგი საშუალება და ოჯახის სიმყარის საფუძველია. ასეთი შეხედულება თავისი შინაარსით ცინიკურია და არავითარი რეალური საფუძველი არ გააჩნია. ამის დამადასტურებელია თუნდაც ის ფაქტი, რომ განქორწინებულ წყვილთა შორის არიან ისეთებიც, რომლებიც ქორწინებამდე იყვნენ ერთმანეთთან ახლო კავშირში, მაგრამ მაინც განქორწინდნენ. საქართველოში ქალწულობის დაკარგვა ქორწინებამდე ყოველთვის სამარცხვინოდ ითვლებოდა. ოჯახის სიწმინდისათვის, მეუღლეთა ერთგულებისა და მომავალი თაობის ჯანსაღად აღზრდისათვის ქორწინებამდელი კავშირები ყოვლად გაუძმართლებელია.

ერთვიანი ვადის გასვლის შემდეგაც კანონით დადგენილია ქორწინების რეგისტრაციის შესაძლებლობა. მექორწინეთა განცხადება

ძალაშია ერთთვისანი ვადის გასვლის შემდეგ კიდევ ორი თვის განმავლობაში. ეს იმას ნიშნავს, რომ შესაძლებელია ქორწინების რეგისტრაციის ხელისშემშლელი დროებითი ან უმნიშვნელო ხასიათის გარემოებები წარმოიშვას, მაგალითად, ერთ-ერთი მექორწინის შედარებით ხანგრძლივი ავადმყოფობა ან სასწრაფო მივლინებაში გამგზავრება, მმროში მესამე პირის მიერ ქორწინების რეგისტრაციის საწინააღმდეგოდ შეტანილი განცხადების ნამდვილობის შემოწმება და სხვა, რაც არ იძლევა იმის საშუალებას, რომ ქორწინების რეგისტრაცია მოხდეს დადგენილ ერთთვისან ვადაში. ამ გარემოებათა მოსპობის შემდეგ ჩვეულებრივად შეიძლება ქორწინების გაფორმება. დამატებითი ორთვისანი ვადის გასვლისას კი მექორწინეთა განცხადება ძალას კარგავს და მათ თავიდან უნდა მიმართონ ქორწინების სარეგისტრაციო ორგანოს. განცხადებით მიმართვა მექორწინეთათვის არავითარ ვალდებულებას არ წარმოშობს ქორწინების რეგისტრაციის აუცილებლობასთან დაკავშირებით. კანონი ითვალისწინებს ქორწინების სარეგისტრაციო ვადის არა მარტო გაზრდას, არამედ შემცირებასაც. ერთთვისანი ვადა შეიძლება პატივსაღები მიზეზის არსებობის ცალკეულ შემთხვევებში შემცირდეს. რა არის პატივსაღები მიზეზი და რამდენით შეიძლება შემცირდეს დადგენილი ვადა, ამას კანონი არ განსაზღვრავს. მისი განსაზღვრა შედის მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს კომპეტენციაში. ასეთი საფუძველი შეიძლება იყოს მაგალითად, მექორწინეთა ერთად გამგზავრება ხანგრძლივ სამეცნიერო მივლინებაში ან კონტრაქტით საზღვარგარეთ სამუშაოდ წასვლა და სხვა. ერთთვისანი ვადის შემცირება შესაძლებელია ნებისმიერი დროით, ე. ი. ქორწინება შეიძლება გაფორმდეს ერთთვისანი ვადის ნებისმიერ დღეს, გარდა განცხადების შეტანის დღისა. რაც შეეხება განცხადების შეტანის დღეს ქორწინების რეგისტრაციას, კანონი გამონაკლისის სახით შესაძლებლად თვლის მას, ოღონდ მაშინ, თუ ამისათვის არსებობს ისეთი განსაკუთრებული გარემოებე-

ბი, როგორიცაა ბავშვის დაბადება, ერთ-ერთი მექორწინის სიცოცხლისათვის რეალური საფრთხე, დიდი ხნის ფაქტობრივი ცოლქმრული ურთიერთობა და სხვა. ქორწინების რეგისტრაციის დამაჩქარებელ გარემოებათა მიჩნევა განსაკუთრებულად მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს პრეროგატივაა. მას შეუძლია გაითვალისწინოს სხვადასხვა სახელმწიფო ან კერძო ორგანიზაციის შუამდგომლობა ან რეკომენდაცია. ყველა შემთხვევაში, მექორწინეთა ინტერესები უნდა იყოს განმსაზღვრელი.

მუხლი III. ქორწინების რეგისტრაცია

ქორწინების რეგისტრაცია ხდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში დასაქორწინებელ პირთა მიერ არჩეული ადგილის მიხედვით.

ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ განცხადება მექორწინებებს შეუძლიათ შეიტანონ ნებისმიერი ქალაქის ან რაიონის მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. კანონით არ არის განსაზღვრული რეგისტრაციის ორგანო, მაგალითად, მექორწინეთა ან მათი მშობლების საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ჩვეულებრივ, მექორწინებები თავიანთი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით ტარდებიან რეგისტრაციაში. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ერთ თვეზე მეტი ვადით მექორწინებები სხვა რეგიონში იმყოფებიან და გადაწყვიტეს დაქორწინება. მათ შეუძლიათ დაქორწინება გააფორმონ. დაქორწინების ფაქტის ფართოდ გახმაურების თავიდან აცილების მიზნით, შეიძლება მისი გაფორმება მეზობელი ქალაქის ან რაიონის მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. ყველა შემთხვევაში, ქორწინების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს დასაქორწინებელ პირთა უშუალო მონაწილეობით. საოჯახო კანონმდებლო-

ბით არ არის დაშვებული წარმომადგენლის მეშვეობით დაქორწინება, ე. ი. როცა რეგისტრაციის დროს ადგილზე არ არის საცოლე ან საქმრო და მათ ცვლიან სხვა პირები — მექორწინეთა წარმომადგენლები. საქართველოში XII საუკუნემდე შესაძლებლად იყო მიჩნეული ასეთი ქორწინება. მას „კიდის კიდე გვირგვინთა კურთხევა“ ეწოდებოდა. ეს წესი საშუალებას იძლეოდა, რომ მეფე-დედოფლის ქორწინება მომხდარიყო ცალ-ცალკე, ანუ „კიდის კიდე“. გვირგვინთა კურთხევა ხდებოდა ცალ-ცალკე საცოლისა და საქმროს სახლებში. გვირგვინის კურთხევის ცერემონიაში მონაწილეობას ღებულობდნენ სხვაგან მყოფი მექორწინის წარმომადგენლები. როცა საცოლეს უკურთხებდნენ გვირგვინს, იქ მისი საქმროს ნაცვლად გვირგვინის ქვეშ სხვა მამაკაცი იდგა, მაგრამ ჯვრისწერის დროს, მისი სახელი კი არ იხსენიებოდა, არამედ ნამდვილი საქმროსი. სხვა შემთხვევაში, ხშირად, პატარძლის ნაცვლად ქალი კი არა მამაკაცი იდგა გვირგვინის ქვეშ. ძველ საქართველოში წარმომადგენლობითი ქორწინება ქალებისათვის პატივისა და ღირსების შემლახველად ითვლებოდა. ამიტომაც იყო, ალბათ, რომ რუის-ურბნისის საეკლესო კრებამ აკრძალა ასეთი ქორწინება. წარმომადგენლობითი ქორწინება ცივილიზებული ქვეყნებისათვის მიუღებლად ითვლება. თუმცა, ზოგიერთ ქვეყანაში ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია ასეთი ქორწინება. მაგალითად, არგენტინისა და კანადის საოჯახო კანონმდებლობით, დასაშვებადაა მიჩნეული წარმომადგენლობითი ქორწინება.

მუხლი 1112. დაქორწინების შესახებ განცხადების შეტანა

დაქორწინების მსურველ პირთ პირადად შეაქვთ განცხადება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. განცხადებაში მათ უნდა დაადასტურონ, რომ არ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, რომლებიც გათვალისწინებულია

1120-ე მუხლით, იცნობენ ერთმანეთის ოჯახურ მდგომარეობას, აგრეთვე იციან, მერამდენა თითოეული მათგანისათვის ეს ქორწინება და ჰყავთ თუ არა შვილები.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში მექორწინეთა მიერ საქორწინო განცხადების პირადად შეტანა დაკავშირებულია მათ მხრივ განსაზღვრულ ურთიერთვალდებულებათა შესრულების მოვალეობასთან. გამონაკლის შემთხვევებში დასაქორწინებელ წყვილთაგან შეიძლება ერთ-ერთი ფიზიკურად არ გამოცხადდეს სარეგისტრაციო ორგანოში, მაგრამ მისი ნების გამომხატველი დოკუმენტი მეორემ აუცილებლად უნდა წარადგინოს. არ შეიძლება დასაქორწინებელი პირის ნაცვლად განცხადება მისი დაქორწინების შესახებ სხვამ, მაგალითად ნათესავმა, მეგობარმა ან თუნდაც მომავალმა მეუღლემ შეიტანოს. კანონი ამიტომ მიუთითებს დასაქორწინებელ პირთა და არა ერთ-ერთი მათგანის მიერ განცხადების შეტანის აუცილებლობაზე. განცხადებაში მათ უნდა დაადასტურონ ზოგიერთი ისეთი ფაქტი, რომელთაც შეიძლება გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდეს ქორწინების რეგისტრაციის მართლზომიერებისათვის. კერძოდ, მათ უნდა დაადასტურონ ის, რომ არ არსებობს მათი ქორწინების ხელისშემშლელი არც ერთი გარემოება, რომლებზეც მითითებულია სამოქალაქო კოდექსის 1120-ე მუხლით, იცნობენ ერთმანეთის ოჯახურ მდგომარეობას და იციან მერამდენა თითოეული მათგანისათვის ეს ქორწინება და ჰყავთ თუ არა შვილები. ქორწინების ხელისშემშლელი გარემოებების გამოვლენისას, მექორწინებებს არ გაატარებენ რეგისტრაციაში, მიუხედავად იმისა, რომ შეიძლება მათი მხრიდან რაიმე წინააღმდეგობას ადგილი არ ჰქონდეს. არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება, მაგალითად, რეგისტრაციაში გატარდეს მშვილებლისა და ნაშვილების ქორწინება ან არალეგიტიმური და-ძმისა და სხვა. ოჯახური მდგომარეობის ცოდნაში იგულისხმება

ის, რომ მექორწინებმა იციან ერთმანეთის ოჯახის წევრთა შემადგენლობის, მათი საქმიანობის, საბინაო და მატერიალური მდგომარეობის შესახებ და სხვ. მექორწინებმა ერთმანეთს ისიც უნდა აცნობონ. თუ მერამდენა მათთვის ეს ქორწინება და ჰყავთ თუ არა შვილები. აღრინდელ ქორწინებათა ან შვილის ფაქტის დამალვა ქორწინების რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძველი არ შეიძლება გახდეს, მას მხოლოდ მექორწინეთა მიმართ აქვს განსაზღვრული მნიშვნელობა. ამიტომ თუ მექორწინენი ამ ფაქტების გამოვლენის შემდეგ მაინც თანახმანი არიან ქორწინებაზე, მისი რეგისტრაცია აუცილებლად უნდა მოხდეს. ქორწინების პერიოდში ასეთი ფაქტების გამოვლენა შეიძლება მხარეთა სურვილით განქორწინების საფუძველი გახდეს და არა ქორწინების გაბათილებისა, იმისაგან განსხვავებით, როცა სამოქალაქო კოდექსის 1120-ე მუხლში ჩამოთვლილი გარემოებების დამალვის შედეგად ქორწინების რეგისტრაციაში გატარება მაინც ხდება. ასეთ შემთხვევაში ქორწინება აუცილებლად უნდა გაბათილდეს.

მუხლი 1113. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მოვალეობანი

1. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო, რომელიც მიიღებს დასაქორწინებელ პირთა განცხადებას, მოვალეა გააცნოს მათ ქორწინების რეგისტრაციის პირობები და წესი, აგრეთვე განუმარტოს მათ მეუღლეთა და მშობელთა უფლებამოვალეობანი, რომლებიც გათვალისწინებულია ამ კოდექსით, გააფრთხილონ ისინი, რომ პასუხისმგებელნი არიან დაქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებათა დაფარვისათვის.

2. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის ჩამწერი ორგანოები მოვალენი არიან დარწმუნდნენ, რომ დასაქორწინებელ პირთათვის არ

არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები და რომ მათთვის ცნობილია ერთმანეთის ჯანმრთელობა და ოჯახური მდგომარეობა.

ქორწინების რეგისტრაციის დროს მოქალაქობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოსაც აკისრებს კანონი განსაზღვრულ მოვალეობათა შესრულებას. ამით იგი საქორწინო ურთიერთობათა აქტიური რეგულატორის როლში გამოდის. საქორწინო განცხადების მიღების დროს მმრო ვალდებულია მექორწინებს გააცნოს ქორწინების რეგისტრაციის პირობები და წესი, ქორწინების რეგისტრაციის დანიშნულება და ის უფლება-მოვალეობები, რომლებიც წარმოეშობათ მექორწინებს, როგორც მეუღლეებს და შემდეგ როგორც მშობლებს. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოები ყოველწლიურად უნდა ცდილობდნენ მყარი ოჯახის შექმნაში მიიღონ აქტიური მონაწილეობა და თუ ასეთი ოჯახის შექმნას საფრთხე ემუქრება, ისინი ვალდებული არიან მათი თავიდან აცილებისათვის იზრუნონ. ამიტომაც, რომ კანონი მათ პირდაპირ ავალებს მექორწინეთა გაფრთხილებას იმის შესახებ, რომ მათ დაეკისრებათ პასუხისმგებლობა საოჯახო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებათა დაფარვისათვის. ასეთ გარემოებათა დაფარვის თავიდან აცილება მომავალში მრავალი ოჯახის დანგრევისაგან გადარჩენის გარანტიაა. ამიტომ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოები ჯერ უნდა დარწმუნდნენ იმაში, რომ მექორწინეთათვის არ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, რომ ისინი იცნობენ ერთმანეთის ჯანმრთელობასა და ოჯახურ მდგომარეობას და შემდეგ მოახდინონ ქორწინების რეგისტრაცია.

მუხლი 114. ქორწინების რეგისტრაცია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს ადგილსამყოფლის ფაქტის გარეშე

დასაქორწინებელ პირთა თხოვნით, თუ პატივსადები მიზეზები არსებობს, ქორწინების რეგისტრაცია შეიძლება მოხდეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს ადგილსამყოფლის გარეშე.

საოჯახო კანონმდებლობა არ უშვებს ქორწინების რეგისტრაციისას რომელიმე მექორწინის გამოუცხადებლობის შესაძლებლობას. ორივე მექორწინე აუცილებლად უნდა გამოცხადდეს ქორწინების რეგისტრაციის დღეს და უშუალოდ მიიღოს მონაწილეობა. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო ამისათვის ყველა პირობას ქმნის. მაგრამ, თუ ერთ-ერთ დასაქორწინებელ პირს პატივსადები მიზეზის გამო არ შეუძლია გამოცხადდეს ქორწინების რეგისტრაციისათვის, კანონი შესაძლებლად მიიჩნევს იმას, რომ ქორწინების რეგისტრაცია ჩატარდეს მშროს ადგილსამყოფელის გარეშე. პატივსადებ მიზეზად, უპირველეს ყოვლისა, დასაქორწინებელი პირის ავადმყოფობა უნდა ჩაითვალოს. იგი შეიძლება თავის ბინაში იმყოფებოდეს ან სამკურნალო დაწესებულებაში. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებელია ავადმყოფი მექორწინის სურვილითა და სამკურნალო დაწესებულების ნებართვით, ქორწინების რეგისტრაცია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს წარმომადგენელმა მეორე მექორწინისა და მოწმეთა თანდასწრებით, ავადმყოფი მექორწინის ადგილსამყოფელის მიხედვით მოახდინოს. შესაძლებელია, რომ ერთ-ერთი მექორწინის მშროში გამოუცხადებლობის მიზეზი მისი დაპატიმრებაც იყოს. ასეთ შემთხვევაში, ქორწინების რეგისტრაცია შეიძლება მოხდეს საპატიმრო დაწესებულებაში, თუ, რა თქმა უნდა, მექორწინე პატიმარს სურს და საპატიმროს ადმინისტრაცია თანახმაა ამაზე. შეიძლება

წარმოიშვას ისეთი შემთხვევაც, როცა ორივე დასაქორწინებულ პირს გააჩნდეს პატივსაღები მიზეზი მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში გამოუცხადებლობისათვის (ერთად მოხვედრა სამკურნალო დაწესებულებაში და სხვ.). ასეთ შემთხვევებშიც, შესაძლებელია ქორწინების რეგისტრაცია მექორწინეთა ადგილსამყოფელის მიხედვით. ქორწინების რეგისტრაციის შესაძლებლობამ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს ადგილსამყოფელის გარეთ, მნიშვნელოვნად გააფართოვა მოქალაქეთა საქორწინო უფლებების განხორციელების შესაძლებლობა და შექმნა ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობათა მნიშვნელოვნად შემცირების გარანტია.

მუხლი III. დაქორწინება საზეიმო ვითარებაში

დასაქორწინებელ პირთა თანხმობით დაქორწინება ტარდება საზეიმო ვითარებაში.

დაქორწინება ადამიანის ცხოვრებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და ღირსსახსოვარი მომენტი. ამიტომ მექორწინე ყოველთვის ცდილობს, რაც შეიძლება შთამბეჭდავად აღიბეჭდოს იგი არა მარტო მის, არამედ ნათესავთა და მეგობართა მესსიერებაშიც. საქართველოში, ისე როგორც სხვა ქვეყნებში, არსებობს ქორწინების საზეიმო ვითარებაში აღმნიშვნელი წეს-ჩვეულებანი. მათი დახვეწა და თანამედროვე ვითარებასთან შესაბამისობაში მოყვანა მეტ შინაარსს მისცემს ქორწინების აღნიშვნას. ქორწინების რეგისტრაციის საზეიმო ვითარებაში ჩატარება, თუ ამაზე თანახმაა მექორწინენი, ევალება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს. აქ, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება რეგისტრაციის ჩატარება საჯაროდ, მოწმეების, მეგობრებისა და ნათესავების თანდასწრებით, სხვადასხვა სიმბოლიკისა და რიტუალების ფონზე. ქორწინების საზეიმო ვითარებაში გაფორმება მექორწინეებისა და დამსწრეთა მიმართ, მნიშვნელო-

ვან ზნეობრივ და სამართლებრივ ზემოქმედების საშუალებას წარ-
 მოადგენს. იგი ადასტურებს მექორწინეთა მიერ ურთიერთსიყვარულისა
 და პატივისცემის საფუძველზე ოჯახის შექმნის სურვილის მიზანშე-
 წონილობას, ასეთი ოჯახის სახელმწიფოებრივ აღიარებას და ზრდის
 მეუღლეთა პასუხისმგებლობას არა მარტო ერთმანეთის, არამედ სა-
 ზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე. კანონი შემთხვევით არ უს-
 ვამს ხაზს იმას, რომ ქორწინება საზეიმო ვითარებაში ტარდება
 მხოლოდ დასაქორწინებელ პირთა თანხმობით. ზოგჯერ, იმის გამო,
 რომ დასაქორწინებელ პირს რაიმე ფიზიკური ნაკლი აქვს ან მექორ-
 წინეები ასაკოვანნი არიან, ან მატერიალური მდგომარეობიდან გამომ-
 დინარე, არ სურთ ახლობელთა ფართო წრის თანდასწრებით დაქორ-
 წინება, მიზანშეწონილი არაა გამორჩეული საზეიმო ვითარების შექმ-
 ნა. მსგავს შემთხვევებში ქორწინების რეგისტრაცია უნდა ჩატარდეს
 მექორწინეთა სურვილის მიხედვით. მაგრამ ის წესები, რაც დადგე-
 ნილია ქორწინების რეგისტრაციისათვის, ყველა შემთხვევაში სავალდე-
 ბულოდ უნდა შესრულდეს. ქორწინების რეგისტრაციის საზეიმო
 ვითარების ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს საქორწინო ნადი-
 მის — ქორწილის გადახდა. საქორწინო ნადიმი საქართველოში
 ყოველთვის იყო ყურადღების ცენტრში. ძველ საქართველოში, გან-
 საკუთრებით, შეძლებულთა წრეებში, ქორწილი რამდენიმე დღე გრ-
 ძელდებოდა. „ვეფხისტყაოსნის“ მიხედვით, ტარიელისა და ნესტან-
 დარეჯანის ქორწილი ფრიდონის სამფლობელოში 8 დღე მიმდინარ-
 ეობდა. არჩილს აღწერილი აქვს თეიმურაზ მეფის ქორწილი, რომელ-
 იც 40 დღეს გრძელდებოდა. ხანგრძლივი და მდიდრული ქორწილის
 გადახდა ღირსების საქმეს წარმოადგენდა შეძლებულთათვის. საშუა-
 ლო ფენა შედარებით ნაკლებ ყურადღებას უთმობდა მას, რომ არაფერი
 ითქვას დაბალ ფენაზე, რომელშიც ქორწინება და ქორწილი მძიმე
 ტვირთად აწევებოდა ოჯახს. შემდგომი პერიოდის განმავლობაში, ოჯახის
 მიერ ქალის გათხოვებისას, მზითვის აუცილებელი მიცემის ტრადიციის

თანდათანობით შეზღუდვამ და ქორწილების მასშტაბების შემცირებამ, ხელი შეუწყო ოჯახების ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას. ქართული ქორწილი თანდათან კიდევ უფრო იხვეწება და ცივილიზებულ ხალხთა მსგავსად, ოღონდ ქართული ტრადიციებისა და ზნე-ჩვეულებების უპირატესობათა გამოვლენის საფუძველზე, ჩვენი ყოფითი ურთიერთობის ამსახველი და კულტურის შემადგენელი ნაწილი ხდება.

მუხლი III. ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მიცემის მოვალეობა

დასაქორწინებელმა პირებმა ქორწინების რეგისტრაციისას უნდა განაცხადონ, რომ მათ იციან ერთმანეთის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ.

კანონით მექორწინეთა მიერ განცხადების შეტანისას შესასრულებელი მოვალეობისაგან (სამოქალაქო კოდექსის 1112-ე მუხლი) განსხვავებით, ქორწინების რეგისტრაციის დროს მათ უნდა განაცხადონ, რომ იციან ერთმანეთის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. საქმე ისაა, რომ ზოგიერთი ავადმყოფობა საშიშროებას უქმნის არა მარტო მეორე მეუღლის, არამედ შვილის ჯანმრთელობასაც. ზოგიერთი ავადმყოფობისაგან განკურნებას ხანგრძლივი პერიოდი სჭირდება. ქორწინების პერიოდში რომ არ გახდეს აღნიშნული გარემოება მეუღლეებს შორის გაუგებრობის მიზეზი, თავიდან უნდა გაირკვეს ამ მხრივ ყველაფერი. მაგალითად, დასაქორწინებელმა პირმა თავის მომავალ მეუღლეს უნდა განუცხადოს იმის შესახებ, რომ იგი დაავადებულია მძიმე ვენერიული სნეულებით, ტუბერკულოზით ან გულ-სისხლძარღვთა ქრონიკული დაავადებით. თავისთავად არც ერთი ეს ავადმყოფობა ან სხვა, რა მძიმეც არ უნდა იყოს იგი, გარდა სულთ ავადმყოფობისა

და ჭკუასუსტობისა, ქორწინების ხელისშემშლელ გარემოებას არ წარმადგენს. ასეთ ავადმყოფობათა გამოაშკარავება ქორწინების პერიოდში შეიძლება განქორწინების საბაბიც გახდეს. ამიტომ, თუ დასაქორწინებელმა პირებმა იციან ერთმანეთის ჯანმრთელობის შესახებ და მაინც სურთ დაქორწინება, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანომ ისინი რეგისტრაციაში უნდა გაატაროს. მშროს თანამდებობის პირი მოვალეა დასაქორწინებელი პირებისათვის შექმნას ერთმანეთის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის გაცნობის შესაძლებლობა.

მუხლი III. მოწმეთა მონაწილეობა ქორწინების რეგისტრაციაში

ქორწინების რეგისტრაცია ხორციელდება ორი სრულწლოვანი მოწმის თანდასწრებით.

ქორწინებისათვის საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის მინიჭებისა და ოჯახის სიმტკიცისათვის ახლობელთა და ნათესავთა მხრივ ზნეობრივ ვალდებულებათა დამკვიდრების მიზნით, აგრეთვე ქორწინებისათვის საჯარო ხასიათის მისაკუთვნებლად, კანონი აუცილებელს ხდის ქორწინების რეგისტრაციისას ორი სრულწლოვანი მოწმის მონაწილეობას. ქორწინების რეგისტრაციის უშუალო მოწმე შეიძლება სხვა პირებიც იყვნენ, მაგრამ მათგან ორი ოფიციალური მოწმე უნდა იყოს. ისინი სარეგისტრაციო წიგნში ტარდებიან როგორც მოწმენი. საქართველოში ხელისმომკიდებობის ანუ მეჯვარეობის ინსტიტუტი დიდი ხანია არსებობს და მასთან დაკავშირებულია რელიგიურ ურთიერთობათა მნიშვნელოვანი მომენტები (ბავშვის მონათვლა, სულიერ-ნათესაობრივი კავშირის დამყარება, ნათელმირონობისადმი მოკრძალებული დამოკიდებულება თაობათა მანძილზე და სხვ.). ოჯახის წინაშე რაიმე ოფიციალური ვალდებულება მოწ-

მეებს არ ევალებათ. არც დაქორწინებულები არიან იურიდიულად ვალდებული მოწმეთა წინაშე.

ქორწინების რეგისტრაციისას ოფიციალურ მოწმეთა დასწრებას ის მნიშვნელობაც აქვს, რომ ზოგჯერ მათი დახმარებით შეიძლება სასამართლომ განადგურებული სარეგისტრაციო მასალების აღდგენისას ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტი დაადგინოს. არ შეიძლება განქორწინების რეგისტრაციაში არასრულწლოვანი მოწმეები ღებულობდნენ მონაწილეობას, მიუხედავად იმისა, თვითონ მექორწინენი შეიძლება იყვნენ არასრულწლოვანები.

ქორწინების რეგისტრაციის ბოლო ეტაპია საქორწინო წიგნში შესაბამისი ჩანაწერის გაკეთება, რასაც ხელს აწერენ: მექორწინეები, მოწმეები და მშროს თანამდებობის პირი. მათ მიერ შედგენილი დოკუმენტი დასტურდება ბეჭდით. ქორწინების რეგისტრაციის დამთავრების შემდეგ მეუღლეებს ეძლევათ ქორწინების მოწმობა.

მუხლი 1118. უცხოელთა დაქორწინების წესი

1. საქართველოში უცხოელთა დაქორწინებისათვის აუცილებელია მათი ქვეყნის სათანადო ორგანოების ცნობა, რომ არ არსებობს ამ ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებანი.

2. ეს წესი არ გამოიყენება მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიმართ ან იმ სახელმწიფოს მოქალაქეების მიმართ, რომლებიც არ გასცემენ ზემოაღნიშნულ ცნობას.

საქართველოში უცხოელი მოქალაქეების საქართველოს მოქალაქეებთან დაქორწინება საერთო საწყისებზე ხდება. მასში იგულისხმება ის სამართლებრივი რეჟიმი, რაც ქორწინებისათვის ქართული კანონმდებლობით არის დადგენილი. რაც შეეხება უცხოელების ერთმანეთთან დაქორწინებას, იგი უნდა მოხდეს შესაბამისი სახელმწიფოების კანონმდებლობის მოთხოვნათა საფუძველზე. ამიტომაც, რომ

კანონი მოითხოვს საქართველოში დასაქორწინებელ პირთა მხრივ თავიანთი ქვეყნიდან სათანადო ორგანოების ცნობის წარმოდგენას იმის შესახებ, რომ მათი დაქორწინებისათვის არ არსებობს ხელისშემშლელი გარემოებები. უცხოელებს შეუძლიათ თავიანთი ქვეყნების საელჩოებსა და საკონსულოებშიც გატარდნენ ქორწინების რეგისტრაციაში. ასეთი ცნობის წარდგენის გარეშე შეიძლება მოქალაქეობის არმქონე პირთა და ან იმ სახელმწიფოთა მოქალაქეების ქორწინების რეგისტრაცია, რომლებიც არ გასცემენ ზემოაღნიშნულ ცნობას. საქართველოს მოქალაქის დაქორწინება უცხოელზე, ავტომატურად არ იწვევს მოქალაქეობის შეცვლას. იგი კვლავ რჩება საქართველოს მოქალაქედ.

მუხლი 1119. რეგისტრაციაზე უარის გასაჩივრება

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს უარი ქორწინების რეგისტრაციაზე შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში.

ქორწინების რეგისტრაციაზე უარი შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვადასხვა საფუძვლით. დაქორწინების წესი და პირობები ბევრ ისეთ მომენტს შეიცავს, რომელთა მიმართ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს დამოკიდებულება არაერთგვაროვანი შეიძლება იყოს. მაგალითად, საქორწინო ასაკის ზუსტი დღის დადგენის, ახლო ნათესაობის ხარისხის განსაზღვრის ან რომელიმე ავადმყოფობის ქორწინებისათვის ხელისშემშლელ გარემოებად ჩათვლის საკითხის გადაწყვეტისას, დაინტერესებულმა პირმა შეიძლება მმროს პოზიცია არასწორად მიიჩნიოს, ამიტომ მას ყოველთვის უნდა ჰქონდეს ქორწინების რეგისტრაციაზე უარის თქმის გასაჩივრების შესაძლებლობა. სადავო საკითხები ასეთ შემთხვევაში იმდენად მაღალ პროფესიულ დონეზეა გადასაწყვეტი, რომ კანონმა ადმინისტრაციის

ტრადიციული გზით გასაჩივრება კი არ დააწესა, არამედ სასამართლოს მიანდო სადავო საკითხის გადაწყვეტა. სასამართლოში დავის განხილვის შესახებ საკითხის დაყენება შეუძლიათ დასაქორწინებულ პირებს, მათ მშობლებს, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს და სხვა დაინტერესებულ პირებს. თუ სასამართლომ ჩათვალა, რომ ქორწინების ყველა პირობა დაცულია და მისი დამაბრკოლებელი კანონით გათვალისწინებული არც ერთი გარემოება არ არსებობს, გამოიტანს გადაწყვეტილებას ქორწინების რეგისტრაციის აუცილებლობის შესახებ. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო ასეთ შემთხვევაში ვალდებულია მოახდინოს ქორწინების რეგისტრაცია.

მუხლი 1120. ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებანი

1. დაქორწინება არ დაიშვება:

ა. იმ პირთა შორის, რომელთაგან თუნდაც ერთი დაქორწინებულია სხვასთან;

ბ. პირდაპირ აღმავალი ან დამავალი შტოს ნათესავებს შორის;

გ. ღვიძლ და აგრეთვე არაღვიძლ და-მმათა შორის;

დ. მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის;

ე. იმ პირებს შორის, რომელთაგან თუნდაც ერთი სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო სასამართლოს მიერ ცნობილია ქმედუუნაროდ.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“, „გ“ და „დ“ ქვეუბნები გამოიყენება მაშინაც, როცა ნათესაური ურთიერთობა მოიშალა გაშვილების შედეგად.

კანონი ზუსტად განსაზღვრავს იმ გარემოებებს, რომელთა არსებობაც ქორწინებისათვის ხელისშემშლელად ითვლება და ქორწინება არ დაიშვება. ასეთ გარემოებათა გამო, ქორწინების აკრძალვა დაკავშირებულია საქორწინო სამართლის ძირითადი პრინციპების

განუხრელად დაცვის აუცილებლობასთან. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია ერთქორწინების პრინციპი. არ შეიძლება ქორწინების რეგისტრაციაში გატარდეს ის პირი, რომელიც უკვე იმყოფება სხვა ქორწინებაში. ახალი ქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ადრინდელ მეუღლესთან განქორწინების შემდეგ. ქორწინებათა ოდენობა განსაზღვრული არ არის, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება მონოგამიის პრინციპს. ამ პრინციპის განხორციელებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ჯანსაღი და მტკიცე ოჯახის შექმნისათვის. კანონით თუ ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლე სხვა ქორწინებაში იმყოფება და მაინც მოხდა ქორწინების რეგისტრაცია, ასეთი ქორწინება აუცილებლად უნდა გაბათილდეს. ორცოლიანობა ან მრავალცოლიანობა ანუ ორ ან რამდენიმე ქალთან ერთად ცხოვრება საერთო მეურნეობის წარმოების მიზნით ისჯება სისხლის სამართლებრივი წესით. ფაქტობრივი საქორწინო ურთიერთობა ქორწინებისათვის დამაბრკოლებლად არ ითვლება.

კანონის მომდევნო სამ პუნქტში მითითებული გარემოებები ნათესაობის საერთო შინაარსით შეიძლება გაერთიანდეს. ნათესაებს შორის ქორწინების აკრძალვა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი და ამოსავალი პრინციპია საოჯახო სამართალში. არ შეიძლება დაქორწინება პირდაპირ აღმავალ ან დამავალ შტოს ნათესაებს შორის, ღვიძლ და აგრეთვე არაღვიძლ და-ძმებს შორის, აგრეთვე მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის. ნათესაობის არა ყოველი ხაზისა და ხარისხის დროს იკრძალება ქორწინება, არამედ კანონით დადგენილი ნათესაობის შიგნით. ნათესაობა არის სისხლითი კავშირი იმ პირებს შორის, რომლებიც ერთმანეთისაგან ან ერთი წინაპრისაგან არიან წარმოშობილი. ნათესაობა პირდაპირი ხაზისაა, როცა პირები ერთმანეთისაგან არიან წარმოშობილი. პირდაპირი ნათესაობა შეიძლება იყოს აღმავალი, მაგალითად, შვილიშვილი, შვილი, მამა, პაპა და ა. შ. დამავალი, მაგალითად, პაპა, მამა, შვილი, შვილიშვილი და ა. შ. ნათესაობა

გვერდითი შტოსია ანუ ხაზისაა, როცა საერთო წინაპრისაგან მომდინარეობს — მაგალითად, ძმები და დები, ბიძაშვილები, დეიდაშვილები, მამიდაშვილ-ბიძაშვილები და ა. შ. ნათესაობის სიახლოვე იზომება ნათესაობის ხარისხით, რაც, თავის მხრივ, დაბადებათა იმ რაოდენობით განისაზღვრება, რომლებიც ამ პირებს ერთმანეთთან აკავშირებთ. ნათესაობის ხარისხის გამოთვლის ეს რომაული სისტემა თავის დროზე გენიალურ აღმოჩენად იქნა მიჩნეული.

კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, აკრძალულია დაქორწინება პირდაპირი ხაზის ყველა ხარისხის ნათესაებს შორის. რაც შეეხება გვერდით ხაზს, აქ მხოლოდ პირველი ხარისხის ნათესაებს (დებსა და ძმებს) შორის იკრძალება ქორწინება. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს იმას, დები და ძმები ორივე მშობლით არიან ერთნი, თუ დედით ან მამით სხვადასხვა. არალეიძლ და-ძმას შორის ამ დროს სისხლით კავშირია განმსაზღვრელი. ახლო ნათესაებს შორის ქორწინების აკრძალვა ემყარება არა მარტო ზნეობრივ ნორმებს, არამედ მომავალი თაობის ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ მეცნიერულ მედიკო-ბიოლოგიურ მოსაზრებასაც. ახლო ნათესაებს შორის ქორწინება უარყოფითად მოქმედებს მომავალი თაობის ჯანმრთელობაზე. ამან შეიძლება გამოიწვიოს ზოგჯერ გარეგნულად შეუმჩნეველი პათოლოგიური გადახრები. ავადმყოფობა შეიძლება გამოვლინდეს არა მხოლოდ შვილებში, არამედ მომდევნო თაობებშიც. ასეთ შემკვიდრეობით ავადმყოფობას მიეკუთვნება ჭკუასუსტობის ზოგიერთი სახე, ყრუ-მუნჯობა და სხვა.

რაც შეეხება მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ქორწინების აკრძალვას, იგი განპირობებულია მათ შორის არა სისხლით კავშირის არსებობით, არამედ ლეიძლ მშობლებსა და შვილებს შორის არსებული ურთიერთობის სამართლებრივად მათთან გათანაბრების ფაქტით. რადგან შვილობილს უწყდება ნათესაობაზე დამყარებული ურთიერთობა ლეიძლ მშობლებთან, მისი მსგავსი ურთიერთობა წარ-

მოიშობა მშვილებლისა და მისი ნათესავების მიმართ. ამიტომ სავსებით ლოგიკურად უნდა ჩაითვალოს მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ქორწინების დაუშვებლობა.

ნათესავებს შორის ქორწინების აკრძალვა ქართული წეს-ჩვეულებების საფუძველზე საუკუნეების მანძილზე ყალიბდებოდა. ქრისტიანობის დამყარებამდე, წარმართობის პერიოდში საქართველოში ახლო ნათესავებს შორის დაქორწინება ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. ქრისტიანულმა ეკლესიამ ნათესავთა შორის საქორწინო ურთიერთობა განსაზღვრულ ჩარჩოებში მოაქცია. საეკლესიო კანონმდებლობით, ბავშვის ნათლობიდან გამომდინარე, სულიერი ნათესაობა ხორციელთან იქნა გათანაბრებული და ზოგჯერ აღმატებულადაც ყოფილა მიჩნეული. ქორწინება იკრძალებოდა როგორც ხორციელ, ისე სულიერ ნათესავთა რამდენიმე ხარისხს შორის. მაგალითად, ფეოდალურ საქართველოში სულიერ ნათესავთა შორის თავიდანვე მეშვიდე ხარისხამდე იკრძალებოდა ქორწინება, ხოლო სისხლით (ხორციელ) ნათესავთა შორის, ჯერ ოთხ ან ხუთ ხარისხამდე და შემდეგ კი მეტ ხარისხზეც მოქმედებდა ასეთი აკრძალვა. მიუხედავად ამისა, ამ წესის დარღვევა ხშირად ხდებოდა. განსაკუთრებით დიდებულთა და სამეფო საგვარეულოს წარმომადგენელთა წრეში. ეს უმეტესად პოლიტიკური ან ეკონომიკური მოტივებით იყო განპირობებული და ეკლესიაც თვალს ხუჭავდა ასეთ ფაქტებზე ან თვითონ აძლევდა დასტურს. მაგალითად, თამარ მეფე და მისი მეორე ქმარი დავით სოსლანი მეშვიდე ხარისხის ნათესავები იყვნენ. ამ ქორწინებამ კათალიკოსის უმაღლესი ლოცვა-კურთხევა მიიღო. თეიმურაზ პირველსა და მის მეუღლეს ხორეშანს (ქართლის მეფის ლუარსაბის დას) მეექვსე ხარისხის ნათესაობა აკავშირებდათ და სხვ. ამ ფონზე შედარებით უხერხულად ჩანს თანამედროვე კანონმდებლობით ქორწინების აკრძალვა გვერდითი ხაზის მხოლოდ პირველი ხარისხის ნათესავებს შორის. თუმცა, ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ სხვა ნათესავებს

შორის (ბიძაშვილები, დეიდაშვილები და სხვ.) ქორწინების აუკრძალველობა ასეთ ქორწინებათა წახალისებაა. კანონი უფრო მეტი ხარისხის გვერდით ნათესავებს შორის ქორწინებას იმიტომ არ კრძალავს, რომ უხერხულობაში არ ჩაეკარდნენ ის ხალხები, როლებიც საქართველოში ცხოვრობენ და რომელთა შორის ასეთი ქორწინება ტრადიციულად დასაშვებად არის მიჩნეული. გარდა ამისა, ახლო ნათესავებს შორის ქორწინების წინააღმდეგ ზნეობრივი ნორმების მოქმედება მნიშვნელოვან ეფექტს იძლევა და მათი გამოყენებისათვის არავითარი შეზღუდვა არ არსებობს. ნათესაობა იურიდიული მნიშვნელობით, არსებითად განსხვავდება მოყვრობისაგან. მოყვარე ჰქვია მეუღლის ნათესავებს. მოყვრობა არ არის განპირობებული სისხლითი კავშირით და ამიტომ იგი არც იურიდიულ ფაქტს წარმოადგენს. განქორწინების შემდეგ, ყოფილი მეუღლის ნათესავზე დაქორწინება აკრძალული არ არის.

კანონი ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებად სამართლიანად მიიჩნევს დასაქორწინებელ პირთაგან თუნდაც ერთ-ერთის ქმედუნარობას სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო. ასეთ მდგომარეობაში მყოფი პირი ანგარიშს ვერ უწევს თავის მდგომარეობასა და მოქმედებას, მას არ შეუძლია შეიგნოს ოჯახური ურთიერთობის შინაარსი, განახორციელოს მშობლის უფლება-მოვალეობანი და არც რაიმე პასუხისმგებლობის დაკისრება შეიძლება მასზე. ამიტომ ასეთი პირი არ ითვლება საქორწინო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტად. დასაქორწინებელი პირი ქორწინების რეგისტრაციამდე თუა აღიარებული სასამართლოს მიერ ქმედუნაროდ, მხოლოდ მაშინ ეკრძალება დაქორწინება. თუ ქმედუნაროდ აღიარებული პირი ქორწინების რეგისტრაციაში შეცდომით გატარდა, ასეთი ქორწინება აუცილებლად უნდა გაბათილდეს. მაგრამ შესაძლებელია მეუღლეთაგან ერთ-ერთი ქორწინების პერიოდში იქნეს იმავე საფუძვლით ქმედუნაროდ აღიარებული. ასეთ შემთხვევაში, ქმედუნარობა განქორწინების საფუძ-

ველი შეიძლება გახდეს. ე. ი. პირველ შემთხვევაში ხდება ქორწინების აუცილებელი გაბათილება და მეორე შემთხვევაში კი – შეიძლება მოხდეს განქორწინება. მხოლოდ სულით ავადმყოფობა და ჭკუასუსტობა ედება საფუძვლად დაქორწინების აკრძალვას. სხვა სახის ავადმყოფობა მსგავს შედეგებთან არ არის კანონის მიერ დაკავშირებული. თუმცა, სპეციალურ ლიტერატურაში სერიოზული არგუმენტებია მოტანილი ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებათა გასაფართოებლად. მაგალითად, პროფესორ შალვა ჩიკვაშვილს ასეთ გარემოებად მიიჩნია, შიდსით ერთ-ერთი დასაქორწინებელი პირის დაავადება (შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 1998. გვ. 35).

განსახილველი მუხლის მეორე ნაწილი შეიცავს მეტად მნიშვნელოვან მითითებას შვილად აყვანის დროს ნათესაურ ურთიერთობათა შინაარსისა და ქორწინებაზე მათი გავლენის შესახებ. არსებული წესის მიხედვით (სამოქალაქო კოდექსის 1259-ე მუხლი), შვილად აყვანა არ წარმოშობს სისხლით ნათესაურ ურთიერთობას ერთი მხრივ, მშვილებლის და მეორე მხრივ, ნაშვილების ნათესავეებს შორის. ამიტომ მათ შორის ქორწინება დასაშვებად უნდა ჩაითვალოს. კანონი მხოლოდ მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ქორწინებას კრძალავს. რაც შეეხება გაშვილების ფაქტს, იგი მართალია წყვეტს ნათესაურ ურთიერთობას გაშვილებულსა და ღვიძლ მშობლებს, აგრეთვე წარმოშობით ნათესავეებს შორის (მუხლი 1260-ე), მაგრამ ეს მხოლოდ სამართლებრივი კავშირის შეწყვეტაა, ხოლო სისხლითი კავშირი მათ შორის კვლავაც რჩება. გამოდის, რომ ნათესაობა ამ შემთხვევაში ფორმალურად წყდება, რეალურად კი კვლავ ძალაშია. ამიტომ სისხლის აღრევის თავიდან აცილების მიზნით კანონის მოთხოვნაა, რომ გაშვილებულსა და მის სისხლით ნათესავეებს შორის ქორწინების შესაძლებლობის საკითხის გადაწყვეტისას, მხედველობაში იქნეს მიღებული ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებათა მათ მიმართ მოქმედების აუცილებლობა. კერძოდ, არ შეიძლება გაშ-

ვიღებული პირი მომავალში დაქორწინდეს თავისი პირდაპირი ხაზის ნებისმიერი ხარისხის ნათესავზე ან თუნდაც არალეგიტიმალ დაზე ან ძმაზე, მიუხედავად იმისა, რომ მათ შორის ნათესაობაზე დამყარებული სამართლებრივი ურთიერთობა შეწყვეტილია გაშვილების მომენტიდან.

მუხლი II21. ხელშეკრულებით დაქორწინების წესი

1. ხელშეკრულებით დაქორწინების შემთხვევაში პირი ვალდებულია დაქორწინების რეგისტრაციისას წარმოადგინოს მოწმობა წინა დაქორწინების შეწყვეტის შესახებ.

2. თუ ერთ-ერთი მეუღლე გარდაიცვალა, მეორე მეუღლის ახალი დაქორწინების რეგისტრაციისათვის აუცილებელია მეუღლის გარდაცვალების მოწმობის წარდგენა.

ერთდაქორწინების პრინციპიდან გამომდინარე, პირს სრულწლოვანების შემდეგ, ყოველთვის შეუძლია დაქორწინება, თუ იგი სხვასთან არ იმყოფება დაქორწინებაში. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, იყო თუ არა იგი ადრე დაქორწინებაში ან რა მიზეზით შეწყდა იგი. ამიტომ, როცა პირი ხელახლა დაქორწინდება, მან აუცილებლად უნდა წარუდგინოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს ყოფილ მეუღლესთან განქორწინების საფუძველზე დაქორწინების შეწყვეტის მოწმობა. თუ დაქორწინება შეწყდა იმის გამო, რომ ერთ-ერთი მეუღლე გარდაიცვალა, აუცილებელი არ არის მეორე მეუღლემ მოითხოვოს დაქორწინების შეწყვეტის ოფიციალურად გაფორმება. იგულისხმება, რომ დაქორწინება შეწყვეტილია. ამიტომ, მეორე მეუღლემ ხელახალი დაქორწინებისას, უნდა წარადგინოს მეუღლის გარდაცვალების მოწმობა. კანონით არ არის განსაზღვრული მეუღლის გარდაცვალებიდან რამდენი ხნის შემდეგ შეუძლია მეორე მეუღლეს ხელახალი დაქორწინება.

ქორწინების შეწყვეტა

მუსლი 1122. ქორწინების შეწყვეტის საუბეშვლები

ქორწინება წყდება:

- ა. ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალებით;
- ბ. კანონით დადგენილი წესით ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვლილად გამოცხადებით;
- გ. განქორწინებით.

ქორწინება არ შეიძლება შემოიფარგლოს განსაზღვრული ვადით. იგი მეუღლეთა მუდმივი კავშირია. ამიტომ ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალება ან მისი აღიარება გარდაცვალებულად, ბუნებრივია, გამოიწვევს ქორწინების შეწყვეტას. როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში, არაა აუცილებელი ქორწინების შეწყვეტის რეგისტრაცია. აუცილებელია მხოლოდ გარდაცვალების ან სასამართლოს მიერ პირის გარდაცვალებულად გამოცხადების ფაქტის რეგისტრაცია. ცოცხალ მეუღლეს უფლება აქვს ხელახლა იქორწინოს.

პირის გარდაცვალება ან გარდაცვალებულად გამოცხადება ცოცხალი მეუღლისათვის საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ერთ ნაწილს წყვეტს, ხოლო მეორე ნაწილის შენარჩუნებას არ ეწინააღმდეგება. მაგალითად, წყდება მეუღლეთა თანახიარი საკუთრება, იხსნება მემკვიდრეობა გარდაცვლილი ან გარდაცვალებულად გამოცხადებული მეუღლის ქონებაზე. ამასთან, შესაძლებელია ცოცხალი მეუღლე შეინარჩუნოს ქორწინების დროს მიღებული გვარი, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ იგი ხელახლა დაქორწინდება. რაც შეეხება გარდაცვალებულად გამოცხადებულ პირს, თუ იგი ცოცხალი აღმოჩნდა, ქორწინება თავის მეუღლესთან ავტომატურად აღუდგება მხოლოდ იმ შემთხვევა-

ში, თუ ეს უკანასკნელი ხელახლა არ დაქორწინებულა. ასეთ ვითარებაში, თუ ქორწინების აღდგენა არ სურს, მას ხელახლა დასაქორწინებლად აუცილებლად დასჭირდება ცოცხლად დარჩენილ მეუღლესთან განქორწინება. ცოცხალ მეუღლეებს შორის ქორწინება წყდება განქორწინების საფუძველზე. განქორწინებისას იგულისხმება, რომ ქორწინება თავიდან მოხდა კანონის მოთხოვნათა საფუძველზე, განსაზღვრული დროის განმავლობაში არსებობდა, მეუღლეებს შორის წარმოშობილი იყო საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი, მაგრამ შემდეგ იგი ისევ მეუღლეთა ნების გამოვლინების საფუძველზე შეწყდა. განქორწინება ერთი მხრივ, შეიძლება უარყოფით მოვლენად ჩაითვალოს. სახელმწიფო და საზოგადოება დაინტერესებულია, რომ განქორწინება რაც შეიძლება ნაკლები იყოს, ხოლო საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობანი სულ უფრო მტკიცდებოდეს სამართლებრივი და ზნეობრივი ნორმებით აღიარებული პრინციპების საფუძველზე. მაგრამ თუ მეუღლეთა ურთიერთობა ეწინააღმდეგება ამ პრინციპებს, თუ ოჯახი ფაქტობრივად დაინგრა და შვილების აღსაზრდელად ნორმალური პირობები მოიპო, აზრი არა აქვს მისი ხელოვნურად შენარჩუნებისათვის ზრუნვას. ასეთ შემთხვევაში, განქორწინება აუცილებელია და შექმნილი მდგომარეობიდან ერთადერთ სწორ გამოსავალს წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ, განქორწინების თავისუფლება საოჯახო კანონმდებლობის დამახასიათებელი თავისებურებაა.

განქორწინების თავისუფლების საკითხი ისტორიულად სხვადასხვანაირად წყდებოდა. რომის სამართალი ქორწინებას განიხილავდა რა სამოქალაქო გარიგების ნაირსახეობად, დასაშვებად თვლიდა განქორწინებას მეუღლეთა მოთხოვნის საფუძველზე. ფეოდალიზმის პერიოდში, როცა სამართალმა რელიგიური იდეოლოგიის გავლენა განიცადა, განქორწინების თავისუფლება არსებითად შეიზღუდა. კათოლიკური რელიგიური დოქტრინა განუქორწინებლობის პრინციპზეა დამყარებული. იმ ქვეყნებში, სადაც კათოლიციზმი გავრცელდა, გან-

ქორწინება დღემდე წარმოადგენს ურთულეს პროცესს. ამ ქვეყნებს მიეკუთვნება: ვატიკანი, არგენტინა, სან-მარინო, კოლუმბია და სხვ. მხოლოდ 1970 წელს მიიღო იტალიის პარლამენტმა კანონი განქორწინების შესახებ. მანამდე კი აკრძალული იყო. ევროპაში ანაქრონიზმად იყო მიჩნეული „განქორწინება იტალიურად“. მართალია, ზოგიერთ ამ ქვეყნისათვის ცნობილია სეპარაციის ინსტიტუტი, რაც მეუღლეთა ცალ-ცალკე ცხოვრების შესაძლებლობაში გამოიხატება მხოლოდ. ამ დროს ქორწინება არ წყდება და მეუღლეებს სხვაზე დაქორწინების უფლება არა აქვთ. ასეთი წესი ფაქტობრივად განუქორწინებლობის პრინციპის შენარჩუნებას ნიშნავს. მისგან ბევრად არ განსხვავდება იმ ქვეყნების კანონმდებლობა, სადაც ფორმალურად დასაშვებია განქორწინება, მაგრამ მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. მაგალითად, თუ სახეზე არ იქნა ადიულტერი ანუ ცოლქმრული ღალატი, ერთმანეთის მიმართ მძიმე შეურაცხყოფა ან კანონით აღნიშნული სხვა რომელიმე საფუძველი და მეუღლის თანხმობაც, განქორწინება არ დაიშვება (დანია, შვეცია, იაპონია, მექსიკა და სხვ.). ცივილიზებულ სახელმწიფოთა უმრავლესობაში განქორწინების თავისუფლებაა დამკვიდრებული. განქორწინების აკრძალვა ან მისი პროცედურის გართულება ყოველთვის იწვევდა და იწვევს ფაქტობრივ საქორწინო და საოჯახო ურთიერთობათა ზრდას.

მუხლი 1123. განქორწინების დაუშვებლობა

1. განქორწინება ხდება სასამართლო წესით, ხოლო 1124-ე და 1125-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში — მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში.

2. ცოლის ორსულობის დროს და ბავშვის დაბადებიდან ერთი წლის განმავლობაში ქმარს უფლება არა აქვს ცოლის თანხმობის გარეშე აღძრას საქმე განქორწინებაზე.

განქორწინების გამარტივება სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ იგი შესაძლებელია ნებისმიერ დროს და ნებისმიერი საფუძვლით, რომ ამის გამო კლებულობს მეუღლეთა და მათი არასრულწლოვანი შვილების პირადი ქონებრივი ინტერესების დაცვის შესაძლებლობა. პირიქით, განქორწინების გამარტივება საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების უფლება-მოვალეობათა რეალური განხორციელების გარანტიებით უნდა იყოს განპირობებული. განქორწინების პროცედურის გამარტივებაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ მოქმედი კანონმდებლობით განქორწინება დასაშვებია არა მარტო სასამართლოს მეშვეობით, არამედ უფრო მარტივად, პროცესის მოწყობისა და მოწმეთა დაკითხვის გარეშე. ესაა განქორწინება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. შედეგების მიხედვით ორივე წესი ერთნაირია. ორივე შემთხვევაში წყდება მეუღლეებს შორის ადრე არსებული საქორწინო ურთიერთობა. ორივე შემთხვევაში საჭიროა განქორწინების რეგისტრაცია მოხდეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში.

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ინტერესების მომეტებულად დაცვის ერთ-ერთ გამოხატულებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ კანონის მიხედვით, ცოლს ყოველთვის შეუძლია მოითხოვოს ქორწინების შეწყვეტა, მაშინ როდესაც ორსული ცოლის ქმარი ან ერთ წლამდე ასაკის ბავშვის მამა ასეთ უფლებას მიიღებს მხოლოდ მას შემდეგ, თუ ორსული ცოლი ან ჩვილი ბავშვის დედა განქორწინებაზე თანახმაა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლო განქორწინების შესახებ ქმრის სარჩელს არ მიიღებს.

მუხლი 1124. განქორწინების წესი

1. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში, ერთ-ერთი მეუღლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით განქორწინება დაიშვება იმ მეუღლეებს შორის ურთიერთთანხმობით,

რომელთაც არა ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები და შეაქვთ ერთობლივი განცხადება განქორწინების შესახებ.

2. განცხადებაში განქორწინების შესახებ მეუღლეები მოვალენი არიან დაადასტურონ არა მარტო ურთიერთთანხმობა, არამედ ისიც, რომ მათ არა ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები.

3. განქორწინება შეიძლება მოხდეს ერთ-ერთი მეუღლის დაუსწრებლად, თუ მას საპატოო მიზეზის გამო არ შეუძლია გამოცხადდეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში და თუ მისი სახელით წარმოდგენილია სათანადოდ დამოწმებული განცხადება განქორწინებაზე მისი თანხმობის დასადასტურებლად.

4. განქორწინება ხდება მეუღლეთა მიერ განქორწინების შესახებ განცხადების შეტანის დღიდან ერთი თვის ვადაში, გარდა 1110-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

5. ქორწინება შეწყვეტილად ითვლება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინება შეიძლება მოხდეს ორ სხვადასხვა სახის გარემოებაში: პირველი, როცა მეუღლეებს არა ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები და ორივე თანახმაა განქორწინებაზე და შეაქვთ ერთობლივი განცხადება განქორწინების შესახებ; მეორე, — როცა განქორწინებას ითხოვს ერთ-ერთი მეუღლე, კანონით (მუხლი 1125-ე) გათვალისწინებულ შემთხვევებში. განსახილველ მუხლში ლაპარაკია განქორწინების მხოლოდ პირველი სახის შესახებ. ასეთ შემთხვევებში განქორწინების საკითხი ყველაზე მარტივად გადასაწყვეტია. განქორწინება ეხება მხოლოდ მეუღლეთა ინტერესებს, რადგან არასრულწლოვანი ბავშვები არა ჰყავთ. ამასთან, თუ ორივე თანახმაა განქორწინებაზე, მაშინ მათ შორის ქორწინების შეწყვეტას ხელს არაფერი უშლის. რადგან

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო არ არის ვალდებული გამოარკვიოს რეალობა იმ პირობებისა, რის საფუძველზეც უნდა მოხდეს განქორწინება, მეუღლეები მოვალენი არიან განქორწინების შესახებ ერთობლივ განცხადებაში, რომელიც შეიტანება ერთ-ერთი მეუღლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, მიუთითონ იმის შესახებ, რომ არა ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები და თანხმანი არიან განქორწინებაზე. ასეთ წესს პასუხისმგებლობა გადააქვს განმცხადებლებზე იმ შემთხვევისათვის, თუ აღნიშნულ პირობებთან დაკავშირებით რაიმე გაუგებრობა წარმოიშობა განქორწინების შემდეგ. აღნიშნულ შემთხვევაში იმდენად ნათელია ყველაფერი, რომ შესაძლებელია განქორწინება მოხდეს ერთ-ერთი მეუღლის დაუსწრებლადაც, თუ მას საპატიო მიზეზის გამო (ავადმყოფობა, მივლინება, სხვა ქალაქში ცხოვრება და სხვ.) არ შეუძლია გამოცხადდეს მშროში. ასეთ შემთხვევაში განქორწინებაზე მისი თანხმობის დამადასტურებელი სათანადოდ დამოწმებული განცხადება უნდა იყოს წარდგენილი მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში.

განქორწინების დროს არ არის გათვალისწინებული შესარიგებელი ვადის დანიშვნა. განქორწინება უნდა მოხდეს განცხადების შეტანის დღიდან ერთი თვის ვადაში. ამ ვადაში შეიძლება მოხდეს განქორწინების დაფიქსირებაც. განსაკუთრებულ გარემოებათა არსებობისას (მუხლი 1110-ის მე-3 ნაწილი), შეიძლება განქორწინება მოხდეს განცხადების შეტანის დღესვე. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ქორწინების შეწყვეტას. ქორწინება შეწყდება იმავე ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინება და მისი გატარება რეგისტრაციაში, თითქმის ერთდროულად ხდება. ამიტომ კანონით არ არის განსაზღვრული დრო, რომლის განმავლობაშიც განქორწინების შემდეგ უნდა მოხდეს მისი

რეგისტრაცია. იგულისხმება, რომ ორივე უნდა მოსდეს ერთ თვეში. ამ ვადის გასვლის შემდეგ ხელახლა უნდა დადგეს განქორწინების საკითხი. კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, განქორწინება მოქალაქობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში შეუძლიათ არა მართლ იმ მეუღლეებს, რომელთაც ბავშვი არ შესძენიათ, არამედ იმათაც, რომელთაც, მართალია, ჰყავთ შვილი, მაგრამ იგი უკვე სრულწლოვანია. მთავარია, რომ მათ შორის არ არსებობს ქონებრივი დავა და ორივე თანახმა იყოს განქორწინებაზე.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინების შესახებ კანონის მოთხოვნებს იმპერატიული ხასიათი გააჩნია. ამიტომ არ შეიძლება იმ მეუღლეებმა, რომელთაც არასრულწლოვანი შვილი არა ჰყავთ, განქორწინება მოითხოვონ სასამართლოში. ასეთ შემთხვევაში მათი სარჩელი არ უნდა იქნეს მიღებული.

მუხლი 1125. განქორწინება ერთ-ერთი მეუღლის განცხადებით

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში ერთ-ერთი მეუღლის განცხადებით განქორწინება ხდება იმ პირთან, რომელიც:

ა. კანონით დადგენილი წესით აღიარებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგულად;

ბ. სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო აღიარებულია ქმედუვნაროდ;

გ. სასამართლოს მიერ მსჯავრდადებულია დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ სამი წლისა.

კანონი გამარტივებული წესით განქორწინების მოთხოვნის შესაძლებლობას აძლევს იმ პირს, რომლის მეუღლე უგზო-უკვლოდ დაკარგულადაა აღიარებული ან ქმედუვნაროდაა ცნობილი სასამართლოს

მიერ, ანდა ცნობილია დამნაშავედ და მისჯილი აქვს თავისუფლების აღკვეთა სამი წლით ან უფრო მეტი ვადით. სამივე შემთხვევაში პირს შეუძლია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში მოითხოვოს განქორწინება. განქორწინების მოთხოვნა მისი უფლებაა და არა ვალდებულება. მმროში განცხადების შეტანა ერთ-ერთი მეუღლის მიერ იმაზე მეტყველებს, რომ აღნიშნული საფუძვლების არსებობისას, მეუღლეთა შორის არ არის ქორწინების შენარჩუნების სურვილი. ყოველი შემთხვევისათვის წინააღმდეგობას გამოთქვამს ის მეუღლე, რომელსაც განცხადება შეაქვს განქორწინების შესახებ. თუ პირი აღიარებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგულად, მის მეუღლეს განქორწინების მოთხოვნის უფლება წარმოეშობა სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან. რაც შეეხება პირის აღიარებას ქმედუნაროდ, იგი ყოველთვის არ წარმოადგენს განქორწინების უდავო საფუძველს. თუ მისი მეურვე ქონების გაყოფის ან ალიმენტის გადახდის საკითხს დააყენებს, მაშინ განქორწინება არ შეიძლება მმროში მოხდეს. სამ წელზე მეტი ვადით თავისუფლება აღკვეთილი პატიმარი თუ არაა თანახმა განქორწინებაზე, ეს მხედველობაში არ მიიღება. მაგრამ თუ იგი დაობს ქონების ან შვილების თაობაზე, მაშინ განქორწინების საქმეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო ვერ განიხილავს. განქორწინება შეიძლება მოითხოვოს იმ მეუღლემ, რომელსაც სამ წელზე მეტი ვადით მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა. იგულისხმება, რომ მეორე მეუღლეს არ სურს განქორწინება. ასეთ შემთხვევაში განქორწინების საკითხი უნდა განიხილოს სასამართლომ.

მუხლი 1126. განქორწინება მეუღლეთა შორის დავის არსებობისას

თუ მეუღლეთა შორის არის დავა, ან მეუღლეებს ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები, განქორწინების საქმეს განიხილავს სასამართლო.

განქორწინების სასამართლო წესით განხილვა უფრო რთულ პროცედურასთანაა დაკავშირებული. საჭირო ხდება საქმის დეტალურად შესწავლა, მეუღლეთა შორის წარმოშობილ ურთიერთობათა შინაარსში გარკვევა, მოწმეთა დაკითხვა, დოკუმენტების გამოთხოვა და სხვ. სასამართლომ საქმის განხილვის პროცესში ყველა საშუალებას უნდა მიმართოს ოჯახის გადასარჩენად და საბოლოო გადაწყვეტილება განსაზღვრული დროის შემდეგ უნდა მიიღოს. ამიტომ კანონმა ზუსტად განსაზღვრა ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად უნდა დაედოს საქმის სასამართლოში განხილვას. ასეთი გარემოებებია მეუღლეებს შორის დავის არსებობა ან არასრულწლოვანი შვილის ყოლის ფაქტი. დავა შეიძლება იყოს როგორც პირადი, ისე ქონებრივი ხასიათისა. იმ შემთხვევაში, როცა მეუღლეებს ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილი, არა აქვს მნიშვნელობა იმას, მათ შორის არსებობს თუ არა დავა. ყველა შემთხვევაში განქორწინების საქმე უნდა განიხილოს სასამართლომ.

მუხლი 1127. განქორწინების საქმეთა განხილვა სასამართლოს მიერ

1. განქორწინების საქმეებს სასამართლო განიხილავს სასარჩელო წარმოების წესით, რომელიც დადგენილია საქართველოს სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსით.

2. სასამართლო იღებს ზომებს მეუღლეთა შესარიგებლად; მას უფლება აქვს გადადოს საქმის განხილვა და მეუღლეებს დაუნიშნოს

ვადა შესარიგებლად, რომელიც არ უნდა აღმატებოდეს ექვს თვეს.

3. განქორწინება მოხდება, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ მეუღლეთა შემდგომი ერთად ცხოვრება და ოჯახის შენარჩუნება შეუძლებელია, მიუხედავად შესარიგებლად მიღებული ზომებისა.

4. განქორწინების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანისას სასამართლო, როცა აუცილებელია, იღებს ზომებს მცირეწლოვანი შვილებისა და შრომისუნარო მეუღლის ინტერესების დასაცავად.

განქორწინება სასამართლო წესით უნდა მოხდეს თუ: მეუღლეებს ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები; ერთ-ერთი მათგანი განქორწინების წინააღმდეგია; მეუღლეებს შორის არსებობს ქონებრივი დავა. სასამართლო წესია საჭირო მაშინაც, როცა მეუღლე მსჯავრდებულია თავისუფლების აღკვეთით და აღძრავს დავას ბავშვების ან ქონების შესახებ; აგრეთვე, თუ არაქმედუნარიანად ცნობილი მეუღლის მეურვე მოითხოვს ქონების გაყოფას ან ალიმენტის გადახდევინებას. განქორწინების სასამართლო წესიც ორი ეტაპისაგან შედგება. პირველია სასამართლოს მიერ საქმის არსებითად გადაწყვეტა და მეორე – სასამართლოს გადაწყვეტილების რეგისტრაცია მმროში.

განცხადება განქორწინების შესახებ სასამართლოში მეუღლეებს ან ერთ-ერთ მათგანს შეაქვს საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მასში აღნიშნული უნდა იყოს განქორწინების მიზეზები. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, თუ ერთ-ერთი მეუღლე განქორწინების წინააღმდეგია და სასამართლოში განცხადების შეტანაზე უარს ამბობს. მეორე მეუღლის განცხადების საფუძველზე სასამართლო მაინც განიხილავს საქმეს. ამ წესიდან გამონაკლისი დადგენილია კოდექსის 1123-ე მუხლის მეორე ნაწილით: „განქორწინების შესახებ სასამართლოსადმი მიმართვის თაობაზე ქმრის მიმართ დაწესებული შეზღუდვა დროებითა და კანონით გათვალისწინებულ გარემოებათა მოსპობის შემდეგ მას უფლება ეძლევა მიმართოს სასამართლოს, რომელიც ვალდებული

ლია მიიღოს განცხადება და განიხილოს განქორწინების საქმე.

კანონში არ არის ჩამოთვლილი ის მიზეზები, რომელთა არსებობისას სასამართლომ მეუღლეები უთუოდ უნდა განაქორწინოს. ოჯახური ურთიერთობა მეტად რთული და ფაქიზია. მეუღლეებს შორის საერთო მეურნეობის წარმოებასთან დაკავშირებული ხშირი კონტაქტები ზოგიერთ წვრილმან უთანხმოებათა გამოვლენის საფუძველი ხდება. არაარსებითი ხასიათის უთანხმოება ზოგჯერ სერიოზულ სახეს იღებს, როცა მეუღლეები ვერ შეძლებენ მათ თავიდან აცილებას. განქორწინების საფუძველად ამა თუ იმ მიზეზის გადაქცევა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა სიტუაციაში წარმოიშვა იგი და როგორი დამოკიდებულება გამოავლინეს მეუღლეებმა მის მიმართ. ამიტომ, ზოგჯერ ის, რაც მეუღლეთა ერთი წყვილისათვის განქორწინების მიზეზი ხდება, შეიძლება მეორე წყვილისათვის სრულებითაც არ იყოს ოჯახური ურთიერთობის შეწყვეტის საფუძველი. სწორედ ამიტომ შეიკავა თავი კანონმდებელმა განქორწინების მიზეზების თუნდაც კაზუისტური ჩამოთვლისაგან. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სასამართლოს ყველა შემთხვევაში აქვს შესაძლებლობა განაქორწინოს მსურველნი. სასამართლო ვალდებულია: მთელი სერიოზულობით შეისწავლოს ის მიზეზები, რომლებსაც მეუღლეები განქორწინების საფუძველად თვლიან; მიიღოს ზომები მეუღლეთა შესარიგებლად. ამ მიზნით გადადოს საქმის განხილვა და მეუღლეებს მისცეს შესარიგებელი ვადა, რომელიც არ უნდა იყოს ექვს თვეზე მეტი და მხოლოდ მას შემდეგ გამოიტანოს გადაწყვეტილება განქორწინების შესახებ, როცა დარწმუნდება, რომ ოჯახი ფაქტობრივად დანგრეულია, ყველა საშუალებაა გამოყენებული მის გადასარჩენად, მეუღლეთა შერიგება შეუძლებელია და ოჯახში შექმნილი მდგომარეობა ბავშვის აღზრდაზეც ცუდად მოქმედებს.

განქორწინების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანისას, იმავდროულად იღებს აუცილებელ ზომებს მცირეწლოვანი შვილებისა და შრომისუნარიო მეუღლის ინტერესების დასაცავად.

განქორწინების შესახებ საქმე სასამართლოში განიხილება საჯაროდ, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, როცა მეუღლეთა თხოვნით, სასამართლოს მიზანშეწონილად მიაჩნია დახურული სხდომის ჩატარება.

ძველ საქართველოში განქორწინების წესის დადგენა შედიოდა როგორც საეკლესიო, ისე საერო ხელისუფლების კომპეტენციაში. ქრისტიანული ეკლესიის ნორმებითა და აგრეთვე ქართული ჩვეულებითი სამართლის მიხედვით განქორწინების უპირველესი მიზეზი იყო ცოლის მხრივ მრუშობა. ეკლესია სიძვას განქორწინების ერთადერთ საფუძვლად მიიჩნევდა. საერო კანონმდებლობამ ამ მხრივ, შემდგომ პერიოდში, უფრო ცივილიზებული მიდგომა გამოავლინა. ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნის მიხედვით, ცოლის ღალატი საკმაო საფუძველია განქორწინებისათვის, მაგრამ იგი ვალდებული არაა მრუშ ცოლს აუცილებლად გაეყაროს. განქორწინება ქმრის უფლებაა და არა მოვალეობა. განქორწინების შეწყვეტას ძველად შეიძლებოდა საფუძვლად დასდებოდა ერთი მეუღლის ბერად ან მონაზვნად აღკვეცა. განქორწინების კანონიერ საფუძვლად ითვლებოდა სქესობრივი ზნეობის დარღვევა, ე. წ. სოდომური ცოდვა. სიგიჟე და ბნედიანობა განქორწინების საფუძვლად ითვლებოდა მხოლოდ მაშინ, თუ ქმარს სწეულ ცოლს შეატყუებდნენ.

ცოლის უშვილობა განქორწინების მიზეზი არ იყო, რაც შეეხება ქმარს, თუ მას განაყოფიერების უნარი არ ჰქონდა, მაგრამ სქესობრივი შეუღლების უნარი გააჩნდა, ცოლს უფლება არ ჰქონდა მოეთხოვა განქორწინება. ქმრის მხრივ მხოლოდ სქესობრივი შეუღლების უუნარობა აძლევდა ცოლს მასთან განქორწინების საფუძველს.

ამჟამად განქორწინების მიზეზებიდან პრაქტიკაში ყველაზე გავრცელებულია: მეუღლეთა შორის საერთო შეხედულებებისა და ინტერესების არარსებობა, ზასიათების შეუთავსებლობა, ცოლქმრული ერთგულების დარღვევა, ცოლქმრული მოვალეობებისადმი ქარაფშუტუ-

ლი დამოკიდებულება, ლოთობა, ცემა, არანორმალური საბინაო და მატერიალური პირობები, სქესობრივი დაუკმაყოფილებლობა და სხვ. როგორც ჩანს, განქორწინების მიზეზებს შორის უფრო მეტია სუბიექტური ფაქტორები. ობიექტური ფაქტორების სიმცირე განქორწინებათა შემცირების შესაძლებლობის საფუძველია.

სასამართლო მეუღლეებს უარს ეტყვის განქორწინებაზე, თუ მათ შორის კონფლიქტებს დროებითი ხასიათი აქვს, აგრეთვე, თუ არ არსებობს სერიოზული არგუმენტები ერთად ცხოვრების საწინააღმდეგოდ. მსგავს შემთხვევაში სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას განქორწინებაზე უარის თქმის შესახებ. თუ მეუღლეები შერიგდნენ სასამართლოს მიერ მიცემულ ვადაში, მაშინ სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას საქმის წარმოებით შეწყვეტის შესახებ. სასამართლოს მიერ გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ სასამართლოში.

მუხლი 1128. გადაწყვეტილების მიღება შვილების საცხოვრებელი ადგილისა და მათი რჩენის შესახებ

1. როცა მეუღლენი არ არიან შეთანხმებული განქორწინების შემდეგ შვილების საცხოვრებელ ადგილსა და მათ სარჩენად გადასახდელ სახსრებზე, სასამართლო მოვალეა განქორწინებასთან ერთად განსაზღვროს ისიც, თუ რომელი შვილი რომელ მშობელთან დარჩეს და რომელ მშობელს რა ოდენობით უნდა გადახდეს სარჩო (ალიმენტი).

2. ამ მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, საჭიროებისამებრ, საქმეში მონაწილეობის მისაღებად ჩაბმულ უნდა იქნეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

განქორწინების მსურველი მშობლები, ჩვეულებრივ, წინასწარ თანხმდებიან იმის თაობაზე, თუ ვისთან იცხოვრებენ არასრულწლოვანი

შვილები და რომელი მშობელი რა ოდენობით გადაიხდის ალიმენტს. ამის შესახებ სასამართლო უნდა დაინტერესდეს საქმის განხილვის დაწყებამდე ან მის პროცესში. თუ მშობლებს შორის აღნიშნულ საკითხებზე შეთანხმება არ არსებობს, მაშინ სასამართლომ განქორწინების საკითხთან ერთად უნდა განსაზღვროს ბავშვის ამა თუ იმ მშობლისათვის მიკუთვნებისა და ალიმენტის საკითხი. ასეთ შემთხვევებში გადაწყვეტილება უნდა ემყარებოდეს ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესებს. თუ შვილები ერთ მშობელთან დარჩებიან, ალიმენტის გადახდა მეორეს დაეკისრება. მშობლებს შორის შვილების დანაწილების შემთხვევაში სასამართლო გადაწყვეტს, თუ რომელს უნდა გადახდეს ალიმენტი მათი მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე.

განქორწინების საქმის განხილვის პროცესში, თუ არასრულწლოვანი შვილები იმყოფებიან მესამე პირებთან (პაპა-ბებია, ბიძა, დეიდა ან სხვა ახლო ნათესავები) და განქორწინების შემდეგ მათი ამა თუ იმ მშობელთან დაბრუნების საკითხის შესახებ დავა წარმოიშვა, იგი უნდა გადაწყდეს სასამართლოში დამოუკიდებელი სარჩელის წარდგენის საფუძველზე. შვილებთან დაკავშირებული ყოველგვარი დავის გადაწყვეტისას საქმეში, საჭიროებისამებრ, ჩართულ უნდა იქნეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო. მისი დასკვნა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს სასამართლოს მიერ არასრულწლოვანი ბავშვების ინტერესების შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებაში.

მუხლი 1129. გადაწყვეტილების მიღება მეუღლის რჩენის თაობაზე

იმ მეუღლის თხოვნით, რომელსაც უფლება აქვს მიიღოს სარჩო მეორე მეუღლისაგან, სასამართლო ვალდებულია, განქორწინების

საქმის გადაწყვეტასთან ერთად, განსაზღვროს იმ სახსრების ოდენობა, რაც უნდა გადახდეს მეორე მეუღლეს.

განქორწინების დროს შესაძლებელია სასამართლომ განიხილოს ერთ-ერთი მეუღლის მიერ მეორისათვის გადასახდელი სარჩოს საკითხიც. ამისთვის საჭიროა, რომ სასამართლოს მიმართოს იმ მეუღლემ, რომელსაც ამის უფლება კანონის საფუძველზე გააჩნია. აქედან გამომდინარე, იგი უნდა იყოს შრომისუუნარო და საჭიროებდეს მატერიალურ დახმარებას. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო განქორწინების საკითხის გადაწყვეტასთან ერთად, განსაზღვრავს ალიმენტის იმ ოდენობას, რაც უნდა იხადოს მეორე მეუღლემ. მაგრამ, თუ უფლებამოსილმა მეუღლემ სასამართლოს არ მიმართა ალიმენტის თაობაზე, მაშინ სასამართლო მხოლოდ განქორწინების საკითხს განიხილავს.

მუხლი 1130. გადაწყვეტილების მიღება მეუღლეთა ქონების გაყოფის თაობაზე

1. მეუღლეების ან ერთ-ერთი მათგანის თხოვნით, სასამართლო ვალდებულია განქორწინების საქმის გადაწყვეტასთან ერთად განიხილოს იმ ქონების გაყოფის საკითხი, რომელიც წარმოადგენს მეუღლეთა თანასაკუთრებას.

2. თუ ასეთი გაყოფა ეხება მესამე პირის უფლებებს, დავა ქონების გაყოფის შესახებ არ შეიძლება გადაწყდეს განქორწინების საქმესთან ერთად.

სასამართლომ შეიძლება განქორწინების საქმესთან ერთად განიხილოს მეუღლეებს შორის იმ ქონების გაყოფის საკითხი, რომელიც მათ თანასაკუთრებას წარმოადგენს. ამისთვის აუცილებელია სასამართლოს მიმართოს მეუღლეებმა ან ერთ-ერთმა მათგანმა. ამასთან, მეუღლეთა ქონების გაყოფის საკითხი არ უნდა ეხებოდეს მესამე

პირის უფლებებს. მაგალითად, თუ სამეწარმეო საზოგადოების საწესდებო კაპიტალში ჩადებული სახსრების გაყოფას ითხოვენ მეუღლეები, ეს, ბუნებრივია, ეხება ამ საზოგადოების ინტერესებს და იგი უნდა გადაწყდეს არა განქორწინების საკითხთან ერთად, არამედ ცალკე წარმოების წესით. თანასაკუთრების გაყოფის შესახებ, თუ მეუღლეები არ მიმართავენ სასამართლოს, ეს საკითხი განქორწინებასთან ერთად არ განიხილება.

მუხლი 1131. ბაჟი განქორწინების მოწმობის გაცემისას

განქორწინების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანისას სასამართლო განსაზღვრავს თანხას 50-დან 200 ლარამდე, რომელიც უნდა გადახდეს ერთ-ერთ ან ორივე მეუღლეს განქორწინების მოწმობის გაცემისას. თუ სასამართლო საჭიროდ მიიჩნევს, რომ ბაჟი უნდა გადახდეს ორივე მეუღლეს, იგი განსაზღვრავს თითოეული მეუღლის მიერ გადასახდელ თანხას.

განქორწინების მოწმობის გაცემისას, რომელსაც ახდენს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო, დაწესებულია ბაჟის გადახდა. მისი ოდენობა განისაზღვრება სასამართლოს მიერ განქორწინების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის დროს. ეს თანხა არ უნდა იყოს 50 ლარზე ნაკლები და 200 ლარზე მეტი. ბაჟი შეიძლება გადახდეს როგორც ერთ, ისე ორივე მეუღლეს. ორივე მეუღლისათვის ბაჟის დაკისრების შემთხვევაში სასამართლომ უნდა განსაზღვროს თანხის ის ოდენობა, რომელიც თითოეულმა მეუღლემ უნდა გადაიხადოს. ბაჟის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს ორ ფაქტორს: მხარეთა მატერიალურ მდგომარეობას და იმ მეუღლის ბრალეულ მოქმედებას, რამაც განაპირობა განქორწინება. მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, შეიძლება ერთ-ერთ მეუღლეს შეუმცირდეს ბაჟის გადახდა ან საერთოდ გათავისუფლდეს

მისგან მეორე მეუღლის უკეთესი პირობების ხარჯზე. თუ ორივე მეუღლეს უჭირს მატერიალუარდ, მაშინ მათ მინიმალური ოდენობის ფარგლებში დაეკისრებათ ბაჟის გადახდა. თუ ერთ-ერთი მეუღლისადმი ბაჟის დაკისრება განპირობებულია განქორწინების გამოწვევი ბრალეული მოქმედებით, მეორე მეუღლე საერთოდ თავისუფლდება ბაჟის გადახდისაგან.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინებისას, შესაბამისი მოწმობის მისაღებად ყოფილ მეუღლეებს გადახდებამ მინიმალური ოდენობის ბაჟი.

მუხლი 1132. განქორწინების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება

1. განქორწინების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც კანონიერ ძალაშია შესული, აღსრულდება ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის მოთხოვნით არა უგვიანეს სამი წლისა, კანონიერ ძალაში გადაწყვეტილების შესვლის დღიდან მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში რეგისტრაციის საშუალებით.

2. ქორწინება შეწყვეტილად ითვლება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან.

განქორწინების შესახებ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ქორწინების შეწყვეტას. ამით განქორწინების პირველი ეტაპი მთავრდება მხოლოდ. მეორე ეტაპი კი, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში უნდა გაგრძელდეს. ამისთვის საჭიროა, რომ ერთ-ერთმა ან ორივე მეუღლემ მიმართოს მას განქორწინების რეგისტრაციის შესახებ. მიმართვა შეიძლება კანონით განსაზღვრული სამწლიანი ვადის ფარგლებში. ვადის ათვლა კი იწყება

განქორწინების შესახებ გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან. სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება არის მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მიერ განქორწინების რეგისტრაციის განხორციელება. ამ მომენტიდან ითვლება ქორწინება შეწყვეტილად და გაიცემა განქორწინების მოწმობა.

განქორწინების სარეგისტრაციოდ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოსადმი მიმართვაზე ერთ-ერთი მეუღლის უარი გავლენას არ მოახდენს რეგისტრაციის პროცესზე თუ, რა თქმა უნდა, მეორე მეუღლე მიმართავს ამის თაობაზე. განქორწინების რეგისტრაციას საფუძვლად ედება სასამართლოს გადაწყვეტილება განქორწინების შესახებ. თუ ორივე მეუღლე თავს იკავებს განქორწინების რეგისტრაციისაგან, მაშინ იგულისხმება, რომ ქორწინება კვლავ ძალაში რჩება და სასამართლომ თავისი ადრინდელი გადაწყვეტილება განქორწინების თაობაზე უნდა გააუქმოს, მით უმეტეს, თუ განქორწინებასთან ერთად ქონების გაყოფის ან ალიმენტის საკითხიც იყო გადაწყვეტილი. ეს არ ნიშნავს, იმას, რომ მომავალში უფლება ერთმევა მეუღლეებს, კვლავ დააყენონ განქორწინების საკითხი. განქორწინების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, განქორწინების რეგისტრაციამდე დაბადებული ბავშვი ითვლება რეგისტრირებულ ქორწინებაში გაჩენილად. სასამართლოში განქორწინებულ მეუღლეებს მის რეგისტრაციამდე უფლება არა აქვთ სხვაზე დაქორწინდნენ. სამწლიანი ვადის გასვლის შემდეგ, ხანდაზმულობის გამო, განქორწინების რეგისტრაციის უფლება ისპობა და მეუღლეებს, თუ ადრინდელი პოზიცია არ შეუცვლიათ, კვლავაც შეუძლიათ მიმართონ სასამართლოს განქორწინების თაობაზე.

*მუხლი 1133. ქორწინებამდელი გვარის ღებრუნების უფლება
განქორწინებისას*

მეუღლეს, რომელმაც გვარი შეიცვალა დაქორწინების დროს, უფლება აქვს განქორწინების შემდეგ ატაროს იგივე გვარი, ან მისი მოთხოვნით დაუბრუნდება ქორწინებამდელი გვარი.

განქორწინების საკითხის გადაწყვეტისას დღის წესრიგში დგება თითოეული მეუღლის განქორწინების შემდგომი გვარის საკითხი. თუ დაქორწინებისას ერთ-ერთმა მეუღლემ შეიცვალა გვარი, მას უფლება აქვს იგივე გვარი ატაროს განქორწინების შემდეგაც. ამაზე მეორე მეუღლის ნებართვა არ არის საჭირო. მეუღლეებს უფლება აქვთ, აგრეთვე დაიბრუნონ ქორწინებამდელი გვარი. გვარის საკითხის გადაწყვეტისას მნიშვნელობა არა აქვს განქორწინება მოხდა სასამართლოში თუ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში.

მუხლი 1134. განცხადება ქორწინებამდელი გვარის ღებრუნების შესახებ

მეუღლემ, რომელსაც სურს ატაროს ქორწინებამდელი გვარი, ამის შესახებ უნდა განაცხადოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის დროს. მეუღლისათვის ქორწინებამდელი გვარის მიკუთვნების შესახებ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოები აკეთებენ შესაბამის ჩანაწერს.

განქორწინების შემდეგ მეუღლეთა გვარის საკითხი საბოლოოდ უნდა გადაწყდეს მეორე ეტაპზე — განქორწინების რეგისტრაციის დროს. მას ფაქტობრივად წყვეტს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის

რეგისტრაციის ორგანო მეუღლის სურვილის მიხედვით. თუ მეუღლეს სურს ატაროს ქორწინებამდელი გვარი, მან ამის შესახებ უნდა განაცხადოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში ქორწინების რეგისტრაციის დროს. სარეგისტრაციო ორგანო ამის შესახებ სათანადო ჩანაწერს აკეთებს და გაცემულ განქორწინების მოწმობაშიც ახალი გვარი ჩაიწერება. თუ მეუღლეს არ სურს ქორწინებამდელი გვარის დაბრუნება, მეორე მეუღლეს უფლება არა აქვს აუკრძალოს მას ქორწინების დროს მიღებული გვარის ტარება და მოითხოვოს მისთვის ქორწინებამდელი გვარის მიკუთვნება. განქორწინების შემდეგ გვარის არჩევის საკითხი მეუღლის პირად უფლებათა კატეგორიას განეკუთვნება და მას მხოლოდ თვითონ წყვეტს.

მუხლი 1135. ქორწინების აღდგენა გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული მეუღლის დაბრუნებისას

1. თუ გამოჩნდება კანონით დადგენილი წესით გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული მეუღლე, რომელთანაც ქორწინება შეწყვეტილი იყო ამ საფუძველზე, და გაუქმდება სასამართლოს გადაწყვეტილება მისი გარდაცვლილად გამოცხადების ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების შესახებ, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანომ ქორწინება შეიძლება აღადგინოს მეუღლეთა ერთობლივი განცხადებით, ხოლო თუკი ისინი განქორწინებული იყვნენ სასამართლო წესით, სასამართლო მათი განცხადებით აუქმებს გადაწყვეტილებას განქორწინების შესახებ.

2. ქორწინება არ შეიძლება აღდგეს თუ გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული პირის მეუღლე უკვე დაქორწინებულია სხვა პირზე.

პირის გარდაცვალებულად გამოცხადების დროს, სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე ხდება მისი გარდაცვლილად რეგისტრირება. მასთან დაკავშირებულია სხვადასხვა სამოქალაქო სამართლებრივი შედეგები (მუხლები 22-ე და 23-ე). ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვლილად გამოცხადება იწვევს ქორწინების შეწყვეტას (მუხლი 1122-ე), ხოლო ერთ-ერთი მეუღლის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში მეორე მეუღლის ინიციატივით განქორწინების საფუძველია (მუხლი 1125-ე). როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში შეიძლება ქორწინება შეწყვეტილ იქნეს. ისეთ შემთხვევაში თუ გამოჩნდება მეუღლე, რომელიც გამოცხადებული იყო გარდაცვლილად ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად და სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებაც გაუქმებულ იქნება, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს უფლება აქვს ორივე მეუღლის ერთობლივი განცხადების საფუძველზე აღადგინოს ქორწინება. იგულისხმება, რომ მეუღლის გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმება ახალი გადაწყვეტილებით, საფუძველად ედება ასეთი პირის მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში გარდაცვალებულად რეგისტრაციის ანულირებას.

უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადებული მეუღლის დაბრუნებისას, სასამართლო გააუქმებს აღრინდელ გადაწყვეტილებას და მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო ანულირებას გაუკეთებს შესაბამის ჩანაწერებს. მეუღლეთა ერთობლივი განცხადების საფუძველზე მოხდება იმ ქორწინების აღდგენა, რომელიც შეწყდა მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინებით.

ამავე წესით ხდება ქორწინების აღდგენა იმ მეუღლეთა შორის, რომელთა განქორწინებაც სასამართლოში მოხდა, მაგრამ არ მომხდარა მისი რეგისტრაცია. მეუღლეთა ერთობლივი განცხადების საფუძ-

ველზე სასამართლო აუქმებს ადრინდელ გადაწყვეტილებას განქორწინებს შესახებ.

ქორწინების აღდგენა ხდება ავტომატურად. მეუღლეებს არ ევალებათ რაიმე ფორმალურ მოქმედებათა შესრულება.

არ შეიძლება ქორწინების აღდგენა იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლოს მიერ გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული პირის მეუღლე კანონიერად არის დაქორწინებული სხვა პირზე. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებელია მოხდეს ჯერ განქორწინება და შემდეგ — ყოფილი მეუღლეების ხელახალი დაქორწინება.

მუხლი 1136. ხელახალი დაქორწინების უფლება

განქორწინებულ მეუღლეებს უფლება აქვთ ხელახლა დაქორწინდნენ.

მონოგამიის პრინციპის აუცილებლობიდან გამომდინარე, სრულწლოვან და ქმედუნარიან პირს შეუძლია რამდენჯერმე იქორწინოს. აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ის, რომ იგი სხვა პირზე არ უნდა იყოს დაქორწინებული. განქორწინებულ პირს შეუძლია ნებისმიერ პირზე დაქორწინდეს ხელახლა. შესაძლებელია აგრეთვე ყოფილი მეუღლეების ხელახალი დაქორწინებაც. პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა მეუღლეებს განქორწინება შეცდომად ჩაუთვლიათ და ხელახლა დაქორწინებულან. ასეთ შემთხვევებს ადგილი აქვს მაშინაც, როცა ერთ-ერთი მეუღლე სასამართლოს მიერ გამოცხადებული იყო გარდაცვლილად ან აღიარებული იყო უგზო-უკვლოდ დაკარგულად და მეორე მეუღლე ნაადრევად ქორწინდება სხვაზე. ყოფილი მეუღლის გამოჩენა საფუძვლად ედება ასეთი ქორწინების შეწყვეტას და ძველი მეუღლეების ხელახლა დაქორწინებას. ქორ-

წინების აღდგენისაგან განსხვავებით, ხელახლა ქორწინება გულისხმობს ყველა იმ ფორმალურ მოქმედებათა შესრულებას, რაც ქორწინების წესითა და პირობებითაა განსაზღვრული.

მუხლი 1137. განქორწინების რეგისტრაცია საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით

განქორწინების რეგისტრაცია ხდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოებში ორივე ან ერთ-ერთი მეუღლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

განქორწინების სარეგისტრაციოდ საჭიროა მეუღლეებმა ან ერთ-ერთმა მათგანმა ამის შესახებ განცხადებით მიმართოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მათი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. თუ ქორწინების რეგისტრაციის დროს საცხოვრებელი ადგილი გადაწყვეტ მნიშვნელობას არ იძენს, განქორწინების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს განსაზღვრულ ადგილზე არსებულ სარეგისტრაციო ორგანოში. ეს იმიტომ განპირობებულია, რომ ამ ორგანოში მეუღლეთა შესახებ სხვა მონაცემებიც შეიძლება არსებობდეს და უფრო გაადვილდეს განქორწინებათა რეგისტრაციაზე მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს კონტროლი. განცხადებასთან ერთად მეუღლეებმა ან ერთ-ერთმა მათგანმა უნდა წარადგინოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ასლი განქორწინების შესახებ და ბაჟის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი. რეგისტრაციის მოთხოვნის უფლება გააჩნია იმ მეუღლესაც, რომელიც სასამართლომ გაათავისუფლა ბაჟის გადახდისაგან. განქორწინების რეგისტრაციის შესახებ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოსადმი ერთ-ერთი მეუღლის მიმართვისას, ამ ორგანომ უნდა შეამოწმოს, ხომ არ იყო განქორწინება ადრე რეგისტრირებული

მეორე მეუღლის განცხადების საფუძველზე. თუ აღმოჩნდა, რომ განქორწინება უკვე რეგისტრირებულია, მაშინ სარეგისტრაციო ჩანაწერს დაემატება ზოგიერთი მონაცემი, რაც ცნობილი გახდა მეორე მეუღლის ახალი მიმართვის შემდეგ და მასვე მიეცემა განქორწინების მოწმობა იმავე თარიღით, რომლითაც იგი მიეცა პირველ მეუღლეს. განქორწინების რეგისტრაციის დღიდან ქორწინება შეწყვეტილად ითვლება.

მუხლი 1138. განქორწინების რეგისტრაცია

1. სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე განქორწინების რეგისტრაციას ახდენს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო ორივე ან ერთ-ერთი მეუღლის განცხადებით.

2. ერთ-ერთი მეუღლის განცხადებით, განქორწინების რეგისტრაციის შემთხვევაში, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო აცნობებს ამის შესახებ მეორე მეუღლეს, თუ ცნობილია მისი და აგრეთვე მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მისამართი, რომელმაც მოახდინა ქორწინების რეგისტრაცია.

განქორწინების რეგისტრაცია არ შეიძლება მოხდეს სასამართლოში ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოში. განქორწინების რეგისტრაციას მხოლოდ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოები ახდენენ, და არა ავტომატურად, არამედ ორივე მეუღლის ან ერთ-ერთი მათგანის მიმართვის საფუძველზე. როცა ერთ-ერთი მეუღლე ითხოვს განქორწინების რეგისტრაციას, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო, ყოველგვარი გაუგებრობების თავიდან აცილების მიზნით, ვალდებულია ამის შესახებ აცნობოს მეორე მეუღლეს. თუ მისთვის ცნობილი არ არის მეორე მეუღლის ან იმ ორგანოს მისამართი, რომელმაც მოახდინა

ქორწინების რეგისტრაცია, მაშინ მისამართის დადგენა სხვა საშუალებებით არ მოხდება და განქორწინება რეგისტრაციაში გატარდება მეორე მეუღლისათვის შეტყობინების გარეშე.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინებისას, მისი რეგისტრაცია იმავე ორგანოში ხდება გამართივებული პროცედურით, ორივე მეუღლის უშუალო მონაწილეობით. განქორწინების რეგისტრაციას ყველა შემთხვევაში ლოგიკურად მოჰყვება განქორწინების მოწმობის გაცემა.

მუხლი 1139. მსჯავრდებულ მკვლელსთან განქორწინების წესი

1. მეუღლე, რომელსაც განქორწინება სურს 1125-ე მუხლით გათვალისწინებული საფუძვლებით, ვალდებულია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში წარადგინოს სათანადო წესით დამოწმებული, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილების პირი მეორე მეუღლის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან ქმედუენაროდ ცნობის შესახებ, ანდა სასამართლოს განაჩენის პირი ან განაჩენის ამონაწერი იმის შესახებ, რომ მეორე მეუღლეს შეფარდებული აქვს თავისუფლების აღკვეთა არანაკლებ სამი წლისა.

2. შეტანილი განცხადების შესახებ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო აუწყებს პატიმრობაში მყოფ მეუღლეს ან ქმედუენაროდ მეუღლის მეურვეს. უწყებაში უნდა განისაზღვროს პასუხის შეტყობინების ვადა იმის თაობაზე, არის თუ არა დავა ბავშვების შესახებ, მეუღლეთა საერთო თანასაკუთრების გაყოფაზე ან იმ შრომისუენაროდ მეუღლის სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდევინებაზე, რომელიც დახმარებას საჭიროებს. პასუხის შეტყობინების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს სამ თვეს.

3. თუ მიღებულია ცნობა იმის შესახებ, რომ დავა არ არსებობს ან მითითებულ ვადაში პასუხი არ იქნა მიღებული, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო ახდენს განქორწინების რეგისტრაციას.

განსაზღვრული თავისებურებებით ხასიათდება იმ განქორწინებათა რეგისტრაცია, რომლებიც სდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოებში ერთ-ერთი მეუღლის განცხადების საფუძველზე. ასეთ განქორწინებათა საფუძველია ერთ-ერთი მეუღლის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარება, სულით ავადმყოფობის ან ჭკუა-სუსტობის გამო ქმედუნაროდ ცნობა ან პატიმრობა სამ წელზე მეტი ვადით. პირველ ორ შემთხვევაში საჭიროა სასამართლოს გადაწყვეტილება, მესამე შემთხვევაში კი — სასამართლოს განაჩენი. როცა ერთ-ერთი მეუღლე ითხოვს განქორწინებას მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში, მან განცხადებასთან ერთად უნდა წარადგინოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ან განაჩენის სათანადოდ დამოწმებული ასლი. სასამართლოს მიერ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებულ მეუღლესთან განქორწინება მარტივად მოხდება და არც ამ განქორწინების რეგისტრაცია იქნება დაკავშირებული რაიმე სირთულესთან. რაც შეეხება ისეთ მეუღლესთან განქორწინებას, რომელიც სასამართლომ ქმედუნაროდ ცნო ან, რომელსაც სასამართლომ მიუსაჯა თავისუფლების აღკვეთა არანაკლებ სამი წლისა, კანონი მათი ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, განსხვავებულ წესს ადგენს. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანომ განქორწინების თაობაზე მეორე მეუღლის მიერ შეტანილი განცხადების შესახებ უნდა აცნობოს ქმედუნაროდ აღიარებული მეუღლის მეურვეს ან პატიმრობაში მყოფ მეუღლეს და სამი თვის განმავლობაში მისგან უნდა მიიღოს პასუხი შემდეგ კითხვებზე: ა) აქვს თუ არა დავა ბავშვების თაობაზე; ბ) ითხოვს თუ არა

წილს მეუღლეთა თანასაკუთრებიდან და ითხოვს თუ არა ქმედუნარო მეუღლის მეურვე ალიმენტის დანიშვნას სამეურვეო პირისათვის. თუ არც ერთ საკითხზე პრეტენზია არ იქნა გამოთქმული, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო მოახდენს განქორწინებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, განქორწინების საქმე სასამართლომ უნდა განიხილოს.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანომ განქორწინება უნდა მოახდინოს არა მარტო მაშინ, როცა მან მიიღო ცნობა იმის შესახებ, რომ დავა არ არსებობს, არამედ მაშინაც, როცა სამთვიან ვადაში პასუხი საერთოდ არ იქნა მიღებული. განქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ შესაძლებელია განქორწინების მოწმობის გაცემა.

ქორწინების ბათილობა

მუხლი 1140. ქორწინების ბათილობის საფუძვლები

1. ქორწინება შეიძლება ცნობილ იქნეს ბათილად, თუ დარღვეულია 1107-ე, 1108-ე და 1120-ე მუხლებით დაწესებული პირობები და თუ ქორწინების რეგისტრაცია მიზნად არ ისახავდა ოჯახის შექმნას (ფიქციური ქორწინება..

2. ქორწინება შეიძლება ბათილად ცნოს მხოლოდ სასამართლომ.

ქორწინების ბათილობა წარმოადგენს იმ ნორმალური იურიდიული შედეგების გაუქმებას, რომლებსაც კანონი ნამდვილ ქორწინებასთან აკავშირებს. იგი დგება მაშინ, როცა დარღვეულია დაქორწინების აუცილებელი პირობები, ან იგი მომხდარია იმ დამაბრკოლებელ გარემოებათა არსებობისას, რომლის დროსაც ქორწინება აკრძალულია ან კიდევ ყველა ფორმალური ნიშნის დაცვით, მაგრამ იმ განზრახვის გარეშე, რომ ნამდვილად შეიქმნას ოჯახი. ქორწინების ბათილად ცნობა იმას ნიშნავს, რომ მას თავიდანვე არ წარმოუშვია ის იურიდიული შედეგები, რაც მოსდევს ნამდვილ ქორწინებას. ქორწინების ბათილად ცნობა მხოლოდ სასამართლოს შეუძლია. ამასთან, პრინციპულად განსხვავდება ერთმანეთისაგან სასამართლოში ქორწინების ბათილობისა და განქორწინების განხილვის წესები.

განქორწინების პროცედურის შინაარსი იმით არის განპირობებული, რომ მომავალი პერიოდისათვის წყვეტს მოქმედებას მეუღლეთა შორის არსებული სამართლებრივი ურთიერთობანი. ბათილობის დროს კი იგულისხმება, რომ საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობა თავიდანვე არ ყოფილა წარმოშობილი. ეს გარემოება არსებით და გადამწყვეტ

შედგებს იწვევს, როცა ქორწინება ბათილად იქნება აღიარებული (ს. ჯორბენაძე, საოჯახო სამართლის საფუძვლები. კრ. „სამართლის საფუძვლები“, თბ., 1977, გვ. 485).

ქორწინების გაბათილება შეიძლება მიჩნეულ იქნეს იმ პირობაში, რომელიც გამოყენებულ სანქციად, რომლებიც კანონის მოთხოვნათა დარღვევით გატარდნენ ქორწინების რეგისტრაციაში.

მუხლი 1141 ქორწინების ნამდვილობის პრაქტიკაში

თუ მეუღლეებმა დაქორწინებისას არ იცოდნენ ქორწინების დამაბრკოლებელი იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მათი ქორწინების ბათილობის საფუძველია, ქორწინება წყდება სასამართლოში ამ გარემოების დადგენის მომენტიდან, მაგრამ ამ დრომდე ქორწინება წარმოშობს ყველა იმ სამართლებრივ შედეგს, რასაც ნამდვილი ქორწინება.

ქორწინების გაბათილება, როგორც სანქციის განსაკუთრებული სახე, მეუღლეთა მიმართ გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როცა სახეზეა მექორწინეთა განზრახვა კანონის მოთხოვნათა გვერდის ავლით გატარებულიყვნენ ქორწინების რეგისტრაციაში. მაგრამ პრაქტიკაში გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა მეუღლეებმა არაფერი იცოდნენ იმ გარემოებათა შესახებ, რომლებიც კრძალავენ ქორწინების შესაძლებლობას. მაგალითად, შესაძლებელია ქორწინების რეგისტრაციის დროს მათ არ იცოდნენ ის, რომ არაღვიძლი და-ძმა ყოფილან, რაც ქორწინებიდან განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ გახდა ცნობილი. ასეთ შემთხვევაში ქორწინება წყდება სასამართლოში ამ გარემოების დადგენის მომენტიდან. ამ დრომდე გასული პერიოდისათვის ქორწინება წარმოშობს ყველა იმ სამართლებრივ შედეგებს, რაც ნამდვილი ქორწინებისთვისაა დამახასიათებელი. მაგალითად, თუ ასეთი ქორწინების დროს ერთ-ერთმა მეუღლემ შეიცვალა გვარი და გადაწ-

ყვიტა მეორე მეუღლის გვარზე გადასვლა, ამ გვარის ტარების უფლება დარჩება ქორწინების შეწყვეტის შემდეგაც ან თუ ასეთ ქორწინებაში გაჩნდა ბავშვი (თუნდაც ქორწინების შეწყვეტის შემდეგ), მას თავისი მშობლების მიმართ ყოველგვარი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა უნარჩუნდება. განსახილველი მუხლის შინაარსი ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ განსაკუთრებულ შემთხვევებში, მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში, მათთვის მოულოდნელად მართალია აღმოჩნდება მათი ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობა, რაც კანონის მიხედვით ქორწინების გაბათილების საფუძველია, მაგრამ მას საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ინტერესებიდან გამომდინარე, ქორწინების გაბათილება კი არ მოჰყვება, არამედ — მისი შეწყვეტა.

მუხლი 1142. საქორწინო ასაკს მიუღწეველ პირთან ქორწინების გათიშობა

1. იმ პირთან ქორწინება, რომელსაც საქორწინო ასაკისთვის არ მიუღწევია და არც საქორწინო ასაკი ჰქონია შემცირებული, შეიძლება ცნობილ იქნეს ბათილად, თუ ამას მოითხოვს იმ მეუღლის ინტერესები, რომელიც დაქორწინდა საქორწინო ასაკის მიღწევამდე.

2. ამ საფუძველით ქორწინების ბათილად ცნობის მოთხოვნის უფლება აქვს არასრულწლოვან მეუღლეს, მის მშობლებს ან მეურვეს (მზრუნველს), აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

3. თუ საქმის განხილვის მომენტიდან არასრულწლოვანმა მეუღლემ საქორწინო ასაკს მიაღწია ან ორსულადაა, მაშინ ქორწინება შეიძლება ცნობილ იქნეს ბათილად მხოლოდ მისი მოთხოვნით.

საქორწინო ასაკის დარღვევა იწვევს ქორწინების ბათილობას. იგივე შედეგი ღებდა მაშინაც, როცა საქორწინო ასაკი არ ყოფილა შემცირებული სასამართლოს მიერ. ასეთ შემთხვევებში ქორწინების გაბათილება განპირობებულია იმ პირის ინტერესებით, რომელიც საქორწინო ასაკის მიღწევამდე დაქორწინდა. ამაზე მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ დაქორწინების გაბათილების აუცილებლობა მოიხსნება, თუ საქმის განხილვის მომენტიანათვის არასრულწლოვანმა მეუღლემ საქორწინო ასაკს მიაღწია ან იგი ორსულადაა. ასეთ შემთხვევებში მხოლოდ მისი მოთხოვნით შეიძლება გაბათილდეს ქორწინება. იგულისხმება, რომ არასრულწლოვანი მეუღლე თვითონ გამოხატავს თავის ინტერესებს. სხვა შემთხვევაში არასრულწლოვანი მეუღლის ინტერესების განსაზღვრა სასამართლოს კომპეტენციაში შედის. მაგალითად, თუ სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ქორწინების გაგრძელება უარყოფითად იმოქმედებს არასრულწლოვანის ჯანმრთელობაზე, მაშინ აუცილებლად უნდა გაბათილდეს ქორწინება. ეს მაშინაც შეიძლება, როცა არასრულწლოვანმა მეუღლემ საქმის განხილვის მომენტიანათვის საქორწინო ასაკს მიაღწია და პირიქით, სასამართლომ შეიძლება არ გააბათილოს ქორწინება, თუ ასეთ ქორწინებაში გაჩნდა ბავშვი, ან ცოლი ორსულადაა, ან კიდევ არასრულწლოვანი მეუღლე საჭიროებს სერიოზულ და ხანგრძლივ მკურნალობას.

საქორწინო ასაკის დარღვევით ქორწინების შემთხვევაში, მისი გაბათილების მოთხოვნის უფლება აქვს თვითონ არასრულწლოვან მეუღლეს, მის მშობლებს, მეურვეს ან მზრუნველს, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

*მუხლი 1143. ქორწინების ცნობა გათილა და ქორწინების
დამაბრკოლებელი გარემოებების გამო*

1. ქორწინება, რომელიც გაფორმდება 1120-ე მუხლით გათვალისწინებული პირობების დარღვევით, შეიძლება სასამართლომ ბათილად ცნოს.

2. თუ საქმის განხილვის მომენტი სათვის აღარ არსებობს და ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, სასამართლოს შეუძლია ქორწინება ცნოს ნამდვილად ამ გარემოებათა მოსპობის მომენტიდან. ასეთი საფუძვლით ქორწინების ბათილად ცნობის მოთხოვნის უფლება აქვთ მეუღლეებს და იმ პირებს, რომელთა უფლებებიცაა დარღვეული ამ დაქორწინებით, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს.

3. სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო ქმედუნარიოდ ცნობილ პირთან ქორწინების ბათილობის საქმის განხილვისას აუცილებელია საქმეში მონაწილეობის მისაღებად მეურვის ჩაბმა.

სასამართლომ შეიძლება ბათილად ცნოს ისეთი ქორწინება, რომელიც გაფორმდა:

ა) იმ პირებს შორის, რომელთაგანაც თუნდაც ერთი სხვა ქორწინებაში იმყოფებოდა. ამ დროს არა აქვს მნიშვნელობა ამის შესახებ მეორემ იცოდა თუ არა ეს. ასეთ შემთხვევაში ყოველთვის მეორე ქორწინება უნდა გაბათილდეს და არა პირველი;

ბ) პირდაპირი აღმავალი და დამავალი შტოს ნათესავენ შორის, თუნდაც დაქორწინების დროს ამის შესახებ მათ არ სცოდნოდათ;

გ) ღვიძლ და არაღვიძლ და-ძმას შორის. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, იცოდნენ თუ არა ამის შესახებ;

დ) მშვილებლებსა და ნაშვილებს შორის, მიუხედავად იმისა, რომ მათ შორის ქორწინებისას გამორიცხულია სისხლის აღრევასთან დაკავშირებული უარყოფითი შედეგები;

ე) იმ პირებს შორის, რომელთაგანაც თუნდაც ერთ-ერთი სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო სასამართლოს მიერ ცნობილია ქმედუვნაროდ. პირის ქმედუვნაროდ აღიარება წინ უნდა უსწრებდეს დაქორწინებას.

კანონით გათვალისწინებული ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობა, მისი გაბათილების უდავო საფუძველს არ წარმოადგენს. სასამართლოს უფლება აქვს და არაა ვალდებული ყველა შემთხვევაში გააბათილოს ქორწინება. ეს უნდა გააკეთოს მხოლოდ მაშინ, როცა დარწმუნდება გაბათილების აუცილებლობაში.

შესაძლებელია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება მართალია არსებობდა ქორწინების რეგისტრაციის დროს, მაგრამ საქმის განხილვის მომენტიდან იგი მოიშალა. ასეთი რამ შეიძლება მოხდეს ნებისმიერი გარემოების მიმართ. არ შეიძლება მხოლოდ სისხლით ნათესაობასთან დაკავშირებული დამაბრკოლებელი გარემოების მოსპობა. თუ საქმის განხილვის მომენტიდან აღარ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, მაშინ სასამართლოს შეუძლია ქორწინება ცნოს ნამდვილად იმ მომენტიდან, როცა ასეთი გარემოებები მოიშალა და არა ქორწინების რეგისტრაციიდან. მსგავს შემთხვევაში ფაქტობრივად ბათილდება ქორწინების ის ნაწილი, რომელიც არსებობდა მისი რეგისტრაციიდან ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის მთელი პერიოდის მანძილზე, ე. ი. მის მოსპობამდე. მაგალითად: თუ პირველი ქორწინება შეწყდა მეორე ქორწინების პერიოდში, ეს უკანასკნელი უნდა გაბათილდეს მისი რეგისტრაციის მომენტიდან, რადგან იმ მომენტში ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება პირველი ქორწინების სახით სახეზე იყო. მეორე ქორწინება ნამდვილად უნდა ჩაითვალოს პირველი ქორწინების შეწყვეტის მომენტიდან.

ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის საფუძველით ქორწინების ბათილად ცნობის მოთხოვნის უფლება აქვთ

მეუღლეებს და იმ პირებს, რომელთა უფლებებიცაა დარღვეული ამ ქორწინებით (ნათესავები, ყოფილი მეუღლე, შვილები დ სხვ.), აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს.

თუ სასამართლო იხილავს სულით ავადმყოფ ან ჭკუასუსტ ქმედ-
უნარო პირთან ქორწინების ბათილობის საკითხს, მაშინ საქმის
განხილვაში მონაწილეობის მისაღებად ასეთი პირის მეურვის ჩაბმა
აუცილებელია. თუ ქორწინების პერიოდში იქნა ერთ-ერთი მეუღლე
ამავე მიზეზით ცნობილი ქმედუნაროდ, მაშინ ეს საფუძვლად დაედება
განქორწინებას და არა ქორწინების გაბათილებას.

მუხლი 114. იძულებითი ქორწინების გათილაქ ცნობა

1. იძულების შედეგად მომხდარი დაქორწინების შემთხვევაში
მეუღლეს (მეუღლეებს) შეუძლია აღძრას სარჩელი ქორწინების
ბათილად ცნობის შესახებ.

2. იძულებითი დაქორწინების ფაქტი უნდა დაადგინოს სასა-
მართლომ.

ქორწინების გაბათილების სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს
მექორწინეთა ნებაყოფლობის პრინციპის დარღვევა. ნამდვილ ქორ-
წინებას საფუძვლად უდევს მექორწინეთა მიერ ურთიერთთანხმობისა
და ნებასურვილის თავისუფალი გამოძღვანება. მექორწინეთა ნება
შეიძლება დეფექტური ხასიათის იყოს. ეს ხდება მაშინ, როცა დაქორ-
წინება იძულებითია. იძულება კი შეიძლება გამოიხატოს როგორც
პირდაპირ ძალადობაში, ისე ფსიქიკაზე ზემოქმედებაშიც. ფსიქიკაზე
ზემოქმედება მუქარის გზით, უნდა იყოს კანონსაწინააღმდეგო ხასია-
თისა და მიმართული დასაქორწინებელი პირის ანდა მისი ახლო
ნათესავის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან პატივისა და ღირსების
წინააღმდეგ. იძულებითი დაქორწინების გავრცელებული ფორმაა ქა-
ლის მოტაცება, რაც დღეს სისხლისსამართლებრივ დანაშაულად

არის მიჩნეული. ხშირად ქალის მოტაცება მასთან ქორწინების მიზნით ხდება მოტაცებულის თანხმობით. ეს ქალის მოტაცების სიმუღაცაა და იგი სამართალდარღვევად არ უნდა ჩაითვალოს. ამას ადასტურებს ის, რომ თუ სახეზე მართლაცაა ქალის მოტაცება ქორწინების მიზნით, არ არსებობს სამართლებრივი ნორმა, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი იყოს მოტაცებული ქალის უკან დაბრუნება, თუ ამის სურვილს თვითონ მოტაცებული არ გამოთქვამს. სწორედ ამიტომ ითვალისწინებს კანონი იმ მეუღლის ინიციატივით დაქორწინების გაბათილების საკითხის სასამართლოში დაყენებას, რომლის მიმართაც ქორწინების დროს გამოყენებულ იქნა ძალადობა. მის მიმართ ძალადობა კი შეიძლება გამოიყენოს როგორც მეუღლემ, ისე მისმა მშობლებმა ან ნათესავებმა. იძულებითი დაქორწინება ყოველთვის როდი გულისხმობს ქალის ნებაზე კანონსაწინააღმდეგო ზემოქმედებას. შესაძლებელია ზემოქმედება მოხდეს მამაკაცის ნებაზეც. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში, მას აქვს უფლება სარჩელით მიმართოს სასამართლოს. ყველა შემთხვევაში იძულებითი ქორწინების ფაქტი უნდა დაადგინოს სასამართლომ. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დარწმუნდება სასამართლო, რომ დაქორწინება მოხდა იძულებით, რამაც მნიშვნელოვნად შელახა ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის (როცა ორივე მეუღლის ნება ქორწინებაზე დეფექტურია) ინტერესები და დაინტერესებული მხარე ითხოვს ქორწინების გაბათილებას, იგი ვალდებულია გამოიტანოს გადაწყვეტილება ასეთი ქორწინების გაბათილების შესახებ.

მუხლი 1145. შიქცოური ქორწინების ბათილად ცნობა

1. ქორწინება, რომელიც მოხდა ისე, რომ მიზნად არ ისახავდა ოჯახის შექმნას, შეიძლება ცნობილ იქნეს ბათილად.

2. ფიქციური ქორწინების ბათილად ცნობის შესახებ სარჩელის აღძვრის უფლება აქვს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგ-

ისტრაციის ორგანოს, ხოლო თუ ერთ-ერთი მეუღლე დაქორწინდა ისე, რომ მიზნად არ ისახავდა ოჯახის შექმნას, ასეთი სარჩელი შეუძლია აღძრას აგრეთვე მეორე მეუღლემაც.

3. ქორწინება არ შეიძლება ცნობილ იქნეს ფიქციურად, თუ რეგისტრირებულ პირებს სასამართლოს მიერ საქმის განხილვამდე ფაქტობრივად უკვე შექმნილი აქვთ ოჯახი.

ქორწინების გაბათილების საფუძველს წარმოადგენს მექორწინეთა ნების ისეთი გამოვლინება, რაც მიზნად არ ისახავს ოჯახის შექმნას. ასეთ დროს ქორწინებისათვის აუცილებელი ფორმალური მოთხოვნები ზუსტადაა შესრულებული, ოღონდ მექორწინეთა შინაგანი ნება და მისი გარეგანი გამოხატულება ერთმანეთს არ ემთხვევა. შინაგანად ისინი ცდილობენ დაქორწინება გამოიყენონ სულ სხვა მიზნისთვის, ვიდრე ოჯახის შექმნა. ასეთი მიზანი შეიძლება იყოს: სამემკვიდრეო ქონების მიღება, პენსიის დანიშვნა, სამხედრო სამსახურისაგან თავის დაღწევის სურვილი და სხვ. გარეგნულად მათი ნება ოჯახის შექმნის სურვილს გამოხატავს. ასეთი ქორწინება ფიქციურია და სასამართლომ იგი შეიძლება გააბათილოს. იგულისხმება, რომ ამ დროს დაქორწინებულ პირს არ სურს ოჯახის შექმნა. თუ ერთ-ერთ მათგანს გულწრფელად ჰქონდა ოჯახის შექმნის სურვილი და არაფერი იცოდა მეორის ნამდვილი სურვილის შესახებ, ასეთ შემთხვევაში ქორწინება არ შეიძლება ჩაითვალოს ფიქციურად, რადგან კეთილსინდისიერი მექორწინის ინტერესები უნდა იქნეს გათვალისწინებული. რადგან დაქორწინებისას იგი მოატყუა მისმა მომავალმა მეუღლემ და ამით სინამდვილეში ხელი შეეშალა ურთიერთთანხმობის ჭეშმარიტ გამოვლინებას, მას შეუძლია მოითხოვოს ქორწინების ბათილობა. მეუღლეთა შორის ხანმოკლე სიახლოვე არ შეიძლება ქორწინების ფიქციურად აღიარებისათვის ხელისშემშლელ გარემოებად იქნეს მიჩნეული, მით უმეტეს თუ იგი გამიზნული იყო ქორ-

წინების ნამდვილობის გარემოს შესაქმნელად. როცა ორივე მეუღლეს მიზნად ჰქონდა ფიქციური ქორწინების შედეგად არა ოჯახის შექმნა, არამედ რაიმე გამორჩენის მიღება, სასამართლოში სარჩელის შეტანის უფლება ქორწინების გაბათილების შესახებ გააჩნია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს.

ქორწინების გაბათილება არ შეიძლება იმ შემთხვევაში, როცა მექორწინებმა სასამართლოს მიერ საქმის განხილვამდე ფაქტობრივად უკვე შექმნეს ოჯახი. ამ დროს ქორწინების გაბათილების საფუძველი ისპობა. არ შეიძლება ქორწინების გაბათილება იმ შემთხვევაშიც, როცა ქორწინება მოხდა არა სიყვარულისა და ურთიერთპატივისცემის საფუძველზე, არამედ ანგარებითა და მერკანტილური მოსაზრებებით. ასეთ შემთხვევაში, მართალია, ზნეობრივად გაუმართლებელი მოტივებითაა განპირობებული ქორწინება, მაგრამ ოჯახის შექმნას მაინც ისახავს მიზნად.

მუხლი 1146. ქორწინების გაბათილების მომენტი

1. ბათილად ცნობილი ქორწინება ბათილად ითვლება ქორწინების რეგისტრაციის დღიდან და არ წარმოშობს მეუღლეთა უფლებებსა და მოვალეობებს.

2. იმ პირთა ქონებრივი ურთიერთობები, რომელთა ქორწინებაც ბათილად იქნა ცნობილი, წესრიგდება საერთო საკუთრების შესახებ ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

3. ქორწინების ბათილად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანისას სასამართლოს უდლება აქვს, იმ მეუღლეს, რომელმაც არ იცოდა და არც შეეძლო სცოდნოდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობის შესახებ (კეთილსინდისიერი მეუღლე, მიაკუთვნოს მეორე მეუღლისაგან სარჩოს მიღების უფლება 1182-ე და 1186-ე მუხლების მიხედვით, ხოლო ქორწინებ-

ის ბათილად ცნობამდე შეძენილი ქონების გაყოფისას გამოიყენოს 1158-ე და 1171-ე მუხლებით გათვალისწინებული წესები.

4. ქორწინების ბათილად ცნობა არ ხელყოფს ასეთი ქორწინების შედეგად დაბადებულ ბავშვთა უფლებებს.

განქორწინებისაგან განსხვავებით, რაც მომავალში საქორწინო და საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა შეწყვეტას ედება საფუძვლად, ქორწინების ბათილობას უკუქცევითი ხასიათი გააჩნია. იგი ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდანვე არ წარმოშობს მეუღლეთა უფლებებსა და მოვალეობებს. ასეთი ქორწინება ითვლება არარსებულად, თავიდანვე არშემდგარად. თუ საქმის განხილვის მომენტისათვის აღარ არსებობს ქორწინების ბათილად აღიარების საფუძველი, სასამართლოს შეუძლია ქორწინება კანონიერად ცნოს ასეთი საფუძველების მოსპობის მომენტიდან. რადგან ქორწინების გაბათილება ნიშნავს მექორწინეთა შორის მეუღლეთა უფლება-მოვალეობების არსებობის უარყოფას, ყოველგვარი ქონებრივი დავა მათ შორის, ქორწინების გაბათილების შემდეგ უნდა გადაწყდეს როგორც კერძო პირებს შორის საერთო საკუთრების თაობაზე წარმოშობილი დავა (სამოქალაქო კოდექსის 173-ე მუხლი). ე. ი. ასეთ შემთხვევაში დავა უნდა გადაწყდეს არა საოჯახო სამართლებრივი, არამედ სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე. ქორწინების გაბათილება მოქმედებს არა მარტო ქონებრივ, არამედ პირადი ურთიერთობების მიმართაც. ყოფილ მეუღლეებს არა აქვთ მეორე მეუღლის გვარის ტარების უფლება. შრომისუუნარო მეუღლე, რომელიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს, კარგავს მეორე მეუღლისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლებას. ასეთი შედეგების დადგომა იმ მეუღლის მიმართ, რომელმაც არ იცოდა და არც შეეძლო სცოდნოდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის შესახებ, უსამართლობა იქნებოდა. ამიტომ კანონით კეთილსინდისიერ მეუღლეს უფლება ენიჭება მეორე

მეუღლისაგან მოითხოვოს სარჩო და ქორწინების ბათილად ცნობამდე შეძენილი ქონების გაყოფა — საოჯახო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე, როგორც მეუღლეთა თანასაკუთრებისა. კეთილსინდისიერ მეუღლეს შეუძლია კვლავაც ატაროს ქორწინების რეგისტრაციის დროს მიღებული გვარი და ა. შ. ამგვარად, ზოგიერთი ქონებრივი ურთიერთობა ერთ-ერთი მეუღლის კეთილსინდისიერების დროს მთლიანად კი არ წყდება, არამედ კარგავს თავის ორმხრივკალდებულებით ხასიათს. იგი შენარჩუნებულად ითვლება კეთილსინდისიერი მეუღლის უფლებებთან და მეორე მეუღლის ვალდებულებებთან მიმართებაში.

ქორწინების გაბათილების შედეგები ეხება მხოლოდ მეუღლეებს. რაც შეეხება ბავშვებს, მათ უფლებებს ქორწინების გაბათილება არ ხელყოფს. ასეთ ქორწინებაში გაჩენილ ბავშვს თავის დედისა და მამის მიმართ სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოეშვა დაბადების ფაქტის საფუძველზე და იგი შენარჩუნებულ უნდა იქნეს ქორწინების ბათილად ცნობის შემდეგაც. ბავშვს უნარჩუნდება დაბადების დროს მიკუთვნებული გვარი, მშობლებისაგან ალიმენტის მიღების უფლება და სხვა. ასეთ შემთხვევაში არავითარ ეჭვს არ იწვევს ის, ეკისრებათ თუ არა მშობლებს კანონით გათვალისწინებული მოვალეობების შესრულება. ასეთი მოვალეობები არსებობს მაშინაც კი, როცა ბავშვი არარეგისტრირებულ ქორწინებაში ჩნდება. რაც შეეხება ქორწინებას, რომელიც გაბათილდა, იგი კანონიერად ითვლება ბავშვთან მიმართებაში — იგულისხმება, რომ ბავშვი რეგისტრირებულ ქორწინებაშია გაჩენილი და ამიტომ რაიმე დამატებით მტკიცებულებას არ საჭიროებს.

ქორწინების გაბათილება განსხვავდება ქორწინების შესახებ ჩანაწერის ბათილად ცნობისაგან. ეს ისეთი შემთხვევაა, როცა ქორწინების რეგისტრაცია ხდება დადგენილი წესების დარღვევით. მაგალითად, ქორწინების რეგისტრაციას ახდენს მმართველობის ადგილობრივი ორგანოს სოცუზრუნველყოფის განყოფილება, ქორწინება გაფორმდა ეკლესიაში, დასაქორწინებელი ერთ-ერთი პირის ნაცვლად სხვა ღებ-

უღობს მონაწილეობას რეგისტრაციაში და სხვ. ასეთი ქორწინება ითვლება არშემდგარ ქორწინებად. მას პირობითად შეიძლება ეწოდოს ქორწინება, იურიდიულად იგი არ არსებობს და არც რაიმე სამართლებრივ შედეგებს წარმოშობს. არშემდგარ ქორწინებაში გაჩენილი ბავშვი ითვლება ქორწინების გარეშე გაჩენილად, აქედან გამომდინარე სამართლებრივი შედეგებით.

ქორწინების რეგისტრაციის პირობების უმნიშვნელო დარღვევა, მაგალითად, ჯანმრთელობის შესახებ არაარსებითი ცნობების დამალვა არ წარმოადგენს იმის საფუძველს, რომ ქორწინება ჩაითვალოს არშემდგარად ან მით უმეტეს — ბათილად. პრაქტიკაში ზოგჯერ ბათილი და არშემდგარი ქორწინება ერთი და იგივედ მიაჩნიათ, რაც არასწორია.

მუხლი 1147. კეთილსინდისიერი მეუღლისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება

კეთილსინდისიერ მეუღლეს, რომელსაც ქონებრივი ზიანი მიადგა იმ ქორწინების შედეგად, რომელიც ბათილად იქნა ცნობილი, უფლება აქვს მოითხოვოს ამ ზიანის ანაზღაურება.

ქორწინების გაბათილება მხოლოდ იმ პირთა შორის ურთიერთობის გარკვევას წარმოადგენს, რომლებიც საქორწინო რეგისტრაციაში იყვნენ გატარებული. ამიტომ არ შეიძლება ამ პირებს, ერთმანეთის გარდა, რაიმე პრეტენზია წარმოეშვათ მესამე პირთა მიმართ (მშობლების ან იმ ნათესავთა მიმართ, რომელთა რჩევით ისინი ქორწინების რეგისტრაციაში გატარდნენ) ან სახელმწიფოს მიმართ (მასთან რეგისტრაციაში მყოფი მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში პენსიის დანიშვნის თაობაზე). ქორწინების გაბათილებისას შესაძლებელია ერთი ან, თუნდაც ორივე მეუღლის ინტერესების შელახვა, რაც, უპირველეს ყოვლისა, ქონებრივ ზიანში შეიძლება გამოიხატოს. ასეთ შემთხ-

ვევაში მხოლოდ კეთილსინდისიერ მეუღლეს აქვს უფლება მოითხოვოს მეორე მეუღლისაგან იმ ზიანის ანაზღაურება, რაც მას ქორწინების გაბათილებით მიადგა (მაგალითად, თავისი გაყიდული ბინის საფასური, რომელიც მოხმარდა მეორე მეუღლის პირადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, შრომის უნარის დაკარგვა ქორწინების პერიოდში, რამაც მისი უმუშევრობა განაპირობა, მეუღლის ქორწინებამდელი ვალების გადახდა პირადი დანაზოგის საფუძველზე და სხვა). დავის შემთხვევაში საქმე უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ.

მუხლი 1148. ქორწინების გათილად ცნობა მხოლოდ სასამართლოს მიერ

არავის არ შეუძლია მიუთითოს ქორწინების ბათილობაზე, თუ ქორწინება სასამართლოს მიერ ბათილად არ იქნა ცნობილი.

ქორწინების გაბათილება მხოლოდ სასამართლოს კომპეტენციაა და არავის არა აქვს უფლება ქორწინება გაბათილებულად ჩათვალოს, თუ არ იქნება სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება ცნობილი გახდა ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ, მაგრამ მხოლოდ ერთი მეუღლე ცდილობს შეცდომის გამოსწორებას, მეორე კი ამის წინააღმდეგაა და ყოველნაირად ცდილობს მიაღწიოს ქორწინების შენარჩუნებას. ამის გამო, კეთილსინდისიერ მეუღლესა და მეორე მეუღლეს შორის ფაქტობრივად შეწყვეტილია საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი. მიუხედავად ამისა, მას ხელახლა დაქორწინება მაინც არ შეუძლია, რადგან ქორწინება, რომელშიც იგი ფორმალურად იმყოფება, ჯერ კიდევ არ გაბათილებულა სასამართლოს მიერ. გაბათილების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანიდან მოხდება მისი რეგისტრაცია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის

ორგანოში და ყოფილ მეეღლეებს უნდა მიეცეთ ქორწინების ბათილობის მოწმობა. ამის შემდეგ შეუძლიათ სხვა პირზე დაქორწინება. აქედან გამომდინარე, ქორწინების გაბათილების შესახებ სასამართლომ უნდა აცნობოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის იმ ორგანოს, რომელმაც გააფორმა აღნიშნული ქორწინება. თვით მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს კი არ შეუძლია ქორწინების გაბათილება იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ორივე მეუღლე ითხოვს მის გაბათილებას. ასეთ შემთხვევაში მას შეუძლია მხოლოდ განაქორწინოს მეუღლეები სამოქალაქო კოდექსის 1124-ე მუხლის საფუძველზე.

მუხლი 1149. ქორწინების გაბათილების დაუშვებლობა მეუღლეთა გარდაცვალების შემდეგ

არ შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ქორწინების გაბათილება ორივე მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ.

ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალება, ჩვეულებრივ, ქორწინების შეწყვეტას იწვევს. ასეთ შემთხვევაში ცოცხალ მეუღლეს უფლება აქვს დააყენოს იმ ქორწინების გაბათილების საკითხი, რომლის რეგისტრაცია თავის ყოფილ მეუღლესთან მოხდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის მიუხედავად. ამიტომ ასეთი ქორწინებისათვის ზუსტი კვალიფიკაციის მიცემა ცოცხალი მეუღლის ღირსების დაცვის ან სხვა პირადი, ან ქონებრივი ინტერესებით შეიძლება იყოს ნაკარნახევი. აქედან გამომდინარე, როცა გარდაცვლილი პირის მეუღლე აყენებს მათი ქორწინების გაბათილების საკითხს, ეს ლოგიკურად შეიძლება ჩაითვალოს. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, როცა ორივე მეუღლე გარდაიცვლება. ასეთ შემთხვევაში მესამე პირების, ან თუნდაც მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს

მიერ, არ შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ქორწინების გაბათილება. ორივე მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში ქორწინება ფაქტობრივად და იურიდიულადაც არ არსებობს. არ არსებობენ საქორწინო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტები, რომელთა ინტერესებთანაც უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული ქორწინების გაბათილება. ასეთ შემთხვევაში მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო სათანადო ჩანაწერებს გააკეთებს მეუღლეთა გარდაცვალების შესახებ.

მუხლი 1150. ხელახალი დაქორწინება ბათილი ქორწინებისას

ის პირები, რომელთა ქორწინებაც გაბათილდა, შეიძლება ხელახლა დაქორწინდნენ საერთო წესით, თუკი აღარ იქნება ის საფუძველი, რომლის გამოც ქორწინება გაბათილდა.

ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების უმრავლესობა მუდმივი ხასიათისა არ არის. ამიტომ შესაძლებელია მათი მოსპობა. ქორწინების გაბათილების შემდეგ, თუ მოისპო ის გარემოება, რომელიც საფუძველად დაედო მის გაბათილებას, შესაძლოა ადრე ქორწინებაში მყოფი პირები ხელახლა დაქორწინდნენ საერთო წესით. იგულისხმება, რომ არ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი სხვა, ახალი გარემოება და დაცულია საქორწინო ასაკისა და ქორწინებაზე ურთიერთთანხმობის პირობები (სამოქალაქო კოდექსის 1106-ე, 1107-ე და 1120-ე მუხლები). ხელახალი დაქორწინებისათვის აუცილებელია ქორწინების ბათილობის მოწმობის წარდგენა მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში.

მეუღლეთა უფლებები და მოვალეობები

I. ზოგადი დებულებანი

მუხლი 1151. ქორწინების რეგისტრაციის მნიშვნელობა

მეუღლეთა უფლება-მოვალეობებს წარმოშობს მხოლოდ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში რეგისტრირებული დაქორწინება.

მეუღლეობრივი სამართლებრივი ურთიერთობა საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ნაირსახეობას წარმოადგენს, რომლის წარმოსაშობად მარტო ქალისა და მამაკაცის სურვილი დაქორწინების შესახებ არ კმარა. საჭიროა აგრეთვე, რომ ქორწინების რეგისტრაცია მოხდეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის სახელმწიფო ორგანოში. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ საქორწინო ურთიერთობათა მოწესრიგება სახელმწიფოს კომპეტენციაა. მართალია, ქორწინებათა სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია მნიშვნელოვნად ზრდის მეუღლეთა პასუხისმგებლობას სახელმწიფოს წინაშე ოჯახის შექმნისა და მისი სიმტკიცის შენარჩუნებისათვის, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს, რომ ოჯახის ბედი მთლიანად სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოს მიერ გაცემულ ქორწინების მოწმობაზე იყოს დამოკიდებული. მთავარია, მეუღლეთა მხრივ ოჯახის შექმნისადმი სერიოზული დამოკიდებულება. მიუხედავად ამისა, ქორწინების სამართლებრივი მხარე, კერძოდ, ქალისა და მამაკაცის ცოლქმრული ურთიერთობა, მეუღლეთა უფლება-მოვალეობანი მხოლოდ მაშინ წარმოიშობა, როცა სახეზეა ქორწინების სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია. რელიგიურ დაწესებულებაში გაფორმებული ქორწინება არ წარ-

მოშობს სამართლებრივ შედეგებს, თუმცა ზოგიერთ ქვეყანაში იგი კანონიერად ითვლება და საქართველოშიც საკმაო მომხრეები ჰყავს რელიგიური წესით დაქორწინების ოფიციალურად შემოღების იდეას.

მუხლი 1152. მეუღლეთა თანასწორუფლებიანობა

საოჯახო ურთიერთობებში მეუღლეები სარგებლობენ თანაბარი პირადი და ქონებრივი უფლებებით და ეკისრებათ თანაბარი მოვალეობანი.

მეუღლეთა თანასწორუფლებიანობა საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ყველაზე მნიშვნელოვანი პრინციპია. მას საფუძვლად საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის პირველი პუნქტის შინაარსი უდევს. კონსტიტუციური დებულება „ქორწინება ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობას“, შედარებით დეტალურ გამოხატულებას პოულობს სამოქალაქო კოდექსის განსახილველი მუხლის სახით, რომლის მიხედვითაც მეუღლეებს თანაბარი პირადი და ქონებრივი უფლებები გააჩნიათ. თანაბარი უფლებები თანაბარი მოვალეობებითაა განპირობებული. რეგისტრირებული ქორწინების შედეგად წარმოშობილი პირადი უფლებები და მოვალეობები არსებითად განსხვავდება ქონებრივი ხასიათის უფლება-მოვალეობებისაგან. პირად უფლებათა მნიშვნელოვანი ნაწილი მეუღლეებს შეიძლება ჰქონდეთ დაქორწინებამდეც. მაგალითად, პროფესიის არჩევა ან საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის უფლება მიეკუთვნება მათ შრომით ან სამოქალაქო უფლებათა უნარიანობას და არავითარი კავშირი საოჯახო სამართლის სფეროსთან არ გააჩნია. მაგრამ ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან ასეთი პირადი უფლებები მეუღლეთა საოჯახო უფლებათა სახითაც არსებობენ. არასაოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში მათი რეგულირება ხდება სამართლის სხვა დარგებით, ხოლო საო-

ჯახო ურთიერთობებში მათი დაცვა სორციელდება საოჯახო კანონმდებლობით. პროფესიის არჩევის საკითხი დაქორწინებამდე პირის შრომის სამართლებრივ უფლებას წარმოადგენს, დაქორწინების შემდეგ რომ მეუღლის ნებაზე არ არის იგი დამოკიდებული, ეს უკვე საოჯახო სამართლის სფეროა.

მეუღლეთა შორის განმსაზღვრელია პირადი ურთიერთობები. ქორწინება წარმოადგენს მეუღლეთა პირად კავშირს, რომელშიც არაქონებრივი ხასიათის უფლებებს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. პირადი ურთიერთობებია არა მარტო ქორწინების ნამდვილი შინაარსის ძირითადი საფუძველი, არამედ მთელი შემდგომი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის აუცილებელი ინგრედიენტი. რაც შეეხება ქონებრივ ურთიერთობებს, მას შეფარდებითი ხასიათი გააჩნია, მიუხედავად იმისა, რომ საბაზრო ურთიერთობათა დამკვიდრება მნიშვნელოვნად ცვლის მეუღლეთა შორის ადრე არსებულ ქონებრივ ურთიერთობათა შინაარსს. მართალია, ქონებრივ უფლებათა განსაზღვრული ნაწილი პირს შეიძლება ქორწინებამდე ჰქონდეს, მაგრამ დაქორწინება, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, მეუღლეთა პირადი კავშირია, საოჯახო ურთიერთობათა ფარგლებში მოხვედრილ ასეთ ურთიერთობებს განსაკუთრებულ სპეციფიკას ანიჭებს. ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან მეუღლეთა პირადი და ქონებრივი უფლება-მოვალეობების თანაბრობა საოჯახო ურთიერთობათა არსებობის ყველა ეტაპისათვის კანონით გარანტირებული აუცილებლობაა.

ქალთა უფლებები მდგომარეობა ადრეფეოდალურ საქართველოში გაცილებით დაბალ დონეზე იყო, ვიდრე განვითარებული ფეოდალიზმის ან გვიანი შუა საუკუნეების დროს. ადრინდელ ეტაპზე მეზობელი სახელმწიფოების მსგავსად, საქართველოში საცოლის ყიდვის ჩვეულება არსებობდა. ნაყიდი ცოლი არა მარტო ქონებრივ, არამედ პირად ურთიერთობაშიც მთლიანად ქმარზე იყო დამოკიდებული. ამ პერიოდში ქმარს ისეთი უფლებები გააჩნდა ცოლის მიმართ, როგორც

ბატონს მონის მიმართ. ამის ნათელი დადასტურებაა იაკობ ცურტაველის — „შუშანიკის წამება“. განვითარებული ფეოდალიზმის პერიოდთან საფუძველი ეყრება მზითვის ინსტიტუტს, რაც ქალის სამართლებრივი მდგომარეობის მაღალი დონის მაჩვენებელია. ქალი უკვე ნივთი კი არა, პიროვნებაა. იგი შეიძლება იყოს მშობლის ქონების მემკვიდრე. გაერთიანებულ ფეოდალურ საქართველოში, პოლიტიკური ძლიერების ხანაში, ფეოდალთა წრისა და სამეფო საგვარეულოს ქალებს არა მარტო სამოქალაქო სამართლებრივი, არამედ პოლიტიკური მემკვიდრეობის უფლებაც გააჩნდათ. ქალები დიდი მამულებისა და ქონების, აგრეთვე სამეფო ტახტის მფლობელებადაც გამოდიან. ისინი თავიანთ მოძრავ და უძრავ ქონებას დამოუკიდებლად განაგებენ, მონასტრებს სწირავენ და სხვ. მეფე ქალების ქმრებს ბევრი უფლება შეზღუდული ჰქონდათ. მათ არ შეეძლოთ, მაგალითად, საკუთარი გვარის ახალი დინასტიის დამკვიდრება. ამიტომ იყო, რომ ლაშა გიორგი თამარის ძედ იყო ცნობილი, ხოლო დავით ნარინი კი — რუსუდანის ძედ. ქალის მაღალი უფლებრივი მდგომარეობა დამახასიათებელი იყო ქართული სინამდვილის შემდგომი პერიოდისათვისაც.

მუხლი 115. დისპრიმინაციის აპრობლება

დაქორწინებისას და საოჯახო ურთიერთობებში არ დაიშვება უფლებათა პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა, პირდაპირი ან არაპირდაპირი უპირატესობის მინიჭება წარმოშობის, სოციალური და ქონებრივი მდგომარეობის, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, საქმიანობის სახეობისა და ხასიათის, საცხოვრებელი ადგილისა და სხვა გარემოებათა მიხედვით.

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლისა და საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული ანტიდისკრიმინაციული პრინცი-

პები ედება საფუძვლად საქორწინო და საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივ რეგულირებას. მეუღლეთა სრული თანასწორუფლებიანობა და არა რაიმე პირდაპირი ან არაპირდაპირი უპირატესობათა მინიჭება არის საოჯახო სამართლის უმთავრესი და ამოსავალი პრინციპი. ყოველგვარი დისკრიმინაცია საოჯახო ურთიერთობებში კატეგორიულად არის აკრძალული.

II. პირადი უფლებები

მუხლი 1154. გვარის არჩევის უფლება

დაქორწინების დროს მეუღლეებს სურვილისამებრ შეუძლიათ აირჩიონ ერთ-ერთი მეუღლის გვარი თავიანთ საერთო გვარად, ანდა თითოეულმა დაიტოვოს თავისი ქორწინებამდელი გვარი ანდა თავისი გვარი შეუერთოს მეუღლის გვარს. გვარების შეერთება არ შეიძლება, თუ ორივე მეუღლეს ან ერთ მათგანს ორმაგი გვარი აქვს.

დაქორწინებისას მეუღლეები თავიანთი სურვილის მიხედვით ირჩევენ ერთ-ერთი მეუღლის გვარს ან თითოეული მათგანი ინარჩუნებს ქორწინებამდელ გვარს. ქმარს არა აქვს უფლება იძულებით ჩაწეროს ცოლი თავის გვარზე. უფრო მეტიც, ცოლს უფლება აქვს დაიტოვოს პირველი ქორწინებისდროინდელი გვარი, რომ არაფერი ითქვას მისი ქალიშვილობის გვარის შენარჩუნების შესაძლებლობაზე. დასაშვებია მეუღლეთა შეერთებული გვარის ტარება. კანონით არ შეიძლება სამი ან ოთხი გვარის შეერთება, როცა ორივე მეუღლეს ან ერთ-ერთ მათგანს უკვე აქვს შეერთებული გვარი. ჩვეულებრივ, ისინი საერთო გვარს — უმეტესად ქმრისას — ატარებენ, რომ შეილებთან ერთად საერთო გვარი ჰქონდეთ. საერთო გვარი პრაქტიკულად უფრო ად-

ვილს სდის ქორწინებასთან და შვილების ყოლასთან დაკავშირებული უფლებებისა და შეღავათების განხორციელებას. ქორწინებამდელ გვარს მეუღლეები უფრო ხშირად მაშინ იტოვებენ, როცა თითოეული მათგანი ამ გვართაა ცნობილი. გვარის არჩევის უფლება მეუღლეებს ეძლევათ ქორწინების რეგისტრაციის მომენტამდე. შემდეგ კი გვარის შეცვლა შეიძლება საერთო საწყისებზე. ერთი მეუღლის მიერ გვარის გამოცვლა ავტომატურად არ იწვევს მეორე მეუღლის გვარის გამოცვლას. განქორწინების შემდეგ ყოფილ მეუღლეს შეუძლია ატაროს ქორწინების დროს მიღებული გვარი ან სასამართლოს სთხოვოს, ქორწინებამდელი გვარის აღდგენა. მეორე მეუღლის სურვილს ამ შემთხვევაში არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. ქორწინების გაბათილების შემთხვევაში კი მხოლოდ კეთისინდისიერ მეუღლეს აქვს უფლება ატაროს ქორწინების რეგისტრაციის დროს მიღებული გვარი.

მუხლი 1155. საოჯახო საკითხების პრეობლიში გადაწყვეტა

შვილების აღზრდისა და ოჯახის სხვა საკითხებს მეუღლეები ერთად წყვეტენ.

მშობლებს უფლება აქვთ პირადად აღზარდონ თავიანთი შვილები. ყველა სხვა პირი ვალდებულია თავი შეიკავოს ამ უფლების დარღვევისაგან, გარდა კანონით გათვალისწინებული განსაკუთრებული შემთხვევებისა. ამავე დროს, მშობლები ვალდებული არიან შვილები აღზარდონ ფიზიკურად, გონებრივად და ზნეობრივად. მშობლები ამ უფლებამოვალეობებს ურთიერთშეთანხმებით ახორციელებენ. არც ერთ მშობელს არა აქვს უფლება დამოუკიდებლად გადაწყვიტოს შვილის აღზრდასთან დაკავშირებული რომელიმე საკითხი, როგორცაა, მაგალითად, ზაფხულში ბავშვის ნათესავებთან გაგზავნა ან სპეციალურ სასწავლებელში მისი მიბარება და სხვ. როგორც წესი, ერთად მცხოვრებ მეუღლეებს შორის ასეთ საკითხებზე დავა იშვიათია. მაგრამ,

რადგანაც დავის წარმოშობის შესაძლებლობა გამორიცხული არ არის, მით უმეტეს ცალ-ცალკე მცხოვრებ მეუღლეებს შორის, სადავო საკითხების გადაწყვეტა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების კომპეტენციას წარმოადგენს.

ასევე ურთიერთშეთანხმებით წყვეტენ მეუღლეები საოჯახო ურთიერთობის სფეროში წამოჭრილ ყველა მნიშვნელოვან საკითხს. ამ დროს ღიდი მნიშვნელობა აქვს ოჯახის ინტერესებს საერთოდ და კერძოდ კი, არასრულწლოვანი შვილების უფლებების დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფას.

მუხლი 1156. საქმიანობის არჩევის თავისუფლება

თითოეულ მეუღლეს თავისუფლად შეუძლია აირჩიოს საქმიანობა და პროფესია.

საქმიანობის სახისა და პროფესიის არჩევაში თითოეული მეუღლე თავისუფალია. ეს იმას ნიშნავს, რომ მართალია, მეუღლეებმა ეს საკითხი ურთიერთშეთანხმებით და ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე უნდა გადაწყვიტონ, მაგრამ საბოლოო გადაწყვეტილება თითოეულმა მათგანმა მაინც დამოუკიდებლად უნდა მიიღოს.

არავითარი სამართლებრივი მნიშვნელობა არა აქვს მეუღლეთა შორის ისეთ შეთანხმებას, რომელიც აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტისას ითვალისწინებს რომელიმე მეუღლის პატივისა და ღირსების შელახვას.

თითოეული მეუღლის მიერ თავისი საქმიანობის სახის ან პროფესიის განსაზღვრის დროს გადამწყვეტია ამა თუ იმ მეუღლის მისდამი მიდრეკილება, ინტერესი, შემოქმედებითი შესაძლებლობები, ფიზიკური განვითარების მდგომარეობა, ბუნებრივი მონაცემები და სხვ. საქმიანობის სახისა და პროფესიის არჩევა, ამასთან ერთად, განპირობებული უნდა იყოს როგორც საკუთარ მიზანსწრაფვათა, ისე

ოჯახის წევრთა სულიერი და მატერიალური ინტერესების დაკმაყოფილების ამოცანებით.

მუხლი 1157. საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევა

თითოეულ მეუღლეს თავისი შეხედულებისამებრ შეუძლია აირჩიოს საცხოვრებელი ადგილი, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება ოჯახის ინტერესებს.

თითოეულ მეუღლეს თავისუფლად შეუძლია აირჩიოს საცხოვრებელი ადგილი. ეს იმას ნიშნავს, რომ მეუღლეების საცხოვრებელ ადგილად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს როგორც ქმრის, ისე ცოლის საცხოვრებელი ადგილი. კანონი არ ცნობს ძველი ქართული საოჯახო სამართლით გათვალისწინებულ წესს — ქმრის საცხოვრებელი ადგილი ითვლება სავალდებულოდ ცოლისთვისაც.

ადრეფეოდალურ საზოგადოებაში ქორწინებისას, ჩვეულებრივ, ქალი გადიოდა მამის ოჯახიდან და რძლად შედიოდა ქმრის ოჯახში. მოგვიანებით კი გავრცელდა ისეთი ქორწინებაც, როცა მხოლოდშობილი ქალი არ გადიოდა მამის ოჯახიდან და ქმარი ქალის მშობლების ოჯახში მოჰყავდათ. ქალს ასეთ შემთხვევაში „საძეო“ ეწოდებოდა. იგი სამკვიდროს პატრონად და მემკვიდრეობის განმგრძობ-აღმდგენად ითვლებოდა. ამიტომ, მაშინ სიტყვა „ძე“ ნიშნავდა შვილს — მაგრამ მემკვიდრე შვილს, რომელიც შეიძლებოდა როგორც ვაჟიშვილი, ისე ქალიშვილი ყოფილიყო. ამიტომ ითვლებოდა თინათინი როსტევეანის „ძედ“. ასეთი წესი პროგრესული იყო საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის სფეროში. ამასთან, ცოლის ოჯახში სიძედ მისული ქმარი, ჩასიძებული კაცი, ცოლთან შედარებით თავისი ერთგვარად დაკნინებული უფლებები მდგომარეობითა და ფუნქციით ხასიათდებოდა. ამიტომ, ტრადიციულად, ჩასიძებული პირი ხალხში არასრულფასოვანი მეუღლის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ამ საკითხს ამჟამად მეუღლე-

ბი ურთიერთშეთანხმებით წყვეტენ. უფრო მეტიც, მეუღლეებს შეუძლიათ ცალ-ცალკე საცხოვრებელი ადგილი ჰქონდეთ. ერთი მეუღლის მიერ საცხოვრებელი ადგილის გამოცვლა არ იწვევს იგივეს მეორისათვის. ე. ი. კანონით არ არის დადგენილი მეუღლეთა ერთად ცხოვრების ვალდებულება. ეს კი, თავის მხრივ, არ ეწინააღმდეგება მეუღლეთა აბსოლუტური უმრავლესობის სურვილს – ერთად იცხოვრონ. ახალი კანონმდებლობა ყოველნაირად ცდილობს სტიმული მისცეს მეუღლეთა ერთად ცხოვრებას.

საცხოვრებელი ადგილის არჩევის საკითხში მეუღლეთათვის დაწესებული უფლების განხორციელება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ოჯახის ინტერესებს.

III. კანონით დადგენილი ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები

მუხლი 1158. მეუღლეთა თანასაკუთრება

1. მეუღლეთა მიერ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონება წარმოადგენს მათ საერთო ქონებას (თანასაკუთრებას), თუ მათ შორის საქორწინო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

2. ასეთ ქონებაზე მეუღლეთა თანასაკუთრების უფლება წარმოიშობა მაშინაც, თუ ერთ-ერთი მათგანი ეწეოდა საოჯახო საქმიანობას, უვლიდა შვილებს ან სხვა საპატიო მიზეზის გამო არ ჰქონია დამოუკიდებელი შემოსავალი.

საოჯახო ურთიერთობათა განვითარება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმ მატერიალურ ბაზაზე, რაც საფუძვლად ედება ოჯახის შექმნას. მეუღლეებს თავიანთ მატერიალურ და კულტურულ მოთხ-

ოენილებათა დასაკმაყოფილებლად სჭირდებათ განსაზღვრული ქონება. მეუღლეთა შორის კანონით დადგენილ ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა შინაარსის გარკვევა, მათი ქონებრივი ინტერესების დაცვის საშუალებას წარმოადგენს. უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია ის, რომ მეუღლეთა საკუთრებაში არსებული ქონება შეიძლება სხვადასხვა სამართლებრივი რეჟიმისა იყოს. მათი მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა სხვადასხვა საფუძველზე ხდება. საოჯახო კანონმდებლობით მეუღლეთა საკუთრება იყოფა ორ ნაწილად: ინდივიდუალურ ანუ განცალკევებულ და საერთო თანაზიარ საკუთრებად. ინდივიდუალურია ისეთი ქონება, რომელიც ერთ-ერთ მეუღლეს ეკუთვნის და თვითონვე განკარგავს. ასეთია: ქორწინებამდელი, აგრეთვე ქორწინების პერიოდში მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიღებული ქონება, პირადი მოხმარებისათვის შეძენილი ნივთები და სხვა. მეუღლეთა საერთო თანაზიარი საკუთრებაა მათ მიერ ქორწინების პერიოდში შეძენილი ქონება. მათ, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება მეუღლეთა ერთობლივი მოხმარების საგნები და ფულადი დანაზოგი, მისი მიღების წყაროს მიუხედავად. თანაზიარი საკუთრება მეუღლეებს ეკუთვნით თანაბრად, წილთა განუსაზღვრელად და გამოიყენება საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე. მართალია, კანონი კონკრეტულად არ განსაზღვრავს ქონების იმ სახეებს, რომლებიც განცალკევებულ ან თანაზიარ საკუთრებას მიეკუთვნება, მაგრამ იმდენად გამოკვეთილია მათი დაყოფის ზოგადი კრიტერიუმები, რომ სავსებით შესაძლებელია მეუღლეთა საკუთრებაში არსებული ნებისმიერი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრა. ასეთი კრიტერიუმებიდან გამომდინარეობს დებულება იმის შესახებ, რომ მეუღლეებმა შეიძლება საქორწინო ხელშეკრულებით გაითვალისწინონ ქონების ამა თუ იმ სახისათვის მისთვის დამახასიათებელი ტრადიციული სამართლებრივი რეჟიმის შეცვლა. ასეთ შემთხვევაში მეუღლეთა ნებას პრიმატი ენიჭება. საქორწინო კონტრაქტის არარსებობა ედება საფუძვლად მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერი-

ოდში შეძენილი ქონების თანაზიარ საკუთრებად აღიარებას. უფრო მეტიც, ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონება თანაზიარად ჩაითვლება იმ შემთხვევაშიც, თუ ერთ-ერთი მეუღლე ეწეოდა საოჯახო საქმიანობას, უვლიდა შვილებს ან სხვა საპატრიო მიზეზის გამო (ავადმყოფობა, სწავლა და სხვ.) არ ჰქონდა დამოუკიდებელი შემოსავალი. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ქონება შეძენილია სასყიდლით თუ უსასყიდლოდ, ერთ-ერთი მათგანის თუ ორივე მეუღლის მიერ.

მუხლი 1159. თანაზიარობაში არსებული ქონების მართვა ურთიერთშეთანხმებით

თანაზიარობაში არსებულ ქონებაზე მეუღლეებს აქვთ თანაბარი უფლებები. ამ ქონების ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა ზორციელდება მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით.

მეუღლეებს გააჩნიათ თანაზიარი საკუთრების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის თანაბარი უფლებები. ნებისმიერი შეთანხმება, რომელიც მიზნად ისახავს რომელიმე მეუღლის, როგორც მესაკუთრის უფლებამოსილებათა რაიმე ფორმით შეზღუდვას, ბათილად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ეწინააღმდეგება კანონის იმპერატიულ დებულებას მეუღლეთა უფლებების თანაბრობის შესახებ. ერთ-ერთი მეუღლის მოქმედება მიმართული თანაზიარი საკუთრების მართვის ან განკარგვის მიზნით, იმავდროულად ითვლება მეორე მეუღლის ნების გამოვლენადაც. კანონით გათვალისწინებულ ზოგიერთ შემთხვევაში საჭიროა მეორე მეუღლის წერილობითი თანხმობა. ეს უმეტესად იმ შემთხვევაშია აუცილებელი, როცა საქმე ეხება სანოტარო წესით დასამოწმებელ სამოქალაქო სამართლებრივ გარიგებაში მეუღლეთა მონაწილეობას.

მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრება თავისი არსით განსხვავდება საერთო წილობრივი საკუთრებისაგან. წილობრივი საკუთრება შეი-

ძლება გააჩნდეთ ორ ან მეტ პირს, მათ შორის არარეგისტრირებულ ურთიერთობაში მყოფ ქალსა და მამაკაცს. საერთო წილობრივი საკუთრების სუბიექტისაგან განსხვავებით, მეუღლეს უფლება აქვს მოითხოვოს წილის გამოყოფა საერთო ქონებიდან და მისი დამოუკიდებლად განკარგვა, რადგან ეს იქნება არა მისი წილის გამოყოფა, არამედ თანაზიარი საკუთრების გაყოფა.

გულში იწმ. თანახმობებში არსებული ქონების განკარგვა
ურთიერთშეთანხმებით

მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის ყვე-
ლაზე გავრცელებულ საშუალებას, სამოქალაქო სამართლებრივი გარი-

გება წარმოადგენს. ქონების განკარგვა შეუძლია ერთ-ერთ მათგანს ან ორივე მეუღლეს ერთად. ორივე შემთხვევაში, გარიგების დადებისას, მეუღლეთა ნება თავისუფლად უნდა იყოს გამოვლინებული. როცა ერთი მეუღლე განკარგავს თანაზიარ საკუთრებას, იგულისხმება, რომ მეორე მეუღლეს თანახმაა ამაზე და არაა საჭირო ამ უკანასკნელის მინდობილობა გარიგების დასადავად. ჩვეულებრივ, ერთი მეუღლის მიერ დადებული გარიგება არ შეიძლება მეორემ სადავოდ გახადოს იმის გამო, რომ მას თანხმობა არ მიუცია. გამონაკლის შემთხვევაში კი ასეთი გარიგება ბათილად იქნება აღიარებული მხოლოდ მაშინ, თუ თანაზიარი ქონების განმკარგავ მეუღლეს არ ჰქონდა ამის უფლებამოსილება და მან ეს იცოდა ან უნდა სცოდნოდა. იგულისხმება, რომ გარიგების მონაწილე მეორე მხარემ ამის შესახებ არაფერი იცოდა. თუ ქონების განმკარგავი მეუღლის კონტრაგენტი ყველაფრის საქმის კურსში იყო და მაინც დადო გარიგება, ეს შეიძლება გარიგების გაბათილების დამატებით არგუმენტად გამოდგეს. ძირითადი კი მაინც ქონების განმკარგველი მეუღლის არამართლზომიერი მოქმედებაა. მაგალითად, თუ ქმარმა ცოლის საავადმყოფოში ყოფნის დროს გაყიდა მეწველი ძროხა და ამით ოჯახი მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში ჩააყენა, სასამართლო ამ გარიგებას გააბათილებს, რადგან შეიძლება დამტკიცდეს ის, რომ ქმარმა იცოდა ასეთი უფლება ცოლის თანხმობის გარეშე რომ არ ჰქონდა და მაინც დადო გარიგება. ასეთი გამონაკლისების გარდა, სხვა შემთხვევებში ერთი მეუღლის მიერ თანაზიარ საკუთრებაში არსებული ქონების გასხვისებისას, მეორე მეუღლის თანხმობის პრეზუმირება გამომდინარეობს თვით მეუღლეთა და აგრეთვე მესამე პირთა ინტერესებიდან, რადგან ყოველი ასეთი გარიგების დროს ისპობა მეორე მეუღლის თანხმობის მოთხოვნის აუცილებლობა.

თითოეული მეუღლის საკუთრებას წარმოადგენს:

ა. ქონება, რომელიც თითოეულ მათგანს ეკუთვნოდა დაქორწინებამდე;

ბ. ქონება, რომელიც ქორწინების განმავლობაში მიღებულია მემკვიდრეობით ან ჩუქებით.

ქორწინების ფაქტი არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს მეუღლეთა თანასაკუთრებაში იმ ქონების ჩართვას, რომელიც თითოეულ მათგანს დაქორწინებამდე ეკუთვნოდა. ასეთი ქონება მათი ინდივიდუალური საკუთრებაა და მისი მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა თითოეული მეუღლის მიერ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ხდება. ქორწინების მომენტთან მეუღლეთა ქონების ინდივიდუალური თუ თანაზიარი საკუთრების ხასიათის დაკავშირება სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ქორწინების შემდეგ შეძენილი ყველა სახის ქონება აუცილებლად თანაზიარ საკუთრებას წარმოადგენს. თანაზიარი იქნება მხოლოდ ის ქონება, რომელიც შეძენილია მეუღლეთა საერთო სახსრებით და განკუთვნილია საერთო სარგებლობისათვის.

შესაძლებელია ისიც, რომ ერთ-ერთი მეუღლის გამგებლობაში აღმოჩნდეს ისეთი ქონება, რომელიც მოკლებულია ინდივიდუალური მოხმარების ხასიათს. მაგალითად, საცხოვრებელი სახლი, ავტომანქანა, ფულადი სახსრები, ნივთების კოლექცია და სხვა. ასეთი ქონება ჩაითვლება ინდივიდუალურ საკუთრებად, თუ იგი მან მიიღო მემკვიდრეობით ან ჩუქებით.

მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ შესაძლებელია სამკვიდროს დამტოვებელმა ქონება მემკვიდრეობით დაუტოვოს ორივე მეუღლეს ან ქონების გამჩუქებელმა მეუღლეები დაასაჩუქროს. ასეთ შემთხვევებში მიღებული ქონება მეუღლეთა თანასაკუთრებად უნდა ჩაითვალოს. იგულისხმება, რომ მეუღლეები საკუთრებას იძენენ ერთი

და იმავე სახის ქონებაზე. მაგალითად, როცა საცხოვრებელი სახლი ორივე მეუღლემ მიიღო მემკვიდრეობით და არა, ვთქვათ, ერთი და იგივე პიროვნებამ ერთ მეუღლეს საცხოვრებელი სახლი უანდერძა, მეორეს კი — ავტომანქანა. ე. ი. მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიღებული ქონება თავისი სამართლებრივი ბუნებით ინდივიდუალური ხასიათისა უნდა იყოს. უფრო მეტიც, შეიძლება ქონება, მართალია, ქორწინების პერიოდში იყოს შეძენილი და საერთო მომხმარებლის დანიშნულებაც გააჩნდეს მას, მაგალითად ავტომანქანა, მაგრამ თუ შეძენილია მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიღებული სახსრების საფუძველზე, იგი მაინც ინდივიდუალური საკუთრების ქონებად უნდა ჩაითვალოს.

მუხლი 1162. ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ინდივიდუალური სარგებლობის ნივთები

ინდივიდუალური სარგებლობის ნივთები, ძვირფასეულობის გარდა, თუნდაც ქორწინების განმავლობაში იყოს შეძენილი მეუღლეთა საერთო თანხებით, ჩაითვლება იმ მეუღლის საკუთრებად, რომელიც სარგებლობს ამ ნივთებით.

მეუღლეთა საერთო სახსრებით შეძენილი ყველა ქონება არ ითვლება მათ თანასაკუთრებად. თუ ქონება, მართალია, შეძენილია მეუღლეთა საერთო სახსრების საფუძველზე, მაგრამ განკუთვნილია ერთ-ერთი მათგანის ინდივიდუალური სარგებლობისათვის, აუცილებლად უნდა ჩაითვალოს ინდივიდუალურ საკუთრებად. ასეთია, მაგალითად, ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, საყურე, ყელსაბამი, კოსმეტიკური ნივთები და სხვა.

კანონი ასეთი ქონების კატეგორიიდან გამორიცხავს მეუღლეთა მიერ შეძენილ ძვირფასეულობას, თუმცა, არ აზუსტებს რომელი ნივთები მიეკუთვნება მას. პრაქტიკაში დამკვიდრებული გაგებით, ძვირ-

ფასეულობას მიეკუთვნება ისეთი ნივთები, რომლებიც არაა აუცილებელი ყოფითი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მათ მიეკუთვნება ძვირფასი ლითონებისა და იშვიათი ქვებისაგან დამზადებული საგნები, ანტიკვარული ნივთები, ორიგინალური და ფასეული მხატვრული ნაწარმი და სხვა. ასეთი ქონება, მიუხედავად იმისა, რომ იგი შეიძლება განკუთვნილი იყოს რომელიმე მეუღლის ინდივიდუალური სარგებლობისათვის, მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებას წარმოადგენს. დავა იმის შესახებ, მიეკუთვნება ესა თუ ის ნივთი ძვირფასეულობას თუ არა, უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ.

მუხლი 1163. მეუღლის ქონების გადაქცევა მეუღლეთა თანასაკუთრებად

თითოეული მეუღლის ქონება შეიძლება ჩაითვალოს მეუღლეთა თანასაკუთრებად, თუ დადგინდება, რომ ქორწინების განმავლობაში გაწეული ხარჯების შედეგად ამ ქონების ღირებულება მნიშვნელოვნად გადიდა (გადაგეგმარება, მშენებლობის დასრულება, გადაკეთება და სხვა.. მოცემული წესი არ გამოიყენება, თუ საქორწინო ხელშეკრულებით სხვა რამ იქნება გათვალისწინებული.

კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, შესაძლებელია, მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება გადაიქცეს თანაზიარად. ქონების სამართლებრივი რეჟიმის ასეთი ტრანსფორმირება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ ქორწინების განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა იმ ქონების ღირებულება, რომელიც ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებას წარმოადგენდა. ეს შესაძლებელია, მაგალითად, საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის დასრულების, არსებითად გადაკეთების, შენობის ან ავტომანქანის კაპიტალური რემონტისა და სხვა შემთხვევებში. მაგალითად, იმავე საფუძვლად შეიძლება გამოდგეს

სპეციფიკაციაც, როცა ერთი მეუღლის მასალის გადამუშავებაში მეორე მეუღლეს იღებს მონაწილეობას და იქმნება უფრო მეტი ღირებულების ახალი ნივთი. იგულისხმება, რომ ამ დროს ხდება მეორე მეუღლის სახსრების გამოყენებაც. თუ ერთ-ერთი მეუღლე არ მუშაობს საპატოო მიზეზის გამო და მას არ გააჩნია დამოუკიდებელი შემოსავალი, ეს არ შეიძლება მნიშვნელოვნად ღირებულებამომატებული ინდივიდუალური საკუთრების მეუღლეთა თანასაკუთრებად გარდაქმნის საწინააღმდეგო არგუმენტად გამოდგეს. მაგრამ, თუ სახეზეა შენობის ან ავტომანქანის მიმდინარე რემონტი ან ხარჯების ისეთი რაოდენობით გაწევა, რომელიც მათ ღირებულებას მნიშვნელოვნად არ ზრდის, მაშინ ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული ქონების სამართლებრივი რეჟიმი არ შეიცვლება. კანონის მიერ დადგენილი ეს ზოგადი წესი არ გამოიყენება, თუ მეუღლეთა შორის დადებული საქორწინო კონტრაქტით სხვა რამ არის გათვალისწინებული. მაგალითად, შესაძლებელია კონტრაქტით მეუღლეები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ ინდივიდუალური საკუთრების ყველა ობიექტი ან ნაწილი ჩაითვალოს თანაზიარ საკუთრებად. თუ ერთი მეუღლე თავის ინდივიდუალური საკუთრების ქონებას სარგებლობაში გადასცემს მეორე მეუღლეს ან ოჯახის რომელიმე სხვა წევრს, ამით მისი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობა არ იცვლება. ასეთი ქონება კვლავ ინდივიდუალური საკუთრების ობიექტად ჩაითვლება.

მუხლი 1164. მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფა

მეუღლეთა საერთო ქონება თითოეული მეუღლის მოთხოვნით შეიძლება გაიყოს როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე მისი შეწყვეტის შემდეგ.

მეუღლეთა თანაზიარი ქონება მათ ეკუთვნით თანაბრად, წილის

წინასწარ განუსაზღვრელად. თითოეული მათგანის წილის განსაზღვრა შეიძლება მოხდეს ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივე მათგანის მიერ თანაზიარი ქონების გაყოფის მოთხოვნის შემთხვევაში. საერთო ქონების გაყოფის საკითხი, ჩვეულებრივ, განქორწინების დროს დგება. ქორწინების შეწყვეტა იწვევს არა მარტო პირად, არაქონებრივი ხასიათის ურთიერთობათა, არამედ ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა შეწყვეტასაც. უნდა შეწყდეს თანაზიარი საკუთრების უფლებაც. ამიტომ ხდება იმ ქონების გაყოფა, რომელიც მეუღლეებმა ერთად ცხოვრების პერიოდში შეიძინეს. მეუღლეთა თანაზიარი ქონების გაყოფა შესაძლებელია აგრეთვე ქორწინების განმავლობაშიც. ეს უმეტესად მაშინ ხდება, როცა მეუღლეები სხვადასხვა სუბიექტური და ობიექტური მიზეზების გამო, იძულებულნი არიან ცალ-ცალკე იცხოვრონ. ასეთი მიზეზი შეიძლება იყოს ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება, ხანგრძლივი პერიოდით სხვა რეგიონში მუშაობა და სხვ. თუ მეუღლეები ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდანვე ცალ-ცალკე ცხოვრობდნენ, მათ მიერ შეძენილი ქონებაც თანაზიარად ჩაითვლება, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მეუღლეები ასეთი ქონების სხვა რეჟიმზე თანხმდებიან. მაგალითად, შესაძლებელია მეუღლეთა შორის დადებული საქორწინო კონტრაქტით, ინდივიდუალურ საკუთრებად იქნეს მიჩნეული ქონების ის ნაწილი, რომელსაც თითოეული მათგანი შეიძენს თავისთვის და გამოიყენებს თავისი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ასეთი ქონება მეუღლეებს შორის არ გაიყოფა. საერთო ქონების გაყოფა შეიძლება მეუღლეთა ერთად ცხოვრების შემთხვევაშიც. მაგალითად, ერთად ცხოვრების პერიოდში საერთო ქონების გაყოფის აუცილებლობის საკითხი შეიძლება მაშინ დადგეს, როცა ერთ-ერთ მეუღლეს აუცილებლად სჭირდება მატერიალური სახსრები პირველი ქორწინებიდან შეიღისათვის ან მშობლებისათვის დასახმარებლად და მეორე მეუღლე ნებას არ რთავს აგარაკის ან რომელიმე ძვირფასი ნივთის გაყიდვაზე. ამიტომ თუ ქონება არ გაიყო, ისე წილის გაყიდვა

შეუძლებელი იქნება. ეს კი საფუძვლად ედება თანაზიარი ქონების გაყოფის მოთხოვნას.

მუხლი 1165. პროფესიული საქმიანობისათვის საქმრო ნივთების გედი თანასაკუთრების გაცოფისას

მეუღლეთა თანასაკუთრების გაცოფა ხდება მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით, ხოლო, თუ ასეთი შეთანხმება არ არის მიღწეული, მაშინ — სასამართლოს მიერ. სასამართლო განსაზღვრავს, თუ რომელი ნივთი რომელ მეუღლეს უნდა მიეკუთვნოს. პროფესიული საქმიანობისათვის საჭირო ნივთები (მუსიკალური ინსტრუმენტები, საექიმო მოწყობილობა, ბიბლიოთეკა და ა. შ.), თუნდაც ქორწინების პერიოდში იყოს შეძენილი მეუღლეთა საერთო სახსრებით, გადაეცემა იმ მეუღლეს, რომელსაც ეს ნივთები თავისი საქმიანობისათვის სჭირდება.

მეუღლეთა თანასაკუთრების გაყოფის დროს გადასაწყვეტია არა მარტო თითოეულის კუთვნილი წილის განსაზღვრის, არამედ ამა თუ იმ კონკრეტული ნივთის ბედის საკითხიც, აგრეთვე ყველა ის ნიუანსი, რომელიც მეუღლეთა შორის არსებულ ქონებრივ ურთიერთობებთან არის დაკავშირებული. ამ საკითხების გადაწყვეტა, ჩვეულებრივ, მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით ხდება. მათ შეუძლიათ შეადგინონ საერთო ქონების გაყოფის აქტი და სანოტარო ბიუროში დაამოწმონ იგი. ასეთ შემთხვევაში, მეუღლეთა თხოვნით შესაძლებელია სანოტარო ბიურომ გასცეს მოწმობა თანაზიარ ქონებაში თითოეული მეუღლის წილის შესახებ. მაგრამ ისეთ შემთხვევებში, როცა მეუღლეები ქონების გაყოფასთან დაკავშირებით ვერ თანხმდებიან, დავა უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ. ქორწინების განმავლობაში მეუღლეთა შორის დავა ქონების გაყოფაზე იშვიათად ხდება ან მას სერიოზული ხასიათი არ გააჩნია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თვით

ასეთი დავა შეიძლება გახდეს განქორწინების მიზეზი. ამიტომ სასამართლო ძირითადად განქორწინების დროს ერევა მეუღლეთა შორის წამოჭრილი ქონებრივი დავის გადაწყვეტაში. სასამართლო განსაზღვრავს თითოეული მეუღლის წილს საერთო საკუთრებაში და აგრეთვე იმას, თუ რომელი ნივთი რომელ მეუღლეს უნდა მიეკუთვნოს.

კანონმა მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში ზოგიერთი სახის ქონების სამართლებრივი მდგომარეობა წინასწარ განსაზღვრა. ასეთი ქონებაა პროფესიული საქმიანობის საგნები. მართალია, ისინი თანაზიარი საკუთრების ობიექტებია, მაგრამ მათი განსაკუთრებული დანიშნულების ფაქტიდან გამომდინარე, შეძენის მომენტიდანვე ცნობილი ხდება, თუ რომელი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში გადავა ისინი საერთო ქონების გაყოფისას. კანონის იმპერატიული მოთხოვნის საფუძველზე, პროფესიული დანიშნულების საგნები, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი მეუღლეთა საერთო სახსრებით იყო შეძენილი, გადაეცემა იმ მეუღლეს, რომელსაც ისინი თავისი საქმიანობისათვის სჭირდება. მაგალითად, მუსიკოსს მუსიკალური ინსტრუმენტები მიეკუთვნება, ექიმს — საექიმო მოწყობილობა, კოლექციონერს — კოლექცია და ა. შ. მეუღლეთა თანაზიარი ქონების ასეთმა, ერთი შეხედვით არათანაბრმა გაყოფამ, არ უნდა გამოიწვიოს მეორე მეუღლის ქონებრივი ინტერესების შელახვა.

მუხლი 1166. შილის კომპენსაცია საკუთრების გაყოფისას

თუ საერთო ქონების გაყოფისას, ერთ-ერთ მეუღლეს გადაეცემა ისეთი ნივთები, რომელთა ღირებულებაც მის კუთვნილ წილს აღემატება, მაშინ მეორე მეუღლეს მიეცემა შესაბამისი ფულადი ან სხვაგვარი კომპენსაცია.

მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფისას სასამართლომ ჯერ უნდა ამოირიცხოს ყველა ის ნივთი, რომელიც ინდივიდუალურ საკუთრე-

ბას წარმოადგენს. შემდეგ კი უნდა დაადგინოს საერთო ქონების ოდენობა სხეულებრივი და თანხობრივი გამოხატულებით. თითოეული მეუღლის წილის შესაბამისად, მათ მიეკუთვნება თანაზიარი საკუთრების ობიექტები ნატურით ან ფულადი გამოხატულებით. ქონების ნატურად გაყოფის დროს შესაძლებელია ცალკეული ნივთები თავისი ღირებულების მიხედვით თანაბრად არ გაიყოს და ერთ-ერთი მეუღლის წილად აღმოჩნდეს უფრო მეტი ღირებულების ნივთი, ვიდრე მისი წილის შესაბამისი იყო. ასეთ შემთხვევაში ზედმეტად მიღებული ქონების ფულადი კომპენსაცია უნდა მიეცეს მეორე მეუღლეს. შესაძლებელია აგრეთვე ნამატი ღირებულების შესაბამისი სხვა ნივთის გადაცემა კომპენსაციის სახით. ასეთ შემთხვევებს ადგილი აქვს უმეტესად მაშინ, როცა პროფესიული დანიშნულების საგნების მიკუთვნება ხდება ერთ-ერთი მეუღლისათვის. პიანისტისათვის პიანინოს მიკუთვნებისას, თუ იგი მის წილს აჭარბებს საერთო საკუთრებაში, მეორე მეუღლის წილის შევსება უნდა მოხდეს დაკლებული ქონების შესაბამისი სხვა ქონებით ან ფულადი სახსრებით. ისეთ შემთხვევებში, როცა ერთ-ერთი მეუღლე მეორე მეუღლის წილის შემცირების მიზნით ყიდის ან მაღავს საერთო ქონების ნაწილს, სასამართლომ დარჩენილი ქონების გაყოფისას უნდა გაითვალისწინოს ეს და მოახდინოს დაკლებული ქონების კომპენსირება. მაგრამ თუკი ერთ-ერთმა მეუღლემ საერთო ქონების ნაწილი გამოიყენა მისი ან ოჯახის სხვა წევრების მოსავლელად და სარჩენად იმ პერიოდში, როცა მეორე მეუღლე მას არ ეხმარებოდა, ეს ფაქტი სასამართლოს მიერ მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული და მისი კუთვნილი წილი ამის გამო არ უნდა შემცირდეს.

თუ საერთო ქონების გაყოფა ხდება ქორწინების განმავლობაში, მაშინ ქონების ის ნაწილი, რომელიც არ გაყოფილა, და აგრეთვე ქონება, რომელსაც ისინი შეიძენენ მომავალში, ჩაითვლება მეუღლეთა თანასაკუთრებად, თუკი საქორწინო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

ქორწინების განმავლობაში საერთო სახსრებით შეძენილი ქონების გაყოფისას, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ღვა შეიძლება არსებობდეს არა მთელ საერთო ქონებაზე, არამედ მხოლოდ მის ნაწილზე. ამასთან, გაიყოფა მეუღლეთა შორის დავის მომენტისათვის არსებული საერთო ქონება. საერთო ქონების ნაწილის გაყოფისას, აუცილებელია მთელი თანაზიარი საკუთრების ოდენობის გარკვევა და თითოეული მეუღლის წილის შესაბამისად, მისი მატერიალური ან ფულადი გამოსატულების დანაწილება მეუღლეთა შორის. მაგალითად, მხოლოდ ავეჯის გაყოფისას განსაზღვრულ უნდა იქნეს თითოეული მეუღლის წილი სხვა საერთო ქონებაში (ბინა, ავტომანქანა, საექიმო მოწყობილობა და სხვ.) და რადგან პროფესიული დანიშნულების საგანი აუცილებლად მის მოსარგებლეს მეუღლეს უნდა მიეკუთვნოს, ამან შეიძლება საბოლოოდ გასაყოფი ქონების არათანაბრად განაწილების აუცილებლობა გამოიწვიოს. სწორედ ამიტომაც საჭირო (საერთო ქონების ნაწილზე დავის გადაწყვეტისას გათვალისწინებულ იქნეს სხვა ნაწილის ოდენობაც და თითოეული მეუღლის საერთო წილი მთელ თანასაკუთრებაში. ასეთ შემთხვევაში თანაზიარი ქონების განსაზღვრული ნაწილი გადავა მეუღლეთა ინდივიდუალურ საკუთრებაში. რაც შეეხება საერთო ქონების იმ ნაწილს, რომელსაც მეუღლეები მომავალში შეიძენენ, ისინი მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებად უნდა ჩაითვალოს. კანონის ეს დებულება შეიძლე-

ბა შეიცვალოს თვით მეუღლეთა ნება-სურვილით. მაგალითად, შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ იქნეს საერთო საკუთრებაში არსებული, გაუყოფელი ავტომანქანის კაპიტალური რემონტის ჩატარების შემდეგ იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში გადასვლა, რომელიც უფრო მეტ სახსრებს გაიღებს ამ დროს.

ქორწინების პერიოდში საერთო ქონების ან მისი ნაწილის გაყოფის შესახებ შეთანხმება ან სასამართლოს გადაწყვეტილება, შეიძლება მეუღლეთა სურვილის საფუძველზე გაუქმებულ იქნეს. ასეთ შემთხვევაში მეუღლეთა განცალკევებული ქონება კვლავ ჩაითვლება თანაზიარ საკუთრებად.

მუხლი 1168. არასრულწლოვანი შვილების ინტერესების გათვალისწინება თანასაკუთრების გაყოფისას

1. იმ ქონების გაყოფისას, რომელიც მეუღლეთა თანასაკუთრებას წარმოადგენს, მეუღლეთა წილი თანაბარია, თუ მათ შორის შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

2. სასამართლოს შეუძლია გადაუხვიოს მეუღლეთა წილის თანაბრობის საწყისს არასრულწლოვანი შვილების ინტერესების ან ერთ-ერთი მეუღლის ყურადსაღები ინტერესების გათვალისწინებით; კერძოდ, ერთ-ერთი მეუღლის წილი შეიძლება გადიდდეს იმის გათვალისწინებით, რომ მასთან ცხოვრობენ არასრულწლოვანი შვილები, რომ ის შრომისუუნაროა, ანდა — თუ მეორე მეუღლე ხარჯავდა საერთო ქონებას ოჯახის ინტერესების საზიანოდ.

3. აღნიშნული საფუძველით სასამართლოს შეუძლია თითოეული მეუღლის საკუთრებად ცნოს ის ქონება, რომელიც შეძენილია თითოეული მათგანის მიერ ქორწინების ფაქტობრივი შეწყვეტის ან მათი ცალ-ცალკე ცხოვრების დროს.

კანონი თანასაკუთრების რეჟიმის დადგენისას გამოღის იმ დებულებიდან, რომ ასეთი ქონება შეძენილია მეუღლეთა საერთო შრომითა და მეცადინეობით. დახარჯული შრომის რაოდენობასა და ფორმას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. აქედან გამომდინარე, თანაზიარი საკუთრების გაყოფისას მეუღლეთა წილი თანაბარი უნდა იყოს. ეს დებულება ძალაშია მხოლოდ მაშინ, თუ სხვა რამ შეთანხმება მეუღლეთა შორის არ არსებობს. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ შეუძლებელი იყოს მეუღლეთა წილის თანაბრობის პრეზუმფციიდან გადახვევა. პირიქით, თვითონ კანონი ითვალისწინებს ამის შესაძლებლობას. მისი საფუძველი უნდა იყოს არასრულწლოვანი შვილების ან ერთ-ერთი მეუღლის ყურადსაღები ინტერესების გათვალისწინების აუცილებლობა. კერძოდ, საერთო ქონების გაყოფისას შეიძლება ერთ-ერთი მეუღლის წილი გაიზარდოს იმ შემთხვევაში, როცა არასრულწლოვანი შვილები მასთან ცხოვრობენ ან უნდა იცხოვრონ, ანდა, როცა იგი შრომისუუნაროა და მეორე მეუღლე უარს ამბობს მატერიალურ დახმარებაზე. სასამართლოს შეუძლია მეუღლეთა წილის თანაბრობის საწყისიდან გადაუხვიოს მაშინაც, როცა ერთ-ერთი მეუღლე არამცთუ მონაწილეობას ღებულობდა საერთო ქონების შექმნაში, არამედ პირიქით, საერთო ქონებას ფლანგავდა ოჯახის ინტერესების საზიანოდ. კანონით გათვალისწინებული ამ საფუძვლების თანდამთხვევა აუცილებელი არ არის. თუ ერთ-ერთი მათგანი სახეზეა, შესაძლებელია ქონების არათანაბრად გაყოფა. კანონის მიერ ჩამოთვლილი საფუძვლები ამომწურავია და სასამართლოს უფლება არა აქვს სხვა შემთხვევებშიც არათანაბრად გაყოს მეუღლეთა საერთო საკუთრება.

აღნიშნული საფუძვლების არსებობისას სასამართლოს არა მარტო ის შეუძლია, რომ მეუღლეთა საერთო საკუთრება არათანაბრად გაყოს, არამედ ისიც, რომ თანაზიარ საკუთრებად არ ჩათვალოს ქონება, რომელიც ქორწინების პერიოდში, მაგრამ ცალ-ცალკე ცხ-

ოვრების დროს ან ქორწინების ფაქტობრივი შეწყვეტის შემდეგ არის შეძენილი თითოეული მათგანის მიერ. ასეთი ქონება, როგორც მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება, გაყოფას არ ექვემდებარება. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ სასამართლომ ეს უფლება მაშინ უნდა გამოიყენოს, როცა დარწმუნდება საერთო ქონების არათანაბრად გაყოფის იმ საფუძვლებიდან ერთ-ერთის მაინც არსებობაში, რომლებზეც კანონშია მითითებული. თორემ პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა, მართალია, მეუღლეები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, მაგრამ ერთი მათგანი აქტიურად მონაწილეობს მეორის მიერ ქონების შეძენაში ან ოჯახის აღდგენის სურვილით, ერთი მეუღლე მეორეს ეხმარება ქონების შეძენაში, მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინების შეწყვეტა ჯერ კიდევ არ არის ოფიციალურად გაფორმებული. ასეთ შემთხვევებსა და პირობებში შეძენილი ქონება შეიძლება თანაზიარ საკუთრებად ჩაითვალოს და გაიყოს მეუღლეებს შორის.

სასამართლოსთვის აღნიშნული უფლების მინიჭება მეუღლეთა ქონებრივი ინტერესების დაცვის თვალნათელი გამოხატულებაა.

მუხლი 1169. მეუღლეთა საერთო ვალების გაყოფის წესი

მეუღლეთა საერთო ვალები მათ შორის იყოფა საერთო ქონებაში თითოეულის კუთვნილი წილის თანაზომიერად.

მეუღლეთა ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრა მჭიდროდაა დაკავშირებული მათი პირადი და საერთო ვალის ცნებასთან. ქონების სხვადასხვა სამართლებრივი რეჟიმი მეუღლეთა შორის ქონებრივი პასუხისმგებლობის გამიჯვნის საფუძველია. პირად ანუ ერთ-ერთი მეუღლის ვალად ჩაითვლება ისეთი ვალი, რომელსაც კერძოდ ხასიათი გააჩნია და მხოლოდ მის ინტერესებთან არის დაკავშირებული. პირადია ვალი, რომელიც აღებული იყო ქორწინებამდე ან თუნდაც ქორწინების პერიოდში, მაგრამ საკუთარი ინტერესებიდან გა-

მომდინარე. მაგალითად, თუ ერთმა მეუღლემ თავისი ძველი მეგობრის რესტორანში დასაპატიუებლად თანამშრომლისაგან ისესხა ფული ან ერთ-ერთ მეუღლეს სამემკვიდრეო ქონების მიღებასთან ერთად ეკისრება სამკვიდროს დამტოვებლის ვალის გასტუმრება. საერთო კი ისეთი ვალია, რომელიც აღებულია ორივე მეუღლის მიერ ან თუნდაც ერთ-ერთის მიერ, მაგრამ მეორე მეუღლის ან ოჯახის სხვა წევრთა ინტერესებიდან გამომდინარე. ასეთია მაგალითად, საცხოვრებელი სახლის ასაშენებლად აღებული სესხი, ოჯახის რომელიმე წევრის სამკურნალოდ ნასესხები ფული და სხვ. მეუღლეთა საერთო ვალები მათ შორის იყოფა ქონების იმ წილის თანაზომიერად, რომელიც თითოეულ მათგანს გააჩნია თანაზიარ საკუთრებაში. ვალებისათვის პასუხისმგებლობის საკითხი დგება არა მარტო განქორწინებისას, არამედ ქორწინების პერიოდშიც და არა მარტო მაშინ, როცა მეუღლეებს შორის საერთო ქონება გაყოფილია, არამედ მაშინც, როცა ეს საკითხი საერთოდ არ დამდგარა. პასუხისმგებლობის წარმოშობის საფუძვლად, ჩვეულებრივ, მიიჩნევა კრედიტორის მოთხოვნა მეუღლეების ან ერთ-ერთი მათგანის მიმართ დაუბრუნებელი სესხის დაფარვის, სხვისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ და სხვ. კრედიტორის მოთხოვნის განსაკუთრებულ, სპეციფიკურ სახეს წარმოადგენს არასრულწლოვანი შვილის მიერ სხვისთვის მიყენებული ზიანის მშობლების ქონებიდან ანაზღაურების საკითხის დაყენება. ასეთ დროს მეუღლეთა ქონებაზე გადახდევენების მიქცევა ხდება სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე.

მუხლი 1170. ერთ-ერთი მეუღლის ვალის დაფარვის წესი

1. ერთ-ერთი მეუღლის ვალის დასაფარავად გადახდევენება შეიძლება მოხდეს მისი ქონებიდან ან/და თანასაკუთრებაში მისი წილიდან, რომელსაც იგი მიიღებდა ქონების გაყოფის შემთხვევაში.

2. აღნიშნული ვალების გამო მეუღლეთა საერთო ქონებიდან გადახდევინება შეიძლება მაშინ, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ, რაც ვალდებულებით იყო მიღებული, გამოყენებულია მთელი ოჯახის საერთო ინტერესებისათვის.

3. ერთ-ერთი მეუღლის დანაშაულით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისას, მეუღლეთა თანასაკუთრებიდან გადახდევინება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუკი განაჩენით დადგინდება, რომ ეს ქონება შეძენილია დანაშაულის ჩადენის შედეგად მიღებული სახსრებით.

კანონი იცავს მეუღლის ქონებრივ ინტერესებს, თუ მეორე მეუღლე მონაწილეობს სხვადასხვა ქონებრივ გარიგებაში თავისი და არა ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე. ასეთ დროს, მოვალე მეუღლის ვალის დასაფარავად გადახდევინების მიქცევა ზდება მის ინდივიდუალურ საკუთრებაზე და იმ წილზე, რომელიც მას თანასაკუთრებაში ეკუთვნის. თუ ვალის დასაფარავად საკმარისია ინდივიდუალური საკუთრების ქონება, მაშინ გადახდევინება მისგან მოხდება. ეს უფრო მარტივად ხორციელდება. მაგრამ, თუ მოვალე მეუღლეს სურს ვალის გადახდა თანაზიარ საკუთრებაში მისი წილიდან ან ინდივიდუალური საკუთრება არ ყოფნის ვალის დაფარვას, მაშინ უნდა მოხდეს საერთო ქონების გაყოფა და მოვალე მეუღლის ვალდებულების შესრულება. ასეთ შემთხვევაში მეორე მეუღლის ინდივიდუალური ქონება და წილი თანაზიარ საკუთრებაში ხელუხლებელია. თუ ვალი აღებულია ერთ-ერთი მეუღლის მიერ, მაგრამ ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე, იგულისხმება, რომ ვალი საერთოა და გადახდილ უნდა იქნეს ორივე მეუღლის თანაზიარი საკუთრებიდან. იყო თუ არა ვალის აღება ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე, უნდა დაადგინოს სასამართლო. ისეთ შემთხვევაში, როცა მეუღლეთა საერთო ვალი აღმატება თანაზიარი ქონების ღირებულებას, გადახდევინება უნდა გავრცელდეს თითოეული მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაზეც. თანაზიარი

საკუთრების ღირებულების აღმატებული ვალის ნაწილი თანაბრად უნდა დაიფაროს მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრებიდან.

ერთ-ერთი მეუღლის მიერ დანაშაულებრივი მოქმედებით სხვისთვის მიყენებული ზიანი ანაზღაურებულ უნდა იქნეს მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრებიდან, თუ სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენით დადგინდა, რომ ეს ქონება დანაშაულებრივი გზითაა შეძენილი. ასეთ შემთხვევაში მეორე მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაზე გადახდევინება არ ვრცელდება. თუ განაჩენით არ არის დადგენილი თანაზიარი საკუთრების დანაშაულებრივი გზით მიღებული სახსრებით შეძენის ფაქტი, მაშინ გადახდევინება უნდა გავრცელდეს მხოლოდ ზიანის მიმყენებელი მეუღლის წილზე საერთო საკუთრებაში და მის ინდივიდუალურ საკუთრებაზე. მეორე მეუღლე ამ დროს საერთოდ გამორიცხულია ქონებრივი ვალდებულებებიდან.

მუხლი 1171. თანასაკუთრებაში არსებული ქონების გაყოფის მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადა

განქორწინებულ მეუღლეთა თანასაკუთრების ქონების გაყოფის თაობაზე მოთხოვნებისათვის დადგენილია ხანდაზმულობის საშუალო ვადა.

განქორწინების შემთხვევაში, თუ მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრება მათ შორის არ გაყოფილა, იგი შეიძლება ერთ-ერთი მეუღლის მფლობელობაში იყოს ან თუნდაც ორივესთან ცალ-ცალკე, მაგრამ არათანაბარი რაოდენობით. ამის გამო თითოეულ მათგანს ან ორივეს შეიძლება ჰქონდეს მეორე მეუღლესთან არსებული ქონების არამცთუ მფლობელობის, არამედ სარგებლობის შესაძლებლობაც. ამიტომ განქორწინება ყველა შემთხვევაში განსაზღვრულ უარყოფით გავლენას ახდენს ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის საკუთრებითი უფლებამოსილების განხორციელებაზე. რადგანაც ეს თითოეული მეუღლი-

სათვის კარგად არის ცნობილი, ყოველგვარი გაურკვევლობა უნდა მოისხნას განსაზღვრული დროის განმავლობაში. კანონი აღგენს სამწლიან ხანდაზმულობის ვადას იმ მოთხოვნებისათვის, რომლებიც დაკავშირებულია მეუღლეთა თანაზიარი ქონების გაყოფასთან. ამ ვადის დენა იწყება ქორწინების შეწყვეტის მომენტიდან, ე. ი. მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის დღიდან.

IV. მეუღლეთა სახელშეკრულებო ქონებრივი ურთიერთობები

მუხლი 1172. საქორწინო ხელშეკრულება

მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება, რომლითაც განისაზღვრება მათი ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინებისა.

კერძო საკუთრებითი ურთიერთობებისა და საბაზრო მეურნეობისათვის დამახასიათებელი სხვა პრინციპები დღის წესრიგში აყენებს მეუღლეთა ტრადიციული ქონებრივი ურთიერთობების ახლებურად გააზრების აუცილებლობას. სოციალისტურ სამეურნეო ურთიერთობებს სავსებით შეესაბამებოდა მეუღლეთა საკუთრების სამომხმარებლო ხასიათი, რაც სახელმწიფო საკუთრების შინაარსთან თანაფარდობაში მეორეხარისხოვანი იყო. ყოველ მოქალაქეს და მათ შორის მეუღლეებსაც შეიძლებოდა ჰქონოდათ მხოლოდ შრომითი შემოსავალი და ისიც სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ნორმების მიხედვით. არაშრომითი შემოსავალი კონფისკაციას ექვემდებარებოდა და მისი მფლობელი შეიძლებოდა პასუხისგებაში მიცემულიყო. მეუღლეთა ქონება საყოფაცხოვრებო ხასიათის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების

საშუალებას წარმოადგენდა მხოლოდ. მისი ყველაზე გავრცელებული და სტანდარტული სახე იყო: საცხოვრებელი სახლი ან მისი ნაწილი, აუცილებელი ავეჯი, ხელფასი და უმნიშვნელო დანაზოგი. ასეთ პირობებში მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში ერთად ცხოვრების პერიოდში მიღებული ყველა შენაძენის ჩართვა და განქორწინების შემთხვევისათვის მისი თანაბრად გაყოფა მოდავე მეუღლეებს შორის, მათი ქონებრივი ინტერესების დაცვის საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს. საბაზრო ურთიერთობები განსხვავებულ პრინციპებზეა აგებული და მეუღლეთა ქონება თავისი ოდენობისა და შინაარსის მიხედვით სპეციფიკურ თავისებურებებს იძენს. დღეს, ერთ-ერთ მეუღლეს, შეიძლება კერძო საკუთრებაში აღმოაჩნდეს ფაბრიკები და ქარხნები, რკინიგზები და ბანკები, ფასიანი ქაღალდები და დივიდენდები, მიწა და წიაღისეული სიმდიდრეები და სხვა ქონება, რომელთა შემოფარგვლა საოჯახო დანიშნულებით ყოველად შეუძლებელია. ასეთ პირობებში გაუმართლებელი იქნებოდა მეუღლეთა საკუთრების სამართლებრივი რეჟიმის მოქცევა სოციალისტურ არტახებში. სწორედ ამიტომ ამკვიდრებს კანონი მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობის ახალ სახეს — სახელშეკრულებო ქონებრივ ანუ საქორწინო-საკონტრაქტო ურთიერთობას. კანონის მიხედვით მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება, რომლითაც განისაზღვრება მათ შორის ქონებრივი ურთიერთობების წარმოშობის, შეცვლისა და შეწყვეტის საფუძვლები. საქორწინო ხელშეკრულების დადება სავალდებულო არ არის, იგი მეუღლეთა სურვილზეა დამოკიდებული, მაგრამ თუ ხელშეკრულება დაიდება, იგი მეუღლეთა შორის ქონებრივი უფლებებისა და მოვალეობების განაწილების სამართლებრივი საფუძვლის ხასიათს იძენს და უნდა პასუხობდეს ნებისმიერი ხელშეკრულებისათვის კანონით წაყენებულ ზოგად მოთხოვნებს. საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება განსაზღვრული იყოს მეუღლეთა ქონებრივი უფლებები და მოვალე-

ობები როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინების შემთხვევისათვის.

მეუღლეებს უფლება აქვთ არ გააფორმონ საქორწინო ხელშეკრულება. ასეთ შემთხვევაში მათი ქონებრივი ურთიერთობები მოწესრიგდება კანონის მოთხოვნათა მიხედვით.

საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს მეუღლეთა შორის პირადი ურთიერთობების რეგულირება (თავდავიწყებამდე უყვარდეთ ერთმანეთი, არავითარ შემთხვევაში არ უღალატონ ერთმანეთს, ცოლისადმი უღრმესი პატივისცემის ნიშნად მხოლოდ მისი ნათესავების სახელები დაარქვან ბავშვებს და სხვა). მათგან ისინი, რომლებიც საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი ინტერესების სფეროს განეკუთვნება, უკვე მოწესრიგებულია კანონით და ალტერნატიული რეგულირება არცაა მიზანშეწონილი. დანარჩენი ნაწილი კი ზნეობის სფეროს განეკუთვნება და მათში სამართლებრივი ჩარევა შეუძლებელიცაა.

მუხლი 1173. საქორწინო ხელშეკრულების დადება

1. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც ქორწინების რეგისტრაციამდე, ისე მისი რეგისტრაციის შემდეგ ნებისმიერ დროს.

2. საქორწინო ხელშეკრულება, რომელიც დაიდო ქორწინების რეგისტრაციამდე, ძალაში შედის ქორწინების რეგისტრაციიდან.

საქორწინო ხელშეკრულება წარმოადგენს ქონებრივ საკითხებზე მეუღლეთა ნების თავისუფალი გამოვლენის შესაძლებლობას. ამიტომ კანონი ზუსტად არ განსაზღვრავს იმ მომენტს, როცა მეუღლეებს შეეძლება ერთმანეთთან ხელშეკრულების დადება. არ არის იგი დაკავშირებული რაიმე პირობასთანაც. საქორწინო ხე-

ლშეკრულება შეიძლება დაიდოს ქორწინებამდე და ქორწინების პერიოდშიც — ნებისმიერ დროს. პირველ შემთხვევაში მხარეებს შორის უნდა განაწილდეს ქონებრივი უფლება-მოვალეობები ერთად ცხოვრების პერიოდისათვის და განქორწინების შემთხვევისთვისაც კი. მეორე შემთხვევაში მეუღლეებს შეუძლიათ ქორწინების პერიოდში, ხელშეკრულების დადებამდე შეძენილი ქონების სამართლებრივი რეჟიმი შეცვალონ და თანაც მომავალი პერიოდისათვის, თავიანთი ინტერესების შესაბამისად, გაინაწილონ ქონებრივი უფლება-მოვალეობები.

საქორწინო ხელშეკრულება, ბუნებრივია, ქორწინებასთან არის დაკავშირებული და მხოლოდ მეუღლეთა შორის არსებული ქონებრივი ურთიერთობების რეგულატორად გამოდის. ამიტომ, თუ ხელშეკრულება დაიდო მომავალ მეუღლეებს შორის, იგი ძალაში არ შევა მანამდე, ვიდრე არ მოხდება ქორწინების რეგისტრაცია. იმ შემთხვევაში კი, როცა საქორწინო ხელშეკრულება დაიდო წინასწარ, ქორწინების რეგისტრაციამდე, მაგრამ შემდეგ ქორწინება არ შედგა, იგი უნდა გაუქმდეს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საქორწინო ხელშეკრულება ქორწინების რეგისტრაციის გარეშე არავითარ უფლება-მოვალეობებს არ წარმოშობს.

მუხლი 1174. საქორწინო ხელშეკრულების შორის

საქორწინო ხელშეკრულება იდება წერილობით და დასტურდება საანოტარო წესით.

საქორწინო ხელშეკრულება, როგორც ქონებრივი კონტრაქტის ნაირსახეობა, იდება კანონით განსაზღვრული ფორმითა და წესით. კანონი კი იმპერატიულად ითხოვს მის დადებას წერილობით და მის დადასტურებას საანოტარო წესით. აქედან გამომდინარე, არ

შეიძლება, რომ საქორწინო ხელშეკრულება დაიდოს ზეპირად ან მარტივი წერილობითი ფორმით, სანოტარო წესით დადასტურების გარეშე. სანოტარო დადასტურება სანოტარო დამოწმებისაგან იმით განსხვავდება, რომ ამ დროს ხდება ხელშეკრულების მხარეთა ხელმოწერის ნამდვილობის დადასტურება და არა ხელშეკრულების შინაარსის კანონიერების შემოწმება (ლადო ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში. თბ., 1997 გვ. 352).

საქორწინო ხელშეკრულებას უნდა გააჩნდეს ნებისმიერი ხელშეკრულებისათვის აუცილებელი რეკვიზიტები. მათ მიეკუთვნება: ხელშეკრულების დადების ადგილი და თარიღი; იმ პირთა ვინაობა და საცხოვრებელი ადგილი, რომელთა შორისაც იდება ხელშეკრულება (ისინი შეიძლება იყვნენ მომავალი მექორწინეები ან მეუღლეები); ხელშეკრულების შინაარსი და ხელშეკრულების მხარეთა ხელმოწერები. საქორწინო ხელშეკრულების ძირითადი ნაწილია მისი შინაარსი, რომელშიც გადმოცემულია მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობის ყველა ნიუანსი. შინაარსი შეიძლება შედგებოდეს რამდენიმე ნაწილისაგან, რომელსაც სხვადასხვა ფუნქციონალური დატვირთვა გააჩნია. მაგალითად, მის ზოგად ნაწილში შეიძლება გადმოცემული იყოს საერთო ხასიათის ის დებულებები, რომლებიც განსაზღვრავენ საქორწინო ხელშეკრულებისა და მოქმედი საოჯახო კანონმდებლობის თანაფარდობის საკითხს, ხელშეკრულების მონაწილე მხარეთა ვალდებულებებს ქორწინების შენარჩუნებისა და საოჯახო ურთიერთობათა განმტკიცების სფეროში, განქორწინების შემთხვევისათვის თანაზიარი საკუთრების ობიექტებზე ინდივიდუალური ქონების რეჟიმის დაწესებას, განქორწინებაში თითოეული მეუღლის ბრალეულობის გათვალისწინებას და სხვ. ხელშეკრულების შინაარსის ძირითად ნაწილში შეიძლება განისაზღვროს მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონების ცალკეული სახეე-

ბის სამართლებრივი რეჟიმი. მაგალითად, შეიძლება მეუღლეები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ ერთ-ერთის სახელზე საკრედიტო დაწესებულებაში შეტანილი ანაბარი, თუნდაც იგი ერთად ცხოვრების პერიოდში იყო შექმნილი, წარმოადგენს მეანაბრის ინდივიდუალურ საკუთრებას ან სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელების გზით მიღებული შემოსავალი იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად ჩაითვალოს, რომელმაც მიიღო იგი, ან კიდევ ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ძვირფასეულობა განქორწინების შემთხვევაში ჩაითვალოს იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად, რომელიც სარგებლობდა ასეთი ნივთებით და სხვ. ხელშეკრულებაში შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს დამატებითი პირობები. მაგალითად, ერთ-ერთი მეუღლის კუთვნილი ავტომანქანა მისი კაპიტალური რემონტის შემდეგ, რომელიც ჩატარდება ორივე მეუღლის სახსრებით, არ გადაიქცევა თანაზიარ საკუთრებად ან ერთ-ერთი მეუღლე ქორწინების პერიოდში ღებულობს უფლებას თავის ნათესავებს ასარგებლოს მეორე მეუღლის ინდივიდუალური აგარაკი, ხოლო განქორწინებისას კი უნდა უზრუნველყოს აგარაკის დაუყოვნებლივ გათავისუფლება. დასკვნით ღებულებებში ყურადღება უნდა გამახვილდეს ხელშეკრულების ძალაში შესვლისა და მოქმედების წესზე.

საქორწინო ხელშეკრულება ხელმოწერის შემდეგ უნდა დადასტურდეს სანოტარო ბიუროს მიერ ხელშეკრულების ერთი ეგზემპლარი რჩება სანოტარო ბიუროში, ხოლო თითო-თითო კი მიეცემათ ხელშეკრულების მონაწილე მეუღლეებს. მეუღლეებს შორის დადებული საქორწინო ხელშეკრულება ძალაშია მისი სანოტარო წესით დადასტურების მომენტიდან და მოქმედებს ქორწინების მთელი პერიოდის განმავლობაში, თუ მასში სხვა ვადა არ არის მითითებული.

*მუსლი 1175. საქორწინო ხელშეკრულების დადება შეზღუდუ-
ლი ქმედუნარიანობის მქონე პირის მიერ*

შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირს ქორწინების რეგისტრაციამდე შეუძლია დადოს საქორწინო ხელშეკრულება მხოლოდ კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობით.

საქორწინო ხელშეკრულება სამოქალაქო სამართლებრივი გარემოს ნაირსახეობაა და მისი ნამდვილობისათვის სხვა პირობებთან ერთად, აუცილებელია მისი მონაწილენი სამართალ-სუბიექტურნი იყვნენ. რადგან სრული ქმედუნარიანობა იწყება 18 წლის ასაკიდან, ხოლო დაქორწინება შესაძლებელია 16 წლიდან მშობელთა თანხმობით ან სასამართლოს ნებართვით, ასეთ შემთხვევაში, ქორწინების რეგისტრაციამდე საქორწინო ხელშეკრულების დასადებად აუცილებელია არასრულწლოვანი პირის მზრუნველის (როცა მშობელი არაა თანახმა — სხვა კანონიერი წარმომადგენლის) თანხმობა. ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ კი, თანხმობა არაა საჭირო, რადგან მექორწინე სრული ქმედუნარიანი ხდება. როცა მშობლები არასრულწლოვანი შვილის დაქორწინების წინააღმდეგი არიან და სასამართლო რთავს დაქორწინების ნებას, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არასრულწლოვან პირს ამით ქორწინების რეგისტრაციამდე ეძლევა საქორწინო ხელშეკრულების დადების უფლება. ეს შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში სპეციალურად მიუთითებს ამის თაობაზე. თუმცა ამის საჭიროება პრაქტიკულად გამორიცხულია. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ საქორწინო ხელშეკრულება ძალაში უნდა შევიდეს დაქორწინების მომენტიდან. მანამდე არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს ასეთ ხელშეკრულებას. მეორეც, რეგისტრაციის მომენტიდან არასრულწლოვანი მეუღლე სრულქმედუნარიანი ხდება და მისი ნება ხელშეკრულების დადებაზე არავის დადასტურებას არ საჭიროებს. გარდა ამისა, თუ ქორ-

წინების რეგისტრაციის მომენტიდან ძალაში შესული საქორწინო ხელშეკრულება ღახავს არასრულწლოვანი მეუღლის ქონებრივ ინტერესს, შესაძლებელია მისი გაბათილება, ძალაში შესვლის მომენტიდანვე. ხოლო, თუ იგი ამ ხელშეკრულებით სარგებელს იღებს, მაშინ სამოქალაქო კოდექსის მე-15 მუხლის საფუძველზე საერთოდ არ არის საჭირო კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა და არც ხელშეკრულების გაბათილების საკითხი დადგება. რაც შეეხება სრულწლოვან, შეზღუდულქმედუნარიან პირს, მის მიერ ქორწინების რეგისტრაციამდე საქორწინო ხელშეკრულების დადებისას, აუცილებელია კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა. დაქორწინება შეიძლება საფუძველად დაედოს მისი შეზღუდულქმედუნარიანად აღიარების გაუქმებას. სრულწლოვან პირს, რომელიც არ არის აღიარებული შეზღუდულქმედუნარიანად, მაგრამ თავისივე თხოვნის საფუძველზე დაენიშნა მზრუნველი, შეუძლია დაქორწინებამდე დადოს საქორწინო ხელშეკრულება ამ უკანასკნელის ნებართვის გარეშე.

მუხლი 1176. საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსი

1. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც უკვე არსებულ, ისე მომავალში შეძენილ ქონებაზე.

2. საქორწინო ხელშეკრულებით მეუღლეებს შეუძლიათ შეცვალონ მეუღლეთა საერთო საკუთრებისათვის კანონით დადგენილი წესი.

3. მეუღლეებს შეუძლიათ გააერთიანონ მთელი თავიანთი ქონება, რომელშიც ჩაირიცხება ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონებაც (საერთო ქონება, ანდა მთლიანად ან ნაწილობრივ თქვან უარი ამგვარ გაერთიანებაზე და დაადგინონ თითოეულის წილობრივი ან განცალკევებული საკუთრება ქონებაზე.

ქორწინების პერიოდში მეუღლეებმა შეიძლება სხვადასხვა დროს

შეიძინონ ესა თუ ის ქონება. მათ უფლება აქვთ არაერთგვაროვანი სტატუსი განუსაზღვრონ თითოეულ მათგანს. ამიტომ სავსებით შესაძლებელია მეუღლეთა შორის დაიდოს რამდენიმე ხელშეკრულება როგორც უკვე არსებულ, ისე მომავალში შეძენილ ქონებაზე. ამასთან, მათ უფლება აქვთ მხედველობაში არ მიიღონ კანონის მიერ საერთო საკუთრებისათვის დადგენილი რეჟიმი და საკითხი გადაწყვიტონ თავიანთი შეხედულებისამებრ. მაგალითად, შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ იქნეს ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონების არათანაბრად გაყოფა ან თითოეული მათგანის მიერ საერთო-საოჯახო მიზნებისათვის შეძენილი ქონების ჩათვლა შემძენის ინდივიდუალურ საკუთრებად. საქორწინო ხელშეკრულება თუ კანონისაგან განსხვავებულად არეგულირებს მეუღლეთა ქონებრივ ურთიერთობებს, პრიმატი ხელშეკრულებას ეკუთვნის. ასეთ დროს საქორწინო ხელშეკრულება ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების სპეციალურ წყაროდ უნდა ჩაითვალოს.

მეუღლეთა შორის წარმოშობილ ქონებრივ ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების პროცესში თითოეული მათგანის ნების თავისუფლად გამოვლენის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს კანონით გათვალისწინებული შესაძლებლობა — საქორწინო ხელშეკრულების საფუძველზე მეუღლეებმა გააერთიანონ მთელი თავიანთი ქონება. ასეთ ქონებაში ჩაირიცხება არა მარტო ინდივიდუალური საკუთრების ობიექტები, არამედ თანაზიარი საკუთრებაც. შესაძლებელია არა მთელი ქონების, არამედ ინდივიდუალური და თანაზიარი ქონების მხოლოდ ნაწილის გაერთიანება. დანარჩენი ნაწილი კვლავ შეინარჩუნებს კანონით მათთვის დადგენილ სამართლებრივ რეჟიმს. რაც შეეხება გაერთიანებულ ქონებას, იგი მეუღლეთა შეთანხმების საფუძველზე, შეიძლება იყოს მათი საერთო საკუთრება, როგორც თანაზიარი, ისე წილობრივი ფორმით. თუ საერთოდ უარს იტყვიან.

მთელი ქონების ან მისი ნაწილის გაერთიანებაზე, მეუღლეებს შესაძლებლობა ეძლევათ ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონების მიმართ დააწესონ წილობრივი ან განცალკევებული ქონების სამართლებრივი რეჟიმი. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით განსაზღვრული საერთო წილობრივი საკუთრების მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა თანაზიარი საკუთრებისაგან განსხვავებულად ხდება (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 173-ე მუხლი).

მუხლი 1177. საოჯახო ხარჯების გაწევის წესი

მეუღლეებს უფლება აქვთ საქორწინო ხელშეკრულებით განსაზღვრონ შემოსავლებში მონაწილეობის პირობები, თითოეულის მიერ საოჯახო ხარჯების გაწევის წესი და ქონება, რომელიც გადაეცემა თითოეულ მეუღლეს ქორწინების შეწყვეტისას.

საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება განისაზღვროს შემოსავლებში თითოეული მეუღლის მონაწილეობის პირობები. მაგალითად, თუ ერთი მეუღლე სამეწარმეო საქმიანობას ეწევა, მეორე მეუღლის საჯარო სამსახურში ყოფნა მიუხედავად შრომითი ანაზღაურების ოდენობისა, მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში მიღებული შემოსავლების თანაზიარად ან წილობრივად აღიარების საფუძველად შეიძლება იქნეს მიჩნეული, ან ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული ქონების იჯარიდან მიღებული შემოსავალი ორივე მეუღლის საერთო საკუთრებად ჩაითვალოს. საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს თითოეული მეუღლის მიერ საოჯახო ხარჯების გაწევის წესი, რომლის მიხედვითაც, მაგალითად, შესაძლებელი იქნება საერთო შემოსავლებიდან ყოველწლიური დასასვენებელი, სამკურნალო-პროფილაქ-

ტიკური ღონისძიებების ან საოჯახო ავეჯის განსაზღვრული ნაწილის გამოსაცვლელი ფულადი სახსრების გამოყოფა და სხვა. ასევე შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს მეუღლეთა საერთო ქონების განაწილების წესი განქორწინების შემთხვევისათვის. მაგალითად, შესაძლებელია თანაზიარი საკუთრების რომელიმე ობიექტი (საცხოვრებელი სახლი, ავტომანქანა, მიწის ნაკვეთი) განქორწინებისას არათანაბრად გაიყოს, ან, სულაც ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად ჩაითვალოს.

მუხლი 1178. საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა

საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული უფლებები და მოვალეობები შეიძლება შეიზღუდოს განსაზღვრული ვადით ანდა ამა თუ იმ პირობების დადგომით.

კანონით რეგულირების დროს არ არის გათვალისწინებული მეუღლეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობების შეზღუდვა. საქორწინო ხელშეკრულებით კი, მეუღლეებს შეუძლიათ თავიანთი ნების გამოვლენის საფუძველზე შეზღუდონ ისინი, ოღონდ ერთი პირობით — ასეთი შემთხვევისათვის საერთო საფუძვლებს განსაზღვრავს კანონი, მათი კონკრეტული რეალიზაცია კი მეუღლეებზეა დამოკიდებული. კანონი ადგენს, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით შესაძლებელია მეუღლეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობების შეზღუდვა განსაზღვრული დროით ან რომელიმე პირობის დადგომით. სხვა საფუძველით მათი შეზღუდვა არ შეიძლება. მეუღლეების უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა მათი ინტერესებიდან გამომდინარე შეიძლება მოხდეს და იმის დამადასტურებელია, თუ რა სრულად ქმნის საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტი, ახალი პირობების შესაბამისად, მეუღლე-

თა ნება-სურვილის გათვალისწინების შესაძლებლობას. ვადით შეზღუდვას მაშინ ექნება ადგილი, როცა საქორწინო ხელშეკრულება იდება განსაზღვრული დროით. ასეთ შემთხვევაში, ბუნებრივია, მეუღლეთა მიერ განსაზღვრული ქონებრივი უფლება-მოვალეობები მოქმედებს შესაბამისი ვადით. ამასთან, შესაძლებელია ისეთი შემთხვევაც, როცა ვადიან საქორწინო ხელშეკრულებაში ვადასთან დაკავშირებული დამატებითი შეზღუდვაც იქნეს გათვალისწინებული. მაგალითად, შეიძლება მეუღლეები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ მათ შორის დადებული ათწლიანი საქორწინო ხელშეკრულების პირველი ხუთი წლის მანძილზე, თითოეულის მიერ მიღებული შემოსავალი მათი ინდივიდუალური საკუთრება იყოს, ხოლო, მეორე ხუთი წლის მანძილზე მიღებული კი — საერთო თანაზიარი. ასეთი სურვილი შეიძლება განპირობებული იყოს ერთ-ერთი მეუღლის მერყევი დამოკიდებულებით მტკიცე ოჯახის შექმნის საკითხისადმი, ან იმით, რომ ნათესავებისა და ახლობლების უმრავლესობა სხვა ქვეყანაში საცხოვრებლად გამგზავრებას აპირებს, რის გამოც არ არის გამორიცხული მისი წასვლა და ქორწინების შეწყვეტა. კანონი ზუსტად არ მიუთითებს იმ პირობაზე, რომელიც შეიძლება საფუძვლად დაედოს მეუღლეთა ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვას. ასეთი პირობის განსაზღვრა მეუღლეთა კომპეტენციაში შედის. მაგალითად, შესაძლებელია ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ იქნეს მეუღლეთა მიერ ქორწინების პერიოდში შვილის სასკოლო ასაკის მიღწევამდე მიღებული ყველა საჩუქარი ჩაითვალოს თანაზიარ საკუთრებად და გამოყენებულ იქნეს ბავშვისათვის დამატებითი განათლების მისაღებად ან თუ ლატარეაში ერთ-ერთი მეუღლე მოიგებს განსაზღვრულ თანხას, იგი გამოყენებულ იქნეს ინდივიდუალური საკუთრების დაძველებული ავტომანქანის შესაცვლელად და სხვ.

*მუხლი 1179. მოვალეობები, რომელთა შემცვლაც საქორწინო
ხელშეპირ უღებით დაუშვებელია*

1. საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება შეიცვალოს მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა, მშობლების უფლება-მოვალეობანი შვილების მიმართ, საალიმენტო მოვალეობანი და — დავის შემთხვევაში — სასამართლოში მიმართვის უფლება.

2. ხელშეკრულებით ასევე არ შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს ისეთი პირობები, რომლებიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებენ ერთ-ერთ მეუღლეს.

საქორწინო ხელშეკრულება რეგულირების შესაძლებლობით მოიცავს მეუღლეთა შორის არსებული ქონებრივი ურთიერთობის თითქმის ყველა სფეროს. მეუღლეთა ქონების სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრა მთლიანად დამოკიდებულია მათ ნება-სურვილზე. ამ სფეროში კანონის მხრიდან არავითარი შეზღუდვა არ არსებობს. რაც შეეხება მეუღლეთა ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა სხვა სახეებს; მათ მიმართ კანონი განსაზღვრულ სიფრთხილეს იჩენს, რაც მეუღლეთა და ოჯახის სხვა წევრთა ინტერესების დარღვევის თავიდან აცილების მიზნითაა განპირობებული. ეს სფერო ძირითადად მოიცავს მეუღლეთა ქონებრივ ვალდებულებებს და ზოგიერთ მათთან დაკავშირებულ უფლებას. კერძოდ, საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება მეუღლეთა სურვილის მიხედვით შეიცვალოს კანონით დადგენილი ურთიერთრჩენის მოვალეობა, რადგან მის შეცვლას ყოველთვის შეიძლება მოჰყვეს ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივეს მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება; არ შეიძლება მშობლები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ შვილები მხოლოდ ერთ-ერთმა მეუღლემ არჩინოს და აღზარდოს, ხოლო მეორე საერთოდ გათავისუფლდეს მშობლიური უფლება-მოვალეობისაგან; არ შეიძლება მეუღლეთა შეხედულებით შეიცვალოს მათი საალიმენტო ვალდებულებანი არა მარტო ერთ-

მანეთის ან შვილების მიმართ, არამდე სხვა პირთა მიმართაც. საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს მხარეთა შორის დავის შემთხვევაში, მის გადასაწყვეტად სასამართლოსადმი მიმართვის კანონით განსაზღვრული უფლების შეცვლა, რადგან ეს ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა შესახებ კონსტიტუციურ პრინციპებსა და დებულებებს. კანონი სპეციალურად ამავილებს ყურადღებას იმაზე, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება ისეთი პირობების გათვალისწინება, რომლებიც მძიმე მატერიალურ და ზნეობრივ მდგომარეობაში აყენებენ ერთ-ერთ მეუღლეს. მაგალითად, არ შეიძლება შეთანხმება იმაზე, რომ მძიმე მატერიალური მდგომარეობის დროს შრომისუუნარო მეუღლემ დაიწყოს მათხოვრობა, ან ქმრის მიერ სამუშაოს დაკარგვისას ცოლმა პროსტიტუციით არჩინოს ოჯახი და ა. შ. ასეთი პირობების გათვალისწინება ერთი მეუღლის მოთხოვნით არ შეიძლება მაშინაც კი, როცა მეორე მეუღლე ამაზე თანახმაა.

მუხლი 1180. საქორწინო ხელშეკრულების შეწყვეტა

1. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება შეიცვალოს ან შეწყდეს ნებისმიერ დროს მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით.
2. ცალმხრივი უარი საქორწინო ხელშეკრულებაზე დაუშვებელია.

3. საქორწინო ხელშეკრულება წყდება განქორწინებისას.

საქორწინო ხელშეკრულება, ისე როგორც ნებისმიერი შეთანხმება მხარეთა შორის, ნებელობითი აქტია. ამიტომ მისი დადებაცა და შეწყვეტაცა მეუღლეთა ნება-სურვილზეა დამოკიდებული. სწორედ ამიტომ არის მითითებული კანონში იმის შესახებ, რომ საქორწინო ხელშეკრულების შეცვლა ან შეწყვეტა ნებისმიერ დროსაა შესა-

ძლებელი მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით. ხელშეკრულების შეცვლის ან შეწყვეტის შესახებ ურთიერთშეთანხმების საფუძველი შეიძლება გახდეს ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივე მათგანის ფიზიკური ან მატერიალური მდგომარეობის შეცვლა (ხანგრძლივი ავადმყოფობა, შრომის უნარის დაკარგვა, უმუშევრობა და სხვ.). შესაძლებელია ერთ-ერთი მეუღლის მდგომარეობის შეცვლამ გამოიწვიოს ხელშეკრულების შეწყვეტა. მაგრამ ეს სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ თითქოს შესაძლებელი იყოს ცალმხრივი უარის საფუძველზე საქორწინო კონტრაქტის შეწყვეტა. ცალმხრივი უარი ასეთ შემთხვევაში შეიცავს მეორე მეუღლის მიმღე მდგომარეობის უარყოფითი გავლენისაგან საკუთარი ქონებრივი ინტერესების დაცვის ცდას. ასეთ დროს მეუღლეები უნდა შეთანხმდნენ ხელშეკრულების შეწყვეტაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საჭირო გახდება არახელსაყრელ პირობებში მყოფი მეუღლის ინტერესების დაცვა.

საქორწინო ხელშეკრულების შეწყვეტის გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს განქორწინება. შესაძლებელია ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ყოფილიყო თანაზიარი საკუთრების განაწილების წესი განქორწინების შემთხვევისათვის. ხელშეკრულება შეწყდება აღნიშნული წესის შესრულების შემდეგ. თუ ხელშეკრულებით მეუღლეთა შორის ქორწინების შემდგომი პერიოდის რაიმე ვალდებულების შესრულება იყო გათვალისწინებული (მკურნალობის ხარჯებში მონაწილეობა, ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალური საკუთრების, აგარაკის კაპიტალური რემონტის ჩატარებაში მეორე მეუღლის მონაწილეობა და სხვ.) ხელშეკრულება ამ ნაწილში განქორწინების შემდეგაც ძალაში რჩება. იმ შემთხვევაში, როცა საქორწინო ხელშეკრულება განსაზღვრული ვადით იყო დადებული, ამ ვადის გასვლა იწვევს ხელშეკრულების შეწყვეტას, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა სახეზე მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმება. დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ, მათ შეუძლიათ ახალი საქორწინო

ხელშეკრულების დადება. შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულების გაბათილებაც. ამის საფუძველს, უპირველეს ყოვლისა, წარმოადგენს 1179-ე მუხლის პირობების დაუცველობა. უნდა გაბათილდეს ის საქორწინო ხელშეკრულება, რომელიც დაიდო შემდგომში ბათილად ცნობილი ქორწინების რეგისტრაციამდე.

მუხლი 1181. საქორწინო ხელშეკრულების პირობების შეცვლა სასამართლოს მიერ

დაინტერესებული მეუღლის განცხადების საფუძველზე, პატივსაღები მიზეზების არსებობისას, სასამართლოს შეუძლია შეცვალოს საქორწინო ხელშეკრულების ის პირობები, რომლებიც უკიდურესად არაახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებენ ერთ-ერთ მეუღლეს.

კანონის მოთხოვნა იმის თაობაზე, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება ისეთი პირობების გათვალისწინება, რომლებიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებენ ერთ-ერთ მეუღლეს, სავალდებულოა ხელშეკრულების დამდები ორივე მხარისათვის. როცა ეს მოთხოვნა არ სრულდება, შეიძლება იგი ხელშეკრულების შეწყვეტის (როცა პირობა დგება ხელშეკრულების დადებიდან განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ) ან გაბათილების (თუ ხელშეკრულება მხოლოდ ასეთ პირობებზეა აგებული) საფუძველი გახდეს. კანონი ითვალისწინებს საქორწინო ხელშეკრულების შესრულების პროცესში სასამართლოს აქტიურ ჩარევას. კერძოდ, დაინტერესებული მეუღლის თხოვნის საფუძველზე სასამართლოს შეუძლია შეცვალოს ის პირობები, რომელთა შესრულებაც უკიდურესად არაახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებენ მას. ამისათვის სასამართლოს უნდა გააჩნდეს პატივსაღები მიზეზები (ბავშვის დაბადებამდე ერთ-

ერთი მეუღლის მიერ მეორისათვის ავტომატური ყიდვა თავისი მშობლების ხარჯზე, ერთ-ერთი მეუღლის მიერ შრომის უნარის დაკარგვის შემთხვევაში, მისი ინდივიდუალური საკუთრების ყველა მნიშვნელოვანი ღირებულების ნივთის გადასვლა მეუღლეთა თანა-ზიარ საკუთრებაში და სხვ.). სასამართლოს მიერ საქორწინო ხელშეკრულების პირობების შეცვლა მიზნად ისახავს ამ მხრივ დაინტერესებული მეუღლის ქონებრივი ინტერესების დაცვას საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში.

მეუღლეთა შრომითრეხანის მოვალეობა

მუხლი 1182. სარჩოს მიღებაზე უფლებამოსილი პირი

მეუღლეები მოვალენი არიან მატერიალურად დაეხმარონ ერთმანეთს. ასეთ დახმარებაზე უარის თქმისას ან/და სარჩოს მიცემის შესახებ მეუღლეთა შორის შეთანხმების არარსებობისას სასამართლო წესით სარჩოს მიღების უფლება აქვთ:

ა. შრომისუვნარო მეუღლეს, რომელიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს;

ბ. ცოლს ორსულობის პერიოდში და ბავშვის დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში.

ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ მეუღლეები ვალდებული არიან იზრუნონ ერთმანეთზე და მატერიალურად დაეხმარონ ერთმანეთს. ეს მარტო ზნეობრივი მოვალეობა კი არაა, არამედ იურიდიული ვალდებულებაცაა. მატერიალური დახმარების ვალდებულება ეკისრებათ მეუღლეებს, რომელთა შორის ქორწინება კანონით დადგენილი წესითაა რეგისტრირებული. ქალისა და მამაკაცის ფაქტობრივი თანაცხოვრება მატერიალური დახმარების იურიდიულ ვალდებულებას არ წარმოშობს. მეუღლეთა ცალ-ცალკე ცხოვრება ან ქორწინების ფაქტობრივი შეწყვეტა განქორწინების ოფიციალურად გაფორმებამდე არ სპობს მეუღლეთა ვალდებულებას ურთიერთდახმარების შესახებ. მეუღლეთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ამ მოვალეობას ნებაყოფლობით ასრულებს, ყოველგვარი იძულებისა და ზშირი შეხსენებების გარეშე. მაგრამ, თუ მეუღლეები უარს ამბობენ მატერიალური დახმარების გაწევაზე, ანდა ვერ თანხმდებიან სარჩოს სახეობის ან მისი ოდენობის შესახებ, მატერიალური დახმარე-

ბის საჭიროების მქონე მეუღლეს უფლება აქვს სასამართლო წესით მოითხოვოს სარჩოს მიღება. კანონი ზუსტად განსაზღვრავს იმ პირობებს, რომელთა არსებობაც აუცილებელია სარჩოს მისაღებად.

აქედან გამომდინარე, სარჩოს მიღების შესახებ მოთხოვნით სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება აქვს მეუღლეს, რომელიც შრომისუუნაროა და მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს, აგრეთვე ცოლს ორსულობის პერიოდში და ბავშვის დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში.

ერთ-ერთი მეუღლის შრომისუუნარობა და მატერიალური დახმარების საჭიროება ერთმანეთს უნდა ემთხვეოდეს. თუ მეუღლე, მართალია, შრომისუუნაროა, მაგრამ მატერიალურად არ უჭირს ან პირიქით, შრომისუნარიანია, მაგრამ მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს, იგი ვერ ისარგებლებს მეორე მეუღლისაგან სარჩოს მოთხოვნის უფლებით. შრომისუუნაროდ ითვლება პირი, რომელმაც მიაღწია საპენსიო ასაკს ან ინვალიდია, რომელსაც ჯანმრთელობის გამო არ შეუძლია იშრომოს და ამით ირჩინოს თავი. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ როდის დადგა შრომისუუნარობა — დაქორწინებამდე, თუ ქორწინების პერიოდში. შრომისუნარიანობის დროებითი დაკარგვა არ წარმოადგენს სასამართლო წესით სარჩოს მიღების საფუძველს. მატერიალური დახმარების საჭიროებაში იგულისხმება მეუღლისათვის იმ სახსრების უქონლობა, რომელიც მისი არსებობისთვისაა საჭირო. მატერიალური დახმარების საჭიროება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტად, თუ იგი შრომის უნარის დაკარგვასთანაა დაკავშირებული. როცა მეუღლეს ჯერ კიდევ არ მიუღწევია საპენსიო ასაკისათვის და ჯანმრთელობის მიხედვითაც შეუძლია მუშაობა, მაგრამ არ მუშაობს იმიტომ, რომ არ მოსწონს შეთავაზებული სამუშაო, უფლება არა აქვს ოფიციალურად მოსთხოვოს სარჩო მეორე მეუღლეს. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა მას საკრედიტო დაწესებულებაში

გააჩნია ფულადი დანაზოგი. ის ფაქტი, რომ შრომისუუნარო მეუღლეს ინდივიდუალურ საკუთრებაში შეიძლება ჰქონდეს აგარაკი ან სხვა საგნები, არ ართმევს უფლებას მოითხოვოს სარჩო, თუკი ასეთი ქონება არ გამოიყენება შემოსავლის მიღების წყაროდ. ასევე არ ნიშნავს სარჩოს მოთხოვნის უფლების დაკარგვას ის, რომ მას დანიშნული აქვს პენსია ან სხვა ნათესავისაგან ღებულობს დახმარებას, თუ ეს სახსრები არაა საკმარისი აუცილებელი კვებისა და მოვლისათვის.

შრომისუუნარო და მატერიალური დახმარების საჭიროების მქონე მეუღლის სარჩელის განხილვის დროს სასამართლო გაარკვევს მეორე მეუღლის მატერიალურ მდგომარეობას და თუ მივა იმ დასკვნამდე, რომ შესაძლებელია მისგან ალიმენტის გადახდევინება, მაშინ დააკმაყოფილებს მოთხოვნას. თუ ალიმენტის დაკისრება გამოიწვევს მეორე მეუღლის მატერიალური მდგომარეობის ისე გაუარესებას, რომ საარსებო მინიმუმიც არ დარჩება, მაშინ, ბუნებრივია, სარჩელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

ცოლის უფლება ორსულობის პერიოდში და ბავშვის დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში მოითხოვოს სარჩო ქმრისაგან, კატეგორიულად არ არის განპირობებული მატერიალური დახმარების საჭიროებით, მაგრამ მაინც იგულისხმება, რომ ორსულ ქალს ჯანმრთელობაზე ზრუნვისა და მოვლისათვის ჩვეულებრივზე მეტი სახსრები სჭირდება, ხოლო ჩვილი ბავშვის მოვლა და კვება მარტოდედამ შეიძლება ვერ შეძლოს დამოუკიდებლად. ამიტომ ქმარი ვალდებულია აღნიშნულ ვითარებაში ცოლის სასარგებლოდ გადაიხადოს ალიმენტი. სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ქმრის მატერიალური მდგომარეობაც. პირველ შემთხვევაში საალიმენტო ვალდებულება გაგრძელდება ორსულობის მთელი პერიოდის განმავლობაში, ხოლო, მეორე შემთხვევაში — ბავშვის სამი წლის შესრულებამდე. ამ ვადის გასვლის შემდეგ, საჭიროების შემთხვევაში, ცოლ-

მა სარჩოს ქმრისაგან მიღების საკითხი სელახლა უნდა დააყენოს საერთო წესის საფუძველზე.

მეხლი იშვ. შრომისუუნარო მეუღლის უფლება სარჩოზე

შრომისუუნარო მეუღლე, რომელსაც დახმარება სჭირდება, მეუღლისაგან, სარჩოს მიღების უფლებას ინარჩუნებს განქორწინების შემდეგაც, თუ იგი შრომისუუნარო გახდა განქორწინებამდე, ან ერთი წლის განმავლობაში განქორწინების დღიდან.

მეუღლეთა შორის საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობა შეიძლება შენარჩუნებულ იქნეს მათი განქორწინების შემდეგაც. სარჩოს სასამართლოს წესით მისაღებად, ამ შემთხვევაში, აუცილებელია ტრადიციული პირობები: შრომისუუნარობა და მატერიალური დახმარების საჭიროება. ამასთან ერთად, მათ ემატებათ ახალი პირობა — თუ შრომისუუნარობა დადგა განქორწინებამდე ან განქორწინებიდან ერთი წლის განმავლობაში. ქორწინების პერიოდში თუ რა ხნის მანძილზე იყო მეუღლე შრომისუუნარო, ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. თუ განქორწინებიდან ერთი წლის გასვლის შემდეგ გახდა პირი შრომისუუნარო, იგი ყოფილი მეუღლის ალიმენტის მიღების უფლებას კარგავს. განქორწინების შემდეგ ყოფილი მეუღლის მიმართ სარჩოს გადახდის დაკისრება არატიპური მოვლენაა და სასამართლოს მხრივ განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ მოსარჩელეს უფლება აქვს თავისი სრულწლოვანი შვილებისაგანაც მოითხოვოს ალიმენტის გადახდა და თუ არ ითხოვს, სასამართლოს შეუძლია ჩართოს ისინი საალიმენტო ვალდებულებათა შესრულებაში ან გაითვალისწინოს ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს. აღნიშნულისა და თვით მოპასუხის მატერიალური მდგომარეობის დეტა-

ლური ანალიზის საფუძველზე უნდა გადაწყდეს ყოფილი მეუღლისათვის ალიმენტის გადახდის დაკისრება. ასეთ შემთხვევაში ალიმენტის გადახდის ვალდებულება იარსებებს განუსაზღვრელი დროის განმავლობაში. ყურადსაღებია საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობის შენარჩუნების საკითხი იმ შემთხვევისათვის, როცა სარჩოს გადახდის ვალდებულება ქორწინების პერიოდში დაეკისრა ერთ მეუღლეს მეორის სასარგებლოდ. ასეთი ურთიერთობა შენარჩუნებულ იქნება განქორწინების შემდეგაც, თუ ერთი მეუღლის შრომისუუნარობა ქორწინების პერიოდში დადგა. დაქორწინებამდე შრომისუნარის დაკარგვა მხოლოდ ქორწინების პერიოდში წარმოადგენს საალიმენტო ვალდებულების წარმოშობის საფუძველს და განქორწინებისას ასეთი ვალდებულება შეწყდება.

მუხლი 1184. რჩენის მოვალეობისაგან გაათავისუფლება სასამართლოს მიერ

სასამართლოს შეუძლია გაათავისუფლოს მეუღლე რჩენის მოვალეობისაგან ან განსაზღვრული ვადით შეცვალოს ეს მოვალეობა, თუ მეუღლეები ქორწინებაში იმყოფებოდნენ ხანმოკლე დროით, ანდა მატერიალური დახმარების მომთხოვნმა მეუღლემ უღირსი საქციელი ჩაიდინა სარჩოს გადამხდელის მიმართ, აგრეთვე, თუ მატერიალური დახმარების მომთხოვნი მეუღლის შრომისუუნარობა გამოწვეულია ალკოჰოლური სასმელების ან ნარკოტიკული ნივთიერებების გამოყენებით ან მის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენით.

სასამართლოს უფლება აქვს გაათავისუფლოს ერთი მეუღლე მეორის რჩენისაგან ან განსაზღვრული ვადით შეუზღუდოს ეს მოვალეობა. ამ უფლების გამოყენება შეიძლება მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში. ესენია: 1. ქორწინებაში ხანმოკლე ვადით

ყოფნა; 2. სარჩოს მომთხოვნი მეუღლის მიერ უღირსი საქციელის (ცოლქმრული ადიულტერი, პატივისა და ღირსების შემლახველი ცნობების გავრცელება და სხვა.) ჩადენა სარჩოს გადამხდელის მიმართ; 3. სარჩოს მომთხოვნი მეუღლის შრომისუუნარობის გამოწვევა ალკოჰოლური სასმელების ან ნარკოტიკული ნივთიერებების გამოყენებით, აგრეთვე მის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენა. საკითხი იმის შესახებ, მთლიანად გათავისუფლდეს მოპასუხე ალიმენტის გადახდის ვალდებულებისაგან ან შეეზღუდოს მას ეს მოვალეობა განსაზღვრული ვადით (ერთი, სამი და ა. შ. წლით), სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ყველა იმ გარემოებათა გათვალისწინებით, რომლებიც დაკავშირებულია მოსარჩლის ქცევასთან და მხარეთა მატერიალურ მდგომარეობასთან. გადამწყვეტი მნიშვნელობისა კი მაინც სარჩოს მომთხოვნი მეუღლის უღირსი საქციელი, ბრალეული და სუბიექტური მოქმედებაა.

მუხლი 1185. სარჩოს ოდენობის განსაზღვრა

1. მეუღლის სასარგებლოდ გადასახდელი სარჩოს ოდენობა განისაზღვრება ყოველთვიურად გადასახდელი ფულადი თანხის სახით მეუღლეთა მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

2. ერთ-ერთი მეუღლის მატერიალური ან ოჯახური მდგომარეობის შეცვლისას, თითოეულ მეუღლეს აქვს უფლება, სარჩელით მიმართოს სასამართლოს სარჩოს მიღების ოდენობის შეცვლის შესახებ.

მეუღლის ან ყოფილი მეუღლის სასარგებლოდ გადახდილი ალიმენტის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს ყოველთვიური მყარი თანხის სახით. მისი ოდენობა დამოკიდებული უნდა იყოს მხარეთა

მატერიალურ და ოჯახურ მდგომარეობაზე. ამიტომ საკვებით შესაძლებელია მსგავსი საკითხების არაერთგვაროვანი გადაწყვეტა. ყოველი კონკრეტული საქმე ალიმენტის დანიშვნის შესახებ კონკრეტულ მიდგომას საჭიროებს. შესაძლებელია ისიც, რომ მოპასუხის მიმღე მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გამო მოსარჩელეს უარი ეთქვას თხოვნის დაკმაყოფილებაზე (როცა მოპასუხის კმაყოფაზე იმყოფება რამდენიმე პირი ან ალიმენტს უკვე უხდის ოჯახის სხვა წევრებს, ხშირად ავადმყოფობს და საჭიროებს ხანგრძლივ მკურნალობას და სხვ.). ამიტომ სასამართლომ დეტალურად უნდა გამოიკვლიოს საქმესთან დაკავშირებული ყველა გარემოება. კერძოდ: რა ოდენობისაა მოპასუხე მეუღლის ხელფასი, პენსია ან სხვა შემოსავალი; გააჩნია თუ არა მას რაიმე ვალდებულება სხვა პირების მიმართ, როგორია მისი ყოფითი პირობები; როგორია მოსარჩელე მეუღლის შრომისუნარიობის ხარისხი, შეუძლია თუ არა დამოუკიდებლად მოუაროს თავის თავს; ჰყავს თუ არა სრულწლოვანი შვილები, რომლებიც ვალდებულნი არიან მატერიალური დახმარება გაუწიონ მას; შემოსავლის რა რეალური წყაროები გააჩნია და სხვ.

მეუღლეთა მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა დიდი ხნის მანძილზე არ შეიძლება მყარი იყოს. ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივეს მატერიალური ან ოჯახური მდგომარეობის შეცვლის შემთხვევაში თითოეულ მეუღლეს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს ადრე დადგენილი ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესახებ. მაგალითად, კმაყოფაზე მყოფი პირის გარდაცვალება ალიმენტის გადამხდელისათვის შეიძლება მისი ოდენობის გაზრდის საფუძველი გახდეს, ხოლო ალიმენტის მიმღებისათვის — შემცირების. ალიმენტის გადამხდელის შრომისუნარიანობის დაკარგვამ კი შეიძლება ალიმენტის ოდენობის შემცირება გამოიწვიოს. ალიმენტის ოდენობის შეცვლის ან ალიმენტის გადახდის ვალდებულებისაგან გათავისუფლების საკითხი შეიძლება პერიოდულად იქნეს დაყენებული სასამართლოში.

მეუღლისაგან სარჩოს მიღების უფლება მოიხსობა, თუ აღარ არსებობს 1182-ე და 1183-ე მუხლებით გათვალისწინებული საფუძველები, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, თუ სარჩოს მიმღები მეუღლე ხელახლა დაქორწინდა.

მეუღლისაგან სარჩოს მიღების უფლების არსებობა არ არის განსაზღვრული დროის გარკვეული მონაკვეთით. ასეთი უფლება მეუღლეს გააჩნია მანამდე, ვიდრე მისი საჭიროება იარსებებს. კანონი ზოგადად განსაზღვრავს იმ პირობას, რომლის დადგომაც წყვეტს სარჩოს მოთხოვნის უფლებას. ესაა — იმ საფუძველების მოსპობა, რომლებმაც განაპირობეს სასამართლოს მიერ ალიმენტის დანიშვნა. აქედან გამომდინარე, მეუღლეებს შორის საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობა შეწყდება, თუ: შრომის უნარი აღუდგა იმ მეუღლეს, რომელიც სარჩოს იღებდა (შეუძლია იმუშაოს და თავი ირჩინოს დამოუკიდებლად); აღარ არსებობს მატერიალური დახმარების საჭიროება იმ მეუღლის მიმართ, რომელიც სარჩოს იღებდა (დაენიშნა პენსია, გაუჩნდა ხელფასი, მოიგო ან მემკვიდრეობით მიიღო ქონება, რაც საკმარისია სარჩენად); ადრე შეწყდა სარჩოს მიმღები ცოლის ორსულობა (აბორტის ან სხვა მიზეზის გამო); დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში გარდაიცვალა ბავშვი, რომლის დედაც სარჩოს იღებდა ქმრისაგან; სარჩოს მიმღები ყოფილი მეუღლე ხელახლა დაქორწინდა.

გარდა აღნიშნულისა, საალიმენტო ვალდებულება შეიძლება შეწყდეს ალიმენტის გადამხდელი პირის მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუარესებისას, რის გამოც მას არა აქვს საშუალება გადაიხადოს ალიმენტი. საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტას გამოიწვევს მისი მონაწილე ერთ-ერთი მხარის გარდაცვალებაც.

მეუღლისაგან სარჩოს მიღების უფლების მოსპობის საფუძველების

არსებობისას, მეორე მეუღლის სარჩელის საფუძველზე სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას საალიმენტო ვალდებულებათა შეწყვეტის შესახებ. იმ შემთხვევაში კი, როცა სარჩოს გადახდა ხდებოდა მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით, ამ საფუძვლების წარმოშობა ავტომატურად წყვეტს საალიმენტო ვალდებულებას.

პარი მეორე

მშობლების, შვილებისა და სხვა ნათესავების ურთიერთობა

თავი პირველი

შვილების წარმოშობის დადგენა

მუხლი 1187. მშობლებისა და შვილების უფლება-მოვალეობათა წარმოშობის საფუძვლები

მშობლებისა და შვილების ურთიერთუფლება-მოვალეობებს საფუძვლად უდევს შვილების წარმოშობა, რაც დადასტურებულია კანონით დადგენილი წესით.

ახალი საოჯახო კანონმდებლობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრინციპს წარმოადგენს მშობლებისა და შვილების უფლება-მოვალეობათა ურთიერთგანპირობებულობა. არა მარტო მშობლებს ეკისრებათ განსაზღვრული მოვალეობები და გააჩნიათ უფლებები შვილების მიმართ, არამედ შვილებიც სარგებლობენ მშობლების მიმართ შესაბამისი უფლებებით და ეკისრებათ მოვალეობები. მშობლებსა და შვილებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის ძირითადი საფუძველია ბავშვის დაბადება რეგისტრირებული ქორწინების დროს და სისხლით ნათესაობა.

ბავშვის დაბადება იურიდიულ ფაქტად იქცევა მხოლოდ მას შემდეგ, როცა მოხდება მისი რეგისტრაცია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში (მმრო). ბავშვის დაბადების მოწმობა წარმოადგენს იმის დამადასტურებელ საბუთს, რომ ბავშვის მშობლები არიან ამ მოწმობაში მითითებული პირები.

დედასა და შვილს შორის უფლება-მოვალეობების წარმოშობისათვის საკმარისია მათ შორის სისხლით ნათესაობის ფაქტი — დედისაგან ბავშვის დაბადება. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, იმყოფებოდა თუ არა დედა რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმ პირთან. ვისგანაც ბავშვი შეეძინა. რაც შეეხება მამასა და შვილს შორის მსგავსი ურთიერთობის წარმოშობას, იგი სისხლით ნათესაობასთან ერთად ძირითადად დაკავშირებულია ქორწინების რეგისტრაციასთან, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა პირი ნებაყოფლობით აღიარებს არარეგისტრირებულ ქორწინების დროს გაჩენილი ბავშვის მამობას ან მისი მამობა დადგენილია სასამართლო წესით.

მუხლი II მ. შვილის წარმოშობის დადგენა მამის გარდაცვალებისას

მამის გარდაცვალების შემთხვევაში ბავშვი დაქორწინებული მშობლებისაგან წარმოშობილად ჩაითვლება, თუ იგი დაიბადება მამის გარდაცვალებიდან არა უგვიანეს ათი თვისა.

თუ ბავშვი დაიბადა იმ პირის სიკვდილის შემდეგ, რომელიც ქორწინებაში იმყოფებოდა ბავშვის დედასთან, მაშინ მოქალაქობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში და ბავშვის დაბადების მოწმობაში ბავშვის მამად გარდაცვლილი ჩაიწერება იმ პირობით, თუ მისი გარდაცვალებიდან ბავშვის დაბადებამდე გასულია არა უმეტეს ათი თვისა. ბავშვის დაბადებამდე მეტი ხნის გასვლის შემთხვევაში საკმაო საფუძველი არსებობს იმისათვის, რომ გაჩენილი ბავშვის მამად სხვა პირი ჩაითვალოს.

მუხლი 1189. დაქორწინებული მშობლებისაგან შვილის წარმოშობის დადასტურება

შვილის წარმოშობა დაქორწინებული მშობლებისაგან დასტურდება ჩანაწერით მშობელთა ქორწინების შესახებ.

საოჯახო კანონმდებლობა ცნობს და იცავს ისეთ ქორწინებას, რომელიც რეგისტრირებულია მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის სახელმწიფო ორგანოში. ქორწინების რეგისტრაცია დაწესებულია მეუღლეებისა და ბავშვების ინტერესების დაცვის მიზნით. სწორედ ბავშვთა ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარეობს ბავშვის დედასთან რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირის მამობის პრეზუმფცია. მართლაც, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, გაჩენილი ბავშვის მამა დედის ქმარია. ამიტომ უსაფუძვლოა დედას მოეთხოვოს იმის მტკიცება, რომ გაჩენილი ბავშვის მამა მასთან ქორწინებაში რეგისტრირებული პიროვნებაა, ან პირიქით — მამამ ამტკიცოს, რომ სწორედ იგი რეგისტრირებული ქორწინებით გაჩენილი ბავშვის მამა. ეს არ შეესაბამება საყოველთაოდ აღიარებულ ზნეობრივ წარმოდგენებს და შეიძლება მძიმე მდგომარეობაში ჩააყენოს ბავშვის მშობლები.

მუხლი 1190. დაქორწინებული მშობლებისაგან შვილის წარმოშობის დადგენა

1. *შვილის წარმოშობა ერთმანეთთან დაუქორწინებელი მშობლებისაგან დგინდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში მშობლების მიერ ერთობლივი განცხადების შეტანით.*

2. *მშობელთა ერთობლივი განცხადების არარსებობის შემთხ-*

გეგმაში მამობა შეიძლება დადგინდეს სასამართლო წესით ერთ-ერთი მშობლის, ბავშვის მეურვის (მზრუნველის) ან იმ პირის განცხადებით, რომლის კმაყოფაზეც იმყოფება ბავშვი, აგრეთვე თვით ბავშვის განცხადებით მის მიერ სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ.

3. მამობის დადგენისას სასამართლო მხედველობაში იღებს ბავშვის დედისა და მოპასუხის ერთად ცხოვრებასა და საერთო მეურნეობის წარმოებას ბავშვის დაბადებამდე, ან ბავშვის ერთად აღზრდას ან რჩენას, ან/და დამამტკიცებელ საბუთს, რომელიც სავსებით ადასტურებს მოპასუხის მიერ მამობის აღიარებას.

4. ამ მუხლით გათვალისწინებული წესით მამობის დადგენისას მშობლებისა და მათი ნათესავების მიმართ ბავშვებს აქვთ ისეთივე უფლებები და მოვალობები, როგორც დაქორწინებულ პირთაგან დაბადებულ ბავშვებს.

შვილის წარმოშობა შეიძლება დადგინდეს იმ შემთხვევაშიც, როცა იგი ჩნდება დაუქორწინებელი მშობლებისაგან. მიზეზები, რომელთა გამო ერთმანეთთან ახლო ურთიერთობაში მყოფ პირებს ქორწინების რეგისტრაცია არ სურთ, შეიძლება სხვადასხვა იყოს. მიუხედავად ამისა, ისინი უმრავლეს შემთხვევაში ნებაყოფლობით კისრულობენ იმ მოვალობებს, რასაც კანონი აწესებს ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით. სწორედ ასეთ შემთხვევას ითვალისწინებს კანონი, რომლის მიხედვითაც ბავშვის გაჩენა ისეთი მშობლებისაგან, რომლებიც ერთმანეთთან რეგისტრირებულ ქორწინებაში არ იმყოფებიან დასტურდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში დაბადების ფაქტის რეგისტრაციის შესახებ ბავშვის დედისა და მამის ერთობლივი განცხადების შეტანის საფუძველზე.

გაჩენილი ბავშვის დედად პირის აღიარება ეყრდნობა მისგან

ამ ბავშვის გაჩენის ფაქტს. დედის მიერ ბავშვის გაჩენის ფაქტი შეიძლება დადასტურდეს სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული ცნობის ან გამონაკლის შემთხვევაში მოწმეთა ჩვენებების საფუძველზე. აღნიშნული ფაქტის დადასტურება და მისთვის ოფიციალური ხასიათის მიცემა ხდება რეგისტრაციის დროს.

მამობის ნებაყოფლობით აღიარება ცალმხრივი იურიდიული აქტია, რომელიც მამასა და შვილს შორის განსაკუთრებულ სამართლებრივ ურთიერთობას წარმოშობს. ქორწინების გარეშე გაჩენილი ყველა ბავშვის მამობის აღიარება დასაშვებია. არა აქვს მნიშვნელობა როდის გაჩნდნენ ისინი, არასრულწლოვანები არიან თუ სრულწლოვანები, ბავშვი მშობლების სანგრძლივი თანაცხოვრების პერიოდშია დაბადებული თუ შემთხვევითი კავშირის შედეგად. ყველა შემთხვევაში მშობლებს ერთობლივი განცხადება შეაქვთ. ეს ქმნის იმის ფორმალურ საფუძველს, რომ მამობის დადგენის დროს დედის ნება და სურვილიც გადამწყვეტი იყოს. სინამდვილეში ბავშვთან სამართლებრივი ურთიერთობის დასადგენად მთავარია მხოლოდ მამის სურვილი. დედა მხოლოდ თანხმობას აცხადებს იმაზე, რომ მოცემული პირი აღიარებულ იქნეს ბავშვის მამად. თვითონ დედა უკვე იმყოფება ბავშვთან აღნიშნულ ურთიერთობაში. მამობის აღიარების დროს მამაკაცის სურვილის გადამწყვეტ მნიშვნელობას ისიც ადასტურებს, რომ სარეგისტრაციო ორგანოში პირი მამად შეიძლება გატარდეს დედის გარდაცვალების ან მისი საცხოვრებელი ადგილის დადგენის შეუძლებლობის და ზოგიერთ სხვა შემთხვევაშიც.

მამობის აღიარება პირს შეუძლია ბავშვის დედასთან დაქორწინების შემთხვევაშიც, მაგრამ სარეგისტრაციო ორგანოში მისი სურვილი უნდა იქნეს გაცხადებული. თუ პირი თავისი ცოლის შვილის მამად მისი თანხმობის გარეშე იქნა გატარებული, მას შეუძლია ამ ჩანაწერის გაუქმება მოითხოვოს.

მამობის აღიარების იურიდიულ ფაქტს უკუქცევითი ძალა გააჩნია. სამართლებრივი ურთიერთობა მამისა და მისი ნათესავეების მიმართ წარმოშობილად ითვლება ბავშვის დაბადების მომენტიდან.

სრულწლოვანი პირის მიმართ მამობის აღიარებისათვის საჭიროა მისი თანხმობა. თუ იგი არაქმედუნარიანია, მის ნაცვლად თანხმობას იძლევა მეურვე ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

მამობის ნებაყოფლობით აღიარება შეუძლია არა მარტო სრულწლოვან, არამედ არასრულწლოვან პირსაც. ეს იმ შემთხვევაში, როცა მამა შეიძლება გახდეს არასრულწლოვანი ვაჟი. ასეთ შემთხვევაში მას აქვს თავისი შვილის მამად რეგისტრაციაში გატარების უფლება.

მამობის აღიარების უფლებას არ არის მოკლებული ისეთი პირი, რომელსაც სასამართლოს მიერ შეზღუდული აქვს ქმედუნარიანობა, რადგან ასეთი შეზღუდვა ოჯახური არაქონებრივი ხასიათის ურთიერთობებზე არ ვრცელდება. ასეთ პირს, შესაძლებელია ბავშვის დედამ ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ არ მიაღებინოს უშუალო მონაწილეობა ბავშვის აღზრდაში. სასამართლოს მიერ ჭკუასუსტობის ან სულიერი ავადმყოფობის გამო არაქმედუნარიანად ცნობილ პირებს არა აქვთ მამობის აღიარების უფლება, რადგან ამ საკითხში მათი სურვილის გამოვლინება არავითარ იურიდიულ შედეგებს არ წარმოშობს, ხოლო წარმომადგენელთა მეშვეობით საოჯახო სამართლებრივი აქტის შესრულება არ შეიძლება.

იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვის მშობლები დაქორწინებულნი არ არიან და პირი აცხადებს, რომ გაჩენილი ბავშვის მამა იგი არ არის, შეიძლება მამობა სასამართლო წესით დადგინდეს. მამობის დადგენის შესახებ სასამართლოში განცხადების შეტანა შეუძლი-

ათ: ბავშვის დედას; მეურვეს ან მზრუნველს; პირს, რომლის კმაყოფაზეც იმყოფება ბავშვი; თვითონ ბავშვს სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ. ასეთი საქმე სასამართლოში განიხილება სასარჩელო წარმოების წესით. ნებისმიერი განცხადება მამობის დადგენის შესახებ სასამართლომ განსახილველად უნდა მიიღოს. მამობის იძულებითი წესით დადგენის დროს სასამართლო მხედველობაში იღებს შემდეგ გარემოებებს: 1. ბავშვის დედისა და მოპასუხის ერთად ცხოვრება და საერთო მეურნეობის წარმოება ბავშვის დაბადებამდე, 2. ბავშვის ერთად აღზრდა ან რჩენა და 3. დამამტკიცებელი საბუთები, რომლებიც სავსებით ადასტურებს მოპასუხის მიერ მამობის აღიარებას.

ბავშვის დედისა და მოპასუხის ერთად ცხოვრება და საოჯახო მეურნეობის წარმოება ბავშვის დაბადებამდე სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი ურთიერთობა ბავშვის დაბადების მომენტამდე უნდა გაგრძელდეს. ხშირად ქალის დაორსულება საფუძვლად ედება მასთან მამაკაცის ურთიერთობის შეწყვეტას. ამიტომ ასეთი ურთიერთობის შეწყვეტა ბავშვის დაბადებამდე არ შეიძლება მამობის დადგენის შესახებ სარჩელის დაუკმაყოფილებლობის საფუძველი გახდეს. ამასთან, მხედველობაში არ მიიღება ქალისა და მამაკაცის ერთად ცხოვრება, თუ იგი ბავშვის ჩასახვამდე შეწყდა. ამ დროს მთავარია დადგინდეს, რომ მშობლები ერთად ცხოვრობდნენ ბავშვის ჩასახვის მომენტიდან და ასე გრძელდებოდა გარკვეული პერიოდის განმავლობაში. ერთად ცხოვრებასა და საერთო მეურნეობის წარმოებაში იგულისხმება: ერთ საცხოვრებელ ბინაში ცხოვრება, ერთად კვება, ურთიერთზრუნვა, ნივთების შეძენა საერთო სარგებლობისათვის და სხვ.

ბავშვის ერთად აღზრდასა და რჩენაში არ იგულისხმება ამ ორი მომენტის თანდამთხვევა, საკმარისია ერთ-ერთი მათგანის არსებობა. შეიძლება მამა ბავშვის სარჩენად ხარჯებს არ იღებ-

დეს, მაგრამ ზრუნავდეს მის აღზრდაზე და პირიქით, შეიძლება მამა უშუალოდ არ ზრდიდეს ბავშვს, მაგრამ გარკვეულ ხარჯებს იღებდეს მის სარჩენად.

დამამტკიცებელი საბუთები, რომლებიც საკვებით ადასტურებენ მოპასუხის მიერ მამობის აღიარებას, შეიძლება იყოს: წერილები, ანკეტები, მოპასუხის განცხადებები და სხვა ფაქტობრივი მონაცემები.

ზემოაღნიშნულ გარემოებათაგან ერთ-ერთის არსებობა მამობის სასამართლო წესით დადგენის საფუძველია. სხვა გარემოებანი, მაგალითად, სისხლის სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზა, გენეტიკური გამოკვლევა და ა.შ. მხედველობაში არ მიიღება, რადგან ისინი არ იძლევა მამობის დადგენის უდავო საფუძველს, თუმცა ამ მიმართულებით გარკვეული წარმატებებია მიღწეული.

მამობის სასამართლო წესით დადგენისათვის საჭირო საფუძვლების არსებობა სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ მოპასუხეს არ შეუძლია წარადგინოს სასამართლოში მისი მამობის გასაბათილებელი საბუთები (ბავშვის ჩასახვის მომენტში ზანგრძლივ მივლინებაში ყოფნა, განაყოფიერების უნარის უქონლობა, იმპოტენტობა და სხვ.). მხოლოდ მას შემდეგ, როცა დამტკიცდება მამობის დადგენისათვის რომელიმე საფუძვლის არსებობა, სასამართლო მოპასუხეს ბავშვის მამად აღიარებს. ასეთი პირი რეგისტრაციაში გატარდება როგორც ბავშვის მამა და მას დაეკისრება ბავშვის რჩენა-აღზრდასთან დაკავშირებული მოვალეობები.

სასამართლო წესით მამობის დადგენისას ბავშვს მშობლების მიმართ, აგრეთვე მისი ნათესავების მიმართ წარმოეშობა ისეთი უფლებები და მოვალეობები, როგორიც გააჩნიათ რეგისტრირებულ ქორწინებაში გაჩენილ ბავშვებს.

რადგან შვილების უფლება-მოვალეობათა წარმოშობის საფუძ-

ველია შვილების წარმომავლობა და არა ამ წარმომავლობის ფაქტის დამოწმება, ამიტომ შვილებს მშობლებისა და მათი ნათესავების მიმართ უფლება-მოვალეობები წარმოეშობათ დაბადებიდან და არა იმ მომენტიდან, როცა მამობა სასამართლო წესით იქნა დადგენილი.

მუხლი 1191. დაქორწინებული მშობლების ჩაწერა და ბავშვის ჩაწერის წიგნში

1. დაქორწინებულ დედასა და მამას დაბადების ჩაწერის წიგნში ბავშვის მშობლებად ჩაწერენ ერთ-ერთი მათგანის განცხადებით.

2. ბავშვის დედად ან მამად ჩაწერილ პირს უფლება აქვს სადავო გახადოს ჩანაწერი ერთი წლის განმავლობაში იმ დროიდან, როდესაც მისთვის ცნობილი გახდა ან ცნობილი უნდა ყოფილიყო ჩანაწერი. თუ ამ დროისათვის დედად ან მამად ჩაწერილი პირი არასრულწლოვანი იყო, ერთწლიანი ვადა გამოითვლება მისი თვრამეტი წლის ასაკის მიღწევადან.

ბავშვის დაბადების რეგისტრაცია ხდება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში ბავშვის დაბადების ან მშობლების საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ბავშვის დაბადების შესახებ განცხადება არა უგვიანეს ერთი თვისა შეაქვთ მშობლებს ან ერთ-ერთ მათგანს. განსაკუთრებულ შემთხვევაში — მშობლების გარდაცვალების დროს ან ავადმყოფობისას, შეიძლება განცხადება შეიტანონ ნათესავებმა, მეზობლებმა ან სხვა პირებმა.

თუ ბავშვს აჩენს ქორწინებაში მყოფი დედა, ეს ნიშნავს, რომ მისი ქმარი ამ ბავშვის მამაა. ეს პრეზუმფცია ძალაშია სანამ თვით ქმარი სასამართლოს გზით არ დაამტკიცებს, რომ ბავშვი სხვა პირთანაა გაჩენილი. თუ ბავშვის დედა თვითონ უარყოფს

რეგისტრირებული მეუღლის მამობას, ეს უკანასკნელი თავისუფლდება ამის დამტკიცების ვალდებულებისაგან.

დაბადების ჩაწერის წიგნში ბავშვის დედად ან მამად ჩაწერილ პირს უფლება აქვს სადავოდ გახადოს ჩანაწერი ერთი წლის განმავლობაში იმ დროიდან, როდესაც მან გაიგო ან უნდა გაეგო ჩანაწერის შესახებ. ჩანაწერი შეიძლება სადავოდ გახადოს მხოლოდ სრულწლოვანმა პირმა. თუ დედად ან მამად ჩაწერილი პირი ჩაწერის მომენტში არასრულწლოვანი იყო, მას სრულწლოვანების მიღწევიდან ერთი წლის განმავლობაში ყოველთვის შეუძლია ჩანაწერის გასაჩივრება.

კანონით ზუსტადაა განსაზღვრული იმ პირთა წრე, რომელთაც უფლება აქვთ სადავოდ გახადონ ჩანაწერი მშობლების შესახებ. ეს უფლება იმდენად მჭიდროდაა დაკავშირებული მოქალაქის პიროვნებასთან, რომ დედად ან მამად ჩაწერილი პირის გარდა სხვას არავის აქვს ასეთი უფლება და არც წარმომადგენლის მიერ შეიძლება მისი განხორციელება. ამიტომ არასრულწლოვანის მშობლებს ან მეურვეს არა აქვს უფლება გაასაჩივროს ჩანაწერი. რაც შეეხება არაქმედუნარიანი მშობლის მეურვეს, იგი მხოლოდ მაშინ სარგებლობს ჩანაწერის გასაჩივრების უფლებით, თუ ჩანაწერის გაკეთებამდე იქნა მეურვეობაში მყოფი პირი ცნობილი ქმედუუნაროდ (არაქმედუნარიანად), ე.ი. მას ჩაწერის გაკეთების მომენტში არ შეეძლო გამოეჩატა თავისი ნება და გაესაჩივრებინა ჩანაწერი.

მუხლი 1192. დაქორწინებული მშობლების ჩაწერის წესი

1. თუ მშობლები დაქორწინებულნი არ არიან ერთმანეთთან, ჩანაწერი ბავშვის დედის შესახებ კეთდება დედის განცხადებით,

ხოლო ჩანაწერი მამის შესახებ — ბავშვის მშობლების ერთობლივი განცხადებით ან სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

2. თუ დედა გარდაიცვალა, ცნობილია ქმედუუნაროდ, ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება ან შეუძლებელია მისი საცხოვრებელი ადგილის დადგენა, ბავშვის მამის ჩაწერა ხდება მამის განცხადებით.

ერთმანეთთან დაუქორწინებელი მშობლების მიერ ბავშვის გაჩენისას მარტივად ხდება დედის ჩაწერა მშობლად. ამისათვის საკმარისია დედის განცხადება. ბავშვის მამის შესახებ ჩანაწერის გასაკეთებლად აუცილებელია ორივე მშობლის ერთობლივი განცხადება. ასეთი წესი გამორიცხავს რომელიმე მშობლის მხრივ, განსაკუთრებით დედის მიერ მამობის შესახებ ჩანაწერის სადავოდ გახდომის შესაძლებლობას. თუ ერთ-ერთ მშობელს საპატრიო მიზეზის გამო არ შეუძლია პირადად გამოცხადდეს რეგისტრაციის ორგანოში, მაშინ მისი ხელმოწერა ერთობლივ განცხადებაზე დამოწმებულ უნდა იქნეს კანონით დადგენილი წესით. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევა, როცა დედის ორსულობის პერიოდში პირი თავის თავს აღიარებს ჯერ კიდევ არ დაბადებული ბავშვის მამად და ბავშვის დაბადების მომენტისათვის ხანგრძლივი მივლინების ან სხვა ობიექტური მიზეზის გამო მას არა აქვს შესაძლებლობა ბავშვის დედასთან ერთად შეიტანოს სარეგისტრაციო ორგანოში ერთობლივი განცხადება ბავშვის მამად მისი ჩაწერის შესახებ. მსგავს შემთხვევაში გაჩენილი ბავშვის მამად იმ პირის ჩაწერა, რომელმაც ადრიდანვე აღიარა თავი ასეთად, შესაძლებელია შესაბამისი დოკუმენტის საფუძველზე. ბავშვის მამად პირის ჩასაწერად არ არის საჭირო მშობლების ერთობლივი განცხადება იმ შემთხვევაშიც, როცა მამობა დადგენილია სასამართლოს მიერ. ამ დროს სასამართლოს გადაწყვეტილება წარმოადგენს ბავშვის მა-

მად გადაწყვეტილებაში მითითებული პირის ჩაწერის საფუძველს.

დედის მსგავსად, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, შეიძლება მამასაც ჰქონდეს განსაკუთრებული უფლება ბავშვის მამად მისი ჩაწერის შესახებ. ეს ისეთი შემთხვევებია, როცა ობიექტური საფუძვლის არსებობა შეუძლებელს ხდის მშობლების ერთობლივი განცხადების შეტანას სარეგისტრაციო ორგანოში. ასეთ საფუძვლებს მიეკუთვნება: ბავშვის დედის გარდაცვალება, მისი აღიარება ქმედუვნაროდ, დედისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევა და მისი საცხოვრებელი ადგილის დადგენის შეუძლებლობა. ასეთ შემთხვევებში მამის შესახებ ჩაწერის გასაკეთებლად საკმარისია მხოლოდ მამის განცხადება. სხვა არც ერთი პირის ან ორგანოს ნებართვა საჭირო არ არის.

მუხლი 1193. ჩანაწერი მამის შესახებ. როდესაც მამობა დადგენილი არ არის

როცა ბავშვი შეეძინება დაუქორწინებელ დედას, თუ არ არსებობს მშობელთა ერთობლივი განცხადება ან სასამართლოს გადაწყვეტილება მამობის დადგენის შესახებ, დაბადების ჩაწერის წიგნში ბავშვის მამის გვარად ჩაიწერება დედის გვარი, ხოლო ბავშვის მამის სახელი ჩაიწერება დედის მითითებით.

დაუქორწინებელი პირების მიერ გაჩენილი ბავშვის მშობლებად მათი ჩაწერის ყველაზე ლოგიკურ საფუძველად მიჩნეულია მშობლების ერთობლივი განცხადება და სასამართლოს მიერ პირის მამად ცნობა. მაგრამ შესაძლებელია ისეთი შემთხვევაც, როცა სახეზე არც ერთობლივი განცხადებაა და არც სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. ეს შესაძლებელია მაშინ, როცა ბავშვის დედას სხვადასხვა მოტივით არ სურს გაამხილოს ბავშ-

ვის მამის სახელი, ამასთან, არც სარჩელი შეაქვს სასამართლო-ში მამობის დადგენის შესახებ და არც სხვა პირებს აძლევს ამის შესაძლებლობას (თუმცა, ეს არ გამორიცხავს თვითონ ბავშვის მამის შესაძლებლობას მიმართოს სასამართლოს მამობის დადგენის შესახებ). გარდა ამისა, შესაძლებელია ისიც, რომ მამობის დადგენის მიზნით სასამართლოსადმი მიმართული სარჩელი არ დაკმაყოფილდა. ასეთ შემთხვევებში, ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარე, ფიქციური მონაცემების აღნიშვნა დაბადების ჩაწერის წიგნში სავსებით გამართლებულია. სწორედ ამიტომ კანონი ითვალისწინებს ბავშვის მამის გვარად დედის გვარის ჩაწერას, ხოლო ბავშვის მამის სახელის ჩაწერას დედის მითითებით. ასეთ ჩაწერას არავითარი სამართლებრივი შედეგი არ მოსდევს, თუმცა შესაძლებელია დაბადების ჩაწერის წიგნის მონაცემები მამის შესახებ შემთხვევით დაემთხვევს ნამდვილი მამის სახელს ან სულ სხვა პირის სახელსა და გვარს. იმ ბავშვის დედას, რომლის მამაც დადგენილი არ არის კანონით განსაზღვრული წესით, უფლება აქვს მიიღოს ყველა ის შელაგათი, რომლებიც დადგენილია მარტოხელა დედებისათვის.

იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვი გაჩენილია რეგისტრირებული ქორწინებით და დაბადების ჩაწერის წიგნში ჩაწერილი არიან მისი მშობლები, შვილსა და ორივე მშობელს შორის გარკვეული უფლება-მოვალეობანი წარმოიშობა, მაგრამ როცა ბავშვი ჩნდება არარეგისტრირებული ქორწინებით და მამობა არ არის დადგენილი, მაშინ მსგავსი უფლება-მოვალეობანი წარმოიშობა ბავშვსა და დედას შორის.

მუხლი 1194. შვილის სახელის განსაზღვრა

შვილს სახელს არქმევენ მშობლები ურთიერთშეთანხმებით

შვილისათვის სახელის მიკუთვნება მშობლების პრეროგატივას წარმოადგენს. რადგან ორივე მშობელს ერთნაირი უფლება აქვს საჭიროა მათი შეთანხმება. მამის სახელი ბავშვს მიეკუთვნება მამის სახელის მიხედვით, იმ შემთხვევაში კი, რომელიც გათვალისწინებულია სამოქალაქო კოდექსის 1193-ე მუხლით — იმ პირის სახელის მიხედვით, რომელიც მამის სახით არის ჩაწერილი. მშობლების სურვილით შესაძლებელია სახელის გამოცვლა ათი წლის მიღწევის შემდეგ, გასათვალისწინებელია შვილის თანხმობაც. სრულწლოვანებიდან სახელის გამოცვლა შეიძლება შვილის მიერ საერთო წესის მიხედვით.

მუხლი 1195. შვილის გვარის განსაზღვრა

შვილის გვარი განისაზღვრება მშობლების გვარის მიხედვით. თუ მშობლებს საერთო გვარი არა აქვთ, შვილს მიეკუთვნება დედის ან მამის გვარი, ან შეერთებული გვარი მშობლების შეთანხმებით.

შვილის გვარი მშობლების გვარის მიხედვით განისაზღვრება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ისინი საერთო გვარს ატარებენ. საერთო გვარის არჩევა მშობელთა შეთანხმებით ხდება. იმ შემთხვევაში, როცა მშობლები ქორწინებამდელ გვარებს ატარებენ მათ შეთანხმებაზეა დამოკიდებული თუ ვისი გვარი უნდა ატაროს ბავშვმა. ამ შემთხვევაში უპირატესობა არც ერთ მშობელს არ ეძლევა. შვილისადმი გვარის მიკუთვნებისას, ისე როგორც

სახელის მიკუთვნებისას, მშობლებს შორის დავის წარმოშობის შემთხვევაში, იგი უნდა გადაწყდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ. დავის გადაწყვეტის ძირითადი საფუძველი უნდა იქნეს შვილის ინტერესების მაქსიმალური დაცვა. მშობლებიდან რომელიმეს გვარის მიკუთვნება შვილისადმი თავისთავად არ მოქმედებს შვილის ან მშობლების უფლებამოვალეობების მოცულობაზე. თუმცა, ზოგჯერ სასურველია ბავშვისათვის იმ მშობლის გვარის მიკუთვნება, რომელიც პირადი დამსახურებისა და ღვაწლის გამო საყოველთაოდან ცნობილი. არასასურველია ბავშვისათვის ისეთი გვარის მიკუთვნება, რომელიც სასიამოვნოდ არ უღერს და შეიძლება ბავშვის დაცინვის ობიექტად გახდეს. თუ მშობლები სხვადასხვა გვარს ატარებენ შესაძლებელია მათი შეთანხმებით შვილს მიეკუთვნოს შეერთებული გვარი. იგი შესაძლებელია მშობლებს შორის ამ საკითხზე დავის გადაწყვეტის საფუძვლადაც გამოდგეს. თუ მშობელთაგან ერთს უკვე ჰქონდა შეერთებული გვარი არ შეიძლება მისთვის მეორე მშობლის გვარის დამატება და, საბოლოო ჯამში, სამი ან მეტი გვარის გაერთიანება.

მუხლი 1196. შვილის გვარის გამოცვლა

1. მშობლებს შორის ქორწინების შეწყვეტა არ იწვევს შვილის გვარის გამოცვლას.

2. მშობლებს, რომლებთანაც არასრულწლოვანი შვილი საცხოვრებლად დარჩა ქორწინების შეწყვეტის ან ბათილად ცნობის შემდეგ, უფლება აქვთ. შვილის ინტერესების შესაბამისად, მიმართონ სასამართლოს შვილისათვის თავიანთი გვარის მიკუთვნების შესახებ. თუ ბავშვი ათ წელზე მეტი ხნისაა, გვარის შეცვლისათვის საჭიროა მისი თანხმობაც.

შვილისათვის მიკუთვნებული გვარის გამოცვლა შესაძლებელია კანონით გათვალისწინებული საფუძვლების არსებობისას. მშობლებს შორის ქორწინების შეწყვეტა ავტომატურად არ იწვევს შვილის გვარის გამოცვლას.

მშობელს, რომელთანაც საცხოვრებლად დარჩა არასრულწლოვანი შვილი ქორწინების შეწყვეტის ან ბათილად ცნობის შემდეგ, უფლება აქვს სასამართლოში დააყენოს საკითხი შვილისათვის ადრე მიკუთვნებული გვარის გამოცვლისა და მისთვის თავისი გვარის მიკუთვნების შესახებ. თავისად იგულისხმება ის გვარი, რომელსაც იგი ამ დროს ატარებს. არ შეიძლება ამ უფლებათა ვიწროდ გაგება და მშობლისათვის მისი შემოფარგვლა მხოლოდ ქორწინებამდელი გვარით. ამიტომ მშობლის თხოვნის დაკმაყოფილება სასამართლოს მიერ შესაძლებელია იმ შემთხვევაშიც, როცა განქორწინების შემდეგ მან შეიცვალა გვარი საერთო წესით ან ხელახალ ქორწინებასთან დაკავშირებით. ბუნებრივია, მსგავს შემთხვევაში შვილისათვის მშობლის ქორწინებამდელი გვარის მიკუთვნებას აზრი არ ექნება.

გვარის გამოცვლისათვის საჭირო არ არის მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თანხმობა. არ არის მეორე მშობლის თანხმობა საჭირო იმ შემთხვევაშიც, როცა შვილი ატარებს ამ უკანასკნელის გვარს. მას მხოლოდ ეცნობება სასამართლოში დაყენებული შუამდგომლობის შესახებ და მისი აზრი შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს საქმის სხვა გარემოებებთან ერთად. ათ წლამდე ბავშვის სურვილსაც არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა. ათი წლის მიღწევის შემდეგ გვარის გამოსაცვლელად საჭიროა მისი თანხმობაც. სრულწლოვან შვილს უფლება აქვს დამოუკიდებლად დააყენოს გვარის გამოცვლის საკითხი საერთო წესის მიხედვით.

მშობლების უფლებები და მოვალეობები
შვილების მიმართ

მუხლი 1197. მშობელთა თანაბარი უფლებიანობა
შვილების მიმართ

შვილების მიმართ მშობლებს თანაბარი უფლება-მოვალეობები აქვთ. ბავშვს აქვს უფლება ცხოვრობდეს და იზრდებოდეს ოჯახში.

ბავშვის მამობასა და დედობაზე დამყარებული ურთიერთობა მშობლებსა და შვილებს შორის მრავალმხრივია. ამ ურთიერთობაში ძირითადს წარმოადგენს მშობლების უფლება-მოვალეობანი შვილების აღზრდაში. ბავშვების აღზრდა ოჯახის ძირითადი ამოცანაა. ბავშვი ეკუთვნის არა მარტო მშობლებს, არამედ მთელ საზოგადოებას, სახელმწიფოს. ამიტომ ბავშვის აღზრდა განიხილება, როგორც დიდმნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საქმე და მიიჩნევა არა მარტო ზნეობრივ, არამედ სამართლებრივ მოვალეობადაც. შვილების აღზრდაში მშობლებს თანაბარი უფლებები გააჩნიათ და თანაბარი მოვალეობები ეკისრებათ. არც ერთ მათგანს არ ენიჭება რაიმე უპირატესობა. მშობლების უფლება-მოვალეობანი ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და ზმირად ურთიერთგანპირობებულია. ასევე ურთიერთგანპირობებულია მშობლებისა და შვილების უფლება-მოვალეობები. აქედან გამომდინარე, საესებით ლოგიკურია კანონის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ბავშვს უფლება აქვს ცხოვრობდეს და იზრდებოდეს ოჯახში. ბავშვის ეს უფლება საერთაშორისო-სამართლებრივი ხასიათის აქტების შინაარსის გამოხატულებას წარმოადგენს და

საფუძვლად ედება მშობლების უფლება-მოვალეობათა მთელ სისტემას.

მუხლი 1198. მშობელითა მოვალეობანი შვილების მიმართ

1. მშობლები უფლებამოსილნი და მოვალენი არიან აღზარდონ თავიანთი შვილები, იზრუნონ მათი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი და სოციალური განვითარებისათვის, აღზარდონ ისინი საზოგადოების ღირსეულ წევრებად, მათი ინტერესების უპირატესი გათვალისწინებით.

2. არასრულწლოვანი შვილების უფლებებისა და ინტერესების დაცვა ეკისრებათ მათ მშობლებს.

3. მშობლები თავისი არასრულწლოვანი შვილების კანონიერი წარმომადგენლები არიან და განსაკუთრებულ რწმუნებულებათა გარეშე გამოდიან მათი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად მესამე პირებთან ურთიერთობაში, მათ შორის — სასამართლოშიც.

4. მშობლების უფლება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შვილების ინტერესების საწინააღმდეგოდ.

შვილების აღზრდას უდიდესი მორალური და იურიდიული პასუხისმგებლობა ახლავს. მშობლებსა და შვილებს შორის დამოკიდებულება ურთიერთსიყვარულსა და პატივისცემას უნდა ემყარებოდეს. მშობლიური გრძნობა ყველაზე წმინდა და უმწიკველოა, ხოლო შვილის სიყვარული სიყვარულის უმაღლესი ფორმაა. მშობლიური სიყვარული და ალერსი მძლავრი საშუალებაა ბავშვის ქცევაზე გავლენის მოსახდენად. მშობლები ბავშვებს ზრდიან არა მარტო მაშინ, როცა ჭკუას არიგებენ, არამედ მთელი თავისი არსებობით. შვილები მშობლების არა მარტო ბიოლოგიურ-

გვაროვნული, ფიზიკურ-სხეულებრივი გაგრძელებაა, არამედ სული-
ერ მონაცემთა თავისებური სინთეზიცაა. ამიტომ მშობლების პი-
რადი ქცევა და ოჯახური ატმოსფერო ბავშვის ხასიათის გამოკვე-
თის ძირითადი საფუძველია.

მშობლებს ევალუბათ აღზარდონ შვილები ფიზიკურად, გონე-
ბრივად და ზნეობრივად, იზრუნონ მათი სულიერი და სოციალ-
ური განვითარებისათვის. ეს, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს
პატრიოტიზმის პრინციპებზე აღზრდას, სიძმართლისადმი, პატიოს-
ნებისადმი, კანონისადმი პატივისცემით აღზრდას, შრომისმოყ-
ვარეობისა და სხვისთვის თანაგრძნობის გამოხატვის თვისებათა
ჩამოყალიბების საფუძველზე აღზრდას. ამ შემთხვევაში კანონი
ქცევის წესების ისეთ ზოგად მორალურ და იდეურ პრინციპებს
ადგენს, რომელთა შინაარსშიც მთელი სისრულით ვლინდება
მორალისა და პედაგოგიკის პრინციპები ახალგაზრდობის აღზრ-
დასთან დაკავშირებით. სწორედ ამ პრინციპების რეალიზაცია
უნდა დაედოს საფუძველად შვილების აღზრდას საზოგადოების
ღირსეულ წევრებად. შვილების აღზრდის პროცესში მათი ინ-
ტერესები უპირატესად უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

მშობლებს ეკისრებათ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების
წარმომადგენლობა და ინტერესების დაცვა. მშობლები არიან თა-
ვიანთი შვილების ბუნებრივი მეურვეები და მზრუნველები სპე-
ციალური დანიშვნის გარეშე. მშობლებს უფლება აქვთ და მოვ-
ალენიც არიან დაიცვან თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების
ინტერესები ყველა დაწესებულებასა და მათ შორის სასამართ-
ლოშიც. მცირეწლოვანი ან არასრულწლოვანი ბავშვი ქმედუუნ-
არო ან შეზღუდულქმედუნარიანია. ამიტომ იგი მოკლებულია
უნარს შეიძინოს გარკვეული უფლებები და იკისროს მოვალე-
ობები. 7 წელს მიუღწეველი პირის სახელით მშობელი, როგორც
კანონიერი მეურვე, გამოდის სამოქალაქო სამართლებრივ ურთ-

იერთობებში. 7-დან 18 წლამდე ასაკის პირის მიერ ამა თუ იმ სახის გარიგების დასადებად საჭიროა მშობლის — როგორც მზრუნველის თანხმობა. თუ ასეთმა პირმა მშობლის თანხმობის გარეშე დაღო გარიგება, მშობელს უფლება აქვს მოითხოვოს მისი გაბათილება თუ, რა თქმა უნდა, იგი ეწინააღმდეგება ბავშვის ინტერესებს. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოება, რომ არ შეიძლება წარმომადგენლობა ისეთი უფლებების განხორციელებისას, რომლებიც უშუალოდ მათ მატარებელ პიროვნებას ახასიათებს. ამიტომ, ბუნებრივია, მშობლები ასეთ სამართლებრივ ურთიერთობებში ვერ გამოვლენ თავიანთი შვილების წარმომადგენლებად.

მშობლებს უფლება აქვთ განკარგონ თავიანთი მცირეწლოვანი შვილების ქონება და ნება დართონ არასრულწლოვანი შეზღუდულქმედუნარიანი შვილების ქონების განკარგვაზე. საერთო წესის მიხედვით ქალაქად ოჯახში მშობლებისა და შვილების ქონება გაყოფადია. მაგრამ, თუ შვილები თავიანთი სახსრებით ან შრომით მონაწილეობას ღებულობენ ქონების შექმნას ან შეძენაში, მაშინ ისინი მშობლების ქონების თანამესაკუთრნი იქნებიან. სასოფლო კომლში ქონება თანაზიარი საკუთრებით ეკუთვნის მის ყველა წევრს, მათ შორის მცირეწლოვანსაც. რაც შეეხება მშობლებისა და შვილების ქონებას, მისი სამართლებრივი რეჟიმი აქაც იგივეა. შვილებმა შეიძლება მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიიღონ რაიმე ქონება, რომლის დამოუკიდებლად განკარგავც მათი სრულწლოვანების შემდეგ შეეძლებათ. მანამდე მშობლები ან თვითონ განკარგავენ შვილების ქონებას ან თანხმობას იძლევიან მის განკარგვაზე.

კანონი აწესებს რა მშობლების ძირითად უფლება-მოვალეობებს შვილების მიმართ, ამავე დროს, ადგენს მათი განხორციელების საზღვრებს. არ შეიძლება მშობლის უფლება-მოვალე-

ობათა გამოყენება შვილების ინტერესების საწინააღმდეგოდ. შვილების ინტერესებში იგულისხმება ზნეობისა და კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად მათ აღზრდასთან დაკავშირებული ყველა ინტერესი. მშობლების მხრივ შვილების ინტერესების საწინააღმდეგო ქცევა გამოიწვევს შესაბამის პასუხისმგებლობას. ამასთან, რადგან მშობლიური უფლება-მოვალეობანი ძირითადად ბავშვის პირადად აღზრდის უფლებითაა განპირობებული, ისინი მშობლებს გააჩნიათ ბავშვის სრულწლოვანებამდე. სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ პირი სრული ქმედუნარიანია და მშობლების მიერ მათი აღზრდისა და ინტერესების დაცვის აუცილებლობა აღარ არსებობს.

მუხლი 1199. განქორწინებულ მშობელთა უფლება-მოვალეობანი შვილების მიმართ

შვილების მიმართ მშობლებს აქვთ თანაბარი უფლებები და ეკისრებათ თანაბარი მოვალეობები იმ შემთხვევაშიც, როცა ისინი განქორწინებულნი არიან.

საოჯახო სამართლის მთავარი პრინციპიდან — ქალისა და მამაკაცის თანასწორუფლებიანობის პრინციპიდან გამომდინარეობს შვილების მიმართ მშობლების თანაბარუფლებიანობა იმ შემთხვევაშიც, როცა ისინი განქორწინებულნი არიან. განქორწინება მხოლოდ მეუღლეებს შორის წყვეტს ადრე არსებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს. რაც შეეხება შვილებს, მათ მიმართ როგორც დედას, ისე მამას გააჩნია კანონით განსაზღვრული უფლებები და აკისრიათ შესაბამისი მოვალეობები, რომლებიც წარმოიშვა შვილების გაჩენის პერიოდიდან. ისინი არ შეწყვეტილა და გრძელდება მათ სრულწლოვანებამდე. განქორწინების

შემდეგ შვილების მიმართ მშობლების უფლება-მოვალეობათა განხორციელება შეიძლება გარკვეული თავისებურებით ხასიათდებოდეს, რაც ძირითადად გამოწვეულია დედისა და მამის ცალ-ცალკე ცხოვრებით.

მუხლი 1200. შვილების აღზრდა მშობლების ურთიერთშეთანხმებით

- 1. შვილების აღზრდის ყველა საკითხს მშობლები ურთიერთშეთანხმებით წყვეტენ.*
- 2. შეუთანხმებლობის შემთხვევაში სადავო საკითხს წყვეტს სასამართლო მშობლების მონაწილეობით.*

შვილების აღზრდასთან დაკავშირებულ უფლება-მოვალეობებს მშობლები ურთიერთშეთანხმებით ახორციელებენ. არც ერთ მშობელს არა აქვს უფლება დამოუკიდებლად გადაწყვიტოს შვილის აღზრდასთან დაკავშირებული რომელიმე საკითხი. მაგალითად, იმის გამო, რომ საქართველოში დაწყებითი განათლება სავალდებულოა, მშობლები არა მარტო უფლებამოსილნი არიან გაგზავნონ თავიანთი შვილები სკოლაში, არამედ მოვალენიც არიან. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში, ერთ-ერთი მშობლის სურვილს შეიყვანოს თავისი შვილი სკოლაში თუ არა, არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. კანონის მოთხოვნა დაწყებითი განათლების სავალდებულო ხასიათის შესახებ ორივე მშობლისთვის სავალდებულოა; სხვა საკითხია, როცა საქმე ეხება საკითხის გადაწყვეტას იმის შესახებ, რომ ბავშვი არდადეგებზე დასასვენებლად გაგზავნონ ნათესავთან თუ რომელიმე კურორტზე. ასეთ და სხვა მსგავს შემთხვევებში საკითხი მშობელთა გადასაწყვეტია და აუცილებლად ურთიერთშეთანხმებით. ერთად მცხოვრებ მეუღლეებს შორის

ასეთ საკითხებზე ღვა, როგორც წესი, იშვიათად წარმოიშობა. მაგრამ, რადგან მათი წარმოშობის შესაძლებლობა გამორიცხული არაა, სადავო საკითხებს გადაწყვეტს სასამართლო მშობლების მონაწილეობით.

მუხლი 1201. არასრულწლოვანი შვილების საცხოვრებელი ადგილი მშობლების განქორწინებისას

1. თუ განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, მათ შეთანხმებაზეა დამოკიდებული, თუ ვისთან უნდა ცხოვრობდნენ არასრულწლოვანი შვილები.

2. შეუთანხმებლობის შემთხვევაში დავას გადაწყვეტს სასამართლო შვილების ინტერესების გათვალისწინებით.

იმ შემთხვევაში, როცა განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, მათ შეთანხმებაზეა დამოკიდებული თუ რომელ მშობელთან უნდა ცხოვრობდნენ არასრულწლოვანი შვილები. განქორწინება და ცალ-ცალკე ცხოვრება, მართალია, ყოფილი მეუღლეების უფლებებს შვილების აღზრდასთან დაკავშირებით არ ზღუდავს, მაგრამ ფაქტია, რომ უფრო სრულყოფილად თავისი მშობლიური უფლების განხორციელება იმ მშობელს უფრო შეუძლია, რომელიც შვილთან ერთად ცხოვრობს, ამიტომ დიდ მნიშვნელობას იძენს შვილის ამა თუ იმ მშობელთან ცხოვრების საკითხის გადაწყვეტა. მართალია, ზოგჯერ მტკივნეულად, მაგრამ მაინც უმეტესად მშობლები თვითონ წყვეტენ თუ რომელთან უნდა ცხოვრობდნენ მათი არასრულწლოვანი შვილები. მშობლების შეუთანხმებლობის შემთხვევაში საკითხის გადაწყვეტა მიეკუთვნება სასამართლოს კომპეტენციას. სასამართლო

მას განიხილავს ერთ-ერთი ან ორივე მშობლის თხოვნის საფუძველზე. ეს საკითხი შეიძლება მაშინაც წამოიჭრას, როცა მშობლები განქორწინებულნი არ არიან, მაგრამ ცალ-ცალკე ცხოვრობენ და ვერ თანხმდებიან შვილის საცხოვრებელი ადგილის შესახებ. საკითხის გადაწყვეტაში სასურველია ჩართულ იქნეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

სასამართლოში საკითხი უნდა გადაწყდეს მშობლების უფლებამოვალეობათა სრული თანასწორობისა და ბავშვების სწორი აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე. კანონი არ ცნობს მამის რაიმე უპირატეს უფლებას შვილების მიმართ, არც დედას გააჩნია ასეთი უფლება. არა უფლებათა უპირატესობა, არამედ ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესები უნდა იყოს ამ დროს გამწყვეტი. ბავშვის აღზრდის ინტერესებში იგულისხმება არა მარტო მატერიალური, არამედ მორალური პირობების შექმნა. ამიტომ არ შეიძლება ერთ-ერთ მშობელს უარი ეთქვას შვილის მისთვის გადაცემაზე მხოლოდ იმ მოტივით, რომ მეორე მშობელს უკეთესი მატერიალური მდგომარეობა აქვს. მატერიალური მდგომარეობა შეიძლება გამოსწორდეს კიდევ მეორე მშობლისაგან შვილის სასარგებლოდ ალიმენტის მიღებით. მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ბავშვის აღზრდის მორალურ მხარეს. შედარებით რთულია საკითხი მაშინ, როცა ორივე მშობელს ბავშვის აღზრდისათვის ერთნაირი პირობები გააჩნია, ასეთ შემთხვევაში ანგარიში უნდა გაეწიოს თვით ბავშვის სურვილს — განსაკუთრებით მაშინ, როცა იგი შედარებით დიდია, და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს რეკომენდაციას. მშობლებს შორის შვილების თაობაზე დავის გადაწყვეტის დროს ყველა შესაძლებელ შემთხვევაში სასამართლო უნდა ეცადოს შვილები მექანიკურად კი არ დაანაწილოს მოდავე მშობლებს შორის, არამედ საცხოვრებლად დატოვოს ერთ მშობელთან იმ დე-

ბულებიდან გამოძლინარი, რომ ოჯახურ კოლექტივს კეთილისმყოფელი გავლენის მოხდენა შეუძლია ბავშვების აღზრდაზე. გამონაკლის შემთხვევაში, ბავშვების სურვილისა და ინტერესების გათვალისწინებით, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს დასკვნის საფუძველზე, შესაძლებელია ბავშვების დანაწილება მშობლებს შორის. ყველა შემთხვევაში ცალკე მცხოვრებ მშობელს სასამართლოს მიერ საკითხის გადაწყვეტის შემდეგ არ ერთმევა უფლება, რომ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ხელახლა დააყენოს მისთვის ბავშვის გადარჩევის საკითხი. თუ მასთან ბავშვის გაზრდისათვის საჭირო აუცილებელი პირობები უკვე შეიქმნა და თანაც მეორე მშობელი სათანადოდ არ ზრუნავს ბავშვის აღზრდაზე, სასამართლომ, შესაძლებელია, ასეთ შემთხვევაში დააკმაყოფილოს კიდევ მისი თხოვნა.

მუხლი 1202. შვილისაგან განცალკევებით მცხოვრები მშობლის მოვალეობა

1 მშობელს, რომელიც შვილთან ერთად არ ცხოვრობს, უფლება აქვს ურთიერთობა ჰქონდეს შვილთან და ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს მის აღზრდაში. მშობელს, რომელთანაც შვილი ცხოვრობს, უფლება არა აქვს ხელი შეუშალოს მეორე მშობელს, ურთიერთობა იქონიოს შვილთან და მონაწილეობა მიიღოს მის აღზრდაში.

2. სასამართლოს უფლება აქვს ცალკე მცხოვრებ მშობელს განსაზღვრული ვადით ჩამოართვას შვილთან ურთიერთობის უფლება, თუ ასეთი ურთიერთობა ხელს უშლის შვილის ნორმალურ აღზრდას და მავნე გავლენას ახდენს მასზე.

შვილების აღზრდაში მონაწილეობის უფლება-მოვალეობა

რადგან ორივე მშობელს ერთნაირად გააჩნია, ბუნებრივია, ცალკე მცხოვრებ მშობელს უფლება აქვს ურთიერთობა ჰქონდეს ყოფილ მეუღლესთან მცხოვრებ შვილთან და ვალდებულიცაა მონაწილეობა მიიღოს მის აღზრდაში. მეორე მშობელს უფლება არა აქვს ხელი შეუშალოს მას ამ უფლება-მოვალეობათა განხორციელებაში, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება ბავშვის აღზრდის ინტერესებს. თუ ცალ-ცალკე მცხოვრებ მშობლებს შორის შვილის აღზრდაში მონაწილეობაზე დავაა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია განსაზღვროს თუ რა ვითარებაში, რა დროით და რა წესით უნდა ჰქონდეს ცალკე მცხოვრებ მშობელს ურთიერთობა შვილთან. საკითხისადმი ასეთ მიდგომას უმეტეს შემთხვევაში შეუძლია დადებითი შედეგი გამოიღოს. მაგრამ, ზოგჯერ, შეუგნებელი მშობელი, ყოფილი მეუღლისადმი შურისძიების გრძნობით გამსჭვალული, შვილთან ურთიერთობის შესაძლებლობას არ აძლევს ცალკე მცხოვრებ მშობელს. ამის უფლება კი მას არა აქვს. ერთი მშობლის მიერ მეორისათვის შვილთან ურთიერთობის აკრძალვა არა მარტო ასეთი მშობლის უფლების დარღვევაა, არამედ იგი მნიშვნელოვნად ლახავს თვით შვილის უფლებამოვალეობებს ცალკე მცხოვრებ მშობელთან ურთიერთობის სფეროში, რომ არაფერი ითქვას იმაზე, თუ რამდენად ეწინააღმდეგება ეს ბავშვის აღზრდის ინტერესებს. ამიტომ დარღვეული უფლების აღდგენის მიზნით ცალკე მცხოვრებ მშობელს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს. ცალკე მცხოვრები მშობლის მიერ სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების არსებობას ადასტურებს ის, რომ განსახილველი მუხლის მეორე ნაწილში განსაზღვრულია სასამართლოს უფლება გარკვეული ვადით ჩამოართვას ცალკე მცხოვრებ მშობელს შვილთან ურთიერთობის უფლება. ე.ი. თუ სასამართლოს შვილთან ურთიერთობის ჩამორთმევის უფლება აქვს, ბუნებრივია, ასეთი ურთიერთობის მინიჭების უფლებაც გააჩნია.

შვილთან ურთიერთობის ჩამორთმევა სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი ურთიერთობა ხელს უშლის შვილის ნორმალურ აღზრდას და მავნე გავლენას ახდენს მასზე. ასეთი რამ უნდა დადასტურდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ცალკე მცხოვრები მშობლის ურთიერთობა შვილთან ხელს არ უშლის შვილის ნორმალურ აღზრდას და მავნე გავლენას არ ახდენს მასზე, აგრეთვე თუ ასეთი ურთიერთობა ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე აუცილებელიცაა, სასამართლომ უნდა დააკმაყოფილოს მისი თხოვნა.

მუხლი 1203. პაპისა და ბების უფლებები არასრულწლოვანი შვილიშვილების მიმართ

პაპსა და ბებიას უფლება აქვს ურთიერთობა იქონიონ თავიანთ არასრულწლოვან შვილიშვილებთან მაშინაც, როცა ისინი უშუალოდ არ მონაწილეობენ შვილიშვილების აღზრდაში. თუ მშობლები უარს ეუბნებიან პაპსა და ბებიას შვილიშვილებთან ურთიერთობაზე, სასამართლოს შეუძლია დააკადღებულოს მშობლები საშუალება მისცენ პაპსა და ბებიას, ურთიერთობა იქონიონ შვილიშვილებთან სასამართლოს მიერ დადგენილი წესით, თუკი ეს ხელს არ შეუშლის ბავშვების ნორმალურ აღზრდას და ცუდ გავლენას არ მოახდენს მათზე.

თუ მშობლებს არ შეუძლიათ ან არ სურთ განახორციელონ შვილების აღზრდასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობები, მაშინ ისინი, ჩვეულებრივ, გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს. ამიტომ ხშირად, რადგან პაპა (ბაბუა) და ბებია არ გამოდიან შვილიშვილების უშუალო აღმზრდელებად,

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანიზაციები სწორედ მათ ავალეს, ტენ მშობლების მეურვეობასა და მზრუნველობას მოკლებული შვილიშვილების აღზრდის ფუნქციას, ე.ი. ისინი ინიშნებიან არასრულწლოვანი შვილიშვილების მეურვეებად და მზრუნველებად, რაც შეეხება ნათესაურ კავშირს პაპა-ბებიასა და შვილიშვილებს შორის, იგი არ არის იმ ხარისხის, რომ აღიარებულ იქნეს ბავშვების აღზრდის მოვალეობის საფუძვლად. თუმცა მათ შორის ტრადიციულად არსებული ურთიერთობა განსაკუთრებული ურთიერთსიყვარულისა და პატივისცემის საფუძველი ხდება. ახალი კანონმდებლობა საოჯახო ურთიერთობათა რეგულირებისას განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ოჯახის ყველა წევრის, მათ შორის პაპისა და ბებიის, ურთიერთსიყვარულის, პატივისცემისა და მეგობრობის ატმოსფეროში ცხოვრების შესაძლებლობას. სწორედ ამიტომ იქნა კანონში გათვალისწინებული პაპისა და ბებიის შვილიშვილებთან ურთიერთობის უფლება. მათ ეს უფლება გააჩნიათ არა მარტო იმ შემთხვევისათვის როცა ისინი მშობლების თხოვნით, მონაწილეობას ღებულობდნენ შვილიშვილების აღზრდაში, არამედ მაშინაც კი — როცა მათ ასეთი მონაწილეობა არ მიუღიათ. თუ ამ უფლების განხორციელებაში მშობლები ან ერთ-ერთი მათგანი ხელს შეუშლის პაპასა და ბებიას, ამ უკანასკნელთა თხოვნის საფუძველზე სასამართლო უფლებამოსილია მის მიერვე დადგენილი წესით დაავალდებულოს მშობლები საშუალება მისცენ პაპასა და ბებიას ურთიერთობა იქონიონ თავიანთ არასრულწლოვან შვილიშვილებთან, თუკი, რა თქმა უნდა, ეს ხელს არ შეუშლის ბავშვის სწორად აღზრდას. იმ შემთხვევაში, თუ პაპა და ბებია ცდილობენ შვილიშვილები განაწყონ თავიანთი მშობლების წინააღმდეგ, ჩააბან ისინი სხვადასხვა რელიგიურ სექტებში და სხვა, სასამართლომ მათი თხოვნა არ უნდა დააკმაყოფილოს.

შვილიშვილებთან ურთიერთობის უფლება გააჩნიათ პაპასა და ბებიას როგორც დედის, ისე მამის ხაზით.

მუხლი 1204. არასრულწლოვანი შვილის დაბრუნების მოთხოვნის უფლება

1. მშობლებს უფლება აქვთ სასამართლოს წესით მოსთხოვონ არასრულწლოვანი შვილის დაბრუნება იმ პირს, რომელიც მას თავისთან ამყოფებს კანონიერი საფუძვლის ან სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე.

2. სასამართლომ შეიძლება არ დააკმაყოფილოს მშობლების ასეთი მოთხოვნა, თუ იგი ეწინააღმდეგება შვილის ინტერესებს.

მშობელთა ერთ-ერთი ძირითადი უფლებაა შვილების პირადად აღზრდის უფლება. მხოლოდ მშობლიურმა სიყვარულმა უნდა შექმნას ბავშვებზე ზრუნვისა და მათი აღზრდისათვის საჭირო პირობები. ბავშვის პირადად აღზრდის უფლება მშობლებს შესაძლებლობას აძლევს გაატარონ ბავშვის ხასიათის ფორმირებისათვის აუცილებელი ღონისძიებანი. მშობლებს უფლება აქვთ თვითონ აღზარდონ შვილები თავიანთ ოჯახში ან/და სხვას გადასცენ ისინი აღსაზრდელად. აქ ძირითადად იგულისხმება ბავშვების გადაცემა სასწავლო და აღმზრდელობითი დაწესებულებებისათვის, რადგან ცალკეული პირებისათვის ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემა საქართველოში დიდი ხანია იშვიათი შემთხვევაა. მას უმეტესად დამხმარე და ეპიზოდური ხასიათი აქვს. რადგან შვილის აღზრდა მშობლების უფლებაცაა და მოვალეობაც, ამიტომ მშობლებს შვილების ძირითადი აღზრდის მოვალეობა გააჩნიათ მაშინაც, როცა მათ ღროებით სხვას გადასცემენ აღსაზრდელად. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ისინი სხვადასხვა

სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზის გამო თავიანთი შვილის დროებით აღზრდას სთხოვენ ნათესავებს ან ახლო მეგობრებს, საბავშვო დაწესებულებებს ან მეურვეებს (ხანგრძლივ მივლინებაში გამგზავრება, მძიმე ავადმყოფობა და სხვ.). მშობლებს ყოველთვის შეუძლიათ თუ ნებაყოფლობით არ უბრუნებენ მათ შვილებს, სასამართლოს წესით მოთხოვნ თავისი არასრულწლოვანი შვილის დაბრუნება ნებისმიერ პირს, რომელიც მას უკანონოდ ამყოფებს თავისთან. მოთხოვნა ბავშვის დაბრუნების თაობაზე სასამართლოში შეტანილ უნდა იქნეს ბავშვის ადგილსამყოფელის მიხედვით. სასურველია სასამართლოში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მონაწილეობაც.

მართალია, სხვა პირებთან შედარებით მშობლებს გააჩნიათ შვილების უპირატესი აღზრდის უფლება, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო ვალდებულია ყველა შემთხვევაში დააკმაყოფილოს მშობლების მოთხოვნა. სასამართლო არ დააკმაყოფილებს მოთხოვნას თუ დარწმუნდება, რომ მშობლებისათვის ბავშვის დაბრუნება არ შეესაბამება ამ უკანასკნელის ინტერესებს. ასეთ დასკვნამდე სასამართლო შეიძლება მივიდეს მაშინ, როცა მშობლებს არ შეუძლიათ ბავშვის აღზრდა, ან იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვი სხვადასხვა გარემოებათა გამო ხანგრძლივი პერიოდით მოხვდა აღსაზრდელად სხვა ოჯახში, რომლისგან განშორებაც ძალზე ცუდად იმოქმედებს მასზე ან გამოიწვევს მისი ცხოვრების მნიშვნელოვან გაუარესებას. ასეთ დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს მშობლებისა და იმ პირების მორალური სახის გარკვევას, რომელთაც პრეტენზია გააჩნიათ ბავშვზე.

1. მშობლის უფლების ჩამორთმევა, როგორც უკიდურესი ღონისძიება, შეიძლება მხოლოდ სასამართლო წესით.

2. მშობლებს (ან ერთ-ერთ მათგანს) შეიძლება ჩამოერთვათ მშობლის უფლება, თუ გამოირკვევა, რომ ისინი (ან ერთ-ერთი მათგანი) სისტემატურად არიდებენ თავს შვილების აღზრდის მოვალეობის შესრულებას ან ბოროტად იყენებენ მშობლის უფლებას — სასტიკად ეპყრობიან შვილებს, მაგნე გავლენას ახდენენ მათზე თავიანთი ამორალური ყოფაქცევით, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები ქრონიკული ალკოჰოლიკები ან ნარკომანები არიან.

3. თუ ორივე მშობელს ჩამოერთმევა მშობლის უფლება, ბავშვი გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

4. მშობლის უფლების ჩამორთმევა არ ათავისუფლებს მშობლებს შვილების რჩენის მოვალეობისაგან.

კანონის მიხედვით, თუ მშობლები თავიანთ უფლება-მოვალეობებს შვილების აღზრდაში ამ უკანასკნელთა ინტერესების საწინააღმდეგოდ იყენებენ, მაშინ შეიძლება დაისვას საკითხი მათთვის ან ერთ-ერთი მათგანისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ. ეს უკიდურესი ღონისძიებაა და მისი გამოყენება შეიძლება მხოლოდ განსაზღვრული საფუძვლების არსებობისას. ეს შეიძლება მაშინ, თუ გამოირკვევა, რომ მშობლები თავს არიდებენ შვილების აღზრდას ან ბოროტად იყენებენ მშობლის უფლებებს, კერძოდ, სასტიკად ეპყრობიან შვილებს, მაგნე გავლენას ახდენენ მათზე თავიანთი ამორალური, ანტისაზოგადოებრივი ყოფაქცევით, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები ქრონიკული ალკოჰოლიკები ან ნარკომანები არიან. ასეთ საფუძვლად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგალითად, ალიმენტის გადასახადისაგან თავის არიდება,

ხშირი სიმთვრალე, გარყვნილი ან პარაზიტული ცხოვრება და სხვ.

ჩვეულებრივ, პირს მშობლის უფლება ჩამოერთმევა ბრალეული მოქმედების გამო. ამიტომ არ შეიძლება მშობლის უფლების ჩამორთმევაზე ლაპარაკი მაშინ, როცა მშობელი თავის უფლებამოვალეობებს ვერ ასრულებს სულიერი აკადმყოფობის, ჭკუა-სუსტობის ან სხვა ქრონიკული აკადმყოფობის გამო კანონი აცნობს მხოლოდ ერთ გამონაკლისს — ქრონიკულ ალკოჰოლიკებსა და ნარკომანებს ართმევენ მშობლის უფლებას მიუხედავად იმისა, რომ შვილების მიმართ მათ არავითარი ბრალი არ მიუძღვით. მაგრამ ასეთი მშობლების ამორალური, ანტისაზოგადოებრივი საქციელი ცუდ გავლენას ახდენს ბავშვზე და ამიტომ დგება საკითხი მათთვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ. სასამართლოში ამ საკითხის დაყენება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ ადმინისტრაციული ზემოქმედების ღონისძიებებმა სასურველი შედეგი არ გამოიღო. მშობლის უფლების ჩამორთმევა შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს მეშვეობით. არც ერთ სხვა ორგანოს არა აქვს უფლება მიიღოს გადაწყვეტილება მშობლის უფლების ჩამორთმევის ან შვილების მიმართ მშობლის რაიმე უფლების შეზღუდვის შესახებ. მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ საქმეთა განხილვის სასამართლო წესი განპირობებულია მშობლების მიერ თავიანთი შვილების პირადად აღზრდის შინაარსით.

მშობლის უფლება შეიძლება ჩამოერთვას არა მარტო ერთ, არამედ ორივე მშობელს. იმ შემთხვევაში, თუ ორივე მშობელს ჩამოერთმევა მშობლის უფლება, ბავშვი გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, ასევე მოხდება, როცა მშობლის უფლება, მართალია, ერთ მშობელს ჩამოერთმევა. მაგრამ მეორე მშობლისათვის ბავშვის გადაცემა შეუძლებელია

ერთი მშობლისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შემთხ-

ცვაში უნდა დაისვას მეორე მშობლისათვის ბავშვის გადაცემის საკითხი. ამ საკითხის გადაწყვეტის დროს ჰოთაკარი ყურადღება უნდა მიექცეს ბავშვის აღზრდისა და რჩენისათვის ხორმალური პირობების შექმნას ბუნებრივია. მეორე მშობლისათვის. ბავშვის გადაცემას არა აქვს აზრი, თუ იგი. მართალია, ინარჩუნებს მშობლის უფლებას. მაგრამ არ იმყოფება ქორწინებაში მშობლის უფლებაჩამორთმეულ მეორე მშობელთან. შექმნილი აქვს ოჯახი სხვა პირთან და ბავშვები ჰყავს.

მშობლის უფლება შეიძლება პირს ჩამოერთვას როგორც ერთი. ისე სხვა შვილების მიმართაც

მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ საქმე სასამართლოში შეიძლება განხილულ იქნეს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის. ერთ-ერთი მშობლის ან მეურვის (მზრუნველის) სარჩელის საფუძველზე. სხვა დაინტერესებულ პირებს სწორედ მათი მეშვეობით შეუძლიათ მიაღწიონ სასამართლოში საკითხის განხილვას. მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ საქმეებს სასამართლო განიხილავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების წარმომადგენელთა მონაწილეობით.

მუხლი 1206. მშობლის უფლების ჩამორთმეული მშობლისათვის ალიმენტის გადახდის ვალდებულება

მშობლისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანასთან ერთად სასამართლო წყვეტს ამ პირისაგან ალიმენტის გადახდის საკითხს.

სასამართლო გამოიტანს რა გადაწყვეტილებას ამა თუ იმ პირისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ, ამავე დროს, წყვეტს ამ პირის მიერ შვილის სასარგებლოდ ალიმენტის

გადახდის საკითხს, რაც გამომდინარეობს კანონის მოთხოვნიდან, რომ მშობლის უფლების ჩამორთმევა არ ათავისუფლებს მშობლებს შვილების რჩენის მოვალეობისაგან. სასამართლოს შეუძლია ასევე დააკისროს ალიმენტის გადახდა მშობლებს იმ ბავშვის სასარგებლოდ, რომელიც აღსაზრდელად გადაეცა მეურვეს ან საბავშვო დაწესებულებას.

მშობლის უფლების ჩამორთმევა ნიშნავს მის ჩამოშორებას ბავშვის აღზრდის პროცესისაგან. რაც შეეხება შვილის რჩენის ვალდებულებას, იგი მას რჩება უცვლელად. ამ ვალდებულებისაგან მისი გათავისუფლება არ შეიძლება.

მუხლი 1207. მშობლის უფლება ჩამორთმეული პირის შვილის უფლებები

მშობლის უფლება ჩამორთმეული მშობელი კარგავს ნათესაობაზე დამყარებულ ყველა უფლებას იმ შვილთან ურთიერთობაში, რომლის მიმართაც მას ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება. შვილი, რომლის მშობელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, ინარჩუნებს უფლებას საცხოვრებელ ადგილზე, აგრეთვე ნათესაობით დამყარებულ ქონებრივ უფლებებს, მათ შორის — მემკვიდრეობის მიღების უფლებას.

მშობლის უფლება ჩამორთმეული პირი კარგავს შვილთან ნათესაობაზე დამყარებულ ყველა უფლებას. აქ იგულისხმება ის უფლებები, რომლებითაც მშობლები სარგებლობენ შვილების სრულწლოვანებამდე, აგრეთვე სრულწლოვანი შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლებას. მშობლები, უპირველეს ყოვლისა, კარგავენ შვილების პირადად აღზრდის უფლებას და, აქედან გამომდინარე, ყოველგვარ უფლებამოსილებას. მშობლის უფლებ-

ის ჩამორთმევის შედეგად ძირითადად წყდება საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა მშობლებსა და შვილებს შორის. როგორც ცნობილია, კანონით სრულწლოვანი შვილები მოვალენი არიან არჩინონ შრომისუუნარო მშობლები, რომლებსაც დახმარება სჭირდებათ და იზრუნონ მათთვის. მაგრამ შვილებს ასეთი ვალდებულება ეხსენებათ იმ მშობლების მიმართ, რომელთაც ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება.

მშობლის უფლებამჩამორთმეულ პირს ეკარგება ზოგიერთი პირადი და ქონებრივი უფლება, თუ ამის შესახებ სპეციალურადაა მითითებული კანონში. მაგალითად, საოჯახო კანონმდებლობით მშობლის უფლებამჩამორთმეული პირი არ შეიძლება იყოს მშვილებელი, არ შეიძლება მისი დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად. ასეთი პირი კარგავს იმ შვილის კანონისმიერი მემკვიდრეობის უფლებას, რომლის მიმართაც მშობლის უფლება ჩამორთმეული ჰქონდა და სამკვიდროს გახსნის მომენტიდანაც არ იყო აღდგენილი აღრინდელ უფლებებში. მშობლის უფლების ჩამორთმევას თავისთავად არ მოჰყვება მშობლის უფლებამჩამორთმეული პირის საბინაო უფლებების შეზღუდვა. ამასთან, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, შესაძლებელია დაისვას საკითხი ასეთი პირის ბინიდან გამოსახლების შესახებ. ეს ისეთ შემთხვევებში უნდა მოხდეს, თუ მშობელი, რომელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება სისტემატურად არღვევს დადგენილ საერთო ცხოვრების წესებს და შეუძლებელს ხდის ბავშვის მასთან ერთად ცხოვრებას, ამასთან, არ ემორჩილება გაფრთხილებებს და ზემოქმედების ადმინისტრაციულ ღონისძიებებს. ასეთი მოთხოვნა შეიძლება დააყენოს ყველა დაინტერესებულმა პირმა, მათ შორის, მეორე მშობელმა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ და სხვ.

რაც შეეხება შვილს, რომლის მშობელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, იგი მხოლოდ თავის მშობელთან პირად ურთ-

იქრობაში იზღუდება სრულყოფილად ხდება ყველა დანარჩენი უფლების შენარჩუნება. კერძოდ, არ შეიძლება რაიმე მოტივით შეიზღუდოს ძისი საბინაო უფლება. ასევე ხელშეუხებელია ნათესაობაზე დამყარებული ყველა ქონებრივი უფლება — მათ შორის მემკვიდრეობის მიღების უფლებაც. შვილს, რომლის მშობელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, მის მიმართ გააჩნია არა ძარტო აღიძენების ანუ რჩენისათვის აუცილებელი სახსრების გამოყოფის, არამედ ოჯახური მდგომარეობის გამო აუცილებელი დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის მოთხოვნის უფლებაც.

ზემოაღნიშნული შეზღუდვები გაუქმდება იმ მომენტიდან, როცა მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირი აღდგება პირვანდელ მდგომარეობაში.

მუხლი 1208. ბავშვის ნახვის უფლების მინიჭება

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია მშობლის უფლებაჩამორთმეულ პირს დართოს ბავშვის ნახვის ნება, თუ ეს ცუდ გავლენას არ მოახდენს ბავშვზე.

მშობლის უფლების ჩამორთმევა არ ნიშნავს საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სრულ შეწყვეტას ასეთ მშობლებსა და შვილებს შორის. ამის დასტურია კანონის საფუძველზე დადგენილი იმ ბავშვის ნახვის შესაძლებლობა მშობლის მიერ. რომლის მიმართაც მას ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება. მაგრამ ასეთი ურთიერთობა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მკაცრი კონტროლით ხორციელდება და ისიც ისეთ შემთხვევებში, თუ ეს ორგანო დარწმუნდება იმაში, რომ ეს ცუდად არ იმოქმედებს ბავშვის აღზრდაზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის

ორგანოს უფლება გააჩნია მხოლოდ დართოს ნება მშობლის უფლებ-
ბაჩამორთმეულ პირს განსაზღვრულ დროსა და პირობებში ნახ-
ოს შვილი და არავითარ შემთხვევაში არ გააჩნია მას ასეთი
მოვალეობა.

მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირის შესაძლებლობა. თავის
შვილთან განსაზღვრულ პირობებში იქონიოს განსაზღვრული ურთ-
იერთობა. გარეგნულად ჰგავს ცალკე მცხოვრებ მშობლის უფლე-
ბას ურთიერთობა იქონიოს მეორე მშობელთან მცხოვრებ შვილთ-
ან. მაგრამ შინაარსობრივად მათ შორის დიდი სხვაობაა. თუ
ცალკე მცხოვრებ მშობელს შვილთან პირადი და ქონებრივი
ურთიერთობა შენარჩუნებული აქვს და ამიტომ ყოველთვის შეუ-
ძლია მოითხოვოს მის აღზრდაში მონაწილეობა, მშობლის უფლე-
ბაჩამორთმეულ პირს ასეთი უფლება არ გააჩნია. ბავშვის აღზრ-
დაში იგი არ მონაწილეობს და ბავშვთან ურთიერთობა მხოლოდ
მისი ნახვით ამოიწურება. გარდა ამისა, განსხვავებულია აღნიშ-
ნულ უფლებათა განხორციელების გარანტიები – ცალკე მცხ-
ოვრები მშობლის უფლების დაცვა ევალება სასამართლოს. ხოლო
მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირის მხრივ მსგავსი უფლების
განხორციელებაში ხელშეწყობა მეურვეობისა და მზრუნველობის
ორგანოს კომპეტენციას წარმოადგენს.

მუხლი 1209. მშობლის უფლების აღდგენა

1. მშობლის უფლების აღდგენა შეიძლება მხოლოდ სასამართ-
ლო წესით ბავშვის, ერთ-ერთი მშობლის ან მეურვეობისა და
მზრუნველობის ორგანოს განცხადებით.

2. მშობლის უფლების აღდგენა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხ-
ვევაში, თუ დადგინდება, რომ მშობლის ყოფაქცევა და მისი
ცხოვრების პირობები შეიცვალა და მას შეუძლია აღზარდოს

შვილი, და თუ მშობლის უფლების აღდგენას მოითხოვს ბავშვის ინტერესები.

3. თუ ბავშვს შეუსრულდა ათი წელი, სასამართლო ითვალისწინებს აგრეთვე ბავშვის სურვილსაც.

4. მშობლის უფლების აღდგენა არ დაიშვება იმ ბავშვის მიმართ, რომელიც სხვამ იშვილა.

მშობლის უფლების ჩამორთმევა უკადო ხასიათისაა. მართალია, ამ დროს საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები ძირითადად წყდება, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლებოდეს მშობლის უფლებების აღდგენა. კანონით განსაზღვრულ პირობებში შესაძლებელია ჩამორთმეული მშობლის უფლების აღდგენა. ასეთი შესაძლებლობის არსებობა კეთილისმყოფელ გავლენას ახდენს მშობლის უფლებაჩამორთმეულ პირზე და განსაზღვრულ სტიმულს აძლევს მას შვილთან ურთიერთობის სრულად აღდგენისათვის.

მშობლის უფლების აღდგენა შეიძლება მხოლოდ სასამართლო წესით, ბავშვის ერთ-ერთი მშობლის, მეურვის ან მზრუნველის, სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის განცხადების საფუძველზე.

მშობლის უფლების აღდგენა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დადგენილი იქნება, რომ მშობლის ყოფაქცევა და ცხოვრების პირობები შეიცვალა და მას უკვე შეუძლია აღზარდოს შვილი. ამასთან, მშობლის უფლების აღდგენა ნაკარნახევი უნდა იყოს ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესებით.

მშობლის უფლების აღდგენის დროს სასამართლო მხედველობაში იღებს ბავშვის სურვილსაც თუ მას შეუსრულდა ათი წელი. ამ საერთო წესიდან კანონი უშვებს ერთ გამონაკლისს, რომლის მიხედვითაც მშობლის უფლების აღდგენა არ შეიძლება თუ ბავშ-

ვი უკვე სხვამ იშვილა. ასეთი გამონაკლისი დაწესებულია ბავშვის აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე. პრაქტიკაში შესაძლებელია ისეთი შემთხვევები, როცა ის პირი, რომლის შვილიც უკვე გაშვილებულია, ცდილობს მშობლის უფლებების აღდგენას იმ მიზნით, რომ დააყენოს შვილად აყვანის გაუქმების საკითხი და შვილი დაიბრუნოს. ასეთ პირობებში შესაძლებელია მოხდეს შვილად ამყვანის ინტერესების შელახვა. ამიტომ მსგავსი საქმეების განხილვისას სასამართლოს განსაკუთრებული სიფრთხილე მართებს, რომ არ შეილახოს არც ერთი მხარის და განსაკუთრებით კი, ბავშვის ინტერესები.

მუხლი 1210. შვილის ჩამორთმევა მშობლის უფლების ჩამორთმევის გარეშე

1. თუ ერთ-ერთ ან ორივე მშობელთან შვილის დატოვება მშობლებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო ბავშვისათვის საზიანოა, სასამართლოს შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება მშობლის უფლების ჩამორთმევის გარეშე ერთ-ერთი ან ორივე მშობლისათვის შვილის ჩამორთმევისა და მისი მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის გადაცემის შესახებ.

2. თუ მოისპო შვილის ჩამორთმევის საფუძველი, სასამართლოს შეუძლია მშობლის (მშობლების) სარჩელით, შვილის ინტერესების გათვალისწინებით, გამოიტანოს გადაწყვეტილება მშობლისათვის (მშობლებისათვის) შვილის დაბრუნების შესახებ.

კანონი შესაძლებლად თვლის მშობლებისათვის შვილის ჩამორთმევას მშობლის უფლების ჩამოურთმევლად. ეს ისეთ შემთხვევაში ხდება, როცა ოჯახში ბავშვის აღზრდისათვის ცუდი პირობებია და ამ პირობების შექმნა სუბიექტურ მიზეზებზე არ არის

დამოკიდებული. სასამართლოს უფლება აქვს მშობლის უფლების ჩამორთმევლად ჩამორთვას ბავშვი მშობლებს იმ შემთხვევაში, თუ ისინი სულით ავადმყოფები ან ჭკუასუსტები არიან. რაც აუტანელს ხდის ბავშვის მათთან ცხოვრებას. ბუხებრივია, იმ პირთა მიმართ, რომელთაც სულიერი ავადმყოფობის, ჭკუასუსტობის ან სხვა ქრონიკული დაავადების გამო არ შეუძლიათ მშობლის უფლება-მოვალეობათა შესრულება, არ შეიძლება დაისვას მშობლის უფლების ჩამორთმევის საკითხი. ამასთან ბავშვის ნორმალური აღზრდისათვის აუცილებელია მისი ასეთი ოჯახისაგან მოცილება ამიტომ მოგვს შემთხვევებში სასამართლომ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება მშობლებისათვის შვილის ჩამორთმევის შესახებ. ასეთი გადაწყვეტილების გამოტანას წინ უნდა უსწრებდეს იმ პირის სასამართლო წესით არაქმედუნარიანად აღიარება, რომელსაც შვილი უნდა ჩამოერთვას. მშობლის უფლების ჩამორთმევის გარეშე პირისათვის შვილის ჩამორთმევის საკითხი სასამართლომ უნდა გასინჯილოს სასაოჩილო წარმოების წესით ისე როგორც ხდება მშობლის უფლების ჩამორთმევა შვილის შეიძლება ჩამოერთვას როგორც ერთ, ისე ორივე მშობელს. ჩამორთმეული ბავშვი აღსაზრდელად გადაეცემა ერთ შემთხვევაში მეორე მშობელს, ხოლო მეორე შემთხვევაში – მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

თუ შვილის ჩამორთმევის საფუძველი მოისპო, სასამართლო მშობლების ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს სარჩელით გამოიტანს გადაწყვეტილებას მშობლებისათვის შვილის დაბრუნების შესახებ. სასამართლოს გადაწყვეტილება აუცილებლად უნდა გამოძღინარეობდეს ბავშვის აღზრდის ინტერესებიდან. მშობლისათვის შვილის დაბრუნების ძირითად საფუძველად შეიძლება ჩაითვალოს მისი გამოჯანმრთელების გამო ქმედუნარიანად აღიარება. აგრეთვე მშობლების ოჯახში ყოფაცუვის მნიშ-

ვენელოვანი გაუმჯობესება და სხვ. მშობლების მსგავსად შეიძლება ბავშვი ჩამორთვათ იმ პირებს, რომლებთანაც იმყოფებოდა იგი აღსაზრდელად, თუ მათი ნორმალური აღზრდისათვის პირობები არ არსებობს. მსგავს შემთხვევებში ბავშვი აღსაზრდელად უნდა დაუბრუნდეთ მშობლებს ან თუ ისინი არ არიან, მაშინ — მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს. ასეთი პირობისაგან ბავშვის ჩამორთმევის საფუძველი თუ მოისპო, მათაც, მშობლების მსგავსად, უფლება აქვთ დააყენონ საკითხი ბავშვის აღსაზრდელად დაბრუნების შესახებ.

მუხლი 1211. იმ მშობლის უფლებები, რომელსაც შვილი ჩამორთმევენ

იმ მშობელს (მშობლებს), რომლის უფლებებიც შვილის ჩამორთმევით შეზღუდულია, შეიძლება ბავშვთან ურთიერთობის ნება დაერთოს, თუ ეს ცუდ გავლენას არ მოახდენს ბავშვზე.

შვილის ჩამორთმევა მშობლის უფლების ჩამორთმევის გარეშე შვილების მიმართ მშობელთა არაბრალეული ქცევის შედეგია და მას მშობლებსა და შვილებს შორის საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის შეწყვეტა არ უნდა მოჰყვეს. მსგავს შემთხვევებში მშობლებს ეზღუდებათ შვილების აღზრდის უფლება. რაც შეეხება შვილების რჩენას, თუ მათ ამის შესაძლებლობა გააჩნიათ, იგი კვლავ რჩება მათ ძირითად მშობლიურ ვალდებულებად. ასევე შვილებს მსგავს შემთხვევებში მშობლებთან დამოკიდებულებაში უნარჩუნდებათ პირადი და ქონებრივი ურთიერთობანი. ბუნებრივია, ასეთ პირობებში მშობელს გაცილებით უფრო მეტი შესაძლებლობა გააჩნია ჰქონდეს კონტაქტები თავის შვილთან, ვიდრე მაშინ, როცა ხდება მშობლის უფლების ჩამორთმევა.

ეს, უპირველეს ყოვლისა, იმაში გამოიხატება, რომ ასეთ მშობელს გააჩნია თავის შვილის არა ნახვის უფლება, არამედ მასთან განსაზღვრული დროითა და პირობებით ურთიერთობის უფლებაც. ეს გულისხმობს მის შესაძლებლობას გარკვეულ წილად შვილის ფაქტობრივ აღზრდაშიც ჩაერთოს. მსგავს შემთხვევებში ურთიერთობის ხანგრძლივობა შეიძლება დამოკიდებულ იქნეს მშობლის ყოფაქცევასა და ბავშვის აღზრდის ინტერესზე. თუ შვილთან ურთიერთობა მის აღზრდაზე ცუდ გავლენას მოახდენს, მაშინ მშობელს უარი უნდა ეთქვას შვილთან ურთიერთობაზე. ასეთი გავლენის უარყოფითი ხასიათის განსაზღვრა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს კომპეტენციას წარმოადგენს.

მშობლებისა და შვილების საალიმენტო
მოვალეობანი

მუსლი 1212. შვილების რჩენის მოვალეობა

მშობლები მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილები, აგრეთვე შრომისუნარო შვილები, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ.

მშობლები ვალდებული არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი და არაშრომისუნარიანი სრულწლოვანი შვილები, რომლებიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებენ. ეს ვალდებულება ეკისრება როგორც დედას, ისე მამას, მიუხედავად იმისა, ისინი ერთმანეთთან ქორწინებაში იმყოფებიან თუ მათ შორის ქორწინება უკვე შეწყვეტილია. მშობლები ვალდებული არიან აღზარდონ და არჩინონ თავიანთი შვილები სრულწლოვანებამდე. სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ შვილები კარგავენ მშობლებისაგან სარჩოს მიღების უფლებას. ამ წესიდან არავითარი გამონაკლისი არ არსებობს. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, როცა შვილი, მართალია, სრულწლოვანია, მაგრამ იგი არაშრომისუნარიანია და არავითარი საარსებო მატერიალური წყარო არ გააჩნია. მაგალითად, თუ შრომის ინვალიდი შვილი სახელმწიფოსაგან იღებს პენსიას ან დახმარებას იმ ოდენობით, რაც საკმარისი არ არის აუცილებელ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად, მშობლების ვალდებულება შვილის რჩენის თაობაზე ამ უკანასკნელის სრულწლოვანების შემდეგაც გრძელდება. შვილების რჩენის მოვალეობას მშობლები ნებაყოფლობით ასრულებენ, წინააღმდეგ

შემთხვევაში სარჩო შვილების სასარგებლოდ მათ უნდა დაეკისროთ სასამართლო წესით. ასეთ დანაკისრს ალიმენტი ეწოდება. მშობლების საალიმენტო ვალდებულების წარმოშობის საფუძველია შვილთან საოჯახო-ნათესაური ურთიერთობა ან კანონით მათთან გათანაბრებული მდგომარეობა და შვილის შრომისუნარობის გამო მატერიალური დახმარების საჭიროება. საალიმენტო ვალდებულების შესრულება უმეტესად ეკისრება იმ მშობელს, რომელიც განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო ცალკე ცხოვრობს და არავითარ მონაწილეობას არ ღებულობს მეორე მშობელთან მცხოვრები შვილის მატერიალურ უზრუნველყოფაში.

საალიმენტო სამართლებრივ ურთიერთობათა აუცილებელი სუბიექტია ბავშვი, რომელსაც თავისი მშობლისგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება გააჩნია. ის მშობელი კი, რომელიც სარჩელს აღძრავს სასამართლოში მეორე მშობლისაგან ალიმენტის გადახდევინების შესახებ, გამოდის შვილის წარმომადგენლად. მას არა აქვს უფლება მოითხოვოს ალიმენტის გადახდა არა შვილის, არამედ თავის სასარგებლოდ. ასე რომ არ იყოს, ასეთი მშობლის გარდაცვალების შემთხვევაში საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობა უნდა შეწყვეტილიყო, რაც არასწორი იქნებოდა. საალიმენტო ვალდებულება წარმოიშობა შვილსა და ცალკე მცხოვრებ მშობელს შორის. შვილთან მცხოვრები მშობელი მხოლოდ მისი წარმომადგენელია და მისი ინტერესების დასაცავად წარადგენს სარჩელს.

მუხლი 1213. ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრა მშობლების მიერ

არასრულწლოვანი ან სრულწლოვანი შრომისუნარო შვილებისათვის გადასახდელი ალიმენტების ოდენობას განსაზღვრავენ მშობლები ურთიერთშეთანხმებით.

შვილების რჩენის მოვალეობა ძირითადად ნებაყოფლობის პრინციპს ემყარება. ამიტომ არა აქვს მნიშვნელობა მშობლები ცალცალკე ცხოვრობენ თუ ერთად. მშობლებისა და შვილების ერთად ცხოვრების შემთხვევაში შვილების რჩენაში მშობელთა მონაწილეობის ხარისხი, ჩვეულებრივ, დღის წესრიგში არ დგება. მშობელთა შორის შვილების რჩენაში ვალდებულებათა გამიჯვნა თავს იჩენს ერთ-ერთი მშობლის ცალკე ცხოვრების შემთხვევაში. ამ დროს მშობლების შეთანხმებაზეა დამოკიდებული ის, თუ ვინ რა მონაწილეობას მიიღებს შვილების რჩენაში. მხედველობაში მიიღება თითოეული მშობლის ფულადი შემოსავალი და შვილებთან პირადი ურთიერთობის ხასიათი. შესაძლებელია ისიც, რომ შვილები საცხოვრებლად სხვადასხვა მშობელთან დარჩნენ. ასეთ შემთხვევაში უფრო მეტი შემოსავლიანი მშობელი ურთიერთმოთხოვნათა ჩათვლის საფუძველზე შეთანხმებით განსაზღვრულ თანხას გადაუხდის უფრო ნაკლებად უზრუნველყოფილ მეორე მშობელთან მცხოვრებ შვილს.

მშობლებს შეუძლიათ ერთხელ მიღწეული შეთანხმება გადასინჯონ განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ. ამას საფუძველად შეიძლება დაედოს ცვლილებები მათ მატერიალურ მდგომარეობაში ან ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული ადრე გაუთვალისწინებელი გარემოებები და სხვ.

შესაძლებელია მშობელთა შეთანხმება შვილის აღზრდასა და რჩენაში მათი მონაწილეობის ხარისხის შესახებ სრულებითაც არ ემთხვეოდეს კანონიდან გამომდინარე ამოსავალ დებულებებს. ეს მათი კომპეტენციაა და ვიდრე შეთანხმება ძალაშია, არავის არა აქვს უფლება თავს მოახვიოს მათ მშობლიური ვალდებულების განაწილების სხვა ვარიანტი.

მუხლი 1214. ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრა სასამართლოს მიერ

თუ მშობლები ვერ შეთანხმდნენ ალიმენტის ოდენობაზე, მაშინ დაეკისრება გადაწყვეტა სასამართლო. ალიმენტის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს გონივრული, სამართლიანი შეფასების საფუძველზე შვილის ნორმალური რჩენა-აღზრდისათვის აუცილებელ მოთხოვნათა ფარგლებში. ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს როგორც მშობლების, ისე შვილის რეალურ მატერიალურ მდგომარეობას.

მშობლები შეიძლება ვერ შეთანხმდნენ არა მარტო იმაზე საერთოდ უნდა გადაიხადოს თუ არა მშობელმა ალიმენტი, არამედ იმაზეც თუ რამდენი უნდა გადაიხადოს ცალკე მცხოვრებმა მშობელმა. ხშირ შემთხვევაში მშობლები ამ საკითხებზე ვერ თანხმდებიან. ამიტომ საჭირო ხდება დავის გადაწყვეტა სასამართლოს მიერ. ადრინდელი კანონმდებლობით განსაზღვრული იყო ალიმენტის ოდენობა. იგი დამოკიდებული იყო ძირითადად ხელფასზე, აგრეთვე სხვა შემოსავლებსა და იმაზე, თუ რამდენი ბავშვის სასარგებლოდ ეკისრებოდა მშობელს ალიმენტის გადახდა. საბაზრო მეურნეობის პირობებში ასეთი წესი მიუღებელი აღმოჩნდა, რადგან ხელფასი უკვე აღარ წარმოადგენს მშობლის შემოსავლის რეალურ მაჩვენებელს. კანონი ამჟამად ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრას მიაკუთვნებს სასამართლოს კომპეტენციას. სასამართლო კი მას განსაზღვრავს გონივრული, სამართლიანი შეფასების საფუძველზე. ამ დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს შვილის ნორმალური რჩენა-აღზრდისათვის აუცილებელ მოთხოვნებს, აგრეთვე მშობლებისა და შვილის რეალურ მატერიალურ მდგომარეობას. გონივრული და სამართლიანი შე-

ფასების საფუძვლად შეიძლება სხვადასხვა გარემოება იქნეს მიჩნეული. მაგალითად, სასამართლოს შეუძლია ჩვეულებრივზე უფრო ნაკლები ოდენობით დააკისროს ალიმენტის გადახდა იმ მშობელს, რომელსაც ჰყავს სხვა არასრულწლოვანი შვილები, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ისინი შეიძლება აღმოჩნდნენ მატერიალურად უფრო ნაკლებად უზრუნველყოფილ მდგომარეობაში, ვიდრე ის შვილი, ვის სასარგებლოდაც უნდა დაეკისროს მას ალიმენტი. გარდა ამისა, სასამართლოს შეუძლია შეამციროს ან საერთოდ გაათავისუფლოს მშობელი ალიმენტის გადახდისაგან თუ შვილი სახელმწიფოს ან რომელიმე ორგანიზაციის სრულ კმაყოფაზე იმყოფება. ამ შემთხვევაში საქმე ეხება ბავშვის სარჩენად ალიმენტის გადახდას მეორე მშობლის, მეურვის ან მზრუნველის სასარგებლოდ. შეიძლება ბავშვი სახელმწიფოს სრულ კმაყოფაზე იყოს სასწავლო დაწესებულებაში ყოფნის პერიოდში, მაგრამ არადადეგებზე ან სხვა თავისუფალ დროს ისინი სახლში არიან, სადაც რჩენა და ტანსაცმელი სჭირდებათ. ამიტომ, რა თქმა უნდა, ყველა შემთხვევაში ალიმენტის გადამხდელი არ გაათავისუფლდება მისი გადახდისაგან.

საბავშვო დაწესებულებაში მყოფი შვილების შესანახი ხარჯები მშობლებს გადახდებათ ამ დაწესებულებათა სასარგებლოდ. ასეთ დაწესებულებებში ბავშვებს აბარებენ იმის გამო, რომ მშობლები არ ასრულებენ მათ აღზრდასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებს ან ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება. მიუხედავად ამისა, ასეთ მშობლებს კვლავ რჩებათ თავიანთი შვილების რჩენის ვალდებულება. ბავშვის სარჩენად საჭირო სახსრები საბავშვო დაწესებულების სასარგებლოდ გადახდებათ ორივე მშობელს.

მშობლისათვის დასაკისრებელი ალიმენტის ოდენობა შეიძლება შემცირებულ იქნეს ისეთ შემთხვევაში, თუ მშობელი ინვალიდია და მას არა აქვს საკმარისი შემოსავალი, ან მაშინ თუ არასრულ-

წლოვანი შვილი უკვე მუშაობს და საკმაო შემოსავალიც გააჩნია.

არასრულწლოვანი შვილების სასარგებლოდ ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს სასამართლომ შეიძლება გაითვალისწინოს როგორც მყარი ოდენობით ფულადი სახსრების გადახდევინება, ისე წლიური შემოსავლის ყოველთვიური სტაბილური ნაწილის განსაზღვრული პროცენტის დაქვითვა. უფრო გავრცელებულსა და პრაქტიკულს წარმოადგენს პირველი მეთოდი.

მუხლი 1215. დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის მომ- აღებობა

მშობელს, რომელიც ალიმენტს უხდის არასრულწლოვან შვილებს, შეიძლება დაეკისროს მონაწილეობა დამატებით ხარჯებში, რომლებიც გამოწვეულია განსაკუთრებული გარემოებებით (ბავშვის მძიმე ავადმყოფობით, დასახიჩრებით და სხვა).

ალიმენტის ძირითადი დანიშნულებაა ბავშვის ნორმალური აღზრდის მატერიალური უზრუნველყოფა. საალიმენტო სახსრები შეიძლება არ იყოს საკმარისი იმ დამატებითი ხარჯების განსახორციელებლად, რაც გამოწვეულია განსაკუთრებული გარემოებებით, რომლებიც არ შეიძლებოდა გათვალისწინებულიყო ალიმენტის განსაზღვრის დროს. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება, მაგალითად, ბავშვის მძიმე ავადმყოფობა, დასახიჩრება, სწავლის საფასურის გადახდის აუცილებლობა და სხვა. სასამართლო პრაქტიკა დიდი ხანია ასეთ ხარჯებში ალიმენტის გადამხდელი მშობლის ჩართვას შესაძლებლად თვლის. მოქმედი კანონი, იმ პრინციპიდან გამომდინარე, რომ ორივე მშობელი ერთნაირად ვალდებულია შვილების აღზრდაში მიიღონ მონაწილეობა, იძლევა დამატებითი ხარჯების ნაწილის მეორე მშობლისათვის დაკ-

ისრების შესაძლებლობას. ეს არის ახალი გარემოებების გამო დამატებით ხარჯებში მონაწილეობა და არა ბავშვის სარჩენი ხარჯების დამატებით გადახდევინება. ამიტომ მისი ოდენობა უნდა განისაზღვროს ფაქტობრივად გაწეული ხარჯების გათვალისწინებით, მყარი თანხებით და არ შეიძლება მისი წილობრივი დაკავშირება ხელფასის ან სხვა შემოსავლის ოდენობასთან. განსაკუთრებულ გარემოებათა წარმოშობის გამო, გასაწევი ხარჯების ოდენობის განსაზღვრის შემდეგ, სასამართლო ორივე მშობლის მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, საზღვრავს აუცილებელ ხარჯებში მათი მონაწილეობის ხარისხს და იმ სახსრების ოდენობას, რომელიც მოპასუხეს უნდა დაეკისროს. დამატებით ხარჯებში მოპასუხე მშობელი მონაწილეობს ერთჯერადი გადასახდელის სახით ან განსაზღვრული დროით განსაზღვრული სახსრების გადახდით. თუ დამატებით ხარჯებში მეორე მშობლის განმეორებით ჩართვის აუცილებლობა წარმოიშობა, მოსარჩელეს უფლება აქვს მასთან დაკავშირებით კვლავ მიმართოს სასამართლოს. თავის მხრივ მოპასუხეს უფლება აქვს სთხოვოს სასამართლოს დამატებითი ხარჯებისაგან გათავისუფლება, თუ ბავშვის მდგომარეობა უკვე არ მოითხოვს დამატებითი ხარჯების გაღებას. სასამართლოს უფლება აქვს მშობლებს დააკისროს მონაწილეობის მიღება არა მარტო ფაქტობრივად გაღებულ, არამედ მომავალშიც აუცილებლად გასაღებ ხარჯებში.

მუხლი 1216. საბავშვო დაწესებულებაში მოთავსებული შვილების შენახვის ხარჯები

საბავშვო დაწესებულებაში მოთავსებული შვილების შესანახი ხარჯები შეიძლება გადახდეს მშობლებს ამ დაწესებულებათა სასარგებლოდ.

საბავშვო დაწესებულებებში ხდება იმ ბავშვების მოთავსება, რომლებიც მოკლებული არიან მშობლიურ ზრუნვას. ობლების გარდა, ასეთ დაწესებულებებში ბავშვები სწორედ იმისათვის იგზავნებიან, რომ მათი მშობლები არ ასრულებენ მშობლიურ უფლებამოსილებებს ან ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლებები ან კიდევ ასეთი უფლების ჩამორთმევის გარეშე ბავშვების მათთან დატოვება სერიოზულ საშიშროებას წარმოადგენს. ყველა შემთხვევაში მშობლები ვალდებული არიან გაიღონ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების სარჩენი სახსრები. საბავშვო დაწესებულებაში ბავშვის მოთავსების მომენტიდან მშობლები წყვეტენ მათ აღზრდასა და რჩენაში მონაწილეობას, ამიტომ წყდება ალიმენტის გადახდაც ცალკე მცხოვრები მშობლის მიერ მეორე მშობლის სასარგებლოდ. ამ მომენტიდან ორივე მშობელი ვალდებულია საბავშვო დაწესებულებას გადაუხადოს ბავშვის სარჩენი სახსრები. ალიმენტის ოდენობა განისაზღვრება თითოეული მშობლის რეალური შემოსავლების გათვალისწინებით. საალიმენტო ფულადი სახსრები მშობლებს გადახდებოდა საბავშვო დაწესებულებათა სასარგებლოდ და შეიძლება გაიხარჯოს ამ დაწესებულებათა მოთხოვნებზე. ეს სახსრები ბავშვების ანგარიშზე არ ჩაირიცხება. ბავშვების რჩენა ხორციელდება საბავშვო დაწესებულებათა მიერ ამისათვის განკუთვნილი სახსრების ხარჯზე. საბავშვო დაწესებულებათა სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდისაგან შეიძლება კანონით გათავისუფლდნენ მშობელთა გარკვეული კატეგორიები. მათ შეიძლება მიეკუთვნონ: მარტოხელა დედები, მრავალშვილიანი მშობლები, ინვალიდი მშობლები, აგრეთვე მშობლები, რომელთა ბავშვების მოთავსება საბავშვო დაწესებულებებში გამოწვეულია მათი ფიზიკური ან ფსიქიკური განვითარების დეფექტებით და სხვ. სასამართლომ, ამ საკითხში ფართო უფლებამოსილებათა გამო, შეიძლება მშობლები გაათავისუფლოს ალიმენტის გადა-

ხდისაგან სხვა საპატიო მიზეზების გამოც. ისეთ შემთხვევებში, როცა საბავშვო დაწესებულებაში ბავშვის მოვლა-რჩენისათვის დაწესებულია განსაზღვრული საფასური, მშობლები იხდიან მას არა დიფერენცირებულად, როგორც ალიმენტს, არამედ საერთოდ დადგენილი ოდენობით.

მუხლი 1217. სასამართლოს განჩინება შვილის შესანახი სახსრების გადახდევინების შესახებ

თუ მოპასუხე მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში ბავშვის მშობლად არის ჩაწერილი, 1191-ე და 1192-ე მუხლების მიხედვით, სასამართლოს შეუძლია საქმის არსებითად განხილვამდე გამოითქვას განჩინება შვილის შესანახი სარჩოს გადახდევინების შესახებ.

ალიმენტის გადახდევინებასთან დაკავშირებული საქმეები სასამართლომ უმოკლეს ვადებში უნდა განიხილოს. ეს იმითაა განპირობებული, რომ ბავშვის აღზრდისა და რჩენის მოვალეობის შესრულების დაყოვნება მისი ინტერესების საწინააღმდეგოა. პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა მსგავსი კატეგორიის საქმეთა განხილვის გაჭიანურება ხდება იმის გამო, რომ საალიმენტო სამართლებრივ ურთიერთობათა მხარეები სხვადასხვა ქალაქებსა ან რაიონებში ცხოვრობენ, ან ისინი სხვა ობიექტური მიზეზების გამო (ავადმყოფობა, აუცილებელ მივლინებაში გამგზავრება და სხვ.) ითხოვენ საქმის განხილვის გადადებას. ზოგჯერ საქმის ობიექტურად განსახილველად დამატებითი მასალების შეკრება სჭირდება სასამართლოს. ასეთ შემთხვევებში არ შეიძლება ბავშვების დატოვება სათანადო მატერიალურ უზრუნველყოფის გარეშე. სწორედ ამიტომ კანონი შესაძლებლობას აძლევს სასა-

მართლოს საქმის არსებითად განხილვამდე გამოიტანოს განჩინება შეილის შესანახი სარჩოს გადახდევინების შესახებ. ალიმენტის წინასწარი და დროებითი გადახდევინების წესი ვრცელდება მხოლოდ იმ შემთხვევებზე, როცა მოპასუხე სამოქალაქო კოდექსის 1191-ე და 1192 -ე მუხლების საფუძველზე მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში ჩაწერილია ბავშვის მშობლად. ეს ისეთი შემთხვევებია, როცა მოპასუხე რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმყოფებოდა ბავშვის დედასთან ან მისი მამობის საფუძველი გახდა ბავშვის მშობლების ერთობლივი განცხადება, ან იგი დადგენილია სასამართლოს მიერ. დანარჩენ შემთხვევებში ეს წესი არ მოქმედებს. მამობის შესახებ შესაბამისი ჩანაწერის არარსებობის შემთხვევაში, ე.ი. როცა ხდება ალიმენტის გადახდევინებისა და მამობის იძულებითი დადგენის შესახებ სარჩელის ერთდროულად შეტანა, სასამართლოს უფლება არა აქვს მამობის საკითხის გადაწყვეტამდე მოპასუხეს დააკისროს ალიმენტის წინასწარ გადახდა, რადგან შესაძლებელია საქმის განხილვის დროს არ დადგინდეს მოპასუხის მამობა, ამ დროს არ არსებობს მამობის უდავო პრეზუმფცია. სულ სხვა მდგომარეობაა, როცა ბავშვის მამად ჩაწერილ პირს ფორმალური უფლება აქვს სასამართლოში იდაოს ჩანაწერის ნამდვილობის შესახებ. მოპასუხის მამად მიჩნევის იურიდიული საფუძველი ასეთ შემთხვევებში უფრო სარწმუნოა და მისი შემხვედრი სარჩელი ჩანაწერის გაბათილების შესახებ საფუძველად უნდა დაედოს დროებითი ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებას.

სასამართლოს განჩინებაში მოპასუხისათვის ალიმენტის დროებით გადახდევინების შესახებ განსაზღვრულ უნდა იქნეს ალიმენტის ოდენობა მთელი იმ პერიოდისათვის, რომლის განმავლობაშიც ვერ ხერხდება საქმის არსებითად განხილვა ერთჯერადი

თანხის სახით, ან ყოველთვიური გადასახდელის სახით თუ მოსალოდნელია განხილვის გადავადება რამდენიმე თვით. გადასახდელი თანხის ოდენობა განისაზღვრება მოპასუხის მდგომარეობის გათვალისწინებით.

არ შეიძლება ბავშვის შესანახი სარჩოს სახით წინასწარ გადახდილი ალიმენტის უკან დაბრუნება ან მომავალ გადასახდელთა თანხაში ჩათვლა, მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია სასამართლომ სარჩელი მოპასუხისათვის ალიმენტის დაკისრების შესახებ არ დააკმაყოფილოს ან ალიმენტის ოდენობა განსაზღვროს უფრო ნაკლები თანხით, ვიდრე ამას მოსარჩელე ითხოვდეს. მაგრამ თუ სასამართლომ ალიმენტის ოდენობა უფრო დიდი ოდენობით განსაზღვრა, მაშინ სხვაობა უკვე გადახდილ თანხასა და დადგენილ ალიმენტის ოდენობას შორის მოპასუხეს დამატებით უნდა გადახდეს, რადგან ალიმენტის გადახდის ვალდებულება წარმოიშობა არა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანის, არამედ სასამართლოში სარჩელის შეტანის მომენტიდან.

მუხლი 1218. შვილების მოვალეობა მშობლების მიმართ

1. შვილები მოვალენი არიან იზრუნონ მშობლებისათვის და დაეხმარონ მათ.

2. სრულწლოვანი შრომისუნარიანი შვილები მოვალენი არიან არჩინონ შრომისუუნარო მშობლები, რომლებსაც დახმარება სჭირდებათ.

3. შვილები შეიძლება გათავისუფლდნენ მშობლების რჩენის მოვალეობისაგან, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ მშობლები თავს არიდებდნენ მშობლის მოვალეობის შესრულებას.

4. მშობელი, რომელსაც ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება, კარგავს შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლებას.

მშობლების მიერ თავიანთ უფლება-მოვალეობათა სწორად და ეფექტურად განხორციელების ლოგიკური შედეგია ის სულიერი და მატერიალური მხარდაჭერა, რასაც მშობლები შემდეგ დეპულბენ თავიანთი სრულწლოვანი შვილებისაგან. უმრავლეს შემთხვევებში შვილები თავიანთი მშობლებისადმი მატერიალურ მხარდაჭერას ნებაყოფლობით და შეგნებულად გამოხატავენ და ეს, ჩვეულებრივ, საოჯახო სამართლებრივ ვალდებულებად მი-აჩნიათ. ამიტომ იგი არც შეიძლება საალიმენტო ვალდებულე-ბად ჩაითვალოს, რადგან იძულების ელემენტებსაა მოკლებული. ამასთან, არიან ისეთი შვილებიც, რომლებსაც შეგნებული არა აქვთ მშობლებისადმი ზრუნვისა და მატერიალური მხარდაჭერ-ის მოვალეობა. ასეთი შვილების მიმართ კანონი ადგენს ვალდე-ბულებას იზრუნონ მშობლებისათვის და დაეხმარონ მათ. ასეთი ვალდებულების იძულებით შესრულება უზრუნველყოფილია სასამართლოს მეშვეობით. სრულწლოვან შრომისუნარიან შვილებს ევალებათ არჩინონ თავიანთი არაშრომისუნარიანი მშობლები, რომლებსაც დახმარება სჭირდებათ. შვილების საალიმენტო ვალდებულება ორ გარემოებას ეფუძნება. ესენია — მშობლების შრომისუუნარობა და მატერიალური გაჭირვება. ერთი რომე-ლიმე მათგანი ალიმენტის დაკისრების საფუძვლად არ გამოდგება. თანაც შვილი უნდა იყოს სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი, რომელსაც გააჩნია გარკვეული შემოსავალი. შესაძლებელია შვილი სრულწლოვანების მიღწევამდე ჩაბმული იყოს შრომით საქმი-ანობაში და საკმაო შემოსავალიც ჰქონდეს. მას შეუძლია თავის მშობლებს ნებაყოფლობით გაუწიოს მატერიალური დახმარება. მაგრამ თუ ამას არ აკეთებს სასამართლოს არ შეუძლია დააკ-ისროს მას ალიმენტი მშობლების სასარგებლოდ მანამ, სანამ იგი სრულწლოვანი არ გახდება. ასეთი მოვალეობა არ დაეკისრება მას მაშინაც, როცა ქორწინების გამო სრულწლოვანებამდე შეი-

ძლება სრული ქმედუნარიანიც გახდეს.

არაშრომისუნარიანად ითვლება მშობელი, რომელმაც საპენ-სიო ასაკს მიაღწია ან ინვალიდია. ასეთი მშობლების განსაზღვრულ ნაწილს შრომითი სტაჟის გათვალისწინებით ენიშნებათ პენსია და სხვა ოფიციალური დახმარებანი. შვილებს ალიმენტის გადა-ხდევინება ეკისრებათ ისეთ შემთხვევებში, როცა მათ ცხოვრების მატერიალური საშუალება საერთოდ არ გააჩნიათ. მატერიალური დახმარების საჭიროების ფაქტორს სასამართლო განსაზღვრავს.

მშობლების რჩენის მოვალეობისაგან შეიძლება შვილები გათ-ავისუფლდნენ მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებ-ში. ეს შეიძლება მოხდეს მაშინ, თუ მშობლები, თავის მხრივ, თავს არიდებდნენ მშობლის უფლება-მოვალეობათა შესრულებას. მაგალითად, არ იხდიდნენ ალიმენტს, სასტიკად ეპყრობოდნენ შვილებს, რაც საფუძველი გახდა მათთვის მშობლის უფლების ჩამორთმევისათვის და სხვ. ასეთ შემთხვევებში სასამართლომ უნდა გამოარკვიოს მშობლიურ მოვალეობათა შეუსრულებლობა მშობლების ბრალეული მოქმედების შედეგია, თუ ობიექტური მიზეზებით იყო განპირობებული. მაგალითად, შესაძლებელია მძიმე ავადმყოფობის ან სხვა გარემოების გამო მშობელი ვერ ღებულობდეს მონაწილეობას თავის შვილის აღზრდასა და რჩე-ნაში. ასეთ შემთხვევაში მშობლებს, თუ ისინი არაშრომისუნარი-ანები და მატერიალურად გაჭირვებულები არიან, უფლება აქვთ მოითხოვონ ალიმენტის გადახდა თავიანთი შვილებისაგან.

შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება არა აქვთ იმ მშობლებს, რომლებსაც ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება. რადგან შესაძლებელია მშობლის უფლება მხოლოდ რომელიმე შვილის მიმართ ჰქონდეს ჩამორთმეული, ბუნებრივია, რომ მხ-ოლოდ ასეთი შვილისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება არ გააჩნია მას. დანარჩენი შვილების მიმართ იგი ასეთ უფლებას

ინარჩუნებს. ასევე გააჩნია იმ შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება, რომელთა მიმართ წარსულში, მართალია, ჩამორთმეული ჰქონდა მშობლის უფლება, მაგრამ განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ, იგი აღდგა პირვანდელ მდგომარეობაში და კეთილსინდისიერად ასრულებდა შვილების აღზრდისა და რჩენის მოვალეობას. კანონში ლაპარაკია ისეთ შემთხვევაზე, როცა პირს ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება და არ აღმდგარა პირვანდელ მდგომარეობაში. მხოლოდ ასეთ მშობელს არა აქვს ალიმენტის მოთხოვნის უფლება.

თუ მშობელს არა აქვს პენსია და ვერც შვილისაგან ლეზულობს ალიმენტს, იგი საარსებო სახსრების გარეშე არ უნდა დარჩეს. სახელმწიფომ მის მატერიალურ უზრუნველყოფაზე უნდა იზრუნოს. ასევე საჭიროა სისხლისსამართლებრივი ბერკეტების ეფექტურად ამოქმედება ისეთი შვილების მიმართ, რომლებიც თავს არიდებენ მშობლების წინაშე კანონით დადგენილ მოვალეობათა შესრულებას.

მუხლი 1219. შვილების მონაწილეობა შრომისუუნარო მშობლების რჩენაში

1. თითოეული შვილის მონაწილეობას იმ შრომისუუნარო მშობლის რჩენაში, რომელიც დაზარებას საჭიროებს, განსაზღვრავს სასამართლო ყოველთვიურად გადასახდელი თანხის სახით, მშობლებისა და შვილების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

2. ამ თანხის განსაზღვრისას სასამართლო ითვალისწინებს მშობლების ყველა სრულწლოვანი შვილის მოვალეობას, მიუხედავად იმისა, სარჩელი წარდგენილია ყველა, რამდენიმე თუ ერთი შვილის მიმართ.

მშობლებისათვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს მყარი თანხით ყოველთვიური გადასახდელის სახით. მისი ოდენობა დამოკიდებულია მხარეთა მატერიალურ და ოჯახურ მდგომარეობაზე. როცა მშობლები ერთი შვილისაგან მოითხოვენ ალიმენტს, სასამართლოს შეუძლია სხვა სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი შვილებიც ჩართოს ვალდებულებაში ან იმ შვილის მიერ გადასახდელი ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრისას, რომლის მიმართაც სარჩელია წარდგენილი, გაითვალისწინოს სხვა შვილებისაგან სარჩოს მიღების შესაძლებლობა. არასწორად უნდა ჩაითვალოს შვილებისათვის ალიმენტის გადახდის დაკისრება რიგრიგობით განსაზღვრული დროის განმავლობაში. ყველა შვილმა საალიმენტო ვალდებულება მშობლების მიმართ ერთდროულად უნდა შეასრულოს. თითოეული შვილის საალიმენტო გადასახდელი შეიძლება სხვადასხვა იყოს, რადგან იგი სასამართლოს მიერ განისაზღვრება თითოეული შვილის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

ჩუქლი 1220. შვილების მონაწილეობა დამატებით ხარჯებში

სხვაგვარი შეთანხმების არარსებობისას შვილებს, რომლებიც ალიმენტს უხდიან შრომისუნარო მშობლებს, შეიძლება დაეკისროთ მონაწილეობა დამატებით ხარჯებში, რომლებიც გამოწვეულია განსაკუთრებული გარემოებებით (მშობლების მძიმე ავადმყოფობით, დასახიჩრებით და სხვა).

საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრინციპს წარმოადგენს შოპასუხისათვის არა მარტო ძირითადი საალიმენტო თანხების გადახდის დაკისრება, არ.მედ

გაუთვალისწინებელ დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის აუცილებლობის დადგენაც. იგი არა მარტო მაშინ გამოიყენება, როცა საქმე ეხება მშობლების მიერ შვილების სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდას, არამედ მაშინაც, როცა მოპასუხედ შვილები გამოდიან. დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის ვალდებულების საფუძველები იგივე შეიძლება იყოს, რაც 1215-ე მუხლის გამოყენებისას. სასამართლო დამატებითი ხარჯების ოდენობას განსაზღვრავს მყარი თანხებით ერთჯერადი ან ყოველთვიური გადასახდელის სახით.

მუხლი 1221. სარჩელი ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ

1. მშობელს, რომელიც არასრულწლოვანი შვილის სასარგებლოდ იხდის ალიმენტს, უფლება აქვს აღძრას სარჩელი სასამართლოს მიერ დადგენილი ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ.

2. იმ მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის შეცვლის შემთხვევაში, რომლებიც ალიმენტს იხდიან მტკიცე თანხის სახით, სასამართლოს უფლება აქვს, დაინტერესებული პირის მოთხოვნით, შეამციროს ან გააღიღოს ალიმენტის ოდენობა.

სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობა არ არის მუდმივი ხასიათის. იგი შესაძლებელია შეიცვალოს მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, ამისათვის უნდა არსებობდეს სერიოზული საფუძველი. ალიმენტის ოდენობის შეცვლა განპირობებული უნდა იყოს იმ გარემოებათა სტაბილურობის ხასიათით, რომელიც საფუძველად დაედო ალიმენტის თავდაპირველი ოდენობის განსაზღვრას. ეს, უპირველეს ყოვ-

ლისა, გულისხმობს ახალ გარემოებათა წარმოშობას, რამაც ცვლილება უნდა შეიტანოს ადრე განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობაში. ასეთია, მაგალითად, მეორე ქორწინებაში ბავშვის გაჩენა ან კმაყოფაზე მყოფ პირთა ოდენობის შემცირება. პირველი გარემოება არ არსებობდა სასამართლოს მიერ ალიმენტის ოდენობის თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანის დროს, მეორე გარემოება, მართალია, არსებობდა თავიდან, მაგრამ შემდეგ კმაყოფაზე მყოფი რომელიმე პირის გარდაცვალების გამო შეიცვალა. პირველი გარემოების არსებობისას შესაძლებელია ადრე განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობის შემცირება, რადგან მეორე ქორწინებაში გაჩენილი ბავშვი არ უნდა იყოს მატერიალურად ნაკლებად უზრუნველყოფილი იმასთან შედარებით, რომელსაც ალიმენტს უხდის მშობელი. მეორე გარემოების არსებობა კი შეიძლება ალიმენტის გაზრდის საფუძველი გახდეს, რადგან უკვე არ არსებობს ის პირი, რომლის სარჩენადაც საჭირო სახსრები გათვალისწინებული იყო ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს. სასამართლოს შეუძლია როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში ალიმენტის ოდენობა შეცვალოს.

მშობელს, რომელიც არასრულწლოვანი შვილის სასარგებლოდ იხდის ალიმენტს, უფლება აქვს სარჩელით მიმართოს სასამართლოს ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ. სარჩელში მითითებულ უნდა იქნეს ის გარემოება, რაც საფუძველად უნდა დაედოს ალიმენტის შემცირებას.

ზემოაღნიშნული გარემოების გარდა, ალიმენტის ოდენობის შემცირებას შეიძლება საფუძველად დაედოს აგრეთვე ოჯახური მდგომარეობის გაუარესება, პენსიაზე გადასვლა, ინვალიდობა და სხვა. სარჩელი ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ სასამართლოში შეაქვს ალიმენტის გადამხდელ მშობელს.

ადრე დადგენილი ალიმენტის ოდენობის შემცირება ან გა-

დიდება შესაძლებელია დაინტერესებული პირის მოთხოვნითაც. მაგალითად, ალიმენტის შეძცირებით აღიძლება დაინტერესებული იყოს ალიმენტის გადამხდელი მშობლის ახალი მეუღლე ან მეორე ქორწინებაში გაჩენილი შვილი, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, სასწავლო დაწესებულება და სხვა. ასევე ალიმენტის გაზრდა შეიძლება მოითხოვოს მეორე მშობელმა ან მასთან მცხოვრებმა შვილმა. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ, ნათესავებმა და სხვ. ყველა შემთხვევაში სასამართლომ სარჩელის დეტალური განხილვის შემდეგ უნდა გამოიტანოს მოტივირებული გადაწყვეტილება ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესახებ.

თუ ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესახებ საკითხი განიხილა არა იმ სასამართლომ, რომელმაც თავდაპირველად განსაზღვრა მისი ოდენობა, მან თავისი გადაწყვეტილების ასლი უნდა გაუგზავნოს ამ უკანასკნელს, რათა იგი საქმის კურსში იყოს ალიმენტის ოდენობაში შეტანილი ცვლილების შესახებ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ალიმენტის ოდენობის შემცირებისას ახალი სააღსრულებო ფურცლის მიღებამდე გადახდილი ალიმენტის პირვანდელი და ახალი თანხების სხვაობა მომავალ გადასახდელში არ ჩაითვლება. ახალი საალიმენტო თანხა მოპასუხეს სრულყოფილად უნდა გადახდეს.

მუხლი 1222. ალიმენტის ოდენობის შეცვლა მატერიალური ალურბი თუ ოჯახური მდგომარეობის შეცვლის გავმ

თუ შეიცვალა მშობლების ან შვილების მატერიალური თუ ოჯახური მდგომარეობა მას შემდეგ, რაც სასამართლო დაადგენს იმ თანხის ოდენობას, რომელიც უნდა გადაიხადონ მშობლებმა

სრულწლოვანი შრომისუუნარო შვილების სასარგებლოდ, ან შვილებმა — შრომისუუნარო მშობლების სასარგებლოდ, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ, სასამართლოს შეუძლია ერთ-ერთი მათგანის სარჩელით შეცვალოს ალიმენტის დადგენილი ოდენობა.

არასრულწლოვანი შვილების წინაშე წარმოშობილი საალიმენტო ვალდებულებისაგან განსხვავებით, სრულწლოვანი შრომისუუნარო შვილების სასარგებლოდ, ალიმენტის გადახდის საფუძვლად კანონმა აღიარა ამ უკანასკნელთა შრომისუუნარობა და მატერიალური დახმარების საჭიროება. შრომისუუნარობის განმსაზღვრელია მათი ინვალიდობა. მართალია, არაშრომისუუნარიან პირებს ზოგჯერ აქვთ შრომითი ან სხვა შემოსავალი (პენსია, სტიპენდია, დივიდენდი და სხვ.), მაგრამ რადგან ეს საკმარისი არ არის სარჩენად, მშობლებს ეკისრებათ ალიმენტის გადახდა. იგულისხმება, რომ სასამართლომ ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს მხედველობაში მიიღო მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა (შრომისუუნარიანობის ხარისხი, შემოსავლების ოდენობა, კმაყოფაზე მყოფ პირთა რაოდენობა და სხვ.). ასევე გათვალისწინებულ იქნა იმ შვილის მდგომარეობაც, ვის მიმართაც ხდება ალიმენტის გადახდა. შესაძლებელია ალიმენტის თანხის დადგენის შემდეგ არსებითად შეიცვალოს ალიმენტის გადამხდელი მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა — გაუმჯობესდეს ან გაუარესდეს, რაც, თავის მხრივ, ალიმენტის მომატების ან შემცირების საფუძველი გახდეს. ასეთივე საფუძველი იქნება მაშინაც, როცა შვილის მატერიალური და ოჯახური პირობები იცვლება. ამის გამოც შეიძლება მისთვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობის შეცვლა.

მსგავს სიტუაციასთან გვაქვს საქმე, როცა ალიმენტის გადა-

ხდა ეკისრებათ შვილებს თავიანთი შრომისუუნარო და მატერიალურად გაჭირვებული მშობლების სასარგებლოდ. ალიმენტის ოდენობა საალიმენტო სამართლებრივ ურთიერთობათა ორივე მხარის — შვილებისა და მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით განისაზღვრება. ამ მდგომარეობის ყოველი არსებითი ხასიათის ცვლილება შეიძლება ალიმენტის ოდენობის მომატების ან შემცირების საფუძველი გახდეს მომავალში.

სწორედ ამიტომ მისცა კანონმა სასამართლოს ერთხელ უკვე განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესაძლებლობა. სასამართლოში სარჩელის წარდგენა შეუძლია მშობელსაც და შვილსაც.

ოჯახის სხვა წევრების საალიმენტო
მოვალეობანი

მუხლი 1223. ღა-ძმების ურთიერთობის მოვალეობა

ღები და ძმები, რომელთაც საკმაო სახსრები აქვთ, მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი ღები ან/და ძმები, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ და არ შეუძლიათ სარჩო მიიღონ მშობლებისაგან. ასეთივე მოვალეობა ეკისრებათ მათ იმ შრომისუუნარო სრულწლოვანი ღების ან/და ძმების მიმართ, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ, თუ მათ არ შეუძლიათ მიიღონ სარჩო თავის მშობლების, მეუღლის ან შვილებისაგან.

ოჯახის სხვა წევრებს შორის არსებულ პირად არაქონებრივ სამართლებრივ ურთიერთობებთან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი ეკუთვნის ქონებრივი ხასიათის სამართლებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც ძირითადად საალიმენტო ვალდებულებათა სახით შეიძლება არსებობდეს. ასეთ ვალდებულებათა შინაარსიდან გამომდინარე, ვიდრე პირს, რომელიც ალიმენტს საჭიროებს, შესაძლებლობა აქვს მიიღოს იგი მშობლებისაგან ან მეუღლისაგან, ან შვილებისაგან, უფლება არა აქვს მოითხოვოს იგი ოჯახის სხვა წევრებისაგან. როცა პირველ რიგში ვალდებული პირებისაგან ალიმენტის მიღების შესაძლებლობა არ არსებობს, მხოლოდ მაშინ და ისიც, განსაზღვრულ გარემოებათა არსებობისას, შეიძლება ოჯახის სხვა წევრებისაგან ალიმენტის მოთხოვნა. ამ უკანასკნელთა საალიმენტო ვალდებულებას საფუძვლად უდევს ახლო ნათესაობა ან მჭიდრო ოჯახური კავშირი. მათ საალიმენტო ვალდებულებას გააჩნია დამატებითი, სუბსიდიალური ხასიათი იმ ძირ-

ითად ვალდებულებებთან შედარებით, რომლებსაც ასრულებენ ოჯახის პირველი რიგის წევრები – მეუღლე, მშობელი და შვილები.

სუბსიდიალურ საალიმენტო ვალდებულებებში კანონი მნიშვნელოვნად მიიჩნევს და-ძმების ურთიერთრჩენის მოვალეობას. არასრულწლოვანი პირები, რომლებიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებენ და არ შეუძლიათ იგი მიიღონ თავიანთი მშობლები-საგან, უფლებამოსილი არიან მოითხოვონ შრომისუნარიანი და განსაზღვრული შემოსავლების მქონე დებისაგან ან/და ძმებისაგან. მშობლებისაგან სარჩოს მიღების შეუძლებლობა შეიძლება გამოწვეული იყოს მათი სიკვდილით, უგზო-უკვლოდ დაკარგვით, ავადმყოფობით ან სხვა ობიექტური მიზეზით. ალიმენტის გადახდა შეიძლება დაეკისროს დას ან ძმას ან კიდევ – ორივეს ერთად. ასეთი ვალდებულება გააჩნია არა მარტო შრომისუნარიან, არამედ შრომისუნარო და-ძმასაც, თუ მათ საკმაო შემოსავალი გააჩნიათ და შეუძლიათ არასრულწლოვანი და-ძმის რჩენაში მიიღონ მონაწილეობა. მაგალითად, თუ არაშრომისუნარიან ძმას შედარებით დიდი პენსია აქვს, შეიძლება მას ალიმენტის გადახდა დაეკისროს თავისი უმცროსი და-ძმის სასარგებლოდ.

განსახილველ მუხლში ლაპარაკია სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი პირების საალიმენტო ვალდებულებაზე არასრულწლოვანი და-ძმების მიმართ, აგრეთვე სრულწლოვანი შრომისუნარო და-ძმების მიმართაც, რომლებიც საჭიროებენ მატერიალურ დახმარებას და მისი მიღების შესაძლებლობა არ გააჩნიათ მშობლების, მეუღლის ან შვილებისაგან. ყველა შემთხვევაში სასამართლო ალიმენტის ოდენობას განსაზღვრავს ალიმენტის გადამხდელისა და მიმღების მდგომარეობის დეტალური ანალიზის საფუძველზე.

და-ძმებს შორის საალიმენტო ვალდებულების წარმოშობა არ არის დაკავშირებული იმასთან, ღებულობდა თუ არა მოპასუხე თავისი არასრულწლოვანი ან სრულწლოვანი და-ძმის აღზრდაში

მონაწილეობას. კანონმდებელი ასეთ შემთხვევაში გამოდის მათ შორის სისხლით ნათესაობის ფაქტიდან. ამით განსხვავდება ეს ვალდებულება მაშინაცვლისა და დედინაცვლის, აგრეთვე ფაქტობრივი აღმზრდელის ანალოგიური მოვალეობისაგან.

**მუხლი 1224. შვილიშვილის საალიმენტო მოვალეობა
შრომისშენარო პაპისა და ბების მიმართ**

შვილიშვილი, რომელსაც საკმაო სახსრები აქვს, მოვალეა არჩინოს თავისი შრომისუენარო პაპა და ბებია, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ, თუ მათ არ შეუძლიათ მიიღონ სარჩო თავისი შვილისაგან ან ერთმანეთისაგან.

პაპა-ბებია და შვილიშვილი ახლო ნათესავები არიან. ბავშვის აღზრდაში მშობლებთან ერთად ხშირად მონაწილეობენ პაპა და ბებია, ზოგჯერ ისინი ცვლიან კიდეც მშობლებს. ამიტომ საკვებით ლოგიკურია კანონის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ შვილიშვილი ვალდებულია არჩინოს თავისი შრომისუენარო პაპა და ბებია, თუ ისინი მატერიალურ დახმარებას საჭიროებენ. იგულისხმება, რომ შვილიშვილი სრულწლოვანია და საკმაო სახსრები გააჩნია. საკმაო სახსრებში იგულისხმება ისეთი მატერიალური მდგომარეობა, როცა შვილიშვილს შეუძლია ირჩინოს თავი და რჩება შესაძლებლობა პაპა-ბებიასაც დაეხმაროს კარგი ხელფასის, პენსიის, სხვა შემოსავლის საფუძველზე. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, შვილიშვილი შრომისუენარიანია თუ შრომისუენარო. რაც შეეხება პაპა-ბებიას, მათ შრომისუენარობის გარდა, ალიმენტის მიღების შესაძლებლობა არ უნდა ჰქონდეთ შვილებისაგან და როცა ერთ-ერთი ითხოვს ალიმენტს — მეორე მეუღლისაგან.

იმ შემთხვევაში, თუ პაპასა და ბებიას სასამართლომ უარი

უთხრა თავისი შვილებისაგან ალიმენტის გადახდაზე იმ მოტივით, რომ ისინი თავის დროზე თავს არიდებდნენ შვილების მიმართ მშობლიური მოვალეობების შესრულებას (სამოქალაქო კოდექსის 1218-ე მუხლი), შვილიშვილი არ არის ვალდებული არჩინოს პაპა-ბებია. შვილიშვილს ეს ვალდებულება მხოლოდ მაშინ წარმოეშობა, თუ თავის მშობელს არ გააჩნია ამის ფაქტობრივი შესაძლებლობა. ამ შემთხვევაში კი სახეზეა არა რჩენის ფაქტობრივი, არამედ იურიდიული შეუძლებლობა — სასამართლოს მიერ უარის თქმა სარჩელის დაკმაყოფილებაზე. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, თუ პაპასა და ბებიას სასამართლომ უარი უთხრა იმ შვილისაგან სარჩელის დაკმაყოფილებაზე, რომელიც არ არის მოპასუხე შვილიშვილის მშობელი. მაგალითად, პაპასა და ბებიას ჰყავთ შვილიშვილები გარდაცვლილი უფროსი შვილისაგან და უმცროსი შვილისაგან, რომლის მიმართაც ადრე მშობლიურ ვალდებულებებს არ ასრულებდნენ. ასეთ შემთხვევაში პაპისა და ბებიის სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდა დაეკისრება მხოლოდ უფროსი შვილის შვილებს.

მუხლი 1225. პაპისა და ბებუის საალიმენტო მოვალეობანი შვილიშვილების მიმართ

პაპა და ბებია, რომელთაც საკმაო სახსრები აქვთ, მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილიშვილი, რომელიც დახმარებას საჭიროებს, თუ მას არ შეუძლია სარჩო მიიღოს თავისი მშობლებისაგან. ასეთივე მოვალეობა ეკისრებათ მათ იმ შრომისუუნარო სრულწლოვანი შვილიშვილის მიმართ, რომელიც დახმარებას საჭიროებს, თუ მას არ შეუძლია მიიღოს სარჩო თავისი მშობლების, მეუღლის ან შვილებისაგან.

საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობანი წარმოიშობა შვილიშვილებსა და პაპა-ბებიას შორის როგორც მამის, ისე დედის ხაზით. ამიტომ თუ სარჩელი წარდგენილია მამის ხაზით პაპისა და ბებიის მიმართ, მათ შეუძლიათ მოითხოვონ ვალდებულებაში დედის ხაზით პაპისა და ბებიის ჩართვა. თუ რომელ პაპა-ბებიას უნდა დაეკისროს ალიმენტი და რა რაოდენობით, ამას წყვეტს სასამართლო მხარეთა მატერიალური მდგომარეობის, შვილიშვილის აღზრდაში მათი მონაწილეობისა და სხვა გარემოებათა გათვალისწინებით.

სასამართლო სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ გადაწყვეტილებას მხოლოდ მაშინ გამოიტანს, როცა დარწმუნდება, რომ უსახსროდ დარჩენილ შვილიშვილს სარჩოს მიღება მშობლებისაგან არ შეუძლია და პაპა-ბებიას გააჩნია საკმარისი სახსრები. არ შეიძლება მათ ალიმენტი დაეკისროთ იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები ან ერთ-ერთი მათგანი, შრომისუნარიანია ან შრომისუუნაროა, მაგრამ გააჩნია საკმარისი სახსრები შვილის სარჩენად. პაპა-ბებიისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება გააჩნიათ არა მარტო არასრულწლოვან, არამედ სრულწლოვან შრომისუუნარო შვილიშვილებსაც. ასეთ შემთხვევაში უკვე აღნიშნულ ორ საფუძველთან ერთად გაითვალისწინება მესამე საფუძველიც — სარჩოს მიღება შეუძლებელია მეუღლისგანაც.

პაპა-ბებიას შეიძლება ალიმენტის გადახდა დაეკისროს დამოუკიდებელი სარჩელის საფუძველზე. ეს შესაძლებელია აგრეთვე მაშინაც, როცა ისინი თანამოპასუხეებად არიან მიჩნეული მშობლების მიმართ სარჩელის წარდგენისას.

პრაქტიკაში შვილიშვილების სარჩელები პაპა-ბებიისაგან ალიმენტის გადახდევინების თაობაზე იშვიათად გვხვდება. უმეტესად პაპა და ბებია, თუ ამის შესაძლებლობა გააჩნიათ, ნებაყოფლობით ასრულებენ თავიანთი შვილიშვილების აღზრდისა და რჩენის

ფუქციებს. ისეთ შემთხვევებში, როცა არასრულწლოვან პირს შესაძლებლობა გააჩნია საალიმენტო სარჩელი წაუყენოს როგორც და-ძმას, ისე პაპა-ბებიას, სასაძმართლო იქიდან გამომდინარე, თუ ვის რა პირობები გააჩნია, ალიმენტის გადახდას დააკისრებს ერთ-ერთს, რამდენიმეს ან ყველა მათგანს.

მუხლი 126. მამინაცვლისა და დედინაცვლის საალიმენტო მოვალეობა

მამინაცვალი და დედინაცვალი, რომელთაც საკმაო სახსრები აქვთ, მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი ან/და შრომისუუნარო გერი, რომელსაც დახმარება ესაჭიროება, თუ იგი იმყოფება მათთან აღსაზრდელად ან სარჩენად და არა ჰყავს მშობლები ან არ შეუძლია მათგან მიიღოს თავისი სარჩენი სახსრები.

სუბსიდიალური საალიმენტო ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას მამინაც. როცა მოსარჩელისა და მოპასუხის ურთიერთობას სისხლით ნათესაობა კი არ უდევს საფუძვლად, არამედ — აღზრდაში ან რჩენაში მონაწილეობის ფაქტი. კანონი ადგენს მამინაცვლისა და დედინაცვლის საალიმენტო ვალდებულებას იმ შემთხვევისათვის, როცა გერი მამინაცვლის ან დედინაცვლის ოჯახში იმყოფება აღსაზრდელად ან სარჩენად და მას არა ჰყავს მშობლები ან მშობლებისაგან სარჩოს მიღების შესაძლებლობა არ გააჩნია. აღზრდაში ან რჩენაში მამინაცვლისა და დედინაცვლის მონაწილეობის ფაქტი გადამწყვეტია იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ბავშვის აღზრდასა ან რჩენაში ადრე მისი მშობელიც ღებულობდა მონაწილეობას. ეს შეიძლება ხდებოდა მშობლების გარდაცვალებამდე ან მის არაქმედუნარიანად აღიარებამდე, ინვალიდობის დადგომამდე და სხვ.

მამინაცვლის ან დედინაცვლის საალიმენტო ვალდებულება თავიანთი მეუღლის შვილების მიმართ ვრცელდება ამ უკანასკნელთა სრულწლოვანების დროსაც, თუ ისინი შრომისუნარიანი არიან და საჭიროებენ მატერიალურ დახმარებას. იგულისხმება, რომ ისინი სარჩოს ვერ ღებულობენ არა მარტო მშობლებისაგან, არამედ მეუღლისა და შვილებისაგანაც. ასეთ შემთხვევაშიც აუცილებელია, რომ გერი თავის მამინაცვალთან ან დედინაცვალთან ცხოვრობდეს. აღნიშნული პირობების არსებობისას საალიმენტო ვალდებულება მაინც წარმოიშობა. თუნდაც გერის დედასთან ან მამასთან განქორწინება მოხდეს. თუ განქორწინებულ დედას ან მამას არ შეუძლია შვილის რჩენა, ბუნებრივია, ალიმენტის გადახდის ვალდებულება მამინაცვალზე ან დედინაცვალზე უნდა გადავიდეს.

მამინაცვლისა და დედინაცვლის საალიმენტო ვალდებულება შეწყდება, თუ მშობლების ან ერთ-ერთი მათგანის მდგომარეობა ისე გაუმჯობესდება, რომ შეეძლებათ შვილებს მატერიალური დახმარება გაუწიონ. შეწყდება იგი მაშინაც, როცა მამინაცვალი ან დედინაცვალი შრომისუნარობის გამო თვითონ აღმოჩნდება მატერიალურად გაჭირვებულ მდგომარეობაში ან შეიძლება გერს წარმოეშვას მატერიალური უზრუნველყოფის სხვა საშუალება – მაგალითად, მოთავსებულ იქნეს სასწავლო ან სპეციალურ დაწესებულებაში სახელმწიფოს სრულ კმაყოფაზე, დაენიშნოს პენსია მშობლების გარდაცვალების შემთხვევაში და სხვა.

მუხლი 1227. ბერის საალიმენტო მოვალეობა

1. გერი, რომელსაც საკმაო სახსრები აქვს, მოვალეა არჩინოს თავისი შრომისუნარო მამინაცვალი ან/და დედინაცვალი, რომელთაც დახმარება ესაჭიროებათ, თუ ისინი ადრე ზრდიდნენ ან არჩენდნენ მას.

2. სასამართლოს შეუძლია გაათავისუფლოს გერი მამინაცვლის ან/და დედინაცვლის რჩენის მოვალეობისაგან, თუ ისინი მას ზრდიდნენ ან არჩენდნენ ხუთ წელზე ნაკლები დროის განმავლობაში, აგრეთვე, თუ ისინი სათანადოდ არ ასრულებდნენ გერის აღზრდის მოვალეობას.

კანონის მიხედვით გერის საალიმენტო მოვალეობა არ არის დამოკიდებული იმაზე, შეუძლია თუ არა მამინაცვალს ან დედინაცვალს მიიღოს ალიმენტი მეუღლის, მშობლების ან შვილებისაგან. ასეთი ვალდებულება თავისი შინაარსით ჰგავს შვილების ვალდებულებას არჩინონ თავიანთი მშობლები, ე.ი. მამინაცვალს ან დედინაცვალს, რომელიც შრომისუუნაროა და ესაჭიროება მატერიალური დახმარება, უფლება აქვს მოითხოვოს ალიმენტის გადახდა გერისაგან, ისე, როგორც ღვიძლი შვილისაგან. ამისათვის საკმარისია გერის აღზრდასა ან რჩენაში ადრე მონაწილეობის ფაქტის არსებობა. რჩენას ან აღზრდაში მონაწილეობას მაშინ აქვს იურიდიული მნიშვნელობა, თუ იგი ხუთ წელზე მეტი ხნით გრძელდებოდა. კანონით განსაზღვრულია აგრეთვე ის გარემოებანი, რომელთა არსებობა საფუძვლად შეიძლება დაედოს გერის საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტას. სასამართლოს შეუძლია გერი იმ შემთხვევაში გაათავისუფლოს მამინაცვლის ან დედინაცვლის რჩენის მოვალეობისაგან, თუ ეს უკანასკნელნი მას ზრდიდნენ და არჩენდნენ ხუთ წელზე ნაკლები დროის განმავლობაში. ამ შემთხვევაში გერის გაათავისუფლება ალიმენტის გადახდისაგან სასამართლოს უფლებაა და არა მოვალეობა. თუ სასამართლო დარწმუნდება იმაში, რომ გერს მამინაცვალი ან დედინაცვალი სრულწლოვანების მიღწევამდე, მართალია, ხუთ წელზე ნაკლები დროით ზრდიდა და არჩენდა, მაგრამ ამას აკეთებდა კეთილსინდისიერად, მაშინ ალიმენტის გადახდისაგან გერის გაათავისუფლება შეუძლია.

ვისუფლების საფუძველი არ არსებობს. ხუთწლიანი ვადის განსაზღვრას მაშინ უნდა მიექცეს ძირითადი ყურადღება, როცა იგი მცირეწლოვნობას ან არასრულწლოვნობის პერიოდს ემთხვევა.

გერის საალიმენტო ვალდებულებისაგან გათავისუფლების უფრო სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს ის, თუ მამინაცვალი ან/და დედინაცვალი გერის აღზრდისა და რჩენის მოვალეობას არასათანადოდ ასრულებდნენ. არასათანადოდ შესრულებაში იგულისხმება გერის მიმართ სასტიკი მოპყრობა, მისი ჩაბმა ანტისაზოგადოებრივ საქმიანობაში, ღვიძლი შვილისაგან განსხვავებით ნაკლები მატერიალური უზრუნველყოფა და სხვ. არასათანადო რჩენისა და აღზრდის ფაქტის დადგენაში დიდი მნიშვნელობა აქვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების დასკვნას.

არ შეიძლება ალიმენტის დაკისრება გერზე, თუ იგი საერთოდ არ იმყოფებოდა მამინაცვლის ან დედინაცვლის კმაყოფაზე. ეს საკითხი შეიძლება დადგეს მაშინ, როცა ბავშვი იზრდებოდა პაპებისათან და პერიოდულად სტუმრობდა მამინაცვალთან ან დედინაცვალთან. ამიტომ სასამართლომ ზუსტად უნდა გაანალიზოს ასეთი შემთხვევა და შემდეგ გამოიტანოს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

მუხლი 1228. მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აიყვანილი ბავშვის რჩენის მოვალეობა

1. პირი, რომელიც მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აიყვანს ბავშვს, მაგრამ შემდგომ უარს იტყვის მის აღზრდასა და რჩენაზე, მოვალეა არჩინოს როგორც შრომისუუნარო სრულწლოვანი, რომელიც დახმარებას საჭიროებს, ისე არასრულწლოვანი აღსაზრდელი, თუ მათ არა ჰყავთ მშობლები ან არ შეუძლიათ მიიღონ მათგან სარჩო.

2. ამ მუხლით დადგენილი წესი არ ვრცელდება მეურვეზე ან/და მზრუნველზე.

კანონი საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობას უკავშირებს ბავშვების ფაქტობრივი საოჯახო აღზრდისა და რჩენის ფაქტს. ამ დროს არ ხდება ბავშვის შვილად იყვანა (შვილება) ან მეურვეობისა და მზრუნველობის გაფორმება. პირი, რომელმაც მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აიყვანა ბავშვი, ითვლება ფაქტობრივ აღმზრდელად, ხოლო ბავშვი კი – აღსაზრდელად. ფაქტობრივი აღმზრდელისა და აღსაზრდელის ურთიერთობა არსებითად განსხვავდება მშობლებისა და შვილების სამართლებრივი ურთიერთობებისაგან. ასეთ შემთხვევაში აღსაზრდელი თავის მშობლებთან დამოკიდებულებაში ინარჩუნებს ყველა უფლებასა და მოვალეობას. ფაქტობრივ აღმზრდელს აღსაზრდელის მიმართ წარმოეშობა მხოლოდ აღზრდის უფლება და რჩენის მოვალეობა.

ფაქტობრივ აღმზრდელს საალიმენტო ვალდებულება აღსაზრდელის მიმართ წარმოეშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი აღზრდა და რჩენა შეწყვიტა განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ, აღსაზრდელი კი საჭიროებს მატერიალურ დახმარებას, რომლის მიღების შესაძლებლობა თავისი მშობლებისაგან არ გააჩნია. აღსაზრდელი შეიძლება იყოს როგორც არასრულწლოვანი, ისე შრომისუუნარო სრულწლოვანი, რომელიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს.

ფაქტობრივი აღზრდა მუდმივი პროცესია და იგი გრძელდება აღსაზრდელის სრულწლოვანებამდე. ამიტომ არ შეიძლება საალიმენტო ვალდებულება დაეკისროს იმ პირს, რომელმაც ბავშვი იბიექტური მიზეზების გამო (ხანგრძლივ მივლინებაში ყოფნა, ავადმყოფობა და სხვ.) აღსაზრდელად და სარჩენად დროებით

იმყოფებოდა. მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად ბავშვის აყვანა იმიტომ განიხილება ფაქტობრივ აღზრდად, რომ პირი თავისი სურვილით, ნებაყოფლობით იღებს თავის თავზე ბავშვის აღზრდისა და რჩენის ფუნქციას და ეს არ არის დაკავშირებული კანონის მოთხოვნასთან. მაგრამ ასეთი ფუნქციის ნებაყოფლობით შესრულების ვალდებულება მისი შეწყვეტის შემთხვევაში შეიძლება დაკავშირებული იყოს განსაზღვრულ პასუხისმგებლობასთან.

ფაქტობრივი აღმზრდელისა და აღსაზრდელის ერთად ცხოვრება აუცილებელი არ არის. შესაძლებელია პირი ფაქტობრივ აღმზრდელად იქნეს მიჩნეული, თუ ბავშვის სარჩენად საჭირო სახსრებს იგი სისტემატურად იღებდა, მაგრამ ბავშვთან არ ჰქონია ხშირი კონტაქტები ობიექტური მიზეზების გამო. არ არის აუცილებელი ისიც, რომ ბავშვი ფაქტობრივი აღმზრდელის სრულ კმაყოფაზე იმყოფებოდეს, ისე როგორც არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს აღსაზრდელად ბავშვის მიღებიდან გასულ დროს.

ბავშვის მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აყვანა ისეთი ნებელობითი გათვითცნობიერებული აქტია, რომლის ნამდვილობა შეიძლება დადგენილ იქნეს სხვადასხვა მტკიცებულებებით. რადგან მასთან სერიოზული სამართლებრივი შედეგებია დაკავშირებული, სასამართლო ვალდებულია გაარკვიოს სინამდვილეში არსებობს თუ არა ფაქტობრივი საოჯახო აღმზრდელობითი ურთიერთობა.

ფაქტობრივი აღმზრდელის საალიმენტო ვალდებულების შინაარსის გარკვევისას არა აქვს მნიშვნელობა იმას ასეთ პირს გააჩნია თუ არა საკმაო სახსრები. მართალია, სასამართლომ ყველა შემთხვევაში ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრისას უნდა გაითვალისწინოს მისი გადამხდელის მატერიალური მდგომარეობა. ეს ეხება ფაქტობრივ აღმზრდელსაც. ისიც შეიძლება გათვალისწინდეს ალიმენტის გადახდისაგან შრომის უნარის დაკარგვის

შემთხვევაში. მძიმე მატერიალური მდგომარეობის შექმნის გამო და სხვა. მაგრამ სულ სხვა დატვირთვა აქვს კანონში თავიდანვე იმის გაუთვალისწინებლობას, რომ ფაქტობრივ აღმზრდელს გააჩნია თუ არა ბავშვის რჩენისათვის საჭირო სახსრები. ფაქტობრივი აღმზრდელის საალიმენტო ვალდებულება თითქმის გათანაბრებულია მშობლის ანალოგიურ ვალდებულებასთან (სამოქალაქო კოდექსის 1212-ე მუხლი). ასეთი პირობის გაუთვალისწინებლობა კანონის მიერ შემთხვევითი არ არის. საქმე ისაა, რომ ასეთი პირი ნებაყოფლობით ღებულობს ბავშვის აღზრდის ფუნქციას და მისი არასაპატიო ძაზეებით შეწყვეტის შემთხვევაში მას უნდა დარჩეს სარჩოს გაღების ვალდებულება. ამიტომ, თუ ფაქტობრივ აღმზრდელს შედარებით მოკრძალებული შემოსავალი აქვს, ხოლო აღსაზრდელს აღმოაჩნდება შეძლებული და-ძმა ან პაპა-ბებია, ეს სრულებითაც არ არის ფაქტობრივი აღმზრდელის ალიმენტისაგან გათავისუფლების საფუძველი. აღსაზრდელს უფლება აქვს ალიმენტი მოითხოვოს ფაქტობრივი აღმზრდელისაგან, ხოლო შემდეგ კი თავისი და-ძმის ან პაპა-ბებიისაგან. ფაქტობრივ აღმზრდელად შეიძლება გამოვიდეს ნებისმიერი პირი — როგორც ნათესავი, ისე უცხო. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ასეთ ნათესავს — და-ძმას ან პაპა-ბებას, თუ ისინი ბავშვის ფაქტობრივი აღმზრდელები არიან, საალიმენტო ვალდებულება ეკისრებათ განსახილველი მუხლის საფუძველზე და არა 1225-ე მუხლით, ე.ი. თუ ძმა ფაქტობრივი აღმზრდელია, იგი პირველ რიგში იქნება ვალდებული არჩინოს აღსაზრდელი, ხოლო სხვა და-ძმა ან პაპა-ბებია მის შემდეგ იქნებიან ვალდებულნი იხადონ ალიმენტი. ამას არსებითი მნიშვნელობა აქვს.

ფაქტობრივი აღმზრდელის საალიმენტო ვალდებულება არ შეიძლება გავრცელებულ იქნეს მეურვეზე ან მზრუნველზე. მართალია, მეურვე ან მზრუნველი ბავშვის აღზრდასა და რჩენაში

განსაზღვრულ მონაწილეობას ღებულობს. მაგრამ არც მეურვე და არც მზრუნველი არ არიან ვალდებული თავისი სახსრები გაიღონ სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციების განხორციელებისას. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მეურვე ან მზრუნველი საკუთარი სახსრების ხარჯზე ზრდის და არჩენს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს, არ შეიძლება ისინი საალიმენტო ვალდებულების სუბიექტებად იქნენ მიჩნეული.

მუხლი 1229. საალიმენტო მოვალეობანი ფაქტობრივი აღმზრდელის მიმართ

პირი, რომელიც იმყოფებოდა მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად, მოვალეა მისცეს სარჩო თავის ფაქტობრივ აღმზრდელს, თუ იგი შრომისუუნაროა, საჭიროებს დახმარებას, მაგრამ მისი მიღება არ შეუძლია თავისი შვილების ან მეუღლისაგან.

ფაქტობრივი აღმზრდელების საალიმენტო ვალდებულების შედარებით მძიმე ჭვირთი იმიტაც არის განპირობებული, რომ მათ გააჩნიათ შესაბამისი უფლებებიც. ამით კანონმა ბავშვის მუდმივად აღსაზრდელად და სარჩენად აყვანას მისცა სამართლებრივ ურთიერთობათა ხასიათი. პირს, რომელიც იმყოფებოდა მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად, ფაქტობრივი აღმზრდელის მიმართ დაეკისრა საალიმენტო ვალდებულება იმ შემთხვევისათვის, როცა ეს უკანასკნელი შრომისუუნაროა და საჭიროებს მატერიალურ დახმარებას. ამასთან, ასეთი დახმარების შესაძლებლობა არ გააჩნია მას შვილების ან მეუღლისაგან. სამოქალაქო კოდექსის 1228-ე მუხლის მსგავსად არც განსახილველ მუხლშია მითითება იმაზე, რომ საალიმენტო ვალდებულება წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, როცა მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად ადრე მყოფ პირს

გააჩნია საკმაო სახსრები. ამით ასეთი პირი ფაქტობრივად გაუთანაბრდა მშობლებისა და შვილების საალიმენტო სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილე შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას. იგი ფაქტობრივი აღმზრდელის, მეუღლისა და შვილების ღონეზეა ვალდებული გადაიხადოს ალიმენტი. თუ მისგანაც საპატიო მიზეზების გამო არ ექნა ფაქტობრივ აღმზრდელს სარჩოს მიღების შესაძლებლობა, ამის შემდეგ უფლება უჩნდება მას მამართოს თავის დაძმებს სარჩოს მოთხოვნით.

მუხლი 1230. ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის წესი

1. ამ თავში მოხსენებულ პირთათვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობას, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, განსაზღვრავს სასამართლო ყოველთვიურად გადასახდელი თანხის სახით, ალიმენტის გადამხდელისა და მიმღების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

2. თუ ოჯახის რჩენა ერთდროულად რამდენიმე პირის მოვალეობაა, სასამართლო მათი მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით განსაზღვრავს თითოეულის წილის ოდენობას ამ მოვალეობის შესრულებაში; ამასთან, სასამართლო მხედველობაში იღებს ალიმენტის გადამხდელ ყველა პირს, იმისდა მიუხედავად, ალიმენტს სთხოვენ ყველა ამ პირს, თუ მხოლოდ ერთ ან რამდენიმე მათგანს.

მეხუთე წიგნის მეორე კარის მეოთხე თავში განხილულ საალიმენტო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტებისათვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობა განისაზღვრება სასამართლოს მიერ ყოველთვიური მყარი გადასახდელის სახით. ამასთან, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული როგორც ალიმენტის გადამხდელის,

ისე მისი მიმღების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა. ეს დებულება მთელი საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობის ამოსავალი პრინციპია და მისი შინაარსი იმაში მდგომარეობს, რომ ალიმენტის გადახდა მძიმე ტვირთად არ უნდა დააწვეს ალიმენტის გადამხდელს და მისი ოჯახის სხვა წევრებს. არც აღზრდასა და რჩენას მოკლებული პირები უნდა დარჩნენ სამართლებრივი დახმარების გარეშე.

თუ უფლებამოსილი სუბიექტის მიმართ ალიმენტის გადახდა ერთდროულად რამდენიმე პირის მოვალეობაა, სასამართლო ვალდებულია დეტალურად შეისწავლოს თითოეული მათგანის მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა და ამის მიხედვით განსაზღვროს თითოეული მათგანის წილის ოდენობა ამ მოვალეობის შესრულებაში. საალიმენტო ვალდებულებებში არ გამოიყენება სოლიდარული პასუხისმგებლობა და ამიტომ საჭიროა ალიმენტის გადამხდელი ყველა პირის მდგომარეობის გათვალისწინება. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, მოსარჩელე ალიმენტს ითხოვს ერთი პირისაგან, რამდენიმე მათგანისაგან თუ ყველასაგან. რომელიმე პირის გამოკლებამ საალიმენტო ვალდებულებისაგან შეიძლება საალიმენტო თანხის უსაფუძვლო გაზრდა გამოიწვიოს დანარჩენი გადამხდელებისათვის.

მუხლი 1231. ალიმენტის ოდენობის შეცვლა

თუ შეიცვალა ალიმენტის გადამხდელის ან ალიმენტის მიმღების მატერიალური ან ოჯახური მდგომარეობა, ამ თავში მოხსენიებულ პირთათვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობის სასამართლო წესით დადგენის შემდეგ, სასამართლოს უფლება აქვს, ერთ-ერთი მათგანის სარჩელის საფუძველზე შეცვალოს დადგენილი ალიმენტის ოდენობა.

სასამართლოს მიერ ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის შემდეგ შეიძლება მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდეს როგორც ალიმენტის მიმღები, ისე მისი გამამხდელი პირების როგორც მატერიალურ, ისე ოჯახურ მდგომარეობაში. შესაძლებელია დამატებითი შემოსავლის წყაროს გაჩენა, კმაყოფაზე მყოფი პირის გარდაცვალება ან ოჯახის ახალი წევრის გაჩენა, პირის ქმედუნარიანად აღიარება. ავადმყოფობა და სხვა. თითოეული გარემოება შეიძლება ალიმენტის ადრე დადგენილ ოდენობაში ცვლილების შეტანის საფუძველი გახდეს. სასამართლოს შეუძლია ალიმენტის მიმღები პირის ან მისი გამამხდელის სარჩელის საფუძველზე შეამციროს ან გაზარდოს ალიმენტის ადრე დადგენილი ოდენობა.

ალიმენტის გადახდისა და გადახდვინების წესი

მუხლი 1232. ალიმენტის გადახდა ნებაყოფლობით

1. ის პირი, რომელიც მოვალეა ალიმენტი იხადოს, ნებაყოფლობითი წესით იხდის მას პირადად შემოსავლის მიღების ადგილის მიხედვით.

2. ალიმენტის ნებაყოფლობით გადახდის წესი არ გააორიკზავს ალიმენტის მიმღების უფლებას, ნებისმიერ დროს საჩელოთ მიმართოს სასამართლოს ალიმენტის გადახდევინების შესახებ.

ალიმენტის გადახდა ხდება ნებაყოფლობით ან იძულებითი წესით. იძულება გამოიყენება სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე. ალიმენტის ნებაყოფლობითი გადახდის ყველაზე გავრცელებული და ნორმალური ფორმაა მისი გადახდა პირადად. ამ დროს ალიმენტის გადამხდელი პირადად აძლევს ფულად სახსრებს ალიმენტის უშუალო მიმღებს ან საფოსტო გაზიგების სახით გადააგზავნის მის მისამართზე. შესაძლებელია აგრეთვე საალიმენტო თანხის ჩარიცხვა ალიმენტის მიმღების საბანკო ანგარიშზე. ალიმენტის ნებაყოფლობით გადახდის ფორმას მიეკუთვნება ისეთი შემთხვევა, როცა გადამხდელის განცხადების საფუძველზე თავისი ადმინისტრაცია ხელფასიდან დაუქვითავს ფულადი სახსრების განსაზღვრულ ოდენობას ადრესატისათვის გადასაგზავნად. ასეთ შემთხვევაში ალიმენტის გადამხდელი ვალდებულია აცნობოს ალიმენტის მიმღებს სამუშაო ადგილის ან საცხოვრებელი ადგილის შეცვლის შესახებ და გადაიხადოს ის დავალიანება, რაც გამოწვეული იყო ამ გარემოებებით.

ალიმენტის გადახდა ვალდებული პირის ზნეობრივი მოვალეობაა და იგი უმეტესად ნებაყოფლობის საფუძველზე ხორციელდება. ალიმენტის ოდენობაც მისი გადამხდელისა და მიმღების შეთანხმების საფუძველზე განისაზღვრება. როცა შეთანხმება არ ხერხდება, მაშინ საკითხს წყვეტს სასამართლო. ალიმენტის გადახდის ნებაყოფლობითი წესი არ ნიშნავს მისი გამოყენების შესაძლებლობის დაკავშირებას კანონით განსაზღვრულ პირობებთან. იგი მხოლოდ მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე გამოიყენება. ამიტომ არ შეიძლება იგი განხილულ იქნეს აუცილებელ სტადიად, სასამართლო წესის გამოყენების წინაპირობად. კანონში პირდაპირაა მითითებული, რომ ალიმენტის მიმღებს ნებისმიერ დროს შეუძლია სარჩელით მიმართოს სასამართლოს ალიმენტის გადახდის თაობაზე. ეს უფლება არავითარ პირობებზე არ არის დამოკიდებული. ამიტომ ალიმენტის მიმღებ პირს შეუძლია სასამართლოს მიმართოს იმ შემთხვევაშიც, როცა ალიმენტის გადამხდელი თანახმაა ნებაყოფლობით იხადოს საალიმენტო სახსრები თუნდაც გაზრდილი ოდენობით. არავითარი მნიშვნელობა არ გააჩნია იმ მიზეზებსაც, რომელთა გამოც უფლებამოსილი პირი სარჩელით მიმართავს სასამართლოს. ალიმენტის გადახდის ეს წესი მას შეიძლება იმიტომ ერჩივნოს, რომ იგი უფრო მყარ და გარანტირებულ საფუძველს ქმნის მომავალში სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე სარჩოს მისაღებად.

*მუხლი 1233. სამუშაოს მიმცემი ორგანიზაციის ად-
მინისტრაციის მოვალეობა ალიმენტის
გადახდისას*

1. სამუშაოს მიმცემი ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ალიმენტის გადამხდელს ხელფასიდან (პენსიიდან, დახმარებიდან და სხვ.) ყოველთვიურად უკავებს ალიმენტს წერილობითი განცხადების ან სააღსრულებო ფურცლის საფუძველზე და უხდის ან უგზავნის განცხადებაში ან სააღსრულებო ფურცელში მოხსენიებულ პირს არა უგვიანეს სამი დღისა ხელფასის (დახმარების, პენსიის და სხვ.) გაცემის დღიდან.

2. იმ პირის წერილობითი განცხადება, რომელსაც სურს ალიმენტის ნებაყოფლობითი გადახდა, უნდა წარედგინოს სამუშაოს მიმცემი ორგანიზაციის ადმინისტრაციას განმცხადებლის სამუშაო ადგილის ან მის მიერ პენსიის ან დახმარების მიღების ადგილის მიხედვით.

სამუშაოს მიმცემი ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ალიმენტვალდებულ პირს ხელფასიდან შესაბამის სახსრებს უკავებს არა მარტო მისი განცხადების საფუძველზე, არამედ იმ შემთხვევაშიც, როცა მიღებულია სააღსრულებო ფურცელი. ამიტომ ადმინისტრაცია ალიმენტის გადახდის როგორც ნებაყოფლობითი, ისე იძულებითი წესის განხორციელების ხელისშემწყობად გამოდის. ადმინისტრაციის მეშვეობით საალიმენტო სახსრების დაკავება და ადრესატისათვის გადაგზავნა ალიმენტის გადახდის წესის უთუო შესრულებისა და ალიმენტის მიმღები პირის ინტერესების გარანტირებული დაცვის საშუალებას წარმოადგენს. ამიტომ კანონი განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს მასზე.

სამუშაოს მიმცემი ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ვალდებული

ღია ალიმენტის გადამხდელს ხელფასიდან ან სხვა შემოსავ-
 ლებიდან ყოველთვიურად დაუკავოს ალიმენტი თავისი წერილ-
 ბითი განცხადების ან სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძ-
 ველზე გამოწერილი სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით და გადა-
 უხადოს ან გადაუგზავნოს ამ დოკუმენტებში მითითებულ პირებს.
 ეს უნდა მოხდეს ხელფასის ან ფულადი სარჩოს გაცემიდან სამი
 დღის ფარგლებში. ალიმენტის გადამხდელის განცხადებაში საკ-
 უთარ მონაცემებთან ერთად მითითებული უნდა იყოს იმ პირის
 ვინაობისა და საცხოვრებელი ადგილის შესახებ ვის მიმართაც
 ხდება ალიმენტის გადახდა. აგრეთვე არასრულწლოვანი პირის
 დაბადების თარიღი და გადასახდელი ალიმენტის ოდენობა. მათი
 ცოდნა მნიშვნელოვნად უადვილებს ადმინისტრაციას ამ მხრივ
 თავისი ფუნქციის შესრულებას. ალიმენტის გადამხდელის განცხ-
 ადება უნდა წარედგინოს ორგანიზაციის ადმინისტრაციას განმ-
 ცხადებლის სამუშაო ადგილის ან მის მიერ პენსიის ან დახმარე-
 ბის მიღების ადგილის მიხედვით. ადმინისტრაცია ვალდებულია
 უზრუნველყოს ალიმენტის გადახდევინება ყოველგვარი შემოსავ-
 ლიდან, მიუხედავად იმისა, ამ შემოსავალს ღებულობს ალიმენ-
 ტის გადამხდელი თავის ორგანიზაციაში თუ მის გარეთ. ზე-
 მოაღნიშნულის გარდა, ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ვალდებუ-
 ღია საჭიროების შემთხვევაში საალიმენტო თანხა ჩარიცხოს
 სასამართლოს სადეპოზიტო ანგარიშზე, აცნობოს ალიმენტის
 მიმღებს იმ ხელისშემშლელი გარემოებების შესახებ, რომელთა
 გამოც ალიმენტის სრულყოფილად გადახდევინება არ ხდება (სხვა
 ბავშვისათვისაც ალიმენტის დაკისრებისას), დაუყოვნებლივ შეატყ-
 ობინოს სასამართლოს აღმასრულებელს ალიმენტის გადამხდე-
 ლის სამუშაოდან გათავისუფლებისა და ახალი სამსახურის შესახებ,
 დადგენილი წესით შეინახოს ყველა ის დოკუმენტაცია, რომელთა
 საფუძველზეც ხდება ალიმენტის დაკავება, მისი ოდენობის შემ-

ცირება ან ალიმენტის გადახდის ვალდებულების შეწყვეტა. მათი შენახვა სავალდებულოა საალიმენტო ვალდებულების არსებობის მთელი პერიოდის მანძილზე. საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის შემთხვევაში (სრულწლოვანების მიღწევა, ქმედუნარიანად აღიარება, გარდაცვალება, ინვალიდობა და სხვ.), საალსრულებო ფურცელი უნდა გადაეგზავნოს შესაბამის სასამართლოს. ალიმენტის გადამხდელის განცხადება რჩება ადგილზე. მაგრამ კარგავს უფლების მიმნიჭებელი დოკუმენტის ძალას და განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ შეინახება პირად საქმეში.

ალიმენტის გადახდის პროცესში ორგანიზაციის ადმინისტრაციის საქმიანობაზე ზედამხედველობა უნდა განახორციელოს სასამართლომ და სამართალდარღვევათა გამოვლენისას უნდა დააყენოს საკითხი დამრღვევ პირთა შესაბამის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

მუხლი 1234. ალიმენტის გადახდის ვალდებულების მოთხოვნა

1. იმ პირს, რომელსაც აქვს ალიმენტის მოთხოვნის უფლება, კანონით დადგენილი წესით, ამ უფლების დაკარგვამდე ნებისმიერ დროს შეუძლია სასამართლოს საშუალებით მოითხოვოს ალიმენტის გადახდევინება, მიუხედავად ვადისა, რომელიც გასულია ალიმენტის მოთხოვნის უფლების წარმოშობის დროიდან.

2. ალიმენტის გადახდის დაკისრება ხდება მხოლოდ მომავალი დროისათვის სასამართლოში სარჩელის აღძვრის მომენტიდან. წარსული დროის ალიმენტი შეიძლება გადახდევინებულ იქნეს სამი წლის ფარგლებში, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ სარჩელის წარდგენამდე მიღებული იყო ზომები სარჩოს მისაღებად, მაგრამ ალიმენტი არ იქნა მიღებული იმის გამო, რომ ვალდებულები პირი თავს არიდებდა მის გადახდას.

ალიმენტის მოთხოვნის უფლება შეიძლება წარმოიშვას სხვადასხვა გარემოებათა გამო. ყველაზე გავრცელებულს წარმოადგენს მშობლების განქორწინება, ნებაყოფლობით გადახდის შეწყვეტა, შრომის უნარის დაკარგვა, ინვალიდობა და სხვ. ასეთ გარემოებათა არსებობა ქმნის ალიმენტის გადახდის თაობაზე სასამართლოსადმი სარჩელით მიმართვის შესაძლებლობას. ამ უფლების დაკარგვამდე უფლებამოსილ პირს, ნებისმიერ დროს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ალიმენტის გადახდევინება. კანონი ყურადღებას არ აქცევს იმას, თუ რა ვადა გავიდა ალიმენტის მოთხოვნის უფლების წარმოშობის დროიდან. სასამართლო მოვალეა მიიღოს სარჩელი და დააკმაყოფილოს კანონიერი მოთხოვნა. ასეთი წესის არსებობა ალიმენტის მიმღები პირების ქონებრივი ინტერესების პრიორიტეტული დაცვის შესაძლებლობებზე მეტყველებს.

ამასთან ერთად, საალიმენტო ვალდებულებათა შინაარსიდან გამომდინარე, რომლის მიზანია უფლებამოსილი პირისათვის აღზრდისა და რჩენის ნორმალური პირობების შექმნა, ალიმენტის გადახდევინება ხდება სასამართლოსადმი მიმართვიდან მომავალი დროისათვის. გასული დროისათვის ალიმენტის გადახდევინება, ჩვეულებრივ, არ ხდება. გამოწაკლისია ისეთი შემთხვევა, როცა სასამართლო დაადგენს, რომ სარჩელის წარდგენამდე მიღებული იყო ზომები ალიმენტის მისაღებად, მაგრამ ვალდებული პირი თავს არიდებდა მის გადახდას. კერძოდ, მიმართავდა ვალდებულ პირს სარჩოს გადახდის თაობაზე ან სამართალდამცავ ორგანოებს ასეთი პირისაგან სარჩოს მისაღებად დახმარების გაწევის შესახებ და სხვ. მაგრამ ამას არავითარი შედეგი არ გამოუღია. თავის არიდება შეიძლება წლების განმავლობაში გრძელდებოდა. სასამართლოს უფლება აქვს წარსული დროის ალიმენტი ვალდებულ პირს გადაახდევინოს მხოლოდ სამი წლის

ფარგლებში. მშობლების მიერ ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდების პერიოდში თუ მათი შეილები სრულწლოვანები გახდნენ, მათ მაინც უნარჩუნდებათ უფლება მიიღონ გასული წლების ალიმენტი სამწლიანი ვადის ფარგლებში. წარსული დროის ალიმენტი იმავე ვადის ფარგლებში შეიძლება აგრეთვე დაეკისროთ იმ პირებს, რომლებმაც შეიცვალეს სამუშაო ან საცხოვრებელი ადგილი და ამის გამო წარმოიშვა საალიმენტო დავალიანება. წარსული დროის განსაზღვრისას დიდი მნიშვნელობა აქვს სარჩელის ადმერის მომენტის დადგენას. პრაქტიკაში გვხვდება ისეთი შემთხვევები, როცა ალიმენტის გადახდევინების თაობაზე სასამართლოში წარდგენილი სარჩელი თავდაპირველად არ იქნა დაკმაყოფილებული, მაგრამ შემდეგ ასეთი გადაწყვეტილება შეიცვალა და იგი დაკმაყოფილდა. სარჩელის უარყოფასა და დაკმაყოფილებას შორის პერიოდი კი შეიძლება რამდენიმე თვე იყოს. ასეთ დროს მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს იმას თუ რა საფუძვლით იქნა უარყოფილი სარჩელი თავიდანვე. თუ სარჩელის უარყოფა მოხდა მოპასუხის მიერ ყალბი ცნობების წარდგენის გამო, ალიმენტის გადახდევინება უნდა მოხდეს სარჩელის წარდგენის მომენტიდან. მაგრამ თუ მოპასუხე სარჩელის წინააღმდეგ გამოდიოდა მართლზომიერი საშუალებებით და სარჩელის დაუკმაყოფილებლობის საფუძველი გახდა მტკიცებულებათა არასწორი შეფასება ან კანონის არასწორი ახსნა-განმარტება, ალიმენტის გადახდევინება უნდა მოხდეს სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ მეორე გადაწყვეტილების გამოტანის დროიდან. გადაწყვეტილებებს შორის არსებული დროისათვის ალიმენტის გადახდევინება არამართლზომიერი იქნებოდა იმის გამო, რომ ამ პერიოდში მოქმედებდა პირველი გადაწყვეტილება.

1. სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით ალიმენტის დავალიანების გადახდები წარსული დროისათვის შეიძლება არა უმეტეს სამი წლისა სააღსრულებო ფურცლის გადასახდელად წარდგენამდე.

2. იმ შემთხვევაში, როდესაც მოვალის ძეგნასთან დაკავშირებით ვერ მოხერხდა გადასახდელად წარდგენილი სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით ალიმენტის დაკავება, ალიმენტის დავალიანებას ახდებიან მთელი გასული პერიოდისათვის, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის ან/და ალიმენტის მიმღები პირის მიერ სრულწლოვანების მიღწევის მიუხედავად.

სააღსრულებო წარწერის მიხედვით ალიმენტის გადახდები ხდება არა აღსასრულებლად მისი წარდგენის მომენტიდან, არამედ წარსული დროისათვის იმ დღიდან, რომელიც მითითებულია სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე შედგენილ სააღსრულებო ფურცელში. ამასთან, ალიმენტის გადახდები უნდა მოხდეს წარსული დროის სამწლიანი ვადის ფარგლებში. ეს ვადა წინ უნდა უძღოდეს სააღსრულებო ფურცლის გადასახდელად წარდგენას. სამწლიან ვადაზე მეტი პერიოდით ალიმენტის გადახდები სააღსრულებო ფურცლით შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როცა დაკავება არ ხდებოდა ვალდებული პირის ძეგნის გამო, რამაც შექმნა საალიმენტო დავალიანება. ამ დროს გადახდები ხდება მთელი დავალიანების პერიოდისათვის. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, გავიდა თუ არა ხანდაზმულობის ვადა ან მიაღწია თუ არა ალიმენტის მიმღებმა პირმა სრულწლოვანებას.

იმ შემთხვევაში, როცა ვალდებულმა პირმა იცოდა სასამართ-

ლოს მიერ მათთვის აღიძენტის გადახდის დაკისრების შესახებ და. მიუხედავად ამისა, იგი უფლებამოსილ პირს არ უხდიდა აღიძენტს, დავალიანების თანხები მან მაინც უნდა გადაიხადოს იმისაგან დამოუკიდებლად, მოსარჩელის მიერ წარდგენილი იყო თუ არა სააღსრულებო ფურცელი ან სამართალდამცავი ორგანოების მიერ იძებნებოდა მოპასუხე თუ არა. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა ვალდებული პირის მიერ თავისი მოვალეობისადმი არამართლზომიერი დამოკიდებულებითაა განპირობებული. აღიძენტვალდებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში შესაძლებელია დავალიანების გადახდევინება მოხდეს სამემკვიდრეო ქონების ღირებულებიდან.

სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით გადახდევინებისას გადასახდელი თანხის განსაზღვრასთან, გადახდის ვადებთან და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით სასამართლო აღმასრულებლის მოქმედების გასაჩივრება შესაძლებელია შესაბამის სასამართლოში.

მუხლი 1236. აღიძენტის დაგალიანების განსაზღვრა

1. აღიძენტის დავალიანება განისაზღვრება მოვალის მიერ იმ პერიოდში მიღებული ფაქტობრივი ხელფასიდან (შემოსავლიდან), რომლის განმავლობაშიც არ მომზდარა გადახდევინება.

2. თუ მოვალე ამ პერიოდში არ მუშაობდა და მან არ წარმოადგინა თავისი ხელფასის (შემოსავლის) დამადასტურებელი დოკუმენტები, დავალიანება განისაზღვრება იმ ხელფასის (შემოსავლის) მიხედვით, რომელსაც იგი იღებდა დავალიანების გადახდევინების დროს.

კანონი აღიძენტის დავალიანების განსაზღვრის ორ წესს ადგენს იმისდა მიხედვით, წარმოდგენილია თუ არა დოკუმენტები ვალდე-

ბული პირის ხელფასის ან სხვა შემოსავლის შესახებ დავალიანების წარმოქმნის მთელი პერიოდისათვის. შესაბამისი დოკუმენტის წარმოდგენის შემთხვევაში საალიმენტო დავალიანება განისაზღვრება ვალდებული პირის მიერ იმ პერიოდში მიღებული ფაქტობრივი ხელფასიდან ან სხვა შემოსავლიდან, რომლის განმავლობაშიც არ მომხდარა გადახდევინება. თუ ხელფასი ან სხვა შემოსავალი შეიცვალა იმის გამო, რომ ვალდებული პირი სამუშაოდ სხვა ორგანიზაციაში გადავიდა, აიმაღლა კვალიფიკაცია ან გადაყვანილ იქნა დაბალხელფასიან თანამდებობაზე, აუცილებელია განისაზღვროს გასამრჯელოს ოდენობა მის მომატება-შემცირებამდე და ამის შემდეგ, საბოლოოდ უნდა დადგინდეს სახსრების ის ოდენობა, რომელიც ვალდებულმა პირმა მიიღო იმ პერიოდში, როცა მას ალიმენტის გადახდა ევალებოდა. თუ მოვალე ამ პერიოდში არ მუშაობდა და არც სხვა რაიმე შემოსავალი ჰქონდა, ბუნებრივია, იგი ვერ წარმოადგენს შესაბამის დოკუმენტებს, რომელთა მიხედვითაც შესაძლებელი გახდება აღნიშნულ პერიოდში მიღებული სახსრების ოდენობის განსაზღვრა. ასეთ შემთხვევებში ალიმენტის დავალიანების განსაზღვრა ხდება იმ ხელფასის ან შემოსავლის მიხედვით, რომელსაც ვალდებული პირი იღებდა სასამართლო აღმასრულებლის მიერ სააღსრულებო ფურცლის წარდგენის დროს.

მუხლი 1237. ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლება

1. ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლება ან ალიმენტის დავალიანების შემცირება შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

2. სასამართლოს უფლება აქვს ალიმენტის გადამხდელი მთლიანად ან ნაწილობრივ გაათავისუფლოს ალიმენტის დავალიანების გადახდისაგან, თუ დაადგენს, რომ ალიმენტის გადაუხდელობა

გამოწვეული იყო ამ პირის ავადმყოფობით ან სხვა საპატიო მიზეზით.

ვალდებული პირის ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლება ან ალიმენტის ოდენობის შემცირება, ისე როგორც საალიმენტო დავალიანების საფუძვლიანობის გადასინჯვა. შესაძლებელია მხოლოდ სასამართლოს მიერ. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ალიმენტის დაკისრებაც და მისი პირგანდელი ოდენობის განსაზღვრაც სასამართლოს კომპეტენციაა. ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლება ან მისი ოდენობის შემცირება უნდა მოხდეს მოპასუხის სარჩელის საფუძველზე. სასამართლო შესაბამის გადაწყვეტილებას გამოიტანს იმ შემთხვევაში, როცა დაადგენს, რომ ამისათვის არსებობს საპატიო მიზეზი. აქ იგულისხმება ვალდებული პირის მატერიალური და ოჯახური პირობების გაუარესება.

სასამართლოს უფლება აქვს ვალდებული პირი გაათავისუფლოს არა მარტო მომავალი პერიოდის ალიმენტისაგან ან შეუმციროს მისი ოდენობა, არამედ წარსული დროის საალიმენტო დავალიანებაც შეუმციროს ან მთლიანად გაათავისუფლოს მისგან. ასეთი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველია ვალდებული პირის ავადმყოფობა ან სხვა საპატიო მიზეზი. ასეთია, მაგალითად, სამხედრო სამსახურში ყოფნა, რამაც გამოიწვია საალიმენტო დავალიანება. შეიძლება ალიმენტის გადამხდელი მხოლოდ დავალიანების გადახდისაგან გათავისუფლდეს ან მხოლოდ დავალიანება შეუმცირდეს, ხოლო მომავალი პერიოდის ალიმენტის ოდენობა უცვლელი დარჩეს. ყველა შემთხვევაში სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებაა საჭირო. საალიმენტო ვალდებულება ყოველთვის მიზნობრივი დანიშნულებისაა და ემსახურება უფლებამოსილი პირის რჩენის უზრუნველყოფას. ამიტომ, არ შეიძლება ამ ვალდებულების ჩათვლა სხვა რაიმე მოთხოვნის ღირე-

ბულებაში. მაგალითად, დაუშვებელია მამის მიერ შვილის სასარგებლოდ გადასახდელი ალიმენტი ჩაითვალოს იმ ქონების ღირებულებაში, რომელიც ბავშვის დედამ მის წილთან შედარებით მეტი ოდენობით მიიღო თანაზიარი ქონებიდან. ასევე არ შეიძლება იმ სახსრების უკან გამოთხოვა, რომელიც ალიმენტის გადახდელმა უკვე გადაიხადა. ამის დაშვება მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში ჩააყენებდა ალიმენტის მიმღებს. გადახდილი ალიმენტის უკან გამოთხოვა, გამონაკლისი შემთხვევის სახით, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ სასამართლოს გადაწყვეტილება გამოტანილ იქნა მოსარჩელის მიერ წინასწარი შეცნობით არასწორი მონაცემის წარდგენის ან ყალბი დოკუმენტების საფუძველზე და შემდეგ გაირკვა ეს. თუ ვინმე შეცდომით იხდიდა ალიმენტს, მას შეუძლია სარჩელი წარადგინოს სასამართლოში ნამდვილი მოვალის მიმართ, იმ ზიანის ანაზღაურების შესახებ, რაც მას მიადგა ამ შეცდომის გამო.

მუხლი 1238. საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტა

მხარეთა შეთანხმებით წარმოშობილი საალიმენტო ვალდებულება შეიძლება შეწყდეს ერთ-ერთი მხარის გარდაცვალებით, შეთანხმების ვადის გასვლით ან ამ შეთანხმებაში გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებით.

საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის ყველაზე გავრცელებული და ნორმალური საფუძველია მისი ჯეროვანი შესრულება. თუ უფლებამოსილი პირი მიაღწევს სრულწლოვანებას, ბუნებრივია, მას ალიმენტის მოთხოვნის უფლება უწყდება თუ იგი არ არის შრომისუუნარო და მატერიალურად გაჭირვებული. ასევე შეიძლება საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის საფუძველი გახდეს იმ

პირობების გაუქმება, რომლებიც საფუძვლად დაედო სასამართლოს მიერ ალიმენტის დანიშვნას. აღნიშნული დებულება ვრცელდება აგრეთვე ისეთ საალიმენტო ვალდებულებებზე, რომლებიც წარმოიშვა მხარეთა შეთანხმებით. ამასთან, კანონი სპეციალურად ამახვილებს ყურადღებას საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის ისეთ საფუძვლებზე როგორიცაა: საალიმენტო ვალდებულების ერთ-ერთი მხარის გარდაცვალება, შეთანხმების ვადის გასვლა ან მხარეთა შორის შეთანხმებაში გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებით. ალიმენტის გადამხდელის ან მიმღების გარდაცვალება უდავოდ იწვევს საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტას. არ შეიძლება ალიმენტის მოთხოვნის უფლება მემკვიდრეობით გადავიდეს ოჯახის რომელიმე წევრზე. ასევე შეუძლებელია ალიმენტის გადახდის ვალდებულების სხვა პირზე გადასვლა. ასეთი აკრძალვა განპირობებულია საალიმენტო უფლება-მოვალეობათა პირადული ხასიათით. მხარეთა შორის არსებული შეთანხმების ვადის გასვლა მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება ვალდებულების შეწყვეტის საფუძვლად, თუ მის გასვლამდე მხარეები კეთილსინდისიერად ასრულებდნენ საალიმენტო უფლება-მოვალეობებს. რაც შეეხება, შეთანხმებით გათვალისწინებულ სხვა საფუძვლებს, ისინი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საალიმენტო სამართლებრივ ურთიერთობათა საყოველთაოდ აღიარებულ შინაარსს. თუ შეთანხმება მისი რომელიმე მონაწილის ნების დეფექტური გამოვლენის საფუძველზეა დადებული (მაგალითად, ალიმენტს გადაიხდის ვალდებული პირი იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამოსილი პირი 16 წლიდან სწავლას დაანებებს თავს და მუშაობას დაიწყებს ფოსტალიონად), მასში გათვალისწინებული რომელიმე პირობის იძულებითმა შესრულებამ შეიძლება არ გამოიწვიოს საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტა და ვალდებულ პირს სასამართლო წესით დაეკისროს დარჩენილი მომავალი პერიოდის ალიმენტის გადახდა.

შვილება

მხელი 1239. ცნება

1. შვილება (შვილად აყვანა) დაიშვება მხოლოდ არასრულწლოვანი ბავშვის კეთილდღეობისა და ინტერესებისათვის, თუკი მოსალოდნელია, რომ მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშვას ისეთივე ურთიერთობა, როგორიცაა მშობელსა და შვილებს შორის.

2. სრულწლოვანი პირის შვილება შესაძლებელია, თუ მშვილებელსა და შვილად ასაყვანს შორის უკვე არსებობდა მშობლისა და შვილის ფაქტობრივი ურთიერთობა, იგი არ ეწინააღმდეგება მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის ინტერესებს და შვილება ზნეობრივად გამართლებულია.

შვილად აყვანა იურიდიული ფაქტია, რომელიც შვილად ამყვანსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობს ისეთ სამართლებრივ ურთიერთობას, რაც ღვიძლ მშობლებსა და შვილებს შორის არსებობს. შვილად აყვანის ინსტიტუტი იმ საოჯახო სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობაა, რომელიც არეგულირებს შვილად აყვანის წესსა და პირობებს, შვილად ამყვანისა და ნაშვილების უფლება-მოვალეობებს, შვილად აყვანის შეწყვეტის საფუძვლებს. ამ ინსტიტუტს ეძღვნება სამოქალაქო კოდექსის მეხუთე წიგნის მეორე კარის მთელი მეექვსე თავი.

შვილად აყვანის ინსტიტუტის ძირითად მიზანს წარმოადგენს იმ არასრულწლოვანი პირებისათვის აღზრდისა და რჩენის ნორმალური პირობების შექმნა, რომლებიც დაობლდნენ ან მათ მშობლებს არ გააჩნიათ შვილების აღზრდის ჩვეულებრივი პირობები (მშობლის უფლების ჩამორთმევა, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად

გამოცხადება. არაქმედუნარიანად გამოცხადება. მძიმე მარტო-
ალური და ოჯახური მდგომარეობა და სხვა). შვილად აყვანა არა
მარტო ბავშვების ინტერესებს შეესაბამება. არამედ შვილად აძე-
ვანთა მშობლიური გრძნობის გამოვლენისა და განხორციელების
შესაძლებლობაცაა. შვილება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხ-
ვევაში. თუკი იგი არასრულწლოვანი ბავშვის კეთილდღეობასა
და ინტერესების დაცვას უზრუნველყოფს და მშვილებელსა და
ნაშვილებს შორის მყარი და მუდმივი საოჯახო სამართლებრივი
ურთიერთობის საფუძველი გახდება. კანონი უშვებს არა მარტო
არასრულწლოვანის. არამედ სრულწლოვანი პირის შვილად აყ-
ვანასაც. ასეთი შემთხვევები გამოწვევების სახით გვხვდება და
მას მხოლოდ მაშინ შეიძლება ექნეს ადგილი, როცა მშვილებელ-
სა და შვილად ასაყვანს შორის უკვე არსებობდა მშობლისა და
შვილის ფაქტობრივი ურთიერთობა (როცა მშვილებელი თავის
ოჯახში ზრდიდა ძმისშვილს ან შვილისშვილს). იგი არ ეწინააღმ-
დეგება მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის ინტერესებს (როცა
შვილად ამყვანსა და შვილად ასაყვანსაც სხვა უფრო ახლო
ნათესავები არა ჰყავთ) და შვილება ზნეობრივად გამართლებუ-
ლია (როცა მომავალშიც მათ შორის ისეთივე ურთიერთობა იქნე-
ბა, როგორიც არსებობს მშობლებსა და სრულწლოვან შვილებს
შორის). სრულწლოვან პირთა შვილად აყვანის შესაძლებლობა
მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ადრე არსებულ ფაქტობრივ
საოჯახო ურთიერთობათა დაკანონებას წარმოადგენს. სრულწლო-
ვანი პირის შვილად აყვანის კანონით გათვალისწინება საბაზრო
მეურნეობის პირობებში ოჯახის წევრებს შორის ქონებრივ ურთ-
იერთობათა ახლებურად მოწესრიგების აუცილებლობითაცაა გან-
პირობებული.

*მუხლი 1240. შეიღად აყვანის დადასტურება აღმზრდელ-
ლის გარდაცვალებისას*

*აღმზრდელის გარდაცვალებისას შეიღად აყვანის ფაქტი შეი-
ძლება სასამართლო წესით დადასტურდეს მხოლოდ იმ შემთხ-
ვევაში, თუ არასრულწლოვანი ოჯახში შეიღად იყო მიღებული,
აგრეთვე, თუ მშვილებელმა სიცოცხლეშივე შეიტანა განცხადება
სასამართლოში შეიღად აყვანის შესახებ.*

შეიღად აყვანის ფაქტი შეიძლება სასამართლომ დადასტურ-
ოს იმ შემთხვევაში, როცა საოჯახო ურთიერთობა ფაქტობრივად
არსებობდა შეიღად აყვანის მსურველსა და შეიღად ასაყვანს
შორის და ასეთი ურთიერთობა ორივე მხარის ინტერესებს შეე-
საბამებოდა. ფაქტობრივი ურთიერთობა კი არ იყო გაფორმებული
კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად სხვადასხვა მიზეზის გამო. ამ
ფაქტის დადასტურების აუცილებლობას იწვევს შეიღად ასაყ-
ვანი არასრულწლოვანის აღმზრდელის გარდაცვალება. ამასთან,
კანონი ზუსტად განსაზღვრავს იმ გარემოებებს, რომლებიც საფუძ-
ველად უნდა დაედოს შეიღად აყვანის ფაქტის დადასტურებას.
ესენია: 1. აღმზრდელის ოჯახში არასრულწლოვანი ბავშვის შეიღად
მიღება, რაც დასტურდება ოჯახის წევრებისა და სხვა ნათესავ-
ების მიერ; 2. მშვილებლის მიერ სასამართლოში შეიღად აყვა-
ნის შესახებ განცხადების სიცოცხლეშივე შეტანა. განცხადება
შეიძლება ეხებოდეს როგორც ოჯახში შეიღად მიღებულ ბავშვს,
იხე სხვას. პირველი საფუძველი ეხება მხოლოდ არასრულწლო-
ვან ბავშვს, მეორე კი — როგორც არასრულწლოვან იხე სრულ-
წლოვან პირს.

*მუხლი 1241. შვილად აყვანის ღაუშუგბლობა ბავშვის
გარდაცვალებისას*

ბავშვის გარდაცვალების შემთხვევაში შვილება არ დაიშვება.

შვილად აყვანა განსაზღვრულ სამართლებრივ ურთიერთობებს წარმოშობს მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის. ამ ურთიერთობის აუცილებელ სუბიექტს წარმოადგენს ნაშვილები. გარდა ამისა, შვილად აყვანის ინსტიტუტი ძირითადად შვილად ასაყვანი ბავშვის ინტერესებთანაა დაკავშირებული. სამართლებრივი ურთიერთობა, მისი აუცილებელი სუბიექტის გარეშე, არ შეიძლება წარმოიშვას. ამიტომ, ბუნებრივია, რომ კანონი კრძალავს გარდაცვლილი ბავშვის შვილად აყვანის გაფორმებას, რა სტადიაზეც არ უნდა იყოს ეს პროცესი. სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე ბავშვის გარდაცვალება უდავოდ წყვეტს საქმის შემდგომ მსვლელობას.

მუხლი 1242. გადაწყვეტილების მიღება შვილად აყვანის შემთხვევაში

შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილებას მშვილებლის განცხადებით იღებს სასამართლო მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს დასკვნის შემდეგ.

შვილად აყვანა, რადგან იგი შვილობილისა და მშვილებლის ინტერესების დაცვას ისახავს მიზნად, სახელმწიფოებრივ კონტროლს ექვემდებარება. შვილება არ ნიშნავს მშვილებლის მხოლოდ შესაბამისი ნების გამოვლენას და ბავშვის მიმართ ფაქ-

ტობრივი ზრუნვის განხორციელებას. აუცილებელია, რომ ასეთი ურთიერთობა იურიდიულად იქნეს გაფორმებული. ეს ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანით. სასამართლოსათვის და არა სხვა რომელიმე ორგანოსათვის ამ ფუნქციის მინიჭება შვილად აყვანის სფეროში კანონიერების დაცვის მეტ გარანტიას ქმნის.

განცხადება შვილად აყვანის შესახებ მშვილბელმა უნდა შეიტანოს სასამართლოში თავისი ან შვილად ასაყვანი პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. განცხადებაში მითითებულ უნდა იქნეს ცნობები მშვილბელის ოჯახური მდგომარეობის, სამუშაოს, შემოსავლის შესახებ. მას უნდა დაერთოს ავტობიოგრაფია და სამსახურებრივი დახასიათება. განცხადებაში აღინიშნება აგრეთვე აუცილებელი მონაცემები შვილად ასაყვანი პირის შესახებ, კერძოდ, ცნობები ბავშვის ასაკის, მისი მშობლების გარდაცვალების ან სხვა მიზეზების შესახებ, რომელთა გამოც ბავშვი ნორმალური მშობლიური ზრუნვის გარეშე დარჩა.

სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანამდე აუცილებელია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ დეტალურად შეისწავლოს შვილად აყვანის მსურველის საოჯახო-ყოფითი პირობები, მისი და ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა და სხვა. გარკვეული წარმოდგენა უნდა შეიქმნას აგრეთვე შვილად ასაყვანი პირის ჯანმრთელობისა და მისი აღზრდისათვის აუცილებელ სპეციფიკურობათა შესახებ. სასამართლოსადმი წარდგენილ დასკვნასა და გამოკვლევის მასალებში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უნდა პასუხობდეს მთავარ კითხვებს — შვილად აყვანა შეესაბამება თუ არა ბავშვის ინტერესებს და შვილად აყვანის მსურველს შეუძლია თუ არა შეასრულოს მშობლის უფლება-მოვალეობანი. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ წარდგენილი მასალები საფუძვლად ედება შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილებას. სასამართლოს

უარი შვილად აყვანაზე შეიძლება გასასივრებელ იქნეს ზემდგომ სასამართლო ორგანოში.

მუხლი 1243. შვილად აყვანის დაუშვებლობა წარმო- მადგენლის მეშვეობით

შვილება არ შეიძლება რაიმე პირობით. ვადაზე მითითებით ან წარმომადგენლის მეშვეობით.

შვილად აყვანის უფლება პირად უფლებათა კატეგორიას განეკუთვნება და სხვა საოჯახო უფლებათა მსგავსად (ქორწინება, განქორწინება და სხვ.) არ შეიძლება მისი განხორციელება წარმომადგენლის მეშვეობით. წარმომადგენლობა არა მარტო შვილად ასაყვანი პირის, არამედ შვილად აყვანის მსურველის მხრიდანაც დაუშვებელია. ასეთი აკრძალვის საფუძველი შვილად აყვანის კონკრეტიზებული უფლების ღრმად სუბიექტური ხასიათია. კანონი კრძალავს აგრეთვე შვილად აყვანას რაიმე პირობით (მაგალითად, თუ ბავშვი სკოლაში ფრიადებზე ისწავლის ან საშუალო განათლების მიღების შემდეგ სწავლას არ გააგრძელებს და მუშაობას დაიწყებს) ან ვადაზე მითითებით (მაგალითად, შვილად აყვანა 10 წლის ვადით ან ნაშვილების მიერ 15 წლის ასაკს მიღწევამდე). ასეთ აკრძალვას საფუძველად უდევს შვილად აყვანის ინსტიტუტის დანიშნულება და შინაარსი.

მუხლი 1244. შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილებ- ის რეგისტრაცია

1. გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ რეგისტრირებულ უნდა იქნეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით.

2. სასამართლო ვალდებულია გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ერთი თვის ვადაში თავისი გადაწყვეტილების შესახებ აცნობოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს.

3. შეილება ნამდვილია სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან.

სასამართლოს გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ რეგისტრირებულ უნდა იქნეს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. კანონის ამ მოთხოვნას დიდი მნიშვნელობა აქვს. დროთა განმავლობაში შესაძლებელია სასამართლოს გადაწყვეტილება დაიკარგოს ან მისი ნამდვილობა სადავო გახდეს. ამიტომ მისი რეგისტრაცია დამატებითი უდავო დამამტკიცებელი საბუთი იქნება იმისა, რომ შვილად აყვანას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი. რეგისტრაციის მეშვეობით შეიძლება დადგინდეს აგრეთვე ისიც, თუ როდის და რომელმა სასამართლომ გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ. სასამართლოს გადაწყვეტილების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს ამ სასამართლოს ადგილსამყოფელის მიხედვით არსებული მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში. რადგან ცნობილია ის, თუ რომელ ორგანოში უნდა მოხდეს რეგისტრაცია, სასამართლო ვალდებულია ერთი თვის განმავლობაში სწორედ მას აცნობოს შვილად აყვანის შესახებ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების შესახებ. სასამართლოს გადაწყვეტილების რეგისტრაცია, გამონაკლის შემთხვევაში, შეიძლება მოხდეს ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგაც. ეს განპირობებულია იმით. რომ შვილად აყვანის რეგისტრაციას უფლების წარმომშობი მნიშვნელობა არ გააჩნია. კანონით შვილება ნამდვილად ითვლება სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღი-

დან. აქედან გამომდინარე, რეგისტრაციაში ტარდება უკვე არსებული შვილად აყვანის ფაქტი. ამიტომ თუ რაიმე მიზეზის გამო შვილად აყვანის შესახებ გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილება არ იყო რეგისტრირებული, ამას გადამწყვეტი იურიდიული მნიშვნელობა არ გააჩნია. მთავარია სახეზე იყოს სასამართლოს გადაწყვეტილება.

მუსლი 1245. მშვილებელი

მშვილებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სრულწლოვანი ქმედუნარიანი პირი, გარდა იმ პირისა, რომელსაც ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება, ან რომელსაც ადრე ჰყავდა ნაშვილები, მაგრამ შვილებს გაუქმდა მის მიერ მშვილებლის მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულების გამო. მშვილებელი არ შეიძლება იყოს ასევე პირი, რომელსაც ავადმყოფობის, მორალური ან სხვა პირადი თვისებების გამო არ შეუძლია განახორციელოს მშობლის უფლებები.

შვილად აყვანის უფლება ეძლევა იმ პირს, რომელიც სრულწლოვანი და ქმედუნარიანია. ბუნებრივია, არასრულწლოვანსა და არაქმედუნარიან პირს არ შეუძლია მშობლიური უფლება-მოვალეობების განხორციელება. მაგრამ ყველა სრულწლოვან და ქმედუნარიან პირს შეიძლება არ გააჩნდეს შვილად აყვანის უფლება. კანონი კონკრეტულად მიუთითებს ზოგიერთ მათგანზე — არ შეიძლება მშვილებელი იყოს ის პირი, რომელსაც ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება და არ აღმდგარა პირვანდელ მდგომარეობაში (არა აქვს მნიშვნელობა იმას, ადრე ჰქონდა თუ არა ჩამორთმეული მშობლის უფლება), აგრეთვე ის პირი, რომელსაც ადრე ნაშვილები ჰყავდა ბავშვი, მაგრამ შვილებს გაუქმდა, მის

მიერ მშვილელბლის უფლება-მოვალეობათა არაჯეროვნად შესრულებ-
ის გამო. ეს მიოთება არ არის ამომწურავი. რადგან შვილად
აყვანა ბავშვის აღზრდისა და რჩენისათვის ნორმალური პირობე-
ბის შექმნას ისახავს მიზნად. აქედან გამომდინარე, მშვილელბელს
კანონი სხვა მოთხოვნებსაც უყენებს. კერძოდ, არ შეიძლება მშ-
ვილელბელი იყოს ის პირი, რომელსაც ავადმყოფობის გამო (თუ
იგი დაავადებულია ტუბერკულოზით ან სხვა გადაძვლები მძიმე
ავადმყოფობით ან კიდევ აღრიცხვაზე იმყოფება
ფსიქონევროლოგიურ დისპანსერში სულიერ დაავადებათა სახეო-
ბის გამოსაკვლევად და სამკურნალოდ. თუცა ჯერ კიდევ არ
არის სასამართლოს მიერ არაქმედუნარიანად აღიარებული) ან
მორალური თვისებების გამო (სურს დაეუფლოს შვილად ასაყ-
ვანი პირის ბინას ან ჰიილოს სხვა, დაუმსახურებელი შემოსავა-
ლი), არ შეუძლია განახორციელოს ის ფუნქციები, რასაც შვილად
აყვანა ითვალისწინებს. მშვილელბლის უფლების მინიჭებისას დიდი
მნიშვნელობა აქვს ასეთი პირის დადებით პირად თვისებებს. არ
შეიძლება, მაგალითად, შვილად აყვანაზე ნება დაერთოს ისეთ
პირს, რომელიც პასუხისცებაშია ნამყოფი არასრულწლოვანი შვილ-
ისათვის ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდების გამო ან
რელიგიურ სექტებში ბავშვების ჩაბმას აღზრდის ფორმად თე-
ლის და სხვ. მშვილელბლის კანდიდატურის შესახებ ამომწურავი
ინფორმაცია სასამართლოს უნდა წარუდგინოს მეურვეობისა და
მზრუნველობის ორგანომ.

მუხლი 1246. შვილად აყვანა მეუღლეების მიერ

1. მეუღლეებს შეუძლიათ ბავშვი ერთად იშვილონ, არ შეი-
ძლება ერთი ბავშვი ორმა პირმა იშვილოს, გარდა მეუღლეებისა.
2. ერთ-ერთ მეუღლეს შეუძლია იშვილოს თავისი ქორწინების

გარეშე დაბადებული ბავშვი ან მეუღლის შვილი.

შვილად აყვანა შეუძლიათ ორივე სქესის იმ პირებს, რომლებიც მშვილებლების წინაშე წაყენებულ მოთხოვნებს (მუხლი 1245-ე) პასუხობენ. მეუღლეებს შეუძლიათ ბავშვი ერთად იშვილონ. არ შეიძლება ქორწინებაში მყოფმა პირმა ცალკე იშვილოს ბავშვი კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისის გარდა. თუ შვილად აყვანის პროცესში ერთ-ერთი მეუღლე აქტიურობს, ხოლო მეორე მეუღლე მხოლოდ თანხმობას გამოხატავს, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ქორწინებაში მყოფ მხოლოდ ერთ მეუღლეს მიეცა შვილად აყვანის უფლება. თუ შვილად აყვანა გაფორმდება, იგულისხმება, რომ ორივე მეუღლეს დაეკისრება მშობლის უფლებამოვალეობათა შესრულება.

მეუღლეების გარდა, არ შეიძლება ბავშვი ორმა პირმა ერთი ან თუნდაც სხვადასხვა სქესისამ იშვილოს, მაგალითად, ორმა დამ ან ბავშვის პაპამ და დეიდამ. ასეთი აკრძალვა განპირობებულია იმით, რომ ბავშვს მშვილებლებმა ოჯახში ნორმალური ყოფისა და აღზრდის პირობები უნდა შეუქმნან ღვიძლი მშობლების მსგავსად. მამისა და დედის შეცვლა მხოლოდ მშვილებელ მეუღლეებს შეუძლიათ. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მეუღლეების გარდა არავის არა აქვს ბავშვის შვილად აყვანის უფლება. შესაძლებელია ბავშვი იშვილოს ერთმა პირმაც, თუკი იგი აკმაყოფილებს კანონის მოთხოვნებს. ხშირად მშვილებლად გამოდის დედინაცვალი ან მამინაცვალი, ძირითადად, როცა ბავშვის მშობლები ცოცხალი არ არიან, შესაძლებელია აგრეთვე ბავშვი იშვილოს მარტოხელა ქალმა ან მარტოხელა მამაკაცმა. კანონი ამ საერთო წესიდან უშვებს გამონაკლისს და განსაზღვრული პირობების არსებობისას მეუღლეთაგან ერთ-ერთ მათგანს აძლევს ბავშვის შვილად აყვანის უფლებას. ეს შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში,

თუ ერთ-ერთ მეუღლეს სურს თავისი ბავშვის, ოღონდ ქორწინებისგარეშე გაჩენილის, შვილად აყვანა. იგულისხმება, რომ ასეთი ბავშვი იზრდება მეორე მშობელთან ან საბავშვო დაწესებულებაშია მოთავსებული. შესაძლებელია აგრეთვე, ერთ-ერთმა მეუღლემ იშვილოს თავისი მეუღლის შვილი.

თუ მეუღლეებმა ერთად იშვილეს ბავშვი, ან ერთ-ერთმა მეუღლემ იშვილა მეორე მეუღლის შვილი, მათ შორის ქორწინების შეწყვეტა ან მისი ბათილად აღიარება არავითარ სამართლებრივ ზეგავლენას არ ახდენს შვილად აყვანაზე. იგი ძალაში რჩება და ცალ-ცალკე მცხოვრებ მშვილებლებს ან ერთ-ერთ მათგანს კვლავ ეკისრება ნაშვილები პირის რჩენისა და აღზრდის მოვალეობა. ყოფილ მეუღლეთაგან თუ ვისთან უნდა ცხოვრობდეს არასრულწლოვანი ნაშვილები და საალიმენტო ვალდებულება ვის დაეკისრება, ამას დავის შემთხვევაში სასამართლო გადაწყვეტს.

მუხლი 1247. მეუღლის თანხმობა შვილებიას

თუ ბავშვი შვილად აყვავს ერთ-ერთ მეუღლეს, საჭიროა მეორე მეუღლის თანხმობა. ასეთი თანხმობა საჭირო არ არის, თუ მეორე მეუღლე აღიარებულია ქმედუუნაროდ, ან თუ მეუღლეებს ფაქტობრივად შეწყვეტილი აქვთ საქორწინო ურთიერთობა ერთ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, ან/და მეორე მეუღლის საცხოვრებელი ადგილი უცნობია.

შვილად აყვანა მეუღლეთა მიერ ხორციელდება ურთიერთშეთანხმებით. იმ გამონაკლის შემთხვევაშიც, როცა დაშვებულია ერთ-ერთი მეუღლის მიერ ბავშვის შვილება, აუცილებელია მეორე მეუღლის თანხმობა. მის მიღებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვის აღზრდაზე კეთილმყოფელი ზეგავლენის მოსახდენად. თუ

პირი წინააღმდეგია იმისა, რომ მისმა მეუღლემ იშვილოს ქორწინების გარეშე გაჩენილი თავისი ბავშვი ან გერი, ბუნებრივია, ასეთ პირობებში მშვილდებელი თავის ფუნქციას ნაშვილების მიმართ სრულყოფილად ვერ შეასრულებს. ამიტომ აუცილებელია ჯერ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ, ხოლო შემდეგ კი სასამართლომ გაარკვიოს შვილად აყვანაზე მეორე მეუღლის წინააღმდეგობის მიზეზების საფუძვლიანობა და ამის შემდეგ მოხდეს საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება. მეორე მეუღლის თანხმობა გამოხატულ უნდა იქნეს წერილობითი ფორმით და უნდა წარედგინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

კანონი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევებსაც, როცა მეორე მეუღლის თანხმობა შვილად აყვანაზე საჭირო არ არის. ეს ისეთი გარემოებებია, რომელთა არსებობა ობიექტურ პირობებზეა დაფუძნებული. არ არის საჭირო მეორე მეუღლის თანხმობა, თუ იგი აღიარებულია არაქმედუნარიანად ან თუ მეუღლეებს ფაქტობრივად შეწყვეტილი აქვთ საქორწინო ურთიერთობა ერთ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინების შეწყვეტა ოფიციალურად ჯერ არ გაფორმებულა. ასევე არ არის საჭირო იმ მეუღლის თანხმობა, რომლის საცხოვრებელი ადგილი უცნობია, მაგალითად, იმის გამო, რომ ხანგრძლივი დროით წასულია სამუშაოდ ან სხვა მიზნით და ვერ ხერხდება მასთან დაკავშირება. იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევაში ნაშვილების აღზრდაზე მეორე მეუღლის უარყოფითი ზეგავლენის შესაძლებლობა გამორიცხულია.

მუხლი 1248. შვილება ერთ-ერთი მეუღლის მიერ

თუ მეუღლეები ერთად იშვილებენ ბავშვს, ან ერთ-ერთი იშვილებს მეორე მეუღლის შვილს, ბავშვი იძენს მეუღლეთა ქორ-

წინების საერთო შეილის სამართლებრივ მდგომარეობას.

შვილად აყვანის საფუძველზე განსაზღვრული სამართლებრივი ურთიერთობა მყარდება მშვილბებელსა და ნაშვილებს შორის. ეს ურთიერთობა თავისი შინაარსით იგივეა, რაც მშობელსა და შვილს შორის არსებობს. ამ ზოგად ღებულებას კანონი აკონკრეტებს მეუღლეთა უფლება-მოვალეობების მოცულობის გაოვალისწინებით. თუ მეუღლეები ერთად იშვილებენ ბავშვს, ბუნებრივია, მათ ნაშვილების მიმართ ერთნაირად უნდა წარმოეშვათ მშობლიური უფლება-მოვალეობები, მაგრამ როცა ერთ-ერთი მათგანი იშვილებს მეორე მეუღლის შვილს, მხოლოდ მას წარმოეშობა ასეთი უფლება-მოვალეობანი, რადგან მეორე მეუღლეს უკვე გააჩნდა ისინი. ამიტომ ორივე შემთხვევაში ნაშვილები იძენს მშვილებლებს შორის ქორწინების პირობებში გაჩენილი შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას. არ შეიძლება იგივე სამართლებრივი მდგომარეობა ჰქონდეს ბავშვს, რომელიც ქორწინების გარეშეა გაჩენილი და იშვილა ქორწინებაში მყოფმა ერთ-ერთმა მეუღლემ — ბავშვის მშობელმა. ამ შემთხვევაში მეორე მეუღლის მიმართ ნაშვილებ ბავშვს გერის სამართლებრივი მდგომარეობა გააჩნია.

მუხლი 1249. დაქორწინებული პირის შვილად აყვანა

დაქორწინებული პირის შვილად აყვანისას აუცილებელია მისი მეუღლის თანხმობა.

შვილად აყვანა შეიძლება არა მარტო არასრულწლოვანი ბავშვის, არამედ სრულწლოვანი პირისაც. დაქორწინებაც შეიძლება როგორც არასრულწლოვანი, ისე სრულწლოვანი პირის. როცა არასრულწლოვანი პირი ქორწინდება მშობელთა თანხმობით, იგი

სრულ ქმედუნარიანობას იძენს. სრულწლოვან დაქორწინებულ პირს ისედაც გააჩნია იგი. ამიტომ ყველა შემთხვევაში, კანონით, დაქორწინებული პირის შვილად აყვანისას სხვა პირობებთან ერთად საჭიროა მისი მეუღლის თანხმობაც. ასეთი თანხმობა არ იქნება საჭირო თუ მისი მიღება შეუძლებელია მეუღლის არაქმედუნარიანობის ან იმის გამო, რომ მისი საცხოვრებელი ადგილი უცნობია.

მუხლი 1250. მშვილქების ასაკი

მშვილებელი უფროსი უნდა იყოს შვილად ასაყვანზე თექვსმეტი წლით მაინც. პატივსადები მიზეზების არსებობისას სასამართლოს შეუძლია შეამციროს ასაკობრივი სხვაობა.

შვილად აყვანის ინსტიტუტმა რომ თავისი დანიშნულებისამებრ იფუნქციონიროს, აუცილებელია მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ასაკობრივი სხვაობის განსაზღვრა. ფორმალური ხასიათი ექნება, მაგალითად, 15 წლის არასრულწლოვანი პირის შვილად აყვანას 20 წლის სრულწლოვანის მიერ. ასეთ შემთხვევაში აღზრდასა და მშობლიური ზრუნვის განხორციელებაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. ამიტომ კანონი მოითხოვს იმას, რომ მშვილებელი თექვსმეტი წლით მაინც იყოს უფროსი შვილობილზე. ასეთი სხვაობა განპირობებულია იმ მინიმალური ასაკით, რომელთანაც დაკავშირებულია დაქორწინება ან ბავშვის გაჩენის რეალური შესაძლებლობა. ასაკობრივი სხვაობის მაქსიმუმი დაწესებული არ არის.

კანონით დადგენილი მინიმალური ასაკობრივი სხვაობა სასამართლომ შეიძლება კიდევ უფრო შეამციროს თუ ამისათვის რაიმე პატივსადები მიზეზი არსებობს. მაგალითად, შესაძლებელია 5 ან 8 წლის ობლად დარჩენილი ბავშვის შვილად აყვანაზე

სასამართლო დათანხმდეს 20 წლის დეიდას, თუ ბავშვის სხვა ახლო ნათესავები არა ჰყავს და შვილად აყვანის მსურველი აქტიურად მონაწილეობდა დისშვილის აღზრდაში. სასამართლომ ყოველი ასეთი საქმის განხილვისას ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმაზე, შეესაბამება თუ არა შვილად აყვანა ბავშვის აღზრდის ინტერესებს და ხომ არ იქმნება მშვილელის მხრიდან ანგარების გამოვლენის შესაძლებლობა.

მუხლი 125. მშობლების თანხმობა გაშვილებაზე

1. იმ ბავშვის გასაშვილებლად, რომელსაც მშობლები ჰყავს, აუცილებელია მათი თანხმობა. მშობლების თანხმობა გაშვილებაზე უნდა გამოითქვას წერილობით.

2. მშობლებს შეუძლიათ ბავშვის გაშვილებაზე თანხმობა მისცენ კონკრეტულ პირს (პირებს) ან თანხმობა განაცხადონ გაშვილებაზე კონკრეტული პირის მიუთითებლად და მშვილელის შერჩევა მიანდოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

3. თუ გაშვილების თანხმობა გაცემულია კონკრეტული პირის სახელზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო იძლევა დასკვნას, რომ ასეთი გაშვილება შეესაბამება ბავშვის ინტერესებს.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება ბევრად არის დამოკიდებული ბავშვის მშობლების სურვილზე. თუ ბავშვს ჰყავს მშობლები და მათ არა აქვთ მშობლის უფლება ჩამორთმეული, თანხმობას ბავშვის გაშვილებაზე ისინი გამოხატავენ წერილობითი ფორმით. იმ შემთხვევაში თუ მშობლები ან მშობელი სხვაგან ცხოვრობენ, მაშინ თანხმობაზე ხელის მოწერა დამოწმებულ უნდა იქნეს სათანადო წესით. როცა გამშვილებელი მართოხელა მშობელია, საკმარისია მარტო მისი თანხმობა.

მშობელი ბავშვის გაშვილებაზე თანხმობას. ჩვეულებრივ, იძლევა იმ შემთხვევაში, როცა დარწმუნებულია იმაში, რომ მშვილბელთან ბავშვის აღსაზრდელად უკეთესი პირობები არსებობს და მის მომავალს ცუდი არაფერი ემუქრება. მაგრამ შეიძლება შეიქმნას ისეთი მდგომარეობაც, როცა ბავშვის საჩქაროდ გაშვილება ბავშვის ინტერესების უკეთ უზრუნველყოფისათვისაც და მშობლების შემდგომი ცხოვრებისათვისაც აუცილებელ და ერთადერთ გამოსავალს წარმოადგენს. ამ დროს მშობლისათვის ბავშვის გაშვილება ნებისმიერ პირზე შეიძლება მისაღები იყოს. სწორედ ამიტომ ითვალისწინებს კანონი მშობლების შესაძლებლობას არა მარტო კონკრეტულ პირს ან მეუღლეებს მისცენ თანხმობა ბავშვის გაშვილებისას, არამედ ზოგადად განაცხადონ თანხმობა ბავშვის გაშვილებაზე. რადგან ამ შემთხვევაში კონკრეტულ პირზე არ არის ლაპარაკი, მშვილბელს შერჩევა მიენდობა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. მშვილბელის შერჩევისას ამოსავალ დებულებად მიჩნეულ უნდა იქნეს ის, რომ ასეთი პირის საოჯახო-ყოფითი და მატერიალური მდგომარეობა სავსებით შეესაბამება კანონით განსაზღვრულ ყველა მოთხოვნას. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო მაშინაც კი იძლევა თავის დასკვნას ბავშვის გაშვილების მიზანშეწონილობის შესახებ, როცა მშობლის თანხმობა ბავშვის გაშვილებაზე გაცემულია კონკრეტული პირის სახელზე.

ბავშვის გაშვილებაზე მშობლის თანხმობის შინაარსი გულისხმობს მის უკან გამოთხოვის შესაძლებლობას სასამართლოს მიერ შვილებზე გადაწყვეტილების გამოტანამდე. ცხოვრების შეცვლილი პირობები, მშობლიური გრძნობის გაღვივება, რასაც შეუძლია ღვიძლი მშობლების ოჯახში ბავშვის აღსაზრდელად ნორმალური პირობების შექმნა, შვილად აყვანის ხელისშემშლელ გარემოებებად უნდა იქნეს მიჩნეული. იგულისხმება, რომ თანხ-

მოხის გაცემიდან მის გამოთხოვამდე საკმაო დრო გავიდა იმისათვის, რომ მშობლებს თავიანთი პოზიცია კიდევ ერთხელ შეემოწმებინათ და დარწმუნებულიყვნენ ბავშვის გაშვილების არამიზანშეწონილობაში. ასეთ შემთხვევაში მშობლების თანხმობის უკან გამოთხოვა უდავოდ უნდა გახდეს შვილად აყვანაზე უარის თქმის საფუძველი.

მუხლი 1252. ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ

ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის შვილად აყვანისას აუცილებელია დედის წერილობითი თანხმობა, რომელსაც იგი გასცემს ბავშვის დაბადებიდან მექვსი კვირის შემდეგ. მესამე პირის მიერ ასეთი ბავშვის შვილად აყვანის დროს გადაწყვეტილება არ მიიღება, თუ მამამ შეიტანა განცხადება მამობის დადგენის ან ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ.

ქორწინების გარეშე გაჩენილი ბავშვი, თუ იგი დედასთან ცხოვრობს, შეიძლება დედის თანხმობით იშვილოს დედის მეუღლემ ან სხვა პირმა. ასეთი თანხმობისათვის კანონი ითვალისწინებს წერილობით ფორმას, რაც დედამ უნდა გასცეს ბავშვის დაბადებიდან ექვსი კვირის შემდეგ. თუ ქორწინების გარეშე გაჩენილი ბავშვის შვილება სურს სხვა პირს, იგულისხმება, რომ ასეთი ბავშვის მამამ უარი თქვა შვილის ნებაყოფლობით აღიარებაზე და არც სასამართლოს უმსჯელია მამობის იძულებითი დადგენის შესახებ. წინააღმდეგ შემთხვევაში საჭირო იქნებოდა მამის თანხმობაც. რადგან საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა ქორწინების გარეშე გაჩენილ ბავშვს მხოლოდ დედასთან გააჩნია, ამიტომ მისი თანხმობა ყველა შემთხვევაში აუცილებელია. მესა-

მე პირის მიერ ასეთი ბავშვის შვილად აყვანის პროცესში, სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოტანამდე, თუ ბავშვის მამამ სასამართლოში განცხადება შეიტანა მამობის დადგენის, ან ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ, გადაწყვეტილება ასეთი ბავშვის სხვა პირის მიერ შვილად აყვანის შესახებ არ უნდა იქნეს მიღებული. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო აუცილებლად დააკმაყოფილებს ბავშვის მამის განცხადებას. ეს საკითხი შეიძლება სადავოდ გახადოს ბავშვის დედამ. იმ შემთხვევაში თუ სასამართლო არ დააკმაყოფილებს ბავშვის მამის მოთხოვნას მამობის დადგენის ან ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ, შეიძლება დღის წესრიგში ხელახლა დადგეს შვილად აყვანის მსურველ ადრინდელ პირზე ან სულ სხვა პირზე ბავშვის გამცილების საკითხი.

მუხლი 1253. მეურვეობაში მყოფი ბავშვის შვილება

1. იმ ბავშვის შვილად აყვანისათვის, რომელიც მეურვეობაში (მზრუნველობაში) იმყოფება, თუ მას მშობლები არა ჰყავს, აუცილებელია მეურვის (მზრუნველის) წერილობითი თანხმობა.

2. საბავშვო დაწესებულების ადმინისტრაციამ ამ დაწესებულებაში ბავშვის მოყვანისას უნდა გაარკვიოს, თანახმა არის თუ არა მშობელი ბავშვის გაშვებაზე.

მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი ბავშვის შვილად აყვანისათვის საჭიროა მეურვის ან მზრუნველის წერილობითი თანხმობა. კანონი ამ პირობას უკავშირებს ისეთ შემთხვევას, როცა ბავშვს მშობლები არა ჰყავს. თუმცა მეურვის ან მზრუნველის თანხმობა მაშინაც საჭიროა, როცა ბავშვს მართალია, მშობლები ჰყავს, მაგრამ ისინი აღიარებული არიან არაქმედუნარიანად ან

მათ ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება. ისეთ შემთხვევაში კი, როცა ბავშვს ჰყავს ქმედუნარიანი და შრომისუნარო ან მძიმე ავადმყოფი მშობლები, რის გამოც იგი იმყოფება მეურვეობაში ან მზრუნველობაში, საჭიროა არა მარტო მშობლების, არამედ მეურვის ან მზრუნველის თანხმობაც. თუ ბავშვი მოთავსებულია საბავშვო დაწესებულებაში ამ დაწესებულების ადმინისტრაცია, რადგან მეურვეობის ან მზრუნველობის ფუნქციას ახორციელებს (მუხლი 1285-ე), თანახმა უნდა იყოს იქ მოთავსებული ბავშვის გაშვილებაზე. შესაძლებელია ასეთ ბავშვს ქმედუნარიანი მშობლებიც ჰყავდეს. ამიტომ მათი თანხმობაცაა საჭირო. საბავშვო დაწესებულებაში ბავშვის მოთავსებისას მისი მშობლები დაწესებულების ადმინისტრაციას აძლევენ წერილობით თანხმობას მომავალში ბავშვის გაშვილების შესახებ. თუ მშობელს ასეთი თანხმობა არ გამოუხატავს, მარტო საბავშვო დაწესებულების თანხმობა საკმარისი არ არის ბავშვის გაშვილებაზე. მეურვის ან მზრუნველის უარი მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირის გაშვილებაზე, შეიძლება გასაჩივრებულ იქნეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში.

მუხლი 1254. გაშვილება მშობლის თანხმობის გარეშე

1. გაშვილებაზე მშობლის თანხმობა საჭირო არ არის, თუ იგი აღიარებულია ქმედუნაროდ ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად.

2. მშობლის უფლება ჩამორთმეული მშობლის (მშობლების) თანხმობის მიუღებლად ბავშვის გაშვილება დასაშვებია ერთი წლის შემდეგ ამ უფლების ჩამორთმევის დღიდან.

ბავშვის გაშვილება შეიძლება მოხდეს მშობლის თანხმობის გარეშეც. ეს ისეთი შემთხვევებია, როცა თანხმობის მიღება ფაქ-

ტობრივად შეუძლებელია ან თანხმობის მიღებას არავითარი იურიდიული მნიშვნელობა არ გააჩნია. კანონი ზუსტად განსაზღვრავს მშობლის თანხმობის გარეშე ბავშვის გაშვილების საფუძვლებს. ესენია – მშობლის აღიარება ქმედუვნაროდ ან მისი გამოცხადება უგზო-უკვლოდ დაკარგულად. პირველ შემთხვევაში მშობელს არ შეუძლია ანგარიში გაუწიოს თავის მოქმედებას ან შეიგნოს შექმნილი მდგომარეობა და ამიტომ ვასცემს იგი თანხმობას თუ არა, ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს გაშვილებისათვის. მეორე შემთხვევაში მშობლის მონახვაა შეუძლებელი, მას თავის შვილთან გაწყვეტილი აქვს ყოველგვარი კავშირი, ფაქტობრივად არ ზრუნავს შვილზე და ამიტომ არცაა საჭირო მისი თანხმობა. იმ შემთხვევაში თუ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული პირი ბავშვის გაშვილების შემდეგ გამოჩნდა თავის საცხოვრებელ ადგილზე, მას უფლება არა აქვს მოითხოვოს ბავშვის გაშვილების გაბათილება. რაც შეეხება მშობლის უფლებამოსილებას პირს, მის მიმართ კანონი უფრო ლოიალურ დამოკიდებულებას იჩენს. მშობლის უფლების ჩამორთმევის დღიდან, ერთი წლის განმავლობაში, მისი თანხმობა აუცილებელია ბავშვის გაშვილებისას. ერთი წლის გასვლის შემდეგ გაშვილება შესაძლებელია ასეთი მშობლის თანხმობის მიუღებლად, ამიტომ არ შეიძლება მშობლის თანხმობის გარეშე ბავშვის გაშვილება მაშინაც, როცა წლების განმავლობაში მშობელი ჯეროვნად არ ზრუნავს შვილის აღზრდაზე ან საბავშვო დაწესებულებაში ბავშვის ჩაბარების შემდეგ ადმინისტრაციისათვის არ მიუცია თანხმობა მომავალში ბავშვის გაშვილების შესახებ, მაგრამ ბავშვზე ზრუნვისაგან სულ აიღო ხელი, საცხოვრებლად გადავიდა სხვაგან და საბავშვო დაწესებულება მასთან კონტაქტს ვერ ამყარებს. ასეთ შემთხვევებში ჯერ უნდა დაისვას საკითხი მშობლისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის ან მისი უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადებ-

ის შესახებ და შემდეგ მოხდეს მისი თანხმობის გარეშე ბავშვის გაშვილება.

მუხლი 1255. ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვის შვილება

1. იმ ბავშვის შვილად აყვანა, რომელსაც ათი წელი შეუსრულდა, დაუშვებელია მისი თანხმობის გარეშე.

2. ბავშვის თანხმობას არკვევს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

3. თუ შვილად აყვანის შესახებ განცხადების წარდგენამდე ბავშვი მშვილდების ოჯახში ცხოვრობდა და მშვილდებელს თავის მშობლად თვლიდა, შვილება, როგორც გამონაკლისი, შეიძლება შვილად ასაყვანის თანხმობის გარეშეც.

ბავშვის გაშვილებისას მის სურვილს ათი წლის ასაკამდე არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. მართალია, სამოქალაქო კანონმდებლობით შვიდი წლის ასაკიდან პირს ნაწილობრივი ქმედუნარიანობა გააჩნია და მის სურვილსაც ზოგჯერ შეიძლება ანგარიში გაეწიოს, მაგრამ შვილად აყვანის ინსტიტუტი მხოლოდ ათი წლიდან ითვალისწინებს მის სურვილს. კანონი კატეგორიულად კრძალავს შვილად აყვანას თუ ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვი ამის წინააღმდეგია. იგი შეიძლება წინააღმდეგია არა მარტო რომელიმე კონკრეტულ პირზე მისი გაშვილების, არამედ, საერთოდ გაშვილების. იგულისხმება, რომ ამ შემთხვევაში ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვი სრულყოფილად კი ვერ შეიგნებს გაშვილების სამართლებრივ შედეგებს და იგი მხოლოდ ამა თუ იმ მშვილდებისადმი ან გაშვილების ფაქტისადმი გამოხატავს თავის დამოკიდებულებას. მიუხედავად ამისა, მისი ნება ამ შემთხვევაში გადამწყვეტია.

თანახმაა თუ არა ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვი გაშვილებაზე, უნდა გამოარკვიოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ. მშობლის ჩარევა ამ საკითხის გარკვევაში ობიექტურ სურათს არ იძლევა. ბავშვის შინაგანი ნება ასეთ შემთხვევაში შეიძლება არც დაემთხვეს მის გარეგან გამოხატულებას, ამიტომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ ბავშვისაგან ხელწერილის მიღებით კი არა, არამედ მისი ნების სერიოზული და საფუძვლიანი გამოკვლევის საფუძველზე უნდა დაადგინოს თანახმაა თუ არა იგი გაშვილებაზე. ეს, უპირველეს ყოვლისა, უნდა მოხდეს ბავშვსა და მომავალ მშვილებელს შორის არსებული ურთიერთობის შესწავლით, იმის გარკვევით გააჩნია თუ არა სიმპათიები ბავშვს ასეთი პირის მიმართ, მოსწონს თუ არა მისი ქცევები და სხვ. ბავშვის თანხმობა გაშვილებაზე, რომელიც გამოავლინა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ, ფიქსირებულ უნდა იქნეს შესაბამის გამოკვლევის აქტში.

იმ შემთხვევაში, თუ ათ წელს მიღწეული ბავშვი შვილად აყვანის მსურველის ოჯახში ცხოვრობდა და ასეთ პირს თავის მშობლად თვლიდა შვილად აყვანის შესახებ საკითხის დაყენებამდე, შვილება შეიძლება შვილად ასაყვანი პირის თანხმობის გარეშეც. ამ დროს ხდება ფაქტობრივ საოჯახო ურთიერთობათა იურიდიული გაფორმება. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ამოცანას ასეთ შემთხვევებში წარმოადგენს ბავშვსა და შვილად აყვანის მსურველს შორის არსებული ურთიერთობის ნამდვილი სურათის გარკვევა. კერძოდ, მართლა თვლის თუ არა ბავშვი მშობლად იმ პირს, რომელსაც მისი შვილება სურს, არსებობს თუ არა ნორმალური პირობები ბავშვის შემდგომი აღზრდისათვის და სხვა. ამ საკითხების შესწავლისას ბავშვმა ეჭვი არ უნდა შეიტანოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ ჩატარებული გამოკვლევის ნამდვილ მიზანში.

სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანამდე გამშვილებელს, შვილად ამყვანსა და ათი წლის ასაკს მიღწეულ შვილად ასაყვანს უფლება აქვთ უარი განაცხადონ თავიანთ თანხმობაზე.

შვილად აყვანის სურვილის გამოხატვიდან მისი რეალურად განხორციელებამდე შეიძლება საკმაო დრო გავიდეს. ამ დროის მანძილზე შესაძლებელია ბევრი რამ შეიცვალოს. უპირველეს ყოვლისა — გამშვილებლისა და შვილად აყვანის მსურველის მატერიალურ და ოჯახურ მდგომარეობაში, რამაც შეიძლება რადიკალურად შეცვალოს მშობლის ან შვილად ამყვანის დამოკიდებულება ბავშვის გაშვილების ან შვილად აყვანის ფაქტისადმი. ასევე შეიძლება შეიცვალოს თავისი აზრი ათ წელს მიღწეულმა ბავშვმა გაშვილების თაობაზე ადრე გამოთქმული თანხმობის შესახებ. არც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო და არც სასამართლოა ვალდებული არკვიოს ადრე გამოხატული თანხმობის შეცვლის საფუძვლიანობა. შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობის ძირითად მონაწილეებს — გამშვილებელს, შვილად ამყვანსა და ათი წლის ასაკს მიღწეულ ბავშვს — შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანამდე ნებისმიერ დროს აქვთ უფლება უარი განაცხადონ თავიანთ ადრინდელ თანხმობაზე. ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში, ერთ-ერთი მათგანის უარი, შვილად აყვანის საკითხის უარყოფითად გადაწყვეტის საფუძველია.

1. მშვილებლის თხოვნით ნაშვილებს მიეკუთვნება მშვილებლის გვარი.

2. მშვილებლის თხოვნით ნაშვილებს შეიძლება შეეცვალოს სახელი. სახელის შეცვლა ბავშვისათვის, რომელსაც ათი წელი შეუსრულდა, შეიძლება მხოლოდ მისი თანხმობით.

3. ნაშვილებისათვის გვარის მიეკუთვნების, აგრეთვე სახელის გამოცვლის შესახებ აღნიშნული უნდა იყოს სასამართლოს გადაწყვეტილებაში.

შვილად აყვანისას მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობა მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს იმისათვის, რომ თავიანთი ინტერესების შესაბამისად განხორციელდეს პირადი, არაქონებრივი ხასიათის უფლებები. ეს ძირითადად ეხება ნაშვილებისათვის გვარისა და სახელის მიეკუთვნების საკითხს. მშვილებლის თხოვნით შეიძლება ნაშვილებს მიეკუთვნოს მშვილებლის გვარი. შვილად აყვანისას ბავშვისათვის გვარის გამოცვლა სავალდებულო არ არის. კანონში ამიტომაც ყურადღება გამახვილებული მშვილებლის თხოვნაზე. ისეთ შემთხვევაში, როცა ნაშვილები ბავშვის მშობლები ცნობილი პიროვნებები იყვნენ თავისი დამსახურებით, შვილად აყვანის შემდეგ ბავშვს შეიძლება დარჩეს თავისი მშობლების გვარი. გვარის გამოცვლის დროს შეიძლება გამოიცვალოს მამის სახელიც. თუ ბავშვი შვილად აჰყავს ქალს, მაშინ შვილობილს შეიძლება მიეკუთვნოს მშვილებლის გვარი, ხოლო ჩანაწერი ფორმალური მამის გვარის შესახებ კეთდება მშვილებლის გვარის მიხედვით. მამის სახელისა კი — მისივე მითითებით.

განსაკუთრებულ შემთხვევაში, როცა შვილად აყვანის ფაქ-

ტის გახმაურების რეალური საშიშროება არსებობს, მშვილქ-
ბლის თხოვნით შესაძლებელია ნაშვილებისათვის სახელის შეცვ-
ლაც. ამასთან, მხედველობაში მისაღები ნაშვილების სურვილი,
თუ მას უკვე შეუსრულდა ათი წელი. ნაშვილებისათვის სახელის
შეცვლა შეიძლება განპირობებული იყოს სხვა გარემოებებითაც.
მაგალითად, შვილად ამყვანი თუ ქართველია, სავსებით გამა-
რთლებულია მისი თხოვნა ნაშვილების ადრინდელი, არაქართუ-
ლი სახელის გამოცვლის შესახებ (გლები, ტიგრანი ან მამედი
შეიძლება შეიცვალოს გიორგით, ავთანდილით ან პაატათი).

ნაშვილებისათვის ახალი გვარის მიკუთვნების ან სახელის
გამოცვლის შესახებ თხოვნა მშვილქებელმა უნდა წარუდგინოს
სასამართლოს და გათვალისწინებულ უნდა იქნეს შესაბამის გადა-
წყვეტილებაში. სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე უნდა
მოხდეს ცვლილებების შეტანა მოქალაქეობრივი მდგომარეობის
რეგისტრაციის ორგანოში. იმ შემთხვევაში, თუ შვილად აყვანის
შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებაში არაფერია ნათქვამი
შვილობილის გვარისა და სახელის თაობაზე, მათი გამოცვლის
საკითხი შეიძლება მშვილქებელმა შემდეგ დააყენოს საერთო წე-
სის მიხედვით.

მუხლი 1258. ჩანაწერი ნაშვილების მშობლების შესახებ

1. მშვილქებლები, მათი თხოვნით, დაბადების ჩაწერის წიგნში
შეიძლება ჩაიწერონ ნაშვილების მშობლებად, რაც აღინიშნება
სასამართლოს გადაწყვეტილებაში.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ჩაწერ-
ისათვის აუცილებელია ნაშვილების თანხმობა, თუ მას ათი წელი
შეუსრულდა.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ შესაძლებელია შეიცვალოს ნაშვილების დაბადების მოწმობა. დაბადების ჩაწერის წიგნში მშვილებლების ჩაწერა ნაშვილების მშობლებად, საფუძვლად დაედება ნაშვილების სახელზე ახალი დაბადების მოწმობის გაცემას შესაბამისი ცვლილებებით. ნაშვილების მშობლებად მშვილებლების ჩაწერის შესაძლებლობის შესახებ აღნიშნული უნდა იქნეს სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. იმ შემთხვევაში თუ ათ წელს მიღწეული ნაშვილები წინააღმდეგია იმისა, რომ მშვილებლები მშობლებად გატარდნენ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში, სასამართლოს გადაწყვეტილებით არ იქნება დაკმაყოფილებული მშვილებელთა შესაბამისი თხოვნა. მშობლებად არ შეიძლება მშვილებლები გატარდნენ მაშინაც, როცა რაიმე ობიექტური მიზეზის გამო სასამართლო უარს ამბობს ნაშვილების ადრინდელი გვარის გამოცვლაზე.

სრულწლოვანი ნაშვილები პირისათვის გვარისა და სახელის გამოცვლის საკითხი წყდება საერთო საწყისებზე.

მუხლი 1259. ნაშვილების ნათესაური პრეტიმპრობანი

ნაშვილები და მისი შთამომავლობა – მშვილებლისა და მის ნათესავთა მიმართ, ხოლო მშვილებელი და მისი ნათესავები – ნაშვილებისა და მისი შთამომავლობის მიმართ პირადი და ქონებრივი უფლება-მოვალეობებით უთანაბრდებიან შთამომავლობით ნათესავებს.

შვილად აყვანა, როგორც იურიდიული ფაქტი, შვილობილისათვის იწვევს განსაზღვრულ სამართლებრივ შედეგებს. ეს, უპირველეს ყოვლისა, იმაში გამოიხატება, რომ წარმოიშობა ახალი

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი ნაშვილების მონაწილეობით: შვილად აყვანა თავისი შედეგებით უთანაბრდება სისხლით ნათესაობას. ერთი მხრივ, მშვილებლებსა და მათ შთამომავლობას, ხოლო, მეორე მხრივ, შვილობილსა და მის შთამომავლობას შორის შვილად აყვანის მომენტიდან წარმოიშობა შთამომავლობით ნათესაობაზე დაყრდნობის სამართლებრივი ურთიერთობა. ერთმანეთთან მათ პირად და ქონებრივ ურთიერთობებს ნათესაობა ედება საფუძვლად. მაგალითად, ნაშვილებს მშვილებლის მშობლების ან ღვიძლი შვილების მიმართ აგივე საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოეშობათ, როგორც შეიძლება არსებობდეს ღვიძლ პაპა-ბებიასა და და-ძმებთან დამოკიდებულებაში. იმ შემთხვევაში თუ პირმა რამდენიმე ბავშვი იშვილა და ისინი ერთმანეთის ნათესავები არ იყვნენ, იმ დებულებიდან გამომდინარე, რომ ნაშვილები იძენს ღვიძლი შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას, ისინი ერთმანეთის მიმართ ურთიერთობაში დებად და ძმებად უნდა ჩაითვალოს. მშვილებლების ან მათი შთამომავლობის გარდაცვალების შემთხვევაში შვილობილი სამემკვიდრეო სამართლებრივი ურთიერთობის აუცილებელი მონაწილეა. ასევე, შვილობილისა და მისი შთამომავლების გარდაცვალებისას მემკვიდრედ მშვილებელი გამოდის.

მიუხედავად იმისა, მშვილებლები გატარებული არიან ნაშვილების მშობლებად თუ არა, ან ნაშვილები თავის ძველ გვარზე რჩება თუ გვარს იცვლის, შვილად აყვანილი პირი ყველა შემთხვევაში იძენს პირად და ქონებრივ უფლება-მოვალეობებს როგორც მშვილებლის, ისე მისი ნათესავების მიმართ.

*მუხღ'ი 1260. ნაშენი ლეგის შრომითი მოვალეობის აღმად
პროგნოზი*

1. ნაშენი ლეგები კარგავს პირად და ქონებრივ უფლებებს და თავისუფლდება მოვალეობისაგან თავისი ღვიძლი მშობლებისა და წარმოშობით ნათესავების მიმართ.

2. ერთი პირის მიერ ბავშვის შვილად აყვანის შემთხვევაში ნაშენი ლეგები ინარჩუნებს აღნიშნულ უფლება-მოვალეობებს – დედის სურვილით, თუ მშვილდობელი მამაკაცია, ან მამის სურვილით – თუ მშვილდობელი ქალია.

შვილად აყვანის ფაქტის სამართლებრივი შედეგების ნაწილი ეხება ნაშენი ლეგის სამართლებრივ ურთიერთობას ღვიძლ მშობლებთან და მათ წარმოშობით ნათესავებთან. საერთო წესის მიხედვით ნაშენი ლეგები ყოველგვარ სამართლებრივ კავშირს კარგავს ღვიძლ მშობლებთან და მათ ნათესავებთან.

ეს დებულება ყოველგვარი პირობის გარეშეა ძალაში მაშინ, როცა მშვილდობლის როლში მეუღლეები გამოდიან. შვილობილი მაშინ სრულად კარგავს პირად და ქონებრივ უფლებებს და თავისუფლდება ყოველგვარი მოვალეობისაგან თავისი ღვიძლი მშობლებისა და მათი ნათესავების მიმართ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ნაშენი ლეგები არ შეიძლება იყოს მემკვიდრე ღვიძლი მშობლების ან მათი ნათესავების გარდაცვალების შემთხვევაში. ასევე არ შეიძლება მემკვიდრედ ჩაითვალოს ღვიძლი მშობელი ან მისი ნათესავი გაშვილებული პირის გარდაცვალებისას. ნაშენი ლეგისა და ღვიძლ მშობლებს შორის სამართლებრივი კავშირის შეწყვეტა ვლინდება არა მართო სამემკვიდრეო სამართლებრივ, არამედ სხვა ურთიერთობებშიც, მაგალითად, არ შეიძლება მშობელმა აღიძენტი მოითხოვოს გაშვილებული პირისაგან, ისე როგორც შვილობილს არა აქვს

სარჩოს მიღების უფლება ღვიძლი მშობლებისაგან.

აღნიშნული შედეგი შეიძლება დადგეს მაშინაც, როცა მშვილებელი ერთი პირია, მაგრამ იგი იმავე სქესისაა, რაც მშობელი. მაგალითად, თუ მარტოხელა დედისაგან ბავშვი იშვილა ქალმა, მაშინ ღვიძლი დედა და მისი ნათესავები კარგავენ სამართლებრივ კავშირს გაშვილებულ პირთან, ხოლო შვილობილი კი — ღვიძლ დედასთან და მის ნათესავებთან.

სხვაგვარად რეგულირდება საკითხი, როცა მშვილებელი და გასაშვილებელი ბავშვის მშობელი სხვადასხვა სქესისანი არიან. ეს უმეტესად მაშინ ხდება, როცა ბავშვის შვილად აყვანა სურს ერთ პირს. მაგალითად, თუ მშვილებელი ქალია და ბავშვს ორივე მშობელი ჰყავს, ღვიძლ დედასთან სამართლებრივი კავშირი უნდა შეწყდეს, ხოლო მამას უფლება აქვს შეინარჩუნოს ასეთი კავშირი გაშვილებულ ღვიძლ შვილთან. თუ მშვილებელი მამაკაცია, ნაშვილებს კავშირი უწყდება ღვიძლ მამასთან და შეიძლება შენარჩუნებულ იქნეს დედასთან ამ უკანასკნელის სურვილით. ნაშვილები პირი სრულად შეინარჩუნებს სამართლებრივ კავშირებს როგორც მშვილებელთან, ისე ღვიძლ მშობელთან, თუ მშვილებელი ერთი პირია და ბავშვს ერთი მშობელი ჰყავს, თანაც ისინი სხვადასხვა სქესისანი არიან. მაგალითად, თუ ქალმა იშვილა ბავშვი, რომელსაც დედა არა ჰყავს, მაშინ ნაშვილებს მშვილებელთან ერთად სამართლებრივი კავშირი ექნება ღვიძლ მამასთანაც. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა მარტოხელა დედა, რომელსაც შვილი ჰყავს, დაქორწინდება და მისი მეუღლე იშვილებს ცოლის ბავშვს. ამ შემთხვევაში დედასა და მშვილებელს ბავშვის მიმართ ერთნაირი უფლება-მოვალეობები გააჩნია. ასევე ერთნაირი სამართლებრივი კავშირი ექნებათ ბავშვთან ღვიძლ მამასა და დედინაცვალს თუ ეს უკანასკნელი იშვილებს გერს. პრაქტიკა ადასტურებს იმ დებულებას, რომ დედინაცვლის ან მამინაცვლის

მიერ გერის შვილად აყვანა ზოგჯერ ბავშვის ინტერესებს არ შეესაბამება. დედინაცვალს ან მამინაცვალს გერის აღზრდასა და რჩენაში განსაზღვრული მონაწილეობა კანონით ეკისრება, ან ნებაყოფლობით ზრდიან მას, მაშინ, როცა პარალელურად გერს შეიძლება შენარჩუნებული ჰქონდეს კავშირი ღვიძლ დედასთან ან მამასთანაც. გერის შვილად აყვანის შემთხვევაში ნაშვილებს ღვიძლ მშობელთან პარალელურად არსებული კავშირი უნდა შეუწყდეს.

ასეთი სიტუაცია დეტალურად უნდა იქნეს გაანალიზებული მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ და სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს შვილად აყვანის საკითხის გადაწყვეტისას.

მუხლი 1261. შვილად აყვანის გაუქმება

1. შვილად აყვანა შეიძლება გაუქმდეს, თუ მშვილებელი თავს არიდებს მასზე დაკისრებულ მშობლის მოვალეობათა შესრულებას, სასტიკად ეპყრობა ნაშვილებს, არის ნარკომანი ან ქრონიკული ალკოჰოლიკი.

2. ნაშვილების ინტერესებიდან გამომდინარე და პატივსადები მიზეზების არსებობისას სასამართლოს უფლება აქვს გააუქმოს შვილად აყვანა სხვა საფუძვლებითაც.

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობები შეიძლება შეწყდეს შემდეგი საფუძვლებით: მშვილებლის ან ნაშვილების გარდაცვალებით, მშვილებლის ან ნაშვილების გარდაცვალებულად აღიარებითა და დადგენილი წესით შვილად აყვანის გაუქმებით. კანონი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს შვილად აყვანის გაუქმების საკითხებს. შვილად აყვანა უმრავლეს შემთხვევაში თავის მიზანს აღწევს და მშვილებელსა

და ნაშვილებს შორის ქმნის მყარ საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებს. ამასთან ერთად, ზოგჯერ იქმნება შვილად აყვანის გაუქმების აუცილებლობა. რადგან მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშობა ისეთი ურთიერთობანი, რაც ღვიძლ მშობლებსა და შვილებს შორის არსებობს, ამიტომ შეუძლებელია მათი შეწყვეტა მშვილებლის ან ნაშვილების სურვილით. არ შეიძლება ეს მაშინაც კი, როცა ნაშვილები სრულწლოვანია. შვილად აყვანის გაუქმება დასაშვებია დადგენილი წესის დაცვითა და სასამართლოს მიერ კანონით განსაზღვრული საფუძვლების არსებობის შემთხვევებში. ასეთი საფუძვლების არსებობა განპირობებულია, უპირველეს ყოვლისა, ნაშვილების და აგრეთვე მშვილებლის ინტერესებით.

ნაშვილების ინტერესები ედება საფუძვლად შვილად აყვანის გაუქმებას, როცა მშვილებელი თავს არიდებს მასზე დაკისრებულ მშობლიურ მოვალეობათა შესრულებას — არ ზრუნავს ბავშვის აღზრდასა და რჩენაზე, თავისი ამორალური ცხოვრებით ცუდ ზეგავლენას ახდენს ბავშვზე და სხვ. შვილად აყვანის გაუქმების საფუძველია აგრეთვე ნაშვილებისადმი სასტიკი მოპყრობა, რაც ხშირ და უსაფუძვლოდ ცემაში ან მათხოვრობასა და პროსტიტუციაში ჩაბმის მცდელობაში შეიძლება გამოიხატოს, ასევე შეიძლება გაუქმდეს შვილება თუ მშვილებელი ნარკომანი ან ქრონიკული ალკოჰოლიკი გახდა. შვილად აყვანის გაუქმების საფუძვლები, რომელიც კანონითაა განსაზღვრული, ამომწურავი არ არის. კანონი უფლებას აძლევს სასამართლოს ნაშვილების ინტერესების გათვალისწინებით საპატიო მიზეზების არსებობისას, სხვა საფუძვლებითაც გააუქმოს შვილად აყვანა. პრაქტიკაში ხშირად ასეთ მიზეზად თვლიან მშვილებლისათვის თავისუფლების აღკვეთის მისჯას ხანგრძლივი დროით, რომლის განმავლობაშიც იგი ვერ შეძლებს ნაშვილების აღზრდასა და რჩენას. სასა-

მართლოს შეუძლია გააუქმოს შვილად აყვანა არა მარტო მაშინ, როცა სახეზე მშვილებლის ბრალეული მოქმედებაა, არამედ მაშინაც, როცა ობიექტური მიზეზების გამო არ შეუძლია თავისი მოვალეობის შესრულება. მაგალითად, მძიმე ავადმყოფობის გამო საწოლს არის მიჯაჭვული და ვერ ზრუნავს ნაშვილებზე, ან მშვილებლებისაგან ერთ-ერთი გარდაიცვალა და მეორეს კი არავითარი პირობა არ გააჩნია ნაშვილების აღსაზრდელად და სხვ. ყველა შემთხვევაში სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს დასკვნა.

მუხლი 1262. შვილად აყვანის გაუქმების სხვა საფუძველები

შვილად აყვანა შეიძლება აგრეთვე გაუქმდეს, თუ ნაშვილები სასტიკად ეპყრობა მშვილებელსა და მის ნათესავებს, აშკარა უპატივცემლობას იჩენს მათ მიმართ ან ეწევა დანაშაულებრივ და გარყვნილ ცხოვრებას.

შვილად აყვანის გაუქმება შესაძლებელია მშვილებლის ინტერესების გათვალისწინებითაც. ნაშვილებს არა მარტო უფლებები გააჩნია მშვილებლისა და მისი ნათესავების მიმართ, არამედ გარკვეული მოვალეობებიც ეკისრება. ამ მოვალეობათა შეუსრულებლობა შეიძლება საფუძვლად დაედოს შვილად აყვანის გაუქმებას. კანონი ჩამოთვლის რამდენიმე ისეთ ზოგად საფუძველს, რომელთა დაკონკრეტება სასამართლოს კომპეტენციას განეკუთვნება. მათ მიეკუთვნება: ნაშვილების მხრივ მშვილებლისა და მისი ნათესავების მიმართ სასტიკი მოპყრობა (ცემა, მძიმე სამუშაოს შესრულების იძულება და სხვა), მათ მიმართ აშკარა უპატივცემლობა (უსაფუძვლო ლანძღვა-გინება ზანგრძლივი პე-

რიოდის მანძილზე, პატივისა და ღირსების შემლახველი არასწორი ცნობების შეგნებულად ხშირი გავრცელება და სხვა), აგრეთვე დანაშაულებრივი და გარყვნილი ცხოვრება (დანაშაულის ჩადენისათვის ხშირად პასუხისგებაში ყოფნა, ხშირი ლოთობა, მეძავეობა და სხვ.). აღნიშნული საფუძვლებისათვის საერთოს წარმოადგენს ის, რომ ყველა შემთხვევაში სახეზეა შვილად აყვანილის არამართლზომიერი ქცევა. ნაშვილების ავადმყოფობა ან სხვა არაბრალეული მოქმედება არ უნდა ჩაითვალოს შვილად აყვანის გაუქმების რეალურ საფუძვლად.

მუხლი 1263. შვილად აყვანის შესახებ ცნობების გამოქვეყნების დაუშვებლობა

1. შვილად აყვანის შესახებ ცნობების შეკრება და გამოქვეყნება მშვილებლის თანხმობის გარეშე აკრძალულია.

2. ის პირი, რომელიც გამშვილებლის ნება-სურვილის გარეშე გაამჟღავნებს შვილად აყვანის ფაქტს, პასუხს აგებს კანონით დადგენილი წესით.

შვილად აყვანილი ბავშვი, რომელსაც არ ახსოვს თავისი მშობლები ან საერთოდ არაფერი იცოდა მათ შესახებ, მშვილებლებს თვლის თავის ღვიძლ მშობლებად. ამიტომ შვილად აყვანის ფაქტის გაუფრთხილებელი გამჟღავნება ხშირად ბავშვისათვის ტრავმის მიყენების, ხოლო ზოგჯერ კი ტრაგიკული შედეგების საფუძველი ხდება. იმის წარმოდგენა, რომ ნაშვილები უცხოს წარმოადგენს ოჯახის წევრებისათვის, სერიოზულად ართულებს მშვილებლებისა და ნაშვილების ურთიერთობას, ყველანაირად უშლის ხელს ბავშვის ნორმალურად აღზრდის პროცესს. აქედან გამომდინარე, კანონი მიზნად ისახავს არ დაუშვას შვილად აყვა-

ნის შესახებ ცნობების გამოქვეყნება. შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით კანონი კატეგორიულად კრძალავს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ, აგრეთვე სხვა პირთა მიერ შვილად აყვანის შესახებ ცნობების შეკრებასა და გამოქვეყნებას. გამონაკლისი შეიძლება დაშვებულ იქნეს მხოლოდ მაშინ, თუ ამაზე თანახმაა მშვილდელი. არ შეიძლება აგრეთვე სარეგისტრაციო წიგნებიდან ისეთი ამონაწერების გაკეთება და გაცემა, რომლიდანაც ცნობილი ხდება რომ ნაშვილების ღვიძლი მშობლები არ არიან მშვილდელები.

ცნობები შვილად აყვანის შესახებ შეიძლება გაიცეს სამართლებრივი ორგანოების ან სასამართლოს მოთხოვნის საფუძველზე და ისიც იმ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, რომელიც მათ წარმოებაში იმყოფება. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ესა თუ ის პირი, რომლისთვისაც ცნობილი გახდა შვილად აყვანის ფაქტი, მშვილდელისათვის და ზოგჯერ თვით ნაშვილებისათვის ტრავმის მიყენების მიზნით ამჟღავნებს მის საიდუმლოებას, რაც ყოვლად დაუშვებელია. უზნეობასთან ერთად იგი სისხლისსამართლებრივ დარღვევასაც წარმოადგენს. განსაკუთრებით მიუღებელია ასეთი მოქმედება იმ პირთა მხრივ, რომლებიც სამსახურებრივი მოვალეობის სახით მონაწილეობას ღებულობდნენ შვილად აყვანაში. ნაშვილებისა და მშვილდელის ინტერესებიდან გამომდინარე, კანონი არა მარტო კრძალავს შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნებას, არამედ ითვალისწინებს კიდევ შესაბამის პასუხისმგებლობას მისი გამჟღავნებისათვის.

*მუსლი 1264. შვილად აყვანის კონფიდენციალობის
უზრუნველყოფა*

*მშვილელის თხოვნით, შვილად აყვანის კონფიდენციალობის
უზრუნველსაყოფად, შეიძლება შეიცვალოს ნაშვილები ბავშვის
დაბადების ადგილი, თვე და რიცხვი.*

შვილად აყვანისას მშვილელელი ცდილობს არავინ და გან-
საკუთრებით კი შვილობილმა არ გაიგოს, რომ იგი არ არის
ბავშვის ღვიძლი მშობელი. ამაში მას ხელს უწყობს კანონი,
როცა მას აძლევს იმის შესაძლებლობას, რომ მოქალაქეობრივი
მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში იგი ჩაეწეროს მშო-
ბლად, აგრეთვე შეცვალოს ნაშვილების ადრინდელი გვარი მშ-
ვილელის გვარით და ნაშვილების სახელიც (მუხლი 1257-ე).
მაგრამ ეს ზოგჯერ არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ფორ-
მალურად დადასტურდეს შვილად აყვანილისა და მშვილელის
სისხლით ნათესაობა. მაგალითად, ყოველთვის შეიძლება დაეჭვე-
ბა იმის გამო, რომ ნაშვილების დაბადების ადგილად მითითებუ-
ლია ქალაქი, რომელშიც მშვილელელს არასდროს არ უცხოვრია
და არც შეიძლებოდა ეცხოვრა, ან კიდევ თუ ნაშვილების და-
ბადების თარიღად მითითებულია ის წელი, როცა მშვილელელს
ღვიძლი შვილი შეეძინა და სხვაობა ღვიძლი შვილისა და ნაშ-
ვილების დაბადების თარიღებს შორის ორი ან სამი თვეა. ამიტომ
განსახილველი მუხლი დამატებითი გარანტიების სახით მშ-
ვილელელს აძლევს შესაძლებლობას მოითხოვოს, რომ შეიცვა-
ლოს შვილად აყვანილის დაბადების ადგილი, თვე და რიცხვი.
კანონი დაბადების წლის შეცვლას არ თვლის მიზანშეწონილად,
რადგან ნაშვილების ნამდვილი ასაკის განსაზღვრას, უმნიშვნე-
ლო ცვლილებების მიუხედავად, დიდი მნიშვნელობა აქვს თვით

ნაშვილების ინტერესებისათვის. შესაძლებელია ნაშვილების თარიღის შეცვლა ნახევარი წლის ფარგლებში, ე.ი. შეიძლება იგი ექვსი თვით ადრე (თუ ფაქტობრივად წლის მეორე ნახევარშია დაბადებული) ან გვიან (თუ ფაქტობრივად წლის პირველ ნახევარში დაიბადა) გატარდეს დაბადებულად. დაბადების დღედ შეიძლება ნებისმიერი რიცხვის ჩაწერა. ზემოაღნიშნული მაგალითის მიხედვით ღვიძლი შვილისა და ნაშვილების რეგისტრაციის წიგნში ერთი და იმავე დაბადების ადგილისა და თარიღის მითითება ტყუილად შეიძლება გაჩენის პრეზუმფციას ემსახურება. ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლა შესაძლებელია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, თუ დადგინდა, რომ სხვაგვარად შეუძლებელია შვილად აყვანის ფაქტის საიდუმლოების დაცვა. დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლის შესაძლებლობის შესახებ უნდა აღინიშნოს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებაში.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანო, მართალია, გასცემს ისეთ დოკუმენტს (დაბადების მოწმობას, ცნობასა და სხვ.), რომლის მიხედვითაც შეუძლებელია იმის დადგენა, ბავშვი ღვიძლი შვილია თუ ნაშვილები. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ შვილად აყვანასთან დაკავშირებული დოკუმენტები ისპობა. რეგისტრაციის წიგნში კეთდება სათანადო ჩანაწერები, რომლითაც დასტურდება შვილად აყვანის ფაქტი, ნაშვილების ნამდვილი დაბადების ადგილი და თარიღი, აგრეთვე იმ სასამართლოს შესახებ, რომელმაც გამოიტანა შესაბამისი გადაწყვეტილება.

მუხლი 1265. შვილად აყვანის ბათილად ცნობა მხოლოდ სასამართლოს მიერ

შვილად აყვანის გაუქმება და ბათილად ცნობა შეიძლება მხოლოდ სასამართლო წესით.

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობის შეწყვეტის ყველაზე გავრცელებულ ფორმას წარმოადგენს მისი გაუქმება, იგულისხმება, რომ ამ დროს წყდება ის ურთიერთობა, რომელიც წარმოიშვა სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე და არსებობდა განსაზღვრული დროის განმავლობაში. სასამართლოს ახალი გადაწყვეტილება შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ, საფუძველად ედება შვილებასთან დაკავშირებულ საოჯახო ურთიერთობათა მომავალი პერიოდისათვის გაუქმებას. ამასთან ერთად, შესაძლებელია ისეთი შემთხვევებიც, როცა, მართალია, სასამართლომ თავიდან გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ, მაგრამ შემდეგ გაირკვა ასეთი გადაწყვეტილების უსაფუძვლობა. ამ დროს სასამართლომ უნდა გამოიტანოს ახალი გადაწყვეტილება არა შვილად აყვანის გაუქმების, არამედ მისი ბათილად აღიარების შესახებ. ეს იმას ნიშნავს, რომ შვილად აყვანასთან დაკავშირებული ურთიერთობა წყდება არა იმ დღიდან, არამედ სასამართლოს პირველი გადაწყვეტილების დღიდანვე, ე.ი. ითვლება, რომ ამ შემთხვევაში საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა შვილად აყვანის მსურველსა და ბავშვს შორის საერთოდ არ წარმოშობილა.

შვილად აყვანის გაბათილება სასამართლოს მიერ შესაძლებელია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებული საფუძველების (მუხლი 1272-ე) არსებობისას. დანარჩენ შემთხვევებში ადგილი ექნება შვილად აყვანის გაუქმებას.

*მუხლი 1266. თანხმობის გარეშე განხორციელებული
შვილად აყვანის გაუქმება*

1. შვილად აყვანა მშობელთა თანხმობის გარეშე, როცა ასეთი თანხმობა აუცილებელია, შეიძლება მშობელთა სარჩელით გააუქმოს სასამართლომ, თუ იგი დაადგენს, რომ მშობლებისათვის ბავშვის დაბრუნება შეესაბამება მის ინტერესებს.

2. მშობელთა თხოვნით, შვილად აყვანის გაუქმება, თუ ნაშვილებს შეუსრულდა ათი წელი, დაიშვება მხოლოდ ნაშვილების თანხმობით.

შვილად აყვანა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში (მუხლი 1254-ე) შეიძლება მშობლის თანხმობის გარეშე (მათი აღიარება არაქმედუნარიანად, გამოცხადება უგზო-უკვლოდ დაკარგულად და მშობლის უფლების ჩამორთმევა — ერთი წლის გასვლის შემდეგ). დანარჩენ შემთხვევაში ბავშვის გაშვილებაზე მშობლების წერილობითი თანხმობა აუცილებელია (მუხლი 1251-ე). პირველ შემთხვევაში, თუ მშობელთა მდგომარეობა ისე შეიცვალა, რომ მოისპო მშობლების თანხმობის გარეშე გაშვილების შესაძლებლობა, მშობლებს არა აქვთ უფლება მოითხოვონ შვილად აყვანის გაუქმება იმ საფუძვლით, რომ თავის დროზე შვილება მოხდა მათი თანხმობის გარეშე. ეს საკითხი შესაძლებელია დააყენოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ ნაშვილებისა და მშობლების ინტერესებიდან გამომდინარე. რაც შეეხება მეორე შემთხვევას, ამ დროს შვილად აყვანის გაუქმება შეუძლიათ მოითხოვონ მშობლებმა იმ საფუძვლით, რომ შვილად აყვანისათვის აუცილებელი იყო მათი თანხმობა და სასამართლომ ამის გარეშე გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ. ასეთი რამ შეიძლება მომხდარიყო იმის გამო, რომ სასამართლომ

ერთი მშობლის თანხმობა შეცდომით ორივე მშობლის თანხმობად მიიღო, სულიერი მოშლილობის შესახებ ცნობების საფუძველზე ჩათვალა არაქმედუნარიანად, თუმცა ასეთად იგი აღიარებული არ ყოფილა, ან მშობელს თანხმობა არ მოეთხოვა იმის გამო, რომ იგი არაჯეროვნად ასრულებდა თავის მოვალეობას და სხვ. სასამართლოს შეუძლია გამოიტანოს ახალი გადაწყვეტილება შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ, თუ დარწმუნდება იმაში, რომ მშობლისათვის ბავშვის დაბრუნება შეესაბამება მის ინტერესებს. ზოგჯერ ნაშვილები ისეა დაკავშირებული მშვილებელთან და მისი ოჯახის წევრებთან, რომ მათგან მოცილება და ღვიძლი მშობლებსათვის მისი დაბრუნება მძიმე ტრაუმის საფუძველი ხდება. ბუნებრივია, ასეთ პირობებში შვილად აყვანის გაუქმება ბავშვის ინტერესების საწინააღმდეგო იქნება და მიზანშეუწონლად მიიჩნევა, მით უმეტეს თუ მხედველობაში მშვილებლის მიერ თავისი მოვალეობის ხანგრძლივად კეთილსინდისიერი შესრულებაც იქნა მიღებული. მაგრამ თუ მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია, მათ შეუძლიათ მშობლიური უფლება-მოვალეობების ჯეროვნად შესრულება და ბავშვის მშობლებთან დაბრუნება კეთილსასურველ ზეგავლენას მოახდენს ბავშვის აღზრდაზე, სასამართლომ ასეთ შემთხვევაში მშობლების თხოვნა უნდა დააკმაყოფილოს. აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტა ფაქტობრივად დამოკიდებულია ნაშვილებ ბავშვზე, რომელსაც ათი წელი შეუსრულდა. მხოლოდ მისი თანხმობით შეიძლება სასამართლომ გააუქმოს შვილად აყვანა.

მუხლი 1267. შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ სარჩელის წარდგენა

1. სარჩელი შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ წარედგინება მშვილდებელს, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც მშობლებისათვის უცნობია მათი ბავშვის მშვილდებლის ვინაობა, — სასამართლოს შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში საქმის აღძვრის შესახებ უნდა ეცნობოს მშვილდებელს, რომელსაც უფლება აქვს ჩააბას საქმეში ან მიანდოს თავისი ინტერესების დაცვა მერვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

3. სასამართლოს, საჭიროების შემთხვევაში, შეუძლია მშვილდებელი გამოიწვიოს მოპასუხედ.

კანონი ზუსტად განსაზღვრავს შვილად აყვანის გაუქმების თაობაზე სარჩელის ადრესატს. ასეთ პირს, უპირველეს ყოვლისა, წარმოადგენს მშვილდებელი. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან მისი ინიციატივით ხდება შვილად აყვანა და შესაბამისი სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობის მთელი პერიოდის მანძილზე მის ძირითად სუბიექტს წარმოადგენს. ამიტომ მშობლებმა სწორედ ის უნდა ჩათვალონ მოპასუხედ. მაგრამ მშობლებისათვის, თუ უცნობია მათი ბავშვის მშვილდებლის ვინაობა და ეს საკვებით შესაძლებელია შვილად აყვანის ფაქტის საიდუმლოების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, მაშინ სარჩელი წარედგინება იმ სასამართლოს, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ. ორივე შემთხვევაში მშვილდებელს უნდა ჰქონდეს იმის შესაძლებლობა, რომ დაიცვას თავისი ინტერესები შვილად აყვანის გაუქმებასთან დაკავშირებულ სასამართლო პროცესში. ამიტომ საქმის განმხილველი სასამართლო მოვალეა სარჩელის

არსებობის შესახებ აცნობოს მშვილდებელს, რომელსაც შეუძლია თვითონ მიიღოს მონაწილეობა სასამართლო პროცესში ან თვითონ არ გამოჩნდეს და თავისი ინტერესების დაცვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიანდოს. ისეთ შემთხვევებში, როცა სასამართლო პროცესში მისი მონაწილეობა ნებაყოფლობის საფუძველზე ხდება, იგი მიიჩნევა თანამოპასუხედ, ხოლო მოპასუხე კი სასამართლოა. მოპასუხედ გამოდის მშვილდებელი მაშინ, როცა სარჩელი უშუალოდ მას წარედგინება, თუმცა ასეთ შემთხვევაშიც შესაძლებელია მისი ინტერესები სხვამ დაიცვას.

სასამართლოს უფლება აქვს ბავშვის მშობლებს არ გაუმხილოს მშვილდებლის ვინაობა, რადგან საქმე არსებითად ჯერ კიდევ არ არის განხილული და შესაძლებელია სასამართლომ არ დაამყოფილოს მშობლების სარჩელი. ამიტომ წინასწარ მშვილდებლის ვინაობის გამხელას შეიძლება შეილად აყვანის საიდუმლოების პრინციპის დარღვევა მოჰყვეს. ამიტომ არაა სავალდებულო უცნობი მშვილდებლის მონაწილეობა საქმის სასამართლო განხილვაში. გამონაკლის შემთხვევებში, როცა მშობელი ხდება თუ ვინ შეიძლება იყოს მშვილდებელი და თანაც განხილვაში მისი მონაწილეობა აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს, სასამართლოს შეუძლია მშვილდებელი გამოიწვიოს მოპასუხედ.

მუხლი 1268. შვილად აყვანის გაუქმება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მოთხოვნით

1. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ყოველთვის აქვს უფლება, მოითხოვოს შეილად აყვანის გაუქმება სასამართლო წესით, თუ ამას არასრულწლოვანი ნაშვილების ინტერესები მოითხოვს.

2. ცალკეული პირები, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ შეილად აყვანა არ შეესაბამება ბავშვის ინტერესებს და იგი უნდა გაუქმ-

დეს, ამის შესახებ აცნობებენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელიც წყვეტს შვილად აყვანის გაუქმების თაობაზე მოთხოვნის წარდგენის საკითხს.

შვილად აყვანის გაუქმება, მშობლების მოთხოვნის გარდა, შეიძლება აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების ინიციატივით. სწორედ ეს ორგანოები არიან თავიდან საქმის კურსში შვილად აყვანასთან დაკავშირებულ საკითხებში და მშობლების შემდეგ ისინი ყველაზე უფრო კომპეტენტურად შეძლებენ ბავშვის ინტერესების დაცვას. ამიტომ მათ ყოველთვის შეუძლიათ სასამართლო წესით მოითხოვონ შვილად აყვანის გაუქმება, თუ ამას გაშვილებული ბავშვისა და მისი მშობლების ინტერესების დაცვის აუცილებლობა მოითხოვს. მშობლებთან ერთად მხოლოდ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებისათვის შვილად აყვანის გაუქმების მოთხოვნის უფლების მინიჭება, ნიშნავს შესაძლებელ მოსარჩელეთა წრის შეზღუდვას. სხვას არავის არა აქვს უფლება სასამართლოში დააყენოს შვილად აყვანის გაუქმების საკითხი. არ შეიძლება შვილად აყვანის გაუქმება მოითხოვოს მშვილებელმა იმ გარემოებიდან გამომდინარე, რომ იგი თავისი ფუნქციების განხორციელებისას გათანაბრებულია ღვიძლ მშობელთან, რომელსაც არა აქვს უფლება უარი თქვას მშობლიური მოვალეობების შესრულებაზე. თუ მშვილებელს ამა თუ იმ ობიექტური მიზეზების გამო (ავადმყოფობა, მძიმე მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა) არ შეუძლია აღზარდოს ნაშვილები, იგი მშობლის მსგავსად, უფლებამოსილია მოითხოვოს ბავშვის მოთავსება საბავშვო ან სამკურნალო დაწესებულებაში ან სხვაგვარი დახმარება ბავშვის აღზრდაში. თუ იგი ბრალეულად არიდებს თავს თავისი უფლებამოვალეობების განხორციელებას, მას არ შეიძლება ჩამოერთვას მშობლის უფლება. ამ დროს შვილებს საერთოდ უნდა გაუქმდეს,

მაგრამ არა მშვილებლის ინიციატივით, არამედ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მოთხოვნით. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ნაშვილები ბავშვთა სასწავლო ან სამკურნალო დაწესებულებაში ხვდება იმის გამო, რომ მშვილებლის ოჯახში მისი ნორმალური აღზრდისა და ყოფისათვის აუცილებელი პირობები არ არსებობს. ეს კი თავისთავად შეიძლება შვილად აყვანის გაუქმების საფუძველად იქნეს მიჩნეული.

შვილად აყვანის გაუქმების სასამართლოსაგან მოთხოვნის უფლება არც თვით ნაშვილებს გააჩნია. თუმცა, სავსებით შესაძლებელია, ნაშვილებს ან მის კანონიერ წარმომადგენელს ამისათვის საკმარის საფუძველი ჰქონდეს. მათ ასეთი მოთხოვნა უნდა წაუყენონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

მშვილებლისა და ნაშვილების გარდა, შვილად აყვანის გაუქმებით შეიძლება დაინტერესებული იყვნენ სხვა პირებიც: ბავშვის პაპა და ბებია, და-ძმა, სხვა ნათესავები, სკოლა, საბავშვო-სასწავლო ან სამკურნალო დაწესებულება და სხვა. თუ ისინი დარწმუნებული არიან იმაში, რომ შვილად აყვანა ბავშვის ინტერესებს ეწინააღმდეგება და იგი აუცილებლად უნდა გაუქმდეს, ამის შესახებ უნდა მიმართონ იმ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელიც საქმის კურსშია ბავშვის გაშვილებაში მონაწილეობის მიღების ან მშვილებლის ოჯახში მისი ყოფნის პერიოდში დაინტერესებული პირების მიერ ბავშვის ცუდად აღზრდასთან დაკავშირებით წარდგენილი საჩივრების განხილვის გამო. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, შესაბამისი მასალებისა და გარემოებების გამოკვლევის საფუძველზე წყვეტს საკითხს იმის შესახებ, წარადგინოს თუ არა მოთხოვნა შვილად აყვანის გაუქმების თაობაზე. სასამართლოში ასეთი მოთხოვნის წარდგენა თავისთავად არ ნიშნავს მოთხოვნის დაკმაყოფილების აუცილებლობას. საკითხს საბოლოოდ წყვეტს სასამართლო.

დაუშვებელია შვილად აყვანის გაუქმება ნაშვილების სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც შვილად აყვანის გაუქმებაზე არსებობს ნაშვილების, მისი მშობლებისა და მშვილებლის თანხმობა.

შვილად აყვანის მიზანს მშობლიური ზრუნვის გარეშე დარჩენილი ბავშვების აღზრდა წარმოადგენს. თუ ეს მიზანი შესრულდა და არასრულწლოვანი ნაშვილები სრულწლოვანი გახდა, არავითარი საფუძველი არ არსებობს მის გასაუქმებლად. საერთოდ, რადგან შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ საკითხის გადაწყვეტაში მნიშვნელოვანი როლი ნაშვილების ინტერესებს მიეკუთვნება, იგულისხმება, რომ მშვილებელმა ნაშვილების სრულწლოვანებამდე სწორედ მისი ინტერესების შესაბამისად აღზარდა შვილობილი, მან თავისი მშობლიური მოვალეობა პირანთლად შეასრულა, რის შემდეგაც შვილობილის ჯერი დგება. მისი სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ წინა პლანზე მშვილებლის ინტერესი გადმოინაცვლებს. ამიტომაც არ შეიძლება შვილად აყვანის გაუქმება, ამ წესიდან გამონაკლისი დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობის ყველა ძირითადი მონაწილე თანახმაა შვილად აყვანის გაუქმებაზე. მაგალითად, როცა მშობელი გამოცხადებულ იქნა გარდაცვალებულად და მისი ბავშვი იშვილა ნათესავმა, ხოლო საკმაო დროის გასვლის შემდეგ მშობელი დაბრუნდა და მოითხოვა შვილად აყვანის გაუქმება, თუ მის სურვილს დაეთანხმა უკვე სრულწლოვანი შვილი და ნათესავიც, მაშინ სასამართლომ უნდა გამოიტანოს გადაწყვეტილება შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ.

1. შვილად აყვანის გაუქმებისას წყდება ნაშვილებსა და მშვილებელს, აგრეთვე მათ ნათესავებს შორის არსებული ურთიერთუფლებები და ურთიერთმოვალეობები, ხოლო აღდგება ურთიერთუფლებები და ურთიერთმოვალეობები შვილსა და მის მშობლებს, აგრეთვე შთამომავლობით ნათესავებს შორის.

2. სასამართლოს გადაწყვეტილებით ბავშვი გადაეცემა მშობლებს, ხოლო თუ ეს ეწინააღმდეგება მის ინტერესებს, — მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

3. სასამართლომ ბავშვის ინტერესების შესაბამისად უნდა გადაწყვიტოს აგრეთვე შვილად აყვანისას ბავშვისათვის მიკუთვნებული გვარისა და სახელის შენარჩუნების საკითხი. თუ ბავშვს შეუსრულდა ათი წელი, სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ბავშვის სურვილიც.

4. თუ შვილად აყვანა გაუქმებულია მშვილებლის მიერ ბავშვის აღზრდის მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულების გამო, ბავშვს ენახება მშვილებლისაგან აღიძმენტის მიღების უფლება.

შვილად აყვანის ბათილობისაგან განსხვავებით მისი გაუქმება, რადგან მომავალი პერიოდისათვის წყვეტს საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებს მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის, დაკავშირებულია ორგვარი ხასიათის შედეგებთან. ერთი მხრივ, წყდება ნაშვილებსა და მშვილებელს, აგრეთვე მათ ნათესავებს შორის არსებული ურთიერთუფლება-მოვალეობები და, მეორე მხრივ, აღდგება ურთიერთუფლება-მოვალეობანი ბავშვსა და მის მშობლებს, აგრეთვე შთამომავლობით ნათესავებს შორის. ეს იმას ნიშნავს, რომ ბავშვი არ შეიძლება ჩაითვალოს ყოფილი მშვილებლის მემკვიდრედ და პირიქით. რაც შეეხება სააღიძმენტო ვალდებულებ-

ბას, იგი გამონაკლისის სახით, ისიც ცალმხრივი ვალდებულების ფორმით, შეიძლება შენარჩუნებულ იქნეს. კანონით ყოფილი მშვილგებელი ვალდებულია ალიმენტი გადაუხადოს ყოფილ შვილობილს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შვილად აყვანის გაუქმება მოხდა იმის გამო, რომ მშვილგებელი ნაშვილების აღზრდის ფუნქციას არაჯეროვნად ასრულებდა. ყოფილი მშვილგებლის ასეთ ვალდებულებას საფუძვლად ედება მისივე არამართლზომიერი ქცევა. სხვა საფუძველი, თუნდაც ის, რომ შვილად აყვანის გაუქმების შემდეგ ბავშვს დაეხოცოს მშობლები და სხვა ნათესავებიდანაც სარჩოს მიღების შესაძლებლობაც არ ჰქონდეს, ყოფილი მშვილგებლისათვის ალიმენტის გადახდის ვალდებულებას არ წარმოშობს.

შვილად აყვანის გაუქმების შემდეგ ყოფილ მშვილგებელს არა აქვს უფლება მოსთხოვოს ბავშვის მშობლებს ან სრულწლოვან ყოფილ ნაშვილებს იმ ხარჯების თუნდაც ნაწილობრივი ანაზღაურება, რაც დაკავშირებული იყო ნაშვილების აღზრდასთან. ასეთი მოვალეობა მას საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე, ეკისრებოდა და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა საესკებით შეუთავსებელია შვილად აყვანის ბუნებასთან.

შვილად აყვანის გაუქმებასთან ერთად სასამართლო ვალდებულია გადაწყვიტოს ბავშვის საკითხიც. იგი უნდა დაუბრუნდეს მშობლებს და თუ ეს ეწინააღმდეგება მის ინტერესებს, მაშინ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს გადაეცემა სამეურვეოდ ან სამზრუნველოდ. შვილად აყვანის გაუქმება, თუ მშობლების სარჩელის საფუძველზე მოხდა, სასამართლო, რადგან მათ სარჩელს აკმაყოფილებს, უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მათთან ბავშვის აღზრდის ნორმალური პირობებია და ბავშვიც მათ უნდა გადაეცეთ. მაგრამ თუ სხვა პირთა მოთხოვნის ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძველით მოხდა მისი გაუქმება და მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარ-

ეობაც ბავშვის ნორმალურად აღზრდის ინტერესების საწინააღმდეგოა. სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას ბავშვისათვის მეურვეობისა ან მზრუნველობის დაწესების აუცილებლობის შესახებ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ასეთ შემთხვევაში ვალდებულია მიიღოს ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული გადაუდებელი ღონისძიებანი.

სასამართლო ვალდებულია გადაწყვიტოს აგრეთვე ყოფილი ნაშვილების გვარისა და სახელის საკითხი. თუ იგი შეილად აყვანასთან დაკავშირებით გამოიცვალა. მისი გაუქმების შემდეგ შეიძლება ძველი გვარისა და სახელის დაბრუნება. შესაძლებელია აგრეთვე აღრინდელი მამის სახელის დაბრუნებაც. ამასთან, ყოველგვარი ასეთი ცვლილება შეიძლება ბავშვის სურვილითაც მოხდეს, თუ მას ათი წელი შეუსრულდა. ბავშვის სურვილს გადამწყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს. მთავარია სასამართლომ ბავშვის ინტერესების შესაბამისად გადაწყვიტოს ეს საკითხი. სასამართლოს გადაწყვეტილება საფუძვლად უნდა დაედოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მიერ სარეგისტრაციო წიგნში შესაბამისი ცვლილებების შეტანას.

მუხლი 1271. შვილად აყვანის შეწყვეტის მომენტი

1. შეილად აყვანა წყდება შეილად აყვანის გაუქმების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან.

2. სასამართლო, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება შეილად აყვანის გაუქმების ან ბათილად ცნობის თაობაზე, ვალდებულია კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების პირი ერთი კვირის ვადაში გადაუგზავნოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს გადაწყვეტილების გამოტანისა და შეილად აყვანის რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით.

შვილად აყვანა ჰომოციდი პერიოდისათვის წყდება არა სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან. არამედ ამ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან. ამასთან, რადგან შვილად აყვანის ფაქტი, რეგისტრირებული იყო მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში, მისი გაუქმების შემდეგ შესაბამისი ცვლილებები უნდა აისახოს რეგისტრაციის წიგნში ამიტომ სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან ერთი კვირის განმავლობაში მისი ასლი უნდა გადაუგზავნოს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის იმ ორგანოს, რომელშიც ადრე მოხდა იმავე სასამართლოს მიერ შვილად აყვანის შესახებ გამოტანილი გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტის რეგისტრაცია. რაც შეეხება შვილად აყვანის ბათილად ცნობას, მის შესახებ გადაწყვეტილებაც იმავე წესით უნდა ეცნობოს აღნიშნულ ორგანოს. ასეთ შემთხვევაში მოხდება რეგისტრაციაში ადრე გატარებული შვილად აყვანის ფაქტის ანულირება. სასურველია სასამართლომ შვილად აყვანის გაუქმება ან მისი ბათილად ცნობის შესახებ გამოტანილი გადაწყვეტილების ასლი გადაუგზავნოს აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის შესაბამის ორგანოს.

მუხლი 1272. შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საფუძვლები

1. შვილად აყვანა შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი იმ შემთხვევაში, თუ:

ა. გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ ემყარება ყალბ დოკუმენტებს;

ბ. შვილად აყვანა ფიქტიურია;

გ. მშვილებელი სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ იყო ცნობილი;

დ. მშვილებელს ჩამორთმეული ჰქონდა მშობლის უფლება.

2. შვილად აყვანის ბათილად ცნობა დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს.

3. შვილად აყვანის ბათილად ცნობისას სასამართლომ უნდა გამოარკვიოს, არის თუ არა თანახმა ნაშვილები, რომელმაც ათი წლის ასაკს მიაღწია.

4. შვილად აყვანა შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი იმ პირის მოთხოვნით, რომლის უფლებაც დარღვეულია შვილად აყვანით, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მოთხოვნით.

შვილად აყვანის ბათილად ცნობა შესაძლებელია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ყველაზე გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს ყალბ დოკუმენტებზე დაყრდნობით სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანა შვილად აყვანის შესახებ. ასეთია, მაგალითად, დოკუმენტი, რომელიც თითქოს ადასტურებს მშვილებლის თანხმობას შვილად აყვანის შესახებ, სინამდვილეში შვილად აყვანის შესახებ ერთ-ერთმა მეუღლემ გამოთქვა სურვილი — მეორე კი წინააღმდეგი იყო, მაგრამ მისი ყალბი თანხმობა წარადგინა შვილად აყვანის მსურველმა. ყალბად ითვლება აგრეთვე დოკუმენტები, რომლებითაც თითქოს დასტურდება: ქალისაგან ბავშვის გაჩენის ფაქტი, ათ წელს მიღწეული ბავშვის თანხმობა შვილად აყვანაზე, იმ პირთა გარდაცვალება, რომელთა ნებართვა აუცილებელია შვილად აყვანისას და სხვა.

არ შეიძლება შვილად აყვანის გაბათილების საფუძველად ჩათვალოს ისეთი ყალბი დოკუმენტების წარდგენა, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა არა აქვს საქმის არსებითად გადაწყვეტის დროს, მაგალითად, თუ შვილად აყვანის მსურველმა წარადგინა ყალბი

დოკუმენტი, რომლითაც დასტურდებოდა, რომ მას თითქოს დიდი ხელფასი ჰქონდა ან კარგი საბინაო პირობები, ეს ფაქტი არ შეიძლება შეიღალა აყვანის ბათილად ცნობის საფუძველად იქნეს მიჩნეული. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება დაისვას საკითხი შეიღალა აყვანის გაუქმებისა და არა გაბათილების შესახებ თუ, რა თქმა უნდა, შეიღალა აყვანის შენარჩუნება ბავშვის ინტერესების საწინააღმდეგოა. შეიღალა აყვანის ბათილად ცნობის მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს მისი ფიქციური ხასიათი. ეს ისეთი შემთხვევაა, როცა შეიღალა აყვანა ხდება იმ განზრახვის გარეშე, რომ შეიღალა ამყვანსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშვას რეალური საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა. ასეთი შეიღლება უმეტესად ანგარებითი ხასიათისაა. მაგალითად, შეიძლება ბავშვის შეიღალა აყვანის შემთხვევაში მშვილებელს ოჯახის წევრთა რაოდენობის ხელოვნურად გაზრდით სურს ზედმეტი საცხოვრებელი ფართის მიღება ან გადასახადისაგან ნაწილობრივი გათავისუფლება. იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევებში ნაშვილები აღსაზრდელად არ გადადის მშვილებელთან და იგი მშობლებთან აგრძელებს ყოფნას. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევაც, როცა შეიღალა აყვანის მომენტისათვის მშვილებელს ამის რეალური განზრახვა არ ჰქონია, მაგრამ შემდეგ დაიწყო ბავშვზე ზრუნვა და აღსაზრდელადაც თავის ოჯახში გადაიყვანა იგი. ასეთ დროს არ შეიძლება შეიღალა აყვანის ბათილად ცნობა.

შეიღალა აყვანის გაბათილების სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს ის, რომ მშვილებლად შეიძლება აღმოჩნდეს პირი, რომელსაც არ ჰქონდა შეიღალა აყვანის უფლება იმის გამო, რომ სასამართლოს მიერ ცნობილი იყო არაქმედუნარიანად ან სასამართლოს მიერ ჩამორთმეული ჰქონდა მშობლის უფლება შეიღალა აყვანის მომენტში. ასეთ შემთხვევებში არა აქვს მნიშვნელობა იმას, წარმოადგინა თუ არა მან ყალბი დოკუმენტი ქმედუნარი-

ანობის შესახებ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ, მართალია, შეიძლება აყვანის მომენტში ჰქონდა მშვილბელს ჩამორთმეული მშობლის უფლება. მაგრამ იგი აღდგა ადრინდელ მდგომარეობაში და მშობლიური ფუნქციის ჯეროვნად შესრულება დაიწყო. ასეთ დროს შეიძლება აყვანის გაბათილება შეიძლება არ მოხდეს. მით უმეტეს, თუ მისი შენარჩუნება ნაშვილების ინტერესებს შეესაბამება მხოლოდ მაშინ შეიძლება გაბათილდეს შეიძლება აყვანა, თუ მშვილბელს საჭმის განხილვის დროს ჯერაც არ დაბრუნებია ადრე ჩამორთმეული მშობლის უფლება. კანონით გათვალისწინებული საფუძვლები სასამართლოს უფლებას ანიჭებს და არ ავალდებულებს ბათილად ცნოს შეიძლება აყვანა. ნებისმიერი საფუძვლით შეიძლება აყვანის ბათილად ცნობის შესახებ საჭმის განხილვისას სასამართლომ უნდა გაარკვიოს შეესაბამება თუ არა ეს ნაშვილების ინტერესებს, და არის თუ არა ამაზე თანახმა ათ წელს მიღწეული ნაშვილები.

კანონი არ ზღუდავს იმ პირთა წრეს, რომლებსაც შეუძლიათ მოითხოვონ შეიძლება აყვანის გაბათილება. ნებისმიერ პირს აქვს ასეთი უფლება თუკი შეიძლება აყვანა მის უფლებებს არღვევს. ასეთი პირები შეიძლება იყვნენ: ნაშვილების მშობლები და მათი ნათესავები, სრულწლოვანი ნაშვილების მეუღლე, მისი მეძევძრეები და სხვა. შეიძლება აყვანის გაბათილების მოთხოვნის უფლება გააჩნია აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. თუ შეიძლება აყვანა არავითარ უფლებას არ ურღვევს პირს, მაგალითად, ნაშვილების შორეულ ნათესავს ან მეზობელს, მას შეიძლება აყვანის ბათილად ცნობის მოთხოვნის უფლება არ გააჩნია.

მუხლი 1273. შპილად აყვანის ბათილად ცნობის მო-
პენტი

1. შვილად აყვანა ბათილად ითვლება შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის მომენტიდან.

2. შვილად აყვანის ბათილად ცნობისას აღდგება ბავშვის პირადი და ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები თავისი ღვიძლი მშობლებისა და წარმოშობით ნათესავების მიმართ.

3. შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შემთხვევაში სასამართლოს გადაწყვეტილებით ბავშვი გადაეცემა მშობლებს, ხოლო, თუ ეს არ შეესაბამება ბავშვის ინტერესებს, — მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

შვილად აყვანის გაბათილება ნიშნავს იმას, რომ იგი არასდროს არ ჩათვლილა ნამდვილად არსებულად, რომ არვითარი უფლება-მოვალეობები მშვილდებელსა და ნაშვილებს შორის არც წარმოშობილა. ამიტომ შვილად აყვანა ბათილად ითვლება მისი გაბათილების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანიდან კი არა, არამედ — შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს პირველი გადაწყვეტილების გამოტანის მომენტიდან. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთ შემთხვევაში ყოფილ მშვილდებელს მთელი ამ ხნის განმავლობაში ბავშვის აღზრდაზე გაწეული ხარჯები უნდა აუნაზღაურდეს. ბავშვის აღზრდაზე ნებაყოფლობით გაწეული ხარჯები იძულებით ანაზღაურებას არ ექვემდებარება.

შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შემთხვევაში მთლიანად აღდგება ყველა უფლება-მოვალეობა ყოფილ ნაშვილებსა და მის ღვიძლ მშობლებს. აგრეთვე წარმოშობით ნათესავებს შორის. ამის ლოგიკურ შედეგს წარმოადგენს ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემა ღვიძლი მშობლებისათვის, აგრეთვე ბავშვისათვის გამოცე-

ლილი გვარისა და სახელის დაბრუნება, მაგრამ შესაძლებელია ეს ყოველთვის არ იყოს მიზანშეწონილი. მაგალითად, თუ მშობლები თავის დროზე არაჯეროვნად ასრულებდნენ თავის უფლება-მოვალეობებს და მშობლის უფლების ჩამორთმევა მხოლოდ იმიტომ არ მოხდა, რომ ბავშვის გაშვილება გაფორმდა, ბუნებრივია, ასეთი მშობლებისათვის ბავშვის დაბრუნება მისი აღზრდის ინტერესების შესაბამისი შეიძლება არც იყოს. ასეთ შემთხვევებში კანონი ითვალისწინებს სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე ბავშვის გადაცემას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის, რომელმაც უნდა გადაწყვიტოს ბავშვის მეურვეობის ან მზრუნველობის საკითხი.

მუხლი 1274. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მონაწილეობა შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საქმის განხილვისას

შვილად აყვანის გაუქმების ან ბათილად ცნობის საქმის განხილვისას ყველა შემთხვევაში მონაწილეობა უნდა მიიღოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები მშობლიური ზრუნვის გარეშე დარჩენილი ბავშვებისა და სრულწლოვან შრომისუუნარო პირთა მიმართ მნიშვნელოვანი დახმარების აღმოჩენის შესაძლებლობათა ფართო სპექტრს ფლობენ. მშობლების შემდეგ, სხვა ახლო ნათესავებთან ერთად, სწორედ ისინი ცდილობენ ყველაზე მეტად ხელი შეუწყონ აღსაზრდელთა და საპატრონო პირთა ინტერესების დაცვასა და მათი უფლება-მოვალეობების განხორციელებას. ზოგჯერ ამ მხრივ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები მშობლებსა და ნათესავებზეც მაღლა დგან-

ან. მათი ინიციატივით ხდება მშობლებისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევა, ბავშვისათვის მეურვეობისა და მზრუნველობის დანიშვნა, შვილად აყვანის საკითხის დაყენება და სხვა. სწორედ ამიტომ კანონმა სავალდებულოდ ჩათვალა შვილად აყვანის გაუქმების ან ბათილად ცნობის საქმეთა განხილვისას, მიუხედავად იმისა, თუ რა საფუძვლით ხდება იგი, აუცილებელი მონაწილეობა მიიღონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებმა. კანონის ეს მოთხოვნა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს პასუხისმგებლობაზე ყურადღების გამახვილება კი არაა იმდენად, რამდენადაც ამ სფეროში მისი დიდი და მნიშვნელოვანი უფლებების აღიარებაა.

პარი მესამე

მშობრეობა და მზრუნველობა

თავი პირველი

ზოგადი დებულებანი

მუხლი 1275. ცნება

1. არასრულწლოვან ბავშვებს, რომლებიც მშობლების გარდაცვალების, მშობლებისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის, მშობლების ქმედუნაროდ ცნობის, ავადმყოფობის ან სხვა მიზეზით დარჩნენ მშობლის მზრუნველობის გარეშე, უწესდებათ მეურვეობა და მზრუნველობა მათი აღზრდის მიზნით, პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად.

2. მეურვეობა და მზრუნველობა წესდება აგრეთვე იმ სრულწლოვანი პირის პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი უფლებები და შეასრულოს თავისი მოვალებები.

ტერმინი „მეურვეობა და მზრუნველობა“ არაერთგვაროვანი შინაარსისაა. როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტი, იგი წარმოადგენს იმ ნორმათა ერთობლიობას, რომელიც არეგულირებს არასრულწლოვანი პირისა და სრულწლოვანი, მაგრამ შეზღუდულქმედუნარიანი პირის პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვასთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს. ფართო გაგებით იგი სამოქალაქო სამართლებრივი, ხოლო

ვიწრო გაგებით კი საოჯახო სამართლებრივი ინსტიტუტია მეურვეობასა და მზრუნველობაში იგულისხმება აგრეთვე სახელმწიფოებრივი ზრუნვის ერთ-ერთი ფორმა იმ მოქალაქეთა მიმართ, რომლებიც საჭიროებენ სამართლებრივი დაცვის სპეციალურ ღონისძიებებს, კერძოდ, მეურვეობის და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობა მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირების აღზრდასა და მათი უფლებების დაცვაში. აღნიშნულ გაგებათა ლოგიკურ ერთიანობას ქმნის მეურვეობა და მზრუნველობა, როგორც საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის ნაირსახეობა, რომელიც წარმოიშობა, ერთი მხრივ, მეურვესა ან მზრუნველს და, მეორე მხრივ, მეურვეობასა ან მზრუნველობაში მყოფ პირებს შორის. დარღვეული ან სადავო პირადი და ქონებრივი უფლებების დაცვა ხდება კანონით დადგენილი წესით. მაგრამ იმისთვის, რომ პირი გამოვიდეს თავისი უფლებების დასაცავად, აუცილებელია მას ჰქონდეს სამოქალაქო ქმედუნარიანობა, ე. ი. უნარი თავისი მოქმედებით შეიძინოს სამოქალაქო უფლებები და იკისროს სამოქალაქო ვალდებულებები. იურიდიული მნიშვნელობის მოქმედებათა შესრულება სრული მოცულობით მათ შეუძლიათ სრულწლოვანების მიღწევიდან იმ გამონაკლისის გარდა, როცა კანონი 18 წლამდე ასაკის პირებს თვლის სრულ ქმედუნარიანებად, რომელთაც დამოუკიდებლად შეუძლიათ თავიანთი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. იმ შემთხვევებში, როცა მათ უასაკობის, ავადმყოფობის ან სხვა ობიექტური მიზეზების გამო, არ შეუძლიათ დამოუკიდებლად დაიცვან თავიანთი უფლებები და ინტერესები, მათ მიმართ წესდება მეურვეობა ან მზრუნველობა და მათ ინტერესებს იცავენ მეურვეები და მზრუნველები. ამგვარად, მეურვეობისა და მზრუნველობის ძირითადი დანიშნულება არის იმ მოქალაქეთა პირადი

და ქონებრივი უფლებების დაცვა, რომლებიც ობიექტურ გარემოებათა საფუძველზე, მოკლებული არიან შესაძლებლობას დამოუკიდებლად დაიცვან თავიანთი უფლებები და შეასრულონ სამოქალაქო სამართლებრივი ვალდებულებები.

სამოქალაქო კოდექსის 1275-ე მუხლის პირველი ნაწილით, მეურვეობა და მზრუნველობა უწესდებათ იმ არასრულწლოვან ბავშვებს, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზის გამო, დარჩნენ მშობლის მზრუნველობის გარეშე. ასეთ მიზეზად კანონი ასახელებს მშობლების გარდაცვალებას, მშობლებისთვის მშობლის უფლების ჩამორთმევას, მშობლების ქმედუნაროდ (არაქმედუნარიანად) აღიარებას, მშობლების ავადმყოფობას და სხვ. არასრულწლოვანი ბავშვი სრულად უნდა იყოს მოკლებული მშობლიურ ზრუნვას. თუ ერთ მშობელთან შენარჩუნებული აქვს საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა, მას არ უნდა დაუწესდეს მეურვეობა ან მზრუნველობა, რადგან იგულისხმება, რომ ერთ მშობელსაც შეუძლია მისი აღზრდა და პირადი ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. ამ ფუნქციათა განხორციელებაში მეურვეობა და მზრუნველობა ენაცვლება ორივე მშობელს. ზემოაღნიშნული მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესებას იმ სრულწლოვანი პირის პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი პირადი და ქონებრივი უფლებები და შეასრულოს სამოქალაქო ვალდებულებები. როგორც ცნობილია, სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა მშობელსა და შვილებს შორის წყდება. გამონაკლის შემთხვევებში, სახეშეცვლილი და უმეტესად შეზღუდული სახით იგი შეიძლება გაგრძელდეს შემდგომი პე-

რიოდითაც. ძირითადად კი, თუ სრულწლოვანი პირი თავისი თავის ამარა რჩება ცხოვრებაში. ამიტომ სრულწლოვანი პირისათვის მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესებისათვის მხოლოდ ერთი საფუძველი შეიძლება არსებობდეს — მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება იმ დონემდე, როცა უკვე აღარ შეუძლია დამოუკიდებლად დაიცვას საკუთარი ინტერესები. ასეთი საფუძველია, მაგალითად, მხედველობის ან სმენის სრულად დაკარგვა, მოძრაობის შეუძლებლობა, სკლეროზი და სხვა. ასეთ შემთხვევებში, მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესება ერთ მიზანს ისახავს. ესაა მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირის პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა.

ამგვარად, მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტი სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტებს ამ ურთიერთობებში სრულყოფილად მონაწილეობის დამატებით გარანტიებს უქმნის, რაც ნათლად მეტყველებს მის უდიდეს სამართლებრივ მნიშვნელობაზე.

მუხლი 1276. მეურვეობა

მეურვეობა წესდება ბავშვზე, რომელსაც არ მიუღწევია შვიდი წლის ასაკისათვის ან პირზე, რომელიც სასამართლოს მიერ აღიარებულია ქმედუუნაროდ სულთ ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო.

თუ წინა მუხლში ლაპარაკი იყო მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის მიზნებისა და ამოცანების სხვაობაზე არასრულწლოვან და ზრულწლოვან პირთა მიმართებაში, განსახილველი და შემდგომი მუხლები ეძღვნება მეურვეობასა და

მზრუნველობას შორის იურიდიული განსხვავების განსაზღვრას იმ პირების მიმართ, რომელთაც უწესდებათ ისინი, როგორც არასრულწლოვანები. ისე სრულწლოვანები შეიძლება იყვნენ არაქმედუნარიანები ან შეზღუდულქმედუნარიანები. სწორედ იმის შესაბამისად, თუ ვისი უფლება უნდა იქნეს დაცული — არაქმედუნარიანისა თუ შეზღუდულქმედუნარიანისა — წესდება მეურვეობა და მზრუნველობა. მზრუნველობა შეიძლება დაუწესდეს ქმედუნარიან პირსაც.

მეურვეობა წესდება არაქმედუნარიანი პირების მიმართ. ასეთია მცირეწლოვანი ბავშვი, რომელსაც არ მიუღწევია შვიდი წლის ასაკისათვის. ბუნებრივია, მას არა აქვს შესაძლებლობა და არც უფლება იყოს სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობათა მონაწილე. ამიტომ იგი ვერ დაიცავს პირად და ქონებრივ უფლებებსა და ინტერესებს, რაც მას გააჩნია უფლებაუნარიანობის საფუძველზე. მეურვეობა წესდება აგრეთვე იმ პირის მიმართ, რომელიც სასამართლოს მიერ აღიარებულია არაქმედუნარიანად. სასამართლოს გადაწყვეტილებას საფუძველად ედება პირის სულით ავადმყოფობა ან ჭკუასუსტობა. არაქმედუნარიანად შეიძლება გამოცხადდეს როგორც არასრულწლოვანი შვიდიდან თვრამეტ წლამდე, ისე სრულწლოვანი პირი თვრამეტი წლიდან. ყველა შემთხვევაში ასეთ პირთა მიმართ წესდება მეურვეობა. მიუხედავად იმისა, რომ მეურვეობა წესდება როგორც მცირეწლოვანი, არაქმედუნარიანი პირის, ისე სასამართლოს მიერ სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო არაქმედუნარიანად აღიარებული არასრულწლოვანი ან სრულწლოვანი პირის მიმართ, ამ პირთა სამართლებრივ მდგომარეობაში არსებითი ხასიათის სხვაობაა. კერძოდ, სულით ავადმყოფებსა და ჭკუასუსტებს არ შეუძლიათ გონივრულად მოიქცნენ, ანგარიში

გაუწიონ თავიანთ მოქმედებას და წარმართონ იგი კანონის მოთხოვნათა და თავიანთი ინტერესების შესაბამისად. რის გამოც ისინი აღიარებულ იქნენ არაქმედუნარიანებად. იგივეს თქმა არ შეიძლება შვიდ წლამდე ასაკის ბავშვების მიმართ. მართალია, მათი ფიზიკური და ფსიქიკური განვითარების დონე არ იძლევა სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობებში სრულად მონაწილეობის შესაძლებლობას, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათ მცირე საყოფაცხოვრებო ხასიათის ურთიერთობებში მონაწილეობის უფლება გააჩნიათ. მხოლოდ სერიოზულ ურთიერთობებში ენაცვლება მათ მეურვე.

საბოლოო ჯამში, როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში არაქმედუნარიანი პირების ნაცვლად იურიდიული ხასიათის მოქმედებებს მათი ინტერესებიდან გამომდინარე, ასრულებენ მეურვეები. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ყველა შემთხვევაში, არაქმედუნარიანი პირები, რომლებსაც უწესდებათ მეურვეობა, კვლავაც რჩებიან საოჯახო და სხვა სახის სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტებად.

მუხლი 1277. მზრუნველობა

1. მზრუნველობა წესდება არასრულწლოვანზე, შვიდი წლის ასაკიდან თვრამეტ წლამდე. მზრუნველობა წესდება აგრეთვე, სრულწლოვან ქმედუნარიან პირზე მისი თხოვნით, თუ მას თავისი ჯანმრთელობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი უფლებები და შეასრულოს თავისი მოვალეობანი.

2. შესაბამისად გამოიყენება მე-16 მუხლი.

მეურვეობისაგან განსხვავებით მზრუნველობა უწესდებათ ისეთ

პირებს, რომლებსაც ქმედუნარიანობა სრულად არ გააჩნიათ ან არა აქვთ მისი რეალიზაციის სრული შესაძლებლობა. მათ რიგს, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის არასრულწლოვანები. სამოქალაქო კანონმდებლობის მიხედვით, ასეთი პირები შეზღუდულქმედუნარიანები არიან (ჩემი აზრით, რადგან ქმედუნარიანობის შეზღუდვა ხდება სასამართლოს მიერ, იგი ეზღუდება იმას, ვისაც სრულად გააჩნია. ასეთი პირი კი სრულწლოვანია. ამიტომ შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირი შეზღუდულქმედუნარიანი კი არაა, ნაწილობრივ ქმედუნარიანია. შესაძლებელია ასეთი პირი სასამართლომ სულიერი ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო აღიაროს არაქმედუნარიანად და არა შეზღუდულქმედუნარიანად. სამართლებრივი მდგომარეობის მიხედვით, შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირი უთანაბრდება სრულწლოვან შეზღუდულქმედუნარიანს). მზრუნველობა წესდება მათი სწორად აღზრდისა და პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვის მიზნით. მართალია, აღზრდის შინაარსი ამ ასაკში სულ სხვაა, ვიდრე შვიდ წლამდე ასაკის ბავშვის, რომელსაც მეურვეობა უწესდება, მაგრამ ეს სხვაობა სრულებითაც არ არის იურიდიული მნიშვნელობის. მთავარია სხვაობა მეურვისა და მზრუნველის სამართლებრივ მდგომარეობაში. მეურვისაგან განსხვავებით მზრუნველი არა მარტო თვითონ ასრულებს იურიდიულ მოქმედებებს მზრუნველობაში მყოფი პირის უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, არამედ ზედამხედველობს და ნებას რთავს ამ უკანასკნელს ასეთ მოქმედებათა შესრულებაზე. შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირს დამოუკიდებლად შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს მხოლოდ წვრილმან ყოფით გარიგებებში.

მზრუნველობა შეიძლება დაწესდეს აგრეთვე სრულწლოვანი

პირის მიმართ, თუ მას თავისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი უფლებები და შეასრულოს მოვალეობები (ფიზიკური ტრავმა, ტოქსიკური მოწამვლა, სანგრძლივი წოლითი რეჟიმი და სხვ.). ამ დროს მზრუნველობის დაწესების საფუძველია მისი თხოვნა. თანაც, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ ჯანმრთელობის მდგომარეობის ხარისხი ისე მძიმე არ არის, რომ მან საერთოდ ვერ შეასრულოს იურიდიული მნიშვნელობის მოქმედებანი. მას სჭირდება დამხმარე, მრჩეველი, რომელიც კი არ შეცვლის მას სამართლებრივ ურთიერთობებში, არამედ ხელს შეუწყობს თავისი უფლებებისა და მოვალეობების რეალიზაციაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში მას დასჭირდებოდა არა მზრუნველი, არამედ — მეურვე. მზრუნველობის ძირითადი ფუნქცია, ამ შემთხვევაში, არის მზრუნველობაში მყოფი პირის ინტერესების დაცვისათვის ხელის შეწყობა. მზრუნველის თანხმობა გარიგებათა დასაღებად საჭირო არ არის.

აღნიშნულის გარდა, მზრუნველობა წესდება აგრეთვე იმ სრულწლოვანი პირების მიმართ, რომლებიც სასამართლოს მიერ აღიარებული არიან შეზღუდულქმედუნარიანებად. სამოქალაქო კოდექსის მე-14 და მე-16 მუხლების საფუძველზე სასამართლო შეზღუდულქმედუნარიანად აცხადებს პირს, რომელიც ბოროტად იყენებს ალკოჰოლს ან ნარკოტიკულ ნივთიერებებს და ამის გამო თავის ოჯახს მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში აყენებს. ამიტომ, მართალია, ასეთი პირი უფლებამოსილია დადოს ქონების განკარგვის გარიგება, აგრეთვე განკარგოს ხელფასი, პენსია ან სხვა სახის შემოსავალი, მაგრამ ყველა შემთხვევაში საჭირო იქნება მზრუნველის თანხმობა. რაც შეეხება წვრილმან ყოფით გარიგებებს, მათი დადება დამოუკიდებლად შეუძლია.

მუხლი 1278. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანიზაცია

არასრულწლოვანი პირის მეურვეობა და მზრუნველობა ეკისრება განათლების ადგილობრივ ორგანოს, სასამართლოს მიერ ქმედუენაროდ აღიარებული პირისა — ჯანმრთელობის დაცვის ადგილობრივ ორგანოს, ხოლო იმ ქმედუენარიანი პირისა, რომელიც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო საჭიროებს მზრუნველობას, — სოციალური უზრუნველყოფის ადგილობრივ ორგანოს.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ფუნქციებს ახორციელებენ მმართველობის ადგილობრივი ორგანოები. მათ კომპეტენციაში შედის უფლებამოსილებათა გამიჯვნა მმართველობის ქვედა რგოლებს შორის. მეურვეობისა და მზრუნველობის ფუნქციები, ჩვეულებრივ, მმართველობის საოლქო და რაიონული ორგანოების ფუნქციონალურ განყოფილებებს შორის არის განაწილებული, რომელთა უშუალო განმასხორციელებლად გამოდის სამი განყოფილება: განათლების, ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის.

განათლების განყოფილება თავისი საქმიანობის მიხედვით ახლოს დგას მცირეწლოვნებთან და არასრულწლოვნებთან, რაც სკოლამდელი აღზრდისა და საშუალო განათლების სისტემაში მათი ჩაბმით არის განპირობებული. სკოლამდელი აღმზრდელობითი დაწესებულებები და სკოლა ახალგაზრდა თაობის ფორმირებაში უდიდეს როლს ასრულებენ. ამიტომ სავსებით სწორად უნდა ჩაითვალოს კანონის მიერ სრულწლოვანებამდე მიუღწეველი პირების — როგორც მცირეწლოვნების, ისე არასრულწლოვნების მიმართ მეურვეობისა და მზრუნველობის ფუნქციის დაკისრება განათლების განყოფილებისადმი.

არაქმედუნარიანად ამა თუ იმ პირის აღიარება ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების გამო ხდება. სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის ფაქტის დადგენისას, სასამართლო სწორედ ჯანმრთელობის დაცვის ორგანოების დასკვნებს ეყრდნობა და ასეთ პირთა მიმართ შემდგომი ურთიერთობა მათ ფუნქციას წარმოადგენს. ამიტომ კანონმა სასამართლოს მიერ არაქმედუნარიანად აღიარებული პირების მიმართ მეურვეობისა და მზრუნველობის ფუნქციების განხორციელება ჯანმრთელობის დაცვის ადგილობრივ ორგანოს დააკისრა. რაც შეეხება იმ სრულწლოვან პირებს, რომლებსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო ესაჭიროებათ მზრუნველი — მათი მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებად მიჩნეულია ადგილობრივი სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილებები.

ეს ორგანოები მზრუნველობას უწევენ არა მარტო ქმედუნარიანებს, რომლებიც თვითონ ითხოვენ მზრუნველობის დაწესებას, არამედ იმათაც, ვისაც სასამართლომ შეუზღუდა ქმედუნარიანობა. ამგვარად, განათლების განყოფილებები ახორციელებენ როგორც მეურვეობის ისე მზრუნველობის ფუნქციებს, ჯანმრთელობის დაცვის განყოფილებები — მხოლოდ მეურვეობის და სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილებები კი — მხოლოდ მზრუნველობის ფუნქციებს.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები თავიანთ ფუნქციებს ახორციელებენ ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების საერთო ხელმძღვანელობით. მნიშვნელოვანია აგრეთვე განათლების, ჯანმრთელობის დაცვისა და დასაქმებისა და სოცუზრუნველყოფის სამინისტროთა მეთოდური და ორგანიზაციული ხასიათის საქმიანობა. მეურვეობისა და მზრუნველობის კონკრეტული ორგანოები უდიდეს სამუშაოს ასრულებენ მეურ-

ვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირების აღზრდისა და მათი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვის საქმეში. მათ კომპეტენციაში შედის: იმ პირთა გამოვლენა, რომლებიც საჭიროებენ მეურვეობას ან მზრუნველობას, მეურვეებად და მზრუნველებად კონკრეტული პირების განსაზღვრა, სპეციალური დასკვნების მომზადება, იმ დოკუმენტაციის მომზადება და გაცემა, რომელიც მეურვეობისა და მზრუნველობის განხორციელებასთან არის დაკავშირებული და ბევრი სხვა. მაგალითად, თუ თვრამეტ წელს მიუღწეველ პირს შეექმნა ისეთი პირობები, როცა დამოუკიდებლად არ შეუძლია თავისი უფლებებისა და მოვალებების შესრულება, განათლების განყოფილებამ მისი ცხოვრებისეული პირობების შესწავლის საფუძველზე უნდა განსაზღვროს ასეთ პირს ასაკის მიხედვით ესაჭიროება მეურვეობა თუ მზრუნველობა, მოაწყოს იგი მეურვეობის ან მზრუნველობის პირობებით ოჯახში თუ გაგზავნოს საბავშვო აღმზრდელობით დაწესებულებაში. თუ სულით ავადმყოფი ან ჭკუასუსტი საჭიროებს მეურვეობას, ჯანმრთელობის დაცვის განყოფილება განსაზღვრავს სჭირდება მას სტაციონარული მკურნალობა თუ სხვა სამედიცინო დახმარება, ამასთან, უნდა მოამზადოს მასალები ასეთ პირზე მეურვეობის დასაწესებლად.

სრული ქმედუნარიანი ან შეზღუდულქმედუნარიანი პირისათვის მზრუნველის დანიშვნის საკითხის გადაწყვეტამდე სოცუმზრუნველყოფის ორგანომ უნდა გადაწყვიტოს ასეთი ნაბიჯის მიზანშეწონილობა, კერძოდ, — მოათავსონ პირი ინვალიდთა ან მოხუცებულთა სახლში თუ დაუწესონ მზრუნველობა.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები თავიანთი ფუნქციების განხორციელების პროცესში იხილავენ უამრავ განცხადებასა და საჩივარს ცალკეული მეურვეებისა და მზრუნველებ-

ის არამართლზომიერ მოქმედებათა შესახებ. ასეთი განცხადებები განათლების, ჯანმრთელობის დაცვისა და სოცუზრუნველყოფის განყოფილებებში შეიძლება შევიდეს არა მარტო მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირების, არამედ მათი ახლობლების, ნათესავებისა და ნებისმიერი დაინტერესებული პირებისაგან.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობის ორგანიზაციული ფორმების, მათი უფლება-მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის დამდგენ უშუალო სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს დებულება მეურვეობისა და მზრუნველობის შესახებ.

მუხლი 1279. მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესება

მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესება შეიძლება იმ შემთხვევაში, როდესაც ბავშვი არ ცხოვრობს მშობლებთან და ეს უკანასკნელნი თავს არიდებენ მისი აღზრდის მოვალეობას. თუ ბავშვი ცხოვრობს მშობლებთან, რომლებიც არ ასრულებენ მისი აღზრდის მოვალეობებს, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს ასეთი მშობლებისათვის ბავშვის ჩამორთმევისა და მისი მეურვეობაში ან მზრუნველობაში გადაცემის საკითხის გადასაწყვეტად.

ზემოთ განხილულ მუხლებში ლაპარაკია მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესებაზე იმ ბავშვების მიმართ, რომლებიც მოკლებული არიან მშობლიურ ზრუნვასა და სითბოს. ჩვეულებრივ, მეურვეობა და მზრუნველობა უწესდებათ იმ ბავშვებს, რომლებსაც არა ჰყავთ მშობლები ან ჰყავთ, მაგრამ ავადმყოფო-

ბის ან სხვა მიზეზების გამო არა აქვთ შესაძლებლობა განახორციელონ თავიანთი უფლება-მოვალეობანი შვილების აღზრდასთან დაკავშირებით. ასეთ შემთხვევებში მშობლების მიმართ ობიექტური კრიტერიუმის არსებობა მათ არაბრალებულობას მიანიშნებს. სულ სხვა მდგომარეობაა, როცა ბავშვს მშობლები ჰყავს, მაგრამ ისინი თავს არიდებენ მისი აღზრდის მოვალეობას, რასაც ფორმალურად იმით ხსნიან, რომ ბავშვთან ერთად არ ცხოვრობენ. ეს ძირითადად ისეთი შემთხვევებია, როცა ბავშვი ნათესავებთან ან სხვა ახლობლებთან იზრდება და მშობლებს არ სურთ მისი უკან დაბრუნება. იგივე სურათი იქმნება მაშინაც, როცა ბავშვი მოხვდება საბავშვო აღმზრდელობით დაწესებულებაში და მშობლები არავითარ ინტერესს არ იჩენენ ოჯახში მის დასაბრუნებლად და აღსაზრდელად. ასეთ შემთხვევებში სახეზეა მშობლების ის სუბიექტური დამოკიდებულება თავიანთი უფლება-მოვალეობებისადმი, რაც მშობელთა ბრალებულ ქცევაზე მეტყველებს. სწორედ ამიტომ განსახილველ ნორმაში ყურადღება გამახვილებულია ორ მომენტზე – ერთი, როცა ბავშვი არ ცხოვრობს მშობლებთან და ისინი თავს არიდებენ მისი აღზრდის მოვალეობას და მეორე, როცა ბავშვი, მართალია, ცხოვრობს მშობლებთან, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ისინი მაინც არ ასრულებენ მისი აღზრდის მოვალეობას. პირველ შემთხვევაში ბავშვის მიმართ უნდა დაწესდეს მეურვეობა ან მზრუნველობა. მეორე შემთხვევაში კი – მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია სასამართლოს წინაშე დასვას საკითხი ასეთი მშობლებისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ და ბავშვზე მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესების შესახებ. მართალია, პირველ შემთხვევაშიც შეიძლება დაისვას მშობლის უფლების ჩამორთმევის საკითხი, მაგრამ ეს სასამართლოს სპე-

ციალური განხილვის საგანი არ უნდა გახდეს, რომელსაც საფუძვლად უნდა დაედოს არა განსახილველი, არამედ 1205-ე მუხლი. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ პირველ შემთხვევაში, მშობლის უფლების ჩამორთმევა და ბავშვზე მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესება კანონის კატეგორიული მოთხოვნაა, ხოლო მეორე შემთხვევაში იმავე საკითხის დაყენება მხოლოდ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს პრეროგატივას წარმოადგენს. თუ მათ მიერ გატარებულმა ღონისძიებებმა არავითარი შედეგი არ გამოიღო და დარწმუნდება, რომ სხვა გამოსავალი არ არის, მხოლოდ ამის შემდეგ მიმართავს იგი სასამართლოს. ამგვარად, აღნიშნულმა მუხლმა მნიშვნელოვნად გააფართოვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების აქამდე განხილული ფუნქციები.

მუხლი 1280. მეურვის დანიშნვა ქმედუნაროდ აღიარებული პირისათვის

სასამართლო, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება პირის ქმედუნაროდ აღიარების თაობაზე, მოვალეა გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან არა უგვიანეს სამი დღისა, აცნობოს ამის შესახებ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს იმ პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, რომელიც ქმედუნაროდ აღიარების გამო საჭიროებს მეურვეს.

მეურვეობის დაწესების შესახებ სასამართლოში საკითხის დაყენება უმეტესად მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ ხდება. ამიტომ იგულისხმება, რომ ისინი საქმის კურსში არიან სასამართლოს გადაწყვეტილებათა შესახებ და

არ საჭიროებენ დამატებით გაფრთხილებას. მაგრამ ისეთ შემთხვევებში, როცა პირის არაქმედუნარიანად აღიარების საკითხი სხვა ორგანოების ან პირების ინიციატივით განიხილება სასამართლოში, ბუნებრივია, საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ჩაყენება საქმის კურსში. სამოქალაქო კოდექსის მე-12 მუხლის საფუძველზე არაქმედუნარიანად მიიჩნევა პირი, რომელსაც სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო არ გააჩნია უნარი თავისი ნებითა და მოქმედებით შეიძინოს და განახორციელოს სამოქალაქო უფლებები და მოვალეობები. აქვე აღნიშნულია იმის შესახებაც, რომ ასეთი პირის უფლებებს ასახიერებს მისი კანონიერი წარმომადგენელი. ასეთი წარმომადგენელი კი მეურვეა.

სწორედ ამიტომ აწესებს განსახილველი მუხლი სასამართლოს ვალდებულებას, დაუყოვნებლივ აცნობოს თავისი გადაწყვეტილების შესახებ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ეს უნდა მოხდეს პირის არაქმედუნარიანად აღიარების შესახებ გამოტანილი გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან სამი დღის განმავლობაში. თანაც კანონის მიერ განსაზღვრულია სასამართლო გადაწყვეტილების კონკრეტული ადრესატი – არაქმედუნარიანად აღიარებული პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით არსებული ჯანმრთელობის დაცვის განყოფილება. ამ მომენტზე ხაზგასმა ლოგიკურია, რადგან მსგავსი საქმეები შეიძლება განიხილოს არა იმ სასამართლომ, რომელიც ასეთი პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით არსებობს, არამედ – სხვამ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის იმ პირის ვინაობის დროული შეტყობინება, რომელიც მეურვეობას საჭიროებს, ამ უკანასკნელის უფლებებისა და ინტერესების დარღვევის თავიდან აცილების გარანტიას წარმოადგენს.

1. მეურვის ან მზრუნველის მოვალეობათა განსაზოორციელე-
ბლად მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები ნიშნავენ
მეურვეს ან მზრუნველს.

2. მეურვე ან მზრუნველი შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ
მათი თანხმობით.

3. მზრუნველის შერჩევა სრულწლოვანი ქმედუნარიანი პირ-
ისათვის, რომელსაც ჯანმრთელობის გამო არ შეუძლია
დამოუკიდებლად დაიცვას თავისი უფლებები და შეასრულოს
მოვალეობები, შეიძლება მხოლოდ სამზრუნველო პირის თანხ-
მობით.

სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების განსაზოორციელე-
ბლად მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები ნიშნავენ
მეურვეს ან მზრუნველს. ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან, ერთი
მხრივ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებისა და, მე-
ორე მხრივ, მეურვედ ან მზრუნველად დანიშნული პირების
სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციები. ადგილობრივი
მმართველობის ორგანოების განათლების, ჯანმრთელობის დაცვისა
და სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილებები საქმიანობის
შესაბამის სფეროებში აზოორციელებენ სახელმწიფო აღმასრულე-
ბელი ხელისუფლების ფუნქციებს. მეურვეობისა და მზრუნველობის
დაწესება, აგრეთვე მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნა სახელმ-
წიფოებრივი ხელისუფლების აქტია. ასეთი აქტი წარმოადგენს
ადმინისტრაციული აქტების ნაირსახეობას, რომელთანაც დაკავ-
შირებულია განსაზღვრული უფლება-მოვალეობების წარმოშობა.
რაც შეეხება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, დანიშ-

ნული მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციების განხორციელებას, ეს უკვე სახელმწიფო ფუნქციის კი არაა, არამედ უმეტესად ბავშვთა აღზრდის სფეროში ოჯახური ფუნქციის განხორციელებაა. ამიტომაცაა, რომ მეურვეობა და მზრუნველობა უპირველესად საოჯახო სამართლებრივ ინსტიტუტად ითვლება.

კანონში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ მეურვე ან მზრუნველი შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მათი თანხმობით. ამ დებულებას დიდი მნიშვნელობა აქვს. საბჭოთა კანონმდებლობით არ იყო აუცილებელი მათი თანხმობა. მეურვეობა და მზრუნველობა ითვლებოდა ნებისმიერი მოქალაქის საჯარო მოვალეობად და მისი ნების გარეშე შეიძლებოდა იგი დანიშნულიყო მეურვედ ან მზრუნველად. მართალია, შემდეგ ეს წესი უარყოფილ იქნა, მაგრამ იმის საუკეთესო მაგალითად დარჩა, თუ რა დონეზე ერეოდა სახელმწიფო საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივ რეგულირებაში. მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის კეთილმყოფელი გავლენა მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუ ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული ფუნქციების განხორციელება მეურვის ან მზრუნველის მიერ ხდება ნებაყოფლობის საწყისებზე. უფრო მეტიც, მართალია, კანონი მხოლოდ იმ პირის თანხმობას თვლის აუცილებლად, რომელიც მეურვედ ან მზრუნველად უნდა დაინიშნოს, მაგრამ პრაქტიკიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს აგრეთვე ასეთი პირის მეუღლის ან ოჯახის სხვა სრულწლოვანი წევრების თანხმობაც. მათი სურვილების გაუთვალისწინებლობა ხშირად გამხდარა შემდგომში მეურვეობისა და მზრუნველობის გაუქმების ან ვადაზე ადრე შეწყვეტის საფუძველი. მეურვეობასა ან მზრუნველობაზე პირის თანხმობა სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ იგი აუცილებლად უნდა დაინიშნოს მეურვედ ან მზრუნვე-

ლად. ამისთვის სხვა მოთხოვნებსაც უნდა პასუხობდეს იგი. მიუხედავად ამისა, სურვილის გამოვლენა იმის შესახებ, რომ პირი თანახმაა ნებაყოფლობით იკისროს მეურვეობის ან მზრუნველობის ფუნქციის განხორციელება, დღევანდელ პირობებში ნებისმიერი ქართველის უდიდეს ზნეობრივ მოვალეობას წარმოადგენს.

კანონი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევასაც, როცა არა მარტო იმ პირის ნებართვაა საჭირო, რომელიც შეიძლება მზრუნველად დაინიშნოს, არამედ იმ პირისაც, ვისაც უნდა დაენიშნოს მზრუნველი. ეს იმ შემთხვევაშია სავალდებულო, როცა მზრუნველის შერჩევა ხდება იმ სრულწლოვანი ქმედუნარიანი პირისათვის, რომელსაც ჯანმრთელობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად დაიცვას თავისი უფლებები და ინტერესები. ასეთი წესი უფრო მეტ გარანტიას ქმნის სამზრუნველო ფუნქციების დანიშნულებისამებრ განსახორციელებლად.

მიზანშეწონილია, ასეთი წესი გავრცელებულ იქნეს არასრულწლოვნისთვის მზრუნველის შერჩევის დროს, განსაკუთრებით მაშინ, თუ იგი ათი წლის ასაკს გადაცილებულია.

მეურვედ ან მზრუნველად დასანიშნი პირის სწორად შერჩევას დიდი მნიშვნელოა აქვს. მასზე ბევრად არის დამოკიდებული სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის შემდგომი ცხოვრება.

მუხლი 1282. მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის წესი

1. მეურვე ან მზრუნველი უნდა დაინიშნოს არა უგვიანეს ერთი თვისა იმ დროიდან, როდესაც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის ცნობილი გახდება მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესების აუცილებლობა.

2. მეურვის ან მზრუნველის არჩევისას, მხედველობაში მი-

იღება მისი პიროვნული თვისებები, დაკისრებული მოვალეობის შესრულების უნარი, ურთიერთდამოკიდებულება, რომელიც არსებობს მასა და სამეურვეო (სამზრუნველო) პირს შორის და, აგრეთვე, როცა ეს შესაძლებელია, სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის სურვილიც.

მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესება უნდა მოხდეს მისი აუცილებლობის წარმოშობიდან განსაზღვრულ ვადაში. ეს იმიტომ, რომ დიდხანს არ დარჩეს პირი სათანადო ზრუნვის გარეშე და, ამასთან ერთად, კარგად შეირჩეს მეურვის ან მზრუნველის კანდიდატურა. კანონით მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნა უნდა მოხდეს ამის აუცილებლობიდან ერთი თვის ფარგლებში. მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის შესახებ შესაბამისი აქტის მიღებამდე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო აწარმოებს საქმის გარემოებათა პირველად გარკვევას. ჯერ უნდა გაირკვეს: გასაწევი დახმარების ხასიათი; მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესების შესახებ შემოსული განცხადების ნამდვილობა; იმ პირის მატერიალური და საყოფაცხოვრებო პირობები, რომელიც ითხოვს მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესებას; იმ პირთა წრე, რომლისგანაც შეიძლება შეირჩეს მეურვე ან მზრუნველი და მათი პირობები; შესაძლებელია თუ არა ბავშვის მეურვის ან მზრუნველის ოჯახში ცხოვრება და სხვ. შემდეგ კი, მოკლევადი მასალების ანალიზის საფუძველზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდა გადაწყვიტოს მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესების საკითხი. სწორედ ამ მომენტიდან იანგარიშება მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის ერთთვიანი ვადა. რაც შეეხება სასამართლოს გადაწყვეტილებას ამა თუ იმ პირისათვის მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესების აუცი-

ლებლობის შესახებ, იგი მეურვის ან მზრუნველის დანიშნისათვის აუცილებელი ერთევიანი ვადის ათვლის საფუძველად ხდება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში მიღების დღიდან.

მეურვე ან მზრუნველი შერჩეულ უნდა იქნეს ნათესავების ან ახლობლების წრიდან. შესაძლებელია აგრეთვე მისი შერჩევა სხვა პირთა წრიდანაც. იმ მოთხოვნებს შორის, რომელსაც უნდა აკმაყოფილებდეს მეურვის ან მზრუნველის კანდიდატურა, კანონი გამოყოფს რამდენიმე მათგანს: 1. კანდიდატის დადებითი პიროვნული თვისებები; 2. დაკისრებული მოვალეობის შესრულების უნარი და პასუხისმგებლობის გრძნობა; 3. კეთილსასურველი დამოკიდებულების არსებობა მასა და სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს შორის და 4. სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის სურვილი იმის შესახებ, რომ მეურვედ ან მზრუნველად დაინიშნოს შერჩეული კანდიდატურა. ეს ჩამოთვლა არ არის ამომწურავი.

აღნიშნულის გარდა, მიზანშეწონილია აგრეთვე როგორც მეურვის ან მზრუნველის კანდიდატურის, ისე სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის სხვა საოჯახო და ყოფითი მხარეების გათვალისწინება (ჯანმრთელობა, ოჯახის შემადგენლობა, ქონებრივი მდგომარეობა და სხვ.).

აღნიშნული გარემოებანი მეურვის ან მზრუნველის დანიშნისას, განიხილება ერთობლივად. არც ერთ მათგანს არა აქვს ფორმალურად აუცილებელი კრიტერიუმის ხასიათი. ყველა შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო დარწმუნებული უნდა იყოს იმაში, რომ შერჩეული კანდიდატურა შეძლებს მასზე დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას. ასეთ შემთხვევაში შესაბამის პირს იგი დანიშნავს მეურვედ ან მზრუნველად.

*მუსლი 1283. პირები. რომლებიც არ შეიძლება დაინიშნოს
იშნონ მესრეპად ან მზრუნველად*

მეურვედ ან მზრუნველად არ შეიძლება დაინიშნოს:

ა. პირი, რომელსაც არ მიუღწევია თვრამეტი წლის ასაკისათვის;

ბ. პირი, რომელიც სასამართლოს მიერ ცნობილია ქმედუნაროდ;

გ. პირი, რომელსაც ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება;

დ. მშვილებელი, თუ შეილად აყვანა გაუქმდა იმის გამო, რომ იგი ჯეროვნად არ ასრულებდა მშვილებლის მოვალებებს;

ე. პირი, რომელიც გათავისუფლებულია მეურვის ან მზრუნველის მოვალებებისაგან იმის გამო, რომ იგი ჯეროვნად არ ასრულებდა ამ მოვალებას.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის დიდი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, აგრეთვე იმ კონკრეტული ფუნქციების სწორად და მეურვეობასა ან მზრუნველობაში მყოფი პირის ინტერესების შესაბამისად განხორციელების აუცილებლობის მხედველობაში მიღებით, კანონი ზოგიერთ პირს უკრძალავს მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციის შესრულებას. ასეთი აკრძალვა გამომდინარეობს იმ უფლებამოსილებათა შინაარსიდან, რაც მეურვის ან მზრუნველისთვისაა დამახასიათებელი. სავსებით ლოგიკურია ის, რომ არ შეიძლება მეურვის ან მზრუნველის ფუნქცია შეასრულოს თვრამეტ წელს მიუღწეველმა პირმა. ასეთი პირი არასრულწლოვანია და უმეტესად თავისი უფლებების განხორციელება და ინტერესების დაცვა დამოუკიდებლად არ შეუძლია. ამ ასაკის პირებს, თვითონ შეიძლება დასჭირდეთ მეურვეობა ან

მზრუნველობა. იგივე ითქმის იმ პირთა მიმართ, რომლებიც სასამართლომ აღიარა არაქმედუნარიანებად და საჭიროდ ჩათვალა მათთვის მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესება. სულით ავადმყოფის ან ჭკუასუსტის დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის საერთოდ უარყოფას წარმოადგენს. აღნიშნულ შემთხვევებში, იმ პირთა ბრალი, რომელთაც ეკრძალებათ მეურვეობა ან მზრუნველობა, სახეზე არ არის. გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მხოლოდ ასაკობრივ და ჯანმრთელობის მდგომარეობას. ამასთან ერთად, კანონი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევებსაც, როცა პირს მეურვეობა ან მზრუნველობა ეკრძალება თავისი ბრალეული მოქმედების გამო, არ შეიძლება დაინიშნოს მეურვედ ან მზრუნველად პირი, რომელიც თავისი შვილის მიმართ სათანადოდ კერ ასრულებდა მშობლიურ უფლება-მოვალეობებს და ამის გამო მას ჩამოართვეს მშობლის უფლება. ასეთი აკრძალვა არ ვრცელდება ისეთ პირზე, რომელიც უკვე აღდგენილია მშობლის უფლებებში. თავისი შინაარსით, თითქმის იმავე მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე, როცა მშვილებელი ნაშვილები პირის მიმართ ჯეროვნად არ ასრულებდა თავის უფლება-მოვალეობებს და ამის გამო შვილად აყვანა გაუქმებულ იქნა. ასეთ პირს, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდობლობა უნდა გამოუცხადოს. დაბოლოს, არ შეიძლება იმ პირის ხელახლა დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად, რომელიც უკვე იყო ასეთად დანიშნული, მაგრამ, რადგან ჯეროვნად არ ასრულებდა მასზე დაკისრებულ ფუნქციებს, გათავისუფლებულ იქნა მეურვის ან მზრუნველის მოვალეობისაგან. კანონში მითითებულ იმ პირთა წრე, რომელთა დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად არ შეიძლება, ამომწურავი არაა. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, კონკრეტული საქმისა და სამეურვეო და სამზრუნველო

ურთიერთობათა სუბიექტების შესწავლის საფუძველზე, გადაწყვეტს, კიდეც ვინ არ შეიძლება დაინიშნოს მეურვედ ან მზრუნველად. მაგრამ, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მან კანონის მიერ დადგენილი აკრძალვის მიუხედავად, მასში ჩამოთვლილ პირთაგან დაინიშნოს ვინმე მეურვედ ან მზრუნველად. კანონის კატეგორიული აკრძალვა მხოლოდ მასში ჩამოთვლილ პირებს ეხება, დანარჩენთა საკითხს წყვეტს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

მუხლი 1284. ზედამხედველობა მეურვის ან მზრუნველობის საქმიანობაზე

1. მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობაზე ზედამხედველობას ახორციელებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

2. ზედამხედველობის განხორციელების წესი და პირობები განისაზღვრება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა დებულებით.

მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციის შესრულება რადგან ნებაყოფლობისა და აუნაზღაურებლობის პრინციპებზე ხდება, იგულისხმება, რომ იგი მეურვედ ან მზრუნველად შერჩეული პირის პირად პასუხისმგებლობასა და კომპეტენტურობას ეყრდნობა. ამასთან, აღნიშნულ ფუნქციათა განხორციელების უზრუნველყოფის მიზნით, კანონი სპეციალურად ავალებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობის კონტროლს. იგულისხმება, რომ ზედამხედველობას

ახორციელებს მეურვის ან მზრუნველის დამნიშნავი ორგანო სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ზედამხედველობა ხორციელდება სხვადასხვა ფორმით. ასეთია მაგალითად: მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობაზე სისტემატური დაკვირვება, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირთა ცხოვრების პირობების პერიოდული შემოწმება, მეურვეთა ან მზრუნველთა შეკრებების მოწყობა და მათი საქმიანობის განხილვა, გამორჩეულ მეურვეთა და მზრუნველთა წახალისება, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებში შესული შეტყობინებებისა და განცხადებების განხილვა და მათზე რეაგირება და სხვ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა ზედამხედველობა მეურვეთა და მზრუნველთა საქმიანობის მარტო კონტროლს კი არ ნიშნავს, არამედ მათთვის დახმარების გაწევას სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების განხორციელებაში. მეურვეები და მზრუნველები ვალდებული არიან პერიოდულად წარუდგინონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს თავიანთი მუშაობის ანგარიში. ასეთი ანგარიშების განხილვაც საზედამხედველო ფუნქციის განხორციელებას წარმოადგენს.

მეურვისა და მზრუნველის საქმიანობაზე ზედამხედველობის კონკრეტული წესი და პირობები განისაზღვრება დებულებით მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა შესახებ და ამ ორგანოთა ზემდგომი ფუნქციონალური ორგანოების მიერ მიღებული ნორმატიული აქტებით.

მუხლი 1285. საბავშვო დაწესებულების ვალდებულება

ბავნი

1. იმ ბავშვის მიმართ, რომელიც საბავშვო დაწესებულებაში იზრდება, აგრეთვე იმ პირის მიმართ, რომელიც მეურვეობას ან

მზრუნველობას საჭიროებს და იმყოფება სათანადო დაწესებულებაში, მეურვის ან მზრუნველის მოვალეობის შესრულება ეკისრება ამ დაწესებულების ადმინისტრაციას.

2. ამ მუხლის პირველ ნიწილში დასახელებულ პირთა ქონებრივი ინტერესების (პენსიის მიღების, ქონების გამგებლობის და ა. შ.) დასაცავად, აუცილებლობის შემთხვევაში, შეიძლება დაინიშნოს ქონების მეურვე.

ზრუნვამოკლებულ პირთა მიმართ მეურვეების ან მზრუნველების დანიშვნა არაა ამ მხრივ სახელმწიფოებრივი საქმიანობის ერთდერთი ფორმა. ამა თუ იმ მიზეზის გამო, თუ შეუძლებელია მცირეწლოვანის ან არასრულწლოვანის აღსაზრდელად მიბარება ოჯახში, იგი იგზავნება საბავშვო სახლში, ინტერნატში, სპეციალურ სასწავლო დაწესებულებაში და სხვ. ვითარდება იმ დაწესებულებათა ქსელი, რომლებშიც ხდება ზრუნვამოკლებული სრულწლოვანი პირების მოთავსება. ასეთი დაწესებულებებია მოხუცთა სახლები, ინვალიდთა სახლები, სპეციალური პანსიონატები და სხვ. აღნიშნულ დაწესებულებებში აღსაზრდელად და საცხოვრებლად მყოფი პირების მიმართ მეურვეთა და მზრუნვეთა დანიშვნა ჩვეულებრივი წესით არ ხდება. ამ დაწესებულებათა ადმინისტრაციებს ეკისრებათ ვალდებულება, შეასრულონ მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციები ყველა იმ პირთა მიმართ, რომლებიც შესაბამის დაწესებულებებში იმყოფებიან და საჭიროებენ მეურვეობას ან მზრუნველობას. სწორედ ადმინისტრაცია არა ნებაყოფლობით, არამედ სავალდებულოდ იცავს მათთან მყოფ პირთა პირად და ქონებრივ უფლებებსა და ინტერესებს. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული ტიპის დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების წესდებებსა და დებულებებს

ბებში სპეციალურად უნდა აღინიშნოს ადმინისტრაციის ეს მოვალეობა.

აღმზრდელობით ან სხვა სპეციალურ დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში სამეურვეოდ და სამზრუნველოდ მოთავსებულ პირთა ქონებრივი ინტერესების დასაცავად, აუცილებლობის შემთხვევაში, შეიძლება დაინიშნოს მათი ქონების მეურვე. ასეთი აუცილებლობა შეიძლება წარმოიშვას ისეთ შემთხვევებში, როცა პირი მარტოხელა იყო და მას გააჩნდა განსაზღვრული ქონება, მემკვიდრეობით მიიღო ქონება და სხვ. ბუნებრივია, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს, რადგან არა აქვს შესაძლებლობა უშუალოდ განახორციელოს ქონებრივი უფლებები, ქონება მოსაველელოდ და სამართავად უნდა გადაეცეს სხვა პირს.

მუხლი 1286. ქონების მეურვის დანიშვნა

თუ პირს, რომელსაც დაუწესდა მეურვეობა ან მზრუნველობა, სხვა ადგილას აქვს ქონება, აუცილებლობის შემთხვევაში, მეურვის ან მზრუნველის თანხმობით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია დანიშნოს ამ ქონების მეურვე ქონების ადგილსამყოფელის მიხედვით.

კანონი ითვალისწინებს ქონებაზე მეურვეობის დაწესების შემთხვევებს. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ხდება მაშინ, როცა პირს უწყდება მეურვეობა ან მზრუნველობა და მას ქონება გააჩნია არა საცხოვრებელ, არამედ სხვა ადგილას. საცხოვრებელ ადგილად, როგორც ცნობილია, მიიჩნევა ის ადგილი, რომელსაც ირჩევს პირი, თანაც, შესაძლებელია პირს ჰქონდეს რამდენიმე საცხოვრებელი ადგილი. თუ ქონება არის იმ ადგილას,

სადაც მეურვეობაში ან მზრუნველობაში არსებული პირი ცხოვრობს, იგულისხმება, რომ მეურვე ან მზრუნველი უვლის და მართავს მის ქონებას. მაგრამ თუ ქონება სხვა ადგილზეა, მისი დაცვა და მართვა უნდა დაეკისროს არა მესაკუთრის მეურვეს ან მზრუნველს, არამედ სხვა პირს — ქონების მეურვეს. ეს ხდება მაშინ, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ქონების ადგილსამყოფელის მიხედვით, რომელსაც ეკისრება ქონების დაცვა, მივა იმ დასკვნამდე, რომ მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირის ქონებრივი ინტერესების სრულყოფილი დაცვის მიზნით, აუცილებელია მისი ქონებისათვის სპეციალური მეურვის დანიშვნა. ქონებაზე მეურვის დანიშვნისათვის აუცილებელია ქონების მესაკუთრის მეურვის ან მზრუნველის თანხმობა. ქონების მეურვე უვლის ქონებას და მართავს მას მესაკუთრის ინტერესების შესაბამისად. ეს წესი ვრცელდება იმ პირთა ქონებაზეც, რომლებიც აღმზრდელობით ან სპეციალურ დაწესებულებებში არიან მოთავსებულნი. ორივე შემთხვევაში ქონებაზე მეურვეობის დაწესება, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ფარგლებში, პირადი და ქონებრივი უფლებების სავალდებულო ხასიათის დანამატს წარმოადგენს. სულ სხვა მდგომარეობაა, როცა საქმე ეხება იმ პირის ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრას, რომელიც სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე გამოცხადებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგულად. გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის შემდეგ კანონით მემკვიდრეები მოიპოვებენ უფლებას უკვლოდ დაკარგულის ქონება მართონ მინდობილი საკუთრების სახით. ამ დროს წარმოშობილი ურთიერთობა რეგულირდება სამოქალაქო სამართლებრივი ხასიათის ნორმებით (სამოქალაქო კოდექსის მეთოთხმეტე თავი). მინდობილ მესაკუთრეს უფლება აქვს სამართავად მინდობილი

ქონებიდან მიიღოს სარგებელი, აგრეთვე განკარგოს იგი იმ ნაწილში, რომელიც საჭიროა უკვალოდ დაკარგული პირის კმაყოფაზე მყოფთა სარჩენად და ვალების დასაფარავად. მინდობილი მესაკუთრე მესამე პირთან ყოველგვარ ურთიერთობაში სარგებლობს მესაკუთრის უფლებამოსილებებით. ამ დროს, თუ იგი არ იჩენს სათანადო გულისხმიერებას, ვალდებულია აანაზღაუროს ასეთი მოქმედებით გამოწვეული ზიანი. მინდობილი საკუთრების მართვასთან დაკავშირებით, ყველა ხარჯი უნდა ანაზღაურდეს მინდობილი ქონებიდან. მიუხედავად იმისა, რომ უკვალოდ დაკარგული პირის ქონების სამართლებრივი სტატუსი განისაზღვრება არა წმინდა საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობების ფარგლებში, მის ძირითად დანიშნულებად მაინც რჩება არა მარტო უკვალოდ დაკარგული პირის ქონებრივი ინტერესების დაცვა, მისი ღაბრუნების ან აღგილსამყოფელის აღმოჩენის შემთხვევაში, არამედ მისი ოჯახის წევრთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვაც. ამ მხრივ იგი ქონებაზე მეურვეობის ინსტიტუტს ემსგავსება.

მეურვისა და მზრუნველის
უფლება-მოვალეობანი

მუხლი 1287. მეურვისა და მზრუნველის უფლებები

მეურვესა და მზრუნველს უფლება აქვთ სასამართლო წესით მოითხოვონ მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი ბავშვების დაბრუნება ყველასაგან, ვინც მათ თავისთან ამყოფებს კანონიერი საფუძვლის გარეშე.

მეურვისა და მზრუნველის უფლება-მოვალეობათა ანალიზისას, მხედველობაშია მისაღები ის, რომ სრულწლოვანებას მიულწეველი პირის მეურვის ან მზრუნველის უფლებები და მოვალეობები თითქმის იგივეა, რაც ღვიძლი მშობლების. ამ უკანასკნელთაგან განსხვავებით, მათ არ ევალებათ მეურვეობაში მყოფი პირების რჩენა. მართალია, ისინი განსაზღვრულ საქმიანობას ეწევიან რჩენის უზრუნველსაყოფად, მაგრამ ეს ზდება მეურვეობაში მყოფი პირის ქონების ან სხვა ფულადი შემოსავლის და არა საკუთარ ხარჯზე. ამიტომ, როცა მეურვის ან მზრუნველის უფლებებზეა საუბარი, იგულისხმება, რომ ისინი იმავე მოცულობითა და შინაარსით აქვთ მათ, როგორც მშობლებს.

მეურვეებსა და მზრუნველებს უფლება აქვთ უშუალოდ მიიღონ მონაწილეობა სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის აღზრდაში. მათ უფლება აქვთ აღსაზრდელად და სასწავლებლად გადასცენ ისინი სხვა პირებს ან ამა თუ იმ აღმზრდელობითი ხასიათის საბავშვო დაწესებულებებს (ბაგა-ბაღები, სკოლები და სხვ). მზრუნველს შეუძლია მოითხოვოს იმ შრომითი ხელშეკრულების გაბათილება, რომელ-

იც დადებულია მზრუნველობაში მყოფი პირის მიერ თავისი ინტერესების ან ჯანმრთელობის საზიანოდ. ასეთივე უფლება გააჩნია მას ისეთ შემთხვევებშიც, როცა სახეზეა სამოქალაქო-სამართლებრივი კონტრაქტები, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ასეთ კონტრაქტს სარგებლის მოტანა შეუძლია არასრულწლოვანისათვის (სამოქალაქო კოდექსის მე-15 მუხლი). ასეთ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ არასრულწლოვანის მოქმედება არ არის მისი ინტერესების საწინააღმდეგო. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საცხებით ლოგიკურია, რომ მეურვეს ან მზრუნველს ჰქონდეს უფლება მოითხოვოს ბავშვის დაბრუნება ნებისმიერი პირისაგან, რომელსაც უკანონოდ ჰყავს მეურვეობაში ან მზრუნველობაში უკვე არსებული პირი. თანაც ეს უფლება უზრუნველყოფილია არა მარტო მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს კონფლიქტში ჩარევის, არამედ სასამართლოსადმი მიმართვის შესაძლებლობით. მეურვეს ან მზრუნველს შეიძლება მხოლოდ მაშინ ეთქვას უარი ბავშვის დაბრუნებაზე, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ მეურვის ან მზრუნველის ოჯახში არსებული არაჯანსაღი საყოფაცხოვრებო პირობები ხელს უშლის ბავშვის ნორმალურ აღზრდას, რომ მეურვე ან მზრუნველი ცუდად ეპყრობა მას, არ აზორციელებს მასზე სათანადო ზედამხედველობას და ბავშვის უკან დაბრუნება მისი ინტერესების დარღვევას გამოიწვევს. სასამართლოს უარი მეურვისათვის ან მზრუნველისათვის ბავშვის დაბრუნებაზე, საფუძველი უნდა იყოს მეურვეობის ან მზრუნველობის შეწყვეტისათვის.

მუხლი 1288. მეურვეობისა და მზრუნველობის შესრულება უსასყიდლოდ

მეურვისა და მზრუნველის მოვალებები სრულდება უსასყიდლოდ.

მეურვეები და მზრუნველები ძირითადად, სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა ნათესავები ან ახლობლები არიან. ამიტომ ბუნებრივია, კანონი თვლის, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის შესრულება მათი ზნეობრივი მოვალეობაა და არ შეიძლება მას ანაზღაურებადი ხასიათი ჰქონდეს. რადგან მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესებაში ნებელობით მხარეს განსაკუთრებული ყურადღება ექვეა, ახლობელთაგან უარის შემთხვევაში, ბავშვი აღსაზრდელად უნდა გადაეცეს საბავშვო აღმზრდელობით დაწესებულებას, რომლის ადმინისტრაციაც უსასყიდლოდ ასრულებს მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციას.

მუხლი 1289. მეურვისა და მზრუნველის მოვალეობანი

1. მეურვე და მზრუნველი მოვალენი არიან იზრუნონ სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის რჩენისათვის, შეუქმნან მას აუცილებელი ყოფითი პირობები, უზრუნველყონ მოვლითა და მკურნალობით, დაიცვან მისი უფლებები და ინტერესები.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებული გარდა, სულით აგადმყოფის მეურვე მოვალეა თვალყური ადევნოს სამეურვეო პირის მუდმივ სამედიცინო მომსახურებას.

მეურვისა და მზრუნველის მოვალეობათა ანალიზისას, მხედველობაშია მისაღები ის სპეციფიკური თავისებურებები, რომლებიც, ერთი მხრივ, არასრულწლოვანისა და, მეორე მხრივ, სრულწლოვანი პირების მეურვეობისა და მზრუნველობისთვისაა დამახასიათებელი. არასრულწლოვანი პირის მეურვე ან მზრუნველი ვალდებულია აღზარდოს იგი სულიერად, ხელი შეუწყოს მის ფიზიკურ განვითარებას, იზრუნოს მისი განათლებისათვის

და ზნეობრივი კულტურის ჩამოყალიბებისათვის. მეურვისა და მზრუნველის ეს ზოგადი მოვალეობები სრულიად ემთხვევა მშობლების მოვალეობებს, რითაც ხაზგასმულია ორივე კატეგორიის პირთა უპირველესი ამოცანა — ახალგაზრდა თაობის ნორმალურად აღზრდისათვის ყოველგვარი პირობების შექმნა. კანონი შედარებით აკონკრეტებს ზოგად მოვალეობებს. მეურვე და მზრუნველი მოვალენი არიან იზრუნონ ბავშვის რჩენისათვის, შეუქმნან მას აუცილებელი ყოფითი პირობები. მეურვისა და მზრუნველის ოჯახში მეურვეობასა ან მზრუნველობაში მყოფი პირისათვის უნდა შეიქმნას ისეთი პირობები, რომელშიც იგი თავს იგრძნობს ისე, როგორც მშობლიურ ოჯახში. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს კვების რეჟიმის დაცვასა და ნორმალური სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობების შექმნას.

მეურვის ან მზრუნველის მხრივ, მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირის რჩენისათვის ზრუნვა, სრულებითაც არ ნიშნავს რჩენის ვალდებულებას. მაგალითად, ფულადი სახსრები, რომლებიც ერგება სამეურვეო პირს პენსიის, დახმარების, ალიმენტის ან სხვა სახით, გადადის მეურვის განკარგულებაში და იხარჯება მის მიერ სამეურვეო პირის სარჩენად. თუ ეს სახსრები ამ მიზნით საკმარისი არ არის, მაშინ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ნებართვით, შეიძლება მათი მიღება სამეურვეო პირის სხვა ქონებიდან. ასეთი ქონების არარსებობის შემთხვევაში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო გამოყოფს სამეურვეო პირის რჩენის სახსრებს.

მეურვესა და მზრუნველს სისტემატური კავშირი უნდა ჰქონდეს სკოლამდელი სააღმზრდელო დაწესებულებისა და სკოლის აღმზრდელ პედაგოგებთან და ასრულებდეს მათ რჩევებს. ავადმყოფობის ან აღზრდის პროცესში გამოვლენილ სხვა პათოლოგიურ

გადახრათა აღმოსაფხვრელად, არასრულწლოვანს უნდა გაეწიოს კვალიფიციური სამედიცინო დახმარება. სამზრუნველო პირი თუ შრომით ურთიერთობაშია ჩაბმული, მზრუნველი უნდა ზრუნავდეს იმაზე, რომ შრომა და სწავლა რაციონალურად იქნეს ერთმანეთთან შეხამებული. ამასთან, მზრუნველი ყურადღებას უნდა აქცევდეს, თუ რამდენად გონივრულად განკარგავს სამზრუნველო პირი თავის შრომით შემოსავალს, თუ რამდენად კულტურულად და მისთვის სასარგებლოდ ატარებს დასვენების დღეებს, თუ რამდენად ეფექტურად არის იგი ჩაბმული საოჯახო მეურნეობის წარმართვაში.

განსაკუთრებული ამოცანები დგას სულით ავადმყოფის მეურვის წინაშე.

ზემოთ აღნიშნულის გარდა, სულით ავადმყოფის მეურვე ვალდებულია სისტემატურად ადევნოს თვალყური სამეურვეო პირის ჯანმრთელობას და მის მუდმივ სამედიცინო მომსახურებას. აუცილებლობის შემთხვევაში, უზრუნველყოს მისი სტაციონარული მკურნალობა. სამკურნალო დაწესებულებაში მოთავსების შემთხვევაში, მეურვემ უნდა უზრუნველყოს მეურვეობაში მყოფი პირის საბინაო და სხვა უფლებების დაცვა. ყურადღება უნდა მიაქციოს იმას, რომ სამეურვეო პირმა, თავის მხრივ, არ დაარღვიოს სხვისი ინტერესები. სულით ავადმყოფები შეიძლება იყვნენ როგორც არასრულწლოვანი, ისე სრულწლოვანი პირები. ორივე შემთხვევაში, სამეურვეო პირები არაქმედუნარიანები არიან და მათ მიმართ სრულყოფილ მეურვეობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

სრულწლოვანი პირების მეურვეობისა და მზრუნველობისათვის აღზრდის მომენტი არ არის დამახასიათებელი. ძირითადი ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, რომ მეურვე და მზრუნველი ვალდე-

ბული არიან უზრუნველყონ მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირების რჩენა, ნორმალური ყოფითი პირობების შექმნა, მოვლა და ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვა.

სრულწლოვანთა მიმართ უმეტესად (სულით ავადმყოფისა და ჭკუასუსტის გარდა) მზრუნველობა წესდება. ამიტომ, შესაძლებელია ისეთი შემთხვევები, როცა პირი ქმედუნარიანია, მაგრამ ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო, არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი უფლება-მოვალეობები. ასეთ ვითარებაში, სრულწლოვანი პირის მეურვის მსგავსად, მზრუნველი მოვალეა ყველა პირობა შეუქმნას მზრუნველობაში მყოფ პირს სრულფასოვანი ცხოვრებისათვის. ყველა იურიდიულ მოქმედებას მზრუნველობაში მყოფი პირი თვითონ ასრულებს, მზრუნველი კი ხელს უწყობს, ეხმარება მას თავისი ინტერესების დაცვაში. მართალია, კანონი არაფერს ამბობს იმ პირთა მზრუნველობაზე, რომლებსაც სასამართლოს მიერ შეზღუდული აქვთ ქმედუნარიანობა (ალკოჰოლიკები და ნარკომანები), მაგრამ იგულისხმება, რომ მათ მზრუნველებს შეზღუდული სახის და უფრო სპეციფიკური მოვალეობები აკისრიათ. ასეთ შემთხვევებში, მზრუნველობა მკაცრად განსაზღვრულ ამოცანებს ემსახურება და მზრუნველი სამოქალაქო კოდექსის მე-16 მუხლის საფუძველზე აკონტროლებს ალკოჰოლიკს ან ნარკომანს თავისი ქონების ან შემოსავლის განკარგვაში. კონტროლის მიზანი ის არის, რომ მან განკარგვის უფლებამოსილება არ გამოიყენოს თავისი ოჯახისა და თავის ინტერესების საწინააღმდეგოდ. მართალია, მზრუნველის ვალდებულებათა იურიდიულ საზღვრებში არ შედის სასამართლოს მიერ შეზღუდულქმედუნარიანთა მიმართ ზრუნვა და დახმარების გაწევა

მათი ინტერესების დაცვის მიზნით, მაგრამ ცხოვრებაში კი მზრუნველები მაინც ასრულებენ ასეთ ფუნქციებს. ამას განაპირობებს ის გარემოება, რომ ალკოჰოლიკებისა და ნარკომანების მზრუნველებად, ჩვეულებრივ, ნიშნავენ მათ მეუღლეებს ან ოჯახის სხვა წევრებს, რომლებიც ისედაც ვალდებული არიან იზრუნონ ასეთ პირებზე. მათ ქმედებაზე კონტროლის განხორციელებაც ოჯახის წევრის მხრიდან უფრო ეფექტური ხასიათისაა. სწორედ ამიტომ კანონმა თავი შეიკავა სასამართლოს მიერ შეზღუდულქმედუნარიან პირთა მზრუნველების მოვალეობათა სპეციფიკურობის განსაზღვრისაგან.

მუხლი 1290. მეურვეისა და მზრუნველის წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება

მეურვე და მზრუნველი განსაკუთრებული უფლებამოსილების გარეშე წარმომადგენენ სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის უფლებებსა და ინტერესებს მესამე პირებთან ურთიერთობაში, მათ შორის – სასამართლოშიც.

კანონი მეურვესა და მზრუნველს თვლის სამეურვეო და სამზრუნველო პირის წარმომადგენლად, რადგან წარმომადგენლობა ამ შემთხვევაში ემყარება ადმინისტრაციულ აქტს, იგი ითვლება კანონის საფუძველზე წარმოშობილ ურთიერთობად და მის დასადასტურებლად არ არის საჭირო რაიმე განსაკუთრებული უფლებამოსილება.

მეურვესა და მზრუნველს შეუძლიათ ასეთი წარმომადგენლობა გასწიონ ნებისმიერ დაწესებულებაში, მაგალითად, სკოლაში, საავადმყოფოში და სხვ., სადაც კი მეურვეობაში ან

მზრუნველობაში მყოფი პირის ინტერესების დაცვის საკითხი დადგება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეურვეთა და მზრუნველთა გამოსვლა სასამართლოში. სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილია, რომ არაქმედუნარიან პირთა, ნაწილობრივ ქმედუნარიანთა და შეზღუდულქმედუნარიანთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა სასამართლოში ევალებათ მათ მშობლებს, მშვილებლებს, მეურვეებს ან მზრუნველებს, რომლებიც სასამართლოს წარუდგენენ მათ უფლებამოსილებათა დამადასტურებელ დოკუმენტებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ მეურვის ან მზრუნველის უფლებამოსილება სხვადასხვა პროცესუალურ მოქმედებათა შესრულებაზე დასტურდება მეურვეობისა და მზრუნველობის მიერ გაცემული მოწმობის საფუძველზე და სხვა რაიმე საბუთი ან მინდობილობა სასამართლო საქმის წარმოებისათვის საჭირო არ არის. ასეთ შემთხვევებში სახეზეა მეურვეებისა და მზრუნველების კანონიერი პროცესუალური წარმომადგენლობა. ასეთი წარმომადგენლობა განსხვავდება მეურვეებისა და მზრუნველების კანონიერი სამოქალაქო სამართლებრივი წარმომადგენლობისაგან, თუმცა, მათ შორის ძალზე მჭიდრო კავშირია. საქმე ისაა, რომ მეურვეები და მზრუნველები, რომლებიც სასამართლო პროცესში გამოდიან კანონიერ წარმომადგენელთა სახელით, უფლებამოსილი არიან განახორციელონ ყველა ის პროცესუალური მოქმედება, რომელთა შესრულებაც შეეძლოთ წარმომადგენლებს, რომ მათ ჰქონოდათ პროცესუალური ქმედუნარიანობა. პროცესუალურ საგანკარგულებო მოქმედებებს კანონიერი წარმომადგენლები ასრულებენ დამოუკიდებლად. გამონაკლის შემთხვევებში კანონით გათვალისწინებულია თვით წარმოდგენილის თანხმობაც (სამოქალაქო კოდექსის 1294-ე მუხლი), რაც შეეხება კანონიერ სამოქალაქო

სამართლებრივ წარმომადგენლობას, იგი გულისხმობს მეურვეობაში მყოფი პირის სახელითა და მისი ინტერესებიდან გამომდინარე, მეურვის მიერ ყოველგვარი სამოქალაქო სამართლებრივი გარიგების დადებას, წვრილმანი ყოფითი გარიგებების გარდა, მზრუნველების მიერ კი — მზრუნველობაში. მყოფი პირის მიერ გარიგებათა დადების დროს ზედამხედველობის განხორციელებასა და თანხმობის მიცემას, წვრილმანი ყოფითი გარიგებების გარდა. ამ მატერიალური ხასიათის სამოქალაქო სამართლებრივ მოქმედებათა შესრულებასაც არ სჭირდება სპეციალური უფლებამოსილება. სამოქალაქო სამართლებრივი წარმომადგენლობა არ შეიძლება შეიზღუდოს.

მეურვესა და მზრუნველს უფლება აქვთ თავის მხრივ, სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა უფლებების განხორციელების პროცესში იურიდიული დახმარებისათვის მიმართონ ადვოკატს ან სხვა პირს, როგორც მათ წარმომადგენელს. ასეთ შემთხვევაში სასამართლოში სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ინტერესები შეიძლება დაიცვას ორმა წარმომადგენელმა — კანონიერმა და არჩეულმა.

მუხლი 1291. სამეურვეო არასრულწლოვან პირებთან ერთად ცხოვრების მოვალეობა

1. მეურვე და მზრუნველი მოვალენი არიან იცხოვრონ სამეურვეო (სამზრუნველო) არასრულწლოვან პირთან ერთად. ცალკეულ შემთხვევაში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ნებართვით შეიძლება მზრუნველისა და სამზრუნველო პირის ცალკე ცხოვრება, თუ აღნიშნული ორგანო მივა იმ დასკვნამდე, რომ მათი ცალ-ცალკე ცხოვრება უარყოფით გავლენას არ

მოახდენს სამზრუნველო პირის აღზრდაზე, მისი უფლებებისა და ინტერესების დაცვაზე.

2. მეურვე და მზრუნველი ვალდებული არიან საცხოვრებელი ადგილის გამოცვლის შესახებ აცნობონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

3. ამ მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებული მოვალეობა არ ეკისრება ქმედუნარო სრულწლოვანი პირის მეურვესა და ქმედუნარიანი სრულწლოვანი პირის მზრუნველს.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საცხოვრებელი ადგილის საკითხს. იგი ეხება არა მარტო მეურვის ან მზრუნველის, არამედ სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის საცხოვრებელ ადგილს. მის სწორ გადაწყვეტაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების ეფექტურად განხორციელება. ამიტომაც, რომ კანონმდებლობა ამ საკითხის გადაწყვეტას ცალკე მუხლს უძღვნის. არასრულწლოვანების მიმართ მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესების ამოცანებიდან გამომდინარე, საერთო წესის სახით განსაზღვრულია, რომ მეურვე და მზრუნველი ვალდებული არიან იცხოვრონ არასრულწლოვან სამეურვეო ან სამზრუნველო პირებთან ერთად. ეს უმეტესად ხდება მეურვის ან მზრუნველის ოჯახში. ბავშვთა აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე, ზოგჯერ აუცილებელია სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ოჯახში ან ბინაში გადავიდეს მეურვე ან მზრუნველი. ყველა შემთხვევაში ლაპარაკია მათი ერთად ცხოვრების აუცილებლობაზე. ამ საერთო წესიდან გამონაკლისი შეიძლება დაშვებულ იქნეს სამზრუნველო პირისა და მისი მზრუნველის მიმართ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მეურვეობისა და მზრუნ-

ველობის ორგანო დარწმუნდება იმაში, რომ მზრუნველისა და სამზრუნველო პირის ცალ-ცალკე ცხოვრება უარყოფით გავლენას არ მოახდენს სამზრუნველო პირის აღზრდაზე ან ამით არ შეილახება ამ უკანასკნელის ინტერესები. ასეთ შემთხვევაში საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ოფიციალური ნებართვა.

საცხოვრებელი ადგილის გამოცვლის შემთხვევაში მეურვეები და მზრუნველები ვალდებული არიან ამის შესახებ აცნობონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ამ ვალდებულების მიზანია მეურვეს ან მზრუნველსა და სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს შორის შეწყვეტილი პირადი კონტაქტის აღდგენა და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ მეურვისა და მზრუნველის საქმიანობაზე ზედამხედველობის განხორციელების ეფექტურობა.

მეურვეებსა და მზრუნველებს სამეურვეო და სამზრუნველო პირებთან ერთად ცხოვრება ევალებათ ამ უკანასკნელთა მიერ სრულწლოვანების მიღწევამდე. ასეთი ვალდებულება გამომდინარეობს სამოქალაქო და შრომის კანონმდებლობის შინაარსიდან. შვიდ წლამდე მცირეწლოვანის საცხოვრებელ ადგილად სამოქალაქო კანონმდებლობით მიჩნეულია მისი მშობლების, მშვილე-ბლების ან მეურვის საცხოვრებელი ადგილი. მათი ცალ-ცალკე ცხოვრება არ შეიძლება. ამიტომ, ბუნებრივია, 7-დან 18 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანისა და მისი მზრუნველის ცალ-ცალკე ცხოვრების შესაძლებლობაა დასაშვები და ისიც განსაზღვრული პირობების არსებობისას. საქართველოს კანონმდებლობით არასრულწლოვან პირთა ქვედა ზღვარი ძალზე დაბალია და იგულისხმება, რომ 8, 10 ან 12 წლის ასაკის პირისათვის მზრუნველისაგან ცალკე ცხოვრება მიზანშეწონილი არ არის.

მზრუნველისა და მზრუნველობაში მყოფი პირის ცალ-ცალკე ცხოვრება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ შესაძლებლად შეიძლება. ჩათვალოს სამზრუნველო პირის ძიერ 16 წლის ასაკის მიღწევიდან, ე. ი. იმ პერიოდიდან, როცა დგება შრომითი სრულქმედუნარიანობა, ანუ შრომითი სრულწლოვანება. ამ ასაკიდან არასრულწლოვანს გარკვეული დამოუკიდებლობა ენიჭება. გამოდის სხვადასხვა სახის სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტად და სხვ. ამიტომ მიზანშეწონილია სწორედ ამ ასაკიდან მიეცეს მას გამონაკლისის სახით ცალკე ცხოვრების შესაძლებლობა.

რაც შეეხება სრულწლოვან პირებს, მიუხედავად იმისა, ისინი არაქმედუნარიანები იქნებიან თუ შეზღუდულქმედუნარიანები, მათ ცალკე ცხოვრების უფრო მეტი სამართლებრივი შესაძლებლობები გააჩნიათ. კანონი ადგენს, რომ არაქმედუნარიანი სრულწლოვანი პირის მეურვეს არ ევალება სამეურვეო პირთან ერთად ცხოვრება ისე, როგორც ქმედუნარიანი სრულწლოვანი პირის მზრუნველს – მზრუნველობაში მყოფ პირთან ერთად ცხოვრება. ეს სრულებითაც არ ნიშნავს ამ პირთა ერთად ცხოვრების აკრძალვას. ერთად ცხოვრება მათი უფლებაა და არა მოვალეობა.

მუხლი 1292. მეურვეის მოვალეობა სულით ავადმყოფი სამეურვეო პირის გამოჯანმრთელებისას

სულით ავადმყოფის მეურვე სამეურვეო პირის გამოჯანმრთელების შემთხვევაში მოვალეა სასამართლოში დაუყოვნებლივ აღძრას შუამდგომლობა სამეურვეო პირის ქმედუნარიანად აღიარებისა და მისთვის მეურვეობის მოხსნის შესახებ.

მეურვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მოვალეობას წარმოადგენს სამეურვეო პირის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, რაც თავის გამოხატულებას პოულობს ამ მხრივ განსახორციელებელ ღონისძიებათა სისტემაში. ავადმყოფობის დაწყებიდან მის დამთავრებამდე მეურვის ყურადღება მიმართული უნდა იყოს მკურნალობის ეფექტური საშუალებების ძიებასა და მის სწორად ორგანიზაციაზე. სამკურნალო დაწესებულებებთან და მკურნალ ექიმებთან ხშირი კონტაქტი, მათი რჩევა-დარიგებების შესრულება სამეურვეო პირის სწრაფად გამოჯანმრთელების გარანტიას წარმოადგენს. კანონი დამატებით პასუხისმგებლობას აკისრებს სულით ავადმყოფის მეურვეს. სულით ავადმყოფები განსაკუთრებულ კატეგორიას წარმოადგენენ და მათი გამოჯანმრთელებისათვის ზრუნვა სახელმწიფოებრივ ამოცანას წარმოადგენს. ამ ამოცანის გადაწყვეტაში მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულონ მეურვეებმა. სულიერი ავადმყოფობა (შიზოფრენია, მანიაკალურ-დეპრესიული ფსიქოზი და სხვ.) სულ უფრო და უფრო განკურნებადი ხდება იმ მიღწევების ფონზე, რასაც ადგილი აქვს სამამულო და საზღვარგარეთულ მედიცინაში. მეურვის ერთ-ერთი ამოცანაა სამზრუნველო პირის მიერ ამ მიღწევებით სარგებლობისათვის ოპტიმალური პირობების შექმნა.

სულით ავადმყოფი პირის გამოჯანმრთელების შემთხვევაში, მისი მეურვე ვალდებულია იზრუნოს ასეთი პირის სრული სამართლებრივი რეაბილიტაციისათვის. კერძოდ, მან უნდა მიმართოს სასამართლოს იმ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე, რომლითაც აღნიშნული პირი აღიარებულ იქნა არაკმელუნარიანად. ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება გამოტანილი ყოფილიყო როგორც არასრულწლოვანი, ისე სრულწლოვანი სულით ავადმყოფის მიმართ. ადრინდელი გადაწყვეტილების გაუქმებას

უნდა მოჰყვეს ასეთი პირის ქმედუნარიანად აღიარება. ახალი გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან ასეთი პირი სამოქალაქო სამართლის სრულფასოვან სუბიექტს წარმოადგენს. გამოჯანმრთელების შემდეგ პირის ქმედუნარიანად აღიარება საფუძვლად ედება მის მიმართ მეურვეობის გაუქმებას, რაც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ შესაბამისი ადმინისტრაციული აქტის მიღებით ხორციელდება.

მუხლი 1293. მეურვისა და მზრუნველის თანხმობა გარიგების დადებისას

1. მეურვე კანონიერი წარმომადგენელია სამეურვეო პირისა და მისი სახელით, მისი ინტერესებიდან გამომდინარე, დებს ყველა აუცილებელ გარიგებას.

2. არასრულწლოვანი პირი შვიდიდან თვრამეტი წლის ასაკამდე ისეთ გარიგებას, რომლის დამოუკიდებლად დადების უფლებაც მას კანონით არა აქვს, დებს მზრუნველის თანხმობით.

მეურვისა და მზრუნველის უფლება-მოვალეობათა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა ქონებრივი ინტერესების დაცვა. ქონებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობა შესაძლებელია სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგებებით. აქედან გამომდინარე, აღნიშნულ მუხლში ლაპარაკია მეურვისა და მზრუნველის სამოქალაქო სამართლებრივ ვალდებულებებზე, რადგან მეურვე სამეურვეო პირის კანონიერი წარმომადგენელია, იგი ამ უკანასკნელის სახელითა და მისი ინტერესებიდან გამომდინარე, დებს სამოქალაქო სამართლებრივი ხასიათის გარიგებებს. სამეურვეო პირს არ გააჩნია სამოქალაქო ქმე-

დუხარიალობა და ბუნებრივია. მას არც გარიგების დადება შეუძლია (მხედველობაში არ არის წვრილმანი ყოფითი გარიგებები). მათ ნაცვლად სონებრივ ურთიერთობებში სხვა პირი უნდა ჩაებას. ასეთი პირია წარმომადგენელი, რომელიც კანონის საფუძველზე ინიშნება. მეურვის, როგორც სამეურვეო პირის კანონიერი წარმომადგენლის მიერ დადებული გარიგება. წარმოდგენილისათვის ანუ სამეურვეო პირისათვის წარმოშობს, ცვლის ან წყვეტს სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებს ასეთ შემთხვევაში წარმოდგენილის ან სხვა პირის მიერ წარმომადგენლისათვის რწმუნების გადაცემა მინდობილობის ან სხვა სახის სამართლებრივი დოკუმენტის საფუძველზე სავალდებულო არ არის. მეურვე სამოქალაქო სამართლებრივ გარიგებებში სამეურვეო პირის სახელით გამოდის მხოლოდ ამ შემთხვევაში. თუ მას შვიდი წლის ასაკისათვის არ მიუღწევია. აგრეთვე მაშინაც, თუ სამეურვეო პირი სრულწლოვანია. მაგრამ არაქმედუნარიანობის გამო მოკლებულია სამოქალაქო სამართლებრივ გარიგებებში მონაწილეობის შესაძლებლობას. წვრილმანი საყოფაცხოვრებო გარიგებები, რა თქმა უნდა, ვერ უზრუნველყოფენ სამეურვეო პირის სერიოზული ქონებრივი ინტერესების განხორციელებას.

შვიდიდან თვრამეტი წლის ასაკამდე პირები ნაწილობრივ ხასიათდებიან ქმედუნარიანობით. შედარებით მოზრდილებს, თუ მათ დამოუკიდებელი შემოსავალი გააჩნიათ, უფლება აქვთ თავი ისინი ინტერესების შესაბამისად განკარგონ იგი. ასევე დამოუკიდებლად მიიღონ მონაწილეობა ისეთ გარიგებებში, რომელთა ღირებულება საკუთარ შემოსავლის არ აღემატება და რომლებიც მათი ინტერესების საწინააღმდეგოდ არ იქნება მიმართული ისინი უმეტესად მაინც ყოველდღიურ ცხოვრებაში გავრცელებული ყოფითი ურთიერთობის სფეროს არ სცილდებიან. იმ პირებს,

რომლებსაც ასაკის ან ჯანმრთელობის გამო. არასრული ქმედუნარიანობა გააჩნიათ. ენიშნებათ მზრუნველები. ისინი, მართალია, მზრუნველობაში მყოფი პირების კანონიერი წარმომადგენლები არიან. მაგრამ სამოქალაქო სამართლებრივ გარიგებებში სამზრუნველო პირის სახელით არ ღებულობენ მონაწილეობას. მათი უპირველესი სამოქალაქო სამართლებრივი მოვლებათა მესამე პირების მხრივ ხელყოფისაგან დაიცვან სამზრუნველო პირთა ქონებრივი ინტერესები. ეს კი შესაძლებელია სამზრუნველო პირისათვის ამა თუ იმ გარიგებაში მონაწილეობაზე თანხმობის გაცემით. თუ მზრუნველის თანხმობის გარეშე იქნა დადებული გარიგება. რომელიც სამზრუნველო პირის ქონებრივ ინტერესებს ეწინააღმდეგება. იგი შეიძლება ცნობილ იქნეს ბათილად.

მუხლი 1294. მეურვეისა და მზრუნველის უფლებამოსილებათა შეზღუდვა

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობის გარეშე მეურვეს უფლება არა აქვს სამეურვეო პირის სახელით დადოს გარიგება, ხოლო მზრუნველს — სამზრუნველო პირის სახელით დათანხმდეს გარიგების დადებაზე, რომელიც შეეხება ქონების გასხვისებას, დაგირავებას, ათ წელზე მეტი ვადით გაქირავებას, თხოვებას ან სხვა სავალ ვალდებულებათა გაცემას, თამასუქის, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის კუთვნილ უფლებებზე უარის თქმას, სამეწარმეო საზოგადოებაში პარტნიორად შესვლას, სესხის აღებას, ქონების გაყოფას ან რომლებსაც შედეგად შეიძლება მოჰყვეს ქონების შემცირება.

სამოქალაქო სამართლებრივ უფლება-მოვალეობათა განხორ-

ციელების სფეროში მეურვეებსა და მზრუნველებს, როგორც სამეურვეო და სამზრუნველო პირების კანონიერ წარმომადგენლებს, ფართო უფლებამოსილებანი გააჩნიათ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ მეურვე ან მზრუნველი მისთვის კანონით მინიჭებულ ზოგად სამოქალაქო სამართლებრივ უფლებებს ზოგჯერ შეზღუდული სახით ახორციელებენ. ეს გამოწვეულია იმით, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებმა თავიანთი საკონტროლო ფუნქციების განხორციელების პროცესში უფრო მეტი ყურადღება დაუთმონ სამეურვეო და სამზრუნველო პირების ინტერესების დაცვას, რომ ზოგიერთი გარიგების დადებას სამეურვეო ან სამზრუნველო პირისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს და ამიტომ მეურვის ან მზრუნველის ერთპიროვნული გადაწყვეტილება ასეთი გარიგების დადების თაობაზე, სხვადასხვა სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო შეიძლება არასასურველი სამართლებრივი შედეგების მომტანი გახდეს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირისათვის. ამიტომ, ზოგიერთი გარიგების დასაღებად, მეურვისა და მზრუნველისათვის საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების წინასწარი თანხმობა. ასეთი თანხმობის გარეშე უფლება არა აქვს მეურვეს სამეურვეო პირის სახელით დადოს გარიგება, ხოლო მზრუნველს — სამზრუნველო პირის სახელით დათანხმდეს ისეთ გარიგებაზე, რომელიც დაკავშირებულია ქონების გასხვისებასთან, დაგირავებასთან და ათ წელზე მეტი ვადით გაქირავებასთან, თხოვებასთან ან სხვა საგალო ვალდებულებათა გაცემასთან. ასეთი გარიგებები მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირების ქონების განკარგვას გულისხმობს მუდმივად ან დროებით. ამიტომ მათი დადებისას საჭიროა დიდი სიფრთხილე, ასევე სერიოზულად უნდა გადაწყდეს იმ გარიგებათა დადების

საკითხი, რომლებიც ეხება თამასუქთან დაკავშირებულ უფლებებს, აგრეთვე სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის კუთვნილ ნებისმიერ უფლებაზე უარის თქმას, სამეწარმეო საზოგადოებაში პარტნიორად შესვლას, სესხის აღებასა და ქონების გაყოფას. ასეთ გარიგებათა რიცხვს მიეკუთვნება აგრეთვე სხვა გარიგებებიც, რომლებსაც შედეგად შეიძლება მოჰყვეს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების შემცირება. მართალია, კანონი საკმაოდ დეტალურად ჩამოთვლის იმ გარიგებათა სახეებს, რომელთა დასადებადაც საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თანხმობა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, იგი ამომწურავი არ არის. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია შეზღუდოს ზოგიერთ სხვა გარიგებათა დადებაც. მაგალითად, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის მიერ ბინის გაცვლა შედარებით ნაკლები ფართისა და ღირებულების ბინაზე და სხვ. ასევე არ შეიძლება მცირეწლოვანის სახელზე შეტანილი ანაბრის განკარგვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების ნებართვის გარეშე. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების წინასწარი თანხმობის გარეშე დადებული, კანონში მითითებული გარიგებები, შეიძლება ბათილად იქნეს აღიარებული. ამიტომ მეურვე ან მზრუნველი ვალდებულია საქმის კურსში ჩააყენოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები იმ გარიგებათა შესახებ, რომლებიც სცილდება ჩვეულებრივ საყოფაცხოვრებო გარიგებათა სახეებს, ეხება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივ ინტერესებს და რომელთა დადებაც ნავარაუდევია ახლო მომავლისათვის.

მალფუჟებადი ან ისეთი ქონება, რომელიც თავისი ხასიათის მიხედვით გასაყიდად არის განკუთვნილი, შეიძლება გაიყიდოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ნებართვის გარეშე.

საერთო წესის მიხედვით, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ყოველგვარი ქონების განკარგვა უნდა მოხდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობით. ქონების გაყიდვა მისი განკარგვის ერთ-ერთი ფორმაა და იგულისხმება, რომ ამისთვისაც საჭიროა თანხმობა. ამ საერთო წესიდან კანონი უშვებს გამონაკლისს. კერძოდ, არ არის საჭირო მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობა ისეთი ქონების გაყიდვაზე, რომელიც მალფუჟებადია. ასეთი ქონება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს შეიძლება აღმოაჩნდეს იმის შედეგად, რომ აჩუქეს ან მის ოჯახში სამეურვეო საქმიანობის შედეგად იქნა შექმნილი და სხვ. სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესებითაა ნაკარნახევი ის, რომ ასეთი ქონება სწრაფად გაიყიდოს და დაყოვნებამ ზარალი არ გამოიწვიოს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსაგან ასეთი ქონების გაყიდვაზე წინასწარი თანხმობის მიღება განსაზღვრულ დროს მოითხოვს, რომელიც გაყიდვის დაყოვნების საფუძველი გახდებოდა.

არ არის საჭირო მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობა აგრეთვე ისეთი ქონების განკარგვაზე, რომელიც გასაყიდად არის განკუთვნილი. აქ იგულისხმება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის კუთვნილი მოსავალი, საყოფაცხოვრებო ხასიათის ნივთები, კვების პროდუქტები, რომელთა მოყვანა-დამზადება მათი რეალიზაციის მიზნით ხდება. ყველა ამ შემთხ-

ვევაში იგულისხმება, რომ სამეურვეო და სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესები მაქსიმალურადაა დაცული.

მუხლი 1296. ჩუქების დაუშვებლობა სამეურვეო პირის სახელით

სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის სახელით ჩუქების ხელშეკრულების დადება არ შეიძლება.

კანონის საერთო მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ მეურვემ ან მზრუნველმა სამეურვეო პირის სახელით მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობის გარეშე არ დადოს სამეურვეო და სამზრუნველო პირის ქონების განკარგვასთან დაკავშირებული გარიგებები, კონკრეტიზირდება იმპერატიულ დებულებაში – არ შეიძლება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის სახელით ჩუქების ხელშეკრულების დადება. ასეთ აკრძალვას საფუძვლად უდევს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესების შელახვის თავიდან აცილების აუცილებლობა. მათი ინტერესების შელახვის შესაძლებლობა კი ჩუქების ხელშეკრულებაში საკმაოდაა როგორც ცნობილია, ჩუქების ხელშეკრულებით (სამოქალაქო კოდექსის 524-ე მუხლი) მჩუქებელი უსასყიდლოდ გადასცემს დასაჩუქრებულს ქონებას საკუთრებაში. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ქონების ადრინდელი მესაკუთრე კარგავს განსაზღვრულ ქონებას და ამით მისი ქონებრივი ინტერესი იზღუდება, მით უმეტეს, თუ მის ქონებას განკარგავს სხვა პირი. ჩუქების ხელშეკრულების დადების შემდეგ დასაჩუქრებული პირი, როგორც მესაკუთრე, უფლებამოსილია დაიცვას თავისი საკუთრების უფლება. მართალია, სამოქალაქო კანონმ-

დებლობით გათვალისწინებულია რამდენიმე დამცავი დებულება, რომელთა მიხედვითაც პირს უფლება არა აქვს გააჩუქოს ქონება, თუ ეს საარსებო წყაროს უსპობს მჩუქებელს ან მის კმაყოფაზე მყოფ პირებს და ჩუქება შეიძლება გაუქმდეს, თუ დასაჩუქრებული მძიმე შეურაცხყოფას მიაყენებს ან დიდ უმადურობას გამოიჩენს მჩუქებლის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ, მაგრამ ეს სრულებითაც არ წარმოადგენს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესების დაცვის სრულ გარანტიას, მეურვის ან მზრუნველის მხრივ, არამართლზომიერ მოქმედებათა თავიდან ასაცილებლად. ამიტომ კანონმდებელმა საერთოდ აკრძალა სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების ამ ფორმით განკარგვის შესაძლებლობა. არ შეიძლება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების გაჩუქება მეურვის ან მზრუნველის მიერ მაშინაც კი, როცა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ამაზე თანახმაა.

მუხლი 1297. მეურვისა და მზრუნველის მხრიდან წარმოადგენლობის დაუშვებლობა

მეურვესა და მზრუნველს, მათ მეუღლეებსა და ახლო ნათესავებს უფლება არა აქვთ დადონ გარიგება სამეურვეო (სამზრუნველო) პირთან, აგრეთვე არ შეიძლება, რომ ისინი იყვნენ ამ პირის წარმომადგენლებად გარიგების დადებისას ან სასამართლოში საქმის წარმოებისას სამეურვეო (სამზრუნველო) პირსა და მეურვის ან მზრუნველის მეუღლესა და მათ ახლო ნათესავებს შორის.

სამეურვეო და სამზრუნველო პირების უფლებებისა და ინტერესების სრულყოფილი დაცვის მიზნით, აგრეთვე მეურვეებ-

ისა და მზრუნველების მხრივ თავიანთ უფლებამოსილებათა არა-მართლზომიერად გამოყენების შესაძლებლობის თავიდან აცილების მიზნით, კანონით აკრძალულია განსაზღვრულ მოქმედებათა შესრულება. კერძოდ: 1. მეურვეებსა და მზრუნველებს, აგრეთვე მათ მეუღლეებსა და ახლო ნათესავებს უფლება არა აქვთ გარიგება დადონ სამეურვეო ან სამზრუნველო პირებთან. მეურვისა და მზრუნველის ახლო ნათესავად ითვლებიან როგორც პირდაპირი (შვილი, შვილიშვილი, მშობლები, პაპა და ბებია), ისე გვერდითი ხაზის (და-ძმა, მათი შვილები) ნათესავები. ასეთ შემთხვევაში გარიგების მონაწილეთა ინტერესების სხვადასხვაობას შეუძლია შეზღუდოს გარიგების მონაწილე ერთი მხარის ინტერესები, რომელთა დაცვის ფუნქციას უნდა ახორციელებდეს გარიგების მეორე მხარე, რომელსაც ამ გარიგებაში საკუთარი ინტერესები გააჩნია. ამიტომ კარგავს აზრს ასეთი გარიგების დადება. 2. იმავე საფუძველზე არ შეიძლება მეურვეები და მზრუნველები გამოვიდნენ სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა წარმომადგენლებად ისეთ გარიგებებში, რომლებიც უნდა დაიდოს, ერთი მხრივ, სამეურვეო და სამზრუნველო პირებსა და, მეორე მხრივ, მეურვეებისა და მზრუნველების მეუღლეებს ან მათ ახლო ნათესავებს შორის. 3. არ შეიძლება მეურვე ან მზრუნველი იყოს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის წარმომადგენელი სასამართლოში, როცა წარმოებაშია საქმე, რომელშიც, ერთი მხრივ, მეურვე ან მზრუნველი და, მეორე მხრივ, მეურვის ან მზრუნველის მეუღლე ან მათი ნათესავები სხვადასხვა მხარეებს წარმოადგენენ. ბუნებრივია, მათი ინტერესები ერთმანეთის საწინააღმდეგოა და ამიტომ მეურვის ან მზრუნველის ჩართვა საქმის განხილვის პროცესში უაზრობაა. ზემოაღნიშნულ კონკრეტულ შემთხვევებში სამეურვეო და სამზრუნველო

პირის ინტერესების დაცვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდა უზრუნველყოს.

მუხლი 1298. მეურვეობისა და მზრუნველობის მოქმედება- თა გასაჩივრება

მეურვისა და მზრუნველობის მოქმედება შეიძლება გაასაჩივროს დაინტერესებულმა პირმა, მათ შორის სამეურვეო (სამზრუნველო) პირმაც, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

მეურვეები და მზრუნველები ანგარიშვალდებული არიან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების წინაშე. ამიტომ ისინი ვალდებული არიან ეს ორგანოები საქმის კურსში ჩააყენონ თავიანთი მუშაობის შესახებ. ამასთან, მათ უფლებაც აქვთ მოსთხოვონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს მხარდაჭერა — მათ შორის მატერიალურიც. როცა ამის აუცილებლობა არსებობს — სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების განხორციელებაში მეურვეებისა და მზრუნველების უმრავლესობა თავიანთი ვალდებულებებს. კანონის განსაზღვრულ ფარგლებში, პირნათლად ასრულებენ. ასეთ პირობებში ყოველმხრივი წახალისება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების კომპეტენციაში შედის. ამასთან ერთად, კანონი ითვალისწინებს იმ მეურვეებისა და მზრუნველების მოქმედებათა გასაჩივრების შესაძლებლობას, რომლებიც თავიანთ ფუნქციებს ჯეროვნად ვერ ასრულებენ ან არამართლზომიერი მოქმედებით თვითონ ლახავენ სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა კანონიერ ინტერესებს. მათი მოქმედებების გასაჩივრება უნდა მოხდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებში, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის

საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. საჩივრის წარდგენა შეუძლია არა მარტო ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს, არამედ თვით სამეურვეო ან სამზრუნველო პირსაც. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში წარდგენილი საჩივარი განხილულ უნდა იქნეს კანონით გასაზღვრულ კადებში და მიღებულ უნდა იქნეს შესაბამისი გადაწყვეტილება. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ უნდა ეცნობოს საჩივრის ავტორს.

მუხლი 1299. მეურვეობისა და მზრუნველობის განყოფილება შეიქმნას მათი მოვალეობებისაგან

1. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო მეურვესა და მზრუნველს თავიანთი მოვალეობისაგან ათავისუფლებს მშობლებ ისათვის ბავშვის აღსაზრდელად დაბრუნების, გაშვილების ან სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის სპეციალურ დაწესებულებაში მოთავსების შემთხვევაში.

2. მეურვე და მზრუნველი შეიძლება გათავისუფლდნენ თავიანთი მოვალეობისაგან, აგრეთვე პირადი თხოვნის საფუძველზე, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ცნობს, რომ ეს თხოვნა საპატიო მიზეზით არის გამოწვეული (ავადმყოფობა, მატერიალური მდგომარეობის შეცვლა, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირთან შეუთვისებლობა და სხვ.).

მეურვეობა და მზრუნველობა წესდება არა წინასწარ განსაზღვრული დროის რომელიმე მონაკვეთით, არამედ მთელი იმ პერიოდის მანძილზე, ოაც საჭიროა სამეურვეო და სამზრუნველო პირების უფლება-მოვალეობის განსახორციელებლად და კანონიერი ინტერესების დასაცავად. ეს სრულებითაც ან ნაწილობრივ, ამას რომ არ შეიძლება

მეურვის ან მზრუნველის გათავისუფლება მათი მოვალეობისაგან, როცა კი ამის აუცილებლობა დადგება. კანონი ზუსტად ჩამოთვლის ასეთ შემთხვევებს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, მეურვესა და მზრუნველს თავიანთი მოვალეობისაგან ათავისუფლებს, თუ:

1. ბავშვი აღსაზრდელად დაუბრუნდა მშობლებს; 2. მოხდა მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი ბავშვის გაშვილება და 3. სამეურვეო ან სამზრუნველო პირი მოთავსებულ იქნა სპეციალურ დაწესებულებაში. სამივე შემთხვევაში უქმდება მეურვეობისა და მზრუნველობის გაგრძელების საფუძველი, რადგან ამ ფუნქციების განხორციელება გადადის სხვა პირზე. მშობლები და მშვილებლები სხვა მეურვეებთან და მზრუნველებთან შედარებით ბავშვის აღზრდის უპირატესი უფლებით სარგებლობენ. შესაძლებელია მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირი შვილად აიყვანოს მისმა მეურვემ ან მზრუნველმა. ამ შემთხვევაში სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციის განხორციელება მას დაეკისრება მშობლის უფლება-მოვალეობათა განხორციელებიდან გამომდინარე. რაც შეეხება სპეციალურ დაწესებულებაში სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის მოთავსებას, იგი შეიძლება მაშინ განხორციელდეს, როცა მეურვესთან ან მზრუნველთან მის შემდგომ ყოფნას გაცილებით ჯობია სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის იქ მოთავსება. ამ დროს უპირატესობა ბავშვის სწორად აღზრდასა და მისი ინტერესების დაცვას ენიჭება.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია მეურვე ან მზრუნველი გაათავისუფლოს თავისი მოვალეობისაგან პირადი თხოვნის საფუძველზე. თხოვნის დაკმაყოფილება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ არსებობს საპატიო მიზეზი. ასეთ მიზეზებზე ყურადღება გამახვილებულია კანონში. მათ მიეკუთვნება: მეურვის ან მზრუნველის ავადმყოფობა, მათი მატერიალური მდგომარეო-

ბის გაუარესება, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირთან ურთიერთობის გართულება და სხვ. ჩამოთვლილ მიზეზთა გარდა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ შეიძლება სხვა მიზეზიც ჩათვალოს საპატიოდ. ყველა შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უნდა დარწმუნდეს, რომ თხოვნის დაკმაყოფილება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ინტერესებს შეესაბამება.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო თუ ჩათვლის, რომ მეურვის ან მზრუნველის თხოვნის დაკმაყოფილებისათვის არ არსებობს საპატიო მიზეზი, გამოიტანს გადაწყვეტილებას მეურვის ან მზრუნველის თავისი ფუნქციებისაგან გათავისუფლებაზე უარის თქმის შესახებ.

მუხლი 1300. მოვალეობათა არასათანადოდ შესრულების შედეგები

1. მეურვის ან მზრუნველის მიერ დაკისრებული მოვალეობის არასათანადოდ შესრულების შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო გადააყენებს ან გაათავისუფლებს მეურვეს ან მზრუნველს მისი მოვალეობის შესრულებისაგან.

2. თუ მეურვე (მზრუნველი) ანგარების მიზნით გამოიყენებს მეურვეობას (მზრუნველობას), ან სამეურვეო (სამზრუნველო) პირს დატოვებს ზედამხედველობისა და აუცილებელი დახმარების გარეშე, ის პასუხს აგებს კანონით დადგენილი წესით.

განსახილველი მუხლი ეხება მეურვის ან მზრუნველის გადაყენებას ან გათავისუფლებას იმ შემთხვევებში, როცა მათი ფუნქციის შეუსრულებლობა სუბიექტურ ფაქტორზეა დამყარებული.

სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციის არასათანადო შესრულება შეიძლება გახდეს ასეთი საფუძველი. მეურვის ან მზრუნველის დროებით გადაყენება არ იწვევს მეურვეობის ან მზრუნველობის შეწყვეტას. თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო არ დარწმუნდა იმაში, რომ ადგილი აქვს სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციების არასათანადო შესრულებას. შესაძლებელია ამ ფუნქციების კვლავ გაგრძელება საქმის გარეშობათა შესწავლის შემდეგ. მაგრამ, თუ დადასტურდა გადაყენებული მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციის არასათანადოდ შესრულების შემთხვევა. მაშინ მოხდება მისი გადაყენება და მეურვეობა ან მზრუნველობაც შეწყდება. ასევე შეწყდება იგი, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო თავისი ძოტივირებული გადაწყვეტილებით დადასტურებს მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციის არასათანადოდ შესრულების ფაქტს. ასეთ შემთხვევაში საჭირო არ არის მეურვის ან მზრუნველის წინასწარი გადაყენება. შეიძლება იგი პირდაპირ გათავისუფლდეს თავისი ფუნქციების შესრულებისაგან.

მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციების არასათანადო შესრულება შეიძლება ყოველთვის არ იყოს დაკავშირებული მათ ბრალეულ მოქმედებასთან. შესაძლებელია მეურვე ან მზრუნველი თავის მოვალეობას ვერ ასრულებდეს იმის გამო, რომ არა აქვს სათანადო ცხოვრებისეული გამოცდილება, ამა თუ იმ სახის საქმიანობის უნარი, შესაბამისი განათლება და ა. შ. ამ შემთხვევაში, მთავარია მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციის არასათანადოდ შესრულების ფაქტის არსებობა (სავალდებულო განათლების მიცემაზე უარის თქმა, არაკვალიფიციური მკურნალობა. უზნეო საქციელისაკენ წახალისება და სხვ.)

მეურვეობის და მზრუნველობის შეწყვეტა აუცილებლად უნდა მოხდეს მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავიანთი ფუნქციების განხორციელებისას გამოჩენილი არამართლზომიერების დროს. კანონი რამდენიმე ასეთ შემთხვევაზე მიუთითებს. ესენია: მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციის ანგარების მიზნით გამოყენება, აგრეთვე, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ზედამხედველობისა და აუცილებელი დახმარების გარეშე დატოვება. ანგარებაში იგულისხმება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ხარჯზე საბინაო, ფინანსური და სხვა სახის დაუმსახურებელი გამორჩენის მიღება. ბავშვის ზედამხედველობის გარეშე დატოვება საფრთხეში აგდებს მის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს. იგივე შეიძლება ითქვას იმ შემთხვევაშიც, როცა პირს მატერიალური, საბინაო და სხვა სახის აუცილებელი დახმარება სჭირდება. ყველა შემთხვევაში მეურვის ან მზრუნველის მოქმედებაში სამართალდარღვევის ნიშნების არსებობაა შესაძლებელი. ამიტომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ვალდებულია არა მარტო გაათავისუფლოს მეურვე ან მზრუნველი მასზე დაკისრებული მოვალეობებისაგან, არამედ მის ზელთ არსებული მასალები გადასცეს სამართალდამცავ ორგანოებს, მეურვის ან მზრუნველის შესაბამის პასუხისგებაში მიცემის მიზნით.

უპირველეს ყოვლისა, ასეთ შემთხვევაში იგულისხმება სისხლისსამართლებრივი ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა. არამართლზომიერი მოქმედებით სამეურვეო ან სამზრუნველო პირისათვის მატერიალური ზიანის მიყენების შემთხვევაში მეურვეს ან მზრუნველს დაეკისრება სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

*მეხლეჩე 1901. მზრუნველის გათავისუფლება მოვალე-
ობისაგან სამზრუნველო პირის თხოვნით*

სრულწლოვანი პირის მზრუნველი შეიძლება გათავისუფლდეს თავისი მოვალეობისაგან სამზრუნველო პირის თხოვნით. ასეთ შემთხვევაში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია სამზრუნველო პირთან შეთანხმებით, მას მზრუნველად სხვა პირი დაუნიშნოს.

სრულწლოვანი პირისათვის მზრუნველობის დაწესებისათვის, როგორც ცნობილია, გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სამზრუნველო პირის თანხმობას. იგი ქმედუნარიანია, მაგრამ ფიზიკური ნაკლის ან ავადმყოფობის გამო სჭირდება სხვა პირის დახმარებას. რაც შეეხება საკითხს იმის შესახებ, მას უნდა ჰყავდეს თუ არა მზრუნველი, იგი მხოლოდ მისი გადასაწყვეტია. აქ არ იგულისხმება სრულწლოვანი, მაგრამ სასამართლოს მიერ ქმედუნარიანობაში შეზღუდული პირები. რადგან სრულწლოვან ქმედუნარიან პირს მზრუნველობა თავისი თხოვნის საფუძველზე უწესდება, ბუნებრივია, მისივე თხოვნის საფუძველზე უნდა მოხდეს მის მიმართ დაწესებული მზრუნველობის გაუქმება და მზრუნველის გათავისუფლება თავისი მოვალეობებისაგან. ამასთან, კანონი უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ სამზრუნველო პირის თანხმობით, მას ახალი მზრუნველი დაუნიშნოს. ამ შემთხვევაში მზრუნველობის შეწყვეტა არ ხდება, იგი კვლავ ძალაშია, ოღონდ იცვლება მზრუნველი.

მუხლი 1302. მეურვეობის შეწყვეტის საფუძვლები

1. მეურვეობა შეწყდება:

ა) თუ გარდაიცვალა სამეურვეო პირი;

ბ) თუ სამეურვეო არასრულწლოვანმა პირმა მიაღწია შვიდი წლის ასაკს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ის კანონით დადგენილი წესით ქმედუნაროდ არის აღიარებული;

გ) თუ სამეურვეო არასრულწლოვანი პირი, რომელსაც არ შესრულებია შვიდი წელი, აღსაზრდელად მშობელს დაუბრუნდა;

დ) თუ ქმედუნაროდ აღიარებული სამეურვეო პირი სასამართლომ ცნო ქმედუნარიანად.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მეურვეობა შეწყდება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილებით.

კანონით ზუსტად არის განსაზღვრული მეურვეობის შეწყვეტის საფუძვლები. თუ სხვა მუხლებში (1299-ე, 1300-ე, 1301-ე) ძირითადად მეურვისა და მზრუნველის ფუნქციებისაგან გათავისუფლებაზე არის საუბარი, რასაც ზოგჯერ ლოგიკურად მეურვეობისა და მზრუნველობის შეწყვეტაც მოჰყვება, განსახილველი მუხლი ეხება მხოლოდ მეურვეობის საყოველთაოდ აღიარებულ შეწყვეტის საფუძვლებს. ამასთან, კანონი კატეგორიულად მიუთითებს, რომ ეს საფუძვლები ავტომატურად კი არ იწვევს მეურვეობის შეწყვეტას, არამედ ამისათვის საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილება.

მეურვეობა უდავო წესით წყდება სამეურვეო პირის გარდაცვალების შემთხვევაში. ამ დროს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგა-

ნოს მიერ დასტურდება სამეურვეო პირის გარდაცვალების ფაქტი, რაც საფუძვლად ედება მეურვეობის შეწყვეტას. მეურვის გარდაცვალება არ წარმოადგენს მეურვეობის შეწყვეტის საფუძველს. ამ შემთხვევაში ხდება მეურვის შეცვლა, მეურვეობა კი კვლავაც ძალაშია. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა მეურვე ხანგრძლივ მკურნალობას საჭიროებს ან ხანგრძლივ მივლინებაში მიემგზავრება და სხვ.

მეურვეობა შეწყდება, თუ სამეურვეო მცირეწლოვანმა მიაღწია შვიდი წლის ასაკს. ამ ასაკიდან იგი გადადის სამზრუნველო პირთა კატეგორიაში. აქ არ იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როცა შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირი სასამართლოს მიერ შეიძლება ავადმყოფობის გამო, აღიარებულ იქნეს არაქმედუნარიანად. მაშინ მეურვეობა შეიძლება შვიდი წლის ასაკს გადაცილებულ არასრულწლოვანზეც გავრცელდეს.

მეურვეობის შეწყვეტის ლოგიკურ საფუძველს წარმოადგენს ბავშვის დაბრუნება მშობლისათვის. შვილის პირადად აღზრდის უფლება, ბავშვთან დაკავშირებულ ყველა პირის უფლებასთან შედარებით, პრიორიტეტულია. აქ კანონი ყურადღებას ამახვილებს იმ ბავშვზე, რომელსაც შვიდი წელი არ შესრულებია.

მეურვეობა უდავოდ უნდა შეწყდეს ისეთ შემთხვევებში, როცა სასამართლომ სამეურვეო პირი აღიარა ქმედუნარიანად. თუ ეს ეხება არასრულწლოვან პირს, მის მიმართ მეურვეობა შეწყდება, მაგრამ დაწესდება მზრუნველობა. სრულწლოვანი არაქმედუნარიანი პირის ქმედუნარიანად აღიარება არ იწვევს მზრუნველობის დაწესებას, თუ ასეთი პირის თხოვნა არ იქნა. ყველა შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შესაბამისი გადაწყვეტილებაა საჭირო.

მეურვეობის შეწყვეტის შემთხვევებში მეურვე ვალდებულია

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარუდგინოს დაწვრილებითი ანგარიში სამეურვეო პირის აღზრდასთან და მისი ქონების მოვლა-პატრონობასთან დაკავშირებული საქმიანობის შესახებ.

მუხლი 1303. მეურვეობის შეწყვეტა სამზრუნველო ასაკისათვის მიღწევის გარეშე

თუ სამეურვეო არასრულწლოვანმა პირმა მიაღწია შვიდი წლის ასაკს, მაშინ მეურვეობა წყდება და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს სპეციალური გადაწყვეტილების გარეშე მეურვე ხდება მზრუნველი.

ამ მუხლის ძირითადი დებულება ის კი არ არის, რომ სამეურვეო პირი თუ შვიდი წლის ასაკს მიაღწევს მეურვეობა უნდა შეუწყდეს, არამედ ის, რომ მეურვეობა ავტომატურად გადადის მზრუნველობაში. ბავშვი სრულწლოვანების მიღწევამდე ყოველთვის საჭიროებს აღზრდა-რჩენასა და კანონიერი ინტერესების დაცვაში სხვა პირთა დახმარებას. ასეთი პირი შეიძლება თვრამეტი წლის მანძილზე ერთი და იგივე იყოს. იგი ჯერ მეურვის, შემდეგ კი მზრუნველის ფუნქციებს შეასრულებს. ამიტომ, როცა მეურვეობიდან მზრუნველობაში გადასვლა ხდება, საჭირო არ არის მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ სპეციალური გადაწყვეტილების გამოტანა მეურვეობის შეწყვეტისა და მზრუნველობის დაწესების შესახებ. სამეურვეო პირის მიერ შვიდი წლის ასაკის მიღწევიდან იგი ხდება სამზრუნველო პირი, მეურვე კი — მზრუნველი. ყოფილი მეურვე სამოქალაქო ურთიერთობებში მონაწილეობისაგან უკვე თავისუფლდება

და მათში სამზრუნველო პირის მონაწილეობას ზედამხედველობს.

სრულწლოვანი არაქმედუნარიანი პირის მეურვეობის შეწყვეტა, არც ერთ შემთხვევაში მასზე ავტომატურად მზრუნველობის დაწესებას არ გულისხმობს. შესაძლებელია მეურვეობის შენაცვლება მზრუნველობის აუცილებლობით იყოს გამოწვეული, მაგრამ, მაშინ საჭირო იქნება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

მუხლი 1304. მზრუნველობის შეწყვეტის საფუძვლები

1. მზრუნველობა შეწყდება:

- ა) თუ გარდაიცვალა სამზრუნველო პირი;
- ბ) თუ სამზრუნველო არასრულწლოვანმა პირმა მიაღწია სრულწლოვანებას;
- გ) თუ სამზრუნველო არასრულწლოვანი პირი დაქორწინდა;
- დ) სხვა სამზრუნველო პირების მიმართ — თუ მოისპო მიზეზი, რომელმაც გამოიწვია მზრუნველის დანიშვნა.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებულ შემთხვევებში, მზრუნველობა შეწყდება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილებით.

კანონით გათვალისწინებული მზრუნველობის შეწყვეტის საფუძვლები თავისი შინაარსით მეურვეობის შეწყვეტისათვის აუცილებელი პირობების ადეკვატურია. სამზრუნველო პირის გარდაცვალება, ბუნებრივია, გამოიწვევს მზრუნველობის შეწყვეტას. მართალია, იგი უდავო საფუძვლად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგრამ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ ფაქტის დაფიქსირება აუცილებელია. თანაც, სიკვდილის მიზეზებზე ყურადღების გამახ-

ვილება შეიძლება მზრუნველის საქმიანობის შეფასებასაც დაედოს საფუძვლად. მზრუნველის გარდაცვალება არ გამოიწვევს მზრუნველობის შეწყვეტას. მოხდება მხოლოდ მზრუნველის შეცვლა.

მზრუნველობის შეწყვეტის ყველაზე ლოგიკურ და გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს სამზრუნველო არასრულწლოვანი პირის მიერ თვრამეტი წლის ასაკს მიღწევა. სამზრუნველო ფუნქციებს მშობელი თუ სხვა სპეციალურად დანიშნული მზრუნველი, ბავშვის სრულწლოვანებამდე ასრულებს სავალდებულოდ, იმ გამოწვევის გარდა, როცა სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგაც აუცილებელია პირს მზრუნველი ჰყავდეს. შესაძლებელია მზრუნველობის შეწყვეტა სრულწლოვანების მიღწევამდეც. ეს მაშინ ხდება, როცა არასრულწლოვანი პირი დაქორწინდება. როგორც ცნობილია, საოჯახო კანონმდებლობით შესაძლებელია მშობლების თანხმობით არასრულწლოვანთან დაქორწინება თექვსმეტი წლიდან. დაქორწინებული არასრულწლოვანი, რადგან სრულ ქმედუნარიანად ითვლება, იგულისხმება, რომ თავის უფლება-მოვალეობებსა და კანონიერ ინტერესებს დამოუკიდებლად დაიცავს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილებაში სწორედ ამის შესახებ უნდა იქნეს აღნიშნული.

ზემოაღნიშნულის გარდა, სხვა შემთხვევებშიც შეიძლება მზრუნველობის შეწყვეტა. მისი საფუძვლები შეიძლება გაერთიანდეს ერთ საერთო დებულებაში — მზრუნველობა შეწყდება თუ მოისპო მისი დანიშვნის მიზეზი. მაგალითად, მზრუნველობა შეწყდება, თუ სასამართლომ გააუქმა ალკოჰოლიკის ან ნარკომანის ქმედუნარიანობის შეზღუდვასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილება და ასეთი პირი აღიარა სრულ ქმედუნარიანად. რადგან სასამართლოს პირველი გადაწყვეტილების საფუძველზე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ შეზღუდულ ქმედუნარ-

იან პირს დაუნიშნა მზრუნველი, ამჯერად უნად მიიღოს გადაწყვეტილება ასეთი პირის მიმართ მზრუნველობის შეწყვეტის შესახებ.

მზრუნველობის შეწყვეტის ყველა შემთხვევაში მზრუნველი ვალდებულია თავისი საქმიანობის შესახებ ანგარიში წარუდგინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

მუხლი 1305. მეურვეობისა და მზრუნველობის საპრობის გასაჩივრება სასამართლოში

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილება მეურვის (მზრუნველის) დანიშვნის, გადაყენებისა და გათავისუფლების შესახებ, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ყველა სხვა საკითხი დაინტერესებულ პირს შეუძლია გაასაჩივროს სასამართლოში.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტი კერძო ხასიათის საოჯახო, ქონებრივ და პირად ურთიერთობათა ფართო სპექტრთან არის დაკავშირებული. მისი მეშვეობით, საოჯახო და სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების სამართლებრივ ინტერესთა გაფართოებისა და დაცვის რეალური შესაძლებლობები იქმნება. ამიტომ, ბუნებრივია, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობამ, მათი მრავალმხრივი ფუნქციების განხორციელებისას, საზოგადოებაში არაერთგვაროვანი შეხედულება და შეფასება გამოიწვიოს. მეურვეობასა და მზრუნველობასთან დაკავშირებული ყველა სადავო საკითხთა კანონიერად გადაწყვეტის უზრუნველყოფის მიზნით, დადგენილია მათი სასამართლო განხილვისა და გადაწყვეტის წესი. დაინტერესებულ პირს შეუძლია სასამართლოში გაასაჩივროს მეურ-

ვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის, გადაყენებისა და გათავისუფლების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება, აგრეთვე, მეურვეობასა და მზრუნველობასთან დაკავშირებული სხვა საკითხებიც. მაგალითად, შესაძლებელია კონკრეტული მეურვის ან მზრუნველის არამართლზომიერ მოქმედებათა შესახებ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში განხილვის შედეგებით უკმაყოფილო პირმა, საკითხის გადასაწყვეტად ამჯერად უკვე სასამართლოს მიმართოს. ასეთი უფლება კერძო სამართლის სუბიექტთა ინტერესების დაცვის უმნიშვნელოვანეს გარანტიას წარმოადგენს.

წიგნი მემკვიდრეობის სამართალი

თავი პირველი

ზოგადი დებულებანი

მუხლი 1306. ცნება

1. გარდაცვლილი პირის (მამკვიდრებლის) ქონების გადასვლა სხვა პირებზე (მემკვიდრეებზე) ხორციელდება კანონით ან ანდერძით, ანდა ორივე საფუძველით.

2. კანონით მემკვიდრეობა-გარდაცვლილის ქონების გადასვლა კანონში მითითებულ პირებზე — მოქმედებს, თუ მამკვიდრებელს არ დაუტოვებია ანდერძი, ან თუ ანდერძი მოიცავს სამკვიდროს ნაწილს, ან თუ ანდერძი მთლიანად ან ნაწილობრივ ბათილად იქნება ცნობილი.

გარდაცვლილი პირის (მამკვიდრებლის) ქონება სხვა პირებზე (მემკვიდრეებზე) გადადის. მემკვიდრეები მამკვიდრებლის უფლებამონაცვლეები ხდებიან კანონით ან ანდერძით. მაშასადამე, არსებობს მემკვიდრეობის ორი სახე — კანონით მემკვიდრეობა და ანდერძით მემკვიდრეობა. ამის მიხედვით მემკვიდრეებიც განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ისინი შეიძლება იყვნენ კანონით მემკვიდრეები ან ანდერძით მემკვიდრეები. თუმცა, შესაძლებელია პირი ორივე საფუძველით იყოს მემკვიდრე. მაგალითად, თუ ანდერძით მემკვიდრე ამავე დროს კანონით მემკვიდრეთა იმ რიგს მიეკუთვნება, რომელიც მოწვეული იქნება ანდერძის გარეთ დარჩენილი ქონების (ქონება, რომელიც ანდერძით არ არის გათვალისწინებული) მისაღებად, მაშინ იგი მიიღებს ანდერძით გათვალისწინებულ ქონებას და შესაბამის

წილს ანდერძით გათვალისწინებული სამკვიდროდან, ორი შეილიდან, თუ ერთ-ერთს ეანდერძა სამკვიდროს ნახევარი, მეორე ნახევრიდან ის სხვა პირველი რიგის კანონით მემკვიდრეებთან ერთად მიიღებს წილს, როგორც კანონით მემკვიდრე.

კანონით მემკვიდრეობისას გარდაცვლილის ქონება გადადის კანონში მითითებულ პირებზე, თუ: ა. მამკვიდრებელს არ დაუტოვებია ანდერძი; ბ. ანდერძი მოიცავს სამკვიდროს ნაწილს; გ. ანდერძი მთლიანად ან ნაწილობრივ ბათილად იქნება ცნობილი. კანონით მემკვიდრეობა შეიძლება განხორციელდეს ასევე, როცა ანდერძით მემკვიდრე გარდაიცვალა სამკვიდროს გახსნამდე ან არ მიიღო სამკვიდრო.

მუხლი 1307. მემკვიდრეები

მემკვიდრეები შეიძლება იყვნენ:

ა. კანონით მემკვიდრეობის დროს — პირები, რომლებიც ცოცხლები იყვნენ მამკვიდრებლის სიკვდილის მომენტისათვის, და აგრეთვე მამკვიდრებლის შვილები, რომლებიც მისი გარდაცვალების შემდეგ ცოცხალი დაიბადებიან;

ბ. ანდერძით მემკვიდრეობისას — პირები, რომლებიც ცოცხლები იყვნენ მამკვიდრებლის სიკვდილის მომენტისათვის, აგრეთვე ისინი, რომლებიც ჩაისახნენ მის სიცოცხლეში და დაიბადნენ მისი გარდაცვალების შემდეგ, მიუხედავად იმისა, მისი შვილები არიან ისინი თუ არა, ასევე იურიდიული პირები.

მემკვიდრე ის პირია, რომელზედაც გადადის მამკვიდრებლის ქონება. მამკვიდრებლისაგან განსხვავებით, რომელიც მხოლოდ ფიზიკური პირი შეიძლება იყოს, მემკვიდრე შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი (ზოგიერთ შემთხ-

ვევაში ხაზინაც). ფიზიკური პირი როგორც კანონით, ისე ანდერძით მემკვიდრე იქნება, თუ იგი ცოცხალი იყო მამკვიდრებლის სიკვდილის მომენტიდან. ამ წესიდან კანონით გათვალისწინებულია გამონაკლისი იმათ მიმართ, რომლებიც ჩასახული იყვნენ, მაგრამ ჯერ კიდევ არ არიან დაბადებულნი სამკვიდროს გახსნის დღისათვის. კანონით მემკვიდრეობის დროს მემკვიდრეები შეიძლება იყვნენ მამკვიდრებლის შვილები, რომლებიც მისი გარდაცვალების შემდეგ ცოცხალი დაიბადებიან. განსახილველი მუხლი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მემკვიდრე შეიძლება იყოს მხოლოდ მამკვიდრებლის შვილი, რომელიც სამკვიდროს გახსნის მომენტისათვის ჯერ კიდევ არ დაბადებულა. სხვა ნათესავები (მაგალითად, დამძებნი, დისწულები, ძმისწულები და ა.შ.), რომლებიც მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ დაიბადნენ, კანონით მემკვიდრეთა რიცხვში არ შედიან).

ანდერძით მემკვიდრეობისას კანონი აფართოებს იმ პირთა წრეს, რომლებიც შეიძლება მემკვიდრეები იყვნენ ჯერ კიდევ დაბადებამდე. გარდა შვილებისა, ანდერძით მემკვიდრეები შეიძლება იყვნენ სხვებიც, რომლებიც ჩასახული იყვნენ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში, მაგრამ მისი გარდაცვალების შემდეგ დაიბადნენ, მნიშვნელობა არა აქვს მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ დაბადებული ბავშვები მისი შვილები არიან თუ არა. საანდერძო განკარგულების დამახასიათებელია იმ მემკვიდრეთა ზუსტად დასახელება, რომლებსაც სამკვიდრო უნდა გადაეცეს. ამიტომ ანდერძი იმ პირის სასარგებლოდ, რომელიც მამკვიდრებლის სიცოცხლეში ჩასახული არ არის და რომელიც შეიძლება დაიბადოს ანდერძში მითითებული პირისაგან ნებისმიერ დროს, ბათილად უნდა იქნეს ცნობილი.

ბავშვი მამკვიდრებლის გარდაცვალებამდე ჩასახულად ითვ-

ლება, თუ მისი გარდაცვალების დღიდან ბავშვის დაბადებამდე გავიდა არა უმეტეს ათი თვისა.

მუხლი 1308. იურიდიული პირი, რომლის მემკვიდრე

ანდერძით მემკვიდრეობისას სამკვიდროს მისაღებად მოწვეული იქნება იურიდიული პირი, რომელიც შექმნილი იყო სამკვიდროს გახსნის მომენტისათვის.

იურიდიული პირი მხოლოდ ანდერძით მემკვიდრე შეიძლება იყოს, მაგრამ იმ პირობით, თუ ის შექმნილი იყო კანონით დადგენილი წესით სამკვიდროს გახსნის მომენტისათვის. ანდერძში იმაზე მითითება, რომ ქონება ეანდერძა იურიდიულ პირს, რომელიც შეიქმნება სამკვიდროს გახსნის შემდეგ, ბათილია (იურიდიული პირების შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 24-49-ე მუხლები).

მუხლი 1309. ქორწინებისგარეშე შობილი ბავშვი, რომლის მამის მემკვიდრე

ქორწინებისგარეშე შობილი ბავშვი მამის მემკვიდრედ ჩაითვლება, თუ მამობა აღიარებულია კანონით დადგენილი წესით. თუკი იგი მამაზე ადრე გარდაიცვლება, მის შვილებს შეუძლიათ მოითხოვონ წილი იმ სამკვიდროდან, რომელიც მათ მამას ეკუთვნოდა.

შვილები, რომლებიც დაუქორწინებელი მშობლებისაგან დაიბადნენ, როგორც წესი, კანონით მემკვიდრეები არიან დედის გარდაცვალების შემდეგ. ქორწინებისგარეშე შობილი ბავშვები მამის შემდეგ მემკვიდრეები იქნებიან, თუ მამობა ნებაყოფლობით იქნა აღიარებული ან დადგენილი იქნება სასამართლოს მიერ (მამობის აღიარების ან დადგენის შესახებ იხ. სამოქალაქო

კოდექსის 1190-ე მუხლი). თუ მამობა კანონით დადგენილი წესით იყო აღიარებული, მაგრამ ასეთი შვილი მამაზე აღრე გარდაიცვლება, მაშინ მის შვილებს შეუძლიათ მოითხოვონ წილი იმ სამკვიდროდან, რომელსაც მათი მამა მიიღებდა ცოცხალი რომ ყოფილიყო (ამ შემთხვევაში გამოიყენება წარმომადგენლობის უფლებით მემკვიდრეობის წესი, იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1336-ე მუხლი).

მუხლი 1310. უღირსი მემკვიდრე

არც კანონით და არც ანდერძით მემკვიდრე არ შეიძლება იყოს პირი, რომელიც განზრახ ხელს უშლიდა მამკვიდრებელს მისი უკანასკნელი ნების განხორციელებაში და ამით ხელს უწყობდა თავისი ან მისი ახლობელი პირების მოწვევას მემკვიდრეებად, ან სამკვიდროში მათი წილის გაზრდას, ანდა ჩაიდინა განზრახი დანაშაული ან სხვა ამორალური საქციელი მოანდერძის მიერ ანდერძში გამოთქმული უკანასკნელი ნება-სურვილის საწინააღმდეგოდ, თუ ეს გარემოებანი დადასტურებული იქნება სასამართლოს მიერ (უღირსი მემკვიდრე).

ეს ნორმა ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მემკვიდრეობის უფლება პირს მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ჩამოერთვას და ცნობილ იქნეს უღირს მემკვიდრედ, თუ იგი ისეთ მოქმედებას ჩაიდენს, რომლითაც განზრახ ხელს უშლიდა მამკვიდრებელს უკანასკნელი ნება-სურვილის განხორციელებაში და ამით ხელს უწყობდა თავისი ან მისი ახლობელი პირების მოწვევას მემკვიდრეებად ან სამკვიდროდან მათი წილის გაზრდას. მაგალითად, ხელს უშლიდა ანდერძის შედგენაში, უმაღლესადა მამკვიდრებელს ისეთ ფაქტებს, რომელთა ცოდნის შემთხ-

ვევაში იგი სხვანაირად გადაწყვეტდა მემკვიდრეობის საკითხს. მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევისას მთავარია არა ის, რომ პირი ობიექტურად უწყობდეს ხელს მემკვიდრედ მოწვევას ან სამკვიდროდან წილის გაზრდას, არამედ სუბიექტური მიმართულება — ის, რომ განზრახ მოქმედებდა. ამასთან განზრახ მოქმედება მხოლოდ მემკვიდრედ მოწვევის ან წილის გაზრდის მიზნით უნდა იყოს ჩადენილი და არა მის გარეშე. ამიტომ პირი თავისი მოქმედებით შეიძლება ხელს უწყობდეს თავის ან მისი ახლობელი პირების მოწვევას მემკვიდრეებად ან სამკვიდროდან წილის გაზრდას, მაგრამ არ იქნეს ცნობილი უღირს მემკვიდრედ, თუ იგი ამ მიზნის მისაღწევად განზრახ არ მოქმედებდა.

მამკვიდრებლის მიერ ანდერძში გამოთქმული ნება-სურვილის საწინააღმდეგო მოქმედება შეიძლება გამოიხატოს ასევე განზრახი დანაშაულის ჩადენაში ან სხვა ამორალურ საქციელში. მაგალითად, პირმა გამოიყენა მოხუცთა სახლის მთავარი ექიმის ნაცნობობა და ხელში ჩაიგდო მამის ანდერძი, რომელიც მთავარი ექიმის მიერ იყო დადასტურებული. მას შემდეგ, რაც ეს გარემოება ცნობილი გახდება და დადასტურდება სასამართლოს მიერ, მას ჩამოერთმევა მემკვიდრეობის უფლება იმ ქონებაზე, რომელიც ანდერძით არ იყო გათვალისწინებული. ამ შემთხვევაში პირი განზრახ უშლიდა ხელს მამკვიდრებლის მიერ ანდერძში გამოხატული ნების განხორციელებას.

მუხლი 1311. მშობლები, რომლებიც არ შეიძლება იყვნენ მემკვიდრეები

შვილების კანონით მემკვიდრეებად ვერ იქნებიან მშობლები, რომლებსაც ჩამოერთმევათ მშობლის უფლება და

სამკვიდროს გახსნის დღისათვის არ არიან აღდგენილნი ამ უფლებებში. კანონით მემკვიდრეები ვერ იქნებიან აგრეთვე პირნი, რომლებიც ბოროტად თავს არიდებდნენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას, ერჩინათ მამკვიდრებელი, თუ ეს გარემოება დადასტურებულია სასამართლო წესით.

მშობლის უფლების ჩამორთმევა ეხება მხოლოდ იმ შვილებს, რომელთა მიმართ მშობლები (ან ერთ-ერთი მათგანი) უხეშად არღვევენ თავიანთ მოვალეობებს. ამიტომ მშობლების მემკვიდრეობის საკითხი იმ შვილების გარდაცვალების შემდეგ, რომელთა მიმართაც მშობლის უფლება ჩამორთმეული არ ჰქონდათ, დადებითად უნდა გადაწყდეს. მშობლები იმ შვილების მემკვიდრეები არიან, რომელთა მიმართაც არ ჰქონდათ ჩამორთმეული მშობლის უფლება (მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1205-ე მუხლი). კანონით მემკვიდრეები ვერ იქნებიან აგრეთვე პირები, რომლებიც ბოროტად თავს არიდებდნენ მამკვიდრებლის რჩენის მოვალეობას, თუ ეს გარემოება დადასტურებულია სასამართლო წესით. ამასთან აუცილებელია კონკრეტულად იმ პირზე მითითება, რომელიც არ შეიძლება იყოს მემკვიდრე რჩენის მოვალეობის შეუსრულებლობის გამო. ეს იმიტომაა საჭირო, რომ კანონი ყველა მემკვიდრეს მამკვიდრებლის რჩენის მოვალეობას არ აკისრებს. თავიანთი არასრულწლოვანი და სრულწლოვანი, მაგრამ არაშრომისუნარიანი შვილების რჩენა უპირველესად მშობლებს ეკისრებათ, ამიტომ თუ მშობლები ბოროტად არიდებენ თავს ამ მოვალეობის შესრულებას, მაშინ შვილების გარდაცვალების შემდეგ ისინი კანონით მემკვიდრეები ვერ იქნებიან. კანონით მემკვიდრეები ვერ იქნებიან ასევე სრულწლოვანი შვილები თავიანთი მშობლების

გარდაცვალების შემდეგ, როცა ისინი მოვალენი იყვნენ ერჩინათ არაშრომისუნარიანი მშობლები, მაგრამ ბოროტად არიდებდნენ თავს ამ მოვალეობის შესრულებას. აღნიშნული წესი უნდა გავრცელდეს სხვა პირებზედაც, კერძოდ, ბებიასა და პაპაზე. შვილიშვილზე, დასა და ძმაზე და ა.შ. თუ მათ ევალებოდათ მამკვიდრებლის რჩენა და ბოროტად არიდებდნენ თავს ამ მოვალეობის შესრულებას.

ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ ზემოთ განხილულ 1310-ე მუხლში მითითებულია მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის საფუძვლებზე როგორც კანონით, ისე ანდერძით მემკვიდრეობის დროს. სხვა შემთხვევებში კი (მშობლის უფლების ჩამორთმევისას, მამკვიდრებლის რჩენის მოვალეობის შეუსრულებლობისას) კანონი ითვალისწინებს მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას მხოლოდ კანონით მემკვიდრეებისათვის. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მამკვიდრებელს შეუძლია შეადგინოს ანდერძი იმ პირის სასარგებლოთაც, რომელსაც ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება ან, რომელიც ბოროტად თავს არიდებდა მამკვიდრებლის რჩენის მოვალეობას. ასეთი ანდერძი ნამდვილი იქნება და მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა არ დაიშვება.

მუხლი 1312. მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა სასამართლოს მიერ

გარემოება, რომელიც უდიდესი მემკვიდრისათვის მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის საფუძველს წარმოადგენს, დადგენილ უნდა იქნეს სასამართლოს მიერ იმ პირის სარჩელით, რომლისთვისაც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა უდიდესი მემკვიდრისათვის განსაზღვრულ ქონებრივ შედეგებს იწვევს.

აღნიშნული ნორმა უღირსი მემკვიდრისათვის მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის შესახებ სასამართლოში სარჩელის წარდგენის უფლებას აძლევს არა ყოველ, არამედ იმ პირს. რომლისთვისაც უღირსი მემკვიდრისათვის მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა განსაზღვრულ ქონებრივ შედეგებს გამოიწვევს. განსაზღვრული ქონებრივი შედეგები კი შეიძლება გამოიხატოს სამკვიდროს მიღებაში, სამკვიდრო წილის გაზრდაში და სხვა. მაგალითად, თუ პირველი რიგის ერთადერთ მემკვიდრეს ჩამორთმევა მემკვიდრეობის უფლება, სამკვიდროს მეორე რიგის მემკვიდრეები მიიღებენ. ამიტომ ამ უკანასკნელთ აქვთ სარჩელის შეტანის უფლება. თუ ერთი და იმავე რიგის მემკვიდრეთაგან ერთ-ერთს ჩამოერთვა მემკვიდრეობის უფლება, ქონებრივი შედეგი ის იქნება, რომ ამ რიგის დანარჩენი მემკვიდრეების წილი სამკვიდროდან გაიზრდება და ა.შ. მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის საფუძვლების არსებობა დადგენილი უნდა იქნეს სასამართლოს მიერ. მაგალითად, სისხლის სამართლის დანაშაულის არსებობა სამკვიდრებლის ან მისი მემკვიდრეების მიმართ დადასტურდება კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის საფუძველზე.

მუხლი 1313. პატიება უღირსი მემკვიდრისათვის

პირი, რომელიც მზილებულია იმ მოქმედებათა ჩადენაში, რომლებიც მემკვიდრეობის უფლების დაკარგვას იწვევს, ამის მიუხედავად დაიშვება მემკვიდრედ, თუ მამკვიდრებელი აპატიებს მას და თავის ამ გადაწყვეტილებას აშკარა ფორმით გამოხატავს ანდერძში. პატიების უკან წაღება არ დაიშვება.

თუ ანდერძი, რომელშიც მითითებული იყო პატიების შესახებ

შედგენილი იყო სანოტარო ფორმით, შეიცვლება ან გაუქმდება ახალი ანდერძით ან სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით, განკარგულება პატიების შესახებ ძალაში რჩება, რადგან პატიების უკან წაღება არ დაიშვება. ასევე იქნება შინაურული ანდერძის შემთხვევაშიც, თუ ასეთი ანდერძი მოანდერძემ არ გაანადგურა. შინაურული ანდერძის განადგურების შემთხვევაში უნდა ჩაითვალოს, რომ ის ფაქტობრივად არ შედგენილა და, ცხადია, პატიებაც არ მომხდარა. მშობლის უფლების ჩამორთმევის ან მემკვიდრის მიერ მამკვიდრებლის რჩენის მოვალეობის ბოროტად შეუსრულებლობის ანდერძში იმაზე მითითების გარეშეც, რომ მამკვიდრებელმა აპატია მემკვიდრეს ისეთი მოქმედების ჩადენა, რაც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას იწვევს, აუცილებელი არ არის. ანდერძში მემკვიდრედ მოხსენებაც საკმარისია იმისათვის, რომ პირი მემკვიდრედ იქნეს ცნობილი, რამდენადაც მშობლის უფლების ჩამორთმევა და მამკვიდრებლის რჩენის მოვალეობის ბოროტად შეუსრულებლობა მხოლოდ კანონით მემკვიდრეობის დროს იწვევს მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას. რაც შეეხება უღირს მემკვიდრეს (იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1310-ე მუხლი), იგი მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაიშვება მემკვიდრედ, თუ მამკვიდრებელი აპატიებს მას და თავის ამ გადაწყვეტილებას პირდაპირ გამოხატავს ანდერძში, ე.ი. ანდერძში უნდა ჩაიწეროს იმის შესახებ, რომ მამკვიდრებელმა მემკვიდრეს აპატია ის მოქმედება, რაც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას იწვევს. აქ ისეთ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, როცა მამკვიდრებელმა იცის, რომ მემკვიდრე იმსახურებს მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას, მაგრამ მიუხედავად ამისა მიიჩნევს თავის მემკვიდრედ. ანდერძში იმის გარდა, რომ აპატია მემკვიდრეს, მამკვიდრებელმა შეიძლება მიუთითოს იმ ქონებაზე, რომელსაც ამ მემკვიდრეს უტოვებს.

თუმცა, შესაძლებელია სსკების სასარგებლოდ შედგენილ ანდერძში მითითებული იყოს, რომ მემკვიდრეს ეპატია თავისი მოქმედება, მაგრამ არაფერი იყოს ნათქვამი იმ ქონებაზე, რომელსაც ასეთ მემკვიდრეს უტოვებს. ასეთ შემთხვევაში ეს მემკვიდრე მიიღებს სამკვიდროს ანდერძით გაუთვალისწინებელი ქონებიდან, თუ ასეთი ქონება არსებობს.

მუხლი 1314. მემკვიდრეობა წარმომადგენლობის უფლებით

მემკვიდრეობის უფლების დაკარგვა ხელს არ უშლის ნათესავების მემკვიდრეობას წარმომადგენლობის უფლებით.

თუ პირი, რომელმაც ისეთი მოქმედება ჩაიდინა, რაც მემკვიდრეობის უფლების დაკარგვას იწვევს, სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ არის, მემკვიდრეობა წარმომადგენლობის უფლებით არ ისპობა (წარმომადგენლობის უფლებით მემკვიდრეობის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1336-ე მუხლი). ეს იმას ნიშნავს, რომ მაგალითად, შვილიშვილი მაშინაც ჩაითვლება პაპისა და ბებუის მემკვიდრედ, როცა სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი არ არის მისი მშობელი, რომელიც ცოცხალი რომ ყოფილიყო, უღირს მემკვიდრედ იქნებოდა ცნობილი.

მუხლი 1315. მემკვიდრეობის უფლება სხვა მამკვიდრეობის ქონებაზე

მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა ხელს არ უშლის ამ უფლებაჩამორთმეულ პირს, იყოს სხვა მამკვიდრებლის ქონების მემკვიდრე.

პირი შეიძლება რამდენიმე მამკვიდრებლის მემკვიდრე იყოს. ასეთ შემთხვევაში მისთვის ერთ-ერთი მამკვიდრებლის ქონებაზე მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა სრულებითაც არ ნიშნავს, რომ კარგავს ამ უფლებას სხვა მამკვიდრებლის ქონებაზე; მაგალითად, თუ პირს ჩამოერთვა მემკვიდრეობის უფლება მშობლის ქონებაზე, ეს მას ხელს არ შეუშლის მიიღოს სამკვიდრო. რომელიც მას სხვა პირმა უანდერძა ან ეკუთვნის კანონით.

მუხლი 1316. უღირს მემკვიდრედ ცნობილი პირის მოვალეობა

თუ პირი სასამართლოს მიერ უღირს მემკვიდრედ იქნება ცნობილი სამკვიდროს მიღების შემდეგ, ის მოვალეა დააბრუნოს ყველაფერი, რაც მემკვიდრეობით მიიღო ნაყოფსა და შემოსავალთან ერთად.

პირი უღირს მემკვიდრედ შეიძლება ცნობილ იქნეს მას შემდეგაც, რაც მან სამკვიდრო უკვე მიიღო. ასეთ შემთხვევაში მას ეკისრება ყველაფრის, რაც მემკვიდრეობით მიიღო, დაბრუნება. გარდა ამისა, მან უნდა დააბრუნოს ასევე ნაყოფი და შემოსავალი, რაც სამკვიდროდან მიიღო მის უკან დაბრუნებამდე (ნაყოფის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 154-ე მუხლი).

მუხლი 1317. უღირს მემკვიდრედ ცნობის შესახებ სარჩელის შეტანის ვადა

სარჩელი პირის უღირს მემკვიდრედ ცნობის შესახებ დაინტერესებულ პირთა მიერ წარდგენილი უნდა იქნეს ხუთი წლის განმავლობაში იმ მომენტიდან, როცა ეს პირი შეუდგა სამკვიდროს ფლობას.

ეს ნორმა სპეციალურ ხანდაზმულობის ვადას — ხუთ წელს ადგენს დაინტერესებულ პირთა მიერ სარჩელის წარსადგენად პირის უღირს მემკვიდრედ ცნობის შესახებ. ამ ვადის დასაწყისად კი მიჩნეულია ის მომენტი, როცა პირი შეუდგა სამკვიდროს ფლობას. დაინტერესებულ პირებად კი ითვლებიან ის პირები, რომლებისთვისაც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა უღირსი პირებისათვის განსაზღვრულ ქონებრივ შედეგებს იწვევს (დაინტერესებულ პირთა შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1312-ე მუხლი).

მუხლი 1318. მემკვიდრეობის უფლებაჩამორთმეული პირის სამკვიდრო წილი

1. მემკვიდრეობის უფლებაჩამორთმეული პირის სამკვიდრო წილი გადადის მემკვიდრეებად მიწვეულ დანარჩენ მემკვიდრეებზე და თანასწორად ნაწილდება მათ შორის.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული წესი არ მოქმედებს, თუ მემკვიდრეობის უფლებაჩამორთმეულს მემკვიდრე ჰყავდა დანიშნული.

(მემკვიდრის დანიშვნის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1370-ე მუხლი).

მუხლი 1319. სამკვიდროს გახსნა

სამკვიდრო იხსნება პირის გარდაცვალების ან სასამართლოს მიერ გარდაცვლილად მისი გამოცხადების შედეგად.

სამკვიდროს გახსნა აუცილებელია მემკვიდრეობითი ურთიერთობის წარმოშობისათვის. მას იწვევს ისეთი იურიდიული

ფაქტების დადგომა, როგორებიცაა ადამიანის გარდაცვალება ან სასამართლოს მიერ პირის გარდაცვლილად გამოცხადება (პირის გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 22-ე მუხლი).

მუხლი 1320. სამკვიდროს გახსნის დრო

სამკვიდროს გახსნის დროდ ითვლება მამკვიდრებლის გარდაცვალების ან პირის გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღე.

სამკვიდროს გახსნის დროსთან დაკავშირებულია სამკვიდროს მისაღებად მემკვიდრეთა რიცხვის, სამკვიდროს შემადგენლობის განსაზღვრა, სამკვიდროს მიღების ან მიღებაზე უარის თქმის, კრედიტორთა მიერ პრეტენზიების წაყენების, სამკვიდრო მოწმობის გაცემის ვადები და სხვ. სამკვიდროს გახსნის დრო დასტურდება მამკვიდრებლის გარდაცვალების შესახებ მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოს მიერ გაცემული მოწმობით. თუ ამ ორგანომ გარდაცვალების ფაქტის რეგისტრაციაზე რაიმე მიზეზით უარი თქვა, გარდაცვალების ფაქტი შეიძლება დადასტურებულ იქნეს სასამართლოს მიერ. თუ მიწმობაში გარდაცვალების შესახებ მითითებულია მხოლოდ გარდაცვალების თვე ან წელი, მაშინ სამკვიდროს გახსნის დღედ ითვლება მითითებული თვის ან წლის ბოლო დღე.

მუხლი 1321. ერთ დღეს გარდაცვლილ პირთა მემკვიდრეობა

ერთმანეთის შემდეგ მემკვიდრეობის უფლების მქონე პირების ერთ დღეს გარდაცვალების შემთხვევაში სამკვიდრო გაიხს-

ნება თითოეულის შემდეგ დამოუკიდებლად.

საერთო წესის ძიხედვით პირის მემკვიდრედ გახდომისათვის აუცილებელია, რომ ის ცოცხალი იყოს მამკვიდრებლის გარდაცვალების მომენტისათვის, მაგრამ ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ ურთიერთმემკვიდრეების ერთ დღეს გარდაცვალებისას მათ შორის მემკვიდრეობის საკითხი არ დადგება და სამკვიდრო გაიხსნება თითოეულის შემდეგ დამოუკიდებლად. მაშასადამე, ერთმანეთის მემკვიდრეები ვერ იქნებიან პირები, რომლებიც თუნდაც ერთდროულად არ გარდაცვლილან. მაგრამ გარდაიცვალნენ ერთსა და იმავე დღეს (შუალაძის ოცდაოთხ საათამდე). გარდაცვალების საათს ერთი დღის განმავლობაში მნიშვნელობა არა აქვს. მაგალითად, თუ ცოლი და ქმარი ავტოკატასტროფის შედეგად ერთ დღეს გარდაიცვალნენ, მაგრამ ცოლმა რამდენიმე ხნით მეტი იცოცხლა, იგი არ გახდება ქმრის მემკვიდრე და თითოეულის შემდეგ სამკვიდრო გაიხსნება დამოუკიდებლად. მნიშვნელობა არა აქვს იმასაც, რომ ქმარს შედგენილი ჰქონდა ანდერძი ცოლის სასარგებლოდ. თუ ურთიერთმემკვიდრეთაგან ერთ-ერთი გარდაიცვალა შუალაძის (ოცდაოთხი საათის) შემდეგ, მაშინ იგი მამკვიდრებელთან ერთად გარდაცვლილად არ ჩაითვლება და სამკვიდროდან მის წილ ქონებაზე მემკვიდრეობის უფლებას შეიძენენ მისი მემკვიდრეები.

ერთ დღეს გარდაცვლილად უნდა ჩაითვალოს პირები მაშინაც, როცა შეუძლებელია მათი გარდაცვალების თანმიმდევრობის უდაოდ დადგენა. ვარაუდი იმის თაობაზე, რომ ერთი მეორეზე ადრე გარდაიცვალა, არ დაიშვება.

მუხლი 1322. სამკვიდროს ბახსნა გარდაცვლილად პირის გამოცხადების შემდეგ

1321-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი დადგება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც სასამართლომ პირები გარდაცვლილად გამოაცხადა მათი ერთსა და იმავე გარემოებაში უგზო-უკვლოდ დაკარგვის შედეგად. ამასთან მნიშვნელობა არა აქვს მათი გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დროს.

პირები ერთ დღეს გარდაცვლილად ჩაითვლებიან და სამკვიდრო თითოეულის შემდეგ დამოუკიდებლად გაიხსნება მაშინაც, როცა მათ სასამართლო გარდაცვლილად გამოაცხადებს ერთსა და იმავე გარემოებაში უგზო-უკვლოდ დაკარგვის შედეგად, თუმცა, შესაძლებელია გადაწყვეტილება მათი გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ სხვადასხვა დროს იქნეს მიღებული და სხვადასხვა დროს შევიდეს ძალაში. მთავარია არა ის, თუ გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ გადაწყვეტილება როდის შევიდა ძალაში, არამედ ის, რომ ისინი ერთსა და იმავე გარემოებაში უგზო-უკვლოდ დაიკარგნენ. მაგალითად, თუ ცოლ-ქმარი ზღვაზე მომხდარი უბედურების შედეგად უგზო-უკვლოდ დაიკარგნენ, ისინი ერთ დღეს გარდაცვლილად მიიჩნევიან, თუნდაც მათი გარდაცვალების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება სხვადასხვა დროს შევიდეს ძალაში.

მუხლი 1323. სამკვიდროს ბახსნა კომლში

კომლში კომლის საერთო ქონებაზე სამკვიდრო გაიხსნება კომლის ბოლო წევრის გარდაცვალების დღიდან.

კომლში საკუთრების რაძდენიძე განსხვავებული რეჟიმი შეიძლება არსებობდეს, თითოეულ წევრს შეიძლება ჰქონდეს თავისი ინდივიდუალური საკუთრება (ეს შეიძლება იყოს კომლის წევრის შემოსავალი და დანაზოგი. შემკვიდრებით ან ჩუქებით მიღებული ქონება და სხვ., რაც მას კომლისათვის საკუთრებად არ გადაუცია). თუ კომლში მეუღლეები ცხოვრობენ. მათ შეიძლება ჰქონდეთ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი საერთო ქონება (თანასაკუთრება). აღნიშნული ქონება კომლის წევრის გარდაცვალების შემდეგ გადადის მის მემკვიდრეებზე საერთოდ დადგენილი წესის მიხედვით. გარდა აღნიშნულისა, კომლში არის ისეთი ქონება, რომელიც კომლის საერთო საკუთრებაა და ეკუთვნის კომლის ყველა წევრს თანასაკუთრების უფლებით. ასეთია საკომლო მეურნეობა. საკომლო მეურნეობად ითვლება სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთის მასზე არსებული საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობების, აგრეთვე შესაბამისი გადამამუშავებელი მრეწველობის ობიექტებისა და მოწყობილობათა ერთობლიობა. რომელიც წარმოადგენს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების საფუძველს. კომლის გარდაცვლილი წევრის (თუ ის კომლის ბოლო წევრი არ არის) წილი საერთო ქონებაში იმავე კომლის სხვა წევრების საერთო საკუთრებად რჩება. კომლის საერთო საკუთრებაში შეიძლება იყოს ისეთი სახის ქონება, რომელიც სპეციალურ რეგისტრაციას მოითხოვს. მაგალითად, თუ გარდაიცვალა კომლის წევრი, რომლის სახელზეც რეგისტრირებული იყო ავტომობილი, რომელიც კომლის წევრთა საერთო თანხით იყო შეძენილი, მაშინ ავტომობილი კომლის გარდაცვლილი წევრის მემკვიდრეებზე კი არ გადავა მემკვიდრეობით, არამედ დარჩება კომლის საერთო საკუთრებაში და კომლის წევრების თანხმობით რეგისტრირებული იქნება კომლის სხვა წევრის სახელზე.

კომლის საერთო ქონებაზე სამკვიდრო მხოლოდ კომლის ბოლო წევრის გარდაცვალების დღიდან გაიხსნება. თუ კომლში ერთი წევრი ღარჩა, ქონება, რომელიც კომლის წევრთა საერთო საკუთრებას წარმოადგენდა, მისი საკუთრება ხდება და გარდაცვალების შემდეგ მის მემკვიდრეებზე გადავა საერთოდ დაღვნილი წესით. მასვე შეუძლია შეადგინოს ანდერძი თუ კომლის წევრი. მიუხედავად იმისა, რომ კომლის ბოლო წევრი არ არის, მაინც შეადგენს ანდერძს კომლის საერთო ქონებაზე, მისი გარდაცვალების შემდეგ საერთო ქონებაზე სამკვიდრო არ გაიხსნება და ასეთი ანდერძი ბათილად იქნება ცნობილი. კომლის საერთო ქონებაზე კომლის მხოლოდ ბოლო წევრის ანდერძია ნამდვილი.

მუხლი 1324. სამკვიდროს გახსნის ადგილი

1. სამკვიდროს გახსნის ადგილად ითვლება მამკვიდრებლის საცხოვრებელი ადგილი, ხოლო თუ იგი ცნობილი არ არის, — სამკვიდროს ადგილსამყოფელი.

2. თუ სამკვიდრო სხვადასხვა ადგილას იმყოფება, მაშინ სამკვიდროს გახსნის ადგილად მიიჩნევა უძრავი ქონების ან მისი ფასეული ნაწილის ადგილსამყოფელი, ხოლო თუ უძრავი ქონება არ არის, მაშინ — მოძრავი ქონების ან მისი ძირითადი ნაწილის ადგილსამყოფელი.

სამკვიდროს გახსნის ადგილთან დაკავშირებულია მთელი რიგი სამართლებრივი მოქმედებები. კერძოდ, განცხადება სამკვიდროს მიღების ან მის მიღებაზე უარის თქმის შესახებ შეტანილი უნდა იქნეს სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში, კრედიტორების მიერ პრეტენზიები წარდგენილი უნდა იქნეს

სამკვიდროს გახსნის ადგილას, სამკვიდრო მოწმობას გასცემს სამკვიდროს გახსნის ადგილას სანოტარო ორგანო და ა.შ. აღნიშნულის გამო სამკვიდროს გახსნის ადგილის დადგენა მეტად მნიშვნელოვანია. კანონი სამკვიდროს გახსნის ადგილად უპირველესად მიიჩნევს მამკვიდრებლის საცხოვრებელ ადგილს, საცხოვრებელ ადგილად მიიჩნევა ის ადგილი, სადაც პირი ცხოვრობს მუდმივად ან უპირატესად. საცხოვრებელი ადგილი მოიცავს გარკვეულ ქალაქს, სოფელს ან სხვა დასახლებულ პუნქტს და არა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულს, რომლის შემადგენლობაშიც ისინი შედიან. სამკვიდროს გახსნის ადგილი შეიძლება არ დაემთხვეს საცხოვრებელ ადგილს. პირი შეიძლება გარდაიცვალოს მგზავრობის დროს, საავადმყოფოში, სამსახურებრივი მივლინებისას, პატიმრობის ადგილას და ა.შ. მაგრამ სამკვიდროს გახსნის ადგილად ჩაითვლება არა გარდაცვალების ადგილი, არამედ საცხოვრებელი ადგილი. როცა პირის საცხოვრებელი ადგილი ცნობილი არ არის, მაშინ სამკვიდროს გახსნის ადგილი განისაზღვრება სამკვიდროს ადგილსამყოფელის მიხედვით.

შესაძლებელია სამკვიდრო სხვადასხვა ადგილას იმყოფებოდეს. ასეთ შემთხვევაში სამკვიდროს გახსნის ადგილი უპირველესად განისაზღვრება სამკვიდროში შემავალი უძრავი ქონების ან მისი ფასეული ნაწილის ადგილსამყოფელის მიხედვით, ხოლო თუ უძრავი ქონება არ არის, მაშინ მოძრავი ქონების ან მისი ძირითადი ნაწილის ადგილსამყოფელის მიხედვით. თუ სამკვიდროში უძრავი ქონება შედის, მაშინ სამკვიდროს გახსნის ადგილი მისი ადგილსამყოფელის მიხედვით უნდა განისაზღვროს მაშინაც, როცა სამკვიდროში შემავალი მოძრავი ქონება მეტი ღირებულების არის. სამკვიდროს ძირითად ნაწილ-

ში იგულისხმება ქონების უმეტესი ნაწილი ღირებულების თვალსაზრისით.

*მუხლი 1325. საზღვარგარეთ მცხოვრებ პირთა
სამკვიდროს გახსნის აღგებ*

სამკვიდროს გახსნის ადგილს საქართველოს მოქალაქის გარდაცვალების შემდეგ, რომელიც დროებით ცხოვრობდა საზღვარგარეთ და იქ გარდაიცვალა, წარმოადგენს საზღვარგარეთ გამგზავრებამდე საქართველოში მისი საცხოვრებელი ადგილი, ხოლო თუ იგი ცნობილი არ არის, მ ში სამკვიდროს ან მისი ძირითადი ნაწილის ადგილსამყოფელი.

საქართველოს მოქალაქე შეიძლება საზღვარგარეთ გარდაიცვალოს, სადაც იგი დროებით ცხოვრობდა (იმყოფებოდა იქ სასწავლებლად, ხანგრძლივ მივლინებაში და ა.შ.). ასეთ შემთხვევაში სამკვიდრო გაიხსნება არა საზღვარგარეთ, არამედ საქართველოში მისი საცხოვრებელ ადგილას. თუ ასეთი პირის საცხოვრებელი ადგილი ცნობილი არ არის, მაშინ გამოიყენება ქონების ადგილსამყოფელის მიხედვით სამკვიდროს გახსნის ადგილის განსაზღვრის წესები. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში არ არის გამორიცხული, რომ სამკვიდრო საზღვარგარეთაც გაიხსნას. თუ საზღვარგარეთ დროებით მცხოვრები საქართველოს მოქალაქის საცხოვრებელი ადგილი ცნობილი არ არის და მას არც უძრავი ქონება აქვს საქართველოში, ხოლო მოძრავი ქონება ან მისი ძირითადი ნაწილი თან აქვს საზღვარგარეთ, მაშინ ასეთი პირის საზღვარგარეთ გარდაცვალების შემდეგ სამკვიდრო საზღვარგარეთ გაიხსნება. საკითხის ასეთი გადაწყვეტის საფუძველს წარმოადგენს კანონის მითითება იმის შესახებ, რომ როცა

საზღვარგარეთ დროებით მცხოვრები პირის საცხოვრებელი ადგილი ცნობილი არ არის, სამკვიდრო გაიხსნება იმ ადგილას, სადაც არის სამკვიდროს ან მისი ძირითადი ნაწილის ადგილ-სამყოფელი.

მუხლი 1326. საზღვარგარეთ მუდმივად მცხოვრებ პირთა სამკვიდროს გახსნა

სამკვიდროს გახსნის ადგილად იმ პირთა გარდაცვალების შემდეგ, რომლებიც მუდმივად ცხოვრობდნენ საზღვარგარეთ, ითვლება ის ქვეყანა, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ.

ეს ნორმა ეხება სამკვიდროს გახსნის ადგილს იმ პირთა გარდაცვალების შემდეგ, რომლებიც საქართველოს მოქალაქეები არიან, მაგრამ მუდმივად ცხოვრობენ საზღვარგარეთ.

მუხლი 1327. სამკვიდროს გახსნა საზღვარგარეთ

საქართველოს მოქალაქე, რომელიც საქართველოში ცხოვრობს, უცხო სახელმწიფოში სამკვიდროს მიიღებს ამ სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით.

თუ სამკვიდრო საზღვარგარეთ გახსნა, ხოლო მემკვიდრე კი საქართველოში მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეა, მაშინ ეს უკანასკნელი სამკვიდროს იმ ქვეყნის კანონმდებლობით დადგენილი წესით მიიღებს, სადაც სამკვიდრო გაიხსნა.

მუხლი 1328. სამკვიდრო ქონება

1. სამკვიდრო (სამკვიდრო ქონება) შეიცავს მამკვიდრებლის როგორც ქონებრივი უფლებების (სამკვიდრო აქტივი), ისე მოვ-

ალეობების (სამკვიდრო პასივი) ერთობლიობას, რომელიც მას ჰქონდა სიკვდილის მომენტისათვის.

2. სამკვიდროში შედის საერთო საკუთრების წილი, რომელიც მამკვიდრებელზე მოდიოდა, ხოლო თუ ქონების გაყოფა ნატურით შეუძლებელია, მაშინ – ამ ქონების ღირებულება.

სამკვიდროში შედის და სამკვიდროს აქტივს წარმოადგენს მამკვიდრებლის ქონებრივი უფლებები (საკუთრების უფლება, მფლობელობის უფლება, აღნაგობის უფლება, არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე და სხვ). სამკვიდროში შედის ასევე ის ქონებრივი მოვალეობები, რომლებიც მამკვიდრებელს ჰქონდა და სიცოცხლეში არ შეუსრულებია (მაგალითად, მამკვიდრებლის მიერ ნასესხები ფულის დაბრუნების მოვალეობა). სამკვიდროს ის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც მამკვიდრებლის არაქონებრივ უფლებებს შეადგენს, მემკვიდრეობით გადადის კანონით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში. მაგალითად, დადგენილია, რომ საავტორო უფლების მოქმედების ვადის ფარგლებში მემკვიდრეებზე გადადის ნაწარმოების გამოყენების განსაკუთრებული უფლება, თუ ანდერძით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. მაგალითად, მემკვიდრეობით გადადის ნაწარმოების გამოქვეყნების უფლება.

სამკვიდროში შედის წილი, რომელიც მამკვიდრებელს საერთო საკუთრებაში ეკუთვნოდა. თუ საერთო საკუთრება, რომლის მოწილე მამკვიდრებელი იყო, ისეთი ქონებაა, რომლის ნატურით გაყოფა შეუძლებელია, მაშინ სამკვიდროში შევა, ამ ქონებიდან მამკვიდრებლის წილის ღირებულება. მაგალითად, თუ მამკვიდრებელი ავტომობილზე საერთო საკუთრების მონაწილე იყო, სამკვიდროში შევა მისი წილის ღირებულება, რადგან

ავტომობილის ნატურით გაყოფა შეუძლებელია. სამკვიდროში შეიძლება შევიდეს ასევე სამეწარმეო საზოგადოების პარტნიორის წილი. მაგალითად, მეწარმეთა შესახებ კანონის 46-ე მუხლით დადგენილია, რომ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების პარტნიორს შეუძლია წილის გასხვისება და მემკვიდრეობით გადაცემა. მაშასადამე, პარტნიორის გარდაცვალების შემდეგ მისი წილი შევა სამკვიდროში.

მუხლი 1329. მომავალი ქონება

მამკვიდრებელს შეუძლია ანდერძში გაითვალისწინოს ისეთი ქონება, რომელიც ანდერძის შედგენისას მას ჯერ კიდევ არ გააჩნდა, თუ სამკვიდროს გახსნის მომენტიდან დასაწყისისათვის ასეთი ქონება მისი საკუთრება იქნება.

არ შეიძლება ანდერძი სადაო გახდეს იმის გამო, რომ ქონება, რომელზედაც ანდერძშია მითითებული, ანდერძის შედგენის დროს მამკვიდრებელს არ ეკუთვნოდა და ანდერძის შედგენის შემდეგაც შეძენილი. მაგალითად, ანდერძში შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს ავტომობილი, რომელიც მამკვიდრებელმა ანდერძის შედგენის შემდეგ შეიძინა.

მუხლი 1330. პირადი ხასიათის უფლება-მოვალეობა-თა მემკვიდრეობით გადაცემის დაუშვებლობა

სამკვიდროში არ შედის ის ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები, რომლებიც პირადი ხასიათისაა და მხოლოდ მამკვიდრებელს შეიძლება ეკუთვნოდეს. ასევე კანონით ან ხელშეკ-

რულებით გათვალისწინებული უფლებები და მოვალეობები, რომლებიც მოქმედებს მხოლოდ კრედიტორისა და მოვალის სიცოცხლეში და წყდება მათი სიკვდილით.

ყველა ქონებრივი უფლება და მოვალეობა არ შედის სამკვიდროში. კერძოდ, სამკვიდროში არ შედის ისეთი უფლებები და მოვალეობები, რომლებიც პირადი ხასიათის გამო მხოლოდ მამკვიდრებელს შეიძლება ეკუთვნოდეს. მაგალითად, სამკვიდროში არ შედის საალიმენტო უფლებები და მოვალეობები, პენსიის მიღების უფლება, მამკვიდრებლის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების უფლება (ზიანის ანაზღაურების იმ თანხის გარდა, რომელიც მამკვიდრებელს სიცოცხლეში უნდა მიეღო) და სხვ.

მუხლი 1331. მამკვიდრებლის არაქონებრივი უფლებების დაცვა

მამკვიდრებლის არაქონებრივი უფლებები, რომლებიც სამკვიდროში არ შედის, შეიძლება განახორციელონ და დაიცვან მემკვიდრეებმა კანონით გათვალისწინებული წესით.

თუმცა ყველა არაქონებრივი უფლება სამკვიდროში არ შედის და მემკვიდრეობით არ გადადის, მაგრამ ეს არ გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ მემკვიდრეებმა განახორციელონ და დაიცვან მამკვიდრებლის არაქონებრივი უფლებები. მაგალითად, სამკვიდროში არ შედის ავტორობის უფლება, სახელის უფლება და ნაწარმოების ხელშეუხებლობის უფლება, მაგრამ მემკვიდრეებს შეუძლიათ განახორციელონ ამ უფლებათა დაცვა, რომელიც ვადით არ არის შეზღუდული.

*მუხლი 1332. ქონება, რომელიც სამკვიდროში არ
შედის*

1. სამკვიდროში არ შედის და მემკვიდრეთა შორის არ გაიყოფა საგვარეულო წიგნები (ან ჩანაწერები), ოჯახური მატრიანე, სულის მოსახსენებელი და სხვა საკულტო საგნები და საფლავი. ეს საგნები გადაეცემა მემკვიდრეს საკუთრების უფლებით დამკვიდრებული ჩვეულების მიხედვით. ამ საგნების მიღება შეუძლია იმ მემკვიდრესაც, რომელმაც უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე.

2. დოკუმენტები, რომლებიც ეხება მამკვიდრებლის პიროვნებას, მის ოჯახს ან მთელ სამკვიდროს, რჩება საერთო ქონებად.

განსახილველი ნორმა სპეციალურად მიუთითებს ზოგიერთი სახის ქონებაზე, რომელიც სამკვიდროში არ შედის და მემკვიდრეთა შორის არ გაიყოფა. მითითებული ქონება ხდება რომელიმე მემკვიდრის საკუთრება არა მემკვიდრეობის წესით. არამედ დამკვიდრებული ჩვეულების მიხედვით (ისინი შეიძლება გადაეცეს საკუთრების უფლებით მემკვიდრეს, რომელიც მამკვიდრებელთან ერთად ცხოვრობდა, უფროს შვილს ან სხვა მემკვიდრეს იმის მიხედვით, თუ როგორი ჩვეულებაა დამკვიდრებული მოცემულ კითხვაზე). მემკვიდრემ შეიძლება საერთოდ უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე, მაგრამ ეს არ ართმევს უფლებას, მიიღოს აღნიშნული ქონება, რადგან ის სამკვიდროში არ შედის.

რაც შეეხება დოკუმენტებს, რომელიც ეხება მამკვიდრებლის პიროვნებას, მის ოჯახს ან მთელ სამკვიდროს, რომელიმე მემკვიდრის საკუთრება კი არ ხდება, არამედ რჩება მემკვიდრეთა საერთო ქონებად.

*მუხლი 1333. ანდერძით გათვალისწინებული უძრავი
ქონების გაზრდის შედეგები*

თუ მოანდერძებ ანდერძის შედგენის შემდეგ გაზარდა ანდერძით გათვალისწინებული უძრავი ქონება ისეთი ქონების შეძენით, რომელიც, თუმცა თან აკრავს ნაანდერძებ უძრავ ქონებას, სამკვიდროში არ შევა, თუ არ არის ახალი განკარგულება ანდერძის შედგენის შემდეგ შეძენილი ქონების თაობაზე.

მოანდერძებ ანდერძის შედგენის შემდეგ შეიძლება გაზარდოს ანდერძით გათვალისწინებული უძრავი ქონება. (საქმე ეხება სამკვიდროს გაზრდას არა ყოველი სახის ქონებით, არამედ ისეთით, რომელიც თან აკრავს ნაანდერძებ უძრავ ქონებას. მაგალითად, ანდერძის შედგენის დროს მოანდერძეს ეკუთვნოდა სახლის ნახევარი, რომელიც გაითვალისწინა ანდერძით, მაგრამ ანდერძის შედგენის შემდეგ შეიძინა სახლის მეორე ნახევარი, ეს მეორე ნახევარი, რომელიც ანდერძის შედგენის შემდეგაა შეძენილი და ანდერძით გათვალისწინებული არაა, მიუხედავად იმისა, რომ თან აკრავს ნაანდერძებ ქონებას, ანდერძის მიხედვით სამკვიდროში არ შევა. ის სამკვიდროში შევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ იქნება ამის თაობაზე მამკვიდრებლის ახალი განკარგულება.

მუხლი 1334. თანამემკვიდრეები

თუ მემკვიდრე რამდენიმეა, მათ შორის სამკვიდროს გაყოფამდე იგი ერთიანი ქონების სახით ეკუთვნის ყველა თანამემკვიდრეს. ამ ქონებიდან შეიძლება გადახდილ იქნეს მამკვიდრებლის მოვლისა და უკანასკნელი ავადმყოფობის მკურნალობის, დაკრძალვის, სამკვიდროს დაცვისა და მართვის, ხელფასის

გასტუმრების, ანდერძის აღსრულების აუცილებელი ხარჯები. ეს მოთხოვნები უნდა დაკმაყოფილდეს სამკვიდროს ღირებულებიდან ყველა სხვა, მათ შორის, იპოთეკისა და სხვა გი-
რათი უზრუნველყოფილი მოთხოვნების უპირატესად.

ზოგჯერ სამკვიდროს მისაღებად ყველა მემკვიდრის გამოცხადებამდე და მათ მიერ სამკვიდროს მიღებამდე აუცილებელი ხდება ზოგიერთი ხარჯების ანაზღაურება, რომლებსაც ზუსტად განსაზღვრავს მოყვანილი ნორმა. გარდა ჩამოთვლილისა, სამკვიდროდან რაიმე სხვა ხარჯების ანაზღაურება არ დაიშვება. უპირველესად აღნიშნული ხარჯები უნდა დაიფაროს სამკვიდროში შემავალი ფულადი სახსრებით. თუ სამკვიდროში ფულადი თანხები არ მოიპოვება ან არ არის საკმარისი ხარჯების დასაფარავად, მაშინ ანაზღაურება უნდა მოხდეს სხვა ქონების ანგარიშზე.

მუხლი 1335. სამკვიდროდან ნივთის გამოითხოვის უფლება

1. თუ მოანდერძემ არასწორად დაუტოვა მემკვიდრეს ნივთი, ამ ნივთის მესაკუთრეს უფლება აქვს გამოითხოვოს იგი საერთო წესის მიხედვით.

2. თუ გარდაცვლილის ქონებაში ფარულად არის სხვა პირის ქონება, აუცილებელია ქონების ამ ნაწილის გამოვლენა და გადაცემა სათანადო პირისათვის.

თუ ანდერძში გათვალისწინებული ესა თუ ის ნივთი სხვა პირის საკუთრებაა და არა მამკვიდრებლის, ნივთის მესაკუთრეს უფლება აქვს გამოითხოვოს იგი მემკვიდრისაგან საერთო წესის მიხედვით, კერძოდ, სავინდიკაციო სარჩელის წარდგენით. სავინ-

დიკაციო მოთხოვნის საფუძვლიანობის შემთხვევაში მემკვიდრე ვალდებულია დაუბრუნოს ნივთი მესაკუთრეს.

მამკვიდრებლის ქონებაში შეიძლება ფარულად იყოს სხვისი ქონება, ქონება; რომელიც მამკვიდრებლის კანონიერ თუ უკანონო მფლობელობაში იყო (მაგალითად, ქონება, რომელიც მან იპოვა, მიღებული ჰქონდა შესანახად და ა.შ.). ასეთ შემთხვევაში კანონი მემკვიდრეებს ავალებს ასეთი ქონების გამოვლენას და სათანადო პირისათვის გადაცემას. იმ ქონების დაბრუნება, რომელიც მამკვიდრებელს არ ეკუთვნოდა, არ ნიშნავს მამკვიდრებლის ვალების გადახდას. ასეთი ქონების სათანადო პირისათვის დაბრუნება მემკვიდრეს ეკისრება საერთო საფუძვლებით — როგორც უკანონო მფლობელს. ამიტომ ქონების დაბრუნების ვალდებულება არ შეიძლება შეტანილი იქნეს სამკვიდროს პასივის შემადგენლობაში კრედიტრებს არ შეუძლიათ მოითხოვონ დაკმაყოფილება იმ ქონებიდან, რომელიც მამკვიდრებელს არ ეკუთვნოდა მის სიცოცხლეში.

მემკვიდრეობა კანონით

მუხლი 136. კანონით მემკვიდრეობა

კანონით მემკვიდრეობის დროს თანასწორი წილის უფლებით მემკვიდრეებად ითვლებიან:

1. პირველ რიგში – გარდაცვლილის შვილები, გარდაცვლილის შვილი, რომელიც მისი სიკვდილის შემდეგ დაიბადა, მეუღლე, მშობლები (მშვილებლები).

ნაშვილები და მისი შთამომავლები, როგორც მშვილებლის ან მისი ნათესავების მემკვიდრეები, გათანაბრებული არიან მშვილებლის შვილებთან და მათ შთამომავლებთან. ნაშვილები აღარ მიიჩნევა კანონით მემკვიდრედ მისი მშობლებისა და აღმავალი ხაზის სხვა ღვიძლი ნათესავების, აგრეთვე დებისა და ძმების გარდაცვალების შემდეგ.

შვილიშვილები, შვილიშვილის შვილებისა და ამ უკანასკნელთა შვილები კანონით მემკვიდრეებად ჩაითვლებიან, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ არის მათი მშობელი, რომელიც მამკვიდრებლის მემკვიდრე უნდა ყოფილიყო, და თანასწორად იღებენ იმ წილს, რომელიც კანონით მემკვიდრეობის დროს მათ გარდაცვლილ მშობელს ერგებოდა.

შვილიშვილები, შვილიშვილის შვილებისა და ამ უკანასკნელთა შვილები ვერ გახდებიან მემკვიდრეები, თუ მათმა მშობლებმა უარი თქვეს სამკვიდროს მიღებაზე.

მშვილებელი და მისი ნათესავები, როგორც ნაშვილებისა და მისი შთამომავლობის მემკვიდრეები, გათანაბრებულნი არიან ნაშვილების მშობლებსა და სხვა ღვიძლ ნათესავებთან, ნაშვილების

მშობლებს, აღმაგალი ხაზის სხვა ღვიძლ ნათესავებსა და დამძებს აღარ ეკუთვნით კანონით მემკვიდრეობა ნაშვილების ან მისი შთამომავლების გარდაცვალების შემდეგ.

II. მეორე რიგში — გარდაცვლილის დები და ძმები. მამკვიდრებლის დისწულები და ძმისწულები და მათი შვილები კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ იყო მათი მშობელი, რომელიც მამკვიდრებლის მემკვიდრე იქნებოდა. ისინი თანასწორად იღებენ სამკვიდროს იმ წილს, რომელიც კანონით მემკვიდრეობის დროს მათ გარდაცვლილ მშობლებს ერგებოდათ.

III. მესამე რიგში — ბებია და პაპა, ბებიის დედ-მამა და პაპის დედ-მამა, როგორც დედის, ისე მამის მხრიდან. ბებიის დედ-მამა და პაპის დედ-მამა კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ბებია და პაპა ცოცხლები აღარ არიან.

IV. მეოთხე რიგში — ბიძები (დედის ძმა და მამის ძმა), დეიდები და მამიდები.

V. მეხუთე რიგში — ბიძაშვილები, დეიდაშვილები და მამიდაშვილები, ზოლო თუ ეს უკანასკნელნი არ არიან, მაშინ — მათი შვილები.

შვილები მემკვიდრეები არიან დაქორწინებული მშობლების გარდაცვალების შემდეგ. ქორწინების ბათილად ცნობა გავლენას არ ახდენს ასეთი ქორწინების შედეგად დაბადებულ ბავშვთა უფლებებზე და, ცხადია, არც მემკვიდრეობის უფლებაზე. შვილები, რომლებიც დაუქორწინებელი მშობლებისაგან დაიბადნენ ყოველთვის არიან კანონით მემკვიდრეები დედის გარდაცვალების შემდეგ (ქორწინებისგარეშე შობილი ბავშვის მამის გარდაცვალების შემდეგ მემკვიდრეობის შესახებ იხ. სამოქალაქო

კოდექსის 1309-ე მუხლი). მემკვიდრეები არიან ასევე, შვილები, რომლებიც მამის გარდაცვალების შემდეგ დაიბადნენ (მამის გარდაცვალების შემდეგ დაბადებულ ბავშვთა მემკვიდრეობის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1307-ე მუხლი).

შვილებთან გათანაბრებულია ნაშვილები. შვილება ისეთი იურიდიული აქტია, რომლის ძალითაც ნაშვილებსა და მშვილებელს შორის აღმოცენდება ისეთივე უფლებები და მოვალეობები, როგორც შთამომავლობით ნათესავეებს შორის. ნაშვილები და მისი შთამომავლობა — მშვილებლისა და მის ნათესავთ მიმართ, ხოლო მშვილებელი და მისი ნათესავები — ნაშვილებისა და მისი შთამომავლობის მიმართ პირადი და ქონებრივი უფლებებითა და მოვალეობებით უთანაბრდებიან შთამომავლობით ნათესავეებს. მაშასადამე, ნაშვილები და მისი შთამომავლები — როგორც მემკვიდრეები, გათანაბრებული არიან მშვილებლის შვილებთან და მათ ნათესავებთან. შვილობილი კარგავს პირად და ქონებრივ უფლებებს და თავისუფლდება მოვალეობისაგან მშობლებისა და წარმოშობით ნათესავების მიმართ. ამიტომ შვილობილი აღარ არის თავისი მშობლებისა და სხვა ღვიძლი ნათესავების კანონით მემკვიდრე მათი გარდაცვალების შემდეგ.

მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ ერთი პირის მიერ ბავშვის შვილების შემთხვევაში ნაშვილები ინარჩუნებს პირად და ქონებრივ უფლებებსა და მოვალეობებს თავისი მშობლებისა და წარმოშობით ნათესავების მიმართ დედის სურვილით — თუ მშვილებელი მამაკაცია, ან მამის სურვილით — თუ მშვილებელი ქალია. შესაბამისად შენარჩუნებული იქნება მემკვიდრეობის შესაძლებლობაც.

შვილება სასამართლოს გადაწყვეტილებით ხორციელდება. შვილების სხვა რომელიმე წესზე კანონი არ მიუთითებს, ამიტომ აღსაზრდელად ბავშვის ოჯახში მიღების სხვა ფორმები

აღმზრდელსა და ბავშვს შორის ან წარმოშობს შვილებისა და მშობლებისათვის კანონით დადგენილი სამართლებრივ კავშირს და, ცხადია, არც ურთიერთმემკვიდრეობის უფლებას.

ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე კანონით მემკვიდრეა გარდაცვლილი მეუღლის შემდეგ, თუ ის დაქორწინებული იყო მასთან და ქორწინება გაგრძელდა მამკვიდრებლის გარდაცვალებამდე (მემკვიდრეობისას განქორწინებული მეუღლის მდგომარეობის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1340-ე მუხლი). მამაკაცსა და ქალს შორის არსებული „ფაქტიური ქორწინება“ მათ შორის ურთიერთმემკვიდრეობას არ წარმოშობს იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ისინი ერთი და იგივე ბავშვის მშობლებად არიან ჩაწერილი.

მშობლებიდან დედა ყოველთვის არის მემკვიდრე შვილის გარდაცვალების შემდეგ, მამა კი იმ შვილის მემკვიდრეა, რომელიც მამის მემკვიდრე იქნებოდა მისი გარდაცვალების შემდეგ რომ ეცოცხლა. მშობლებთან გათანაბრებული არიან მშვილებლები. მშვილებელი ნაშვილების გარდაცვალების შემდეგ კანონით მემკვიდრედ ითვლება, თუ შვილება ძალას ინარჩუნებდა (არ იყო გაუქმებული ან ბათილად ცნობილი) სამკვიდროს გახსნამდე. შვილობლის მშობლებს და ღვიძლ ნათესავებს აღარ ეკუთვნით კანონით მემკვიდრეობა შვილობილის ან მისი შთამომავლების გარდაცვალების შემდეგ.

შვილიშვილები (შვილიშვილის შვილები და მათი შვილები) მემკვიდრეობას განსაკუთრებული წესით იღებენ. ისინი კანონით მემკვიდრეებად ჩაითვლებიან, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ არის მათი მშობელი, რომელიც მამკვიდრებლის მემკვიდრე უნდა ყოფილიყო. მაშასადამე, თუ მამკვიდრებლის შვილებიდან რომელიმე სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება, მისი წილი სამკვიდრო გადავა მის შვილებზე (მამკვი-

დრებლის შვილიშვილებზე). ხოლო ამ უკანასკნელთა გარდაცვალების შემთხვევაში მათ შვილებზე (მამკვიდრებლის შვილიშვილის შვილებზე) და თუ ესენიც აღარ არიან მათ შვილებზე (მამკვიდრებლის შვილიშვილის შვილისშვილებზე). მემკვიდრეობის ასეთ სპეფიციკურ წესს უწოდებენ მემკვიდრეობას წარმომადგენლობის უფლებით.

კანონით მემკვიდრეებად მიიჩნევიან გარდაცვლილის როგორც ღვიძლი დები და ძმები, ასევე დედით ერთი ან მამით ერთი დები და ძმები (რომლებსაც საერთო დედა ან მამა ჰყავთ) – დედინაცვლის შვილებსა და მამინაცვლის შვილებს შორის ნათესაური კავშირი არ არსებობს და ისინი არც ურთიერთმემკვიდრეები არიან. რაც შეეხება მამკვიდრებლის ძმისწულებსა და დისწულებს და მათ შვილებს, ისინი, ისე როგორც შვილიშვილები, სამკვიდროს მიიღებენ წარმომადგენლობის უფლებით.

მუხლი 1337. რიგითობა კანონით მემკვიდრეობისას

წინა რიგის თუნდაც ერთ-ერთი მემკვიდრის არსებობა გამორიცხავს შემდგომი რიგის მემკვიდრეობას.

ყველა რიგის მემკვიდრეს ერთნაირი სიახლოვე არა აქვს მამკვიდრებელთან. ამიტომ ფიზიკურ პირთა მემკვიდრეებად მოწვევის თანმიმდევრობა ძირითადად დადგენილია მამკვიდრებელთან ნათესაური სიახლოვის ხარისხის მიხედვით. სამკვიდროს განხლის შემდეგ სამკვიდროს მისაღებად მოწვეული იქნებიან პირველი რიგის მემკვიდრეები. თუ პირველი რიგის თუნდაც ერთი მემკვიდრე მაინც არის, მაშინ მეორე რიგის მემკვიდრეები სამკვიდროს ვერ მიიღებენ, მესამე რიგის ვერც ერთი მემკვიდრე ვერ მიიღებს სამკვიდროს, თუ მეორე რიგის ერთ-ერთი მემკვი-

დრე მაინც არის და ა.შ. შეძღოში რიგის მემკვიდრის მოწვევა სამკვიდროს მისაღებად ხდება მხოლოდ მაშინ, თუ: ა. წინა რიგის მემკვიდრეები არ არიან; ბ. წინა რიგის ყველა მემკვიდრემ უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე; გ. წინა რიგის ყველა მემკვიდრეს ჩამოერთვა მემკვიდრეობის უფლება ანდერძით ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებით.

მუხლი 1338. არაშრომისუნარიან პირთა უფლებები მემკვიდრეობისას

არაშრომისუნარიან პირებს, რომლებიც მამკვიდრებლის რჩენაზე იყვნენ და დამოუკიდებლად თავის შენახვა არ შეუძლიათ, თუ მათ შესახებ ანდერძში მითითებული არ არის, უფლება აქვთ მოითხოვონ სარჩო (ალიმენტი) სამკვიდროდან. თანხის ოდენობა, რაც გადახდილ უნდა იქნეს სარჩოს სახით, შეიძლება შემცირდეს სამკვიდროს აქტივის მოცულობის გათვალისწინებით.

აღრე მოქმედი სამოქალაქო სამართლის კოდექსის მიხედვით კანონით მემკვიდრეთა შორის განსაკუთრებული ადგილი ეჭირათ მამკვიდრებლის რჩენაზე მყოფ არაშრომისუნარიან პირებს. ეს პირები კანონით მემკვიდრეებს მიეკუთვნებოდნენ, თუ მამკვიდრებლის რჩენაზე იყვნენ არანაკლებ ერთი წლისა მის გარდაცვალებამდე, მამკვიდრებელთან ნათესაური კავშირის მიუხედავად. რჩენაზე მყოფი არაშრომისუნარიანი პირები კანონით მემკვიდრეთა იმ რიგს მიეკუთვნებოდნენ, რომელიც მოწვეული იყო სამკვიდროს მისაღებად და ამ რიგის მემკვიდრეთა თანაბრად იღებდნენ სამკვიდროს. ამჟამად კი კანონი რჩენაზე მყოფ არაშრომისუნარიან პირთა კანონით მემკვიდრეობას არ ითვალისწინებს. (ცხადია იმ შემთხვევებში, როცა ისინი არ მიეკუთვნებიან კანონით მემკვიდრეთა იმ

რიცხვს, რომლებიც მოწვეული იქნებიან სამკვიდროს მისაღებად). ასეთ პირებს შეუძლიათ მოითხოვონ სარჩო (ალიმენტი). აღნიშნული წესი მოქმედებს მაშინ, როცა რჩენაზე მყოფი პირები ანდერძით გათვალისწინებული არ არიან.

რჩენაზე მყოფი პირი შეიძლება საერთოდ მემკვიდრე იყოს, მაგრამ არა იმ რიგის, რომელიც სამკვიდროს მისაღებადაა მოწვეული. ასეთ შემთხვევაში ის სამკვიდროდან წილს ვერ მიიღებს და მხოლოდ სარჩოს მოთხოვნის უფლება აქვს. მაგალითად, თუ არაშრომისუნარიანი რჩენაზე მყოფი პირი ამავე დროს მეორე რიგის მემკვიდრეა, მაგრამ არიან პირველი რიგის მემკვიდრეები, რომლებმაც თანხმობა განაცხადეს სამკვიდროს მიღებაზე, მაშინ მას მხოლოდ სარჩოს მოთხოვნის უფლება აქვს. სარჩო გადახდილი უნდა იქნეს თანხის სახით, რაც განისაზღვრება სამკვიდრო აქტივის მოცულობის გათვალისწინებით.

მუხლი 1339. ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის უფლება თანასაკუთრების წილზე

ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის მემკვიდრეობის უფლება არ ეხება ქონების იმ ნაწილს, რომელიც მას მეუღლეთა თანასაკუთრებიდან ეკუთვნის.

მეუღლეთა მიერ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონება მათ საერთო საკუთრებას (თანასაკუთრებას) წარმოადგენს, თუ მათ შორის ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის დადგენილი. საქორწინო ხელშეკრულებით მეუღლეებს შეუძლიათ განსაზღვრონ თავიანთი ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები, როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინების შემთხვევისათვის (იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1172-ე მუხლი). თუ საქორწინო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებ-

ული, ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში მეუღლეთა საერთო ქონების ნახევარი ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის წილს შეადგენს, მაგრამ არა წილს სამკვიდროდან, არამედ საერთო ქონებიდან. ამიტომ, ცხადია, ის სამკვიდროში არ შედის და მასზე ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის მემკვიდრეობის უფლება არ ეხება. ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეს სხვა პირველი რიგის მემკვიდრეებთან ერთად აქვს მემკვიდრეობის უფლება საერთო ქონების მეორე ნახევარზე, რომელიც მეუღლეთა საერთო ქონებიდან გარდაცვლილი მეუღლის წილს შეადგენს და გარდაცვლილი მეუღლის სხვა ქონებაზე, რომელიც საერთო ქონებაში არ შედის. მაგალითად, თუ მეუღლეთა საერთო ქონების ღირებულება 1200 ლარია, ხოლო გარდაცვლილ მეუღლეს შემდეგ დარჩა მეუღლე და ორი შვილი, 600 ლარის ღირებულების ქონება ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის წილია საერთო ქონებიდან, ხოლო დარჩენილი 600 ლარიდან სამკვიდრო წილს მიიღებენ ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე და შვილები. მათი წილი იქნება 200 ლარი (600:3).

მუხლი 1340. განქორწინებულ მეუღლეთა მდგომარეობა მემკვიდრეობისას

განქორწინებული მეუღლეები არ შეიძლება მემკვიდრეები იყვნენ ერთმანეთის გარდაცვალების შემდეგ.

მეუღლეთა ურთიერთმემკვიდრეობის უფლება მათ სიცოცხლეშივე შეწყდება განქორწინების შედეგად. სასამართლოს გადაწყვეტილებით ქორწინება შეწყვეტილად ითვლება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან (იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1124-ე მუხლი). თუ არსებობს სასამართლოს გადაწყვეტილება გან-

ქორწინების შესახებ, მაგრამ არც ერთი მეუღლე არ მიმართავს მოქალაქეობრივი მდგომარეობის ჩამწერ ორგანოს განქორწინების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების რეგისტრაციის მიზნით, მაშინ ქორწინება გრძელდება და ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე მემკვიდრეობის უფლებას ინარჩუნებს. თუ სასამართლოს გადაწყვეტილება განქორწინების შესახებ არ იქნება რეგისტრირებული და განქორწინების თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებიდან გავიდა არანაკლებ სამი წლისა, გამოყენებული უნდა იქნეს სამოქალაქო კოდექსის 1341-ე მუხლის წესები.

მუხლი 1341. მემკვიდრეობის უფლების ჩამოერთმევა განქორწინებისას

სასამართლოს გადაწყვეტილებით მეუღლეს შეიძლება ჩამოერთვას კანონით მემკვიდრეობის უფლება, თუ დადასტურებული იქნება, რომ ქორწინება მამკვიდრებელთან ფაქტობრივად სამკვიდროს გახსნამდე არანაკლებ სამი წლისა შეწყვეტილი იყო და მეუღლეები ცალ-ცალკე ცხოვრობდნენ.

მოცემული ნორმა ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევას, როცა მეუღლეები განქორწინებული არ იყვნენ, მაგრამ ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეს მაინც ჩამოერთმევა მემკვიდრეობის უფლება გარდაცვლილი მეუღლის ქონებაზე, და ეს მაშინ, როცა სამკვიდროს გახსნამდე არანაკლებ სამი წლისა ქორწინება ფაქტობრივად შეწყვეტილი იყო და მეუღლეები ცალ-ცალკე ცხოვრობდნენ, ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეს მემკვიდრეობის უფლება შეიძლება ჩამოერთვას მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით. აღნიშნული წესი მოქმედებს მხოლოდ კანონით მემკვიდრეობის დროს. ანდერძით მემკვიდრეობისას სამკვიდროს

გახსნამდე ქორწინების ფაქტობრივად შეწყვეტას და მეუღლეთა ცალ-ცალკე ცხოვრებას მნიშვნელობა არა აქვს და არ გამოიწვევს ცოცხლად დარჩენილი მეუღლისათვის გარდაცვლილი მეუღლის ქონებაზე მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას.

მუხლი 1342. მემკვიდრეობის უფლების დაკარგვა ქორწინების გათიშობის გამო

ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე დაკარგავს მემკვიდრეობის უფლებას, თუ არსებობდა ქორწინების ბათილად ცნობის საფუძველი და მამკვიდრებლის მიერ სარჩელი წარდგენილი იყო.

აქ ისეთი შემთხვევა იგულისხმება, როცა ერთ-ერთმა მეუღლემ შეიტანა სარჩელი სასამართლოში ქორწინების ბათილად ცნობის შესახებ. მაგრამ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე იგი გარდაიცვალა. ასეთ სარჩელს სასამართლო განიხილავს მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგაც და თუ დააკმაყოფილებს. მაშინ ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე გარდაცვლილი მეუღლის ქონებაზე მემკვიდრეობის უფლებას დაკარგავს.

მუხლი 1343. უმკვიდრო ქონების გადასვლა ხაზინაზე

1. თუ არც კანონით და არც ანდერძით მემკვიდრეები არ არიან, ან არც ერთმა მემკვიდრემ არ მიიღო სამკვიდრო, ანდა, როცა ყველა მემკვიდრეს ჩამოერთვა მემკვიდრეობის უფლება, უმკვიდრო ქონება გადადის ხაზინაზე; ხოლო თუ მამკვიდრებელი მოხუცთა, ინვალიდთა, სამკურნალო, აღმზრდელობით და სოციალური დაცვის სხვა დაწესებულებათა რჩენაზე იმყოფებოდა, მაშინ — მათ საკუთრებაში.

2. უმკვიდრო ქონება სამეწარმეო საზოგადოებაში ან კოოპ-

ერატივში წილის, აქციის ან პაის სახით გადადის მათ ხელში, თუ კანონით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

უძველესი უმცირესობის იყოს მთელი სამკვიდრო, ამიტომ სამკვიდროს ერთი ნაწილის ხაზინისათვის, ხოლო მეორე ნაწილის კანონით მემკვიდრეებისათვის გადაცემა გამორიცხულია. შესაძლებელია ანდერძით და უძველესი ქონებაზე დაფუძნებული მემკვიდრეობის შეთავსება იმ შემთხვევაში, თუ კანონით მემკვიდრეები არ არიან, ხოლო ანდერძით სამკვიდროს მხოლოდ ნაწილია გათვალისწინებული. ასეთ შემთხვევაში ანდერძით გათვალისწინებული ქონება გადაეცემა ხაზინას, როგორც უძველესი. სამკვიდრო ხაზინაზე არ გადავა, როცა ის უძველესი, მაგრამ მამკვიდრებელი მოხუცთა, ინვალიდთა, სამკურნალო, აღმზრდელობით და სოციალური დაცვის სხვა დაწესებულებათა რჩენაზე იმყოფებოდა. კანონი ხაზს უსვამს რჩენაზე ყოფნის ფაქტს და მნიშვნელობა არა აქვს. თუ სად ცხოვრობდა მამკვიდრებელი. ასეთ შემთხვევაში სამკვიდრო ჩამოთვლილ დაწესებულებათა საკუთრებაში გადადის.

განსხვავებულად წყდება ასევე სამეწარმეო საზოგადოებაში ან კოოპერატივში წილზე, აქციაზე ან პაიზე მემკვიდრეობის უფლების საკითხი, როცა ისინი უძველესი. წილი, აქცია ან პაი გადადის სამეწარმეო საზოგადოების ან კოოპერატივის ხელში, მაგრამ კანონით უმცირესობა სხვა რამ იყოს გათვალისწინებული. ეს წესი ეხება მხოლოდ წილს, აქციას და პაის კანონით მემკვიდრეობას და არა მამკვიდრებლის მთელ ქონებას.

მემკვიდრეობა ანდერძით

მუხლი 1344. ცნება

ფიზიკურ პირს შეუძლია სიკვდილის შემთხვევისათვის თავისი ქონება ან მისი ნაწილი ანდერძით დაუტოვოს ერთ ან რამდენიმე პირს, როგორც მემკვიდრეთა წრიდან, ისე გარეშე პირებსაც.

ამ ნორმაში გამოხატულია ანდერძის თავისუფლების პრინციპი. მამკვიდრებელს მემკვიდრეთა არჩევის უფლება აქვს, რამდენადაც მას შეუძლია სიკვდილის შემთხვევისათვის თავისი ქონება დაუტოვოს არა მხოლოდ პირებს მემკვიდრეთა წრიდან, არამედ ასევე გარეშე პირებსაც. ანდერძი კანონით დადგენილი ფორმით შედგენილი მამკვიდრებლის (მოანდერძის) განკარგულებაა გარდაცვალების შემთხვევაში მისი ქონების ბედის შესახებ. ის ცალმხრივი გარიგებაა. მასში მხოლოდ მოანდერძის ნებაა გამოხატული. ანდერძის შესადგენად მემკვიდრის თანხმობა საჭირო არ არის. ანდერძის ცალმხრივი ხასიათი მოანდერძეს თავისი ქონების განკარგვის შესაძლებლობას აძლევს ანდერძის შედგენის შემდეგაც. მას შეუძლია შეცვალოს ან გააუქმოს ანდერძი თავისი სურვილისამებრ. რამდენადაც მოანდერძეს უფლება აქვს სიკვდილის შემთხვევისათვის განკარგოს თავისი ქონება, მას შესაძლებლობა აქვს ანდერძის მეშვეობით შეცვალოს არა მხოლოდ კანონით დადგენილი მემკვიდრეობის რიგითობა, არამედ ასევე იმ წილთა მოცულობა, რომელსაც მიიღებდა თითოეული მემკვიდრე კანონით მემკვიდრეობის დროს.

მოდერძე შეიძლება იყოს სრულწლოვანი, ქმედუნარიანი პირი, რომელსაც ანდერძის შედგენის მომენტში შეუძლია გონივრულად განსაჯოს საკუთარი მოქმედება და ნათლად გამოხატოს თავისი ნება.

ქმედუნარიანობის დაკარგვა ანდერძის შედგენის შემდეგ ანდერძის ნამდვილობაზე გავლენას არ ახდენს. შესაძლებელია ქმედუნარიანი პირი ანდერძის შედგენის მომენტში ისეთ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, რომ არ შეეძლო გონივრულად განესა-
ჯა თავისი მოქმედება და ნათლად გამოეხატა თავისი ნება (ასე-
თი შეიძლება გამოიწვიოს დიდმა ფიზიკურმა ტკივილმა, ძლი-
ერმა სულიერმა განცდამ და სხვ.) ამიტომ კანონი ხაზს უსვამს
იმ გარემოებას, რომ სრულწლოვან, ქმედუნარიან პირს უნდა
შეეძლოს თავისი მოქმედების გონივრული განსჯა და თავისი
ნების ნათლად გამოხატვა. ქმედუნარიანობაზეზღუდულ პირებს
ენიშნებათ მზრუნველი და მათ ქონების განკარგვის გარიგებების
დადება შეუძლიათ მხოლოდ მზრუნველის თანხმობით. ამ დე-
ბულებიდან გამომდინარე ასეთი პირების მიერ ანდერძის შესად-
გენად საჭიროა მზრუნველის თანხმობა, მაგრამ საკითხის ასეთი
გადაწყვეტა არ არის გამართლებული, რადგან იგი ეწინააღმდე-
გება ანდერძის შედგენის პრინციპებს. ანდერძი ცალმხრივი გარი-
გებაა, რასაც ის განსაზღვრავს, რომ ძასში ერთი პირის ნება
უნდა იყოს გამოხატული და დაუშვებელია, რომ ამ ნების გამოხ-
ატვა დამოკიდებული იყოს ვინმეს თანხმობაზე ან უარზე. პირს,
რომელსაც შეზღუდული აქვს ქმედუნარიანობა, არ უნდა მიეცეს
ანდერძის შედგენის უფლება. კანონი ასეთ პირს შესაძლებლო-

ბასი აძლევა დაიბრუნოს ეს უფლება სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე.

მუხლი 1346. ანდერძის შედგენა პირადად

ანდერძი უნდა შეადგინოს პირადად მოანდერძემ. ანდერძის შედგენა წარმომადგენლის მეშვეობით არ დაიშვება.

კახონი არ უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მოანდერძემ სხვა პირს დაავალოს ანდერძის შედგენა.

მუხლი 1347. პრეზუმირებული ანდერძი

ანდერძი უნდა შეიცავდეს ერთი მამკვიდრებლის განკარგულებას. ორი ან მეტი პირის მიერ ერთობლივად ანდერძის შედგენა არ დაიშვება. მხოლოდ მეუღლეებს შეუძლიათ შეადგინონ ერთობლივი ანდერძი ურთიერთმემკვიდრეობის შესახებ, რომელიც შეიძლება გაუქმდეს ერთ-ერთი მეუღლის მოთხოვნით. მაგრამ – ჯერ კიდევ ორივე მეუღლის სიცოცხლეში.

ორ ან მეტ პირს არ შეუძლიათ ერთი ანდერძის შედგენა. ანდერძი მხოლოდ ერთი პირის ნებას გამოხატავს, მაგრამ კანონი უშვებს ერთ გამონაკლისს – მეუღლეებს შეუძლიათ შეადგინონ ერთობლივი ანდერძი. მაგრამ მხოლოდ ურთიერთმემკვიდრეობის შესახებ. ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ საქმე ეხება ურთიერთმემკვიდრეობას, ე.ი. მემკვიდრეობას ერომანეთის შემდეგ – ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე იქნება გარდაცვლილი მეუღლის მთელი ქონების ან მისი ნაწილის მემკვიდრე მეუღლეთა ერთობლივი ანდერძი არ შეიძლება, გარდა მეუღლეებისა ეხე-

ბოდეს სხვა პირს. მეუღლეებს ჯერ კიდევ ორივეს სიცოცხლეში შეუძლიათ შეცვალონ ან გააუქმონ ერთობლივი ანდერძი. ასეთი ანდერძის გასაუქმებლად ერთ-ერთი მეუღლის მოთხოვნაც საკმარისია, მაგრამ მხოლოდ ორივე მეუღლის სიცოცხლეში.

მუხლი 1348. წილის განსაზღვრა მოანდერძის მიერ

1. მოანდერძეს შეუძლია ანდერძით განსაზღვროს ანდერძით დანიშნულ მემკვიდრეთა წილი სამკვიდროდან, ან მიუთითოს, თუ რომელ მემკვიდრეზე კონკრეტულად რომელი ქონება გადავა. თუ ანდერძში ასეთი მითითება არ არის, მაშინ სამკვიდრო თანაბრად ნაწილდება მემკვიდრეებს შორის.

2. თუ ანდერძით რამდენიმე მემკვიდრეა დანიშნული, მაგრამ მასში მხოლოდ ერთი მათგანის წილია განსაზღვრული, სხვებისა კი — არა, მაშინ ეს უკანასკნელნი თანაბრად მიიღებენ დანარჩენ ქონებას.

ანდერძი შეიძლება შეეხოს მთელ სამკვიდროს ან მის ნაწილს, თუ ანდერძით რამდენიმე მემკვიდრეა დანიშნული, მოანდერძეს შეუძლია განსაზღვროს თითოეული მემკვიდრის წილი სამკვიდროდან, მაგალითად, მიუთითოს ანდერძში, რომ ერთ მემკვიდრეს უანდერძა სამკვიდროს ერთი მესამედი, მეორეს ერთი მეოთხედი და ა.შ. მოანდერძეს შეუძლია ასევე მიუთითოს, რომელ მემკვიდრეს კონკრეტულად რომელი ქონება უნდა გადაეცეს (მაგალითად, ერთ მემკვიდრეს საცხოვრებელი სახლი, მეორე ავტომობილი და ა.შ.) თუ ანდერძში ასეთი მითითება არ არის, მაშინ სამკვიდრო თანაბრად ნაწილდება მემკვიდრეებს შორის. მაგალითად, თუ ანდერძში მითითებულია, რომ მოანდერძე მთელ თავის ქონებას უანდერძებს შვილებს და არაფერია ნათქვამი

თითოეულის წილზე. მაშინ სამკვიდრო თანაბრად განაწილდება შვილებზე.

მონადერძეს შეუძლია ანდერძით რამდენიმე მემკვიდრე დანიშნოს, მაგრამ მხოლოდ ერთის წილი განსაზღვროს, სხვების კი არა. მაგალითად, თუ ანდერძით გათვალისწინებული არიან მეუღლე და შვილები, მაგრამ ნათქვამია, რომ მეუღლეს ეანდერძა სამკვიდროს ნახევარი. სოლო შვილების წილზე არაფერია ნათქვამი, მაშინ შვილები თანაბრად გაინაწილებენ სამკვიდროს მეორე ნახევარს.

მუხლი 1349. სამკვიდროს განაწილება ანდერძით მემკვიდრეებს შორის

თუ ანდერძით რამდენიმე მემკვიდრეა დანიშნული და ერთ-ერთი მემკვიდრისათვის განსაზღვრული ქონება მთელს სამკვიდროს მოიცავს, მაშინ ყველა ანდერძით მემკვიდრემ თანაბარი წილი უნდა მიიღოს.

ანდერძით დანიშნულმა მემკვიდრემ მაშინაც უნდა მიიღოს წილი სამკვიდროდან, როცა ანდერძით მისი წილი განსაზღვრული არ არის და სხვა ანდერძით მემკვიდრეებისათვის განსაზღვრული წილი მთელ სამკვიდროს მოიცავს. მაგალითად, თუ ანდერძით მემკვიდრეებად დანიშნული არიან მეუღლე, შვილი, ამასთან, მითითებულია, რომ მეუღლეს ეანდერძა საცხოვრებელი სახლი, საოჯახო მოხმარების საგნები და ათასი ლარი, მაგრამ სამკვიდროში ჩამოთვლილის გარდა სხვა ქონება არ აღმოჩნდა, მაშინ შვილმა გარდაცვლილის მეუღლესთან ერთად თანაბარი წილი უნდა მიიღოს.

*მუხლი 1350. მემკვიდრეობა ანდერძის გარეშე ღარნი-
ნოღ ქონებაზე*

თუ ანდერძით დანიშნულ მემკვიდრეთა წილი მთლიანად არ მოიცავს მთელ სამკვიდროს, მაშინ ანდერძის გარეთ დარჩენილ ქონებაზე განხორციელდება კანონით მემკვიდრეობა, რომელიც შეეხება იმ კანონით მემკვიდრეებსაც, რომლებსაც ეანდერძათ ქონების ნაწილი, თუკი ანდერძით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

თუ სამკვიდროში შედის ის ქონება, რომელიც ანდერძით გათვალისწინებული არ არის (ე.წ. ანდერძის გარეთ დარჩენილი ქონება), მაშინ იგი კანონით მემკვიდრეებმა უნდა მიიღონ. კანონით მემკვიდრეთა რიცხვში შევა ანდერძით მემკვიდრეც, თუ მემკვიდრეთა იმ რიგს განეკუთვნება, რომელიც მოწვეული იქნება ანდერძის გარეთ დარჩენილი ქონების მისაღებად. მაგალითად, თუ კანონით მემკვიდრეები სამნი არიან, რომელთაგან ერთმა სამკვიდროს ნახევარი ანდერძით მიიღო, დანარჩენებზე კი ანდერძში საერთოდ მითითებული არ იყო, ანდერძით მემკვიდრე ანდერძის გარეთ დარჩენილი ქონების ერთ მესამედსაც მიიღებს. კანონით მემკვიდრეობა შეიცვლება, თუ ანდერძით გათვალისწინებული იქნება, რომ ქონების ანდერძით გაუთვალისწინებელი ნაწილი უნდა განაწილდეს მხოლოდ კანონით მემკვიდრეთა შორის ასეთი შემთხვევაში კანონით მემკვიდრე, რომელმაც ანდერძით მიიღო სამკვიდროს ნაწილი, დანარჩენი ნაწილიდან წილს ვერ მიიღებს.

*მუხლი 1351. წილის მანახლობის პაზრდა ანდერძით
მომკვიდრების შორის*

თუ არიან მხოლოდ ანდერძით დანიშნული მემკვიდრეები, მაშინ მათი წილი თანაზომიერად გაიზრდება, თუკი თითოეულ მემკვიდრეს ანდერძით განსაზღვრული აქვს თავ-თავიანთი წილი, მაგრამ ყველას წილი არ ამოწურავს სამკვიდროს მთლიანად.

თუ ანდერძით მემკვიდრეებს ანდერძით განსაზღვრული აქვთ თავ-თავიანთი წილი, მაგრამ ყველას წილი არ ამოწურავს სამკვიდროს, მაშინ ანდერძის გარეთ დარჩენილი სამკვიდროს ნაწილი კანონით მემკვიდრეებზე გადავა. თუ კანონით მემკვიდრეები არ არიან, მაშინ ანდერძით გაუნაწილებელი ქონება თანაზომიერად განაწილდება ანდერძით მემკვიდრეებზე. მაგალითად, თუ ანდერძით ორი მემკვიდრეა დანიშნული და თითოეულს ეანდერძა სამკვიდროს ერთი მესამედი, მაშინ ანდერძით გაუნაწილებელი რჩება სამკვიდროს კიდევ ერთი მესამედი, რომელიც ანდერძით მემკვიდრეებზე უნდა განაწილდეს. აღნიშნული წესი მოქმედებს, როცა მხოლოდ ანდერძით მემკვიდრეები არიან, ცხადია, იგულისხმება, რომ არ არის არცერთი კანონით მემკვიდრე.

*მუხლი 1352. მესამე პირის მონაწილეობის დაუშვებ-
ლობა წილის მანახლობისას*

მონდერძეს არ შეუძლია ანდერძით დაავალოს სხვა პირს იმის განსაზღვრა, თუ ვინ უნდა მიიღოს წილი სამკვიდროდან და რა რაოდენობით.

მონდერძემ ანდერძში თვითონ უნდა მიუთითოს მემკვიდრეზე, ამიტომ მას უფლება არა აქვს სხვას მიანდოს მემკვიდრის დასახელება. მას არ შეუძლია ანდერძში დაასახელოს პირი.

რომელსაც ევალება იმის განსაზღვრა, თუ ვინ უნდა მიიღოს სამკვიდრო (ე.ი. ვინ უნდა იყოს ანდერძით მემკვიდრე) და რა რაოდენობით.

მოანდერძემ ანდერძში თვითონ უნდა მიუთითოს მემკვიდრეზე, ამიტომ მას უფლება არა აქვს სხვას მიანდოს მემკვიდრის დასახელება, მას არ შეუძლია ანდერძში დაასახელოს პირი, რომელსაც ევალება იმის განსაზღვრა, თუ ვინ უნდა მიიღოს სამკვიდრო (ე.ი. ვინ უნდა იყოს ანდერძით მემკვიდრე) და რა რაოდენობით. შესაძლებელია ანდერძით მემკვიდრის დანიშვნა ისე, რომ არ იყოს მითითებული მისი სახელი და გვარი. მაგალითად, შესაძლებელია ანდერძში იმის ჩაწერა, რომ მთელი სამკვიდრო ან მისი ნაწილი (ან კონკრეტული ნივთი) ეანდერძათ ძმისშვილებს. ცხადია, ასეთ შემთხვევაში აუცილებელი იქნება კონკრეტულად ძმაზე მითითება, რომლის შვილებსაც ქონება ეანდერძათ.

მუხლი 1353. მემკვიდრეთა ზუსტად დადგენის შეუძლებლობა

თუ მამკვიდრებელმა მემკვიდრის პიროვნება განსაზღვრა ისეთი ნიშნებით, რომლებიც რამდენიმე პირს შეიძლება მიუღგეს და შეუძლებელია დადგენა, თუ რომელი ჰყავდა მხედველობაში მამკვიდრებელს, მაშინ ისინი ყველანი ჩაითვლებიან მემკვიდრებად თანაბარი წილის უფლებით.

მემკვიდრეზე ანდერძში ისე უნდა იყოს მითითებული, რომ შესაძლებელი იყოს იმის ზუსტად განსაზღვრა, თუ ვინ ჰყავდა მხედველობაში მამკვიდრებელს. თუ ეს შეუძლებელია იმის გამო, რომ ნიშნები, რომლითაც განსაზღვრულია მემკვიდრე, შეიძლე-

ბა რამდენიმე პირს მიუდგეს, მაშინ კანონი ყველას მიიჩნევს მემკვიდრედ. მაგალითად, მოანდერძემ ანდერძში მიუთითა, რომ ქონებას უანდერძებს დისშვილს, მაგრამ მას ჰყავს მეორე დისშვილიც, რომელსაც იგივე სახელი და გვარი აქვს. ასეთ შემთხვევაში, თუ შეუძლებელი გახდა იმის დადგენა, თუ რომელი დისშვილი ჰყავდა მხედველობაში მამკვიდრებელს, მაშინ ორივე დისშვილი მემკვიდრეებად ჩაითვლება თანაბარი წილის უფლებით.

მუხლი 1354. ანდერძით მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა

1. მოანდერძეს შეუძლია ანდერძით მემკვიდრეობა ჩამოართვას ერთ, რამდენიმე ან ყველა კანონით მემკვიდრეს და იგი არ არის ვალდებული მიუთითოს ამის მოტივზე.

2. პირი, რომელსაც ანდერძის პირდაპირი მითითებით ჩამოერთვა მემკვიდრეობა, ვერც კანონით მემკვიდრე ვერ იქნება ქონების იმ ნაწილზე, რომელიც ანდერძში არ შესულა, ასევე მაშინაც, როცა ანდერძით მემკვიდრეებმა უარი თქვეს სამკვიდროს მიღებაზე.

მემკვიდრეობის ჩამორთმევის მიზნით, მამკვიდრებელმა შეიძლება პირდაპირ მიუთითოს იმ პირებზე, რომლებსაც მემკვიდრეობას ართმევს ან საერთოდ არ მოიხსენიოს ისინი ანდერძში. მაგალითად, თუ ანდერძში ნათქვამია, რომ მოანდერძე მთელ თავის ქონებას უტოვებს მეუღლეს და არაფერია ნათქვამი შვილზე, იგულისხმება, რომ შვილს მემკვიდრეობა ჩამოერთვა, მიუხედავად იმისა, რომ პირდაპირ არ არის ანდერძში მითითებული, რომ შვილს ერთმევა მემკვიდრეობა. მაშასადამე, მამკვიდრებელს კანონით მემკვიდრეებისათვის მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთ-

ბევრა შეუძლია ორი საშუალებით: 1 ანდერძში ამის პირდაპირი მითითებით, რომ ამა თუ იმ მემკვიდრეს (მემკვიდრეებს) ერთმე-
კა მემკვიდრეობა და 2 ანდერძით ქონების განაწილებისას ამა
თუ იმ კანონით მემკვიდრისათვის (მემკვიდრეებისათვის) გვერ-
დის ავლით. პირველ შემთხვევაში პირი კანონით მემკვიდრე ვერ
იქნება ქონების იმ ნაწილზე, რომელიც ანდერძში არ შესულა.
ასევე მაშინაც, როცა ანდერძით მემკვიდრეებმა უარი თქვეს
სამკვიდროს მიღებაზე; მაშასადამე, აღნიშნულ შემთხვევაში კანო-
ნით მემკვიდრე ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ მიიღებს წილს
სამკვიდროდან.

მუხლი 1355. მემკვიდრეობის უფლების ინარჩუნება

კანონით მემკვიდრეები, რომლებიც მითითებულნი არ არიან
ანდერძში, ინარჩუნებენ მემკვიდრეობის უფლებას სამკვიდროს
იმ ნაწილზე, რომელსაც ანდერძი არ შეხებია; ისინი აგრეთვე
მიიღებენ ანდერძით გათვალისწინებულ ქონებასაც, თუ სამკვიდროს
გახსნის მომენტიანათვის ცოცხლები არ არიან ანდერძით მემკვი-
დრეები, ან ყველა მათგანმა უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე.

ზემოთ (იხ. მუხლი 1354) მითითებული იყო, რომ მემკვი-
დრეობის უფლების ჩამორთმევის ერთ-ერთი საშუალებაა ანდერძში
კანონით მემკვიდრის გათვალისწინებლობა. იმ შემთხვევისაგან
განსხვავებით, როცა მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა ანდერძ-
ში ამის თაობაზე პირდაპირი მითითებით ხდება. მემკვიდრეობის
ჩამორთმევა მემკვიდრისათვის დუმილით გვერდის ავლით, სხვა
შედეგებს იწვევს. კანონით მემკვიდრეები, რომლებიც მოხსენე-
ბული არ არიან ანდერძში, ინარჩუნებენ მემკვიდრეობის უფლებას
სამკვიდროს იმ ნაწილზე, რომელსაც ანდერძი არ შეხებია.

ახვევ მძღვლებს ანდერძით გათვალისწინებულ ქონებასაც, თუ სამკვიდროს გახსნის მოძენგისათვის ცოცხალი არ არიან ანდერძით შემკვიდრეები ან მათ უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე.

მუხლი 135. კანონით შემკვიდრეების დაუშვებლობა

თუ ანდერძით მთელი სამკვიდრო ქონება განაწილებული იყო ანდერძით შემკვიდრეებს შორის, მაგრამ ერთ-ერთი შემკვიდრე სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ არის, კანონით შემკვიდრეობა არ წარმოიშობა და მის წილ ქონებას სხვა ანდერძით შემკვიდრეები მიიღებენ თანაბრად.

მოანდერძის მიერ მთელი სამკვიდროს განაწილება შემკვიდრეებზე აშკარად მიუთითებს, რომ მას არ სურდა ქონების დატოვება სხვა შემკვიდრეებისათვის. ამიტომ ერთ-ერთი ანდერძით შემკვიდრის, რომელიც სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ არის, წილის ანდერძით გათვალისწინებული კანონით შემკვიდრეებისათვის გადაცემა, მოანდერძის ნების საწინააღმდეგო იქნება. როცა მთელი სამკვიდრო ანდერძით შემკვიდრეებზე იყო განაწილებული, ერთ-ერთი შემკვიდრის სამკვიდროს გახსნამდე გარდაცვალება მის წილ ქონებაზე კანონით შემკვიდრეობას კი არ წარმოშობს, არამედ ამ წილს სხვა ანდერძით შემკვიდრეები მიიღებენ თანაბრად.

როცა მოანდერძის მიერ მთელი სამკვიდრო ანდერძითაა გათვალისწინებული, ანდერძით შემკვიდრეებზე გადავა სამკვიდროს ის ნაწილიც, რომლის მიფებაზეც ერთ-ერთმა ანდერძით შემკვიდრემ უარი თქვა ისე, რომ არ მიუთითა, თუ ვის სასარგებლოდ ამბობს უარს სამკვიდროზე.

განსხვავებულად უნდა გადაწყდეს საკითხი, როდესაც

ანდერძის ფორმა

მუხლი 1357. სანოტარო ფორმა

1. ანდერძი უნდა შედგეს წერილობითი ფორმით. ამასთან, დასაშვებია წერილობითი ანდერძი სანოტარო ფორმით ან ამის გარეშე.

2. სანოტარო ფორმა მოითხოვს, რომ ანდერძი შედგენილი და ხელმოწერილ იქნეს მოანდერძის მიერ და დადასტურებული ნოტარიუსის მიერ, ხოლო იქ, სადაც ნოტარიუსი არ არის, — თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანოს მიერ.

პირი, რომლის ნებაც ანდერძშია გამოხატული, როცა ანდერძი ძალას იძენს, უკვე ცოცხალი აღარ არის. ამიტომაც მოანდერძის ნების სარწმუნოდ დადგენა მოითხოვს ანდერძის კანონით დადგენილი ფორმის მკაცრად დაცვას. უპირველესად კანონი მოითხოვს, რომ ანდერძი შედგენილი უნდა იყოს წერილობით. წერილობითი ფორმის ანდერძი შეიძლება ორი სახისა იყოს — სანოტარო წესით დადასტურებული და სანოტარო დადასტურების გარეშე. ერთ შემთხვევაში ანდერძს ადგენს და ხელს აწერს მოანდერძე და ადასტურებს ნოტარიუსი (იქ სადაც ნოტარიუსი არ არის — თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანო), მეორე შემთხვევაში კი — ანდერძს ადგენს და ხელს აწერს მოანდერძე ისე, რომ არ წარუდგენს ნოტარიუსს ხელმოწერის დასადასტურებლად. კანონი არ განსაზღვრავს, თუ როდის უნდა შედგეს ანდერძი სანოტარო ფორმით და როდის ამის გარეშე. ამ საკითხის გადაწყვეტა მოანდერძის ნებაზეა დამოკიდებული, ის გადაწყვეტს, თუ რომელი სახის ანდერძი შეადგინოს.

1. დასაშვებია, რომ ანდერძი მოანდერძის სიტყვებით ჩაიწეროს ნოტარიუსმა ორი მოწმის თანდასწრებით. ანდერძის ჩაწერისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საერთოდ მიღებული ტექნიკური საშუალებები

2. მოანდერძის სიტყვებით ნოტარიუსის მიერ ჩაწერილი ანდერძი უნდა წაიკითხოს მოანდერძემ და ნოტარიუსისა და მოწმის თანდასწრებით მოაწეროს ხელი.

სახელთარო ანდერძი შეიძლება შედგენილ იქნეს ორი განსხვავებული წესით: 1. ანდერძს ადგენს და ხელს აწერს მოანდერძე, რასაც ადასტურებს ნოტარიუსი და 2. ანდერძს მოანდერძის სიტყვებით ჩაიწერს ნოტარიუსი, მაგრამ ეს უნდა მოხდეს ორი მოწმის თანდასწრებით. ნოტარიუსს შეუძლია ანდერძის ჩასაწერად გამოიყენოს ტექნიკური საშუალებები.

ნოტარიუსის მიერ ანდერძის შინაარსის ჩაწერის შემდეგ, ის უნდა წაიკითხოს მოანდერძემ და ნოტარიუსმა და მოწმეებმა უნდა მოაწერონ ხელი. ანდერძში უნდა აღინიშნოს, რომ ანდერძის ნოტარიუსის მიერ ჩაწერა და მოანდერძის მიერ ანდერძზე ხელის მოწერა მოხდა მოწმეების თანდასწრებით და უნდა მიეთითოს მოწმეებზე.

მუხღ'ი 1359. ნოტარიუსთან გათანაბრებულნი პირები

ანდერძის დადასტურებისას ნოტარიუსთან გათანაბრებულნი არიან:

ა. საავადმყოფოს, ჰოსპიტლისა და სხვა სამკურნალო დაწესებულების, სანატორიუმის მთავარი ექიმი, უფროსი, მათი მოადგილე სამედიცინო ნაწილში, მორიგე ექიმი, მოხუცებულთა და

ინვალიდთა სახლის დირექტორი ან მთავარი ექიმი, თუ მოანდერძე ამ დაწესებულებაში მკურნალობს ან ცხოვრობს;

ბ. საძიებო, გეოგრაფიული და სხვა მსგავსი ექსპედიციის უფროსი, თუ მოანდერძე ასეთ ექსპედიციაში იმყოფება;

გ. გემის კაპიტანი ან საჰაერო ხომალდის მეთაური, თუ მოანდერძე გემზე ან საჰაერო ხომალდზე იმყოფება;

დ. სამხედრო ნაწილის, შენაერთის, დაწესებულებისა და სასწავლებლის მეთაური (უფროსი), თუ სამხედრო ნაწილების დისლოკაციის პუნქტში ნოტარიუსი არ არის და თუ მოანდერძე სამხედრო მოსამსახურე ან სამხედრო ნაწილში მომსახურე სამოქალაქო პირი ან მათი ოჯახის წევრია;

ე. თავისუფლების აღკვეთის ადგილის უფროსი თუ მოანდერძე თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში იმყოფება.

ეს ნორმა ითვალისწინებს თანამდებობის პირთა ფართო წრეს, რომლებიც უფლებამოსილი არიან დაადასტურონ ანდერძი. ჩამოთვლილი თანამდებობის პირები გასაზნაბრებულნი არიან ნოტარიუსთან მხოლოდ ანდერძის დადასტურებისას და არა სხვა სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისას. ამასთან, მათ ყველა პირის ანდერძის დადასტურების უფლება კი არა აქვთ, არამედ მხოლოდ იმათი, რომლებზედაც მიუთითებს ეს ნორმა და რომლებსაც ობიექტურად არსებული მიზეზების გამო არ შეუძლიათ მიმართონ ნოტარიუსს.

შესაბამისი თანამდებობის პირთა მიერ დადასტურებული ანდერძი აღარ მოითხოვს ნოტარიული წესით გაფორმებას, როცა უკვე აღარ არსებობს ის პირობები, რომელთა არსებობისას დაშვებულია ანდერძის ასეთი დადასტურება მაგალითად, გემის კაპიტნის მიერ დადასტურებული ანდერძი ძალაში დარჩება მგზავრობის დამთავრების შემდეგაც, თუ მგზავრობის დროს

სამკვიდრო არ გაიხსნა. ასეთი ანდერძის შეცვლა ან გაუქმება მოანდერძეს შეუძლია ჩვეულებრივ დადგენილი წესით.

ჩამოთვლილი თანამდებობის პირთა მიერ დადასტურებული ანდერძი შესაბამისად ეგზავნება სანოტარო ორგანოს მოანდერძის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

მუხლი 1360. ანდერძზე ხელის მოწერა სხვა პირის მიერ

თუ მოანდერძე რაიმე მიზეზით თვითონ ვერ მოაწერს ხელს ანდერძს, შეიძლება მისი თხოვნით ხელი მოაწეროს სხვა პირმა. ამასთან, უნდა აღინიშნოს მიზეზი, რის გამოც მოანდერძემ ვერ შეძლო ანდერძზე ხელის მოწერა.

მიზეზი, რომლის გამოც მოანდერძეს არ შეუძლია ანდერძზე ხელისმოწერა, შეიძლება სხვადასხვა იყოს — ფიზიკური ნაკლი, ავადმყოფობა და ა.შ. სხვა პირის მიერ ანდერძზე ხელისმოწერას ნოტარიუსთან ერთად აუცილებლად უნდა ესწრებოდეს მოანდერძე. მოანდერძის ნაცვლად ანდერძზე ხელისმოწერის უფლება არა აქვს იმ პირს, რომლის სასარგებლოდაც შედგენილია ანდერძი.

პირს, რომელიც მოანდერძის თხოვნით ხელს აწერს ანდერძს, უფლება აქვს გაეცნოს ანდერძის შინაარსს, მაგრამ მისთვის ეს საგაღდებულო არ არის. ნოტარიუსს არ შეუძლია უარი თქვას ანდერძის დადასტურებაზე იმის გამო, რომ ანდერძზე ხელის მომწერი პირი არ გასცნობია მის შინაარსს.

მუხლი 1361. ყრუ-მუნჯი და ბრმა პირის ანდერძი

1. თუ მოანდერძე ყრუ-მუნჯი ან ყრუ-მუნჯი წერა-კითხვის უცოდინარია, საანდერძო განკარგულება მან უნდა გააკეთოს

ნოტარიუსთან ორი მოწმისა და ისეთი პირის თანდასწრებით, რომელსაც შეუძლია გააგებინოს მას საქმის არსი და დაადასტუროს თავისი ხელმოწერით, რომ ანდერძის შინაარსი შეესაბამება მოანდერძის ნებას.

2. მოანდერძემ, რომელიც ბრმა ან არ შეუძლია წერა-კითხვა, საანდერძო განკარგულება უნდა გააკეთოს ნოტარიუსთან სამი მოწმის თანდასწრებით, რის შესახებაც უნდა გაკეთდეს სათანადო ჩანაწერი, რომელიც მას უნდა წაეკითხოს.

3. ჩამწერი და წამკითხველი შეიძლება იყვნენ მოწმეებიც, მაგრამ ჩამწერი არ უნდა იყოს წამკითხველი.

4. ჩანაწერში მითითებულ უნდა იქნეს, თუ ვინ გააკეთა ჩანაწერი და ვინ წაუკითხა მოანდერძეს. ჩანაწერს ხელი უნდა მოაწერონ მოწმეებმა და დაადასტუროს ნოტარიუსმა.

კანონი ორივე შემთხვევაში — როცა მოანდერძე ყრუ-მუნჯი ან ყრუ-მუნჯი და ამასთან, წერა-კითხვის უცოდინარიცაა, — მოითხოვს მოანდერძის მიერ საანდერძო განკარგულების ვაკეთებას ორი მოწმის თანდასწრებით. მოწმეების გარდა აუცილებელია ისეთი პირის თანდასწრება, რომელსაც შეუძლია მოანდერძეს გააგებინოს საქმის არსი და რომელმაც თავისი ხელმოწერით უნდა დაადასტუროს, რომ ანდერძის შინაარსი შეესაბამება მოანდერძის ნებას.

ბრმა ან წერა-კითხვის უცოდინარი პირი კი საანდერძო განკარგულებას აკეთებს სამი მოწმის თანდასწრებით. ასეთი პირის საანდერძო განკარგულება უნდა ჩაიწეროს და წაიკითხოს მოწმემ, მაგრამ ერთი და იგივე მოწმე არ შეიძლება ჩამწერიც იყოს და წამკითხველიც. ჩამწერი და წამკითხველი შეიძლება სხვა პირებიც იყვნენ და არა მოწმეები, მაგრამ ამის შესახებ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ანდერძში.

მუხლი 1362. ანდერძის მოწმეობა

ანდერძის მოწმეები არ შეიძლება იყვნენ: არასრულწლოვანები, ქმედუნაროდ აღიარებული პირები, ანდერძით მემკვიდრე და მისი ნათესავები დამავალი და აღმავალი ხაზით, დები, ძმები, მეუღლე და საანდერძო დანაკისრის მიმღები (ლეგატარი).

არასრულწლოვანი და ქმედუნარიო პირთა გარდა ანდერძის მოწმეები არ შეიძლება იყვნენ ზოგიერთი სრულწლოვანი და ქმედუნარიანი პირებიც. ძირითადად ასეთ პირებს წარმოადგენენ ანდერძით მემკვიდრე და მისი დამავალი და აღმავალი ხაზით ნათესავები, კანონი გამორიცხავს ასევე მეუღლის და საანდერძო დანაკისრის მიმღების ანდერძის მოწმედ ყოფნას. გვერდითი ხაზით ნავესათებიდან აღნიშნული ნორმა დებსა და ძმებზე მიუთითებს, მაგრამ უნდა მივიჩნიოთ, რომ იგულისხმებიან მათი ნათესავებიც, ნათესაობის იმ ხარისხამდე, რომლებიც კანონით მემკვიდრეები შეიძლება იყვნენ.

მუხლი 1363. ანდერძის საიდუმლოება

ნოტარიუსს, სხვა პირს, რომელმაც დაადასტურა ანდერძი, მოწმეს, ასევე პირებს, რომლებმაც ხელი მოაწერეს ანდერძს მონდერძის ნაცვლად, უფლება არა აქვთ სამკვიდროს გახსნამდე გაამხილონ ცნობები, რომლებიც შეეხება ანდერძის შინაარსს, მის შედგენას, შეცვლას ან გაუქმებას.

ცნობები ანდერძის შესახებ გაიცემა მხოლოდ მონდერძის გარდაცვალების შემდეგ. პირებს, რომლებსაც ბრალი დაედებათ ანდერძის საიდუმლოების გამჟღავნებაში, რაც გულისხმობს ცნობების გამხელას როგორც ანდერძის შინაარსის, მისი შეცვლის ან

გაუქმების შესახებ. ასევე თვით ანდერძის არსებობის შესახებ, დაეკისრებათ პასუხისმგებლობა კანონით დადგენილი წესით. თუ ანდერძის შესახებ ცნობების გამჟღავნებამ შემკვიდრეს ზიანი მიაყენა, ასეთი ზიანი უნდა აანაზღაუროს დამრღვევმა პირმა.

ანდერძის საიდუმლოების დაცვა ევალებათ არა მხოლოდ აღნიშნულ ნორმაში ჩამოთვლილ პირებს, არამედ ასევე იმ მუშაკებსაც, რომლებისთვისაც ანდერძის შინაარსი ცნობილი გახდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით. ცხადია, ანდერძის საიდუმლოების დაცვა არ ევალება თვით მოანდერძეს. მას შეუძლია გაუმჟღავნოს თავისი ანდერძის შესახებ სხვა პირებს.

მუხლი 1364. შინაურული ანდერძი

მოანდერძეს შეუძლია თავისი ხელით დაწეროს ანდერძი და ხელი მოაწეროს მას.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სიახლე, რაც ახალმა სამოქალაქო კოდექსმა გაითვალისწინა, ანდერძთან დაკავშირებით არის ის, რომ ანდერძის შედგენა დასაშვებია ნოტარიულად დადასტურების გარეშე. ანდერძს, რომლის შედგენაც ხდება ნოტარიუსის (სხვა თანამდებობის პირის) მონაწილეობის გარეშე, კანონი მკაცრ ფორმალურ მოთხოვნებს უყენებს — ანდერძი მოანდერძემ თავისი ხელით უნდა დაწეროს და, ცხადია, ხელი უნდა მოაწეროს. ანდერძი, რომელიც თავისი ხელით დაწერა მოანდერძემ და ხელი მოაწერა სრული იურიდიული ძალის მქონეა მიუხედავად იმისა, რომ არ არის დადასტურებული ნოტარიუსის (ან სხვა შესაბამისი თანამდებობის პირის) მიერ. ასეთი ანდერძი, როგორც წესი, ინახება მოანდერძესთან და მას შინაურულ ანდერძს უწოდებენ.

მუხლი 1365. ანდერძის შენახვა ნოტარიუსთან

1. მოანდერძეს შეუძლია თავისი ხელით დაწერილი და ხელმოწერილი ანდერძი დალუქული კონვერტით გადასცეს ნოტარიუსს (ან სხვა შესაბამის თანამდებობის პირს) სამი მოწმის თანდასწრებით, რაც დასტურდება კონვერტზე ხელის მოწერით.
2. აღნიშნული სახის ანდერძის შენახვა უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მისი ოფიციალური დეპონირებით ნოტარიუსთან (ან სხვა შესაბამის თანამდებობის პირთან).

თავისი ხელით დაწერილი და ხელმოწერილი ანდერძი მოანდერძეს შეუძლია შეინახოს თავის სახლში, ბანკის ცეცხლგამძლე კარადაში ან გადასცეს შესანახად ახლობელს და ა.შ. ანდერძის ასეთ შენახვას თან სდევს მისი დაკარგვის, დაღუპვის, დოკუმენტის გაფუჭების საფრთხე. ანდერძის გადაცემა შესანახად ნოტარიუსისათვის ათავისუფლებს მოანდერძეს ასეთი საზრუნავისაგან, ამიტომ უმჯობესია ანდერძი (დალუქული კონვერტით) შესანახად მიენდოს ნოტარიუსს (ან სხვა შესაბამის თანამდებობის პირს), რაც უნდა მოხდეს სამი მოწმის თანდასწრებით.

მუხლი 1366. ანდერძის შედგენა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით

ანდერძის ტექსტი შეიძლება გადმოიცეს საერთოდ მიღებული ტექნიკური საშუალებებით, ოღონდ ხელმოწერილი უნდა იყოს მოანდერძის მიერ. ასეთ შემთხვევაში ანდერძის შედგენა და მოანდერძის ხელის მოწერა უნდა მოხდეს ორი მოწმის თანდასწრებით, რომლებიც დაადასტურებენ, რომ ანდერძი შედგენილი იყო მათი თანდასწრებით ტექნიკური საშუალებების გამოყ-

ენებით. მოწმეთა მიერ ანდერძის დადასტურება უნდა მოხდეს მოანდერძის მიერ ანდერძზე ხელის მოწერის შემდეგ დაუყოვნებლივ, მოანდერძისა და ორივე მოწმის თანდასწრებით, მოწმეთა სახელის, გვარისა და საცხოვრებელი ადგილის მითითებით.

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, შინაურული ანდერძი მოანდერძემ თავის ხელით უნდა დაწეროს, მაგრამ შესაძლებელია ანდერძის შედგენა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით (მაგალითად, საბეჭდ მანქანაზე დაბეჭდვა). ასეთ შემთხვევაში კანონი ანდერძის შედგენის უფრო რთულ პროცედურას ითვალისწინებს. იმის ნამდვილობისათვის, რომ ანდერძი თვითონ მოანდერძემ შეადგინა, აუცილებელია ანდერძის შედგენას ტექნიკური საშუალების გამოყენებით ესწრებოდეს ორი მოწმე. ანდერძის შედგენის პროცესში (მაგალითად, საბეჭდ მანქანაზე ანდერძის შინაარსის დასაჯდვის პროცესში) ეს მოწმეები იქ უნდა იყვნენ. არ დაიშვება მოანდერძის მიერ აღრე დაბეჭდილი ტექსტის წარდგენა ხელის მოსაწერად, ანდერძს ტექნიკური საშუალებებით მისი შედგენისთანავე ხელი უნდა მოაწეროს მოანდერძემ და შემდეგ მოწმეებმა.

მუხლი 1367. დახურული ანდერძი

1. მოანდერძის სურვილით მოწმეებმა ანდერძი უნდა დაადასტურონ ისე, რომ არ გაეცნონ მის შინაარსს (დახურული ანდერძი). ამ შემთხვევაში მოწმეები უნდა ესწრებოდნენ ანდერძის შედგენას.

2. დახურული ანდერძის დადასტურებისას მოწმეებმა უნდა მიუთითონ, რომ ანდერძი შედგენილი იქნა პირადად მოანდერძის მიერ მათი თანდასწრებით, მაგრამ ისინი არ გასცნობიან მის შინაარსს.

როცა ანდერძი მოწმეთა მიერ დადასტურებას მოითხოვს, არ არის სავალდებულო, რომ მოწმეები გაეცნონ მის შინაარსს, რამდენადაც მოწმეთა დასწრება პირადად მოანდერძის მიერ ანდერძის შედგენის ფაქტის დასადასტურებლად არის საჭირო და არა ანდერძის შინაარსის გასარკვევად; თუმცა, არც ის არის გამორიცხული, რომ მოწმეები ანდერძის შინაარსს გაეცნონ. ეს მოანდერძის ნებაზეა დამოკიდებული. თუ მას არ სურს. რომ მოწმეებმა იცოდნენ ანდერძის შინაარსი, მაშინ ისინი დაადასტურებენ ანდერძს მისი შინაარსის გაუცნობლად (ასეთ ანდერძს დახურულ ანდერძს უწოდებენ). მთავარია, რომ მოწმეები დაესწრონ ანდერძის შედგენას. ანდერძის დადასტურებისას მითითებული უნდა იქნეს, რომ მოწმეები ანდერძის შინაარსს არ გაეცნობიან.

მუხლი 1368. ანდერძის შედგენის თარიღი

ანდერძში მითითებული უნდა იყოს მისი შედგენის თარიღი. თარიღის არარსებობა იწვევს ანდერძის ბათილობას მხოლოდ მაშინ, თუ ვერ გაქარწყლდება ანდერძის შედგენის, შეცვლის ან გაუქმებისას, ასევე რამდენიმე ანდერძის არსებობისას მოანდერძის ქმედუნარიანობასთან დაკავშირებული ეჭვი.

ანდერძის შედგენის თარიღი ზოგჯერ დიდ მნიშვნელობას იძენს. შეიძლება მასზე მიუთითებლობამ ანდერძის ბათილობაც კი გამოიწვიოს. როგორც ცნობილია მოანდერძეს შეუძლია მოშალოს ან შეცვალოს ანდერძი ახალი ანდერძის შედგენით. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება საეჭვო გახდეს, თუ რომელია ახალი ანდერძი, როცა მისი შედგენის თარიღზე მითითებული არ არის. ასევე ითქმის მოანდერძის ქმედუნარიანობასთან დაკავშირებით,

როცა რამდენიმე ანდერძია. თუ პირი ქმედუნარო გახდა ანდერძის შედგენის შემდეგ. ასეთი ანდერძის ნაძღვილობაზე გავლენას არ ახდენს. მაგრამ როცა ანდერძის შედგენის თარიღზე მითითება არ არის. შეიძლება საეჭვო გახდეს. თუ როდის იყო შედგენილი ანდერძი — მაშინ. როცა მოანდერძე ქმედუნარიანი იყო, თუ ქმედუნაროდ გახდომის შემდეგ. თუ ეს ეჭვი არ გაქარწყლდება. ანდერძი ბათილად იქნება ცნობილი.

მუხლი 1369. ანდერძის შინაარსის გაცნობა ღაინტერ- ესებულ პირთა შორის

მოანდერძის გარდაცვალების შემდეგ ნოტარიუსი ნიშნავს დღეს და გააცნობს ანდერძის შინაარსს ღაინტერესებულ პირებს, რის თაობაზედაც უნდა შედგეს სათანადო ოქმი. თუ კონვერტი, რომელშიც ანდერძია მოთავსებული. დალუქული იყო, უნდა აღინიშნოს ლუქის მთლიანობის შესახებ.

როგორც უკვე აღნიშნული იყო, ცნობები ანდერძის შინაარსის შესახებ, შეიძლება გაცემული იქნეს სამკვიდროს გახსნის შემდეგ. იმისათვის, რომ ანდერძის შინაარსი ცნობილი გახდეს ღაინტერესებული პირებისათვის, ნოტარიუსი თვითონ ნიშნავს დღეს და აცნობს მათ ანდერძის შინაარსს. ეს ეხება როგორც სანოტარო წესით დადასტურებულ ანდერძს, რომელიც ნოტარიუსთან ინახება. ისე ანდერძს, რომელიც დალუქული კონვერტით ნოტარიუსთან ინახება.

მემკვიდრის მემკვიდრის ღანძრვა

მუხლი 1370. სათადარიგო მემკვიდრე

1. მონადერძეს უფლება აქვს დაასახელოს ანდერძში სხვა მემკვიდრე (სათადარიგო მემკვიდრე) იმ შემთხვევისათვის, თუ მის მიერ დანიშნული მემკვიდრე სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება, სამკვიდროს არ მიიღებს ან მემკვიდრეობის უფლება ჩამოერთმევა.

2. ანდერძით მემკვიდრის უარი სამკვიდროზე არამემკვიდრის მემკვიდრედ დანიშნული პირის სასარგებლოდ არ დაიშვება.

3. სათადარიგო მემკვიდრე შეიძლება იყოს ყოველი პირი, რომელიც 1307-1309-ე მუხლებით შეიძლება იყოს მემკვიდრე.

ანდერძის შედგენის დროს მონადერძემ, ცხადია, არ იცის ვინ გარდაიცვლება ადრე – თვითონ ის, თუ მის მიერ დანიშნული მემკვიდრე. მან არ იცის ასევე მოისურვებს თუ არა მის მიერ დანიშნული მემკვიდრე სამკვიდროს მიღებას. ამის გამო კანონი ითვალისწინებს მონადერძის მიერ მემკვიდრის მემკვიდრის დანიშვნის უფლებას, რომლის არსიც იმაში მდგომარეობს, რომ ანდერძში მემკვიდრესთან ერთად (ძირითადი მემკვიდრე) დასახელებულია პირი (სათადარიგო მემკვიდრე), რომელიც სამკვიდროდან წილს მიიღებს, თუ ძირითადი მემკვიდრე სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება ან უარს იტყვის სამკვიდროს მიღებაზე და ან კიდევ ჩამოერთმევა მემკვიდრეობის უფლება.

ძირითადი მემკვიდრის მიერ სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმაში იგულისხმება, რომ მან უარი თქვა სამკვიდროს მიღე-

ბაზე საერთოდ და არა რომელიმე მემკვიდრის სასარგებლოდ. უარის თქმა სამკვიდროზე შეიძლება მხოლოდ სათადარიგო მემკვიდრის სასარგებლოდ, არა მემკვიდრის მემკვიდრედ დანიშნული პირის სასარგებლოდ სამკვიდროზე უარის თქმა არ დაიშვება.

მონადერძეს შეუძლია მემკვიდრის მემკვიდრედ ანდერძში დაასახელოს პირი, როგორც კანონით მემკვიდრეთა წრიდან. ისე გარეშე პირიც. სათადარიგო მემკვიდრე შეიძლება იყოს ყოველი პირი, რომელიც საერთოდ შეიძლება იყოს მემკვიდრე.

სავალდებულო წილი

მუხლი 1371. ცნება

მამკვიდრებლის შვილებს, მშობლებსა და მეუღლეს, ანდერძის შინაარსის მიუხედავად, ეკუთვნით სავალდებულო წილი, რომელიც უნდა იყოს იმ წილის ნახევარი, რაც თითოეულ მათგანს კანონით მემკვიდრეობის დროს ერგებოდა (სავალდებულო წილი).

ეს ნორმა განსაზღვრული ზომით ზღუდავს ანდერძით მემკვიდრეთა ამორჩევის თავისუფლებას. მასში ჩამოთვლილ მემკვიდრეებს აქვთ სამკვიდროდან სავალდებულო წილის მიღების უფლება, მიუხედავად იმისა, გაითვალისწინა თუ არა ისინი მოანდერძემ ანდერძით. ეს ის მემკვიდრეებია, რომლებსაც არ შეიძლება მთლიანად ჩამოერთვათ მემკვიდრეობის უფლება. გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ისინი უღირს მემკვიდრეებად არიან ცნობილი. პირები, რომლებსაც მემკვიდრეობის უფლება არა აქვთ (უღირსი მემკვიდრეები) სავალდებულო წილის მისაღებად მოწვეული არ იქნებიან.

აღრე მოქმედი კანონმდებლობით სავალდებულო მემკვიდრეებად ითვლებოდნენ მამკვიდრებლის არასრულწლოვანი და არაშრომისუნარიანი შვილები, არაშრომისუნარიანი მეუღლე, მშობლები და მამკვიდრებლის რჩენაზე მყოფი სხვა მემკვიდრეები. ახალი სამოქალაქო კოდექსი კი სავალდებულოდ არ მიიჩნევს აღნიშნულ პირთა არასრულწლოვანებას და არაშრომისუნარიანობას.

სავალდებულო წილი შეადგენს იმ წილის ნახევარს, რასაც მესაკუთრე კანონით მემკვიდრეობის დროს მიიღებდა. მაგალითად, თუ ანდერძის არარსებობის შემთხვევაში კანონით მემკვი-

დრე მიიღებდა ათასი ლარის ღირებულების ქონებას. სავალდებულო წილი იქნება მისი ნახევარი.

მუხლი 1372. სავალდებულო წილის მოთხოვნის უფლების წარმოშობის მომენტი

სავალდებულო წილის მოთხოვნის უფლება წარმოიშობა სამკვიდროს გახსნის მომენტიდან. ასეთი მოთხოვნის უფლება გადადის მემკვიდრეობით.

სავალდებულო წილის მიღების უფლების მქონე მემკვიდრის სამკვიდროს გახსნის შემდეგ გარდაცვალების შემთხვევაში, თუ მან ვერ მოასწრო სავალდებულო წილის მიღება, მის მემკვიდრეებს შეუძლიათ მოითხოვონ სავალდებულო წილი, რაც გარდაცვლილ მემკვიდრეს ერგებოდა. მოცემულ შემთხვევაში გარდაცვლილი მემკვიდრის ყველა მემკვიდრე კი ვერ ისარგებლებს ამ უფლებით, არამედ ის მემკვიდრეები, რომლებსაც გარდაცვლილი მემკვიდრისაგან სავალდებულო წილი ეკუთვნით.

მუხლი 1373. სავალდებულო წილის მოცულობის განსაზღვრა

სავალდებულო წილის მთლიანი მოცულობა განისაზღვრება მთელი სამკვიდროდან იმ ქონების ჩათვლით, რომელიც გათვალისწინებულია საანდერძო დანაკისრის ან საერთო-სასარგებლო მიზნით რაიმე მოქმედების შესასრულებლად.

სავალდებულო წილის განსაზღვრისას უპირველესად უნდა გაირკვეს სამკვიდროს მთელი მოცულობა. სამკვიდროში, რომლიდანაც უნდა განისაზღვროს სავალდებულო წილის ოდენობა,

ჩაითვლება როგორც ანდერძით გათვალისწინებული, ისე გაუთვალისწინებელი ქონება. მაგალითად, თუ ანდერძით გათვალისწინებული იყო ქონება, რომლის ღირებულება შეადგენს ათას ლარს, ანდერძის გარეთ კი დარჩა ასი ლარის ღირებულების ქონება, მაშინ სავალდებულო წილი უნდა განისაზღვროს ათასასი ლარიდან. სავალდებულო წილის განსაზღვრისას სამკვიდროში ჩაითვლება ასევე ის ქონება, რომელიც გათვალისწინებულია საანდერძო დანაკისრის ან საერთო-სასარგებლო მიზნით რაიმე მოქმედების შესასრულებლად (საანდერძო დანაკისრის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1383-1397-ე მუხლები).

მუხლი 1374. თითოეული მემკვიდრის სავალდებულო წილის განსაზღვრა

თითოეული მემკვიდრის სავალდებულო წილის განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ყველა კანონით მემკვიდრე, რომლებიც მოწვეული იქნებოდნენ სამკვიდროს მისაღებად, ანდერძი რომ არ ყოფილიყო. ანდერძით მემკვიდრეები მხედველობაში არ მიიღებიან.

სავალდებულო წილის ოდენობა სამკვიდროს მოცულობასთან ერთად დამოკიდებულია კანონით მემკვიდრეთა რიცხვზე. კანონით მემკვიდრეთა რიცხვი კი განისაზღვრება სამკვიდროს გახსნის მომენტისათვის. თუ მოხდა ისე, რომ მამკვიდრებელი და ერთ-ერთი მემკვიდრე ერთ დღეს გარდაიცვალნენ, ეს უკანასკნელი გათვალისწინებული უნდა იქნეს მემკვიდრეთა რიცხვში იმ პირობით, თუ ის მოანდერძეზე გვიან გარდაიცვალა, თუნდაც ერთ კალენდარულ დღე-ღამეში. მემკვიდრეთა რიცხვში გათვალისწინებული უნდა იქნენ უღირსი მემკვიდრეებიც.

სავალდებულო წილის გამოანგარიშებისას უნდა ვისარგე-

ბლოთ შემდეგი წესით: თავდაპირველად უნდა გამოვლინდეს ყველა კანონით მემკვიდრე, რომლებიც მოწვეული იქნებოდნენ სამკვიდროს მისაღებად ანდერძის არარსებობის შემთხვევაში, შემდეგ უნდა განისაზღვროს მთელი სამკვიდროს ღირებულება და მიღებული სიდიდე გაიყოს კანონით მემკვიდრეთა რიცხვზე. მიღებული სიდიდის ნახევარი იქნება სავალდებულო წილი. დავუშვათ, რომ სამკვიდროს ღირებულება არის ექვსასი ლარი. მამკვიდრებელს დარჩა პირველი რიგის სამი მემკვიდრე — მეუღლე და ორი შვილი, რომლებიც ამავე დროს სავალდებულო მემკვიდრეებიც არიან. ანდერძი შედგენილი იყო სხვა პირის სასარგებლოდ. ანდერძი რომ არ ყოფილიყო თითოეული მათგანი კანონით მემკვიდრეობის წესით მიიღებდა ორასი ლარის ღირებულების ქონებას (600:3). თითოეულის სავალდებულო წილი კი იქნება ასი ლარის ღირებულების ქონება.

როცა მხოლოდ ერთი კანონით მემკვიდრეა და ისიც სავალდებულო წილის უფლების მქონე, სამკვიდრო კი სხვას ეანდერძა, სავალდებულო მემკვიდრე მიიღებს სამკვიდროს ნახევარს.

მუხლი 1375. მიღებული ქონების ჩათვლა სავალდებულო წილში

პირი, რომელსაც აქვს სავალდებულო წილის მიღების უფლება, მოვალეა სავალდებულო წილში ჩათვალოს ყველაფერი, რაც მამკვიდრებლისაგან მიიღო მის სიცოცხლეში — იმაზე მითითებით, რომ მიღებული ჩაითვალოს სავალდებულო წილში.

სავალდებულო წილის მიღების უფლების მქონე პირს სავალდებულო წილში ჩათვლება ის ქონება, რაც მან სამკვიდროს გახსნამდე მიიღო მამკვიდრებლისაგან, მაგრამ ამისათვის აუცილებელია იმის წინასწარ დათქმა, რომ ეს ქონება სავალდებულო მემკვი-

დრეს სამკვიდროს გახსნის შემდეგ ჩაეთვლება სავალდებულო წილში. მაგალითად, თუ მემკვიდრის სავალდებულო წილი შეადგენს სამას ლარს, მაგრამ გამოირკვა, რომ მამკვიდრებლისაგან ჯერ კიდევ მის სიცოცხლეში სავალდებულო მემკვიდრეს ჰქონდა ასი ლარი იმის დათქმით, რომ ის ჩაითვლებოდა სავალდებულო წილში, მაშინ სავალდებულო მემკვიდრე მიიღებს ორას ლარს.

მუხლი 1376. საანდერძო დანაკისრზე უარის თქმის შედეგები

პირს, რომელსაც სავალდებულო წილის მიღების უფლება აქვს და ამავე დროს საანდერძო დანაკისრის (ლეგატის) მიმღებიცაა, შეუძლია მოითხოვოს სავალდებულო წილი, თუ უარს იტყვის საანდერძო დანაკისრის მიღებაზე; თუკი იგი საანდერძო დანაკისრზე უარს არ იტყვის, მაშინ კარგავს უფლებას სავალდებულო წილზე საანდერძო დანაკისრის ღირებულების ფარგლებში.

როცა პირი ერთდროულად სავალდებულო მემკვიდრეცაა და საანდერძო დანაკისრის მიმღებიც, მაშინ მას არჩევის უფლება აქვს — შეუძლია მოითხოვოს სავალდებულო წილი, მაგრამ უარი უნდა თქვას საანდერძო დანაკისრის მიღებაზე. თუ ის საანდერძო დანაკისრზე უარს არ იტყვის, მაშინ ის ორთავეს მიიღებს, მაგრამ სავალდებულო წილს გამოაკლდება საანდერძო დანაკისრის ღირებულება. მაგალითად, თუ საანდერძო დანაკისრი ითვალისწინებს მამკვიდრებისაგან საანდერძო დანაკისრის მიმღებისათვის ორასი ლარის ღირებულების ქონების საკუთრებაში გადაცემას, ხოლო სავალდებულო წილის ღირებულება სამასი ლარია და მემკვიდრე საანდერძო დანაკისრის მიღებაზე უარს არ იტყვის, მაშინ ის მიიღებს საანდერძო დანაკისრს — ორას ლარს და სავალდებულო წილიდან ას

ლარს (300-200). შეიძლება შეძკვიდრემ საერთოდ ვერ მიიღოს სავალდებულო წილიდან რაიმე, თუ უარს არ იტყვის საანდერძო დანაკისრზე და ეს უკანასკნელი საანდერძო წილის ტოლფასია ან მასზე მეტია.

მუხლი 1377. სავალდებულო წილის გამოყოფა ანდერძით გათვალისწინებული ქონებიდან

თუ ანდერძით გათვალისწინებულია არა მთელი სამკვიდრო, მაშინ სავალდებულო წილი პირველ რიგში გამოიყოფა ანდერძით გათვალისწინებული, ხოლო, თუ ეს საკმარისი არ იქნება, – შეივსება ანდერძით გათვალისწინებული ქონებიდან.

მას შემდეგ, რაც განისაზღვრება სავალდებულო წილის მოცულობა, უნდა მოხდეს სამკვიდროდან მისი გამოყოფა. სავალდებულო წილი უპირველესად უნდა გამოიყოს ანდერძით გათვალისწინებული სამკვიდროდან, თუ ასეთი არის. ხოლო, თუ ანდერძის გარეთ დარჩენილი ქონება საკმარისი არ არის, მაშინ ის შეივსება ანდერძით გათვალისწინებული ქონებიდან. თუ ანდერძით მთელი სამკვიდროა გათვალისწინებული, მაშინ, ცხადია, სავალდებულო წილი მთლიანად ანდერძით გათვალისწინებული ქონებიდან გამოიყოფა.

მუხლი 1378. სავალდებულო წილის გაზრდა გაჩუქებული ნივთის ხარჯზე

თუ სამკვიდრებელმა აჩუქა ნივთი მესამე პირს, მაშინ სავალდებულო წილზე უფლების მქონე პირს შეუძლია მოითხოვოს მისი შევსება იმ თანხით, რომლითაც გაიზრდება მისი სავალდებულო წილი, თუკი გაჩუქებული ნივთი სამკვიდროში შევა. საჩუქარი

ანგარიშში არ ჩაითვლება, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის საჩუქრის გადაცემიდან ათი წელია გასული.

აღნიშნული იმას არ ნიშნავს, რომ მამკვიდრებელს ეკრძალება თავისი ქონების გაჩუქება ანდა გაჩუქებული ნივთის სამკვიდროში გათვალისწინება გამოიწვევს ჩუქების ხელშეკრულების შეწყვეტას და საჩუქრის უკანვე დაბრუნებას. გაჩუქებული ნივთის სამკვიდროში გათვალისწინება იმას ნიშნავს, რომ ამ ნივთის ღირებულება გათვალისწინებული იქნება სავალდებულო წილის განსაზღვრის დროს, მაგალითად, თუ მამკვიდრებელმა სიცოცხლეში გარეშე პირს აჩუქა ნივთი, რომლის ღირებულებაც სამასი ლარი, სამკვიდროს ღირებულება კი ექვსას ლარს შეადგენს, სავალდებულო წილი განსაზღვრული უნდა იქნეს არა ექვსასი, არამედ ცხრაასი ლარიდან (სამკვიდროს ღირებულებას ემატება გაჩუქებული ქონების ღირებულება). თუ აღნიშნული მონაცემებისას სამი კანონით მემკვიდრეა, ანდერძის არარსებობისას მათი წილი იქნება ორასი ლარი (600:3), ხოლო სავალდებულო წილი კი — ასი ლარი (ორასის ნახევარი). გაჩუქებული ნივთის ღირებულების გათვალისწინებისას კი მათი წილი იქნება სამასი ლარი (900:3), სავალდებულო წილი კი ასორმოცდაათი ლარი (სამასის ნახევარი). მაშასადამე, გაჩუქებული ნივთის ღირებულების გათვალისწინებისას სავალდებულო წილი გაიზრდება ორმოცდაათი ლარით.

გაჩუქებული ნივთის სამკვიდროში გათვალისწინება სავალდებულო წილის განსაზღვრისას მოხდება სავალდებულო წილზე უფლების მქონე პირის მოთხოვნით. აღნიშნული წესი არ იმოქმედებს მამკვიდრებლის მიერ მესამე პირისათვის საჩუქრის გადაცემიდან ათი წლის გასვლის შემდეგ.

თუ სავალდებულო წილის მიღების უფლების მქონე პირს ეანდერძა ქონება, რომელიც იმ წილის ნახევარზე ნაკლებია, რომელსაც იგი კანონით მემკვიდრეობისას მიიღებდა, მაშინ მას შეუძლია მოითხოვოს ის წილი, რომლითაც ანდერძით მიღებული მისი წილი ნაკლებია იმ წილის ნახევარზე, რასაც კანონით მემკვიდრეობისას მიიღებდა.

სავალდებულო მემკვიდრე შეიძლება ანდერძით მემკვიდრეც იყოს. ასეთ შემთხვევაში მან უნდა მიიღოს ანდერძით გათვალისწინებული ქონება, რადგან სავალდებულო წილის მიღების საკითხი დგება იმ შემთხვევაში, როცა მემკვიდრე ანდერძით არ არის გათვალისწინებული. თუმცა, გამორიცხული არ არის შემთხვევები, რომ სავალდებულო მემკვიდრეებისათვის ანდერძით გათვალისწინებული იქნეს იმაზე ნაკლები ქონება, რასაც იგი სავალდებულო წილის სახით მიიღებდა, ე.ი. ანდერძით გათვალისწინებული ქონება იმ წილის ნახევარზე ნაკლებია, რასაც იგი კანონით მემკვიდრეობის დროს მიიღებდა. ასეთ შემთხვევაში მემკვიდრე სამკვიდროს ანდერძის მიხედვით იღებს, მაგრამ შეუძლია ანდერძში მიღებული ქონების ზემოთ მოითხოვოს ის წილი, რომლითაც ანდერძით მიღებული იმ წილზე ნაკლებია, რასაც იგი სავალდებულო წილის სახით მიიღებდა ანდერძით მემკვიდრე რომ არ ყოფილიყო. მაგალითად, თუ მემკვიდრეს ეანდერძა ორასი ლარის ღირებულების ქონება, მაგრამ სავალდებულო წილი მასზე მეტია, ვთქვათ, სამასი ლარია, მაშინ ანდერძით მიღებულ სამკვიდროს (ორას ლარს) უნდა დაემატოს ასი ლარი (განსხვავება სავალდებულო წილის და ანდერძით მიღებული ქონების ღირებულებას შორის) და მემკვიდრე სულ მიიღებს სამასი ლარის ღირებულების სამკვიდროს.

1. სავალდებულო წილის მიღების უფლების მქონე მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას მის მიღებაზე, მაგრამ ეს არ გამოიწვევს სხვა თანამემკვიდრეების სავალდებულო წილის გაზრდას. მისი წილი გადადის ანდერძით მემკვიდრეებზე.

2. სავალდებულო წილის მიღება ან მის მიღებაზე უარის თქმა უნდა მოხდეს სამკვიდროს მიღების ან მასზე უარის თქმისათვის დადგენილ დროში.

საერთოდ მემკვიდრეს უფლება აქვს უარი თქვას თავის წილზე სამკვიდროდან სხვა მემკვიდრის (მემკვიდრეები) სასარგებლოდ, სავალდებულო მემკვიდრეს კი სავალდებულო წილზე სხვა თანამემკვიდრის სასარგებლოდ უარის თქმის უფლება არა აქვს. მაგალითად, თუ მამკვიდრებელმა, რომელსაც ჰყავს სავალდებულო მემკვიდრეები – მეუღლე და შვილი, ქონება სხვას უანდერძა, მეუღლეს არ შეუძლია უარი თქვას თავისი სავალდებულო წილის მიღებაზე შვილის სასარგებლოდ. აღნიშნულთან დაკავშირებით, შეიძლება დაისვას საკითხი – შეუძლია თუ არა მემკვიდრეს უარი თქვას სავალდებულო წილის მიღებაზე რომელიმე ანდერძით მემკვიდრის სასარგებლოდ, როცა რამდენიმე ანდერძით მემკვიდრეა. სავალდებულო წილის მიზნებიდან გამომდინარე უარყოფითად უნდა ვუპასუხოთ. კანონი პირდაპირ მიუთითებს, რომ სავალდებულო წილის მიღებაზე უარის თქმა დაიშვება საერთოდ, მაგრამ არა სხვა მემკვიდრის სასარგებლოდ, თუნდაც ის ანდერძით მემკვიდრე იყოს. სამკვიდროს ის ნაწილი, რომელზედაც უარი თქვა სავალდებულო მემკვიდრემ, გადადის ანდერძით მემკვიდრეებზე და მათ შორის თანაბრად განაწილდება.

სავალდებულო წილის მიღების ან მიღებაზე უარის თქმისათვის კანონი იმავე ვადებს ადგენს, რასაც სამკვიდროს მიღების

ან მის მიღებაზე უარის თქმისათვის (სამკვიდროს მიღების და მიღებაზე უარის თქმის ვადების შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 1424-ე და 1434-ე მუხლები).

მუხლი 1381. სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევა

1. სავალდებულო წილის მიღების უფლება შეიძლება ჩამორთმეულ იქნეს იმ საფუძვლების არსებობისას, რომლებიც იწვევენ საერთოდ მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევას.

2. სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევა შეიძლება მოხდეს მამკვიდრებლის მიერ ჯერ კიდევ მის სიცოცხლეში სასამართლოსათვის მიმართვის გზით.

3. სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევის შესახებ მოქმედებს სამკვიდროს გახსნის მომენტიდან. ასეთივე შედეგი დადგება მაშინაც, როცა მამკვიდრებელმა ჯერ კიდევ სიცოცხლეში მიმართა სასამართლოს, მაგრამ გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა მისი გარდაცვალების შემდეგ.

პირს შეიძლება ჩამოერთვას არა მხოლოდ მემკვიდრეობის უფლება, არამედ ასევე სავალდებულო წილის მიღების უფლებაც. სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევა იმავე საფუძვლებით ხდება, რომლებითაც მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა (მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის შესახებ იხ. სამოქალაქო კოდექსის მუხ. 1310).

მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევისაგან განსხვავებით სავალდებულო წილის მიღების უფლება მემკვიდრეს შეიძლება ჩამოერთვას ჯერ კიდევ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში, თუ მამკვიდრებელი სიცოცხლეშივე მიმართავს სასამართლოს მემკვიდრისათვის სავალდებ-

ულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევის თაობაზე.

მართალია გადაწყვეტილება სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევის შესახებ შეიძლება მიღებული იქნეს სამკვიდროს გახსნამდე, მაგრამ იგი მოქმედებს სამკვიდროს გახსნის შემდეგ. სასამართლოს შეუძლია გადაწყვეტილება სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევის შესახებ მიიღოს მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგაც, თუკი მამკვიდრებელმა სასამართლოს სიცოცხლეშივე მიმართა, მაგრამ საქმის განხილვის დროს ცოცხალი აღარ იყო. ასეთ შემთხვევაშიც სასამართლოს გადაწყვეტილება ძალაში შედის სამკვიდროს გახსნის მომენტიდან.

ის გარემოება, რომ მამკვიდრებელს სიცოცხლეშივე შეუძლია მოითხოვოს მემკვიდრისათვის სავალდებულო წილის მიღების უფლების ჩამორთმევა, იმას არ ნიშნავს, რომ მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ დაინტერესებულ პირებს არა აქვთ ამა თუ იმ სავალდებულო მემკვიდრისათვის ამ უფლების ჩამორთმევის მოთხოვნის უფლება.

მუხლი 1382. სავალდებულო წილის გადასვლა ანდერძით მემკვიდრეებზე.

იმ მემკვიდრის წილი, რომელსაც სავალდებულო წილის მიღების უფლება ჩამოერთვა, გადადის ანდერძით მემკვიდრეებზე.

სავალდებულო წილი, რომლის მიღების უფლებაც მემკვიდრეს ჩამოერთვა, არ ჩაითვლება ანდერძის გარეთ დარჩენილ ქონებად და არ განაწილდება კანონით მემკვიდრეთა შორის. ის ანდერძით მემკვიდრეებზე გადავა და მათ შორის განაწილდება, მაგრამ არა თითოეული ანდერძით მემკვიდრის წილის პროპორციულად, არამედ თანაბრად.

საანდერძო დანაკისრი (ლეგატი)

მუხლი 1383. ცნება

მოანდერძეს შეუძლია დააკისროს მემკვიდრეს ერთი ან რამდენიმე პირის სასარგებლოდ რაიმე ვალდებულების შესრულება სამკვიდროს ხარჯზე (საანდერძო დანაკისრი — ლეგატი).

მოანდერძეს შეუძლია შეიტანოს ანდერძში განსაკუთრებული განკარგულებები, რომლებითაც აკისრებს მემკვიდრეს სამკვიდროს ხარჯზე ერთი ან რამდენიმე პირის სასარგებლოდ რაიმე ვალდებულების შესრულებას. მოანდერძის ასეთ განკარგულებას საანდერძო დანაკისრი (ლეგატი), ხოლო პირს, რომლის სასარგებლოთაც ეს კეთდება საანდერძო დანაკისრის მიმღები (ლეგატარი) ეწოდება. თუ, მაგალითად, ანდერძში ნათქვამია, რომ ქონება ეანდერძა მეუღლეს, მაგრამ ის ვალდებულია სამკვიდროდან გადაუხადოს ქალიშვილს ხარჯები პიანინოს შესაძენად, მაშინ ეს პირობა იქნება ლეგატი, ქალიშვილი ლეგატარი, ხოლო მეუღლე — მემკვიდრე, რომელიც დატვირთულია ლეგატით.

ანდერძის გარეშე საანდერძო დანაკისრი არ არსებობს. ამიტომ სხვა დოკუმენტის (ანდერძის გარდა) შედგენა და ამ დოკუმენტით მემკვიდრისათვის რაიმე მოქმედების შესრულების დაკისრება სხვა პირის სასარგებლოდ იურიდიულ შედეგს არ გამოიწვევს.

საანდერძო დანაკისრის მიმღები (ლეგატარი) შეიძლება იყოს როგორც მემკვიდრეთა წრეში შემავალი პირი, ისე გარეშეც. რაიმე ვალდებულების შესრულება კი შეიძლება დაეკისროს

ყოველ ანდერძით მემკვიდრეს: ფიზიკურ პირს, იურიდიულ პირს და ზაზინასაც, თუ ქონება მას ეანდერძა.

მამკვიდრებლის მიზნის განხორციელებისათვის ზოგჯერ აუცილებელია ლეგატის გამოყენება. მაგალითად, როცა მამკვიდრებელს სურს, სამკვიდროს გადასვლა მემკვიდრის საკუთრებაში, მაგრამ ისე, რომ ქონების გარკვეული ნაწილით განსაზღვრული დროით ან მთელი სიცოცხლის მანძილზე ისარგებლოს სხვა პირმა. ამასთან, ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ ლეგატი წარმოშობს არა მემკვიდრეობით, არამედ ვალდებულებით სამართლებრივ ურთიერთობას, რომელშიც კრედიტორის სახით გამოდის ლეგატარი, ხოლო მოვალის სახით — მემკვიდრე. ლეგატის საფუძველზე ლეგატარი ხდება მემკვიდრის კრედიტორი და უფლება აქვს მოითხოვოს მისგან ანდერძით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულება, თვით ლეგატარი კი არც ერთ შემთხვევაში არ შეიძლება იყოს კრედიტორის მოვალე და მამკვიდრებლის ვალებისათვის არავითარი პასუხისმგებლობა არ ეკისრება. ლეგატარი მემკვიდრის განსაკუთრებული სახის კრედიტორია, რამდენადაც მისი მოთხოვნის უფლება ანდერძიდან წარმოიშობა.

მუხლი 1384. საანდერძო დანაკისრის საგანი

საანდერძო დანაკისრის საგანი შეიძლება იყოს დანაკისრის მიმღებისათვის (ლეგატარისათვის) სამკვიდროში შემავალი ქონებიდან ნივთების გადაცემა საკუთრებაში, სარგებლობაში ან სხვა სანივთო უფლებით, მისთვის ისეთი ქონების შეძენა და გადაცემა, რომელიც არ შედის სამკვიდროში, განსაზღვრული სამუშაოს შესრულება, მომსახურების გაწევა და ა.შ.

საანდერძო დანაკისრის საგანი არ შემოიფარგლება მხოლოდ იმ ნივთებით, რომლებიც სამკვიდროში შედიან. მონადერძემ შეიძლება მემკვიდრეს ლეგატარისათვის ისეთი ნივთის შეძენაც და საკუთრებაში გადაცემა დაავალოს, რომელიც სამკვიდროში არ შედის. მაგალითად, მემკვიდრეს შეიძლება დაევალოს ლეგატარისათვის როგორც სამკვიდროში შემავალი ავტომობილის გადაცემა საკუთრებად, ისე მისთვის ავტომობილის შეძენა.

საანდერძო დანაკისრი არ შეიძლება ზღუდავდეს მემკვიდრის მიერ მიღებული ქონების გამოყენებას. ამიტომ არ დაიშვება ანდერძში საანდერძო დანაკისრის სახით, ისეთი პირობის გათვალისწინება, რომლითაც, მაგალითად, მემკვიდრე ვალდებულია გაყიდოს მემკვიდრეობით მიღებული სახლი და გადასცეს შვილიშვილებს განსაზღვრული თანხა.

მუხლი 1385. საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობა საანდერძო დანაკისრის საშუალებით

მონადერძეს უფლება აქვს დააკისროს მემკვიდრეს, რომელზედაც საცხოვრებელი სახლი, ბინა ან სხვა საცხოვრებელი სადგომი გადადის, სადგომით ან მისი განსაზღვრული ნაწილით სამისდღეშიო სარგებლობის უფლების გადაცემა იმ პირისათვის, რომელიც მამკვიდრებელთან ერთად ცხოვრობდა არანაკლებ ერთი წლის განმავლობაში სამკვიდროს გახსნამდე. საცხოვრებელ სადგომზე უფლების შემდგომი გადასვლისას სამიღღეშიო სარგებლობა ძალას ინარჩუნებს.

აღნიშნული ნორმა ითვალისწინებს მემკვიდრისათვის საცხოვრებელი სადგომის ან მისი ნაწილის ლეგატარისათვის სარგებლობაში გადაცემის დაკისრებას, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევებისთვის, როცა გადაცემა უნდა მოხდეს სამიღღეშიოდ, ე.ი.

ლეგატარის მთელი სიცოცხლის მანძილისათვის. ამისათვის კი აუცილებელია, რომ ლეგატარი იყოს პირი, რომელიც სამკვიდროს გახსნამდე არანაკლებ ერთი წლისა მამკვიდრებელთან ერთად ცხოვრობდა. აღნიშნული არ გამოორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ მამკვიდრებელმა მემკვიდრეს საცხოვრებელი სადგომის ან მისი ნაწილის სარგებლობაში სხვა პირისათვის (ე.ი. პირისათვის, რომელიც მამკვიდრებელთან ერთად არ ცხოვრობდა) გადაცემა დააკისროს, მაგრამ არა სამისდღემშიოდ.

სამისდღემშიო სარგებლობა ძალას ინარჩუნებს საცხოვრებელი სადგომის ყოველი ფორმით გასხვისებისას – გაყიდვისას, გაჩუქებისას, გაცვლისას და, ასევე მემკვიდრეობით გადასვლისას.

მუხლი 1386. საცხოვრებელი სადგომით სამისდღემშიო სარგებლობის უფლების გაუხსნისებლობა

1. საცხოვრებელი სადგომით სამისდღემშიო სარგებლობის უფლება გაუხსნისებელია და არ გადადის საანდერძო დანაკისრის მიმღების მემკვიდრეებზე.

2. საცხოვრებელი სადგომით სამისდღემშიო სარგებლობის უფლება არ წარმოადგენს ამ სადგომში საანდერძო დანაკისრის მიმღების ოჯახის წევრთა ცხოვრების საფუძველს, თუ ანდერძით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

ლეგატარმა პირადად უნდა ისარგებლოს იმ სადგომით, რომელიც მას სამისდღემშიო სარგებლობაში გადაეცა. ამ უფლების სხვისთვის გადაცემა არ დაიშვება. ეს უფლება არც მემკვიდრეობით არ გადადის.

თავისთავად ის ფაქტი, რომ საანდერძო დანაკისრით პირს მიეცა საცხოვრებელი სადგომით სამისდღეშმო სარგებლობის უფლება, გულისხმობს იმას, რომ მხოლოდ მას აქვს ამ სადგომით სარგებლობის უფლება და არა მისი ოჯახის წევრებს. ლეგატართან ერთად მისი ოჯახის წევრების ცხოვრების საფუძველი შეიძლება იყოს თვით ანდერძის მითითება ამის შესახებ.

მუხლი 1387. საანდერძო დანაკისრის შესრულების შარბლები

მემკვიდრემ, რომელსაც საანდერძო დანაკისრის შესრულება დაევალა, უნდა შეასრულოს იგი ნაანდერძები სამკვიდროს ნამდვილი ღირებულების ფარგლებში მამკვიდრებლის ვალების იმ ნაწილის გამოკლებით, რომლის გასტუმრებაც მას შეხვდა.

რამდენადაც საანდერძო დანაკისრის მიმღები (ლეგატარი) წარმოადგენს არა მამკვიდრებლის, არამედ განსაზღვრული მემკვიდრის კრედიტორს, მისი მოთხოვნა უნდა დაკმაყოფილდეს იმ მემკვიდრის წილის ანგარიშზე, რომელსაც დაეკისრა საანდერძო დანაკისრის შესრულება. ლეგატარს არ შეუძლია საანდერძო დანაკისრის შესრულება მოითხოვოს სამკვიდროს იმ წილიდან, რომელიც სხვა მემკვიდრეებმა მიიღეს. მემკვიდრე საანდერძო დანაკისრს შეასრულებს მხოლოდ სამკვიდროდან მისი წილის ფარგლებში. თუ სამკვიდრო დანაკისრის შესასრულებლად საკმარისი არ არის, შესრულება მოხდება იმ ფარგლებში, რისთვისაც საკმარისი იქნება მოცემული მემკვიდრის წილი სამკვიდროდან. დანაკისრის შესრულებისას მემკვიდრის, რომელსაც დანაკისრის შესრულება დაეკისრა, წილს გამოაკლდება მამკვიდრებლის ვალე-ბი, რომელიც მან გაისტუმრა. მაგალითად, თუ მემკვიდრის წილი

სამკვიდროდან შეადგენდა ათი ათასი ლარის ღირებულების ქონებას. რომლიდანაც ხუთი ათასით სამკვიდრებლის ვალები გაისტუმრა. მაშინ საანდერძო დანაკისრი უნდა შესრულდეს ხუთი ათასი ლარის ფარგლებში.

*მუხლი 1388. საანდერძო დანაკისრის შესრულება სხვა
მემკვიდრეების მიერ*

თუ მემკვიდრე, რომელსაც საანდერძო დანაკისრის შესრულება დაევალა, სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვალა, ან მან მემკვიდრეობაზე უარი განაცხადა, მაშინ საანდერძო დანაკისრის შესრულების ვალდებულება გადადის სხვა მემკვიდრეებზე, რომლებმაც მისი წილი მიიღეს, — თუ ანდერძიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს.

საანდერძო დანაკისრი იმ მემკვიდრემ უნდა შეასრულოს, რომელსაც მისი შესრულება დაევალა სამკვიდრებლის მიერ. აღნიშნული ნორმა ითვალისწინებს იმ გამონაკლის შემთხვევებს, როცა შესაძლებელია დანაკისრის შესრულების ვალდებულების გადასვლა სხვა მემკვიდრეებზე. სხვა მემკვიდრეებმა საანდერძო დანაკისრი მხოლოდ იმ ქონებიდან უნდა შეასრულონ, რაც მათ მიიღეს იმის გამო, რომ მემკვიდრე, რომელსაც ანდერძით დანაკისრის შესრულება დაევალათ, სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვალა ან მან უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე. თუმცა გამორიცხული არ არის, რომ ანდერძით საკითხი სხვანაირად იქნეს გადაწყვეტილი. მაგალითად, ანდერძი შეიძლება პირდაპირ ითვალისწინებდეს, რომ იმ მემკვიდრის სამკვიდროს გახსნამდე გარდაცვალების ან სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, სხვა მემკვიდრეებს დანაკისრის შესრულება არ ეკისრებათ. საანდერძო დანაკისრის შესრულების ვალდებულება სხვა მემკვი-

დრეებზე ვერ გადავა მაშინაც, როცა დანაკისრის შესრულება შეუძლებელია იმ მემკვიდრის მონაწილეობის გარეშე. რომელსაც ანდერძით შესრულება დაევალა.

მუხლი 1389. საანდერძო დანაკისრის შესრულების შეწყვეტა

იმ მემკვიდრის გარდაცვალების შემთხვევაში, რომელსაც საანდერძო დანაკისრის შესრულება ევალება, საანდერძო დანაკისრის შესრულების ვალდებულება შეწყდება, თუ შესრულება შეუძლებელია მისი მონაწილეობის გარეშე.

იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როცა დანაკისრით რაიმე ისეთი მოქმედების შესრულებაა გათვალისწინებული, რომლის შესრულებაც სხვა მემკვიდრებს არ შეუძლიათ. აქ ისეთივე შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, როცა ვალდებულება წყდება მოვალის გარდაცვალების გამო, როცა ვალდებულების შესრულება შეუძლებელია მოვალის პირადი მონაწილეობის გარეშე.

მუხლი 1390. საანდერძო დანაკისრის შესრულება სამკვიდრო წილის პროპორციულად

თუ საანდერძო დანაკისრის შესრულება რამდენიმე მემკვიდრეს აქვს დავალებული, თითოეული ასრულებს მას სამკვიდროში მისი წილის პროპორციულად, თუკი ანდერძით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

თუ მონდერძემ მთელი თავისი ქონება რამდენიმე მემკვიდრეს დაუტოვა, მაგრამ ანდერძით არ განსაზღვრა თითოეულის წილი, მაშინ საანდერძო დანაკისრი ყველამ თანაბრად უნდა შეასრულოს. იმ შემთხვევაში კი, როცა რამდენიმე ანდერძით

მემკვიდრეს დაეკისრა საანდერძო დანაკისრის შესრულება და ანდერძით ამ მემკვიდრეთა წილი განსაზღვრულია, მაშინ მემკვიდრეები თანაბრად კი არ შეასრულებენ დანაკისრს, არამედ თანთანო წილის შესაბამისად.

მუხლი 1391. საანდერძო დანაკისრის შესრულების გადა

საანდერძო დანაკისრის მიმღებს უფლება აქვს მოითხოვოს საანდერძო დანაკისრის შესრულება სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადის ფარგლებში, რაც გამოითვლება სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

საანდერძო დანაკისრის მიმღებს უფლება აქვს მოითხოვოს საანდერძო დანაკისრის შესრულება სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადის ფარგლებში, რაც გამოითვლება სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

საანდერძო დანაკისრის შესრულების მოთხოვნისათვის სპეციალური ვადა — სამი წელია დადგენილი. ეს ვადა დენას იწყებს არა იმ დღიდან, როცა ლეგატარმა გაიგო ან უნდა გაეგო საანდერძო დანაკისრის არსებობის შესახებ, არამედ სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

მუხლი 1392. საანდერძო დანაკისრი სავალდებულო წილის მიღებისას

თუ ანდერძით მემკვიდრეს, რომელსაც საანდერძო დანაკისრის შესრულება ევალება, სავალდებულო წილის მიღების უფლებაც აქვს, მაშინ იგი საანდერძო დანაკისრს ასრულებს მისთვის ნაანდერძები სამკვიდროს მხოლოდ იმ წილის ფარგლებში, რაც სავალდებულო წილის ზემოთ მიიღო.

ზოგჯერ ანდერძით მემკვიდრე იმ მემკვიდრეთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებსაც სავალდებულო წილის მიღების უფლება აქვთ. თუ მემკვიდრეს, რომელიც ანდერძით მემკვიდრეცაა და ამავე დროს სავალდებულო მემკვიდრეს წარმოადგენს, საანდერძო დანაკისრის შესრულება დაევალა, უპირველესად უნდა გაირკვეს, თუ რა მოცულობით მიიღებდა იგი სავალდებულო წილს ანდერძით მემკვიდრე რომ არ ყოფილიყო. თუ გამოირკვა, რომ ანდერძით გათვალისწინებული ქონება სავალდებულო წილს არ აღემატება ან მასზე ნაკლებია, მაშინ მემკვიდრე, რომელსაც საანდერძო დანაკისრის შესრულება დაევალა, ამ მოვალეობისაგან თავისუფლდება. თუ ანდერძით გათვალისწინებული ქონება სავალდებულო წილზე მეტია, მაშინ მემკვიდრემ დანაკისრი უნდა შეასრულოს, მაგრამ მხოლოდ იმ წილის ფარგლებში, რაც სავალდებულო წილს აღემატება. მაგალითად, თუ სავალდებულო წილი შეადგენს ათასი ლარის ღირებულების ქონებას, ხოლო ანდერძით გათვალისწინებულია ათასხუთასი ლარი, მაშინ მემკვიდრემ საანდერძო დანაკისრი უნდა შეასრულოს ხუთასი ლარის ფარგლებში.

მუხლი 1393. საანდერძო დანაკისრის მიმღებების პასუხისმგებლობა

საანდერძო დანაკისრის მიმღები პასუხს არ აგებს მამკვიდრებლის ვალებისათვის.

მამკვიდრებლის ვალებისათვის მემკვიდრეები აგებენ პასუხს. საანდერძო დანაკისრის მიმღები კი მემკვიდრე არ არის და არც პასუხს არ აგებს მამკვიდრებლის ვალებისათვის.

მუხლი 1394. უარი საანდერძო დანაკისრის მიღებაზე

საანდერძო დანაკისრის მიმღებს უფლება აქვს უარი თქვას დანაკისრის მიღებაზე. ასეთ შემთხვევაში სამკვიდროს შესაბამისი ნაწილი დარჩება იმ მემკვიდრეს, რომელსაც დაეკისრება დანაკისრის შესრულება.

ი.ე. როგორც მემკვიდრეს აქვს სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის უფლება, ლეგატარსაც შეუძლია უარი თქვას დანაკისრის მიღებაზე. მემკვიდრისაგან განსხვავებით, ლეგატარს არ შეუძლია დანაკისრზე უარის თქმა სხვის სასარგებლოდ. ამავდროს სამკვიდროს შესაბამისი ნაწილი, რომელზედაც ლეგატარმა უარი თქვა, ყველა მემკვიდრეზე კი არ გადავა, არამედ დარჩება იმ მემკვიდრეს, რომელსაც დაეკისრებული ჰქონდა დანაკისრის შესრულება, ხოლო თუ დანაკისრის შესრულება რამდენიმე მემკვიდრეს ევალებოდა, მაშინ მათზე განაწილდება.

*მუხლი 1395. საანდერძო დანაკისრის შესრულებისა-
გან გათავისუფლება*

თუ საანდერძო დანაკისრის მიმღები უარს იტყვის დანაკისრის მიღებაზე, მემკვიდრე, რომელსაც საანდერძო დანაკისრის შესრულება დაევალა, თავისუფლდება მისი შესრულების მოვალეობისაგან.

მუხლი 1396. საანდერძო დანაკისრის გადასვლა მემკვიდრეებზე

თუ საანდერძო დანაკისრის მიმღები სამკვიდროს გახსნის შემდეგ გარდაიცვალა, მაგრამ ვერ მოასწრო თანხმობის გამოთქმა დანაკისრის მიღებაზე, მაშინ მისი მიღების უფლება გადადის მის

მემკვიდრეებზე, რომლებიც მის მაგივრად მიიღებენ დანაკისრს.

ლეგატარის გარდაცვალება. ყოველთვის არ ათავისუფლებს მემკვიდრეს დანაკისრის შესრულებისაგან. ის ამ მოვალეობისაგან გათავისუფლდება, თუ ლეგატარი სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება. თუ ის სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი იყო, მაგრამ დანაკისრის მიღებაზე თანხმობის გამოთქმამდე გარდაიცვლება, მაშინ მემკვიდრე ვალდებულია შეუსრულოს დანაკისრი ლეგატარის მემკვიდრეებს.

მუხლი 1397. საანდერძო დანაკისრი საერთო სახარგებლო მიზნით

1. მოანდერძეს შეუძლია დააკისროს მემკვიდრეს რაიმე მოქმედების შესრულება საერთო-სახარგებლო მიზნით, რასაც შეიძლება ჰქონდეს როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ხასიათი.

2. თუ დაკისრებული მოქმედება ქონებას ეხება, მაშინ გამოიყენება საანდერძო დანაკისრის მარეგულირებელი ნორმები.

3. იმ მემკვიდრის გარდაცვალების შემთხვევაში, რომელსაც ანდერძით ევალებოდა რაიმე მოქმედება საერთო-სახარგებლო მიზნით, ამ ვალდებულების შესრულება გადადის სხვა მემკვიდრეებზე, რომლებმაც სამკვიდრო მიიღეს.

4. მემკვიდრისაგან მასზე დაკისრებული მოქმედების შესრულების მოთხოვნა შეუძლია საამართლოს მეშვეობით ანდერძის აღმსრულებელს, ხოლო თუ ის არ არის, მაშინ — ყოველ მემკვიდრეს, ასევე დაინტერესებულ საზოგადოებრივ და რელიგიურ ორგანიზაციებს, ფონდებს, სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს.

კანონი უფლებას აძლევს მოანდერძეს დაავალოს მემკვიდრეს

(მემკვიდრეებს) რაიმე მოქმედების შესრულება საერთო-სასარგებლო მიზნით. მაგალითად, მოანდერძეს შეუძლია უანდერძოს მემკვიდრეს (მემკვიდრეებს) დიდი ღირებულების ფერწერული ნაწარმოებები და ამავე დროს დაავალოს მას (მათ) მისცენ სურათებით სარგებლობის უფლება პერიოდული გამოფენების მომწყობით. რაიმე მოქმედება საერთო-სასარგებლო მიზნით, საანდერძო დანაკისრისაგან განსხვავებით. რომელიც ყოველთვის ქონებრივი ხასიათისაა, შეიძლება იყოს ქონებრივი და არაქონებრივი. საანდერძო დანაკისრი კონკრეტული პირის (პირების) სასარგებლოდ მოითხოვს რაიმე მოქმედების შესრულებას, საერთო-სასარგებლო მიზნით რაიმე მოქმედება კი უნდა შესრულდეს პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის. მაგალითად, თუ პირმა მეუღლეს უანდერძა სამეცნიერო ბიბლიოთეკა და დაავალა მისი გაცნობა ყველა მსურველისათვის, ეს იქნება დაკისრება საერთო-სასარგებლო მიზნით, რადგან პირთა განუსაზღვრელ წრეს ეხება.

რაიმე მოქმედების დაკისრება საერთო-სასარგებლო მიზნით, უმეტეს შემთხვევაში, არაქონებრივი ხასიათის მოქმედებაში გამოიხატება. თუ დაკისრებული მოქმედება ქონებას ეხება, მაშინ გამოყენებული უნდა იქნეს საანდერძო დანაკისრის მარეგულირებელი ნორმები.

საერთო-სასარგებლო მიზნით რაიმე მოქმედების შესრულების ვალდებულება გადადის მემკვიდრეობით. თუ მემკვიდრე, რომელსაც ანდერძით ევალებოდა რაიმე მოქმედება საერთო-სასარგებლო მიზნით, გარდაიცვალა, ვალდებულების შესრულება გადადის სხვა მემკვიდრეებზე, რომლებმაც სამკვიდრო მიიღეს.

რამდენადაც მოცემულ შემთხვევაში დაკისრება ხდება საერთო-სასარგებლო მიზნით, მითითებული ნორმა ითვალისწინებს პირთა ფართო წრეს, რომლებსაც სასამართლოს მეშვეობით შეუძლიათ მოითხოვონ მემკვიდრისაგან დაკისრებული მოქმედების შესრულება.

ანდერძის შეცვლა ან მოშლა

მუხლი 1398. ანდერძის შეცვლის საშუალებები

მოანდერძეს ყოველთვის შეუძლია შეცვალოს ან მოშალოს ანდერძი:

ა. ახალი ანდერძის შედგენით, რომელიც პირდაპირ აუქმებს წინა ანდერძს ან მის იმ ნაწილს, რომელიც ახალ ანდერძს ეწინააღმდეგება;

ბ. სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით;

გ. ანდერძის ყველა ეგზემპლარის მოსპობით მოანდერძის მიერ ან ნოტარიუსის მიერ მოანდერძის განკარგულებით.

მოანდერძის სიცოცხლეში ანდერძით შემკვიდრეებს მოანდერძის ქონების მიმართ არავითარი უფლებები არ წარმოეშობათ. მოანდერძე სიცოცხლეში ანდერძში მოხსენებულ ქონებაზე შეუზღუდავი უფლებებით სარგებლობს. მას ყოველთვის შეუძლია შეცვალოს ან მოშალოს ანდერძი. ანდერძის გაუქმება შესაძლებელია ახალი ანდერძის შედგენით, სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით და ანდერძის ყველა ეგზემპლარის მოსპობით, შეცვლა კი მხოლოდ ახალი ანდერძის შედგენით. მოანდერძეს შეუძლია შემდგომ ანდერძში პირდაპირ მიუთითოს, რომ აუქმებს წინა ანდერძს ან აღნიშნოს თუ რა ცვლილებები შეაქვს მასში. თუ ახალ ანდერძში ცვლილებებზე მითითებული არ არის, მაშინ გაუქმებულად ჩაითვლება წინა ანდერძის ის ნაწილი, რომელიც ახალ ანდერძს ეწინააღმდეგება.

სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით შეიძლება გაუქმდეს ის ანდერძი, რომელიც სანოტარო წესით არის დადას-

ტურებული. განცხადება ანდერძის გაუქმების შესახებ შეიძლება შეტანილი იქნეს ყოველ საანოტარო ორგანოში, რომელიც უგზავნის განცხადებას იმ საანოტარო ორგანოს, რომელმაც დაადასტურა ანდერძი.

გადაშლას, მინაწერებს, გასწორებას და ა.შ. ანდერძის იმ ეგზემპლარში, რომელიც მოანდერძესთანაა. იურიდიული ძალა არა აქვს. იმ შემთხვევებში, როცა ანდერძის ერთი ეგზემპლარი ნოტარიუსთან ინახება, მეტკვიდრობა განხორციელდება ამ ეგზემპლარის შესაბამისად.

მუხლი 1399. გაუქმებული ანდერძის აღდგენის დაუშვებლობა

ანდერძი, რომელიც გაუქმდა შემდგომში შედგენილი ანდერძით, არ შეიძლება აღდგენილ იქნეს იმ შემთხვევაშიც კი, თუ უფრო გვიან შედგენილი ანდერძი შემდგომში გაუქმდება განცხადების შეტანით.

საქმე ეხება ისეთ შემთხვევებს, როცა პირმა თავისი ქონება უანდერძა განსაზღვრულ პირს (პირებს), მაგრამ შემდგომში შეადგინა ახალი ანდერძი, რომლითაც წინა ანდერძი გააუქმა და ქონება სხვა პირს (პირებს) უანდერძა. ამის შემდეგ მენარდემ მეორე ანდერძიც გააუქმა საანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით ისე, რომ შემდგომი ანდერძი აღარ შეუდგენია. მიუხედავად იმისა, რომ გაუქმდა ის ანდერძიც, რომელმაც წინა ანდერძი გააუქმა, წინა ანდერძი აღდგენილი არ იქნება.

თუ მოანდერძებ რამდენიმე ანდერძი შეადგინა, მაგრამ ისინი ავსებენ და მთლიანად არ ცვლიან ერთმანეთს, მაშინ ყველა ანდერძი ინარჩუნებს ძალას. წინა ანდერძი ძალას ინარჩუნებს იმდენად, რამდენადაც მისი განკარგულებები შეცვლილი არ არის შემდგომი ანდერძით.

გვიან შედგენილმა ანდერძმა შეიძლება კი არ გააუქმოს ან შეცვალოს წინა ანდერძი, არამედ შეავსოს ის. მაგალითად, თუ ადრე შედგენილი ანდერძით მოანდერძებ სამკვიდროს მხოლოდ ნაწილი გაითვალისწინა, ხოლო სამკვიდროს დანარჩენ ნაწილზე გვიან შეადგინა ანდერძი, მაშინ მოანდერძის გარდაცვალების შემდეგ ძალაშია როგორც თავდაპირველი, ისე შემდგომი ანდერძი. ამასთან, შესაძლებელია, მომდევნო ანდერძმა შეცვალოს წინა ანდერძი არა მთლიანად, არამედ მისი ესა თუ ის განკარგულება. ასეთ შემთხვევაში ძალას ინარჩუნებს წინა ანდერძის ის განკარგულებები, რომლებიც ახალი განკარგულებებით არ არის შეცვლილი. მაგალითად, თუ წინა ანდერძში მითითებული იყო, რომ ავტომობილი და ათასი ლარი ეანდერძა შვილს, ხოლო საცხოვრებელი სახლი – მეუღლეს, ხოლო შემდგომი ანდერძით საცხოვრებელი სახლი და ათასი ლარი მეუღლეს ეანდერძა და არაფერი იყო ნათქვამი ავტომობილის შესახებ, მაშინ ძალას ინარჩუნებს წინა ანდერძის განკარგულება ავტომობილის შვილისათვის გადაცემის შესახებ, ე.ი. წინა ანდერძის ის განკარგულება, რომელიც შემდგომი ანდერძით შეცვლილი არ არის, ძალაში რჩება.

მუხლი 1401. სანოტარო ანდერძის უპირატესობა

1. თუ ერთმა პირმა რამდენიმე ანდერძი შეადგინა, რომელთაგან ერთ-ერთი შედგენილია სანოტარო ფორმით, დანარჩენი კი — არა, უპირატესობა სანოტარო ფორმით შედგენილ ანდერძს ენიჭება.

2. სანოტარო ანდერძი არ შეიძლება მოიშალოს სხვა ფორმის ანდერძით.

აღნიშნული ნორმიდან გამომდინარე, თუ მოანდერძემ პირველი ანდერძი სანოტარო ფორმით შეადგინა, შემდგომი კი იმავე ქონებაზე სანოტარო ფორმის გარეშე, ძალაში პირველი ანდერძი დარჩება, რამდენადაც სანოტარო ფორმით შედგენილი ანდერძი არ შეიძლება მოიშალოს სხვა ფორმის ანდერძით. სანოტარო ფორმით შედგენილი ანდერძი შეიძლება შეიცვალოს ან მოიშალოს მხოლოდ სანოტარო ფორმით შედგენილი ანდერძით ან სანოტარო ორგანოში შეტანილი განცხადებით. შინაურული ანდერძი კი შეიძლება შეიცვალოს ან მოიშალოს როგორც ნოტარიალური, ისე შინაურული ანდერძით. თუ ნოტარიალურად დადასტურებული ანდერძით მთელი სამკვიდრო არ იყო გათვალისწინებული, მაგრამ ანდერძის გარეთ დარჩენილი ქონება მოანდერძემ შემდგომ გათვალისწინა სხვა ფორმის ანდერძით, მაშინ ეს ანდერძი ძალაში რჩება, რამდენადაც ის კი არ აუქმებს ან ცვლის ნოტარიულად დადასტურებულ ანდერძს, არამედ ავსებს მას.

მუხლი 1402. ანდერძის ძალადაკარგულად გამოცხადების საფუძვლები

ანდერძი ძალას კარგავს, თუ:

ა. პირი, რომლის სასარგებლოდაც შედგენილი იყო ეს ანდერძი,

გარდაიცვალა მოანდერძეზე აღრე;

ბ. ნაანდერძები ქონება დაიკარგა მოანდერძის სიცოცხლეში, ან მოანდერძემ გაასხვისა იგი;

გ. ერთდერძი მემკვიდრე უარს იტყვის სამკვიდროს მიღებაზე.

მემკვიდრეები შეიძლება იყვნენ პირები, რომლებიც ცოცხლები იყვნენ მამკვიდრებლის სიკვდილის მოქმეტისათვის, ამიტომ ანდერძი ძალას დაკარგავს, თუ პირი, რომლის სასარგებლოდაც შედგენილი იყო ანდერძი, სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვალა.

ანდერძი უსაგნოდ რჩება თუ ნაანდერძები ქონება დაიკარგა მოანდერძის სიცოცხლეში ან მოანდერძემ გაასხვისა იგი, ამიტომ ასეთ შემთხვევებში ანდერძი ძალას დაკარგავს, თუ სახლი, რომელიც მოანდერძემ სხვას უანდერძა დაიწვა ან მოანდერძემ გაყიდა იგი, (თუ სახლის ნაწილი დაიწვა, ან მოანდერძემ სახლის ნაწილი გაყიდა, მაშინ ფაქტობრივად ხდება ანდერძის შეცვლა).

მუხლი 1403. ანდერძის ბათილობა

1. ანდერძი ბათილად ჩაითვლება იმ პირობების არსებობისას, რომლებიც იწვევენ გარიგების ბათილობას საერთოდ.

2. საანდერძო განკარგულებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება კანონს ან საზოგადოებრივ ინტერესებს, აგრეთვე ისეთი განკარგულებები, რომლებიც გაუგებარია და ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს — ბათილია.

3. ანდერძი სასამართლოს მიერ შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი, თუ იგი შედგენილია კანონით დადგენილი წესების დარღვევით, ასევე ისეთ მდგომარეობაში, როცა პირს არ შეეძლო

შეეგნო თავისი მოქმედების მნიშვნელობა და წარემართა იგი.

ანდერძი გარიგებაა, ამიტომ მის ბათილობას იმ პირობების არსებობა იწვევს, რომლებიც საერთოდ გარიგების ბათილობას. აღნიშნული ნორმა ხაზს უსვამს იმ საანდერძო განკარგულებათა ბათილობას, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან კანონს ან საზოგადოებრივ ინტერესებს, ასევე ანდერძის ისეთ განკარგულებებს, რომლებიც გაუგებარია ან ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს. მაგალითად, გაუგებარი იქნება საანდერძო განკარგულება, რომლითაც განსაზღვრული ქონება ეანდერძა შვილს, მაშინ, როცა მოანდერძეს რამდენიმე შვილი ჰყავს და ანდერძში არ არის მითითებული, თუ რომელ შვილს ეხება საანდერძო განკარგულება. ერთმანეთის საწინააღმდეგო იქნება, განკარგულებები, როცა მაგალითად, განკარგულებაში, რომელიც ერთი მემკვიდრის სამკვიდრო წილს ეხება, მითითებულია ავტომობილზე, მაგრამ ამავე ავტომობილზე მითითებულია ანდერძის სხვა განკარგულებაში, რომელიც მეორე მემკვიდრის სამკვიდრო წილს ეხება.

ანდერძის ბათილობის საფუძველია ანდერძის შედგენის წესის დარღვევა. მაგალითად, ბათილი იქნება ანდერძი, თუ ის მოანდერძემ შეადგინა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით, მაგრამ მოწმეთა თანდასწრების გარეშე.

ცხადია, ბათილია ქმედუნარო პირის მიერ შედგენილი ანდერძი, მაგრამ კანონი გარიგების ბათილად ცნობის საფუძველად მოანდერძის ისეთ მდგომარეობაში ყოფნასაც მიიჩნევს, როცა მას ანდერძის შედგენის დროს არ შეეძლო შეეგნო თავისი მოქმედების მნიშვნელობა და წარემართა იგი. მაშასადამე, პირი შეიძლება საერთოდ ქმედუნარიანი იყოს, მაგრამ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში, კერძოდ ანდერძის შედგენის დროს, მას არ ესმოდა თავისი მოქმედების მნიშვნელობა და ვერ წარ-

მაოთაველა თავის მოქმედებებს ასეთი შეიძლება გამოიწვიოს ძლი-
ერმა ფიზიკურმა ტკივილმა და სხვ.

მუხლი 1404. ცალკეული საანდერძო განკარგულება- ბის ბათილობა

1 ის საანდერძო განკარგულება, რომლის საფუძველზედაც
ხდება ისეთ ნივთზე მემკვიდრედ მოწვევა, რომელიც არ არის
სამკვიდროში, ბათილია.

2. თუ ვინმეს ეანდერძა ფულადი თანხა, რომელიც არ არის
სამკვიდრო ქონებაში, მაშინ ანდერძის ასეთი განკარგულება ბა-
თილია.

3. ბათილია საანდერძო განკარგულება იმის შესახებ, რომ
მემკვიდრე სამკვიდროს შეიძენს განსაზღვრული დროით, ან არა
მამკვიდრებლის გარდაცვალების დღიდან, არამედ უფრო გვიან,
ასევე, იმ პირზე მითითების შესახებ, რომელზედაც უნდა გადა-
ვიდეს სამკვიდრო მემკვიდრის გარდაცვალების შემდეგ.

„ თუ სამკვიდროს გახსნის დროს სამკვიდროში ის ქონება არ
აღმოჩნდება, რომელზედაც გაკეთებულია საანდერძო განკარ-
გულება. მაშინ ასეთი განკარგულება, ბათილია. მაგალითად, თუ
ანდერძში მითითებულია, რომ მემკვიდრეს ეანდერძა ავტომო-
ბილი, მაგრამ სამკვიდროში ავტომობილი არ აღმოჩნდა, საანდერძო
განკარგულება ავტომობილის შესახებ ბათილი იქნება. ბათილი
იქნება ასევე განკარგულება, რომლითაც პირს ეანდერძა ფულა-
დი თანხა, რომელიც სამკვიდროში არ არის. თუ მემკვიდრეს
ფული სხვა ქონებასთან ერთად ეანდერძა (მაგალითად, ავტომო-
ბილი და 100 ლარი). მაგრამ სამკვიდროს გახსნის შემდეგ
ფული სამკვიდროში არ აღმოჩნდა, მემკვიდრე სხვა ქონებას

(მაგალითად, ავტომობილს) ძიილებს. ფულს კი კერა. მემკვიდრეს არ შეუძლია მოითხოვოს ფულის ანაზღაურება სხვა ქონებიდან. თუნდაც ანდერძის გარეო დარჩენილი ქონებიდან.

დაუშვებელია ანდერძით იძის დადგენა, რომ მემკვიდრე სამკვიდროს მიიღებს განსაზღვრული დროით (მაგალითად, ანდერძში იმაზე მითითება, რომ უფლება ავტომობილზე მემკვიდრეზე გადავა ერთი წლით) ანდა იმ ვადის დადგენა, რომლის გასვლის შემდეგაც შეიძენს მემკვიდრე სამკვიდროს (მაგალითად, ანდერძში იძის გათვალისწინება, რომ მემკვიდრე სამკვიდროს მიიღებს სამკვიდროს გახსნიდან ერთი წლის შემდეგ) არ დაიშვება ასევე ანდერძში იმ პირის დასახელება, რომელზედაც უნდა გადავიდეს სამკვიდრო მემკვიდრის გარდაცვალების შემდეგ (მაგალითად, მონადერძებ მემკვიდრეს უანდერძა სახლი, მაგრამ ანდერძში დაასახელა პირი, რომელზედაც უნდა გადავიდეს ეს სახლი, მემკვიდრის გარდაცვალების შემდეგ). ეს შემთხვევა უნდა განვასხვავოთ მემკვიდრის მემკვიდრის დანიშვნისაგან. როგორც ცნობილია, მონადერძეს უფლება აქვს დანიშნოს მემკვიდრის მემკვიდრე, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევისათვის, თუ მის მიერ დანიშნული მემკვიდრე სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვალა ან სამკვიდრო არ მიიღო, ან მემკვიდრეობის უფლება ჩამოერთვა. მოცემულ შემთხვევაში კი იგულისხმება ისეთი ვარემოება, როცა მემკვიდრემ მიიღო სამკვიდრო, მაგრამ ანდერძი ასახელებს პირს, რომელზედაც უნდა გადავიდეს ეს სამკვიდრო, მემკვიდრის გარდაცვალების შემდეგ.

მუხლი 1405. საანდერძო განკარგულების გათილობა მისი შესრულების შემძლებლობის გამო

ისეთი საანდერძო განკარგულება, რომლის შესრულებაც მემკვიდრეს არ შეუძლია ჯანმრთელობის მდგომარეობის ან სხვა

ობიექტური მიზეზების გამო, შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი მემკვიდრის სარჩელით.

ეს ნორმა ეხება როგორც მემკვიდრის მიერ საანდერძო დანაკისრის შესრულების შეუძლებლობას (მაგალითად, როცა მემკვიდრეს დაევალა ვინმესთვის რაიმე სამუშაოს შესრულება, მაგრამ ობიექტური მიზეზების გამო ამ სამუშაოს შესრულება შეუძლებელია). ისე სხვა შემთხვევებსაც. მაგალითად, ანდერძით შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს, რომ მემკვიდრე იმ პირობით მიიღებს სამკვიდროს, თუ ის შეასრულებს მამკვიდრებლის მითითების შესაბამისად მისი დაკრძალვის წესს. ასეთ განკარგულებას სასამართლო ბათილად ცნობს, თუ მემკვიდრეს ჯანმრთელობის მდგომარეობის ან სხვა ობიექტური მიზეზების გამო მისი შესრულება არ შეუძლია.

მუხლი 1406. ერთ-ერთი საანდერძო განკარგულების ბათილობის შედეგები

თუ რამდენიმე საანდერძო განკარგულებიდან ერთ-ერთი ბათილია ან ძალა დაკარგა და მამკვიდრებელს სხვა განკარგულება არ დაუტოვებია, მაშინ სხვა საანდერძო განკარგულებები ძალაში რჩება.

ბათილად ან ძალადაკარგულად შეიძლება ცნობილი იქნეს არა მთლიანად ანდერძი, არამედ მონდერძის ზოგიერთი განკარგულება. ანდერძის ზოგიერთი განკარგულების ბათილობა არ გამოიწვევს მთლიანად ანდერძის ბათილობას, სხვა განკარგულებები ძალაში რჩება. მაგალითად, თუ მემკვიდრეს ეანდერძა საცხოვრებელი სახლი და ავტომობილი, ხოლო ეს უკანასკნელი სამკვიდროში არ აღმოჩნდა, მაშინ საანდერძო განკარგულება ავტომობილის შესახებ ბათილია, ხოლო სახლის მიმართ — ძალაში რჩება.

*მუხლი 1407. სამკვიდროს მემკვიდრის განმარტების
რეგლამენტის შესახებ*

ანდერძის ბათილად ცნობის შემთხვევაში მემკვიდრეს, რომელსაც ამ ანდერძით მემკვიდრეობის უფლება ჩამოერთვა, უფლება აქვს მიიღოს სამკვიდრო საერთო საფუძვლებით.

როგორც ცნობილია, მონადერძეს შეუძლია ანდერძით მემკვიდრეობის უფლება ჩამოართვას ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს. მაგრამ შეიძლება მოხდეს ისე, რომ ანდერძი, რომლისადაც მემკვიდრეობის უფლება ჩამოერთვა პირს (პირებს), ბათილად იქნეს ცნობილი. ასეთ შემთხვევაში მემკვიდრე (მემკვიდრეები), რომელსაც ბათილად ცნობილი ანდერძით ჰქონდა ჩამორთმეული მემკვიდრეობის უფლება, სამკვიდროს მიიღებს როგორც კანონით მემკვიდრე. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს მას მემკვიდრეობის უფლება ჩამორთმეული ჰქონდა ანდერძში ამის შესახებ პირდაპირი მითითებით, თუ ანდერძში მოუხსენებლობით.

მუხლი 1408. შეღავათის ანდერძის ნამდვილობაზე

ანდერძის ნამდვილობა შეიძლება სადაო გახადონ კანონით მემკვიდრეებმა და სხვა დაინტერესებულმა პირებმა იმ გარემოებათა გამო, რომლებიც გარიგების ბათილობას იწვევენ.

პირთა წრე, რომლებსაც შეუძლიათ სადაო გახადონ ანდერძის ნამდვილობა — ფართოა. ეს შეუძლიათ არა მხოლოდ კანონით მემკვიდრეებს, არამედ სხვა დაინტერესებულ პირებსაც — მშობლებს, მეურვეებს, მზრუნველებს და ა.შ.

1. სარჩელი ანდერძის ბათილობის შესახებ წარდგენილ უნდა იქნეს ორი წლის განმავლობაში, რაც გამოითვლება სამკვიდროს გახსნა დღიდან.

2. ხანდაზმულობის ეს ვადა არ ვრცელდება მესაკუთრის სარჩელზე, როცა მოანდერძემ მემკვიდრეს არასწორად უანდერძა სხვისი ქონება, როგორც თავისი.

ანდერძის ბათილად ცნობის შესახებ სარჩელისათვის კანონი ხანდაზმულობის სპეციალურ ვადას – ორ წელს ადგენს. ამასთან, ამ ვადის დენა იწყება არა იმ მომენტიდან, როცა დაინტერესებული პირისათვის ცნობილი გახდა ან ცნობილი უნდა ყოფილიყო იმ გარემოებათა შესახებ, რომლებიც ანდერძის ბათილობას იწვევენ, არამედ სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

თუ მოანდერძემ მემკვიდრეს უანდერძა ისეთი ქონება, რომელიც მისი საკუთრება არ იყო (მაგალითად, ნაპოვნი ქონება, რომლის შესახებაც მან არ განაცხადა), ამ ქონების მესაკუთრეს უფლება აქვს გამოითხოვოს ის მემკვიდრისაგან. ასეთ შემთხვევაში მესაკუთრის მოთხოვნაზე ვრცელდება არა ორწლიანი ხანდაზმულობის ვადა, არამედ ხანდაზმულობის საერთო ვადები (10 წელი).

ანდერძის აღსრულება

მუხლი 1410. ანდერძის აღსრულების სუბიექტები

ანდერძში მითითების არარსებობის შემთხვევაში მისი აღსრულება ევალება ანდერძით მემკვიდრებს. მათ შეუძლიათ ურთიერთშეთანხმებით ანდერძის აღსრულება მიანდონ ერთ-ერთ მემკვიდრეს ან სხვა პირს.

ანდერძში გამოხატული მოანდერძის ნების აღსრულება საერთო წესის მიხედვით ანდერძით მემკვიდრეებს ევალება. თუ ანდერძში მითითებული არ არის მემკვიდრეთაგან რომელს ევალება ანდერძის აღსრულება, მაშინ იგულისხმება, რომ ყველა ანდერძით მემკვიდრე თანაბრად ვალდებულია აღასრულოს ანდერძი. ანდერძის აღსრულება შეიძლება მიენდოს ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს მაშინაც, როცა ანდერძში ამის შესახებ მითითებული არ არის, თუ ამის შესახებ მემკვიდრეები შეთანხმდებიან. მემკვიდრეთა შეთანხმებით ანდერძის აღსრულება შეიძლება მიენდოს არა მემკვიდრესაც — სხვა პირს.

მუხლი 1411. ანდერძის აღსრულების დანიშნულება

საანდერძო განკარგულებათა ზუსტად შესრულების მიზნით მოანდერძეს შეუძლია ანდერძით დანიშნოს ანდერძის ერთი ან რამდენიმე აღმსრულებელი, როგორც ანდერძით მემკვიდრეთა წრიდან, ისე სხვა პირიც, რომელიც მემკვიდრე არ არის. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საჭიროა ანდერძის აღმსრულებლის თანხმობა, რაც მან უნდა გამოხატოს წარწერით თვით ანდერძზე ან მასზე დართულ განცხადებაში.

მოანდერძე ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნისას უნდა შეუ-
თანხმდეს თუ არა იმ პირს, რომელსაც აღმსრულებლად ნიშნავს
დამოკიდებულია იმაზე, თუ კის ნიშნავს ანდერძის აღმსრულებ-
ლად რომელიმე მემკვიდრეს თუ სხვა პირს. თუ მოანდერძე
ანდერძის აღმსრულებლად რომელიმე მემკვიდრეს დანიშნავს,
მაშინ ამ უკანასკნელის თანხმობა საჭირო არ არის. ხოლო
ანდერძის აღმსრულებლად იმ პირის დანიშვნისას, რომელიც
მემკვიდრე არ არის, აუცილებელია მისი თანხმობა. თანხმობა
უნდა გამოიხატოს წარწერით თვით ანდერძზე ან ცალკე განცხ-
ადებაში, რომელიც თან უნდა დაერთოს ანდერძს.

მუხლი 1412. უარი ანდერძის აღმსრულებელზე

ანდერძის აღმსრულებელს უფლება აქვს ნებისმიერ დროს
უარი თქვას მოანდერძის მიერ დაკისრებული მოვალეობის შეს-
რულებაზე, რის შესახებაც წინასწარ უნდა გააფრთხილოს ანდერძ-
ით მემკვიდრეები.

ანდერძის აღმსრულებლად დანიშნულ პირს (მიუხედავად იმისა
გარეშე პირია ის, თუ მემკვიდრე), ნებისმიერ დროს შეუძლია
უარი თქვას ანდერძის აღმსრულებლის მოვალეობის შესრულე-
ბაზე, თუკი ამის შესახებ წინასწარ გააფრთხილებს ანდერძით
მემკვიდრეებს.

მუხლი 1413. ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნა მესამე პირის მიერ

მოანდერძეს შეუძლია ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნა
დაავალოს მესამე პირს, რომელმაც სამკვიდროს გახსნისას დაუყ-
ვნებელივ უნდა დანიშნოს ანდერძის აღმსრულებელი და შეატყ-

ობინოს ამის შესახებ მემკვიდრეებს. მას შეუძლია უარი თქვას ამ დავალების შესრულებაზე, რაზედაც ასევე დაუყოვნებლივ უნდა შეატყობინოს მემკვიდრეებს.

მოანდერძეს შეუძლია თვითონ კი არ დანიშნოს ანდერძის აღმსრულებელი, არამედ ანდერძში მიუთითოს მესამე პირზე, რომელსაც ავალებს სამკვიდროს გახსნისას ანდერძის აღმსრულებლის დაუყოვნებლივ დანიშვნას. ასეთ შემთხვევაში იმ პირის წინასწარი თანხმობა, რომელსაც ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნა დაევალა, საჭირო არ არის. პირი, რომელსაც ანდერძის აღმსრულებლის დანიშვნა დაევალა, თვითონ ირჩევს და ნიშნავს ანდერძის აღმსრულებელს. მას შეუძლია უარი თქვას ამ დავალების შესრულებაზე, რაზედაც დაუყოვნებლივ უნდა შეატყობინოს მემკვიდრეებს.

მუხლი 1414. ანდერძის აღსრულება მთლიანად ან ნაწილობრივ

ანდერძის აღმსრულებელს შეიძლება დაეკისროს ანდერძის მთლიანად ან მისი ცალკეული განკარგულებების აღსრულება.

მაგალითად, ანდერძის აღმსრულებელს მოანდერძისაგან შეიძლება დაეკისროს არა მთლიანად ანდერძის, არამედ საანდერძო დანაკისრის ან სხვა საანდერძო განკარგულების აღსრულება.

მუხლი 1415. სამკვიდროს დაცვა და მართვა

ანდერძის აღმსრულებელი მოვალეა სამკვიდროს გახსნის მომენტიდანვე შეუდგეს სამკვიდროს დაცვას და მართვას; ის უფლებამოსილია შეასრულოს ყველა მოქმედება, რაც აუცილე-

ბელია ანდერძის აღსრულებისათვის. ამ უფლებამოსილების ფარგლებში მემკვიდრეები კარგავენ სამკვიდროს მართვის უფლებას.

ანდერძის აღმსრულებელს ეკისრება სამკვიდროს დაცვა (დალუპვისაგან, დატაცებისაგან, გაფუჭებისაგან და სხვ.) და მართვა (გადასახადების გადახდა, ქირის მიღება სამკვიდროში შემავალი ნივთების დამქირავებლებისაგან და სხვ.) და საერთოდ ყველა მოქმედება, რაც აუცილებელია ანდერძის აღსრულებისათვის (მემკვიდრეთათვის შეტყობინება სამკვიდროს ვახსნის შესახებ, სამკვიდროს გაყოფა მემკვიდრეთა შორის და სხვ.) მემკვიდრეებს არ შეუძლიათ იმ მოქმედებათა შესრულება, რაც ანდერძის აღმსრულებელს ანდერძით აქვს დაკისრებული. ის კარგავს ანდერძის აღმსრულებლის უფლებამოსილების ფარგლებში სამკვიდროს მართვის უფლებას.

მუხლი 1416. სამკვიდროს დაცვა და მართვა რამდენიმე იმე აღმსრულებლის მიერ

თუ ანდერძის აღმსრულებელი რამდენიმეა, ერთპიროვნული მოქმედება დაიშვება მხოლოდ სამკვიდროს დაცვის მიზნით, სხვა შემთხვევებში საჭიროა მათ შორის შეთანხმება.

როცა ანდერძის აღმსრულებლად რამდენიმე პირია დანიშნული, მათ უფლება არა აქვთ იმოქმედონ ერთპიროვნულად. ისინი ანდერძის აღსრულებისათვის უნდა მოქმედებდნენ ურთიერთშეთანხმებით. ამ წესიდან გამონაკლისი დაშვებულია მხოლოდ იმ შემთხვევისათვის, როცა ანდერძის აღმსრულებელი მოქმედებს სამკვიდროს დაცვის მიზნით. სამკვიდროს დაცვის მიზნით ანდერძის თითოეულ აღმსრულებელს შეუძლია იმოქმედოს ერთპიროვნუ-

ლად ანდერძის სხვა აღმსრულებლებთან შეთანხმების გარეშე.

მუხლი 1417. ანდერძის აღმსრულებლის ხარჯების ანაზღაურება

1. ანდერძის აღმსრულებელი მოვალეობას უსასყიდლოდ ასრულებს, თუმცა, შეიძლება გასამრჯელოც მიიღოს, თუ ეს ანდერძითაა გათვალისწინებული.

2. ანდერძის აღმსრულებელს აქვს სამკვიდროდან იმ აუცილებელი ხარჯების ანაზღაურების უფლება, რაც მან გასწია სამკვიდროს დაცვასა და მართვაზე.

3. ანდერძის აღმსრულებელს, რომელიც მემკვიდრე არ არის, უფლება არა აქვს სამკვიდროდან გაიღოს სხვა ხარჯები. გარდა 1427-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

ანდერძის აღმსრულებელს თავისი მოვალეობის შესრულებისათვის გასამრჯელო მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიეცემა, თუ მისთვის გასამრჯელოს შესახებ ანდერძით არის გათვალისწინებული. ხარჯები კი, რომელიც აღმსრულებელმა გასწია სამკვიდროს დაცვასა და მართვაზე ყოველთვის უნდა აუნაზღაურდეს მას, მიუხედავად იმისა, ამის შესახებ ანდერძში მითითებულია თუ არა.

ანდერძის აღმსრულებელს შეუძლია სამკვიდროდან გაიღოს ხარჯები მხოლოდ მამკვიდრებლის მოვლისა და მკურნალობისათვის მისი ავადმყოფობის დროს და დაკრძალვისათვის, მამკვიდრებლის რჩენაზე მყოფი პირების შენახვისათვის, ხელფასის გასტუმრებისათვის და სამკვიდროს დაცვისა და მართვისათვის.

მუხლი 1418. ალმსრულებლის ანგარიში

ანდერძის აღსრულების შემდეგ ანდერძის აღმსრულებელი მოვალეა მემკვიდრეების მოთხოვნით წარუდგინოს მათ ანგარიში გაწეული საქმიანობის შესახებ. ანდერძის აღმსრულებელი ასრულებს თავის ფუნქციას ყველა მემკვიდრის მიერ სამკვიდროს მიღებამდე.

მუხლი 1419. ანდერძის აღმსრულებლის გადაყენება

ანდერძის აღმსრულებლის მიერ თავისი მოვალეობის შეუსრულებლობისას დაინტერესებულ პირს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს ანდერძის აღმსრულებლის გადაყენების მოთხოვნით.

ანდერძის აღმსრულებელი, როცა ის არ ასრულებს თავის მოვალეობას, მიუხედავად იმისა, მემკვიდრეებმა მიანდეს მას ანდერძის აღსრულება, თუ მოანდერძის მიერ იყო დანიშნული, შეიძლება გადაყენებული იქნეს მხოლოდ სასამართლოს მიერ. სასამართლო ანდერძის აღმსრულებლის გადაყენების საქმეს განიხილავს მემკვიდრეების, მემკვიდრეობის მეურვეებისა და მზრუნველების და სხვა დაინტერესებული პირების მოთხოვნით.

მუხლი 1420. ანდერძის აღმსრულებლის პასუხისმგებლობა

თუ ანდერძის აღმსრულებელი განზრახ ან უხეში გაუფრთხილებლობით გადაუხვევს ანდერძით დაკისრებული მოვალეობების შესრულებისაგან და ამით ზიანს მიაყენებს მემკვიდრეებს, მაშინ მან პასუხი უნდა აგოს ამ ზიანისათვის.

აღნიშნული ნორმა მემკვიდრეებისათვის მიყენებული ზიანი-

სათვის ანდერძის აღმსრულებელს პასუხისმგებლობას აკისრებს მხოლოდ განზრახი ან უხეში გაუფრთხილებლობით მოქმედებისათვის. დაკისრებული მოვალეობის შესრულებისაგან გადახვევა უბრალო გაუფრთხილებლობით, თუნდაც ასეთმა მოქმედებამ შემკიდრებისათვის ზიანის მიყენება გამოიწვიოს, ანდერძის აღმსრულებლის პასუხისმგებლობას არ გამოიწვევს.

სამკვიდროს მიღება და უარი მის მიღებაზე

მუხლი 142. სამკვიდროს მიღება

1. სამკვიდროს იღებს მემკვიდრე, იქნება იგი კანონით თუ ანდერძით მემკვიდრე.

2. მემკვიდრის მიერ სამკვიდრო მიღებულად ითვლება, როდესაც იგი სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში შეიტანს განცხადებას სამკვიდროს მიღების შესახებ ან ფაქტობრივად შეუდგება სამკვიდროს ფლობას ან მართვას, რაც უდაოდ მოწმობს, რომ მან სამკვიდრო მიიღო.

3. თუ მემკვიდრე ფაქტობრივად შეუდგა სამკვიდროს ნაწილის ფლობას, ითვლება, რომ მან მთლიანად მიიღო სამკვიდრო, რაშიც უნდა გამოიხატებოდეს და სადაც უნდა იყოს იგი.

4. თუ ერთ-ერთი მემკვიდრე სამკვიდროდან წილის მიღებაზე უარს იტყვის სხვა მემკვიდრის სასარგებლოდ, ასეთი მოქმედება ჩაითვლება სამკვიდროს მიღებად.

სამკვიდროს მიღების წესი ერთნაირია როგორც კანონით, ისე ანდერძით მემკვიდრეობის დროს. თავისი სამართლებრივი ბუნებით სამკვიდროს მიღება ცალმხრივი გარიგებაა. იგი ისეთი იურიდიული მოქმედებაა, რომელიც გამოხატავს სამკვიდროს მიღების სურვილს, მემკვიდრის ნებას, სამკვიდროს მიღება ნიშნავს, რომ სამკვიდრო მემკვიდრემ შეიძინა. თუკი მემკვიდრე შემდგომში არ განახორციელებს სამკვიდროზე თავის უფლებას (მაგალითად, არ იცხოვრებს მემკვიდრეობით მიღებულ სახლში) ან არ მიიღებს ზომებს უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტის მისაღებად, ეს არავითარ გავლენას არ მოახდენს სამკვიდროს

მიღებაზე, რომელიც უკვე მოხდა.

სამკვიდრო შეიძლება მიღებული იქნეს ორი საშუალებით: სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით და სამკვიდროს ფაქტობრივად ფლობითა და მართვით. განცხადება სამკვიდროს მიღების შესახებ შეტანილი უნდა იქნეს წერილობით სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში. სამკვიდროს მიღების შესახებ განცხადების შეტანა შეუძლია იმ მემკვიდრესაც, რომელიც შეუდგა სამკვიდროს ფლობასა და მართვას. ქონების ფაქტობრივი ფლობა კი შეიძლება სხვადასხვა გზით განხორციელდეს. მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ მემკვიდრის ცხოვრება იმავე საცხოვრებელ სახლში, რომელშიც მამკვიდრებული ცხოვრობდა, ყოველთვის განიხილება, როგორც სამკვიდროს მიღება (თუ, ცხადია, ის უარს არ განაცხადებს მის მიღებაზე), რამდენადაც მემკვიდრე ფაქტობრივად შეუდგა გარდაცვლილის ნივთების ფლობას. მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ მის სახლში მემკვიდრის ცხოვრების ხანგრძლივობას მნიშვნელობა არა აქვს. ქონების ფაქტობრივად ფლობას ნიშნავს ასევე მემკვიდრის მიერ მამკვიდრებლის ნივთების თავისთან გადატანა, მამკვიდრებლის ფასიანი ქაღალდების და სხვ. შენახვა (თუ მემკვიდრე არ განაცხადებს, რომ ნივთებს ინახავს არა თავისთვის, არამედ სხვა მემკვიდრეებისათვის გადასაცემად და არ აქვს განზრახული სამკვიდროს მიღება). ისეთ მოქმედებად, რომელიც ცხადყოფს სამკვიდროს მიღების ფაქტს, უნდა ჩაითვალოს აგრეთვე სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვა სამკვიდროს გაყოფის შესახებ. სამკვიდროს ფაქტობრივ მართვაში იგულისხმება ისეთი შემთხვევები, როცა მემკვიდრე არ ფლობს მამკვიდრებლის ნივთებს, მაგრამ მისი მოქმედებიდან დასტურდება, რომ სამკვიდროს თავისად მიიჩნევს. მაგალითად, სამკვიდროს გახსნის შემდეგ იხდის ქონების გადასახადებს, ახდევინებს ქირას მამკვიდრებლის ქონების დამ-

ქირავებელს და ა.შ.

სამკვიდროს ნაწილის მიღება ნიშნავს მთელი სამკვიდროს მიღებას, რაშიც უნდა გამოიხატებოდეს და სადაც არ უნდა იყოს იგი. აქ იგულისხმება ის შემთხვევა, როცა სამკვიდრო სხვადასხვა ადგილზეა. სამკვიდროს მიღება ერთ ადგილზე ნიშნავს სამკვიდროს მიღებას სხვა ადგილზეც.

სამკვიდროს მიღებად ითვლება ასევე მემკვიდრის მიერ სამკვიდროდან წილის მიღებაზე უარის თქმა სხვა მემკვიდრის სასარგებლოდ.

მუხლი 1422. სამკვიდროს მიღება ქმედუნარი პირის მიერ

სამკვიდროს მიღება შეუძლია ქმედუნარიან პირს. ქმედუნარიო და შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირები სამკვიდროს იღებენ მათი კანონიერი წარმომადგენლების მეშვეობით.

ქმედუნარიან პირს, რომელსაც რაიმე მიზეზის გამო თვითონ არ შეუძლია სამკვიდროს მიღება, შეუძლია მიიღოს ის რწმუნებულის მეშვეობით. რაც შეეხება ქმედუნარიო და შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირთა მიერ სამკვიდროს მიღებას, ამ შემთხვევაში გამოყენებული უნდა იქნეს აღნიშნულ პირთა მიერ გარიგების დადების საერთო წესები. შვიდ წლამდე ასაკის მემკვიდრის და ქმედუნარიოდ აღიარებული პირის მემკვიდრეობის უფლებებს ახორციელებს კანონიერი წარმომადგენელი (მშობლები, მეურვე). შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირი სამკვიდროს მიიღებს კანონიერი წარმომადგენლის (მზრუნველის) თანხმობით. შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირის მიერ სამკვიდროს მიღების დროსაც უნდა გავითვალისწინოთ

დებულება იმის შესახებ, რომ ასეთი პირის ნების გამოვლენის ნამდვილობისათვის კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა აუცილებელი არ არის, თუ ის გარიგებით იღებს სარგებელს.

მუხლი 1423. სამკვიდროს მიღება წარმომადგენლის მეშვეობით

სამკვიდრო მემკვიდრემ შეიძლება მიიღოს პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით.

მუხლი 1424. სამკვიდროს მიღების ვადა

სამკვიდრო მიღებულ უნდა იქნეს ექვსი თვის განმავლობაში სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

აღნიშნული ნორმა ადგენს დროს, რომლის განმავლობაშიც მემკვიდრემ უნდა გამოთქვას სამკვიდროს მიღების სურვილი. სამკვიდროს მისაღებად საჭირო მოქმედებები (სამკვიდროს ფაქტობრივი ფლობა და მართვა, განცხადებების შეტანა სანოტარო ორგანოში) შესრულებული უნდა იქნეს ექვსი თვის განმავლობაში სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

მუხლი 1425. სამკვიდროს მიღების სპეციალური ვადა

თუ სამკვიდროს მიღების უფლება იმ შემთხვევაში წარმოიშობა, როცა სხვა მემკვიდრეები სამკვიდროს არ მიიღებენ, სამკვიდრო მიღებული უნდა იქნეს სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ვადის დარჩენილი დროის განმავლობაში, ხოლო თუ ეს დრო სამ თვეზე ნაკლებია, — გაგრძელებული იქნეს სამ თვემდე.

დაშვებულია სამკვიდროს მიღების ვადის გაგრძელების შესაძლებლობა მემკვიდრეებისათვის, რომელთა მიერ სამკვიდროს მიღების უფლება იმ შემთხვევაში წარმოიშობა, როცა სხვა მემკვიდრეებმა სამკვიდრო არ მიიღეს, თუ წინა რიგის მემკვიდრეებმა სამკვიდრო არ მიიღეს მომდევნო რიგის მემკვიდრეებს, როცა სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ვადის დარჩენილი ნაწილი სამ თვეზე ნაკლებია. გაუგრძელდებათ ვადა სამ თვემდე. მაშასადამე, სამკვიდროს მიღების ვადა შეიძლება ცხრა თვემდე გაგრძელდეს.

მუხლი 1426. სამკვიდროს მიღების ვადის გაგრძელება

1. სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ვადა შეიძლება გააგრძელოს სასამართლომ, თუ ვადის გადაცილების მიზეზები საპატიოდ იქნება მიჩნეული. ვადის გასვლის შემდეგ სამკვიდრო შეიძლება მიღებულ იქნეს სასამართლოსათვის მიმართვის გარეშე, თუ თანახმა იქნება სამკვიდროს მიმღები ყველა მემკვიდრე.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებულ შემთხვევაში სამკვიდროს მიღების ვადის გაშვებ მემკვიდრეს მისი ხვედრი ქონებიდან, რომელიც სხვა მემკვიდრეებმა მიიღეს, ან ხაზინის საკუთრებაში გადავიდა, ნატურად მიეცემა ის, რაც შენარჩუნებულია; მას მიეცემა ასევე მისი ხვედრი ქონების დანარჩენი ნაწილის ღირებულება.

სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ექვსთვიანი ვადის გაშვების შემთხვევაში მემკვიდრე, როგორც წესი, კარგავს სამკვიდროს მიღების უფლებას. მხოლოდ საპატიო მიზეზების არსებობისას სასამართლოს შეუძლია გააგრძელოს სამკვიდროს მიღების ვადა; კანონში არ არის მითითებული, თუ სახელდობრ რომელი მიზეზები უნდა ჩაითვალოს საპატიოდ. ვადის გაშვების მიზეზების

საპატიოდ მიჩნევის საკითხი უნდა გადაწყდეს საქმის კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით (მაგალითად, საპატიო მიზეზად შეიძლება ჩაითვალოს ხანგრძლივი ავადმყოფობა, ხანგრძლივი მივლინება და ა.შ.). როცა მხოლოდ ერთადერთი მემკვიდრეა, რომელმაც სამკვიდროს მიღების ვადას გადააცილა, ვადის გაგრძელების საკითხი უნდა გადაწყდეს სამკვიდროს გახსნის ადგილის მიხედვით. სასამართლოს მიერ საქმეში მონაწილეობის მისაღებად, მესამე პირის სახით საფინანსო ორგანოს ჩაბმით.

სასამართლოს მიერ სამკვიდროს მიღების ვადის გაგრძელება არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო დანიშნავს დამატებით დროს სამკვიდროს მისაღებად. ვადის გაგრძელებაში იგულისხმება ის დრო, რომელიც გავიდა სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ვადის გასვლიდან სასამართლოს მიერ ვადის გაგრძელების თაობაზე საქმის განხილვამდე. ამიტომ საპატიო მიზეზების არსებობისას სასამართლო გააგრძელებს რა სამკვიდროს მიღების ვადას. ასევე უნდა გადაწყვიტოს მოსარჩელისათვის მისი ხვედრი ქონების ნაწილზე უფლების ცნობის საკითხი.

სამკვიდროს მიღების ვადის გაგრძელებას შედეგად ის მოსდევს, რომ მემკვიდრეს მისი ხვედრი ქონებიდან, რომელიც სხვა მემკვიდრეებმა მიიღეს ან ხაზინის საკუთრებაში გადავიდა, ნატურად მიეცემა ის, რაც შენარჩუნებულია, დანარჩენი ნაწილი კი უნდა აუნაზღაურდეს. მემკვიდრეს, რომელსაც სამკვიდროს მიღების ვადა გაუგრძელდა, უფლება არა აქვს მოითხოვოს სხვა მემკვიდრეებისაგან იმ დანაკარგების ანაზღაურება, რაც გამოიწვია ნივთის გაცვეთამ, შემთხვევით დაღუპვამ ან გაფუჭებამ და სხვ.

მუხლი 1427. სამკვიდროს განკარგვის დაუშვებლობა

მემკვიდრეს, რომელიც სხვა მემკვიდრეების გამოცხადება არ დაელოდება და, სამკვიდროს ფლობას ან მართვას შეუდგება,

უფლება არა აქვს განკარგოს სამკვიდრო, სამკვიდროს გახსნის დღიდან ექვსი თვის გასვლამდე ან სამკვიდრო მოწმობის მიღებამდე, გარდა ხარჯებისა მამკვიდრებლის მოვლისა და მკურნალობისათვის მისი ავადმყოფობის დროს და დაკრძალვისათვის, მამკვიდრებლის რჩენაზე მყოფი პირების შენახვისათვის, ხელფასის გასტუმრებისათვის და სამკვიდროს დაცვისა და მართვისათვის.

მემკვიდრე, რომელმაც სამკვიდრო მიიღო, უფლებებს სამკვიდროზე იძენს სამკვიდროს გახსნის მომენტიდან, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მას კანონით დადგენილი დროის გასვლამდე ან სამკვიდრო მოწმობის მიღებამდე სამკვიდროს განკარგვის ან სამკვიდროდან ხარჯების გაღების უფლება არა აქვს გარდა იმ ხარჯებისა, რომლებიც ამომწურავადაა ჩამოთვლილი მოცემულ მუხლში. ჩამოთვლილი ხარჯები უპირველესად უნდა დაიფაროს სამკვიდროში შემავალი ფულადი სახსრებიდან, ხოლო თუ ასეთი სამკვიდროში არ არის ან არასაკმარისია — სხვა ქონებიდან.

მუხლი 1428. უფლება სარჩელის აღმკრამდე მიღებული შემოსავალზე

თუ კანონით მემკვიდრე, რომელმაც არ იცოდა ანდერძის არსებობის შესახებ, შეუდგა სამკვიდროს ფლობას, ხოლო ანდერძით მემკვიდრემ არ იცოდა ანდერძის ბათილობის შესახებ, ან თუ კანონით ან ანდერძით მემკვიდრეებმა არ იცოდნენ სხვა უფრო ახლო კანონით მემკვიდრეების ან სხვა ანდერძის არსებობის შესახებ, მაშინ მათ დარჩებათ შემოსავალი, რაც სამკვიდროდან მიიღეს სარჩელის აღმკრამდე; მათ უფლება აქვთ აგრეთვე მოითხოვონ მთელი კაპიტალი, რაც სამკვიდროში დააბანდეს.

მოცემული მუხლი ითვალისწინებს შემთხვევებს, როცა:

ა. კანონით მემკვიდრემ, რომელიც შეუდგა სამკვიდროს ფლობას, არ იცოდა ანდერძის არსებობის შესახებ (ანდერძისა, რომელიც ეხება იმ ქონებას, რომლის ფლობასაც კანონით მემკვიდრე შეუდგა).

ბ. ანდერძით მემკვიდრემ, რომელმაც სამკვიდრო მიიღო, არ იცოდა ანდერძის ბათილობის შესახებ (ანდერძი, რომლის საფუძველზეც მემკვიდრემ სამკვიდრო მიიღო უნდა გაბათილდეს ამისათვის კანონით დადგენილი საფუძვლების გამო, მაგრამ მემკვიდრემ არ იცოდა ასეთი საფუძვლების არსებობის შესახებ).

გ. კანონით მემკვიდრემ არ იცოდა უფრო ახლო კანონით მემკვიდრეების არსებობა (მაგალითად, მეორე რიგის მემკვიდრე შეუდგა სამკვიდროს ფლობას, მაგრამ არ იცოდა, რომ არსებობდა პირველი რიგის მემკვიდრე).

დ. ანდერძით მემკვიდრემ არ იცოდა სხვა ანდერძის არსებობის შესახებ (აღმოჩნდა ახალი ანდერძი, რომელიც აუქმებს ან ცვლის წინა ანდერძს).

ჩამოთვლილ შემთხვევებში სამკვიდრო ნამდვილ მემკვიდრეებს გადაეცემათ, მაგრამ მემკვიდრეებს, რომლებმაც სამკვიდრო შეცდომით მიიღეს, დარჩებათ შემოსავალი, რაც სამკვიდროდან მიიღეს სარჩელის აღძვრამდე (მაგალითად, სამკვიდროში შემავალი ნივთების გაქირავებით მიღებული ქირა). მათ უფლება აქვთ აგრეთვე მოითხოვონ მთელი კაპიტალი, რაც სამკვიდროში დაბანდეს (მაგალითად, თანხა, რომელიც დახარჯეს სახლის შესაკეთებლად).

მუხლი 1429. სამკვიდროს ცალკეული ნივთების გაყიდვის შედეგები

თუ სამკვიდროში შემავალი ნივთები გაიყიდება დავის აღძვრამდე, მაშინ ნასყიდობა ნამდვილად ჩაითვლება და ძალაში დარჩება, ხოლო ნივთების გაყიდვით მიღებული თანხა გადაეცემა ნამდვილ მემკვიდრეს.

აქ ისეთ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, როცა სამკვიდროში შემავალ ცალკეულ ნივთებს ყიდის პირი, რომელმაც სამკვიდრო შეცდომით მიიღო. ასეთ შემთხვევაში ნასყიდობის ხელშეკრულება ძალაში დარჩება, ნივთი მის მყიდველს დარჩება, მაგრამ გაყიდვით მიღებული თანხა ნამდვილ მემკვიდრეს გადაეცემა. ასე მოხდება, თუ ნივთი გაიყიდება დავის აღძვრამდე. დავის აღძვრის შემდეგ ნივთის გაყიდვა იმ პირის მიერ, რომელმაც შეცდომით მიიღო სამკვიდრო, გამოიწვევს ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილობას.

მუხლი 1430. მემკვიდრეობითი ტრანსმისია

თუ მემკვიდრე სამკვიდროს გახსნის შემდეგ, მაგრამ სამკვიდროს მიღებამდე გარდაიცვალა, მაშინ სამკვიდროდან მისი წილის მიღების უფლება გადადის მის მემკვიდრეებზე (მემკვიდრეობითი ტრანსმისია). გარდაცვლილი მემკვიდრის მემკვიდრეებმა სამკვიდრო უნდა მიიღონ სამკვიდროს მიღების ვადამდე დარჩენილი ხნის განმავლობაში. თუ ეს დრო სამ თვეზე ნაკლებია, იგი სამ თვემდე უნდა გაგრძელდეს.

აქ ისეთ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, როცა მემკვიდრე სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი იყო, მაგრამ გარ-

დაიცვალა ისე, რომ ვერ მოასწრო სამკვიდროს მიღება დადგენილ ვადაში. ასეთ შემთხვევაში სამკვიდროდან მისი წილის მიღების უფლება გადადის მის მემკვიდრეებზე. (მემკვიდრეობით სამკვიდროს მიღების უფლების გადასვლას უწოდებენ მემკვიდრეობით ტრანსმისიას; მემკვიდრეს, რომლის გარდაცვალების შემდეგ სამკვიდროს მიღების უფლება გადადის სხვა პირზე — ტრანსმიტენტს. ხოლო პირს, რომელზედაც სამკვიდროს მიღების უფლება გადადის — ტრანსმისარს). მაგალითად, თუ პირი გარდაიცვალა და სამკვიდროს მისაღებად მოიწვიეს მისი შვილი (ტრანსმიტენტი), მაგრამ ეს უკანასკნელი გარდაიცვალა სამკვიდროს მისაღებად დადგენილ ვადის გასვლამდე ისე, რომ ვერ მოასწრო სამკვიდროს მიღება, მაშინ მისი წილის მიღების უფლება გადავა მის მემკვიდრეზე (ტრანსმისარზე).

მემკვიდრეობითი ტრანსმისია არსებითად განსხვავდება წარმომადგენლობის უფლებით მემკვიდრეობისაგან. ეს უკანასკნელი მხოლოდ კანონით მემკვიდრეობის დროს ხდება, მემკვიდრეობითი ტრანსმისია კი როგორც კანონით, ისე ანდერძით მემკვიდრეობის დროს. ამასთან, მემკვიდრეობას წარმომადგენლობის უფლებით აღგილი აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მემკვიდრე სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება, მემკვიდრეობითი ტრანსმისიის დროს კი პირიქით, იგი მაშინ ხდება, როცა მემკვიდრედ მოწვეული პირი სამკვიდროს გახსნის შემდეგ გარდაიცვალა, მაგრამ ვერ მოასწრო სამკვიდროს მიღება დადგენილ დროში, ერთ-ერთი განსხვავება ისიცაა, რომ მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით შესაბამის უფლებას იძენს ყოველი მემკვიდრე და არა მხოლოდ შვილიშვილები (შვილიშვილის შვილები და მათი შვილები) და დისწულები და ძმისწულები (მათი შვილები), როგორც ამას აღგილი აქვს წარმომადგენლობით მემკვიდრეობის დროს. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა სამკვიდრო მემკვიდრეობითი ტრანს-

მისიის წესით გადადის შვილიშვილებზე (შვილიშვილის შვილებზე და მათ შვილებზე) განსხვავება მასსა და წარმომადგენლობით მემკვიდრეობას შორის არ იშლება. წარმომადგენლობის უფლებით შვილიშვილი სამკვიდროს მიიღებს მაშინ, თუ პირველად გარდაიცვალა შვილიშვილის მშობელი, რომელიც ბებია ან პაპის მემკვიდრე იქნებოდა, შემდეგ კი ბებია და პაპა. ტრანსმისიის შემთხვევაში კი შვილიშვილი მაშინ მიიღებს სამკვიდროს, თუ პირველად გარდაიცვალა ბებია ან პაპა, შემდეგ კი მათი მემკვიდრე (შვილიშვილის მშობელი), რომელმაც ვერ მოასწრო სამკვიდროს მიღება დადგენილ დროში.

წარმომადგენლობის უფლებით სამკვიდროს მიღებისას ერთი მამკვიდრებელია (ბებია ან პაპა), რომლის ქონებასაც შვილიშვილები იღებენ უშუალოდ თავიანთი ადრე გარდაცვლილი მშობლების გვერდის ავლით, მემკვიდრეობითი ტრანსმისიის დროს კი ფაქტობრივად ორი მამკვიდრებელია, რომლებიც ერთმანეთს ცვლიან — ბებია ან პაპა და შვილიშვილის მშობელი, ხოლო სამკვიდროს წარმოადგენს მშობლის ქონება, რომლის შემადგენლობაში შედის ბებია ან პაპის ქონებაზე მემკვიდრეობის უფლება. აღნიშნულის გამო წარმომადგენლობის უფლებით მემკვიდრეობისას შვილიშვილები პასუხს აგებენ მხოლოდ მამკვიდრებლის კრედიტორების წინაშე იმ ქონების ფარგლებში, რაც მიიღეს ბებია ან პაპის გარდაცვალების შემდეგ, ტრანსმისიის კი პასუხს აგებს კრედიტორების წინაშე როგორც ტრანსმიტენტის, ისე მისი მამკვიდრებლის ვალებისათვის მასზე გადასული მთელი ქონებით. დაეუშვათ, რომ პირმა მამის გარდაცვალების შემდეგ მიიღო სამკვიდრო, რომელიც შედგება 1000 ლარის ღირებულების აქტივისა და 1200 ლარი პასივისაგან, ხოლო პაპის გარდაცვალების შემდეგ მასზე წარმომადგენლობის უფლებით გადავიდა სამკვიდრო, რომელიც შედგება 1000 ლარი

აქტივისა და 200 ლარი პასივისაგან. ასეთ შემთხვევაში პაპის კრედიტორები დაკმაყოფილდებიან სრულად, მამის კრედიტორები კი არა. მათ დააკლდებათ 200 ლარი, რადგან პასივი აღემატება აქტივს 200 ლარით. საბოლოოდ შვილიშვილი მიიღებს 800 ლარის ღირებულების სამკვიდროს.

თუ შვილიშვილი სამკვიდროს იღებს მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით, მაშინ ბებუის ან პაპის ქონება მამის ქონებასთან ერთად განზილული უნდა იქნეს როგორც ერთიანი, რომელიც ჩვენი მაგალითის მიხედვით შედგება 2000 ლარი აქტივისა და 1400 ლარი პასივისაგან. როგორც პაპის, ისე მამის კრედიტორები მიიღებენ სრულ დაკმაყოფილებას (1400 ლარს) და საბოლოოდ შვილიშვილს დარჩება 600 (2000-1400) ლარის ღირებულების ქონება.

მუხლი 1431. მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით სამკვიდროს მიუღებლობის შედეგები

1. სამკვიდროს მიუღებლობა მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით არ ართმევს მემკვიდრეს შესაძლებლობას, მიიღოს ის სამკვიდრო, რომელიც უშუალოდ ეკუთვნოდა გარდაცვლილ მემკვიდრეს.

2. მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით ქონების მიღებაზე უარის თქმისას ქონება გადადის იმ პირებზე, რომლებიც მოწვეული იყვნენ სამკვიდროს მისაღებად გარდაცვლილ მემკვიდრესთან ერთად.

ტრანსმისიის წესით სამკვიდროს მისაღებად ცალკე ნების გამოძეულებათა საჭირო. ეს იმიტომ, რომ თუ მემკვიდრე მემკვიდრეობითი ტრანსმისიის წესით სამკვიდროს მიღებაზე უარს იტყვის, ის უფლებას არ კარგავს მიიღოს სამკვიდრო, რომელიც უშუალოდ გარდაცვლილ მემკვიდრეს (ტრანსმიტენტს) ეკუთვნოდა.

მემკვიდრეობითი ტრანსმისიით სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმა და ძირითად სამკვიდროზე (რომელიც უშუალოდ ეკუთვნოდა გარდაცვლილ მემკვიდრეს – ტრანსმიტენტს) უარის თქმა სხვადასხვა შედეგებს იწვევს. პირველ შემთხვევაში ქონება გადადის იმ პირებზე, რომლებიც მოწვეული იყვნენ სამკვიდროს მისაღებად გარდაცვლილ მემკვიდრესთან ერთად, მეორე შემთხვევაში კი გარდაცვლილი მემკვიდრის მემკვიდრეებზე.

მუხლი 1432. სამკვიდროს აღწერა

მემკვიდრეს უფლება აქვს მოითხოვოს სამკვიდროს აღწერა, რისთვისაც ეძლევა ორი თვის ვადა, რაც შედის სამკვიდროს მისაღებად დადგენილ საერთო ვადაში.

მემკვიდრემ, რომელიც სამკვიდროს აღწერას მოითხოვს, უნდა მიმართოს სანოტარო ორგანოს. ნოტარიუსი დადგენილი წესის დაცვით აღწერს სამკვიდროს, რაზედაც შედგება სათანადო ოქმი. დრო, რომლის განმავლობაშიც უნდა განხორციელდეს აღწერა არ უნდა აღემატებოდეს ორ თვეს, რომელიც სამკვიდროს მიღების ვადას კი არ ემატება, არამედ მასში შედის.

მუხლი 1433. საკუთრების წარმოშობა სამკვიდროზე

მიღებული სამკვიდრო მემკვიდრის საკუთრებად ითვლება მემკვიდრეობის გახსნის დღიდან.

შესაძლებელია სამკვიდროს მიღება მისი გახსნისთანავე კი არ მოხდეს, არამედ განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ. მაგრამ ასეთ შემთხვევაშიც მემკვიდრე სამკვიდროს შესაკუთრედ ითვლება სამკვიდროს გახსნის დღიდან. ამის გამო მემკვიდრეს,

რომელმაც სამკვიდრო მიიღო, უფლება აქვს არა მარტო შემოსავალზე, რომელიც მოიტანა სამკვიდრომ სამკვიდროს გახსნის დღიდან, არამედ ასევე ვალდებულია გასწიოს სამკვიდროსათვის საჭირო ყველა ხარჯი.

მუხლი 1434. სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის ვადა

მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე სამი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, როცა მან შეიტყო ან უნდა შეეტყო თავისი მოწვევის შესახებ სამკვიდროს მისაღებად. საპატიო მიზეზის არსებობისას ეს ვადა შეიძლება გააგრძელოს სასამართლომ, მაგრამ არა უმეტეს ორი თვისა. უარის თქმა სამკვიდროს მიღებაზე უნდა გაფორმდეს სანოტარო ორგანოში.

მემკვიდრეს (როგორც კანონით, ისე ანდერძით მემკვიდრეს) შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე. სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმა, ისე როგორც სამკვიდროს მიღება, ცალმხრივი გარიგებაა და ექვემდებარება გარიგების მოხდენის საერთო მოთხოვნებს. სამი თვე, რომლის განმავლობაშიც მემკვიდრეს სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმა შეუძლია, იწყება არა სამკვიდროს გახსნის დღიდან, არამედ იმ დღიდან, როცა მან შეიტყო ან უნდა შეეტყო, რომ ის მემკვიდრედ არის მოწვეული. უარის თქმა სამკვიდროს მიღებაზე უნდა გაფორმდეს სანოტარო ორგანოში. ამ მიზნით მემკვიდრემ განცხადება უნდა შეიტანოს სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში.

მუხლი 1435. სამკვიდროს ნაწილობრივ მიღების დაუშვებლობა

1. არ დაიშვება სამკვიდროს მიღება ან მასზე უარის თქმა ნაწილობრივ, რაიმე დათქმით ან ვადით.

2. თუ მემკვიდრე უარს იტყვის სამკვიდროს ნაწილზე ან დათქვამს რაიმე პირობას, ითვლება, რომ ის უარს ამბობს სამკვიდროზე.

მემკვიდრემ მთლიანად უნდა მიიღოს სამკვიდრო (როგორც მისი აქტივი, ისე პასივი) ან მთლიანად უარი უნდა თქვას მასზე. თუ მემკვიდრე სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმას დაუკავშირებს რაიმე პირობას, მაშინ ითვლება, რომ ის უარს ამბობს სამკვიდროს მიღებაზე. მაგალითად, სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმად ჩაითვლება, თუ მემკვიდრე უარს ამბობს სამკვიდროს მიღებაზე იმ პირობით, რომ დანარჩენი მემკვიდრეები გადაუხდიან განსაზღვრულ თანხას, ანდა უარს ამბობს ანდერძით სამკვიდროს მიღებაზე იმ პირობით, თუ კანონით მიიღებს მემკვიდრეობას და სხვ. იმ მითითებიდან, რომ არ დაიშვება სამკვიდროს ნაწილის მიღება ან ნაწილზე უარის თქმა, არ უნდა გაკეთდეს დასკვნა, რომ განცხადება სამკვიდროს ნაწილის მიღებაზე, ყოველთვის ითვლება სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმად. მაგალითად, თუ მემკვიდრეებს ორი კანონით მემკვიდრე დარჩა და ერთ-ერთმა შეიტანა განცხადება, რომ იღებს სამკვიდროს ნახევარს, არ უნდა ჩაითვალოს, რომ ის უარს ამბობს სამკვიდროს მიღებაზე.

*მუხლი 1436. მემკვიდრის უარი სასოფლო-სამეურ-
ნეო მიწის მიღებაზე*

მემკვიდრეს, რომელიც არ მისდევს სოფლის მეურნეობას, შეუძლია უარი თქვას სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის, მოწყობილობის, შრომის იარაღებისა და პირუტყვის მიღებაზე, მაგრამ ეს არ ჩაითვლება საერთოდ უარის თქმად სამკვიდროს მიღებაზე.

იმ საერთო წესიდან, რომ სამკვიდროს მიღებაზე ან მასზე უარის თქმა ნაწილობრივ არ დაიშვება, კანონი უშვებს ზოგიერთ გამონაკლისს. ერთ-ერთი შეესება მემკვიდრის მიერ უარის თქმას, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის, მოწყობილობის, შრომის იარაღებისა და პირუტყვის მიღებაზე და მემკვიდრეს შეუძლია მოითხოვოს სამკვიდროდან თავისი წილი სამკვიდროში შემავალი სხვა ქონებიდან. საკითხის ასეთნაირი გადაწყვეტა გამოწვეულია იმით, რომ არ უნდა ვაიძულოთ მემკვიდრე მიიღოს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთი და მის გამოყენებასთან დაკავშირებით ზოგიერთი ნივთი, როცა ის არ მისდევს სოფლის მეურნეობას.

მუხლი 1437. რამდენიმე წილის მიღება სამკვიდროდან

თუ მემკვიდრეს სხვადასხვა საფუძვლით სამკვიდროდან რამდენიმე წილი ეკუთვნის, მას შეუძლია მიიღოს ერთი წილი და უარი თქვას მეორეზე, ან უარი თქვას ყველაზე.

გამორიცხული არ არის შემთხვევები, რომ მემკვიდრეს სამკვიდროდან სხვადასხვა საფუძვლით რამდენიმე წილი ეკუთვნოდეს. ასეთ შემთხვევაში მას შეუძლია რომელიმეზე უარი თქვას და ეს არ ჩაითვლება საერთოდ უარის თქმად სამკვიდროს მიღებაზე. მაგალითად, თუ ანდერძით მემკვიდრეს ანდერძის გა-

რეთ დარჩენილი ქონებიდანაც ეკუთვნის წილი, როგორც კანონით მემკვიდრეს, მას შეუძლია მიიღოს ერთი და უარი თქვას მეორეზე ისე, რომ ეს უარი არ ჩაითვლება სამკვიდროს მიღებაზე საერთოდ უარის თქმად.

მუხლი 1438. უარი სამკვიდროს ნაწილზე

მემკვიდრეს უფლება აქვს უარი თქვას სამკვიდროს იმ ნაწილზე, რომელიც ეკუთვნის შემატების უფლებით, სამკვიდროს დანარჩენი ნაწილის მიუხედავად.

(წილის შემატების შესახებ იხ. მუხლი 1440). უარის თქმა იმ წილზე, რომელიც ეკუთვნის მემკვიდრეს შემატების უფლებით, არ ნიშნავს სამკვიდროზე უარის თქმას საერთოდ. მემკვიდრეს, რომელმაც უარი თქვა იმ წილზე, რომელიც შემატების უფლებით ეკუთვნის, შეუძლია მიიღოს წილი, რომელიც ეკუთვნის კანონით ან ანდერძით, შემატების გარეშე.

მუხლი 1439. უარი სხვა პირთა სასარგებლოდ

მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე სხვა პირთა სასარგებლოდ კანონით ან ანდერძით მემკვიდრეთა რიცხვიდან. არ დაიშვება სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმა იმ პირთა სასარგებლოდ, რომლებიც ცნობილი არიან უღირს მემკვიდრეებად ან რომელთაც ანდერძის პირდაპირი მითითებით ჩამოერთვათ მემკვიდრეობის უფლება. ასეთი უარი შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში სხვა მემკვიდრეების მიერ.

მემკვიდრეს არ შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე იმ პირთა სასარგებლოდ, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან არც

კანონით და არც ანდერძით მემკვიდრეთა რიცხვს. თუ მემკვიდრე უარს იტყვის სამკვიდროზე აღნიშნულ მუხლში მითითებულ პირთა სასარგებლოდ (იმ პირთა სასარგებლოდ, რომლებიც ცნობილი არიან უღირს მემკვიდრეებად. ან რომელთაც ანდერძის პირდაპირი მითითებით ჩამოერთვათ მემკვიდრეობის უფლება), მაშინ სხვა მემკვიდრეებს შეუძლიათ ასეთი უარი გაასაჩივრონ სასამართლოში. კანონის მითითება იმის შესახებ, რომ მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროზე სხვა მემკვიდრეთა სასარგებლოდ, გულისხმობს, რომ მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროზე სხვა მემკვიდრის (მემკვიდრეების) სასარგებლოდ მიუხედავად იმისა, თუ რომელი რიგის მემკვიდრეთა რიცხვს მიეკუთვნება იგი. მაგალითად, პირველი რიგის მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროზე მეორე რიგის მემკვიდრის სასარგებლოდ მაშინაც, როცა სხვა პირველი რიგის მემკვიდრეებიც არსებობენ.

მუხლი 1440. წილის შემატება სამკვიდროზე უარის თქმისას

თუ მემკვიდრემ უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე, მაგრამ არ განუცხადებია, თუ ვის სასარგებლოდ ამბობს უარს, მაშინ მისი წილი შეემატება მემკვიდრეებად მოწოდებულ კანონით მემკვიდრეთა წილს, ხოლო, თუ მთელი სამკვიდრო ანდერძით იყო განაწილებული, მაშინ — ანდერძით მემკვიდრეთა წილს და იგი განაწილდება მათ შორის მათი წილის პროპორციულად, თუ ანდერძით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

მემკვიდრეს შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროზე ისე, რომ არ მიუთითოს თუ ვის სასარგებლოდ ამბობს უარს. ასეთ შემთხ-

ვევაში მისი წილი. რომლის მიღებაზეც მან უარი თქვა. სხვა მემკვიდრეთა შორის განაწილდება ეს წილი შეემატება მემკვიდრეებად მოწოდებულ კანონით მემკვიდრეთა წილს. ეს წილი კანონით მემკვიდრეთა წილს შეემატება მაშინაც, როცა ქონების ნაწილი ანდერძით იყო გათვალისწინებული და თავის წილზე ანდერძით მემკვიდრემ თქვა უარი. იგი განაწილდება დანარჩენ ანდერძით მემკვიდრეთა შორის მათი წილის პროპორციულად. მაგალითად, თუ ერთ-ერთ მემკვიდრეს ეანდრძა სამკვიდროს ერთი ძეოთხედი, მაშინ იგი შემატებული ქონებიდან მიიღებს ერთ ძეოთხედს. აღნიშნული წესი მოქმედებს მაშინ, თუ ანდერძით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. მოანდერძეს შეუძლია ანდერძით განსაზღვროს წილის ბედი იმ შემთხვევისათვის, თუ მემკვიდრე უარს იტყვის მის მიღებაზე.

მუხლი 144. ერთადერთი მემკვიდრის უარი სამკვიდროზე

თუ მემკვიდრე, რომელმაც უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე, ერთადერთია ამ რიგის მემკვიდრეთა შორის, მაშინ სამკვიდრო გადავა მომდევნო რიგის მემკვიდრეებზე.

თუ, მაგალითად, სამკვიდროს მისაღებად მოწვეული პირი ერთადერთი პირველი რიგის მემკვიდრეა და უარს იტყვის სამკვიდროს მიღებაზე, მაშინ სამკვიდროს მისაღებად მოიწვევიან მეორე რიგის მემკვიდრეები, თუ მეორე რიგის მემკვიდრე ერთადერთია ამ რიგში და უარს იტყვის სამკვიდროს მიღებაზე, მაშინ სამკვიდროს მისაღებად მოწვეული იქნებიან მესამე რიგის მემკვიდრეები და ა.შ.

*მუხლი 1442. უარი რამდენიმე მემკვიდრის სასარგებ-
ბლოდ*

თუ მემკვიდრე უარს ამბობს სამკვიდროს მიღებაზე რამდენ-
იმე მემკვიდრის სასარგებლოდ, მას შეუძლია მიუთითოს თი-
თოეულის წილზე. ასეთი მითითების არარსებობისას მისი წილი
თანაბრად განაწილდება იმ მემკვიდრეებზე, რომელთა სასარგე-
ბლოდაც უარი იყო ნათქვამი სამკვიდროს მიღებაზე.

სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმა დასაშვებია არა მხოლოდ
ერთი, არამედ რამდენიმე მემკვიდრის სასარგებლოდ. ასეთ შემთხ-
ვევაში მემკვიდრეს, რომელმაც უარი თქვა სამკვიდროს მიღება-
ზე, შეუძლია თვითონ განსაზღვროს თავისი წილიდან თითოეუ-
ლი მემკვიდრის წილი — ნახევარი, ერთი მესამედი და ა.შ. თუ
მემკვიდრე, რომელიც უარს ამბობს სამკვიდროს მიღებაზე, ასეთ
მითითებას არ გააკეთებს, მაშინ მისი წილი თანაბრად განაწი-
ლდება იმ მემკვიდრეთა შორის, რომელთა სასარგებლოდაც
მემკვიდრემ უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე.

*მუხლი 1443. სამკვიდროზე უარი შვილიშვილის
სასარგებლოდ*

სამკვიდროზე უარის თქმა შვილიშვილის სასარგებლოდ დასაშ-
ვებია, თუ სამკვიდროს გახსნის დღისათვის ცოცხალი აღარ
არის მისი მშობელი, რომელიც მამკვიდრებლის მემკვიდრე უნდა
ყოფილიყო, ან თუ შვილიშვილი ანდერძით მემკვიდრეა.

შვილიშვილები არ მიეკუთვნებიან კანონით მემკვიდრეთა
დამოუკიდებელ კატეგორიას და სამკვიდროს იღებენ წარმომად-
გენლობის უფლებით. ბებიის ან პაპის მიერ სამკვიდროს მიღე-
ბაზე უარის თქმა შვილიშვილის სასარგებლოდ დაიშვება მხო-

ოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის კანონით ან ანდერძით მემკვიდრეს წარმოადგენს. შვილიშვილი კანონით მემკვიდრედ ითვლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ცოცხალი აღარ არის მისი მშობელი, რომელიც მამკვიდრებლის მემკვიდრე უნდა ყოფილიყო, ანდერძით მემკვიდრე კი, ცხადია, მაშინ, როცა მემკვიდრედ დასახელებულია ანდერძში.

მუხლი 1444. ხაზინის უარის დაუშვებლობა სამკვიდროს მიღებაზე

ხაზინას არა აქვს უფლება უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე, რომელიც მასზე გადავიდა.

(ხაზინაზე უმკვიდრო ქონების გადასვლის შესახებ იხ. მუხლი 1343).

მუხლი 1445. უარის დაუშვებლობა სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანის შემდეგ

არ დაიშვება უარის თქმა სამკვიდროს მიღებაზე მას შემდეგ, რაც მემკვიდრემ სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში შეიტანა განცხადება სამკვიდროს ან სამკვიდრო მოწმობის მიღების შესახებ.

როგორც აღნიშნული იყო, მემკვიდრის მიერ სამკვიდრო მიღებულად ითვლება, როდესაც იგი სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში შეიტანს განცხადებას სამკვიდროს მიღების შესახებ. ასეთი გზით სამკვიდროს მიღების შემდეგ მემკვიდრეს აღარ შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე თუნდაც სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმისათვის დადგენილი დროის განმავლობაში. ასევეა მაშინაც, როცა მემკვიდრემ სანოტარო ორგანო-

ში შეიტანა განცხადება სამკვიდრო მოწმობის მიღების თაობაზე.

მუხლი 1446. სამკვიდროზე უარის შეუქცევადობა

1. მემკვიდრის განცხადება სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ შეუქცევადია.

2. თუ მემკვიდრე ქმედუნარო ან შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე პირია, უარი სამკვიდროს მიღებაზე დაიშვება სასამართლოს ნებართვით.

მას შემდეგ, რაც მემკვიდრემ შეიტანა განცხადება სანოტარო ორგანოში სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ, მას აღარ შეუძლია შეცვალოს ეს გადაწყვეტილება, თუნდაც სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმისათვის დადგენილ ვადაში. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ისმება კითხვა იმის თაობაზე — შეუძლია თუ არა მემკვიდრეს შეცვალოს თავდაპირველი უარის შინაარსი, კერძოდ, როცა მემკვიდრემ უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე საერთოდ და არა ვინმეს სასარგებლოდ, ამის შემდეგ შეუძლია თუ არა მას, მიუთითოს კონკრეტული მემკვიდრე, რომლის სასარგებლოდაც ამბობს უარს. კანონის იმ მითითებიდან გამომდინარე, რომ განცხადება სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ, შეუქცევადია, ამ კითხვაზე უარყოფითად უნდა ვუპასუხოთ.

მუხლი 1447. უარი სამკვიდროს ფაქტობრივად ფლობისას

მემკვიდრეს, რომელიც ფაქტობრივად შეუდგა სამკვიდროს ფლობას ან მართვას, სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი დროის განმავლობაში შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე, რის შესახებაც განცხადებით უნდა მიმართოს სანოტარო ორგანოს.

მემკვიდრეს უფლება არა აქვს უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე მას შემდეგ, რაც განცხადებით მიმართა სანოტარო ორგანოს სამკვიდროს მიღების შესახებ. მაგრამ ეს წესი არ ვრცელდება იმ შემთხვევაზე, როცა მემკვიდრემ სამკვიდრო მიიღო იმიტომ, რომ ფაქტობრივად შეუდგა სამკვიდროს ფლობას ან მართვას. სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი დროის განმავლობაში, მემკვიდრეს შეუძლია განცხადებით მიმართოს სანოტარო ორგანოს სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ მიუხედავად იმისა, რომ ის ფლობს ან მართავს სამკვიდროს. მაგალითად, როცა მემკვიდრე მამკვიდრებელთან ერთად ცხოვრობდა და განაგრძობს მისი ქონებით სარგებლობას მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ, ითვლება, რომ სამკვიდრო მიიღო, მაგრამ მას უფლება აქვს დადგენილ ვადაში უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე ამის შესახებ სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანის გზით. აღნიშნულ შემთხვევაში ადგილი აქვს სამკვიდროს მიღების პრეზუმფციას, რომელიც შეიძლება უარყოფილ იქნეს განცხადებით სამკვიდროზე უარის თქმის შესახებ.

მუხლი 1448. უარის თქმის უფლების გადასვლა მემკვიდრეობით

1. სამკვიდროზე უარის თქმის უფლება გადადის მემკვიდრეობით.
2. თუ მემკვიდრე გარდაიცვლება სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმისათვის დადგენილი ვადის გასვლამდე, მაშინ ეს ვადა არ დასრულდება იმ დროის გასვლამდე, რაც დარჩა მემკვიდრის შემდეგ.
3. გარდაცვლილი მემკვიდრის რამდენიმე მემკვიდრიდან თითოეულს შეუძლია უარი თქვას მხოლოდ მის სამკვიდრო წილზე.

სამკვიდროზე უარის თქმის უფლების გადასვლა მემკვიდრეობით იმაში გამოიხატება, რომ გარდაცვლილი მემკვიდრის მემკვი-

დრესაც აქვს უფლება უარი თქვას იმ წილის მიღებაზე. რაც გარდაცვლილს ეკუთვნოდა.

სამკვიდროს გახსნის შემდეგ, მაგრამ სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმისათვის დადგენილი ვადის გასვლამდე მემკვიდრის გარდაცვალებისას, ეს ვადა არ დასრულდება იმ დროის გასვლამდე, რაც დარჩა მემკვიდრის შემდეგ. მაგალითად, თუ მემკვიდრე გარდაიცვალა ორი თვის შემდეგ იმ დღიდან, რაც მან შეიტყო სამკვიდროს მისაღებად თავისი მოწვევის შესახებ, მაშინ გარდაცვლილი მემკვიდრის მემკვიდრემ სამკვიდრო წილის მიღებაზე უარი უნდა თქვას დარჩენილი ერთი თვის განმავლობაში.

გარდაცვლილი მემკვიდრის რამდენიმე მემკვიდრიდან ერთ-ერთის მიერ მის სამკვიდრო წილზე უარის თქმა არ ნიშნავს სხვა მემკვიდრეების უარსაც. თითოეულს შეუძლია უარი თქვას მხოლოდ თავის წილზე.

მუხლი 1449. სამკვიდროზე უარის თქმა წარმომადგენლის გარეშე

სამკვიდროზე უარის თქმა წარმომადგენლის მეშვეობით შესაძლებელია, თუ დავალებაში (მინდობლობაში) სპეციალურად არის გათვალისწინებული უფლებამოსილება უარის თქმის შესახებ.

დავალებაში (მინდობილობაში) სპეციალურად უნდა იყოს მითითებული, რომ მარწმუნებელი აძლევს რწმუნებულს სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის უფლებამოსილებას. ამიტომ დავალებაში (მინდობილობაში) ზოგადად იმაზე მითითება, რომ რწმუნებულს უფლებამოსილება გააჩნია მარწმუნებლის საქმეები, ამ უკანასკნელს არ აძლევს სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის უფლებამოსილებას.

მუხლი 1450. სამკვიდროს მიღებაზე შედგენების ვადა

სამკვიდროს მიღება ან მიღებაზე უარის თქმა შეიძლება სადავო გახდეს ორი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, როცა დაინტერესებულმა პირმა შეიტყო, რომ ამისათვის არსებობს სათანადო საფუძველი.

სამკვიდროს მიღება ან მიღებაზე უარის თქმა მემკვიდრის მიერ შეიძლება სადავო გახადოს ყველა დაინტერესებულმა პირმა (სხვა მემკვიდრეებმა, მათმა ნათესავებმა, მეურვეებმა და მზრუნველებმა და სხვ.); ამასთან, სამკვიდროს მიღება ან მიღებაზე უარის თქმა შეიძლება დაინტერესებულმა პირმა სადავო გახადოს ორი თვის განმავლობაში, მაგრამ ამ ორი თვის გამოთვლა იწყება იმ მომენტიდან, როცა დაინტერესებულმა პირმა შეიტყო, რომ არსებობს შედავების საფუძველი.

მუხლი 1451. სამკვიდროს მიღების სამართლებრივი შედეგების დადგენის დრო

სამკვიდროს მიღების ან მასზე უარის თქმის სამართლებრივი შედეგები დადგება სამკვიდროს გახსნის მომენტიდან.

მემკვიდრე, რომელიც სამკვიდროს მიიღებს, სამკვიდროს გახსნის მომენტიდანვე ითვლება სამკვიდროს მესაკუთრედ, წარმოეშობა უფლება სამკვიდროდან მიღებულ შემოსავალზე, სამკვიდროზე ხარჯების გაწევის მოვალეობა და ა.შ. მემკვიდრეს, რომელმაც უარი თქვა სამკვიდროს მიღებაზე, ასეთი უფლებები და მოვალეობები არა აქვს სამკვიდროს გახსნის მომენტიდანვე.

სამკვიდროს გაყოფა

მუხლი 1452. ცნება

სამკვიდროს გაყოფა ხდება სამკვიდროს მიმღები მემკვიდრეების შეთანხმებით იმ წილის კვალობაზე, რაც თითოეულ მათგანს კანონით ან ანდერძით ერგებათ.

პრაქტიკულად სამკვიდროს გაყოფის საკითხი არ დადგება. როცა მემკვიდრეებს ეანდერძათ კონკრეტული ნივთები. ე.ი. როცა სამკვიდრო თვით მოანდერძის მიერაა განაწილებული მემკვიდრეთა შორის

სამკვიდრო უნდა გაიყოს იმ წილის კვალობაზე, რაც თითოეულ მემკვიდრეს კანონით ან ანდერძით ერგება, მაგრამ გამორიცხული არ არის მემკვიდრეთა განსხვავებული შეთანხმება. მემკვიდრეთა შეთანხმებით შესაძლებელია მემკვიდრისათვის ქონების გამოყოფა იმ რაოდენობით, რაც არ შეესაბამება მის წილს.

მუხლი 1553. სამკვიდროს გაყოფის წესის განსაზღვრა
მოანდერძის მიერ

მოანდერძეს შეუძლია ანდერძით განსაზღვროს სამკვიდროს გაყოფის წესი, კერძოდ, მას შეუძლია სამკვიდროს გაყოფა მიანდოს მესამე პირს. მესამე პირის გადაწყვეტილება არ არის სავალდებულო მემკვიდრეებისათვის, თუ ის აშკარად უსამართლოა. ასეთ შემთხვევაში გაყოფა მოხდება სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

მესამე პირის გადაწყვეტილება სამკვიდროს გაყოფის შესახებ მემკვიდრეებისათვის სავალდებულო არ არის, თუ გაყოფა არ მოხდა სამართლიანად. მაგალითად, გაყოფა აშკარად უსამართლო იქნება, თუ ერთ-ერთ მემკვიდრეს იმაზე ნაკლები ქონება მიეკუთვნა, ვიდრე ერგებოდა ან არ მიეკუთვნა ისეთი ქონება, რაც აუცილებელია მისი პროფესიული საქმიანობისათვის და ა.შ.

მუხლი 1554. სამკვიდროდან წილის გამოყოფა ნატურით

თითოეულ მემკვიდრეს შეუძლია მოითხოვოს თავისი წილის გამოყოფა ნატურით როგორც მოძრავი, ისე უძრავი ქონებიდან, თუ ასეთი გამოყოფა შესაძლებელია ან აკრძალული არ არის კანონით.

მემკვიდრეს თავისი წილის ნატურით გამოყოფა შეუძლია მოითხოვოს, თუ გამოყოფა შესაძლებელია, ე.ი. ქონება ისე უნდა გაიყოს, რომ არ დაკარგოს თავისი დანიშნულება. ზოგჯერ კანონი კრძალავს ქონების ნატურით გაყოფას. მაგალითად, არ დაიშვება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის გაყოფა მემკვიდრეებს შორის, თუ ამის გამო შეუძლებელი იქნება სიცოცხლისუნარიანი მეურნეობის შენარჩუნება.

მუხლი 1455. საჩუქრის ჩათვლა მემკვიდრის წილში

სამკვიდროს გაყოფისას თითოეული მემკვიდრის წილში ჩათვლება იმ ქონების ღირებულება, რომელიც მან საჩუქრის სახით მიიღო მამკვიდრებლისაგან სამკვიდროს გახსნამდე ხუთი წლის განმავლობაში.

მაგალითად, თუ სამკვიდროს გახსნამდე ოთხი წლით ადრე მამკვიდრებელმა მემკვიდრეს აჩუქა 100 ლარის ღირებულების ქონება. მაშინ დასაჩუქრებული მემკვიდრე მიიღებს 100 ლარის ღირებულების ქონებით ნაკლებს, ვიდრე მიიღებდა საჩუქარი რომ არ მიეღო.

მუხლი 1456. სამკვიდროს გაყიდვა თანამემკვიდრეთა შემთანხმებით

თანამემკვიდრეთა შეთანხმებით დასაშვებია მთელი სამკვიდროს გაყიდვა და მემკვიდრეთა შორის ფულის განაწილება მათი წილის კვალობაზე.

ფაქტობრივად ამ შემთხვევაშიც სამკვიდროს გაყოფასთან გვაქვს საქმე, მაგრამ არა ნატურით, არამედ ფულის გაყოფით.

მუხლი 1457. სამკვიდროს გადასვლა ერთ თანამემკვიდრეზე

თანამემკვიდრეთა შეთანხმებით შესაძლებელია მთელი სამკვიდროს გადასვლა ერთ თანამემკვიდრეზე, რომელიც, თავის მხრივ, მოვალეა სხვა თანამემკვიდრეებს მისცეს შესაბამისი კომპენსაცია.

მოცემულ შემთხვევაში მემკვიდრეები იღებენ კუთვნილი წილის კომპენსაციას, რასაც მათ გადაუხდის ის მემკვიდრე, რომელსაც თანამესაკუთრეთა შეთანხმებით მთელი სამკვიდრო გადაეცა. მაგალითად, თუ სამკვიდროს ღირებულება 30 ათასი ლარია, რომელიც სამ მემკვიდრეს შორის უნდა განაწილდეს, შეიძლება ისინი

შეთანხმდნენ, რომ სამკვიდრო მთლიანად გადაეცეს ერთ მემკვიდრეს, დანარჩენი ორი კი მიიღებს კომპენსაციას — თითოეული 10 ათასი ლარის ოდენობით.

მუხლი 1458. სამკვიდროს გაყოფის შეჩერება

თანამემამულეები შეიძლება შეთანხმდნენ იმაზე, რომ სამკვიდროს გაყოფა შეჩერდეს განსაზღვრული დროით.

თუ მემკვიდრეები განსაზღვრული დროით შეაჩერებენ სამკვიდროს გაყოფას, მაშინ სამკვიდრო მის გაყოფამდე მემკვიდრეთა საერთო წილობრივ საკუთრებად უნდა ჩაითვალოს და მის მიმართ გამოიყენება საერთო საკუთრების მარეგულირებელი წესები.

მუხლი 1459. წილობრივი საკუთრება განუყოფელ ქონებაზე

თუ სამკვიდროს მიძღები ყველა მემკვიდრის შეთანხმებით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ისეთი ქონება, რომლის გაყოფაც გამოიწვევს მისი სამეურნეო დანიშნულების მოშლას ან შესუსტებას, გაყოფას არ ექვემდებარება და ხდება მემკვიდრეთა საერთო საკუთრება მათი წილის მიხედვით.

როცა სამკვიდროს საგანი გაუყოფადია, ე.ი. ასეთი ნივთის გაყოფა გამოიწვევს მისი სამეურნეო დანიშნულების მოშლას ან შესუსტებას, მემკვიდრეთა შეთანხმებით ის შეიძლება გადაეცეს ერთ-ერთ მემკვიდრეს, დანარჩენები კი მიიღებენ წილს სხვა ქონებიდან. მემკვიდრეებს შეუძლიათ მიიღონ სხვანაირი გადაწყვეტილებაც. თუ ასეთი ნივთის მიმართ მემკვიდრეთა სხვანაირი

შეთანხმება არ არის, მაშინ ქონება ხდება მემკვიდრეთა საერთო წილობრივი საკუთრება.

მუხლი 1460. სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყოფა მემკვიდრეებს შორის

1. თუ მესაკუთრემ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა, რომელზედაც საადგილმამულო მეურნეობაა მოწყობილი, ანდერძით რამდენიმე მემკვიდრეს დაუტოვა, ან, თუ ანდერძი არ იყო დატოვებული და კანონით მემკვიდრე რამდენიმეა, მაშინ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა და მასზე მოწყობილი საადგილმამულო მეურნეობა შეიძლება გაიყოს მემკვიდრეებს შორის, თუ ამგვარი გაყოფის შედეგად თითოეულ მემკვიდრეზე მოსული მიწის ნაკვეთი უზრუნველყოფს სიცოცხლისუნარიანი მეურნეობის არსებობას.

2. გაყოფა დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მემკვიდრეები თვითონ აპირებენ გაუძღვნენ მეურნეობას. თუკი არც ერთი მემკვიდრე არ მოისურვეს მეურნეობის გაძღოლას, მაშინ მათი შეთანხმებით მიწა და მასზე მოწყობილი მეურნეობა შეიძლება გაიყიდოს და მემკვიდრეები მიიღებენ თავიანთ წილს ფულის სახით.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის გაყოფას მემკვიდრეთა შორის კანონი უშვებს განსაზღვრული პირობების არსებობისას. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის გაყოფა მემკვიდრეთა შორის, მიუხედავად იმისა, კანონით მემკვიდრეები არიან ისინი, თუ ანდერძით მემკვიდრეები, დაიშვება იმ შემთხვევაში, თუ გაყოფის შემდეგ თითოეულ მემკვიდრეზე მოსული მიწის ნაკვეთი იმოდენაა; რომ მასზე შესაძლებელი გახდეს სრულ-

ფასოვანი მეურნეობის მოწყობა და მიწამ არ უნდა დაკარგოს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულება.

გარდა აღნიშნულისა აუცილებელია ასევე, რომ მემკვიდრებს ჰქონდეთ მეურნეობის გაძღოლის სურვილი.

მუხლი 1461. სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყოფის დაუშვებლობა

თუ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის გაყოფა შეუძლებელია, მაშინ მიწა უნდა მიეკუთვნოს იმ მემკვიდრეს, რომელიც საადგილმამულო მეურნეობაში ცხოვრობს და მამკვიდრებელთან ერთად ეწეოდა მეურნეობას. თუკი ასეთი მემკვიდრე არ არის, მაშინ – მას, რომელსაც უნარი აქვს გაუძღვეს მეურნეობას და აქვს ამის სურვილი.

როცა სამკვიდროში ისეთი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა შედის, რომლის გაყოფაც შეუძლებელია, კანონი მისი მიღების უპირატესობას ანიჭებს იმ მემკვიდრეს, რომელიც საადგილმამულო მეურნეობაში ცხოვრობს და მამკვიდრებელთან ერთად ეწეოდა მეურნეობას. თუ ასეთი მემკვიდრე არ არის, მაშინ მიწის ნაკვეთს მიიღებს ის მემკვიდრე, რომელსაც მისი მიღების სურვილი აქვს, მაგრამ მხოლოდ სურვილი საკმარისი არ არის, მას უნდა შეეძლოს მეურნეობის გაძღოლა.

მუხლი 1462. წილის კომპენსაცია

მემკვიდრე, რომელიც ვერ მიიღებს მიწის ნაკვეთს, მიიღებს შესაბამის წილს სხვა ქონებიდან, ხოლო, თუ სხვა ქონება საკმარისი არ იქნება, მაშინ – სათანადო კომპენსაციას დადგენილი წესის მიხედვით.

*მუხლი 1463. საადგილმამულო მეურნეობის გადასვ-
ლა მემკვიდრეობით*

1. თუ საადგილმამულო მეურნეობა კომლის მეურნეობაა და კომლის ბოლო წევრს ანდერძი არ დაუტოვებია, მაშინ კომლის საერთო ქონება გადავა კანონით მემკვიდრეებზე იმ პირობით, რომ კომლის მეურნეობა არ დაიშალოს.

2. კომლის ბოლო წევრის მიერ ანდერძით რამდენიმე მემკვიდრის დანიშვნის შემთხვევაში, ის წესი უნდა იქნეს გამოყენებული, რომელიც საერთოდ საადგილმამულო მეურნეობას ეხება.

კომლში, როგორც ცნობილია, კომლის საერთო ქონებაზე სამკვიდრო იხსნება კომლის ბოლო წევრის გარდაცვალების შემდეგ, ხოლო ანდერძის დატოვება კომლის ბოლო წევრს შეუძლია, მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს ის გარემოება, რომ საქმე ეხება კომლის წევრთა საერთო ქონებას (კომლის ცალკეულ წევრთა ინდივიდუალურ საკუთრებაზე მემკვიდრეობა ჩვეულებრივი წესით განხორციელდება). თუ კომლის ბოლო წევრს ანდერძი არ დაუტოვებია, მაშინ კომლის საერთო ქონება გადავა ანდერძით მემკვიდრეებზე. თუ კომლის ბოლო წევრმა ანდერძში არ გაითვალისწინა ან ანდერძით მემკვიდრეობა ჩამოართვა სავალდებულო მემკვიდრეებს, მაშინ იმოქმედებს სავალდებულო წილის მიღების წესი. სამკვიდროს გაყოფა მემკვიდრეებს შორის ისე უნდა მოხდეს, რომ კომლის მეურნეობა არ დაიშალოს, თუ მემკვიდრეებს შორის, მათ შორის ანდერძით მემკვიდრეთა შორისაც, კომლის საერთო ქონების გაყოფა კომლის მეურნეობის დაშლას გამოიწვევს, მაშინ გამოყენებული უნდა იქნეს ის წესი, რომელიც საერთოდ საადგილმამულო მეურნეობას ეხება.

*მუხლი 1464. სპერთო სპუთრება საადგილმამულო
მეურნეობაზე*

თანამემკვიდრეთა შეთანხმებით მიწა და მასზე მოწყობილი საადგილმამულო მეურნეობა შეიძლება დარჩეს მათ საერთო საკუთრებაში.

თანამემკვიდრეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ, რომ მიწა და მასზე მოწყობილი მეურნეობა არ გაიყოს და დარჩეს მათ საერთო საკუთრებად. ასეთ შემთხვევაში კანონით მემკვიდრეობისას მიწა და მასზე მოწყობილი საადგილმამულო მეურნეობა თანამემკვიდრეთა თანაზიარი საკუთრება იქნება, ხოლო თუ სამკვიდრო ანდერძით იყო განაწილებული რამდენიმე ანდერძით მემკვიდრეს შორის, საერთო წილადი საკუთრება.

*მუხლი 1465. ჩასახული მემკვიდრის უფლება
სამკვიდროს ბაჟოშისას*

1. თუ მემკვიდრე ჩასახულია, მაშინ სამკვიდროს გაყოფა შეიძლება მხოლოდ ამ მემკვიდრის დაბადების შემდეგ.

2. თუ ჩასახული მემკვიდრე ცოცხალი დაიბადება, მაშინ დანარჩენ მემკვიდრეებს უფლება აქვთ გაიყონ სამკვიდრო მხოლოდ მისი კუთვნილი წილის გამოყოფით. ახალშობილის ინტერესების დასაცავად გაყოფაში მონაწილეობისათვის მოწვევული უნდა იქნეს მისი წარმომადგენლები.

მითითებული ნორმა კრძალავს სამკვიდროს გაყოფას მამკვიდრებლის სიცოცხლეში ჩასახული მემკვიდრის დაბადებამდე. სამკვიდრო გაიყოფა ასეთი მემკვიდრის დაბადების შემდეგ. ამასთან,

კანონი სამკვიდროდ ახალშობილისათვის წილის გამოყოფას უკავშირებს მემკვიდრის ცოცხლად დაბადებას. მხოლოდ ცოცხლად დაბადებულ მემკვიდრეს გამოეყოფა წილი. მოცემულ შემთხვევაში საქმე ეხება მემკვიდრეთა მიერ არა სამკვიდროს მიღებას, არამედ გაყოფას. სამკვიდრო მემკვიდრეებმა დადგენილ დროში უნდა მიიღონ, მაგრამ მისი გაყოფა მოხდება ჩასახული მემკვიდრის დაბადების შემდეგ.

მუხლი 1466. საჯარო მოთხოვნების დაკისრება ერთი მემკვიდრისათვის

თანამემკვიდრეთა შეთანხმებით დასაშვებია საჯარო მოთხოვნები მთლიანად დაეკისროს ერთ-ერთ მემკვიდრეს მისთვის სამკვიდროდან შესაბამისად გაზრდილი წილის მიცემის სანაცვლოდ.

მემკვიდრეები ვალდებული არიან გადაიხადონ მამკვიდრებლის ვალეები, თითოეულმა თავისი წილის პროპორციულად, მაგრამ მემკვიდრეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ იმის თაობაზე, რომ ყველა კი არ გადაიხდის ვალს თავის წილის შესაბამისად, არამედ ერთ-ერთი, რომელსაც სანაცვლოდ მიეცემა გაზრდილი წილი. მაგალითად, თუ მამკვიდრებლის ვალი 100 ლარს შეადგენს, ერთ-ერთ მემკვიდრეს შეიძლება მიეცეს თავის წილზე დამატებით 100 ლარის ღირებულების ქონება, მაგრამ იმ პირობით, რომ მამკვიდრებლის ვალს ის გადაიხდის.

მუხლი 1467. წილის მიღების უზრუნველყოფის ვალდებულება

თითოეული თანამემკვიდრე მოვალეა უზრუნველყოს სხვა თანამემკვიდრეთა მიერ შესაბამისი წილის მიღება, როცა თან-

ამეკვიდრე სამკვიდროს გაყოფის შედეგად მოთხოვნის უფლებას იძენს, სხვა თანამემკვიდრეები ვალდებულნი არიან ხელი შეუწყონ მოვალის გადახდისუნარიანობას გაყოფის მომენტში თავ-თავიანთი სამკვიდრო წილის მიხედვით, ხოლო თუ ასეთი ვალდებულების შესრულების ვადა არ დამდგარა, მაშინ — ვალდებულების შესრულების მომენტში.

სამკვიდრო შეიძლება შეიცავდეს მოთხოვნის უფლებას. მაგალითად, მამკვიდრებლის მიერ გასესხებული ნივთის მოთხოვნის უფლებას. როცა ერთ-ერთი მემკვიდრის სამკვიდრო წილში ასეთი უფლება შედის, სხვა მემკვიდრეები ვალდებულნი არიან ხელი შეუწყონ მოვალის გადახდისუნარიანობას გაყოფის მომენტში თავ-თავიანთი სამკვიდრო წილის მიხედვით. აღნიშნული იმას ნიშნავს, რომ თუ მოთხოვნის უფლება ვერ განხორციელდა, მემკვიდრე, რომელმაც მოთხოვნის უფლება შეიძინა, სხვა თანამემკვიდრეების მიერ უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი. თუ მოთხოვნის უფლების ვადა არ დამდგარა (მაგალითად, სესხის დაბრუნების ვადა სამკვიდროს გაყოფისას ჯერ კიდევ არ დამდგარა), მაშინ უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს ვალდებულების შესრულების მომენტში.

მუხლი 1468. წილის შემცირება პროპორციულად

თუ აღმოჩნდება, რომ ანდერძით განსაზღვრული წილთა ჯამი აღემატება მთელ სამკვიდროს, მაშინ თითოეული მემკვიდრის წილი შემცირდება პროპორციულად.

ანდერძით მემკვიდრეობისას, როცა მოანდერძემ თვითონ განსაზღვრა თითოეული მემკვიდრის წილი, შეიძლება აღმოჩნდეს, რომ წილთა ჯამი აღემატება მთელ სამკვიდროს. მაგალითად,

ანდერძით დანიშნული სამი მემკვიდრიდან ერთს ეანდერძა მთელი სამკვიდროს სამი მეოთხედი, მეორეს — ერთი მეოთხედი და მესამესაც — ერთი მეოთხედი. სამკვიდრო ერთ მთლიანს წარმოადგენს. მოანდერძის მიერ განსაზღვრული წილთა ჯამი კი ერთი მეოთხედით აღემატება ერთ მთელს (მთელ სამკვიდროს). ასეთ შემთხვევაში თითოეული მემკვიდრის წილი შემცირდება პროპორციულად.

მუხლი 1469. ღაპის განხილვა ქონების გაყოფისას

სამკვიდროს გაყოფის თაობაზე თანამემკვიდრეებს შორის შეუთანხმებლობისას ღაპს განიხილავს სასამართლო, რომელმაც ქონების გაყოფისას მხედველობაში უნდა მიიღოს გასაყოფი ქონების ხასიათი, თითოეული თანამემკვიდრის საქმიანობა და სხვა კონკრეტული გარემოებანი.

სამკვიდროს გაყოფა მემკვიდრეთა შეთანხმებით ხდება, მაგრამ თუ სამკვიდროს გაყოფის თაობაზე შეთანხმება მიღწეული ვერ იქნება, ქონება გაიყოფა სასამართლოს მიერ. სასამართლომ სამკვიდროს გაყოფისას მთელი რიგი გარემოებანი უნდა გაითვალისწინოს და გაყოფა არ უნდა მოხდეს თითოეული მემკვიდრისათვის მიკუთვნებული ქონების მხოლოდ ღირებულების მიხედვით. გათვალისწინებული უნდა იქნეს გასაყოფი ქონების ხასიათი; თითოეული მემკვიდრის საქმიანობა და სხვ. მაგალითად, თუ ერთ-ერთი მემკვიდრე მკერავია და სამკვიდროში შედის საკერავი მანქანა, მართებული იქნება ეს მანქანა მას ერგოს. სასამართლოში სამკვიდროს გაყოფის საქმის განხილვისას, პროცესის ყველა სტადიაზე, დასაშვებია მხარეთა შეთანხმება (მშვიდობიანი შეთანხმება), რაც სასამართლოს მიერ უნდა დადასტურდეს.

1. თითოეულ თანამემკვიდრეს შეუძლია განკარგოს თავისი წილი სამკვიდროში. ხელშეკრულება, რომლითაც ერთ-ერთი თანამემკვიდრე განკარგავს თავის წილს, უნდა დადასტურდეს ნოტარიუსის მიერ.

2. თანამემკვიდრეს არ შეუძლია განკარგოს ცალკეული საგნები თავისი წილიდან.

3. თანამემკვიდრის მიერ თავისი წილის განკარგვის შემთხვევაში სხვა თანამემკვიდრეებს აქვთ უპირატესი შესყიდვის უფლება. უპირატესი შესყიდვის უფლების განხორციელება უნდა მოხდეს ორი თვის განმავლობაში. ეს უფლება გადადის მემკვიდრეობით.

მოცემულ შემთხვევაში საქმე ეხება წილის განკარგვას სამკვიდროს გაყოფამდე, მანამდე, სანამ მემკვიდრისათვის ცნობილი არ არის, თუ კონკრეტულად რომელი საგნები შევა მის წილში. მემკვიდრეს შეუძლია გაყიდოს, გააჩუქოს ან გაცვალოს თავისი წილი სამკვიდროში. მაგალითად, თუ ერთ-ერთი მემკვიდრის წილი შეადგენს სამკვიდროს ერთ მესამედს, მას შეუძლია გაყიდოს ეს წილი. მემკვიდრეს შეუძლია სამკვიდროს გაყოფამდე განკარგოს თავისი წილი, მაგრამ არ შეუძლია განკარგოს ცალკეული საგნები თავისი წილიდან.

უპირატესი შესყიდვის უფლება თანამემკვიდრემ უნდა განახორციელოს ორი თვის განმავლობაში მას შემდეგ, რაც მემკვიდრე განაცხადებს თავისი წილის განკარგვის შესახებ. უპირატესი შესყიდვის უფლება გადადის მემკვიდრეობით. ეს იმას ნიშნავს, რომ თუ უპირატესი შესყიდვის უფლების მქონე მემკვიდრე გარდაიცვალა ისე, რომ ვერ მოასწრო ამ უფლების განხორციელება, მაშინ ეს უფლება გადავა მის მემკვიდრეებზე, მაგრამ მათ ეს უფლება უნდა განახორციელონ დადგენილი ორთვი-

ანი ვადის განმავლობაში. თუ უპირატესი შესყიდვის უფლების განხორციელებას რამდენიმე მემკვიდრე მოითხოვს, მაშინ თითოეულს შეუძლია იყიდოს წილის, რომელიც იყიდება, შესაბამისი ნაწილი.

მუხლი 1471. უპირატესი შესყიდვის უფლების შეწყვეტა

უპირატესი შესყიდვის უფლება შეწყდება თანამემკვიდრისათვის წილის გადაცემის შემდეგ.

უპირატესი შესყიდვის უფლება მოქმედებს მანამდე, სანამ თანამემკვიდრეს თავისი წილი გამოეყოფა და გადაეცემა. თუ წილის გადაცემის შემდეგ მემკვიდრე ყიდის ქონებას, რომელიც მემკვიდრეობით მიიღო, უპირატესი შესყიდვის უფლება აღარ მოქმედებს და ყოფილ თანამემკვიდრეს აღარ შეუძლია ამ უფლების გამოყენება.

მუხლი 1472. კრედიტორთა დაკმაყოფილება წილის გასხვისებისას

წილის გასხვისების შემთხვევაში შემძენზე გადადის მამკვიდრებლის კრედიტორთა მოთხოვნის დაკმაყოფილების მოვალეობა, შეძენილი წილის ოდენობის შესაბამისად.

მამკვიდრებლის კრედიტორების მოთხოვნების დაკმაყოფილება მემკვიდრეებს ევალებათ თითოეულის წილის პროპორციულად, მაგრამ თუ მემკვიდრე თავის წილს სამკვიდროს გაყოფამდე გასხვისებს, მაშინ კრედიტორთა მოთხოვნის დაკმაყოფილების მოვალეობა წილის შემძენზე გადადის შეძენილი წილის ოდენობის შესაბამისად. მაგალითად, თუ პირმა მემკვიდრისაგან შეიძინა სამკვიდროს

ერთი მესამედი, ხოლო კრედიტორთა მოთხოვნა შეადგენს 900 ლარს, მაშინ სამკვიდროდან წილის შემძენმა პირმა კრედიტორთა დასაკმაყოფილებლად უნდა გადაიხადოს 300 ლარი.

მუხლი 1473. წილის გათანაბრება

მემკვიდრეები, რომლებიც მოწვეულნი იქნებიან სამკვიდროს მისაღებად, ვალდებული არიან წილთა გათანაბრებისათვის გაყოფამდე სამკვიდროს მიათვალონ ყოველივე ის, რაც მათ მიიღეს მამკვიდრებლისაგან მის სიცოცხლეში მშობლების ქონებიდან გამოყოფის სახით, თუ მამკვიდრებელს სხვა რამ არ დაუდგენია.

სამკვიდროს გაყოფისას გათანაბრების თანხა უნდა გამოაკლდეს სამკვიდროს საერთო ღირებულებას და დაემატოს იმ თანამემკვიდრის წილს, რომელსაც გათანაბრების მოთხოვნის უფლება აქვს. მაგალითად, მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ დარჩნენ კანონით მემკვიდრეები — ორი შვილი. სამკვიდროს ღირებულება შეადგენს 10000 ლარს. აღმოჩნდა, რომ ჯერ კიდევ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში ერთ-ერთმა შვილმა ცალკე ცხოვრება დაიწყო და მშობლისაგან, გამოყოფის სახით, 1000 ლარის ღირებულების ქონება მიიღო (ასევე უნდა ითქვას მზითევზე). წილის გათანაბრებას რომ ადგილი არ ჰქონოდა თითოეული მემკვიდრე მიიღებდა 5000 ლარის ღირებულების ქონებას. მაგრამ მოცემულ შემთხვევაში სამკვიდროს ღირებულებას (10000 ლარს) უნდა გამოაკლდეს გათანაბრების თანხა (1000 ლარი), რაც შეადგენს 9000 ლარს. თითოეული მემკვიდრე მიიღებს 4500 ლარის ღირებულების ქონებას ($9000:2$). ამის გარდა, მემკვიდრე, რომელსაც წილის გათანაბრების მოთხოვნის უფლება აქვს, მიიღებს გათანაბრების თანხას (1000 ლარს), ე.ი. მისი წილი იქნება 5500 ლარის ($4500+1000$) ღირებულების ქონება.

მუხლი 1474. შთამომავლის გამოკლების შედეგები

თუ სამკვიდროს მის გახსნამდე ან გახსნის შემდეგ გამოაკლდა შთამომავალი, რომელიც, როგორც მემკვიდრე, ვალდებული იქნებოდა გაეთანაბრებინა წილი, მაშინ წილის გათანაბრების მოვალეობა დაეკისრება იმ მემკვიდრეს, რომელმაც უნდა მიიღოს მისი წილი.

მოცემული ნორმის მიხედვით წილის გათანაბრების საკითხი დადგება მაშინაც, როცა სამკვიდროს მის გახსნამდე ან გახსნის შემდეგ გამოაკლდა შთამომავალი, რომელიც, როგორც მემკვიდრე, ვალდებული იქნებოდა გაეთანაბრებინა წილი. ასეთ შემთხვევაში წილი უნდა გაათანაბროს იმ მემკვიდრემ, რომელმაც უნდა მიიღოს გარდაცვლილი მემკვიდრის წილი. მაგალითად, თუ ორი მემკვიდრიდან ერთ-ერთმა მამკვიდრებლისაგან გამოყოფის სახით მიიღო განსაზღვრული რაოდენობის ქონება და ეს უკანასკნელი სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვალა, მის კუთვნილ წილს მიიღებენ მისი შვილები. მეორე მემკვიდრეს უფლება აქვს გარდაცვლილის შვილებისათვის მოითხოვოს წილის გათანაბრება. გარდაცვლილის შვილები ვალდებული არიან გაათანაბრონ წილი იმ რაოდენობით, რა რაოდენობის ქონებაც მათმა მშობელმა გამოყოფის სახის მიიღო.

მუხლი 1475. განსაკუთრებული წვლილის გათვალისწინება გათანაბრებისას

შთამომავალს (დამავალი ხაზის ნათესავს), რომელმაც საოჯახო მეურნეობაში გაწეული შრომით, მამკვიდრებლის პროფესიულ და კომერციულ საქმიანობაში მონაწილეობით, თავის მხრივ მნიშვნელოვანი ხარჯების გაწევით ან სხვა სახით განსაკუთრე-

ბული წვლილი შეიტანა მამკვიდრებლის ქონების შენარჩუნებასა და გაზრდაში, სამკვიდროს გაყოფისას უფლება აქვს მოითხოვოს გათანაბრება იმ ნათესავებთან, რომლებიც მასთან ერთად კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან და ითხოვენ სამკვიდროს.

მოცემულ შემთხვევაში გათანაბრების განსაზღვრა უნდა მოხდეს იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც შენარჩუნებულ იქნა ან გაიზარდა სამკვიდრო, მაგალითად, მემკვიდრეს, რომელიც შრომობდა საოჯახო მეურნეობაში და ამის შედეგად სამკვიდრო გაიზარდა (შემატა ქონება, შეკეთდა სახლი და ა.შ.), უფლება აქვს მოითხოვოს გათანაბრება. ამასთან, უმნიშვნელო წვლილის შეტანა სამკვიდროს შენარჩუნებასა და გაზრდაში, მხედველობაში არ მიიღება.

მუხლი 1476. გათანაბრების მოთხოვნის დაუშვებლობა

არ შეიძლება გათანაბრების მოთხოვნა იმ შემთხვევაში, თუ მომსახურებისათვის ნათესავი იღებდა გასამრჯელოს, ან გასამრჯელო წინასწარ შეთანხმებული იყო, ანდა, თუ ნათესავს გაწეული მომსახურების საფუძველზე შეუძლია წარადგინოს რაიმე მოთხოვნა სხვა სამართლებრივი საფუძველით.

გათანაბრების მოთხოვნა არ დაიშვება, როცა, მართალია, ნათესავი გარკვეულ მომსახურებას უწევდა მამკვიდრებელს, რაც შეიძლება იწვევდა სამკვიდროს შენარჩუნებას ან გაზრდას, მაგრამ მომსახურებისათვის იღებდა გასამრჯელოს ან წინასწარ იყო გასამრჯელო შეთანხმებული. თუ ნათესავი გასამრჯელოს არ იღებდა, მაგრამ ის წინასწარ შეთანხმებული იყო, მაშინ შეუძლია მოითხოვოს მისი მიღება. გათანაბრების მოთხოვნა არ დაიშვება ასევე, როცა ნათესავს სხვა მოთხოვნის სამართლებრივი

საფუძველი აქვს. მაგალითად, აქვს შენარჩუნებული ან გაზრდილი ქონებიდან წილის მიღების უფლება.

მუხლი 1477. სამართლიანი განაწილების მოთხოვნა

1. გაწეული მომსახურებისა და სამკვიდროს მოცულობის მიხედვით გათანაბრება უნდა მოხდეს სამართლიანად.

2. სამკვიდროს გაყოფისას გათანაბრების თანხა გამოაკლდება სამკვიდროს საერთო თანხას და მიემატება იმ თანამემკვიდრის წილს, რომელსაც გათანაბრების მოთხოვნის უფლება აქვს.

წილის გათანაბრებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული როგორც გაწეული მომსახურების, ისე სამკვიდროს მოცულობა. თუ სამკვიდროს მოცულობა მცირეა, შესაძლებელია გათანაბრება არ მოხდეს. ასეთ შემთხვევაში უმნიშვნელო იქნება სამკვიდროს შენარჩუნებასა და გაზრდაში მონაწილეობაც.

გათანაბრების თანხა ემატება იმ მემკვიდრის წილს, რომელსაც გათანაბრების მოთხოვნის უფლება აქვს. თუ მაგალითად, სამკვიდროს საერთო თანხა 10 000 ლარია, გათანაბრების თანხა კი 1000 ლარი, საერთო თანხას უნდა გამოაკლდეს გათანაბრების თანხა (1000 ლარი) და დამატებით მიეცემა მემკვიდრეს, რომელსაც გათანაბრების მოთხოვნის უფლება აქვს. დარჩენილი 9000 ლარი (10000-1000) კი განაწილდება მემკვიდრეებს შორის.

მუხლი 1478. მემკვიდრის ადგილსამყოფელის დადგენის მოვალეობა

თუ მემკვიდრეთა შორის არიან პირები, რომელთა ადგილსამყოფელიც ცნობილი არ არის, დანარჩენი მემკვიდრეები მოვალენი არიან მიიღონ გონივრული ზომები მათი ადგილსამყოფე-

ლის დასადგენად და სამკვიდროს მისაღებად მემკვიდრეთა მოსაწვევად.

მემკვიდრეთა ადგილსამყოფელის დასადგენად შეიძლება საჯარო განცხადების გაკეთება. პრესის მეშვეობით გამოცხადება და სხვ.

მუხლი 1479. მემკვიდრის გამოუცხადებლობის შედე-

გეგმი

1. თუ სამკვიდროს მისაღებად მოწვეული მემკვიდრე, რომელიც ადგილზე არ იმყოფება, მაგრამ დადგენილია მისი ადგილსამყოფელი, სამი თვის განმავლობაში უარს არ იტყვის სამკვიდროზე, მაშინ დანარჩენი მემკვიდრეები ვალდებული არიან შეატყობინონ მას თავიანთი განზრახვა სამკვიდროს გაყოფის შესახებ.

2. თუ ასეთი მემკვიდრე შეტყობინებიდან სამი თვის განმავლობაში არ აცნობებს დანარჩენ მემკვიდრეებს ქონების გაყოფის თაობაზე შეთანხმებაში მონაწილეობის სურვილის შესახებ, მაშინ დანარჩენ მემკვიდრეებს უფლება აქვთ ურთიერთშეთანხმებით გაყონ ქონება და გამოყონ ადგილზე არმყოფი მემკვიდრის წილი.

3. თუ სამკვიდროს გახსნიდან ექვსი თვის განმავლობაში ვერ მოხერხდა ადგილზე არმყოფი მემკვიდრის ადგილსამყოფელის დადგენა და არც რაიმე ცნობაა მისგან სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ, დანარჩენ მემკვიდრეებს შეუძლიათ გაყონ ქონება ამ მუხლის მეორე ნაწილით დადგენილი წესით.

აღნიშნული ნორმა ითვალისწინებს სამკვიდროს მისაღებად მემკვიდრის გამოუცხადებლობის შედეგებს, როცა ცნობილია ან არ არის ცნობილი მისი ადგილსამყოფელი. როცა მემკვიდრე ადგილზე არ იმყოფება, მაგრამ ცნობილია მისი ადგილსამყოფე-

ლი, დანარჩენ მემკვიდრეებს უფლება არა აქვთ გაყონ სამკვიდრო ადგილზე არმყოფი მემკვიდრისათვის სამკვიდროს გაყოფის შესახებ თავიანთი განზრახვის შეტყობინების გარეშე. ადგილზე არმყოფმა მემკვიდრემ შეტყობინებიდან სამი თვის განმავლობაში უნდა უპასუხოს დანარჩენ მემკვიდრეებს გაყოფაში მონაწილეობის მიღების სურვილის შესახებ. წინააღმდეგ შემთხვევაში დანარჩენ მემკვიდრეებს უფლება აქვთ ურთიერთშეთანხმებით გაყონ სამკვიდრო და გამოყონ ადგილზე არმყოფი მემკვიდრის წილი. ასეთივე შედეგი შეიძლება დადგეს მაშინაც, როცა სამკვიდროს გახსნიდან ექვსი თვის განმავლობაში ვერ მოხერხდა მემკვიდრის ადგილსამყოფელის დადგენა და არც რაიმე ცნობაა მისგან სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ.

მუხლი 1480. უპირატესი მემკვიდრეობის უფლება

მემკვიდრეებს, რომლებსაც მამკვიდრებელთან ერთად აქვთ საერთო საკუთრების უფლება ქონებაზე, უპირატესი უფლება აქვთ იმ ქონების მემკვიდრეობაზე, რომელიც საერთო საკუთრებაში შედის.

როცა მამკვიდრებელსა და მემკვიდრეს აქვთ საერთო საკუთრება რაიმე ქონებაზე, მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემთხვევაში მისი წილი ამ საერთო ქონებიდან სამკვიდროში შევა. სწორედ ამ წილის უპირატესი მემკვიდრეობის უფლება აქვს მემკვიდრეს, რომელიც თანამესაკუთრე იყო. მაგალითად, თუ მამასა და შვილს თანაბარ წილად საერთო საკუთრებაში ჰქონდათ ავტომობილი, მამის გარდაცვალების შემდეგ ავტომობილის მეორე ნახევარზე უპირატესი მემკვიდრეობის უფლება ექნება შვილს, რომელიც ავტომობილის თანამესაკუთრე იყო.

მუხლი 1481. საცხოვრებელი სახლის მიღების უპირატესი უფლება

ქონების გაყოფისას მემკვიდრეს, რომელიც სამკვიდროს გახსნამდე არანაკლებ ერთი წლის მანძილზე ცხოვრობდა მამკვიდრებელთან ერთად, აქვს სამკვიდროდან საცხოვრებელი სახლის, ბინის ან სხვა საცხოვრებელი სადგომის, ასევე საოჯახო მოხმარების საგნების მიღების უპირატესი უფლება.

უპირატესი მემკვიდრეობის უფლებით შეუძლია ისარგებლოს კანონით მემკვიდრემ.

მოცემულ შემთხვევაში მითითებული ქონების მიღების უპირატესი უფლება აქვს იმ რიგის კანონით მემკვიდრეს, რომელიც რიგით მოწვეული იქნება სამკვიდროს მისაღებად, თუ იგი სამკვიდროს გახსნამდე არანაკლებ ერთი წლის მანძილზე ცხოვრობდა მამკვიდრებელთან ერთად.

პრაქტიკა საოჯახო მოხმარების საგნებად მიიჩნევს — ავეჯს, ჭურჭელს, ქვეშაგებს, ტელევიზორს, მხატვრულ ლიტერატურას და სხვ. საოჯახო მოხმარების საგნებს არ მიეკუთვნება სახლი, პირუტყვი, ფრინველი, სატრანსპორტო საშუალებები, პროფესიონალური საქმიანობისათვის საჭირო ნივთები, პირადი სარგებლობის საგნები (ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი და სხვ.), ხელოვნების ნაწარმოებები და სხვ. დავებს საოჯახო მოხმარების საგნების შემადგენლობის შესახებ განიხილავს სასამართლო.

მუხლი 1482. მემკვიდრეთა ქონებრივი ინტერესების გათვალისწინება

უპირატესი უფლების განხორციელებისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს იმ სხვა მემკვიდრეთა ქონებრივი ინტერესები,

რომლებიც სამკვიდროს გაყოფაში მონაწილეობენ. თუ ქონება საკმარისი არ იქნება მათი კუთვნილი წილის მისაღებად, მაშინ მემკვიდრეებმა, რომლებიც უპირატეს უფლებას ახორციელებენ, უნდა მისცენ მათ შესაბამისი ფულადი ან ქონებრივი კომპენსაცია.

მემკვიდრის (ან მემკვიდრეების) მიერ უპირატესი უფლების განხორციელებისას შესაძლებელია დარჩენილი ქონება საკმარისი არ იქნეს დანარჩენი მემკვიდრეების მიერ კუთვნილი წილის მისაღებად. ასეთ შემთხვევაში უნდა მოხდეს შესაბამისი კომპენსაცია. მაგალითად, თუ ორი მემკვიდრის არსებობისას, როცა სამკვიდრო 10 000 ლარის ღირებულებისაა, ერთ-ერთმა მემკვიდრემ უპირატესი უფლების გამოყენებით მიიღო 8000 ლარის ღირებულების ქონება, ამ უკანასკნელმა უნდა მისცეს მეორე მემკვიდრეს 2000 ლარის ქონებრივი ან ფულადი კომპენსაცია.

მუხლი 1483. კომპენსაციის განვადება

იმ მემკვიდრებს მოთხოვნით, რომლებიც უპირატეს უფლებას ახორციელებენ, სასამართლოს უფლება აქვს გადაავადოს კომპენსაცია მისი მოცულობის გათვალისწინებით, მაგრამ არა უმეტეს ათი წლის ვადით.

საკომპენსაციო თანხა შეიძლება იმდენად დიდი იყოს, რომ მემკვიდრემ, რომელმაც ისარგებლა უპირატესი უფლებით, ერთდროულად ვერ შეძლოს მისი გადახდა. ასეთ შემთხვევაში მას შეიძლება მიეცეს სათანადო დრო, რასაც სასამართლო განსაზღვრავს, მაგრამ ეს დრო არ უნდა იყოს ათ წელზე მეტი.

კრედიტორების დაკმაყოფილება
მემკვიდრეთა მიერ

მუხლი 1484. მემკვიდრეთა პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე

1. მემკვიდრეები ვალდებული არიან მთლიანად დააკმაყოფილონ მამკვიდრებლის კრედიტორთა ინტერესები, მაგრამ მიღებული აქტივის ფარგლებში თითოეულის წილის პროპორციულად.

2. თუ მამკვიდრებელი მემკვიდრეებზე გადასული ვალებით სოლიდარული მოვალე იყო, მაშინ მემკვიდრეები სოლიდარულად აგებენ პასუხს.

3. მამკვიდრებლის ვალებისათვის პასუხისმგებელი არიან სავალდებულო წილის მიმღები მემკვიდრეებიც.

თითოეული მემკვიდრე პასუხისმგებელია მამკვიდრებლის ვალებისათვის მიღებული წილის პროპორციულად, მიუხედავად იმისა, კანონით მემკვიდრეა თუ ანდერძით. სამკვიდროს ღირებულება, რომლის ფარგლებშიც უნდა მოხდეს კრედიტორების დაკმაყოფილება, განისაზღვრება სამკვიდროს გახსნის მომენტი-სათვის. სამკვიდროსათვის ყოველგვარი შემატება სამკვიდროს გახსნის შემდეგ (მაგალითად, ქირა სამკვიდროს სარგებლობისათვის სამკვიდროს გახსნიდან მის მიღებამდე) სამკვიდროს ღირებულებაში არ ჩაითვლება. ამასთან, სამკვიდროს ღირებულებიდან არ გამოირიცხება ხარჯები, რომელთა გადახდაც სამკვიდროს გახსნის შემდეგ ევალებათ მემკვიდრეებს (მაგალითად, ბაჟის გადახდა სამკვიდრო მოწმობის მიღებისას). მემკვი-

დრეები ვალდებული არიან დააკმაყოფილონ კრედიტორები თავ-თავიანთი წილის პროპორციულად, ამიტომ აუცილებელი ხდება თითოეული მემკვიდრის მიერ გადასახდელის გამოანგარიშება. თუ სამკვიდრო ერთმა მემკვიდრემ მიიღო, ცხადია, ის პასუხს აგებს მამკვიდრებლის ყველა ვალზე, მიღებული სამკვიდროს ღირებულების ფარგლებში. როცა სამკვიდრო რამდენიმე მემკვიდრემ მიიღო, მაშინ უნდა განისაზღვროს თითოეულის წილის ღირებულება და პროპორცია მთელი სამკვიდროს ღირებულებასთან. ზოგიერთ შემთხვევაში ასეთი პროპორციით დადგენა რაიმე სიძნელეს არ წარმოადგენს. მაგალითად, თუ მემკვიდრეზე გადავიდა სამკვიდროს ნახევარი, მაშინ ის პასუხს აგებს სამკვიდროში შემავალი ვალების ნახევარზე. საკითხი უფრო რთულდება, როცა ანდერძში მითითებულია ცალკეულ ნივთებზე, რომლებიც უნდა გადავიდნენ გან- იღვრულ მემკვიდრეებზე. ასეთ შემთხვევაში უნდა განისაზღვროს ამ ნივთების ღირებულება და უნდა დადგინდეს საჭირო პროპორცია მათი ღირებულების შე- ფარდებით სამკვიდროს ღირებულებასთან. მაგალითად, იმ ქონების ღირებულება, რომელიც ერთ-ერთმა მემკვიდრემ მიიღო შეად- გენს 4000 ლარს, სამკვიდროს ღირებულება 10 000 ლარს, ხოლო მამკვიდრებლის ვალები 1000 ლარს, მაშინ ამ მემკვი- დრემ მამკვიდრებლის ვალების დასაფარავად უნდა გადაიხადოს 400 ლარი (4000×1000): 10 000).

დამკვიდრებმა მემკვიდრეთა სოლიდარული პასუხისმგებლობა, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მამკვიდრებელი მემკვი- დრეებზე გადასული ვალებით სოლიდარული მოვალე იყო. თი- თოეული მემკვიდრე სოლიდარულად აგებს პასუხს, მაგრამ სამკვიდრო წილის ფარგლებში.

მამკვიდრებლის ვალებისათვის მემკვიდრეთა პასუხისმგებლო- ბისას კანონი გამონაკლისს არ უშვებს არც იმ მემკვიდრეების

მიმართ, რომლებმაც სავალდებულო წილი მიიღეს. ისინი პასუხისმგებელნი არიან მამკვიდრებლის ვალებისათვის, ცხადია, თავიანთი წილის პროპორციულად.

მუხლი 1485. მტკიცების ტვირთი

მემკვიდრემ უნდა დაამტკიცოს, რომ მამკვიდრებლის ვალები აღემატება სამკვიდროს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა სამკვიდრო აღწერილი იყო ნოტარიუსის მიერ.

შეიძლება მამკვიდრებლის ვალები საერთოდ აღემატებოდეს სამკვიდროს. ასეთ შემთხვევაში მემკვიდრემ უნდა დაამტკიცოს, რომ ვალები აღემატება სამკვიდროს. ასეთი მტკიცება საჭირო არ იქნება, თუ სამკვიდრო აღწერილი იყო ნოტარიუსის მიერ.

თუ მოანდერძემ მთელი ვალის ან მისი ნაწილის გადახდა დააკისრა ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს, დანარჩენი მემკვიდრეები შესაბამისად მთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლდებიან ვალის გადახდის მოვალეობისაგან. ამასთან, ცხადია, მოანდერძე ვერ დააკისრებს მემკვიდრეს ისეთი ვალის გადახდას, რომელიც აღემატება მიღებული სამკვიდროს ოდენობას. თუ მამკვიდრებელმა ვალების გადახდა ერთ-ერთ მემკვიდრეს დაავალა, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ამ მემკვიდრის მიერ მიღებული სამკვიდრო საკმარისი არ არის ვალების გასასტუმრებლად, ვალების აუნაზღაურებელი ნაწილის გადახდა სხვა მემკვიდრეებს უნდა დაეკისროთ.

მუხლი 1486. ვალის გადახდის დაკისრება

მოანდერძეს შეუძლია მთელი ვალის ან მისი ნაწილის გადახდა დააკისროს ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს.

მუხლი 1487. სამკვიდროს გახსნის შესახებ კრედიტორებისათვის შეტყობინების ვალდებულება

მემკვიდრეები ვალდებული არიან შეატყობინონ მამკვიდრებლის კრედიტორებს სამკვიდროს გახსნის შესახებ, თუ მათთვის ცნობილია გარდაცვლილის ვალების შესახებ.

მუხლი 1488. კრედიტორების მოთხოვნათა წარდგენის ვადა

1. მამკვიდრებლის კრედიტორებმა ექვსი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, რაც მათთვის ცნობილი გახდა სამკვიდროს გახსნის შესახებ, უნდა წარუდგინონ მოთხოვნა მემკვიდრეებს, რომლებმაც მიიღეს სამკვიდრო, მოთხოვნის ვადის დადგომის მიუხედავად.

2. თუ მამკვიდრებლის კრედიტორებმა არ იცოდნენ სამკვიდროს გახსნის შესახებ, მაშინ მათ უნდა წარუდგინონ მოთხოვნა მემკვიდრეებს ერთი წლის განმავლობაში მოთხოვნის ვადის დადგომიდან.

3. ამ წესების დაუცველობა გამოიწვევს კრედიტორების მიერ მოთხოვნის უფლების დაკარგვას.

კრედიტორთა მოთხოვნების განსხვავებული ვადებია დადგენილი ამისდა მიხედვით, ცნობილი იყო თუ არა კრედიტორებისათვის სამკვიდროს გახსნის შესახებ. როცა კრედიტორებისათვის ცნობილი იყო, რომ სამკვიდრო გაიხსნა, მაშინ მათ მოთხოვნა უნდა წარადგინონ ექვსი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, რაც მათთვის ცნობილი გახდა სამკვიდროს გახსნის შესახებ. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს მოთხოვნის ვადა დამდგარია თუ არა. მაგალითად, თუ მამკვიდრებელს კრედიტორთან დადე-

ბული ხელშეკრულებით ვალი უნდა გადაეხადა ხელშეკრულების დადებიდან სამი წლის გასვლის შემდეგ, მაგრამ ხელშეკრულების დადებიდან ორი წლის შემდეგ გარდაიცვალა, მიუხედავად იმისა, რომ ვალდებულების შესრულების ვადა ერთი წლის შემდეგ დადგება, კრედიტორმა მოთხოვნა უნდა წარადგინოს დადგენილი ექვსი თვის ვადაში იმ დღიდან, რაც შეიტყო სამკვიდროს გახსნის შესახებ.

როცა კრედიტორებმა არ იცოდნენ სამკვიდროს გახსნის შესახებ, მაშინ მოთხოვნის წარსადგენად დადგენილია ერთი წლის ვადა, რაც გამოითვლება მოთხოვნის ვადის დადგომიდან. მაგალითად, თუ სამკვიდრებელს კრედიტორთან დადებული ხელშეკრულებით ვალი უნდა გადაეხადა ხელშეკრულების დადებიდან სამი წლის გასვლის შემდეგ, მაგრამ ამ ვალის გასვლამდე გარდაიცვალა, რაც კრედიტორმა არ იცოდა, მოთხოვნა წარდგენილი უნდა იქნეს ხელშეკრულების დადებიდან სამი წლის გასვლიდან ერთი წლის განმავლობაში.

მუხლი 1489. ხანდაზმულობის საერთო ვადის გამოყენება

1. კრედიტორების მიერ მოთხოვნის წარდგენის ვადა არ ვრცელდება იმ დანახარჯების მოთხოვნებზე, რომლებიც გამოწვეული იყო სამკვიდრებლის უკანასკნელი ავადმყოფობის დროს მოვლითა და მკურნალობით, ხელფასის გასტუმრებით, დაკრძალვით, სამკვიდროს დაცვითა და მართვით, ასევე მესამე პირების მოთხოვნებზე – ქონებაზე საკუთრების უფლების ცნობის და მათი კუთვნილი ქონების გამოთხოვის თაობაზე.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული მოთხოვნების მიმართ გამოიყენება ხანდაზმულობის საერთო ვადები.

მუხლი 1490. შესრულების ვადის გადაღება

თუ მოთხოვნა კრედიტორის მიერ მოთხოვნის შესრულების ვადამდე იყო წარდგენილი, მაშინ მემკვიდრეს უფლება აქვს გადადოს შესრულება ვადის დადგომამდე. ვადის დადგომიდან კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს შესრულება სასარჩელო ხანდაზმულობის საერთო ვადის განმავლობაში.

მემკვიდრეებს უფლება აქვთ, მაგრამ ვალდებულნი არ არიან შეასრულონ მოთხოვნა ვალდებულების შესრულების ვადის დადგომამდე. მაგალითად, თუ მამკვიდრებლის მიერ სესხად მიღებული ნივთის დაბრუნების ვადა მისი გარდაცვალებიდან ორი წლის შემდეგ დადგება, მაშინ მემკვიდრეებს შეუძლიათ გადადონ მოთხოვნის შესრულება ორი წლით. თუ მემკვიდრეები მოთხოვნის შესრულებას გადადებენ შესრულების ვადის დადგომამდე, მაშინ კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს შესრულება ხანდაზმულობის საერთო ვადის განმავლობაში.

მუხლი 1491. მამკვიდრებლის კრედიტორების უპირატესობა

მოთხოვნების დაკმაყოფილებისას მამკვიდრებლის კრედიტორებს უპირატესობა აქვთ მემკვიდრის კრედიტორებთან.

თუ კრედიტორები მემკვიდრეებსაც ჰყავთ და წარადგენენ მოთხოვნებს, მაშინ პირველ რიგში სამკვიდროდან მამკვიდრებლის კრედიტორები უნდა დაკმაყოფილდნენ.

*მუხლი 1492. ნაზინის პასუხისმგებლობა კრედიტორი-
გის წინაშე*

უმკვიდრო ქონების ხაზინაზე გადასვლისას ხაზინა პასუხს აგებს მამკვიდრებლის ვალეზე ისე, როგორც მემკვიდრე.

*მუხლი 1493. კრედიტორის მიერ სამკვიდროს მიღებ-
ის შედეგები*

თუ მამკვიდრებელმა ქონება თავის კრედიტორს უანდერძა, ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს კრედიტორის მოთხოვნის უფლების გაქვითვად.

თუ მამკვიდრებელმა ქონება თავის კრედიტორს უანდერძა, მაშინ ფაქტიურად აღილი აქვს ისეთ შემთხვევას, როცა ვალდებულებაში კრედიტორი და მოვალე ერთი პირი აღმოჩნდება. ეს კი ვალდებულებითი ურთიერთობის შეწყვეტას იწვევს: ვალდებულების შეწყვეტა ეჭვს არ იწვევს, თუ კრედიტორს მამკვიდრებელმა მთელი ქონება უანდერძა ან ის ერთდერთი მემკვიდრეა. მაგრამ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი, როცა კრედიტორის გარდა სხვა მემკვიდრეებიც არიან მოწვეულნი სამკვიდროს მისაღებად და ქონება, რომელიც კრედიტორს ეანდერძა მის მოთხოვნაზე ნაკლებია? ასეთ მემკვიდრეს, თუ ის სამკვიდროს მიიღებს, აღარ აქვს უფლება სხვა მემკვიდრეებისაგან მოითხოვოს ის ნაწილი, რომელიც ნაანდერძები ქონებით არ დაიფარა. მას შეუძლია უარი თქვას სამკვიდროს მიღებაზე და სხვა მემკვიდრეებისაგან მოითხოვოს დაკმაყოფილება.

კრედიტორთა მოთხოვნები მემკვიდრეებმა უნდა დააკმაყოფილონ ერთჯერადი გადახდის გზით, თუ მათ შორის შეთანხმებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

კრედიტორები და მემკვიდრეები შეიძლება შეთანხმდნენ იმის თაობაზე, რომ მემკვიდრეები ვალდებულიყვნენ კრედიტორთა წინაშე შეასრულებდნენ არა ერთჯერადი გადახდის გზით, არამედ ნაწილ-ნაწილ დროის განსაზღვრულ პერიოდში.

სამკვიდროს დაცვა

მშელი 1495. ცნება

ადგილზე არმყოფი მემკვიდრეების, საანდერძო დანაკისრის მიმღებთა და საჯარო ინტერესების დასაცავად სამკვიდროს გახსნის ადგილის ნოტარიუსი დაინტერესებული პირების, ანდერძის აღმსრულებლის ან თავისი ინიციატივით იღებს სამკვიდროს დაცვისათვის აუცილებელ ზომებს, რაც გაგრძელდება ყველა მემკვიდრის მიერ სამკვიდროს მიღებამდე ან სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ვადის გასვლამდე.

უმეტესად სამკვიდროს დაცვა სპეციალურ ღონისძიებებს არ მოითხოვს, რადგან სამკვიდროს დაცვას ძირითადად ახორციელებენ ის მემკვიდრეები, რომლებიც ჯერ კიდევ სხვა მემკვიდრეების გამოცხადებამდე სამკვიდროს მფლობელები გახდნენ. ზოგჯერ სამკვიდროს გახსნის შემდეგ მემკვიდრეები ადგილზე არ არიან, ან არ იციან სამკვიდროს გახსნის შესახებ, ზუსტად არ არის ცნობილი სამკვიდროს შემადგენლობა და ა.შ. ასეთ შემთხვევაში აუცილებელი ხდება სამკვიდროს დასაცავად (დალუპვისაგან, გაფუჭებისაგან, დატაცებისაგან და სხვ.) ზომების მიღება, რაც სამკვიდროს გახსნის ადგილის ნოტარიუსს ევალება. სამკვიდროს დაცვის აუცილებლობა შეიძლება გამოწვეული იქნეს ასევე საანდერძო დანაკისრის მიმღებთა და საჯარო ინტერესებიდან გამომდინარე. ნოტარიუსი სამკვიდროს დაცვას ახორციელებს არა მხოლოდ დაინტერესებულ პირთა მოთხოვნით, არამედ ასევე თავისი ინიციატივითაც.

სამკვიდროს დაცვა შეიძლება გაგრძელდეს სამკვიდროს მის-

აღებად დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგაც, თუ სანოტარო ორგანოში შევა განცხადება პირთაგან სამკვიდროს მიღების თაობაზე, რომელთა მემკვიდრეობის უფლება წარმოიშობა სხვა მემკვიდრეთა მიერ სამკვიდროს მიუღებლობის შემთხვევაში და თუ სამკვიდროს მისაღებად დადგენილი ექვსი თვის გასვლამდე სამ თვეზე ნაკლები დარჩა. ასეთ შემთხვევაში სამკვიდროს დაცვა გაგრძელდება აღნიშნული პირების მიერ სამკვიდროს მიღებაზე თანხმობის შესახებ განცხადების შეტანის დღიდან სამი თვის გასვლამდე.

ნოტარიუსი ვალდებულია წინასწარ შეატყობინოს მემკვიდრეებს სამკვიდროს დაცვის შეწყვეტის შესახებ.

მუხლი 1496. ქონების დაცვის მოვალეობა სანოტარო ორგანოს მიერ

თუ სამკვიდრო ან მისი ნაწილი სამკვიდროს გახსნის ადგილას არ იმყოფება, სანოტარო ორგანო ავალებს ქონების სამყოფელი ადგილის სანოტარო ორგანოს ზომების მიღებას ამ ქონების დასაცავად.

მუხლი 1497. ქონების აღწერა

სანოტარო ორგანო ქონების დაცვის მიზნით აღწერს სამკვიდროს და გადასცემს შესაბამისად მემკვიდრეს ან სხვა პირს, ამასთან, იღებს ზომებს იმ მემკვიდრეთა მოსამძებნად, რომლებიც სამკვიდროს გახსნის ადგილზე არ იმყოფებიან.

სამკვიდროს აღწერის თაობაზე უნდა შედგეს აქტი, რომელშიც შეიტანება მთელი სამკვიდრო და მისი შეფასება. აღწერის აქტში შეიტანება ასევე მეზობლების და სხვა პირთა განცხადე-

ბები იმის შესახებ, რომ ცალკეული ნივთები მათ ეკუთვნით. აღწერილი ქონება შესანახად გადაეცემა რომელიმე მემკვიდრეს ან სხვა პირს, რის შესახებაც უნდა აღინიშნოს აღწერის აქტში.

მუხლი 1498. სამკვიდროს მმართველის დანიშვნა

თუ სამკვიდრო მართვას საჭიროებს, აგრეთვე, როდესაც მამკვიდრებლის კრედიტორების მიერ წარდგენილია სარჩელი, სანოტარო ორგანო ნიშნავს სამკვიდროს მმართველს. მმართველი არ დაინიშნება, როცა ღუნდაც ერთ-ერთმა მემკვიდრემ მიიღო სამკვიდრო, ან თუ დანიშნულია ანდერძის აღმსრულებელი.

ზოგჯერ სამკვიდროს მხოლოდ დაცვა საკმარისი არ არის, ამიტომ კანონი ითვალისწინებს სანოტარო ორგანოს მიერ სამკვიდროს მმართველის დანიშვნას, რომელსაც ევალება სამკვიდროს როგორც დაცვა, ისე მისი მართვა.

სამკვიდრო მოწმობა

მშელი 1499. ცნება

1. მემკვიდრეებად მოწვეულ პირებს შეუძლიათ სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოსაგან მოითხოვონ სამკვიდროს მოწმობა.

2. კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სამკვიდრო მოწმობის მიღება სავალდებულოა.

სამკვიდროზე უფლების მოწმობა არის დოკუმენტი, რომელიც ადგენს მასში მოხსენებული პირის მიერ სამკვიდროს მიღების ფაქტს. სამკვიდრო მოწმობის მიღება მემკვიდრის უფლებაა და არა მოვალეობა. მისი მიუღებლობა არ გამოიწვევს სამკვიდროზე უფლების დაკარგვას, თუ სამკვიდრო მიღებული იყო კანონით დადგენილი წესების დაცვით. მემკვიდრეობით შეძენილი მრავალი უფლება შეიძლება განხორციელდეს სამკვიდრო მოწმობის გარეშე. მხოლოდ ზოგიერთ შემთხვევაში მემკვიდრის მიერ უფლებათა განსახორციელებლად აუცილებელია სამკვიდრო მოწმობის მიღება. სამკვიდრო მოწმობის მიღება სავალდებულოა მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში.

სამკვიდრო მოწმობის უქონლობა ხელს არ უშლის მემკვიდრეს, მიმართოს სასამართლოს სამკვიდროზე უფლების ცნობის შესახებ, რამდენადაც სასამართლოსათვის მიმართვა თავისთავად ნიშნავს, რომ მემკვიდრეს აქვს სამკვიდროს მიღების სურვილი. სამკვიდრო მოწმობის მისაღებად მემკვიდრემ წერილობითი განცხადება უნდა შეიტანოს სამკვიდროს გახსნის ადგილის სანოტარო ორგანოში (სამკვიდრო მოწმობის გაცემა შეუძლია მხოლოდ

ნოტარიუსს). სამკვიდრო მოწმობა მიეცემათ მემკვიდრეებს, რომლებმაც მიიღეს სამკვიდრო, ე.ი. მემკვიდრეებს, რომლებიც ფაქტობრივად ფლობენ ან მართავენ სამკვიდროს ან შეიტანეს განცხადება სამკვიდროს მიღების შესახებ.

კანონით მემკვიდრეობის დროს სამკვიდრო მოწმობის მისაღებად მემკვიდრემ უნდა წარადგინოს მტკიცებულებანი, რომლებითაც დასტურდება — მამკვიდრებლის გარდაცვალების ფაქტი, სამკვიდროს გახსნის დრო და ადგილი, ნათესაური ან სხვა ურთიერთობის არსებობა მამკვიდრებელსა და მემკვიდრეს შორის, რაც წარმოადგენს იმ პირის მემკვიდრედ ცნობის საფუძველს, რომელმაც შეიტანა განცხადება მისთვის სამკვიდრო მოწმობის მიცემის თაობაზე, სამკვიდროს შემადგენლობა და ადგილსამყოფელი. ანდერძით მემკვიდრეობის დროს სამკვიდრო მოწმობის გაცემისას, გარდა ჩამოთვლილი მტკიცებულებებისა, შემოწმებულ უნდა იქნეს ანდერძის არსებობა და იმ პირთა წრე, რომლებსაც აქვთ სავალდებულო წილის მიღების უფლება. მოცემულ შემთხვევაში ნათესაური ან სხვა ურთიერთობის არსებობა მამკვიდრებელსა და მემკვიდრეებს შორის უნდა შემოწმდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სამკვიდრო მოწმობაში მემკვიდრის სურვილით მითითებული უნდა იქნეს ამ ურთიერთობებზე.

არასრულწლოვან და ქმედუუნარო მემკვიდრეთა სახელზე სამკვიდრო მოწმობის გაცემის შესახებ ნოტარიუსმა უნდა შეატყობინოს (უნდა გაუგზავნოს მოწმობის ასლი) მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მემკვიდრის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

ნოტარიუსს უფლება არა აქვს შეცვალოს ან გააუქმოს სამკვიდრო მოწმობა. ნოტარიუსს თავისი ინიციატივით ან დაინტერესებულ პირთა თხოვნით შეუძლია გაასწოროს მხოლოდ აშკარა კალმისმიერი შეცდომები ან აშკარა არითმეტიკული შეც-

დომები, რაც დოკუმენტის არსს არ ცვლის. სამკვიდრო მოწმობის გაუქმება მხოლოდ სასამართლოს შეუძლია.

სამკვიდრო მოწმობის გაცემაზე უარის თქმასთან დაკავშირებული დავებს განიხილავს სასამართლო.

მუხლი 1500. სამკვიდრო მოწმობის გაცემის ვადა

სამკვიდრო მოწმობა ეძლევათ მემკვიდრეებს სამკვიდროს გახსნის დღიდან ექვსი თვის გასვლის შემდეგ ნებისმიერ დროს. ექვს თვეზე ადრე სამკვიდრო მოწმობა გაიცემა იმ შემთხვევაში, თუ სანოტარო ორგანოს მოეპოვება ცნობა, რომ მოწმობის მთხოვნელ პირთა გარდა, სხვა მემკვიდრეები არ არიან.

კანონი ადგენს ვადას (ექვს თვეს), რომლის განმავლობაშიც არ შეიძლება სამკვიდრო მოწმობის გაცემა, მაგრამ არ ადგენს მოწმობის გაცემის ვადებს და მისი გაცემა შეიძლება ყოველ დროს სამკვიდროს გახსნიდან ერთი თვის გასვლის შემდეგ. მემკვიდრეს, რომელმაც სამკვიდრო მიიღო, გამონაკლის შემთხვევაში, შეუძლია სამკვიდრო მოწმობა მიიღოს სამკვიდროს გახსნიდან ექვსი თვის გასვლამდეც, თუ ნოტარიუსს მოეპოვება ცნობა, რომ სხვა მემკვიდრეები არ არიან.

საერთო წესის მიხედვით, სამკვიდრო მოწმობა მემკვიდრეებს ეძლევათ სამკვიდროს გახსნის დღიდან ექვსი თვის გასვლის შემდეგ, მაგრამ განცხადება სამკვიდრო მოწმობის გაცემის შესახებ ნოტარიუსმა ექვსი თვის გასვლამდეც უნდა მიიღოს.

მუხლი 1501. თანხმობა სამკვიდრო მოწმობაში შეტანაზე

მემკვიდრეები, რომლებსაც სამკვიდრო არ მიუღიათ კანონით დადგენილ ვადაში, შეიძლება შეტანილ იქნენ სამკვიდრო მოწმობაში ყველა იმ მემკვიდრის თანხმობით, რომლებმაც მიიღეს სამკვიდრო. თანხმობა გაცხადებულ უნდა იქნეს წერილობით სამკვიდრო მოწმობის გაცემამდე.

სამკვიდრო მოწმობა, როგორც ცნობილია, მიეცემა იმ მემკვიდრეს, რომელმაც მიიღო სამკვიდრო. მაგრამ არ არის გამორიცხული სამკვიდრო მოწმობაში ისეთი მემკვიდრის შეტანაც, რომელსაც დადგენილ დროში სამკვიდრო არ მიუღია. კანონი ასეთს შესაძლებლად მიიჩნევს სამკვიდრო მოწმობის გაცემამდე ყველა იმ მემკვიდრის წერილობითი თანხმობით, რომლებმაც სამკვიდრო მიიღეს.

მუხლი 1502. სამკვიდრო მოწმობის მიცემა გვერდობის მქონე მემკვიდრეებისათვის

თუ მემკვიდრე, რომელიც მოწვეული იყო სამკვიდროს მისაღებად, გარდაიცვალა სამკვიდროს გახსნის შემდეგ, მაგრამ ვერ მოასწრო მისი მიღება დადგენილ ვადაში, მაშინ მის მემკვიდრეებს შეუძლიათ მიიღონ სამკვიდრო მოწმობა ქონებაზე, რომელიც დარჩა თავდაპირველი მემკვიდრეების გარდაცვალების შემდეგ.

აღნიშნული ნორმა ეხება სამკვიდრო მოწმობის მიცემას იმ მემკვიდრეებისათვის, რომლებიც სამკვიდროს იღებენ მემკვიდრეობით ტრანსმისიით (მემკვიდრეობითი ტრანსმისიის შესახებ იხ. მუხლი 1430).

მუხლი 1503. სამკვიდრო მოწმობის მიცემა თანამემკვიდრეობისათვის

სამკვიდრო მოწმობა შეიძლება გაიცეს როგორც მთელ სამკვიდროზე, ასევე მის ნაწილზე. მოწმობა მიეცემა ყველა მემკვიდრეს ერთად ან თითოეულს ცალ-ცალკე მათი სურვილისამებრ. სამკვიდრო მოწმობის მიცემა ერთი მემკვიდრისათვის სამკვიდროს ნაწილზე არ ართმევს უფლებას სხვა მემკვიდრეებს, მიიღონ მოწმობა სამკვიდროს დანარჩენ ნაწილზე.

სანოტარო ორგანო ვალდებულია მისცეს სამკვიდრო მოწმობა კუთვნილ წილზე მემკვიდრეს, რომელიც დაამტკიცებს თავის უფლებას სამკვიდროზე, სხვა მემკვიდრეების მიერ ყველა აუცილებელი დოკუმენტის წარმოდგენამდე. თუ მემკვიდრე, რომელმაც სამკვიდრო მიიღო, არ მიმართავს ნოტარიუსს მოწმობის მისაღებად, ეს ხელს არ უშლის სხვა მემკვიდრეებს თავიანთ კუთვნილ წილზე სამკვიდრო მოწმობის მიღებაში.

სამკვიდრო მოწმობა შეიძლება გაიცეს მთელ ქონებაზე ან, მემკვიდრის სურვილით, ქონების ნაწილზე. მაგალითად, თუ მემკვიდრის სამკვიდრო წილში შედის სახლი, ავტომობილი, ავეჯი და სხვ., მას შეუძლია სამკვიდრო მოწმობა მოითხოვოს მხოლოდ სახლზე. ამასთან, მემკვიდრეს უფლება აქვს განცხადებით მიმართოს ნოტარიუსს დამატებითი მოწმობის მიღების შესახებ იმ ქონებაზე, რომელზედაც მითითებული არ იყო თავდაპირველად გაცემულ მოწმობაში.

ისეთი ქონების გამოვლენისას, რომელზედაც მითითებული არ იყო თავდაპირველად გაცემულ მოწმობაში, ნოტარიუსი ვალდებულია შეატყობინოს ამის შესახებ ყველა მემკვიდრეს, რომლებმაც სამკვიდრო მიიღეს. ასეთ ქონებაზე ნოტარიუსი მემკვიდრეთა განცხადების საფუძველზე გასცემს დამატებით სამკვიდრო მოწმობას.

სამოქალაქო კოდექსის გარდამავალი და დასკვნითი დებულებანი

ზოგადი მიმოხილვა

სამოქალაქო კოდექსის ძალაში შესვლიდან თითქმის ოთხი წელი გავიდა. გარდამავალი დებულებების ბევრმა ნორმამ უკვე დაკარგა თავისი აქტუალობა. ამიტომ მათი კომენტირებაც რაიმე აუცილებლობას არ წარმოადგენს. მიუხედავად ამისა, არის მუხლები, რომელთა განმარტებები დღესაც მნიშვნელოვანია. აქედან გამომდინარე, ზოგ მუხლზე დაწვრილებითი კომენტარი დღესაც ისევე სასარგებლოა, როგორც 1997 წლის ნოემბერში.

ახალი კანონის ამოქმედების დროს ყველაზე მტკივნეული იმ ძველი ურთიერთობების მოწესრიგებაა, რომლებიც ადრე მოქმედი კანონების მიხედვით წარმოიშვნენ. ძველი კანონი აღარაა ძალაში, ახალს უკუქცევითი ძალა არა აქვს, ამიტომ მოსამართლე ყოველთვის იმის განსაზღვრის აუცილებლობის წინაშე აღმოჩნდება, თუ რომელი კანონით უნდა იხელმძღვანელოს. ეს არ არის იოლი საქმე, თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ საბჭოთა წყობილების პირობებში წარმოშობილი ურთიერთობები საბაზრო ეკონომიკისა და დემოკრატიული საზოგადოებისათვის უცხო კანონებით წესრიგდებოდა. აქედან გამომდინარე, ამ ურთიერთობებსაც მნიშვნელოვანი თავისებურებები ახასიათებდა.

გარდამავალი დებულებების მიზანი ისიცაა, რომ უზრუნველყონ ერთი თვისებრიობიდან მეორეზე უმტკივნეულო გადასვლა. ცხადია, რომ კანონის მიღებით და მისი ამოქმედებით ადრე არსებული ურთიერთობები თავის არსებობას არ წყვეტენ. ცხოვრება ჩვეული გზით გრძელდება. კანონმდებელმა უნდა შეძლოს ამ ურთიერთობათა თავისებურებების მეტნაკლებად ასახვა ახალ კანონებში ისე, რომ ახლის ამოქმედებით არ მოხდეს ძველის პარალიზება.

ახალი კანონის ამოქმედება მნიშვნელოვნად უკავშირდება ძველი ცნობიერებისა და წარმოდგენების რევიზიასაც. ეს საზოგადოების დიდი ნაწილისათვის იოლი როდია. მაგალითად, ძველი სამართლითა და სასამართლო პრაქტიკით რძალს, რომელიც ქმრის მშობლების ოჯახში შემოვიდა, განქორწინების შემთხვევაში ავტომატურად აკუთვნებდნენ ქმრის მშობლების სახლის ნაწილს. ახალმა სამოქალაქო კოდექსმა ეს ნორმა უსამართლოდ ჩათვალა და უარი თქვა მასზე. ამის მიზეზი ისაა, რომ სრულწლოვანი პირების დაქორწინება არ უნდა იწვევდეს სხვის საკუთრებაზე პრეტენზიის წარმოშობას. ახალმა ოჯახმა თვითონ უნდა იფიქროს თავის ქონებრივ დამოუკიდებლობაზე. ეს, რა თქმა უნდა, არ გამოირიცხავს განქორწინების შემთხვევაში ერთ-ერთი მეუღლის ვალდებულებას მატერიალურად დაეხმაროს მეორე მეუღლეს შვილის აღზრდაში.

მსგავს სიახლეს მრავლად ითვალისწინებს ახალი სამოქალაქო კოდექსი. ამიტომ მათში გარკვევა და მათი რეალურად დანერგვა დროსაც მოითხოვს. გარდამავალი დებულებების კომენტირება ამიტომაც არის აუცილებელი.

მუხლი 1504. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედება

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ამოქმედდეს 1997 წლის 25 ნოემბრიდან.

მუხლი 1505. ძალადაკარგულ კანონთა ნუსხა

1997 წლის 25 ნოემბრიდან ძალადაკარგულად ჩაითვალოს:

1. “საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის” დამტკიცების შესახებ” საქართველოს სსრ 1964 წლის 26 დეკემბრის კანონი (საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1964 წ., № 36, მუხ. 662);

2. “საქართველოს სსრ საქორწინო და საოჯახო კოდექსის დამტკიცების შესახებ” საქართველოს სსრ 1970 წლის 18 ივნისის კანონი (საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1970 წ., № 6, მუხ. 96);

3. “საქართველოს სსრ საბინაო კოდექსის დამტკიცების შესახებ” საქართველოს სსრ 1983 წლის 4 ივნისის კანონი (საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1983 წ., № 6, მუხ. 199);

4. “საკუთრების უფლების შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის 1993 წლის 15 ივლისის კანონი (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1993 წ., № 9-12, მუხ. 169);

5. “საკუთრების უფლების შესახებ” საქართველოს პარლამენტის 1993 წლის 15 ივლისის დადგენილება საქართველოს რესპუბლიკის კანონის თაობაზე (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1993 წ., № 9-12, მუხ. 170);

6. “იჯარის შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის 1994 წლის 24 მაისის კანონი (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994 წ., № 18, მუხ. 382);

7. “იჯარის შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის კანონის თაობაზე” საქართველოს პარლამენტის 1994 წლის 24 მაისის დადგენილება (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994 წ., № 18, მუხ. 383);

8. “მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის 1994 წლის 19 ივნისის კანონი (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994 წ., № 19, მუხ. 401);

9. “მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის კანონის თაობაზე” საქართველოს პარლამენტის 1994 წლის 14 ივნისის დადგენილება (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994 წ., № 19, მუხ. 402);

10. “გირავნობის შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის 1994

წლის 30 ივნისის კანონი (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994 წ., № 19, მუხ. 423);

11. “გირაუნობის შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის კანონის თაობაზე” საქართველოს პარლამენტის 1994 წლის 30 ივნისის დადგენილება (საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994 წ., № 19, მუხ. 424);

12. “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის იჯარის შესახებ” საქართველოს 1996 წლის 28 ივნისის კანონი (პარლამენტის უწყებანი, 1996 წ. № 19-20);

13. “დაზღვევის შესახებ” საქართველოს 1997 წლის 2 მაისის კანონის 32-54-ე მუხლები (პარლამენტის უწყებანი, საკანონმდებლო დამატება, 1997 წ., № 21-22);

14. “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ” საქართველოს 1996 წლის 22 მარტის კანონის მე-7 მუხლი. (პარლამენტის უწყებანი, 1996 წ. № 007).

მუხლი 1506. ძალადაკარგული კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები

1. ძალადაკარგულად ჩაითვალოს ყველა კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი, რომლებიც არ შეესაბამება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსს.

2. სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამდე საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს მთავრობის ან ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად უფლებამოსილი ორგანოების მიერ გამოცემული ნორმატიული აქტები ჩაითვლება ძალადაკარგულად, თუ ისინი განსხვავებულად აწესრიგებენ სამოქალაქო კოდექსით მოწესრიგებულ ურთიერთობებს.

1505-ე მუხლისაგან განსხვავებით, რომელიც ძალადაკარგულ კანონთა ზუსტ ჩამონათვალს აკეთებს, 1506-ე მუხლი ზოგად ნორმას განამტკიცებს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების იურიდიული ძალის თაობაზე. ეს გასაგებიცაა: პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო ყველა იმ კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის ან ამ აქტებში ცალკეული ნორმების ჩამონათვალის გაკეთება, რომლებიც მეტნაკლები ინტენსივობით შეესებოდნენ სამოქალაქო კოდექსით მოწესრიგებულ ურთიერთობებს. ამიტომ 1506-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ძალადაკარგულად ჩაითვალა ყველა ის კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი, რომლებიც არ შეესაბამება სამოქალაქო კოდექსს. მაგალითად, ასე დაკარგა ძალა შემდეგმა კანონქვემდებარე ნორმატიულმა აქტებმა:

საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივის სანიმუშო წესდებამ (დამტკიცებული საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1985 წლის 30 აგვისტოს №573 დადგენილებით);

დებულებამ საქართველოს სსრ ქალაქებსა და ქალაქის ტიპის დაბებში ინდივიდუალური საბინაო მშენებლობის შესახებ (დამტკიცებული საქართველოს მინისტრთა საბჭოს 1960 წლის 12 ივლისის №504 დადგენილებით);

საცხოვრებელი სადგომების გაცვლის წესებმა (დამტკიცებული საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1985 წლის 30 აგვისტოს №572 დადგენილებით);

საქართველოს სსრ საბინაო პირობებგასაუმჯობესებელ მოქალაქეთა აღრიცხვისა და საცხოვრებელი სადგომების მიცემის წესებმა (დამტკიცებული საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსა და საქართველოს პროფკავშირთა რესპუბლიკური საბჭოს 1985 წლის 2 სექტემბრის №577 დადგენილებით).

1. სამოქალაქო კოდექსი ვრცელდება მხოლოდ იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც წარმოიშობა ამ კოდექსის ამოქმედების შემდეგ.

2. იმ ურთიერთობათა მიმართ, რომლებიც წარმოიშვა სამოქალაქო კოდექსის ძალაში შესვლამდე, ამ კოდექსის ნორმები გამოიყენება 1997 წლის 25 ნოემბრიდან წარმოშობილი უფლებებისა და მოვალეობების მიმართ.

3. სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედების გამო ძალადაკარგული ნორმატიული აქტების საფუძველზე წარმოშობილი ურთიერთობების მიმართ გამოიყენება ეს ნორმატიული აქტები, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ურთიერთობის მონაწილეებს სურთ ერთმანეთს შორის ურთიერთობა ამ კოდექსით მოაწესრიგონ, ან, თუ სამოქალაქო კოდექსი უძრავი ნივთების შესახებ ახალ წესებს ითვალისწინებს.

4. სამოქალაქო კოდექსის 165-168-ე მუხლებით გათვალისწინებული ხანდაზმულობით საკუთრების შეძენის ვადა აითვლება 1993 წლის 23 ივლისიდან – საკუთრების უფლების შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის ამოქმედებიდან.

I. მოკლე მიმოხილვა

სასამართლო პრაქტიკისათვის ყველაზე დიდი მნიშვნელობა მოიპოვა 1507-ე მუხლმა. ეს გასაგებიცაა: იგი შეეხება თითქმის ყველა ურთიერთობას, რომლებიც სამოქალაქო კოდექსის ძალაში შესვლამდე წარმოიშვა. მუხლი ისეა აგებული, რომ იგი შესაძლებლობას აძლევს მხარეებს თვითონვე აირჩიონ ურთიერთობის მომწესრიგებელი ნორმა, მაგრამ იქ, სადაც კანონი უძრავი ქონების მიმართ სანივთო უფლებებს განსაზღვრავს, იმპერატიული ნორმაა გათვალისწინებული: გამოიყენება ახალი კანონი. ეს აიხსნება ამ ქონებასთან დაკავშირებული ურთიერთობის მონაწილეთა უსაფრთხოების დაცვითა და საჯარო ინტერესების უზრუნველყოფით.

II. ურთიერთობები, რომლებიც წარმოიშვა სამოქალაქო კოდექსის ძალაში შესვლის შემდეგ

1507-ე მუხლის მიხედვით, სამოქალაქო კოდექსი ვრცელდება მხოლოდ ამ ურთიერთობებზე, რომლებიც ამ კოდექსის ამოქმედების შემდეგ წარმოიშვა. ეს სრულიად ლოგიკურია. რადგან კანონს უკუქცევითი ძალა არა აქვს. გარდა კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული შემთხვევებისა (მე-6 მუხლი). მაშასადამე, სამოქალაქო კოდექსის მოქმედება ვრცელდება იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც წარმოიშვა 1997 წლის 25 ნოემბრის შემდეგ.

არის შემთხვევები, როცა ურთიერთობა წარმოიშვა 1997 წლის 25 ნოემბრამდე, მაგრამ ამ ურთიერთობათა მოდიფიცირება (შეცვლა) მოხდა 25 ნოემბრის შემდეგ. როგორც წესი, ამ მოდიფიცირებას შედეგად ახალი უფლებებისა და მოვალეობების წარმოშობა მოჰყვება. ამიტომ 1507-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, მათ მიმართ გამოიყენება ახალი კოდექსი.

მაგალითი:

ბინის ქირავნობის ხელშეკრულება დაიდო 1996 წელს. 1998 წლის 10 იანვარს მხარეებმა ცვლილება შეიტანეს ამ ხელშეკრულებაში, რომლითაც შეთანხმდნენ, რომ გამქირავებელი ჩაატარებდა ბინის რემონტს და შესაბამისად, გაზრდიდა ბინის ქირას. ე.ი. წარმოიშვა ახალი უფლებები და მოვალეობები. ამიტომ მათ მიმართ გამოიყენებული უნდა იქნეს ახალი სამოქალაქო კოდექსი.

ამოცანა, რომელიც მოსამართლემ ამ ნორმის გამოყენებისას უნდა გადაწყვიტოს. მდგომარეობს შემდეგში: რეალურად წარმოიშვა თუ არა ახალი უფლებები და მოვალეობები ამ ცვლილებათა შედეგად? რამდენად იმოქმედებს ეს უფლებები და მოვალეობები ძველ ურთიერთობაზე? ხომ არ ცვლის მათ ხასიათს? ყველა ეს საკითხი პრაქტიკული მნიშვნელობისაა, ვინაიდან მათ შეუძლიათ გავლენა მოახდინონ საქმის გადაწყვეტაზე.

III. ძალადაკარგული ნორმატიული აქტის საფუძველზე წარმოშობილი ურთიერთობის მოწესრიგება

სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამდე წარმოშობილი ურთიერთობების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება ისიცაა, რომ ისინი ადრე მოქმედი ნორმატიული აქტების საფუძველზე წარმოიშობა. ამიტომ მათ მიმართ გამოყენებული უნდა იქნეს ის ნორმატიული აქტი, რომელიც ურთიერთობის წარმოშობის დროს მოქმედებდა. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან მხარეები თავიანთ ურთიერთობას სწორედ ამ აქტის არსებობას უკავშირებდნენ და მასზე დაყრდნობით ცდილობდნენ ურთიერთობის მოწესრიგებას. მაგალითად, საბინაო დავათა დიდი ნაწილი ძველი საბინაო კოდექსით გათვალისწინებული ნორმების საფუძველზეა წარმოშობილი. ამიტომ სასამართლოები ამ დავების გადაწყვეტის დროს ძველ საბინაო კოდექსს იყენებენ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2000 წლის 26 აპრილის №3კ-21 განჩინება)

ამ ზოგადი წესიდან კანონი გამონაკლისებსაც ითვალისწინებს. ერთ შემთხვევაში მხარეებს ეძლევათ შესაძლებლობა ურთიერთობა ახალი კანონით მოაწესრიგონ, მიუხედავად იმისა, რომ ურთიერთობა ძველი კანონის პირობებში წარმოიშვა (1507-ე მუხლის მე-3 ნაწილი). თუ რომელი კანონი უნდა გამოიყენოს სასამართლომ, ამ შემთხვევაში მხარეთა ნებაზეა დამოკიდებული. ამიტომ მოსამართლემ უნდა ჰკითხოს მხარეებს, სურთ თუ არა მათ ახალი კანონის გამოყენება. ერთ-ერთი მხარის თანხმობა საკმარისი არ არის: ახალი კანონი შეიძლება მას უპირატესობას ანიჭებდეს მეორე მხარესთან შედარებით. ამიტომ კანონი იმპერატიულად მოითხოვს ყველა მხარის თანხმობას ახალი კანონის გამოყენების თაობაზე.

ამ ნორმის კომენტირებისას პრაქტიკულად მნიშვნელოვანია

მესამე პირის უფლების საკითხიც: აქვს თუ არა მას უფლება მონაწილეობა მიიღოს კანონის არჩევაში. ეს დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა შედეგს იწვევს დავის გადაწყვეტა მის მიმართ. თუ დავის შედეგი უშუალოდ მასზე აისახება და მას დამოუკიდებელი მოთხოვნაც აქვს, მაშინ უნდა მიეცეს უფლება მონაწილეობა მიიღოს კანონის არჩევის საკითხის გადაწყვეტაში. თუ მესამე პირის უფლების წარმოშობა მხოლოდ ურთიერთობის მონაწილეთა ნებაზეა დამოკიდებული, მაშინ მესამე პირს უარი უნდა ეთქვას კანონის არჩევაში მონაწილეობის მიღებაზე.

IV. უძრავი ნივთების მიმართ ახალი კანონის გამოყენება

მეორე გამონაკლისი 1507-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული წესიდან უკავშირდება უძრავ ნივთებზე ახალი წესების გამოყენებას. ამ ნორმამ პრაქტიკაში ბევრი გაუგებრობა წარმოშვა. აზრთა სხვადასხვაობა, კერძოდ, წარმოშვა იმ საკითხმა, თუ რომელ წესებს გულისხმობს კანონი. უძრავი ნივთი შეიძლება მრავალი სახელშეკრულებო ურთიერთობის საგანი იყოს (იჯარის, ქირავნობის და ა.შ.). ყველა ამ შემთხვევაში გამოყენებულ უნდა იქნეს თუ არა ახალი კოდექსი? სასამართლო პრაქტიკაც ამ საკითხზე არაერთგვაროვანია.

„უძრავი ნივთების შესახებ ახალ წესებში“ უწინარეს ყოვლისა, იგულისხმება ის წესები, რომლებიც განმტკიცებულია სამოქალაქო კოდექსის მე-2 წიგნში, კერძოდ, უძრავ ნივთებზე საკუთრების შეძენის, მათი იპოთეკის, აღნაგობის უფლებით, უზუფრუქტით დატვირთვის და ა.შ. ასევე ის ნორმები, რომლებიც პირდაპირ განმტკიცებენ ახალ წესებს უძრავ ნივთებთან დაკავშირებით. მაგალითად, უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატამ ერთ-ერთი განჩინებით განმარტა, რომ „უძრავი ნივთების მიმართ ახალი სამოქალაქო კოდექსით

დადგენილია სახელმწიკრულებო მოთხოვნათა ხანდაზმულობის ახალი წესი. კერძოდ, 129-ე მუხლის პირველი ნაწილით უძრავ ნივთებთან დაკავშირებული სახელმწიკრულებო მოთხოვნების ხანდაზმულობის ვადა არის ექვსი წელი. ამიტომ ანალოგიური დავების გადაწყვეტის დროს სასამართლოებმა უნდა გამოიყენონ ხანდაზმულობის ექვსწლიანი ვადა, როგორც ეს ახალი სამოქალაქო კოდექსით არის გათვალისწინებული (საქ. უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2000 წლის 21 აპრილის №3კ-101 განჩინება).

V. სამოქალაქო კოდექსის უკუქცევითი ძალა საკუთრების შეძენაზე ხანდაზმულობით

საკუთრების უფლების შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის 1993 წლის კანონით, რომელიც ამოქმედდა 1993 წლის 23 ივლისიდან, შემოღებულ იქნა საბჭოთა სამოქალაქო სამართლისთვის ახალი ინსტიტუტი — საკუთრების შეძენა ხანდაზმულობით. იგივე ინსტიტუტი განმტკიცდა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით (165-168 მუხლები), რომელიც ძალაში შევიდა 1997 წლის 25 ნოემბერს. ბუნებრივად დაიბადა კითხვა, თუ როდიდან უნდა გავრცელებულიყო ამ კანონის მოქმედება საკუთრების შეძენაზე ხანდაზმულობით. ე.ი. როდიდან უნდა აითვალოს ნივთის ფლობის ხანდაზმულობის ვადა, რომ წარმოიშვას ამ ნივთზე საკუთრება. ათვლის დღედ ჩაითვალა საკუთრების უფლების შესახებ კანონის ამოქმედების დღე — 1993 წლის 23 ივლისი.

მუხლი 1508. საავტორო სამართლის ნორმათა გავრცელება კა აღრე წარმოშობილ ურთიპრთობებზე

ძალადაკარგულია

(1999 წლის 22 ივნისის კანონი საქართველოს სამოქალაქო

კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ. სსმ I. 1999 წ. №26. მუხ. 134)

მუხლი 1509. კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიული პირები

1. სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად ითვლებიან:

ა. სახელმწიფო;

ბ. თვითმმართველობები;

გ. სახელმწიფოს მიერ კანონმდებლობის ან ადმინისტრაციული აქტის საფუძველზე შექმნილი იურიდიული პირები, რომლებიც არ არიან ჩამოყალიბებული სამოქალაქო კოდექსის ან მეწარმეთა შესახებ კანონით განსაზღვრული ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით;

დ. სახელმწიფო დაწესებულებები და სახელმწიფო ფონდები, რომლებიც არ არიან შექმნილი სამოქალაქო კოდექსის ან მეწარმეთა შესახებ კანონის შესაბამისად;

ე. საჯარო მიზნების მისაღწევად კანონმდებლობის საფუძველზე შექმნილი არასახელმწიფოებრივი ორგანიზაციები (პოლიტიკური პარტიები, რელიგიური გაერთიანებები და სხვა).

2. კერძო სამართლის იურიდიულ პირებს განეკუთვნებიან:

ა. კავშირი;

ბ. ფონდი;

გ. სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება;

დ. კომანდიტური საზოგადოება;

ე. შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება;

ვ. სააქციო საზოგადოება;

ზ. კოოპერატივი;

თ. (ძალადაკარგულია – სსმ, I 1999, №6, მუხ. 24)

1509-ე მუხლის მიზანი არის შექმნას სწორი წარმოდგენა იურიდიულ პირთა იმ ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების შესახებ, რომლებიც განმტკიცებულია საქართველოს კანონმდებლობით. ამ მუხლში მოცემულია იურიდიულ პირთა ჩამონათვალი იმის შესაბამისად, თუ რომელს განეკუთვნებიან ისინი: საჯარო სამართლის თუ კერძო სამართლის იურიდიულ პირებს. ეს იურიდიულ პირთა ლეგალური კლასიფიკაციის პირველი მცდელობაა.

1509-ე მუხლმა უკვე შეასრულა დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა იმით, რომ მან ჩამოაყალიბა იურიდიულ პირთა სახეობების მწყობრი სისტემა. განსხვავებით საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისაგან, კერძო სამართლის იურიდიული პირების მიმართ სამოქალაქო კოდექსი იყენებს ე.წ. ნუმერუს კლასუსს პრინციპს. ე.ი. კოდექსი ამომწურავად განსაზღვრავს კერძო სამართლის იურიდიული პირების ჩამონათვალს. (დაწვრილებით იხილეთ 24-25 მუხლების კომენტარი).

საჯარო სამართლის იურიდიული პირების სამართლებრივი მდგომარეობა მოწესრიგებულია კანონით საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შესახებ.

(სსმ, I, 1999, №20, მუხ. 101).

მუხლი 1510. არაკომერციული იურიდიული პირები

სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებიდან კერძო სამართლის ყველა არაკომერციული იურიდიული პირი შეიძლება შეიქმნას მხოლოდ კავშირის ან ფონდის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით.

1997 წლის 25 ნოემბრიდან, ე.ი. სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებიდან კერძო სამართლის არაკომერციული იურიდიული პირები შეიძლება შეიქმნან მხოლოდ სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით და

ისიც კავშირის ან ფონდის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით.

თუ პირებს სურთ წევრობაზე დაფუძნებული არაკომერციული იურიდიული პირის შექმნა, მაშინ მათ უნდა დააფუძნონ კავშირი. ხოლო თუ სურთ ქონების საფუძველზე შექმნან იურიდიული პირი, მაშინ მათ შეუძლიათ ჩამოაყალიბონ ფონდი, რომელსაც წევრები არა ჰყავს.

მუხლი 1511. არაკომერციული იურიდიული პირების ხმველი სამყაროს მათემატიკაელახალი რე- გისტრაცია

1. სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამდე მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის საფუძველზე შექმნილი არაკომერციული იურიდიული პირები ექვემდებარებიან ხელახალ რეგისტრაციას 1999 წლის 1 სექტემბრამდე (სსმ, I, 1999, №10, მუხ. 32); აღნიშნული იურიდიული პირები ხელახალ რეგისტრაციას ექვემდებარებიან ამ ვადამდე იმ შემთხვევაშიც, თუ მათი დამფუძნებლები ან წევრები მიიღებენ გადაწყვეტილებას წესდებაში ან სხვა დამფუძნებელ დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანის თაობაზე.

2. ხელახალი რეგისტრაციისათვის აუცილებელია:

ა. არაკომერციული იურიდიული პირების იმ ორგანოთა გადაწყვეტილება, რომლებიც მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის ან ამ იურიდიული პირების წესდების შესაბამისად უფლებამოსილნი არიან მიიღონ გადაწყვეტილება წესდებაში ცვლილებების შეტანის ან მათი რეორგანიზაციის შესახებ;

ბ. წესდების ახალი რედაქცია, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს სამოქალაქო კოდექსის მოთხოვნებს.

3. ხელახალი რეგისტრაციის შედეგად რეგისტრირებული არა-

კომერციული იურიდიული პირი ადრე რეგისტრირებული იურიდიული პირის უფლებამონაცვლა.

4. თუ არაკომერციული იურიდიული პირები არ გაივლიან ხელახალ რეგისტრაციას, საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო ან სასამართლო, რომლის ტერიტორიაზედაც ამ პირებს აქვთ ადგილსამყოფელი, ვალდებული არიან გააუქმონ რეგისტრაცია.

5. ხელახალი რეგისტრაციისათვის არაკომერციული იურიდიული პირები იხდიან ჩვეულებრივი რეგისტრაციისათვის გათვალისწინებული სარეგისტრაციო მოსაკრებლის ოცდახუთ პროცენტს.

1. ხელახალი რეგისტრაციის ცნება და პირობები

სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამდე მოქმედი ყველა არამომგებიანი არასამთავრობო ორგანიზაციები შექმნილი იყო მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის საფუძველზე. სამოქალაქო კოდექსი განსხვავებულ, უფრო გამჭვირვალე და დემოკრატიულ წესებს ადგენს, ვიდრე კანონი. მაგალითად, საზოგადოებრივი ორგანიზაციის დასაფუძნებლად აუცილებელი იყო 50 დამფუძნებელი მაინც; ყველა საზოგადოებრივი ორგანიზაცია რეგისტრაციაში უნდა გატარებულიყო იუსტიციის სამინისტროში. სამოქალაქო კოდექსმა დამფუძნებელთა რაოდენობა ხუთამდე შეამცირა, ხოლო რეგისტრაციის საკითხში დაამკვიდრა დეცენტრალიზაცია – კავშირის რეგისტრაცია ხდება რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში.

სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამ დღის წესრიგში დააყენა უკვე არსებული საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ხელახალი რეგისტრაციის საკითხი. 1511-ე მუხლი განამტკიცებს წესებს, თუ რა ვადაში და როგორ უნდა განხორციელებულიყო ხელახა-

ლი რეგისტრაცია. ვინაიდან ხელახალი რეგისტრაციის პროცესი როგორც წესი, ბევრ სიროთულესას არის დაკავშირებული, სამოქალაქო კოდექსმა დაწვრილებით გახსაზღვრა ხელახალი რეგისტრაციის პირობები და პროცედურა.

ხელახალი რეგისტრაციის აუცილებლობა დაუკავშირდა ორ გარემოებას: ა. განსაზღვრულ ვადას და ბ. ცვლილების შეტანას ძოქმელ ორგანიზაციის წესდებაში.

ა. მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ კანონის საფუძველზე შექმნილი არაკომერციული იურიდიული პირები ხელახალ რეგისტრაციაში უნდა გატარებულიყვნენ 1999 წლის 1 იანვრამდე. ეს ვადა შემდგომში გაიზარდა 1 სექტემბრამდე (სსმ, I, 1999, №10, მუხ. 32).

ბ. ხელახალი რეგისტრაცია აუცილებელი იყო მაშინაც, თუკი სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამდე დაფუძნებული ორგანიზაციების დამფუძნებლები ან წევრები მიიღებდნენ გადაწყვეტილებას წესდებაში ან სხვა დამფუძნებელ დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანის თაობაზე. ამგვარი ცვლილების შეტანის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება ავტომატურად წარმოშობდა ხელახალი რეგისტრაციის ვალდებულებას.

II. ხელახალი რეგისტრაციისათვის აუცილებელი დოკუმენტები

ხელახალი რეგისტრაცია განსხვავდება ორგანიზაციის თავდაპირველი დაფუძნებისაგან. უპირველეს ყოვლისა, ეს გამოიხატება დოკუმენტების გაფორმების წესში. მაგალითად, თუ არაკომერციული იურიდიული პირების დაფუძნებისას აუცილებელია წესდებაზე ყველა დამფუძნებლის ხელმოწერა, ხელახალი რეგისტრაციის დროს ეს აუცილებელი არაა. ეს აიხსნება იმით, რომ ხელახალი რეგისტრაციისას გადაწყვეტილებას იღებს საერთო კრება ან

გამგეობა და ამ დროს ყველა წევრის მიერ წესდებაზე ხელმოწერა ფიზიკურად შეუძლებელია. თუ კანონი ასეთ ვალდებულებას განამტკიცებდა, ეს იქნებოდა შეუსრულებადი და რეალურად გამოიწვევდა დოკუმენტების გაყალბებას.

აქედან გამომდინარე, 1511-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” პუნქტის თანახმად, ხელახალი რეგისტრაციისათვის აუცილებელია “არაკომერციული იურიდიული პირის იმ ორგანოთა გადაწყვეტილება, რომლებიც მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ კანონის ან ამ იურიდიული პირების წესდებათა შესაბამისად უფლებამოსილნი არიან მიიღონ გადაწყვეტილება წესდებაში ცვლილებების შეტანის ან მათი რეორგანიზაციის შესახებ”. მაგალითად, ზოგიერთ ორგანიზაციაში წესდებაში ცვლილების შეტანის უფლება აქვს ყრილობას, ზოგში — საერთო კრებას ან პრეზიდიუმს (პლენუმს) და ა.შ. ყველა ორგანიზაცია განსხვავებულად აწესრიგებდა ამ საკითხებს.

ხელახალი რეგისტრაციისათვის აუცილებელი მეორე დოკუმენტი არის არაკომერციული იურიდიული პირის წესდების ახალი რედაქცია, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს სამოქალაქო კოდექსის 32-ე მუხლის მოთხოვნებს. ეს წესდება დამოწმებული უნდა იყოს სანოტარო წესით, მაგრამ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არაა სავალდებულო მასზე დამფუძნებლების ან წევრების ხელმოწერა.

სამოქალაქო კოდექსის მიზანი იყო არ შეექმნა დამატებითი ბარიერები არსებული ორგანიზაციებისათვის ხელახალი რეგისტრაციის პროცესში. ეს მიზანი სარეგისტრაციო მოსაკრებლის ოდენობაშიც აისახა. კერძოდ, ხელახალი რეგისტრაციისათვის არაკომერციული იურიდიული პირები იხდიან ჩვეულებრივი რეგისტრაციისათვის გათვალისწინებული სარეგისტრაციო მოსაკრებლის ოცდახუთ პროცენტს (1511-ე მუხლის მე-5 ნაწილი).

III. უფლებამონაცვლეობა ხელახალი რეგისტრაციისას

ხელახალი რეგისტრაცია არ იწვევს ადრე არსებული იურიდიული პირის ლიკვიდაციას, მის გაუქმებას. ხელახალი რეგისტრაცია არც ახალი იურიდიული პირის წარმოშობის საფუძველია. ამიტომ სრულიად ლოგიკურია 1511-ე მუხლის მე-3 ნაწილის ნორმა, რომ “ხელახალი რეგისტრაციის შედეგად რეგისტრირებული არაკომერციული იურიდიული პირი ადრე რეგისტრირებული იურიდიული პირის უფლებამონაცვლეს”. არ არის შემთხვევითი, რომ კოდექსი იყენებს ტერმინს “რეგისტრირებული” და არა “შექმნილი”. აქედან გამომდინარე, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა წესდების ახალ რედაქციაში ჩანაწერი უფლებამონაცვლეობის თაობაზე, 1511-ე მუხლის მე-3 ნაწილში განმტკიცებული იმპერატიული ნორმით უფლებამონაცვლეობა ხელშეუხებელია.

პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ხელახალი რეგისტრაციის წინ ხდება არაკომერციული იურიდიული პირის დაყოფა რამდენიმე იურიდიულ პირად. ამ დროს სადავო ხდება უფლებამონაცვლეობის საკითხი: ერთ ახლადწარმოქმნილ ორგანიზაციას სურს იყოს უფლებამონაცვლე მხოლოდ უფლებების ნაწილში და არ აღიარებს სხვა ვალდებულებებს. იგივე სურს მეორე ორგანიზაციასაც. როგორ უნდა გადაწყდეს ამ შემთხვევაში დავა?

თუ გაყოფის შედეგად წარმოშობილი იურიდიული პირების წესდებები არაფერს ამბობენ უფლებამონაცვლეობის საკითხზე, მაშინ ორივე იურიდიული პირი სოლიდარულად იქნება პასუხისმგებელი კრედიტორების წინაშე. თუკი იურიდიული პირების ვალდებულება მათ აქტივებს უკავშირდება, მაშინ უფლებამონაცვლედ ჩაითვლება ის იურიდიული პირი, რომელზეც გადავიდა რეორგანიზებული იურიდიული პირის აქტივები. თუ აქტივების დადგენა შეუძლებელია, მაშინ გამოყენებული უნდა იქნეს სოლიდარული პასუხისმგებლობის პრინციპი.

IV. ხელახალი რეგისტრაციის გაუვლელობის შედეგები

ხელახალი რეგისტრაციის გაუვლელობა იწვევს იურიდიული პირის რეგისტრაციის გაუქმებას (1511-ე მუხლის მე-4 ნაწილი). რეგისტრაციის გაუქმების უფლება აქვთ იუსტიციის სამინისტროს (ფონდების მიმართ) და სასამართლოებს – საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიმართ. პრობლემა, რომელიც ამ ნორმის პრაქტიკულ დანერგვასთან დაკავშირებით წარმოიშვა ორგანოებში:

პირველი, სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებამდე მოქმედი საზოგადოებრივი ორგანიზაციები რეგისტრირებული იყო იუსტიციის სამინისტროში. საიდან უნდა გაიგონ სასამართლოებმა, თუ რომელი იურიდიული პირები იყვნენ რეგისტრირებული იუსტიციის სამინისტროში და რომლებმა არ გაიარეს ხელახალი რეგისტრაცია? იმის გამო, რომ ყველა საზოგადოებრივი ორგანიზაცია რეგისტრირებული იყო იუსტიციის სამინისტროში, 1511-ე მუხლით გათვალისწინებული მოვალეობა რეგისტრაციის გაუქმების შესახებ უნდა შეასრულოს იუსტიციის სამინისტრომ და არა სასამართლომ. ე.ი. იმ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების რეგისტრაციის გაუქმება, რომლებმაც არ გაიარეს ხელახალი რეგისტრაცია 1999 წლის 1 სექტემბრამდე, უნდა მოახდინოს იუსტიციის სამინისტრომ და არა სასამართლომ.

მეორე, რა სამართლებრივი შედეგი უნდა ღაღგეს იმ შემთხვევაში, თუკი ეს იურიდიული პირები არ გაივლიან ხელახალ რეგისტრაციას? იწვევს თუ არა ეს ადრე წარმოშობილი უფლებებისა და მოვალეობების შეწყვეტას? ხელახალი რეგისტრაციის გაუვლელობა იწვევს რეგისტრაციის გაუქმებას და, შესაბამისად, იურიდიული პირის არსებობის შეწყვეტას. მაგრამ ეს არ იწვევს ადრე წარმოშობილი უფლებებისა და მოვალეობების გაქარწყლებას. ოღონდ პასუხისმგებლობა განისაზღვრება იმ წესით, რაც გათვალისწინებულია არარეგისტრირებული კავშირისათვის. მაშასადამე, იმ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების სტატუსი, რომლებმაც არ გაიარეს ხელახალი რეგისტრაცია, უთანაბრდება არარ-

რეგისტრირებული კავშირის სამართლებრივ მდგომარეობას. ეს ეხება მათ პასუხისმგებლობასაც.

კიდევ ერთი საკითხი. რომელიც პრაქტიკაში წამოიჭრა, შემდეგია: აქვს თუ არა ხელახალი რეგისტრაციის უფლება იურიდიულ პირს. თუ მან გაუშვა ხელახალი რეგისტრაციის ვადა. ე.ი. ვერ მოასწრო ხელახალი რეგისტრაციის გავლა? აქაც პასუხი დიფერენცირებულად უნდა გაიცეს:

პირველი, თუ იუსტიციის სამინისტროს მიერ გაუქმებულია ძველი რეგისტრაცია, მაშინ ხელახალი რეგისტრაციის უფლება არ წარმოიშობა. მაგრამ დაინტერესებულ პირებს შეუძლიათ დააფუძნონ ახალი ორგანიზაცია და იგი აღიარონ ადრე რეგისტრირებულის უფლებამონაცვლედ. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, პასუხისმგებლობა ადრე წარმოშობილი ვალდებულებებისათვის კრედიტორების წინაშე დადგება ისე, როგორც ეს გათვალისწინებულია არარეგისტრირებული კავშირისათვის.

მეორე, თუ სხვადასხვა მიზეზების გამო რეგისტრაცია ოფიციალურად არ არის გაუქმებული, მაშინ იურიდიულ პირს შეიძლება მიეცეს ხელახალი რეგისტრაციის უფლება, ოღონდ 1944 წლის 1 სექტემბრიდან ხელახალ რეგისტრაციამდე იურიდიული პირი მაინც ჩაითვლება არარეგისტრირებულად და მისი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება არარეგისტრირებული იურიდიული პირისათვის დადგენილი წესით.

მუხლი 152. ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობები

საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივები, როგორც იურიდიული პირები, ჩაითვალონ გაუქმებულად 1997 წლის 25 ნოემბრიდან. მათ უფლებამონაცვლეებად მიჩნეულ იქნენ ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობები ამ კოდექსის 208-232-ე მუხლების მიხედვით. ამასთან, სახელმწიფოს ვალდებულია ადრე შექმნილი საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების წინაშე ძალაში რჩება.

I. მოკლე ისტორიული ექსკურსი

სამოციანი წლების დასაწყისში საბჭოთა კავშირში განვითარდა მასობრივი ბინათმშენებლობის ახალი ფორმა — საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივები. მათი წყალობით შესაძლებელი გახდა, რომ მილიონობით მოქალაქემ შეძლო ბინის მფლობელი გამხდარიყო. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ — ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში საქართველოში დაიწყო სახელმწიფო საბინაო ფონდის ბინების პრივატიზება, რასაც მოკლე დროში დაემატა საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების ბინებიც. ბინების მასობრივი პრივატიზების შედეგად შეიქმნა შემდეგი ვითარება: თუკი ადრე სახელმწიფო საბინაო ფონდის ბინების მესაკუთრე იყო სახელმწიფო, პრივატიზების შედეგად გაჩნდა ასეულათასობით ბინის მესაკუთრე. სახელმწიფომ, როგორც არამესაკუთრემ, მართებულად მოიხსნა ბინებისა და მრავალბინიანი სახლების მოვლისა და რემონტის ვალდებულებები. აუცილებელი გახდა ბინის მესაკუთრეთა ორგანიზების ახალი ფორმის შემოღება, რომელიც უზრუნველყოფდა ბინის მესაკუთრეთა უფლებების დაცვასა და მათი პასუხისმგებლობის დამკვიდრებას მრავალბინიანი სახლების მოვლისა და რემონტის საკითხებში. ასეთ ფორმად სამოქალაქო კოდექსმა შემოიღო ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობა, რომელიც არ წარმოადგენს იურიდიულ პირს (208-232-ე მუხლები).

ანალოგიური ვითარება შეიქმნა საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების ბინებშიც. თუკი ადრე ამ ბინების მესაკუთრე თვით კოოპერატივი იყო, ხოლო ბინის მფლობელები — მხოლოდ მეპაიეები, პრივატიზების შემდეგ ეს ბინები მეპაიეების საკუთრება გახდა. აქაც იგივე პრობლემა წარმოიშვა, რაც სახელმწიფო საბინაო ფონდის პრივატიზებისას. ამიტომ 1512-ე მუხლმა სწორი ნორმა განამტკიცა, რომლითაც 1997 წლის 25 ნოემბრიდან ყველა საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივი გაუქმდა, როგორც იურიდიული პირი და მის ნაცვლად ჩამოყალიბდა ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობები.

II. ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობის განსხვავება საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივისაგან

ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობა არ არის იურიდიული პირი. ამიტომ მის შექმნას რაიმე პროცედურის დაცვა არ სჭირდება. არც დამფუძნებელი დოკუმენტებია აუცილებელი და არც რეგისტრაცია. ამხანაგობა არსებობს ბინის მესაკუთრეთა ფაქტობრივი ერთობის ძალით. მათ აერთიანებთ ის, რომ ისინი ერთ ჭერქვეშ, ერთ შენობაში მეზობლად იმყოფებიან და ბუნებრივად არიან ვალდებული ერთმანეთის ინტერესებს სცენ პატივი.

საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების, როგორც იურიდიული პირების, გაუქმებამ ზოგიერთი გაუგებრობა გამოიწვია. საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების თავმჯდომარეთა ერთმა ნაწილმა საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიტანა სარჩელი და მოითხოვა სამოქალაქო კოდექსის 1512-ე მუხლის, როგორც კონსტიტუციის საწინააღმდეგო ნორმის გაუქმება. მათი აზრით, 1512-ე მუხლი ხელყოფს საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების, როგორც მესაკუთრეების, საკუთრების უფლებას. აუცილებელია იმის განმარტება, თუ რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების აღდგენას ძველი ფორმით.

პირველი, ბინების პრივატიზების შემდეგ საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივები აღარ არიან ბინის მესაკუთრეები. ამ ბინების მესაკუთრეები გახდნენ კოოპერატივის წევრები. საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების აღდგენა ძველი ფორმით გამოიწვევს ამ მესაკუთრეთა საკუთრების უფლების გაუქმებას და ბინების გადაცემას კოოპერატივის საკუთრებაში. ამას, ბუნებრივია, ბინის მესაკუთრეები არ დაეთანხმებიან.

მეორე, ვინაიდან საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივის წევრი იყო არა ბინის, არამედ პაის მესაკუთრე, მას არ ჰქონდა ბინის გასხვისების უფლება. მას უფლება ჰქონდა გაესხვისებინა კოოპერატივის პაი კოოპერატივის წევრთა საერთო კრების თანხმო-

ბით. ცხადია, რომ ამ წესის აღდგენას ბინის მესაკუთრეები არ დაეთანხმებიან.

ის ფაქტი, რომ ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობები არ წარმოადგენენ იურიდიულ პირებს, ამხანაგობათა ორგანიზაციული მართვის თვალსაზრისით რეალურად არაფერს ცვლის. ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობას თითქმის ისეთივე მართვის ორგანოები აქვს, როგორც საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივებს ჰქონდათ: საერთო კრება, საკონსულტაციო საბჭო, ამხანაგობის თავმჯდომარე. ამიტომ მართვის საკითხში არსებითი განსხვავება საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივებსა და ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობებს შორის არ არსებობს.

ამჟამად საქართველოში არსებობს აზრი ე.წ. კონდომინიუმების შესახებ კანონის მიღების თაობაზე. კონდომინიუმი ამერიკის შეერთებულ შტატებში გავრცელებული ფორმაა ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობის აღსანიშნავად და იგი, მცირეოდენი განსხვავების მიუხედავად, იდენტურია სამოქალაქო კოდექსით განმტკიცებული ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობისა. გარდა ამისა, აშშ-ში არსებობს ასევე საბინაო კოოპერატივები, რომლებიც საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების მსგავსია: კოოპერატივის წევრი არის არა ბინის მესაკუთრე, არამედ — მეპაიე. ამდენად კანონის მიღება ე.წ. კონდომინიუმების შესახებ სრულიად ზედმეტია.

1512-ე მუხლის საფუძველზე შექმნილი ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობები ყოფილი საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების უფლებამონაცვლებს წარმოადგენენ. ეს ეხება სახელმწიფოს ვალდებულებებსაც საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივების წინაშე (მე-2 წინადადება).

მუხლი 1513. საკუთრება საპარმიდამო მიწის ნაგებობაზე

ფიზიკურ პირთა კანონიერ სარგებლობაში არსებული მიწის

ნაკვეთები, რომლებზედაც ინდივიდუალური სახლებია განლაგებული, სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებიდან ითვლება ამ პირთა საკუთრებად და მათზე ვრცელდება სამოქალაქო კოდექსით უძრავი ნივთებისათვის გათვალისწინებული წესები.

I. 1513-ე მუხლის სამართლებრივი საფუძველი

1513-ე მუხლის თანახმად, ფიზიკურ პირთა კანონიერ სარგებლობაში არსებული მიწის ნაკვეთები, რომლებზედაც ინდივიდუალური სახლებია განლაგებული, სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებიდან ითვლება ამ პირთა საკუთრებად. ამ ნორმის აუცილებლობა გამოიწვია ორმა გარემოებამ:

პირველი, 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, მიწის ნაკვეთის არსებით შემადგენელ ნაწილს განეკუთვნება შენობანაგებობანი, რომლებიც მყარადაა დაკავშირებული მიწასთან. ნივთის არსებითი შემადგენელი ნაწილი არ შეიძლება იყოს ცალკე უფლების ობიექტი, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა (მაგალითად, აღნაგობის უფლების დროს). ამიტომ გაუმართლებელი იქნებოდა სახლის მესაკუთრე ყოფილიყო სხვა, ხოლო იმ მიწის ნაკვეთის, რომელზეც სახლი დგას — სხვა.

მეორე, სამოქალაქო კოდექსს სინათლე უნდა შეეცანა მიწის ნაკვეთებთან დაკავშირებით სახლის მესაკუთრეთა უფლებებში, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ რეალურად ეს მიწის ნაკვეთები საბჭოთა კავშირის დროსაც იყო ნასყიდობის საგანი, თუმცა კანონით ეს აკრძალული იყო. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ წარმოშობილი ეს უფლებრივი ვაკუუმი 1513-ე მუხლმა შეავსო.

II. კანონიერი სარგებლობის ცნება

1513-ე მუხლი მიწის ნაკვეთზე საკუთრების უფლების შეძენის აუცილებელ წინაპირობად მიიჩნევს ამ ნაკვეთის არსებობას

მოქალაქეთა კანონიერ სარგებლობაში. განსახილველი მუხლი ეხება მხოლოდ ინდივიდუალური ბინათმშენებლობისათვის კანონით დადგენილი წესით გამოყოფილ მიწის ნაკვეთებს, რომლებზეც ინდივიდუალური სახლებია განლაგებული.

თუ მიწის ნაკვეთი მოქალაქეს გადაცემული აქვს კანონიერ სარგებლობაში (მაგალითად, იჯარით) და მასზე უკანონოდაა საცხოვრებელი სახლი აშენებული, 1513-ე მუხლის მოქმედება არ გავრცელდება. მაშასადამე, აუცილებელია, რომ საცხოვრებელი სახლიც, რომელიც მიწის ნაკვეთზეა აგებული, ასევე კანონიერი საფუძვლით იყოს აშენებული, რათა დადგეს 1513-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი.

ამგვარად, მიწის ნაკვეთზე საკუთრების უფლების წარმოშობისთვის არ არის საკმარისი, რომ მიწის ნაკვეთი იმყოფებოდეს მიწის მფლობელის მხოლოდ კანონიერ სარგებლობაში.

მუხლი 1514. შპრაჰი ნივთების რეგისტრაცია გარდა- მაგალ პერიოდში

საჯარო რეესტრის სამსახურის ჩამოყალიბებამდე მიწის ნაკვეთების გასხვისება მოხდეს ტექნიკური ინვენტარიზაციის ბიუროებში ან ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებში არსებული მიწის ნაკვეთების მიმაგრების აქტების საფუძველზე. ამასთან, მიწის ნაკვეთების ყოველი ახალი შეძენის რეგისტრაცია 1997 წლის 25 ნოემბრიდან მოხდეს მიწის რეგისტრაციის სამსახურის სისტემაში არსებული საადგილმამულო წიგნის (საჯარო რეესტრის) სამსახურში. საქართველოს მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტმა უზრუნველყოს სათანადო სამსახურის ჩამოყალიბება, საჯარო რეესტრის ფორმულარების მომზადება და ყველა იმ ორგანიზაციული საკითხის მოგვარება, რომლებიც დაკავშირებულია სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებიდან წარმოშობილი უძრავი ნივთების შესაკუთრების რეგისტრაციასთან.

I. კანონის მიზანი

სამოქალაქო კოდექსის 183-ე მუხლის თანახმად, უძრავი ნივთის შესაძენად აუცილებელია სანოტარო წესით დამოწმებული საბუთი და შემძენის რეგისტრაცია საჯარო რეესტრში.

საჯარო რეესტრს სამოქალაქო კოდექსი მნიშვნელოვან სამართლებრივ შედეგებს უკავშირებს: უძრავ ნივთებზე საკუთრება წარმოიშობა მხოლოდ საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის შემდეგ; უძრავი ნივთის დატვირთვა აღნაგობით, უზუფრუქტით, იპოთეკით შესაძლებელია მხოლოდ საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის საშუალებით. საჯარო რეესტრის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სამოქალაქო კოდექსი მას ცალკე თავსაც კი უთმობს. კერძოდ, კოდექსის 311-315-ე მუხლებში განმტკიცებულია საჯარო რეესტრის ორგანიზაციის ძირითადი პრინციპები.

სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედებისას საჯარო რეესტრის სამსახური ჯერ კიდევ არ არსებობდა. სრულყოფილად იგი დღესაც არ არის ჩამოყალიბებული. მაგრამ, ცხადია, ამან არ უნდა შეუშალოს ხელი სამოქალაქო ბრუნვას, განსაკუთრებით, უძრავ ნივთებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ის მონაცემები, რომლებიც მრავალი ათეული წლების მანძილზე იყრიდა თავს ტექლარიცხვის ბიუროებში, შედარებით სრულყოფილ წარმოდგენას იძლევა კონკრეტულ უძრავ ნივთთან დაკავშირებით არსებულ უფლებრივ საკითხებზე. ამიტომაც, 1514-ე მუხლის პირველი წინადადების თანახმად, საჯარო რეესტრის სამსახურის ჩამოყალიბებამდე მიწის ნაკვეთების გასხვისება უნდა მოხდეს ტექნიკური ინვენტარიზაციის ბიუროებსა და ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებში არსებული მიწის ნაკვეთების მიმაგრების აქტების საფუძველზე.

პრაქტიკულად მნიშვნელოვანია, თუ დროის რა მონაკვეთი უნდა ჩაითვალოს გარდამავალ პერიოდად. გარდამავალ პერიოდად უნდა ჩაითვალოს დრო, ვიდრე საჯარო რეესტრის სამსახური სრულად არ ჩამოყალიბდება და ყველა ინფორმაცია, რომელიც ტექლარიცხ-

ვის ბიუროებშია. მოლიანად არ გადავა ერთი სამსახურის ხელში. ყველაზე იოლი გამოსავალი დღეს შექმნილი მდგომარეობიდან იქნებოდა ამ ორი სამსახურის (ტექლრიცხვის ბიუროებისა და საჯარო რეესტრის სამსახურის) შერწყმა და ამ გზით იმ გაუმართლებელი პარალელიზმის აღმოფხვრა, რომელიც დღეს უამრავ პრობლემას ქმნის. სამწუხაროდ, უწყებრივი ჭიდილის გამო, დღემდე ეს საკითხი მოუგვარებელია და არცთუ იშვიათად სამართლებრივი ქაოსის წარმოშობის საფუძველიც კი ხდება.

II. გარდამავალი პერიოდის უზრუნველყოფის მექანიზმი

ვიდრე ეს პარალელური სტრუქტურები არსებობს, აუცილებელი იყო ისეთი მექანიზმის შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფდა ერთის მხრივ, უძრავი ქონების გასხვისების გარიგებათა შეუფერხებელ დადებას, მეორეს მხრივ, კი — საფუძველს შექმნიდა საჯარო რეესტრის სამსახურის სრულყოფილად ჩამოყალიბებისათვის. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება 1514-ე მუხლი.

მაგალითი:

მოქალაქემ გადაწყვიტა მის საკუთრებაში არსებული სახლის გაყიდვა. ამ მიზნით მან ნოტარიუსს წარუდგინა ტექლრიცხვის ბიუროდან საკუთრების დამადასტურებელი ცნობა. ნასყიდობის ხელშეკრულების სანოტარო წესით დამოწმების შემდეგ შემძენის რეგისტრაცია უნდა მოხდეს საჯარო რეესტრის სამსახურში და ამ რეგისტრაციას საფუძლად დაედება ტექლრიცხვის ბიუროს მონაცემები.

გარდამავალ პერიოდში ამ გზით უნდა მომხდარიყო გადასვლა ტექლრიცხვის ბიუროებიდან საჯარო რეესტრის სამსახურზე, თუკი არ მოხდება ამ ორი სამსახურის გაერთიანება.

1514-ე მუხლის საფუძველზე მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტმა შექმნა საჯარო რეესტრის სამსახური, მოამზადა რეესტრის ფორმულარები კანონის შესაბამისად.

მუხლი 155. რეგისტრაციის მონაცემების საჯაროობის უზრუნველყოფა

საჯარო რეესტრის ერთიანი სამსახურის ჩამოყალიბებამდე სამოქალაქო კოდექსით ამ სამსახურისათვის დაკისრებული ფუნქციები განახორციელონ ტექნიკური ინვენტარიზაციის ბიუროებმა. საქართველოს ურბანიზაციისა და მშენებლობის სამინისტრომ და მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტმა უზრუნველყონ საჯარო რეესტრის მონაცემების საჯაროობა და ხელმისაწვდომობა დაინტერესებულ პირთათვის.

სამოქალაქო კოდექსი განამტკიცებს საჯარო რეესტრის ინფორმაციის საჯაროობის პრინციპს. ეს ნიშნავს, რომ ყველა დაინტერესებულ პირს შეუძლია გაეცნოს რეესტრის ჩანაწერებს. ძველი სისტემის ნაკლი სწორედ იმაში მდგომარეობდა, რომ იგი არ იყო ხელმისაწვდომი ყველა დაინტერესებული პირისათვის. 1515-ე მუხლი ითვალისწინებს, რომ საჯარო რეესტრის ერთიანი სამსახურის ჩამოყალიბებამდე საჯარო რეესტრის სამსახურის ფუნქციები შეასრულონ ტექალრიცხვის ბიუროებმა. დამატებით მათ უნდა უზრუნველყონ ინფორმაციის საჯაროობა.

ამჟამად უძრავ ნივთებზე საკუთრებისა და სხვა უფლებების რეგისტრაციას ახდენენ საჯარო რეესტრის სამსახურები (მაგალითად, თბილისში), მაგრამ იქ, სადაც ასეთი სამსახური არ არსებობს, კვლავინდებურად ტექალრიცხვის ბიუროები.

მუხლი 156. სამოქალაქო კოდექსის სწავლება

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ 1997 წლის 25 ნოემბრამდე უზრუნველყოს:

ა. იუსტიციის სამინისტროში ფონდების რეგისტრაციისათვის აუცილებელი ყველა ორგანიზაციული საკითხის გადაწყვეტა;

ბ. სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული იურიდიული

პირების რეგისტრაციის მონაცემების გამოქვეყნება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით;

გ. სამოქალაქო კოდექსის სწავლება სამართალდამცავი ორგანოებისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა ორგანოების, აგრეთვე მართლმსაჯულების ორგანოთა თანამშრომელთათვის.

მუხლი 1517. საბანკო მომსახურების ხელშეკრულება- თა დანერგვის უზრუნველყოფა

საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა:

ა. ამ კოდექსით გათვალისწინებულ საბანკო მომსახურების ხელშეკრულებათა დასაწერად გაატაროს სათანადო ღონისძიებები, რათა კომერციულმა ბანკებმა უზრუნველყონ საბანკო ანგარიშების გახსნა და შეუფერხებელი ანგარიშსწორება იმ ორგანიზაციული წარმონაქმნებისათვის, რომლებიც არ არიან იურიდიული პირები, კერძოდ, ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობა, არარეგისტრირებული კავშირი, ამხანაგობა;

ბ. უზრუნველყოს ფიზიკური პირების მიერ საანგარიშსწორებო თუ სხვა ანგარიშების გახსნასთან დაკავშირებულ შეზღუდვათა გაუქმება იმ მიზნით, რომ ყველა ფიზიკურ თუ იურიდიულ პირს შეუფერხებლად შეეძლოს მათთვის სასურველი ანგარიშების გახსნა და ამ კოდექსით გათვალისწინებული საბანკო მომსახურების ხელშეკრულებათა შეუფერხებელი დადება.

მუხლი 1518. კომუნალური მომსახურების ხელშეკრულებათა დაცვა

აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისმა სამთავრობო და სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებებმა 1997 წლის 25 ნოემბრამდე უზრუნველყონ ბინის მესაკუთრეებთან და სხვა მომხმარებლებთან ხელშეკრულებების გაფორმება გაზით, წყლით, ელექტროე-

ნერგიით მომარაგებისა და სატელეფონო მომსახურების შესახებ.

მუხლი 1519. ცნებათა პრეზიდენტის უზრუნველყოფა

სამოქალაქო კოდექსში გამოყენებული ცნებები და ტერმინები ადეკვატურად უნდა იქნეს გამოყენებული ყველა სხვა სამართლებრივ აქტში.

მუხლი 1520. სამოქალაქო კოდექსის დანერგვის ორგანიზაციული საკითხები

საქართველოს პრეზიდენტმა 1997 წლის 25 ნოემბრამდე უზრუნველყოს:

ა. იუსტიციის საბჭოს მიერ სასამართლოში კავშირების რეგისტრაციისათვის აუცილებელი ორგანიზაციული საკითხების გადაწყვეტა;

ბ. სამოქალაქო კოდექსის შემოღება სავალდებულო სასწავლო დისციპლინად ყველა ტიპის უმაღლეს იურიდიულ სასწავლებელში.